สัญญาเลขที่ ORG67OI004

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนวาระวิจัย สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

โดยคณะวิจัย

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (ประธานโครงการ)

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง (ที่ปรึกษาโครงการ)

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (หัวหน้าโครงการ)

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร (นักวิจัย)

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา (นักวิจัย)

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์ (นักวิจัย)

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ (นักวิจัย)

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์ (นักวิจัย)

อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร (นักวิจัย)

นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์ (ผู้ช่วยวิจัย)

นายอาทิตย์ ภูบุญคง (ผู้ช่วยวิจัย) นายธนวัฒน์ รุ่งเรืองตันติสุข (ผู้ช่วยวิจัย)

เสนอต่อ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

กรกฎาคม พ.ศ. 2568

สัญญาเลขที่ ORG67OI004

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการขับเคลื่อนวาระวิจัย สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

โดยคณะวิจัย

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (ประธานโครงการ)

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง (ที่ปรึกษาโครงการ)

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (หัวหน้าโครงการ)

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร (นักวิจัย)

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา (นักวิจัย)

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์ (นักวิจัย)

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ (นักวิจัย)

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์ (นักวิจัย)

อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร (นักวิจัย)

นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์ (ผู้ช่วยวิจัย)

นายอาทิตย์ ภูบุญคง (ผู้ช่วยวิจัย) นายธนวัฒน์ รุ่งเรืองตันติสุข (ผู้ช่วยวิจัย)

สำหรับ สกสว. ใช้เพื่อการส่งเสริม สนับสนุน ขับเคลื่อนระบบ ววน.

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกสว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร 4

บทที่ 1 บทนำ 10

บทที่ 2 วิธีการดำเนินงาน 17

บทที่ 3 ผลการศึกษา 22

- ส่วนที่ 1 สาระสำคัญจากการทบทวนแผนด้าน ววน. 22
- ส่วนที่ 2 รายงานการทบทวนแผนด้าน ววน. ด้านสังคมศาสตร์ 82
- ส่วนที่ 3 รายงานการทบทวนแผนด้าน ววน. ด้านมนุษยศาสตร์ 92
- ส่วนที่ 4 รายงานการทบทวนแผนด้าน ววน. ด้านศิลปกรรมศาสตร์ 107
- (ร่าง) วาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และข้อเสนอแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575) 120
- แผนพัฒนาด้านกำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ 159
- การขับเคลื่อนวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศิลปกรรมศาสตร์ 183

บทที่ 4 บทสรุป 192

บรรณานุกรม 203

ภาคผนวก 206

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการ “ขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม” (ระยะที่ 1) เป็นโครงการต่อเนื่องจากโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ในปี พ.ศ.2566 โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มภารกิจการพัฒนา ววน. ด้านกำลังคนและสถาบันความรู้ (O-Brain) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อจัดทำวาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ (National Research Agendas of Social Sciences, Humanities, and Fine and Applied Arts) (2) เพื่อจัดทำแผนการพัฒนากำลังคนที่สอดคล้องกับวาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และ (3) เพื่อการจัดทำข้อเสนอปรับปรุงแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)

วิธีการศึกษาและการเก็บข้อมูลในโครงการนี้ ประกอบด้วย 3 วิธี คือ (1) ศึกษาเอกสารของแผนด้าน ววน. เอกสารเกี่ยวกับโครงการวิจัยที่ได้รับทุน FF และ SF รายงานสมุดปกขาว (2) การประชุมระดมความคิดเห็นเครือข่ายนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ (3) การสัมภาษณ์ผู้บริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย และผู้บริหาร สกสว. วิธีการศึกษานี้ทำให้คณะนักวิจัยได้ข้อมูลมาช่วยอุดช่องว่างและข้อจำกัดในแผนด้าน ววน. ปัจจุบันและแผนการพัฒนากำลังคน โดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

(1) การอุดช่องว่างเกี่ยวกับแผนด้าน ววน. ปัจจุบัน

การศึกษานี้ได้เสนอให้ปรับแผนด้าน ววน. ปัจจุบัน (พ.ศ. 2566-2570) โดยให้เพิ่มยุทธศาสตร์ด้านงานวิจัยพื้นฐานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ปรับตัวชี้วัดที่เน้นการสร้างความรู้ทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์และการมีสุนทรียภาพ ความรู้ที่ใช้ตรวจสอบนโยบายรัฐ และควรสนับสนุนงานวิจัยเชิงทฤษฎีและวิธีวิทยา จัดประเภทงานวิจัยเป็น 3 ลักษณะคืองานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยประยุกต์ และงานวิจัยเชิงนโยบาย รวมทั้งควรเพิ่มแผนงานการสร้างสังคมประชาธิปไตย แผนงานพัฒนาเยาวชนและการลดช่องว่างระหว่างวัย และแผนงานส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

(2) การอุดช่องว่างด้านพัฒนากำลังคน

การศึกษานี้ได้เสนอให้เพิ่มแผนงานพัฒนานักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แยกออกมาจากนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ การสนับสนุนให้ทุนศึกษาต่อตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา และทุนวิจัยหลังปริญญาเอก ส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ส่งเสริมการสร้างเวทีวิชาการในระดับต่างๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันด้านศิลปกรรมศาสตร์ การสร้างหอศิลป์และพื้นที่จัดแสดงงานศิลปะ

(3) การอุดช่องว่างด้านแผนงานวิจัยในอนาคต (พ.ศ.2571-2575)

การศึกษานี้ได้เสนอ (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 ที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความเป็นธรรมทางสังคม ภายใต้สถานการณ์โลกที่ผันผวน ประกอบด้วยแผนงาน 8 ด้านคือ P1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม P2. วิกฤตความเป็นมนุษย์ P3. ภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ P4. เทคโนโลยีและดิจิทัล P5. สังคมไทยในสังคมโลก P6. ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่ P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA P8. รัฐและระบบราชการไทย แผนงานทั้ง 8 แผนได้สนับสนุนให้เกิดการสร้างความรู้ที่สอดคล้องกับงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งนี้การวัดผลสำเร็จของงานวิจัยมิได้ใช้ตัวเลขทางเศรษฐกิจมาเป็นกรอบ แต่ใช้มิติเชิงคุณภาพมาเป็นตัวบ่งชี้ ได้แก่ Capacity Building, Advancing Knowledge, Informing Decision Making และ Social Movement

จากการศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ด้านการบริหารระบบวิจัยและการขับเคลื่อนสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

- **ข้อเสนอระยะยาว**
    - ควรพิจารณาการแยกการบริหารและการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ออกจากด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดตั้งเป็น SHA Research Council ให้มีหน่วยงานและคณะกรรมการบริหารเฉพาะที่มาจากผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
- **ระยะข้อเสนอกลาง**
    - ควรให้มีการจัดตั้งหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (Program Management Unit หรือ PMU) ที่รับผิดชอบการให้ทุนวิจัยพื้นฐานและวิจัยประยุกต์โดยตรงกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
    - ควรมีการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการกำกับดูแลระบบการวิจัยของประเทศ
    - ควรเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จากที่มองงานวิจัยด้านนี้ในฐานะเป็นกลไกรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ ไปสู่การมองงานวิจัยในฐานะองค์ความรู้พื้นฐานในการสร้างความเข้าใจและส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรม รวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนอย่างรอบด้าน
- **ข้อเสนอระยะสั้น**
    - สำนักกลยุทธ์แผนและงบประมาณของสกสว. ควรทำข้อตกลงร่วมกับ PMU เพื่อให้เห็นเป้าหมาย ตัวชี้วัด และทิศทางงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นไปในทางเดียวกัน
    - สนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการตั้งสมาคมนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ หรือ Consortium เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม
    - ควรให้มีการประชุมประชาคมวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องทุกปี เพื่อใช้เป็นเวทีสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอใหม่ๆ ต่อการทำงานวิจัย

- ควรสนับสนุนงบประมาณวิจัยในแผนงาน 9 ด้านสังคมสูงวัย, แผน 10 ด้านระบบสุขภาพ, แผน 11 ด้านการขจัดความยากจน, แผน 12 ด้าน สังคมคุณธรรม ธรรมาภิบาล, แผน 13 ด้านพัฒนาเมืองน่าอยู่, แผน 14 ด้านสังคมไร้ความรุนแรง, แผน 15 ด้านปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแผน16 ด้านภัยพิบัติ, แผน 17 ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยให้มีแผนงานย่อยที่เน้นงานวิจัยพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
- ควรมีการปรับแก้แบบฟอร์มการขอรับทุนวิจัย ในระบบข้อมูลสารสนเทศการวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (National Research and Innovation Information System : NRIIS) ให้เหมาะสมกับการเขียนข้อเสนอโครงการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ด้านการปรับปรุงยุทธศาสตร์ และแผนงานด้าน ววน. พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับปัจจุบัน)

- **ข้อเสนอระยะสั้น**
  - การจัดทำยุทธศาสตร์และแผนด้าน ววน.ควรสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาคมวิชาการสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และควรนำข้อคิดเห็นจากรายงานสมุดปกขาวของทั้ง 3 ศาสตร์มาพิจารณาอย่างละเอียด
  - เป้าหมายยุทธศาสตร์วิจัย ควรสัมพันธ์กับการสร้างคุณค่าของสังคมไทยปัจจุบัน โดยมีมิติความยุติธรรมและการเคารพความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม
  - การเขียนแผนด้าน ววน. ควรสะท้อนให้เห็นการส่งเสริมความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์อย่างหลากหลายมิติ และควรเปิดกว้างในการสร้างความรู้ที่หลากหลายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์ โดยแยกความรู้เป็น 4 ประเภทคือ (1) ความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะ (2) ความรู้เชิงวิพากษ์ (3) ความรู้นโยบาย และ (4) ความรู้สาธารณะ
  - เพื่อสร้างฐานความรู้ที่แข็งแรง ควรส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานที่ทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาทางสังคม งานวิจัยที่วิเคราะห์รากเหง้าของปัญหาในมิติต่างๆ เห็นองค์รวมและความเชื่อโยงระหว่างสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
  - ด้วยศาสตร์ทั้ง 3 ศาสตร์มีลักษณะ ระเบียบวิธีวิจัย และแนวทางการวิจัยที่แตกต่างกัน แผนงาน P 17 ควรมีการแยกงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ออกจากกันให้ชัดเจน
  - ในแผนงานวิจัยทั้งหมดควรแยกประเภทงานวิจัยเป็น 3 ลักษณะคือ งานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยประยุกต์ และงานวิจัยเชิงนโยบาย เพื่อให้นักวิจัยสามารถเลือกทำงานวิจัยตามที่ตนเชี่ยวชาญภายใต้ประเด็นวิจัยที่ปรากฏอยู่ในแผนงานนั้น
  - ควรเพิ่มแผนงานด้านเพศภาวะและเพศวิถี เพื่อส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคมโลกและสังคมไทยปัจจุบัน

ด้านการพัฒนากำลังคน การส่งเสริมและพัฒนานักวิจัย[1]

- **ข้อเสนอระยะกลาง**
    - ควรส่งเสริมการสร้างเวทีวิชาการในระดับต่างๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สนับสนุนให้นักวิจัยร่วมทำวิจัยและ workshop กับต่างประเทศ และให้ทุนสนับสนุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ระดับบัณฑิตศึกษา
    - ควรมีนโยบายการให้ทุนศึกษาต่อระดับปริญญาโท ปริญญาเอก การให้ทุนหลังปริญญาเอก (Post – doc) การให้ทุนเพื่อฝึกอบรม (Non-Degree) และการให้ทุนส่งเสริมกิจกรรมวิชาการ
- **ข้อเสนอระยะสั้น**
    - ควรเพิ่มแผนงานพัฒนานักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แยกออกมาจากนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์
    - ควรส่งเสริมนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ให้ผลิตองค์ความรู้ เพราะงานวิจัยเชิงสร้างนวัตกรรมและแก้ไขปัญหาเร่งด่วนอาจไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้ งานวิจัยเชิงนวัตกรรมและแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเป็นงานวิจัยลักษณะ “ต่อยอด” “ปรับประยุกต์” หรือ “ขยายผล” จากงานวิจัยพื้นฐานที่สร้างองค์ความรู้ เพื่อให้ นวัตกรรม และนโยบาย ตั้งอยู่บนรากฐานความรู้เชิงวิชาการที่แข็งแรง
    - ควรส่งเสริมการสร้างเวทีวิชาการในระดับต่างๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สนับสนุนให้นักวิจัยร่วมทำวิจัยและ workshop กับต่างประเทศ รวมทั้งควรสนับนุนการเผยแพร่ผลงานวิชาการ การจัดพิมพ์ผลงานทางวิจัย การแปลหนังสือวิชาการและงานวรรณกรรมระดับโลก
    - ผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไม่ควรถูกวัดว่ามีผลผลิตที่นำไปใช้ได้ในทันที แต่ควรพิจารณาที่การรับรู้และความเข้าใจของคนในสังคมต่อปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น
    - ควรเปิดโอกาสให้นักวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทำงานวิจัยเชิงวิพากษ์นโยบายของรัฐในเรื่องต่างๆ ให้มากขึ้น รวมถึงการวิจัยเชิงทฤษฎี (theory) และวิธีวิทยา (methodology)
    - ควรให้ทุนสนับสนุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ระดับบัณฑิตศึกษา ส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น รวมถึงนักวิจัยที่อยู่นอกสถาบันการศึกษา

ด้านการวางยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575

- **ข้อเสนอระยะกลาง**

[1] นักวิจัยในที่นี้ หมายรวมถึง นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานวิจัยที่อยู่นอกสถาบันอุดมศึกษา และนักวิจัยในองค์กรภาคประชาสังคม

- ควรจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ปี พ.ศ.2571-2575 ประเด็นยุทธศาสตร์เรื่อง “ความยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคตภายใต้ความผันผวนของกระแสโลก” ประกอบด้วยแผนงานหลัก 8 แผนงาน คือ
  แผน 1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม (sustainable and just society)
  แผน 2. วิกฤตความเป็นมนุษย์ (human and sociality)
  แผน 3. ภาวะโลกรวน (climate emergency) และนิเวศสังคมวิบัติ
  แผน 4. เทคโนโลยีและดิจิทัล (Technology and changing humanity)
  แผน 5. สังคมไทยในสังคมโลก (global geopolitics)
  แผน 6. ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่ (aesthetic and artistic practice)
  แผน 7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
  แผน 8. รัฐและระบบราชการไทย
- ควรจัดทำตัวชี้วัดแผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และภายใต้กรอบคิดการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติ ที่ประกอบด้วยหลักการ 5 ด้าน คือ
  1) มิติของการเข้าถึง (access)
  2) มิติของความเสมอภาค (equity)
  3) มิติของความหลากหลาย (diversity)
  4) มิติของการมีส่วนร่วม (participation)
  5) มิติของสิทธิมนุษยชน (human rights)
- ควรจัดทำตัวชี้วัดระดับแผนงานที่สอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ
  1) Capacity Building ตัวชี้วัดประเภทส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย
  2) Advancing Knowledge ตัวชี้วัดประเภทการสร้างองค์ความรู้
  3) Informing Decision Making ตัวชี้วัดประเภทประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหา
  4) Social Movement ตัวชี้วัดประเภทโครงการและกิจกรรมเพื่อประโยชน์สังคมและสาธารณะ

- **ข้อเสนอระยะสั้น**
  - ควรให้มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และแผนด้าน ววน. พ.ศ.2571-2575
  - ควรนำเป้าหมายการพัฒนาประเทศในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2580) เรื่อง “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” และนำหลักการขององค์การสหประชาชาติเรื่องความเป็นธรรม (fairness) และประโยชน์ส่วนรวม (common good) มาเป็นกรอบในการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนด้าน ววน. พ.ศ.2571-2575

แนวทางการนำ (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 ไปดำเนินการต่อ

การนำ (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 ไปดำเนินการต่อ มีแนวทางดังต่อไปนี้

(1) ให้สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นหน่วยงานดำเนินการ

ตามขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบแผนด้าน ววน. ปัจจุบัน สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งดูแลแผนงานในยุทธศาสตร์ที่ 2 การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม

แผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 จำนวน 8 แผน มีความสอดคล้องกับแผนด้าน ววน. ปัจจุบันที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติสามารถนำไปดำเนินงานให้สอดคล้องกับทิศทางงานวิจัยของประเทศ โดยเป็นการส่งเสริมงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่เหมาะสมและตอบสนองความรู้ความเชี่ยวชาญของนักวิจัยมากขึ้น โดยพิจารณาได้ดังนี้

(2) ให้ PMU SHA ที่อาจจัดตั้งขึ้นในอนาคตเป็นหน่วยงานดำเนินการ

เพื่อให้การส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เกิดประสิทธิภาพและบูรณาการตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ สกสว.อาจพิจารณาจัดตั้ง หน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ Program Management Unit on Social Science, Humanity and Arts (PMU SHA) มาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบแผนงานวิจัย 8 เรื่องใน (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575

(3) จัดตั้งกลุ่มวิจัยตามประเด็น เป็นหน่วยรับทุนตรงกับ สกสว.

ในกรณีนี้ไม่มีการจัดตั้ง PMU SHA และไม่สามารถมอบหมายให้ วช. ดำเนินการได้ สกสว.อาจจัดตั้งกลุ่มวิจัยตามประเด็น ซึ่งอาจเรียกชื่อเป็น Social Lab, Research Cluster, Art Studio, Humanities Academy โดยสร้างร่วมมือกับสถาบันวิจัยในมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นนั้นๆ ซึ่งแต่ละสถาบันมีนักวิจัยเชี่ยวชาญตั้งแต่ระดับอาวุโส รุ่นกลาง รุ่นใหม่

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการ “ขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม” (ระยะที่ 1) เป็นโครงการต่อเนื่องจากโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ในปี พ.ศ.2566 โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มภารกิจการพัฒนา ววน. ด้านกำลังคนและสถาบันความรู้ (O-Brain) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) โดยผลการวิจัยของโครงการดังกล่าวที่สำคัญมี 4 ประการ ได้แก่

(1) **แนวโน้มการสนับสนุนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ที่มีลักษณะหรือระเบียบวิธีวิจัยเบ้ไปทางวิทยาศาสตร์** กล่าวคือ เน้นความรู้จากการวิจัยแบบปฏิฐานนิยม, เน้นความรู้จากการวิจัยเชิงประยุกต์, เน้นความรู้เพื่อตอบสนองนโยบายหรือการรองรับนโยบาย, เน้นความรู้ในการเสนอวิธีแก้ไขปัญหา (Intervention-driven) และให้ความสำคัญน้อยกับความรู้จากการวิจัยแบบมนุษยนิยม, หรือความรู้จากการวิจัยพื้นฐาน, หรือการวิจัยเพื่อการอธิบายหรือให้มุมมองเชิงวิพากษ์, หรือการนำเสนอคำอธิบายหรือความรู้ใหม่ๆ (Insighted-driven)

(2) การสนับสนุนการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ประสบปัญหา คือ การไม่สามารถส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ให้เติบโตเต็มศักยภาพตามธรรมชาติของความรู้แบบสังคมศาสตร์ที่หลากหลายและไม่สามารถนำคุณค่าของสังคมศาสตร์ที่หลากหลายมาใช้ให้เกิดคุณูปการต่อสังคมอย่างสมดุลและรอบด้าน **มูลเหตุของปัญหาการสนับสนุนการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ดังกล่าวมี 4 ประการ** ได้แก่ (ก) ทิศทางการวิจัยถูกควบคุมด้วยวิธีคิดแบบรัฐเป็นศูนย์กลางหรือเป็นผู้ใช้ประโยชน์หลักจากงานวิจัย (ข) นโยบายการวิจัยมองคุณค่าของสังคมศาสตร์แบบจำกัด เนื่องจากเน้นคุณค่าเพียงการตอบสนองนโยบายของภาครัฐ มิได้ทำให้เกิดความคิดหรือทฤษฎีใหม่ (ค) ระบบวิจัยและปัจจัยแวดล้อมไม่เอื้อต่อการสร้างองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เช่น ระบบวิจัยใกล้ชิดหรืออิงกับระบบการจ้างงานหรือระบบการประเมินผลงานของนักวิจัย (อาจารย์มหาวิทยาลัย) และจำกัดการจัดสรรทุนวิจัยเป็นรายปี ในขณะที่งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์หลายกรณีต้องการระยะเวลาการศึกษานานกว่า 1 ปี รวมทั้งนำเกณฑ์การบริหารงานวิจัยแบบวิทยาศาสตร์มาใช้กับงานวิจัยแบบสังคมศาสตร์ เป็นต้น และ (ง) ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่กำกับขาดความเข้าใจระบบบริหารงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ ส่วนหนึ่งเป็นเหตุมาจากการนำเกณฑ์การบริหารวิจัยแบบวิทยาศาสตร์มาใช้กับการบริหารงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์อย่างไม่เหมาะสมเท่าที่ควร

(3) **หลักการสำคัญ 5 ข้อ สำหรับการปรับปรุงระบบสนับสนุนการวิจัยสังคมศาสตร์** ประกอบด้วย (ก) หลักความแตกต่างหลากหลายของความรู้ เนื่องจากสังคมมีหลากหลายมิติ วัฒนธรรมมีความแตกต่าง และมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของโลกที่เปลี่ยนไป (ข) หลักความแตกต่างหลากหลายของคุณค่าและการใช้ประโยชน์ เนื่องจากรัฐมิใช่ผู้ผูกขาดในการนำความรู้ด้านสังคมศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ หากแต่ยังมีชุมชนหรือภาคพลเมืองในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ด้วย (ค) หลักความสอดคล้องของระบบสนับสนุนกับธรรมชาติของความรู้ เนื่องจากธรรมชาติของความรู้ด้านวิทยาศาสตร์แตกต่างจากธรรมชาติความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เช่น การรับรู้ความจริงหรือญาณวิทยา (epistemology) การนิยามความจริงหรือภววิทยา (ontology) และ การสร้างและพิสูจน์ความรู้หรือวิธีวิทยา (methodology) ตลอดจน วิธีคิดและแบบแผนการปฏิบัติของนักวิชาการ (ง) หลักธรรมาภิบาลของระบบวิจัย (research system governance) ทั้งด้านประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การมีส่วนร่วม และการพร้อมรับผิด เพื่อแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์และการผูกขาดการตัดสินใจในการบริหารงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์

และ (จ) หลักการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกันของระบบการเรียนการสอน การจัดสรรทุนวิจัยในมหาวิทยาลัย และ การประเมินผลงานเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการที่สูงขึ้น รวมทั้ง ระบบการใช้ข้อมูลความรู้ในการตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับสาธารณะ

และเพื่อให้หลักการทั้ง 5 ข้อ ถูกนำมาเป็นแนวทางสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) โครงการจึงได้เสนอแนวทางปฏิบัติ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ประกาศ “วาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์” สำหรับระบบ ววน. (2) ปรับแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566-2570 ให้เน้นมิติทางสังคมและความเป็นมนุษย์มากขึ้น (3) จัดทำโครงร่างการใช้ประโยชน์จากการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ (Social Science Research Utilization Framework) ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของสังคมศาสตร์ (4) ปฏิรูปองค์กรสนับสนุนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยการจัดตั้งแหล่งทุนเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพิ่มขึ้น และปรับบทบาทของ PMU ให้ทำงานเชิงรุกในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้มากขึ้น (5) สร้างระบบติดตามประเมินการส่งเสริมความหลากหลายของความรู้และการใช้ประโยชน์ของสังคมศาสตร์ โดยใช้ “กรอบการประเมินองค์ความรู้สังคมศาสตร์หลายมิติ” และ (6) สร้างธรรมาภิบาลของระบบวิจัย (Research system governance) โดยปรับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการสนับสนุนวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้เน้นการติดตามและประเมินด้านธรรมาภิบาลขององค์กร

(4) **ผลผลิตด้านการจัดทำข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์**ที่ตรงจุด พร้อมทั้งสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ ของโครงการนี้ยังถือว่าไม่มีความชัดเจนเพียงพอ เนื่องจากยังมิได้มีการนำเสนอประเด็นวิจัยด้านสังคมศาสตร์ที่ชัดเจนหรือเป็นที่ต้องการสำหรับการพัฒนาประเทศ จึงมีความจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์ “วาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ในระดับประเทศ” ก่อน จึงจะทำให้ทราบได้ว่า การพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ที่เหมาะสมควรเป็นเช่นไร

ด้วยเหตุผลข้างต้นทำให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติมเพื่อทบทวนแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) พ.ศ.2566-2570 และการขับเคลื่อนวาระวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จึงเกิดโครงการ “ขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม” (ระยะที่ 1) ในปี พ.ศ. 2567 โดยการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) มีระยะเวลาดำเนินการ 12 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2567 ถึงเดือนเมษายน 2568

วัตถุประสงค์ของโครงการ

(1) เพื่อจัดทำ วาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ (National Research Agendas of Social Sciences, Humanities, and Fine and Applied Arts)
(2) เพื่อจัดทำแผนการพัฒนากำลังคนที่สอดคล้องกับวาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
(3) เพื่อการจัดทำข้อเสนอปรับปรุงแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)

กรอบแนวคิดการดำเนินงาน

คณะวิจัยในโครงการนี้ตระหนักว่า แผน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 ยังมีข้อจำกัดในการส่งเสริมความรู้ที่หลากหลายในด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จึงได้นำหลักคิด 5 ข้อ จากผลการศึกษาในโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) มาเป็นแนวทาง ดังต่อไปนี้

1) หลักความแตกต่างหลากหลายของความรู้
2) หลักความแตกต่างหลากหลายของคุณค่าและการใช้ประโยชน์
3) หลักความสอดคล้องของระบบสนับสนุนกับธรรมชาติของความรู้
4) หลักธรรมาภิบาลของระบบวิจัย
5) หลักการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบนิเวศการเรียนรู้

นอกจากนั้นยังนำข้อคิดเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ ซึ่งได้นำเสนอในเวทีวิชาการวาระการวิจัยสังคมศาสตร์และเครือข่ายนักวิจัยสังคมศาสตร์ของประเทศไทย ภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทย สถานะ คุณค่า และทิศทางการพัฒนา เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2567 ณ หอประชุมใหญ่ ชั้น 4 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) มาร่วมพิจารณาใน 5 ประเด็นต่อไปนี้

1) การสะท้อนย้อนคิด เรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม
2) การทำลายมายาคติ ถอดรื้อความคิดเก่า
3) การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้โอกาสสิ่งที่ถูกกีดกัน
4) การเสนอทางเลือกใหม่ การออกจากข้อจำกัดของกระแสหลัก
5) การเสนอหลักการใหม่เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

1) การสะท้อนย้อนคิด เรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม

ความรู้สังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์ คือความรู้เพื่อการทบทวนตรวจสอบ และสะท้อนย้อนคิดอย่างไตร่ตรองต่อเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์ทั้งจากอดีต ปัจจุบันและอนาคต เป็นการมองย้อนไปเพื่อค้นหาว่ามีอะไรบ้างที่เป็นบทเรียนสำหรับการมีชีวิต ทบทวนคุณค่าของชีวิต ตรวจสอบปัญหาที่ทำให้มนุษย์พบกับความขัดแย้ง อคติ ความไม่เป็นธรรม ความเหลื่อมล้ำ ความรุนแรง เพื่อแสวงหาวิธีการและความคิดใหม่ๆ ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและมีความรับผิดชอบต่อสังคม การตรวจสอบยังเป็นการเปิดเผยให้เห็นอำนาจและกฎเกณฑ์ที่กดทับมนุษย์ ทำให้เห็นว่าปัจจุบันและอนาคตจะเป็นอย่างไรถ้าสังคมยังคงผลิตซ้ำระบอบอำนาจและอคติที่ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบมนุษย์ การตรวจสอบจึงเป็นกลไกของการสร้างความรู้ที่สำคัญที่ส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้บทเรียนและประสบการณ์ของตนเองและคนในสังคม และทำให้มนุษย์มีสติไตร่ตรองและระมัดระวังที่จะทำสิ่งต่างๆ

2) การทำลายมายาคติ ถอดรื้อความคิดเก่า

ความรู้สังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นกลไกสำคัญที่จะเผยให้เห็นว่าอะไรคือมายาคติและความคิดที่สร้างความไม่เป็นธรรมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความคิดเหยียดเชื้อชาติสีผิว ความคิดที่แบ่งแยกคู่ตรงข้ามระหว่างความดีกับความเลว ความคิดที่สนับสนุนลัทธิชาตินิยม ทุนนิยม บริโภคนิยม ซึ่งให้ประโยชน์เฉพาะกลุ่มชนชั้นปกครองและกลุ่มนายทุน ความคิดที่แบ่งแยกกีดกันทางเพศ ศาสนา อายุ ฐานะ ชนชั้น และอัตลักษณ์บุคคล การอธิบายให้เห็นมายาคติทางสังคมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากสังคมที่ขาดการยั้งคิดในเรื่องราวเหล่านี้จะทำให้คนอยู่ด้วยกันอย่างหวดระแวง เต็มไปด้วยความขัดแย้ง มีการเลือกปฏิบัติและการตีตรา ในหลายกรณี ความรู้ความรู้สังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์ ช่วยทำให้คนในสังคมหันหน้าเข้าหากันเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ๆ ทำให้เกิดความกล้าที่จะไม่ผลิตซ้ำมายาคติที่ทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์

3) การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้โอกาสสิ่งที่ถูกกีดกัน

ความรู้สังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นกลไกที่จะทำให้คนมีโอกาสถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของตัวเอง เสียงของคนชายขอบ คนด้อยโอกาส และกลุ่มคนที่สังคมกีดกันจะได้รับการบันทึกและนำมาเสนอผ่านงานวิจัยและสร้างความรู้ที่ต่างไปจากคำอธิบายของรัฐ ในฐานะที่นักวิจัยสังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์เป็นตัวกลางที่จะนำเรื่องราวชีวิตของมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรม ศิลปะ ดนตรี การแสดง บทเพลง นิทาน ตำนาน และเรื่องเล่ามาถ่ายทอดต่อสาธารณะ เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันผ่านสุนทรียะของการมีชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม งานวิจัยด้านนี้ยังมีส่วนช่วยให้คนตัวเล็กตัวน้อย เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานต่างด้าว ผู้ขายบริการทางเพศ คนไร้บ้าน คนพิการ และคนจน มีโอกาสบอกเล่าสิ่งที่ไม่เป็นธรรมทางสังคม เป็นกระจกสะท้อนปัญหาสังคมที่รัฐเพิกเฉย เป็นการให้ความรู้แก่สังคมว่ามนุษย์ควรได้รับการปกป้องดูแลอย่างเสมอภาค และควรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4) การเสนอทางเลือกใหม่ การออกจากข้อจำกัดของกระแสหลัก

ความรู้สังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นความรู้ที่สร้างทางเลือกใหม่ๆ ในการพัฒนาหรือการส่งเสริมความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะในสังคมโลกปัจจุบัน กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เร่งให้มนุษย์แข่งขันเพื่อตนเองมากกว่าการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้อื่น โลกทัศน์ที่เน้นความสำเร็จส่วนตัวเหนือกว่าความรับผิดชอบต่อสังคมกลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 แต่การวิจัยทางความรู้สังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์ พยายามถกเถียงกับการพัฒนาเหล่านี้ มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ความห่วงใยดูแลคนอื่นและสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์อื่น การไม่ตกเป็นเหยื่อของเทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ การไม่รู้จักตั้งคำถามต่อวาทกรรม ภาพแทน และสื่อชวนเชื่อที่มักจะชักจูงมนุษย์ไปสู่การเป็นผู้ลุ่มหลงคลั่งไคล้ไปตามกระแสนิยม การตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้จะทำให้เห็นความคิดบางอย่างที่เป็นปัญหา กล้าที่จะเห็นต่างและเสนอทางเลือกใหม่ที่สร้างมนุษย์ให้เท่าเทียมกัน

5) การเสนอหลักการใหม่เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

ความรู้สังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์ ช่วยทำให้เกิดหลักคิดที่จะทำให้มนุษย์ลดการแบ่งแยกกีดกัน ลดอคติและการตีตรา ส่งเสริมการเคารพมนุษย์บนความแตกต่าง พัฒนาทักษะใหม่ๆสำหรับการใช้ชีวิตที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี การเปิดกว้างทางความคิด ไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ส่งเสริมการยืดหยุ่นในการคิดและการปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ความรู้สึกของผู้คน มองคนอื่นด้วยสายตา

เป็นมิตร ส่งเสริมการทำงานเพื่อสังคม การรู้จักการเสียสละ การไม่ยึดแต่ประโยชน์ตัวเอง การมองอย่างรอบด้าน ไม่ยึดความคิดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ลดทอนความเห็นแก่ตัว รู้จักการให้ การแบ่งปัน และเรียนรู้ที่จะปรับตัวได้ตลอดเวลาเมื่อสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป สิ่งเหล่านี้คือเงื่อนไขที่สำคัญในการสร้างหลักการใหม่สำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

จากหลักคิด 5 ข้อในงานวิจัยภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทยและแนวคิด 5 ด้านของศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ คณะวิจัยได้นำไปให้เครือข่ายนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แสดงความคิดเห็นระหว่างวันที่ 12 พฤศจิกายน 2567 - 25 พฤศจิกายน 2567 มีผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นจำนวน 315 คน โดยมีผู้เห็นด้วยกับหลักคิด 5 ข้อในงานวิจัยภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทย คิดเป็น 96.9 % และเห็นด้วยกับแนวคิด 5 ข้อของศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ คิดเป็น 84 % ดังรายละเอียดในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของประชาคมวิจัยต่อหลักการ 5 ข้อในงานวิจัยภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทยและหลักคิดของ ศ.ดร.ยศ สันตสมบัติ

หลักการ 5 ข้อในงานวิจัยภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทย		เห็นด้วย
1	หลักความแตกต่างหลากหลายของความรู้	97.5 %
2	หลักความแตกต่างหลากหลายของคุณค่าและการใช้ประโยชน์	96.5 %
3	หลักความสอดคล้องของระบบสนับสนุนกับธรรมชาติของความรู้	97.5 %
4	หลักธรรมาภิบาลของระบบวิจัย	94.3 %
5	หลักการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบนิเวศการเรียนรู้	98.7 %
	ค่าเฉลี่ย	**96.9 %**
หลักคิดของ ศ.ดร.ยศ สันตสมบัติ		**เห็นด้วย**
1	การสะท้อนย้อนคิด เรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม	99 %
2	การทำลายมายาคติ ถอดรื้อความคิดเก่า	51.4 %
3	การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้โอกาสสิ่งที่ถูกกีดกัน	94.6 %
4	การเสนอทางเลือกใหม่ การออกจากข้อจำกัดของกระแสหลัก	92.1 %
5	การเสนอหลักการใหม่เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์	82.9 %
	ค่าเฉลี่ย	**84 %**

จากหลักคิดที่ได้จากโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และข้อคิดเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ ทำให้ได้แนวทางสำหรับการพิจารณาเพื่อทบทวนแผน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 ดังต่อไปนี้

1) กระบวนการได้มาของแผน ววน. จำเป็นต้องมาจากผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์เหล่านั้น
2) การนิยามความหมายของเป้าประสงค์ของแผน และ Key Results ไม่ควรเน้นเชิงปริมาณ
3) แต่ละ PMU ควรเปิดกว้างและเปิดรับความรู้ของศาสตร์ที่หลากหลาย ไม่ควรยึดแต่ความรู้วิทยาศาสตร์
4) ควรเปรียบเทียบระบบการส่งเสริมงานวิจัยในต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับปรุงระบบวิจัยในประเทศไทย
5) แต่ละศาสตร์มีธรรมชาติของการวิจัยที่ไม่เหมือนกัน ควรระบุลักษณะเฉพาะของแต่ละศาสตร์ในแผน ววน.
6) งานวิจัยขั้นแนวหน้า (frontier research) ควรสะท้อนและตอบสนองปัญหาสังคมและเหตุการณ์ปัจจุบัน
7) การพัฒนากำลังคนทักษะสูง (ผู้เชี่ยวชาญ) จำเป็นต้องเข้าใจบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
8) การพัฒนากำลังคน (นักวิจัย) จำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับการสรางเครือข่ายนักวิจัยและพัฒนาสถาบันวิจัย
9) ต้องกำหนดโจทย์วิจัยและ area studies ที่ชัดเจนเพื่อวางเป้าหมายงานวิจัยในอนาคตทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว
10) การขับเคลื่อนงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ต้องสร้างชุมชนวิชาการไปพร้อมกัน
11) นำหลักคิดจากการหารือร่วมกันของประชาคมวิจัยมาเป็นแนวทางขับเคลื่อนวาระวิจัย
12) ควรสนับสนุนและผลักดันให้เกิดงานวิจัยจากภาคประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่น
13) ควรขยายขอบเขตและนิยามของการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยที่ครอบคลุมความรู้ที่หลากหลาย
14) แผน ววน.ที่ดี จำเป็นต้องมาจากโจทย์วิจัยที่สอดคล้องกับความรู้ของแต่ละศาสตร์ และมีความสมดุลของความรู้
15) ในวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ควรเสนอวิธีทำงานและวิธีขับเคลื่อนความรู้แบบใหม่

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลผลิต

1) รายงานวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร มนุษยศาสตร และ ศิลปกรรมศาสตร์ National Research Agendas of Social Sciences, Humanities, and Fine and Applied Arts
2) รายงาน“การขับเคลื่อนวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศิลปกรรมศาสตร์”
3) ข้อเสนอปรับปรุงแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)
4) ข้อเสนอในการวางแผนพัฒนาด้านกำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ผลลัพธ์

1) ประเทศไทยมีกรอบคิดและโจทย์การทำงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์โลก
2) แผน ววน. มีกรอบคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับวาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ของชาติ

3) แผน ววน. มีกรอบคิดและแนวทางการพัฒนานักวิจัย และแผนด้านกำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ของชาติ ที่สอดรับกับสถานการณ์ของประเทศ
4) เกิดความร่วมมือของเครือข่ายนักวิจัยจากสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยต่างๆ

ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ

1) เกิดหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารระบบวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์
2) เกิดการเติบโตขององค์ความรู้จากงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ที่เพิ่มขึ้น
3) เกิดการจัดสรรงบประมาณที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อสนับสนุนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์
4) เกิดนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

บทที่ 2 วิธีการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงาน

โครงการ“ขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ระยะที่ 1 เริ่มดำเนินงานเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 มีระยะเวลาสิ้นสุดในเดือนเมษายน พ.ศ. 2568 รวมทั้งสิ้น 12 เดือน ขอบเขตการทำงานงานแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

- ช่วงแรก (เดือนกรกฎาคม ถึงตุลาคม 2567) ทบทวนแผน ววน. และแผนพัฒนากำลังคนปัจจุบัน
- ช่วงที่สอง (เดือนพฤศจิกายน 2567 ถึง มีนาคม 2568) จัดทำวาระวิจัยฯ ยุทธศาสตร์ แผนงานวิจัย ปี 2571-2577

โครงการนี้แบ่งคณะทำงานวิจัยย่อยเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มสังคมศาสตร์ (รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร และ รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา)
2) กลุ่มมนุษยศาสตร์ (ผศ.ดร.เสวาณิต จุลวงศ์ และ อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร)
3) กลุ่มศิลปกรรมศาสตร์ (อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์ และ ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ)

ขอบเขตการในการทบทวนแผนด้าน ววน.

โครงการนี้จะทบทวนยุทธศาสตร์ ววน. 2 ยุทธศาสตร์คือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 (S2) การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 4 (S4) การพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้เป็นฐานการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดดและอย่างยั่งยืน โดยใช้วิทยาศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม เนื่องจากทั้ง 2 ยุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ จึงมีการทบทวนแผนงานที่อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ทั้งสอง โดยมีแผนงานทั้งหมด 15 แผนงาน ดังต่อไปนี้

- แผน 9 พัฒนาสังคมสูงวัยด้วย วิทยาศาสาตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- แผน 10 ยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่
- แผน 11 ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำโดยการเพิ่มโอกาสและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่
- แผน 12 พัฒนานโยบายและต้นแบบสำหรับสังคมคุณธรรม การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม
- แผน 13 พัฒนาเมืองน่าอยู่และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมสู่ทุกภูมิภาค โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- แผน 14 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสวัสดิภาพสาธารณะ โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม

- แผน 15 พัฒนาและเร่งแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการบริโภคอย่างยั่งยืนและการเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม
- แผน 16 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม
- แผน 17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริม คุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะ อย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง
- แผน 18 พัฒนาการวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหมุด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ รวมทั้งการนำผลการวิจัยขั้นแนวหน้าไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อ ยอดสู่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมขั้นแนวหน้า
- แผน 21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรที่มีทักษะสูง ให้มีจำนวนมากขึ้น
- แผน 22 พัฒนาและยกระดับสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้ตอบโจทย์เป้าหมายของประเทศอย่างชัดเจนและสามารถเทียบเคียงระดับนานาชาติ
- แผน 23 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียนและศูนย์กลางการเรียนรู้ของอาเซียนที่มีความร่วมมือด้านการวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมของสถาบัน/ศูนย์วิจัยกับเครือข่ายระดับนานาชาติอย่างเข็มแข็งในวงกว้าง
- แผน 24 แก้ไขปัญหาและตอบสนองภาวะวิกฤติเร่งด่วนของประเทศ
- แผน 25 พัฒนาความเข้มแข็ง และประสิทธิภาพของระบบบริหาร จัดการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและขับเคลื่อนการดำเนินงานของแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570

วิธีศึกษาและการเก็บข้อมูล

1) ศึกษาเอกสารแผนงาน ววน. และแผนกำลังคนในช่วงปัจจุบัน พ.ศ.2566-2570
   1.1 ทบทวนแผน ววน. ฉบับปรับปรุง 2567 (15 แผนงาน) ให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะต่อการปรับปรุงหรือเพิ่มเติมคำอธิบายเป้าหมาย (objective) แผนงาน Flagship แผนงานย่อย ในแต่ละแผนงานให้เหมาะสมกับความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์
   1.2 ข้อเสนอและข้อคิดเห็นปรับแก้ไข OKR (Objective and Key Results) ตามแผนงาน 15 แผน ให้ข้อเสนอแนะสำหรับปรับแก้ไขหรือเพิ่มเติมผลลัพธ์ Key Results ที่เหมาะสมกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
   1.3 ทบทวนแผนการพัฒนากำลังคน (แผนงาน P21, P23)

2) ศึกษาสมุดปกขาวสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

3) ศึกษาข้อมูลโครงการที่ได้รับทุน FF และ SF ปี พ.ศ.2563-2567 ข้อมูลทุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ปี พ.ศ.2552-2564 ข้อมูลการศึกษาต่อของนักเรียน และข้อมูลจำนานนักเรียนนักศึกษาแยกตามสาขาปี พ.ศ.2562-2567

3.1 จำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ได้รับทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปี พ.ศ.2553-2562

3.2 จำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ได้รับทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี พ.ศ.2553-2562

3.3 ข้อมูลงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปี พ.ศ. 2563-2568 ของคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.)

3.4 จำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้รับทุน Fundamental Fund (FF) และ Strategic Fund (SF) ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

3.5 งบประมาณทุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ปี พ.ศ.2552-2564 ของกองส่งเสริมและพัฒนากำลังคน สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

3.6 จำนวนทุนวิจัยมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2564-2568 ของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

3.7 นักเรียนมัธยมศึกษาและนักศึกษาด้านสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ปี พ.ศ.2551-2561 ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

3.8 จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปี พ.ศ. 2563-2567 ของสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.9 จำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาโดยแบ่งเป็นปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2567 ของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

3.10 จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษา แยกสาขาวิชาและระดับการศึกษา ปี พ.ศ. 2564-2567 ของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

หมายเหตุ ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนโครงการวิจัยและงบประมาณของโครงการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปี พ.ศ.2553-2562 ยึดตามเอกสารที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติส่งมาให้ และจำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้รับทุน Fundamental Fund (FF) และ Strategic Fund (SF) ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 ยึดตามเอกสารที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ส่งมาให้

4) ประชุมเครือข่ายนักวิจัยและหน่วยงานวิจัย
    - การประชุมกลุ่มย่อยสังคมศาสตร์ 1 ครั้ง ผู้ร่วมประชุม 8 คน
    - การประชุมกลุ่มย่อยมนุษยศาสตร์ 1 ครั้ง ผู้ร่วมประชุม 8 คน
    - การประชุมกลุ่มย่อยศิลปกรรมศาสตร์ 1 ครั้ง ผู้ร่วมประชุม 8 คน
    - การประชุมประชาคมนักวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุม 100 คน
5) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
    - การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ 7 คน
6) สัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย Program Management Unit (PMU) 4 หน่วยงาน
    - หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.)
    - หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.)
    - หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
    - สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
7) สัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยวิจัยในมหาวิทยาลัยและนอกมหาวิทยาลัย 3 หน่วยงาน
    - รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
    - รองอธิการบดี ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
    - กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
8) สัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) 5 ท่าน
    - ศาสตราจารย์ นายแพทย์สิริฤกษ์ ทรงศิวิไล
    - ศาสตราจารย์ ดร.ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ
    - ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาร์ม ตั้งนิรันดร
    - ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูลศักดิ์ โกษียาภรณ์
9) การสำรวจความคิดเห็นนักวิจัยผ่านระบบออนไลน์
    - การสำรวจความคิดเห็นประเด็นการพัฒนาและสร้างนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ผู้ตอบแบบสำรวจ 131 คน
    - การสำรวจความคิดเห็นประเด็นแนวทางส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ผู้ตอบแบบสำรวจ 315 คน

กลุ่มเป้าหมาย

1. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
2. หน่วยบริหารและจัดการทุน (Program Management Unit-PMU) ได้แก่
    - สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
    - หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.)
    - หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
    - หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.)
3. คณะหรือสถาบันวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในสถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานที่ไม่ใช่สถาบันอุดมศึกษา
4. นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

พื้นที่การดำเนินงาน

1) กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) หน่วยบริหารและจัดการทุน และมหาวิทยาลัย
2) ต่างจังหวัด (ตามความเหมาะสม) ได้แก่ มหาวิทยาลัยในภูมิภาค

ขอบเขตการวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมประชาคมเพื่อรับฟังความเห็นและแบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ และแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566-2570
3) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและประเภทโครงการวิจัย FF และ SF พ.ศ.2563-2567
4) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและประเภทโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ในยุคของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
5) วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ของต่างประเทศ

บทที่ 3 ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 สาระสำคัญจากการทบทวนแผนด้าน ววน.

แผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) พ.ศ.2566-2570 จัดทำโดยสำนักกลยุทธ์แผนและงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เกิดขึ้นภายใต้นโยบายของสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของยุทธศาสตรชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายรัฐบาล แผนด้าน ววน. นี้ให้ความสำคัญกับความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในฐานะความรู้หลักที่ใช้พัฒนาประเทศและเศรษฐกิจของชาติ ทำให้แผนงาน เป้ามหมาย และตัวชี้วัดความสำเร็จเน้นการวัดผลเชิงตัวเลขและการสร้างนวัตกรรมที่มุ่งสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรม และการเพิ่มรายได้ของประชาชน เห็นได้จากการแผนงานด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มรายได้ของประเทศ และแผนพัฒนาเมืองชายแดนและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ

ในจำนวน 25 แผนด้าน ววน. มีการเน้นความรู้วิทยาศาสตร์และการพัฒนาเศรษฐกิจถึง 19 แผนงาน ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ถูกจัดอยู่รวมกันในแผน 17 และแผน 18 โดยอธิบายแบบกว้างๆ ว่าพัฒนาและประยุกต์ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อส่งเสริมคุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพัลวัตการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการตีความความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เป็นเพียงเครื่องมือสำหรับการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและความงอกงามทางวัฒนธรรม มิติที่ขาดหายไปคือความหลากหลายของศาสตร์ที่มีกระบวนทัศน์และวิธีการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา คติชนวิทยา วัฒนธรรมศึกษา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภาษาและวรรณกรรม สุนทรียศาสตร์ ดนตรี ศิลปะ และการแสดง ศาสตร์เหล่านี้ต่างมีแง่มุมและความคิดที่สะท้อนประสบการณ์ของมนุษย์ที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้น จึงไม่ควรมองความรู้เหล่านี้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อการสร้างรายได้หรือตอกย้ำความเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติเท่านั้น

นอกจากนั้น แผนด้าน ววน. มุ่งสนใจเพียงการนำความรู้ไปสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเพิ่มรายได้ การสร้างงาน และการส่งเสริมการแข่งขันเพื่อให้ประเทศมีความเจริญทางวัตถุ ดังนั้น โครงการการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน) จึงทบทวนแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566-2570 โดยพิจารณาจากแผนงานที่เกี่ยวข้อง 15 แผนงาน ดังต่อไปนี้

- แผน 9 พัฒนาสังคมสูงวัยด้วย วิทยาศาสาตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- แผน 10 ยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่
- แผน 11 ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำโดยการเพิ่มโอกาสและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่

- แผน 12 พัฒนานโยบายและต้นแบบสำหรับสังคมคุณธรรม การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม
- แผน 13 พัฒนาเมืองน่าอยู่และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมสู่ทุกภูมิภาค โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- แผน 14 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสวัสดิภาพสาธารณะ โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม
- แผน 15 พัฒนาและเร่งแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการบริโภคอย่างยั่งยืนและการเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม
- แผน 16 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม
- แผน 17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริมคุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง
- แผน 18 พัฒนาการวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รวมทั้งการนำผลการวิจัยขั้นแนวหน้าไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อ ยอดสู่เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมขั้นแนวหน้า
- แผน 21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรที่มีทักษะสูง ให้มีจำนวนมากขึ้น
- แผน 22 พัฒนาและยกระดับสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้ตอบโจทย์เป้าหมายของประเทศอย่างชัดเจนและสามารถเทียบเคียงระดับนานาชาติ
- แผน 23 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียนและศูนย์กลางการเรียนรู้ของอาเซียนที่มีความร่วมมือด้านการวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมของสถาบัน/ศูนย์วิจัยกับเครือข่ายระดับนานาชาติอย่างเข้มแข็งในวงกว้าง
- แผน 24 แก้ไขปัญหาและตอบสนองภาวะวิกฤติเร่งด่วนของประเทศ
- แผน 25 พัฒนาความเข้มแข็ง และประสิทธิภาพของระบบบริหาร จัดการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและขับเคลื่อนการดำเนินงานของแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570

จากข้อเสนอที่เกิดขึ้นในโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เมื่อปี พ.ศ.2566 ชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์และทิศทางการทำวิจัยในประเทศไทยตกอยู่ใต้รัฐราชการที่เน้นการพัฒนาประเทศตามแนวทางตะวันตกและอาศัยระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคนและสังคม รวมถึงการเน้นใช้ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาเป็นกลไกพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ส่งผลให้ความรู้ในการพัฒนาประเทศเอียงไปสู่ความรู้แบบปฏิฐานนิยม

(positivist knowledge)[2] ตอบสนองนโยบายที่ใช้กรุงเทพเป็นศูนย์กลาง กลุ่มทุนและนักการเมืองจะมีบทบาทในการควบคุมการใช้ประโยชน์ของทรัพยากร รวมถึงควบคุมทิศทางการพัฒนา ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำขยายตัว และเป็นปัญหาเรื้อรังมาถึงปัจจุบัน (วิสุทธิ์ เวชวราภรณ์, 2566)

นอกจากนั้น ความคิดเห็นในรายงานสมุดปกขาวด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ดำเนินการในปี พ.ศ.2564 เพื่อเสนอต่อสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยในปัจจุบันยังคงมีความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรม[3] การใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบไร้ความรับผิดชอบต่อสังคม เพียงเพื่อสนองการเติบโตทางเศรษฐกิจ และความล่มสลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพียงด้านเดียวไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งของ ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนว่าทิศทางการทำวิจัยที่เอียงเข้าหาวิทยาศาสตร์ ขาดการสร้างความรู้เพื่อทบทวนสิ่งที่ผิดพลาด และขาดการคิดเชิงวิพากษ์ในสิ่งที่มนุษย์ได้เอาเปรียบสิ่งต่างๆ เพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ (สุริชัย หวันแก้ว และคณะ, 2564) ประเด็นที่ชวนให้คิดต่อจากสมุดปกขาวด้านสังคมศาสตร์ คือ การสร้างเปลี่ยนผ่านสู่ความยั่งยืน และการทำให้สังคมศาสตร์เป็น “พลังปัญญาสาธารณะ” รวมถึงเสนอให้การตั้งวาระการวิจัยควรเริ่มจากประชาคมสังคมศาสตร์

ในส่วนข้อคิดเห็นจากสมุดปกขาวด้านมนุษยศาสตร์ อธิบายให้เห็นว่าในระบบวิจัยของ สกสว. ปัจจุบัน ผูกติดอยู่กับนโยบายของรับบาลเป็นหลัก ส่งผลให้การวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ไม่สามารถเสนอโครงการที่ตอบสนองตัวชี้วัดเชิงเศรษฐกิจและการพัฒนานวัตกรรม ปัญหานี้สะท้อนว่า สกสว. ไม่เข้าใจว่าความรู้มนุษยศาสตร์คืออะไร ส่งผลให้นักวิจัยด้านนี้ไม่มั่นใจที่จะเสนอโครงการวิจัยเพื่อรับทุน รวมทั้งยังคิดว่าคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิอาจเลือกโครงการวิจัยที่สอดคล้องและตอบตามตัวชี้วัดเชิงผลลัพธ์และสัมฤทธิ์ ตรงข้ามกับความรู้มนุษยศาสตร์ที่ส่งเสริมมนุษย์ให้มีความคิดสร้างสรรค์ ความสงสัยใคร่รู้ การคิดเชิงวิเคราะห์ การรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ทักษะทางการสื่อสาร และความฉลาดทางอารมณ์ (มนธิรา ราโท และคณะ, 2564) ในแง่นี้ การทำความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเข้าใจความสัมพันธ์ที่มนุษย์แสดงออกภายใต้ระบบคุณค่าและความหมายต่างๆ ซึ่งไม่สามารถวัดมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจได้ เนื่องจากความสัมพันธ์ทางสังคมขับเคลื่อนบนความคิดและความรู้สึกที่บ่มเพาะและถ่ายทอดจากประสบการณ์ไม่ต่างกัน

ข้อคิดเห็นจากสมุดปกขาวด้านศิลปกรรมศาสตร์ ชี้ให้เห็นคุณค่าด้านจิตใจที่สัมพันธ์กับสังคม งานศิลปะแขนงต่างๆ ช่วยให้มนุษย์เข้าใจและขยับขยายพรมแดนของอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง สร้างความคิดนอกกรอบส่งเสริมจินตนาการ (จักรพันธ์ วิลาสินีกุล และคณะ, 2564) ถึงแม้ว่าผลงานศิลปะ ดนตรี การออกแบบ และงานฝีมือหลากหลายประเภทจะกลายเป็นผลิตภัณฑ์และสินค้าที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ แต่จุดเริ่มต้นของการสร้างผลงานด้านศิลปะทั้งหลายล้วนมาจากการมีอิสระที่จะคิด ในท้องถิ่นที่หลากหลายของไทยจะพบเห็นศิลปินพื้นบ้านที่ผลิตสร้างงานศิลปะ แต่นโยบายรัฐมักจะเน้นนำเอาผลิตภัณฑ์เหล่านั้นมาแปรรูปให้เป็นสินค้า มากกว่าจะสนับสนุนการเรียนรู้ด้านสุนทรียะที่สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรม นอกจากนั้น งานวิจัยด้านศิลปกรรมยังมีความคลุมเครือ เนื่องจากคนทำงานศิลปะคิดว่าการทำงานสร้างสรรค์คือสิ่งเดียวกับการทำงานวิจัย ปัญหานี้ทำให้

[2] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 2 ตุลาคม 2567

[3] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 21 ตุลาคม 2567

ความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมในประเทศไทยยังอยู่ในวงจำกัด ขาดแคลนองค์ความรู้ใหม่ ติดกับดักนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่นำงานศิลปะมาเป็นสินค้าและส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากข้อเสนอในสมุดปกขาวด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ คือเสียงสะท้อนของนักวิจัยที่เข้าใจธรรมชาติในศาสตร์ของตนเองและกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาเชิงโครงสร้างที่ หน่วยงานให้ทุนของรัฐบาลสร้างนโยบายแบบ Top-Down และมองข้ามการสร้างความรู้ที่มีมิติของมนุษย์ ถูกครอบงำด้วยวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์[4] ในทางตรงกันข้ามรัฐบาลกำลังส่งเสริมให้คนในประเทศวิ่งไล่ตามความสำเร็จทางเศรษฐกิจและไขว่คว้าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยไม่มีความเข้าใจต่อความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนที่มนุษย์แสดงและกระทำต่อกัน การเน้นงานวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจมีส่วนทำให้ประเทศขาดองค์ความรู้ที่เพียงพอและยิ่งทำให้งานวิจัยอ่อนแอลง[5] ที่น่ากังวลคือ ข้อคิดเห็นจากประชาคมสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในสมุดปกขาวกลับไม่ถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) หน่วยงานในกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จำเป็นต้องนำข้อมูลในสมุดปกขาวมาหารือร่วมกันเพื่อใช้เป็นกรอบคิดสำหรับการปรับแก้ไขนโยบายและแผน ววน.ในปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์และแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 ไม่ปรากฏข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากสมุดปกขาว ในขณะที่ สกสว.พยายามสนับสนุนให้นักวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เข้ามาเสนอโครงการวิจัย แต่ไม่ได้รับความสนใจจากนักวิจัยทางด้านนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมิใช่เรื่องของการมีหรือไม่มีโครงการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แต่ปัญหาอยู่ที่การมองข้ามและละเลยความรู้ที่มีมิติของมนุษย์ มองข้ามการศึกษาที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม[6] ไม่เปิดรับความคิดต่าง ไม่รับฟังข้อคิดเห็นเชิงวิพากษ์ที่สะท้อนปัญหานโยบายพัฒนาประเทศของรัฐไทย โดยเฉพาะความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคม อคติทางชาติพันธุ์ การผูกขาดทางเศรษฐกิจ การเอารัดเอาเปรียบเชิงโครงสร้าง ผลกระทบจากความเจริญทางวัตถุ การแข่งขันทางชนชั้น อำนาจที่มาพร้อมกับระบบทุนนิยม และการเน้นความมั่นคงของชาติ[7] สิ่งเหล่านี้ไม่เอื้อให้เกิดพื้นที่เรียนรู้และการอยู่บนความแตกต่างหลากหลาย[8]

ทุนวิจัยก่อนการตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

จากข้อจำกัดของกฎเกณฑ์ ตัวชี้วัด เป้าหมาย และแผนงานด้าน ววน.ในช่วงปี พ.ศ. 2566-2570 ทำให้นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ส่งโครงการวิจัยเข้ามารับทุนจำนวนไม่มากนัก หากย้อนดูการให้ทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในอดีต มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการ

[4] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมนุษยศาสตร์ วันที่ 25 กันยายน 2567

[5] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมนุษยศาสตร์ วันที่ 25 กันยายน 2567

[6] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 24 กันยายน 2567

[7] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 2 ตุลาคม 2567 และวันที่ 21 ตุลาคม 2567

[8] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 19 สิงหาคม 2567

เปรียบเทียบทิศทางการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ของประเทศ หากพิจารณาจากนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งรัฐบาลเน้นการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาสำคัญเร่งด่วนของประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีประเด็นวิจัย 10 กลุ่มเรื่องเร่งด่วน ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง
2. ความมั่นคงและวัฒนธรรมของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล
3. การปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้
4. การจัดการทรัพยากรน้ำ
5. ภาวะโลกร้อนและพลังงานทางเลือก
6. การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า
7. การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพ
8. การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ
9. เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม
10. สังคมผู้สูงอายุ

นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2560-2564) มีประเด็นวิจัยที่รัฐบาลมุ่งเน้นและให้ความสำคัญดังนี้

1. ด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมฐานชีวภาพ
2. ด้านระบบโลจิสติกส์
3. ด้านเศรษฐกิจดิจิทัล
4. ด้านอุตสาหกรรมเป้าหมาย
5. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน
6. ด้านสังคมผู้สูงอายุ
7. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพ
8. ด้านการท่องเที่ยว
9. ด้านการเป็นประชาคมอาเซียน
10. ด้านความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล
11. ด้านการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง
12. ด้านยาเสพติด

ภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8-9 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม และเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประเด็นวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จะเป็นเรื่องสังคมผู้สูงอายุ ปัญหายาเสพติด ประชาคมอาเซียน การปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ และเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ คือสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โครงการวิจัยที่ได้รับทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ.

2554-2562 จำนวน 130 โครงการ โครงการวิจัยที่ได้รับทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จำนวน 1,730 โครงการ โดยแยกจำนวนโครงการเป็นรายปีดังตารางข้างล่างนี้

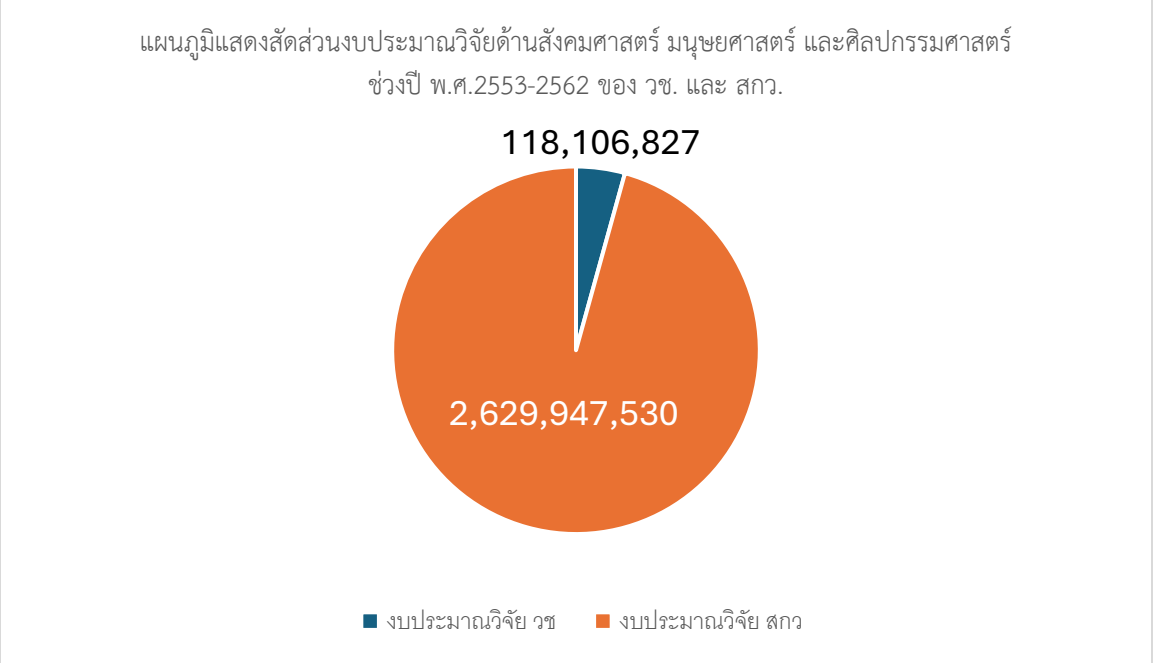
ตารางที่ 2 เปรียบเทียบจำนวนโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี พ.ศ.2553-2562

พ.ศ	โครงการ วิจัยของ วช.		โครงการวิจัยของ สกว.	
	จำนวนโครงการ	งบประมาณ	จำนวนโครงการ	งบประมาณ
2553	-	-	110	181,524,554
2554	25	20,267,040	134	164,890,190
2555	6	2,786,000	152	178,158,224
2556	-	-	188	255,352,852
2557	14	9,483,565	189	255,018,573
2558	5	2,485,600	213	308,532,591
2559	2	1,501,274	55	114,879,525
2560	37	23,739,170	195	307,091,451
2561	-	-	256	394,945,468
2562	41	57,844,178	238	469,554,102
รวม	**130**	**118,106,827**	**1,730**	**2,629,947,530**

ที่มา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จากตารางที่ 2 พบว่างบประมาณวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ในช่วงปี พ.ศ.2553-2562 มีสัดส่วนที่ต่างกัน งบประมาณวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) มีจำนวน 118,106,827 บาท ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีจำนวนสูงถึง 2,629,947,530 บาท ดูแผนภูมิด้านล่าง

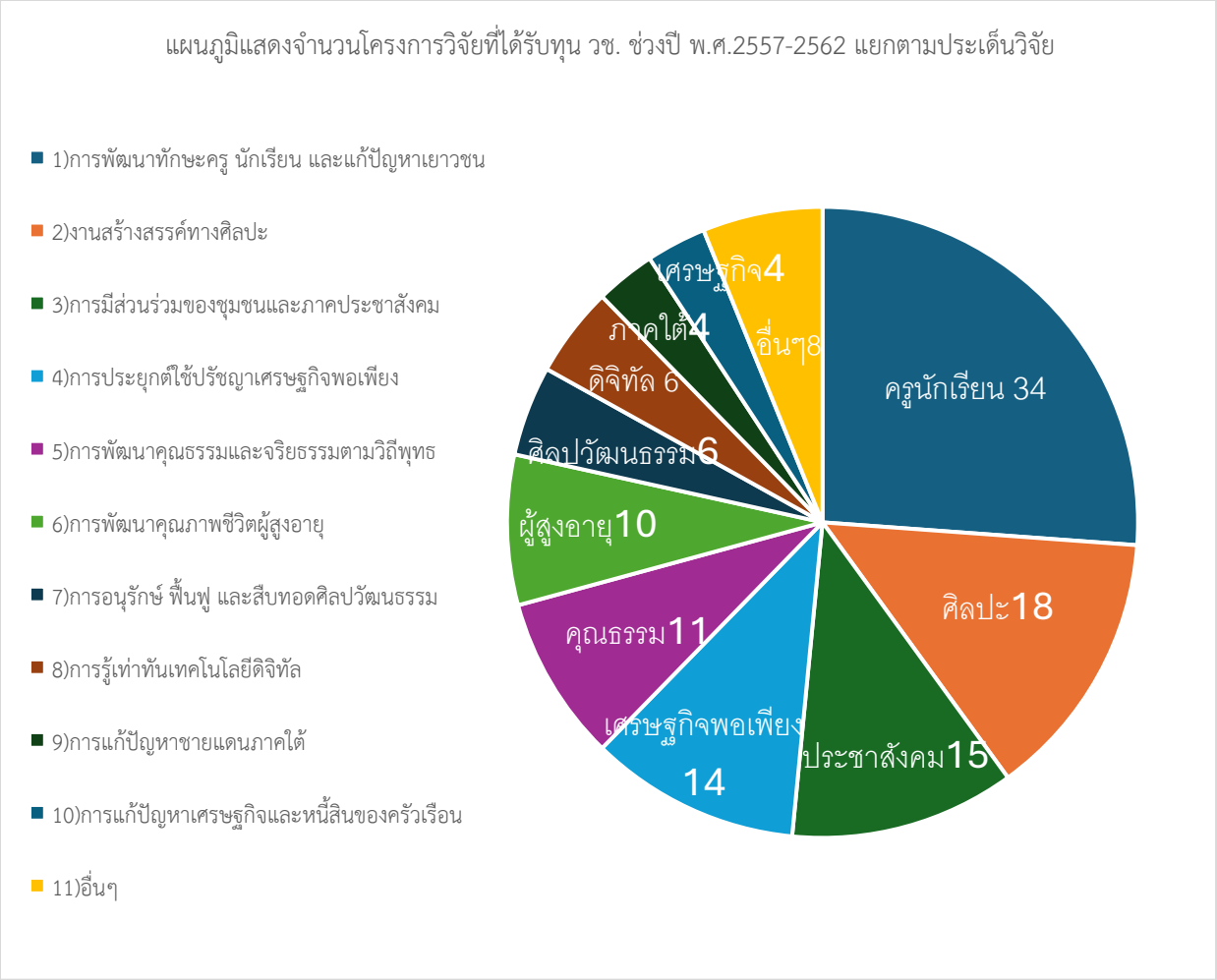

เมื่อพิจารณารายละเอียดของโครงการวิจัยทั้ง 130 โครงการของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติในตารางข้างต้นจะพบว่ามีการสนับสนุนทุนวิจัยมากในบางปี ได้แก่ ปี พ.ศ.2560 มีโครงการวิจัย 37 เรื่อง ปี พ.ศ. 2562 มีโครการวิจัย 41 เรื่อง และไม่มีในบางปี ได้แก่ ปี พ.ศ.2556 และ พ.ศ. 2561 อาจบ่งบอกถึงความไม่แน่นอนในการให้ทุน เมื่อดูเนื้อหาของโครงการวิจัยจะพบว่ามีประเด็นที่ได้รับการสนับสนุนเรียงตามจำนวนมากไปหาน้อย ตามตารางที่ 3 ต่อไปนี้

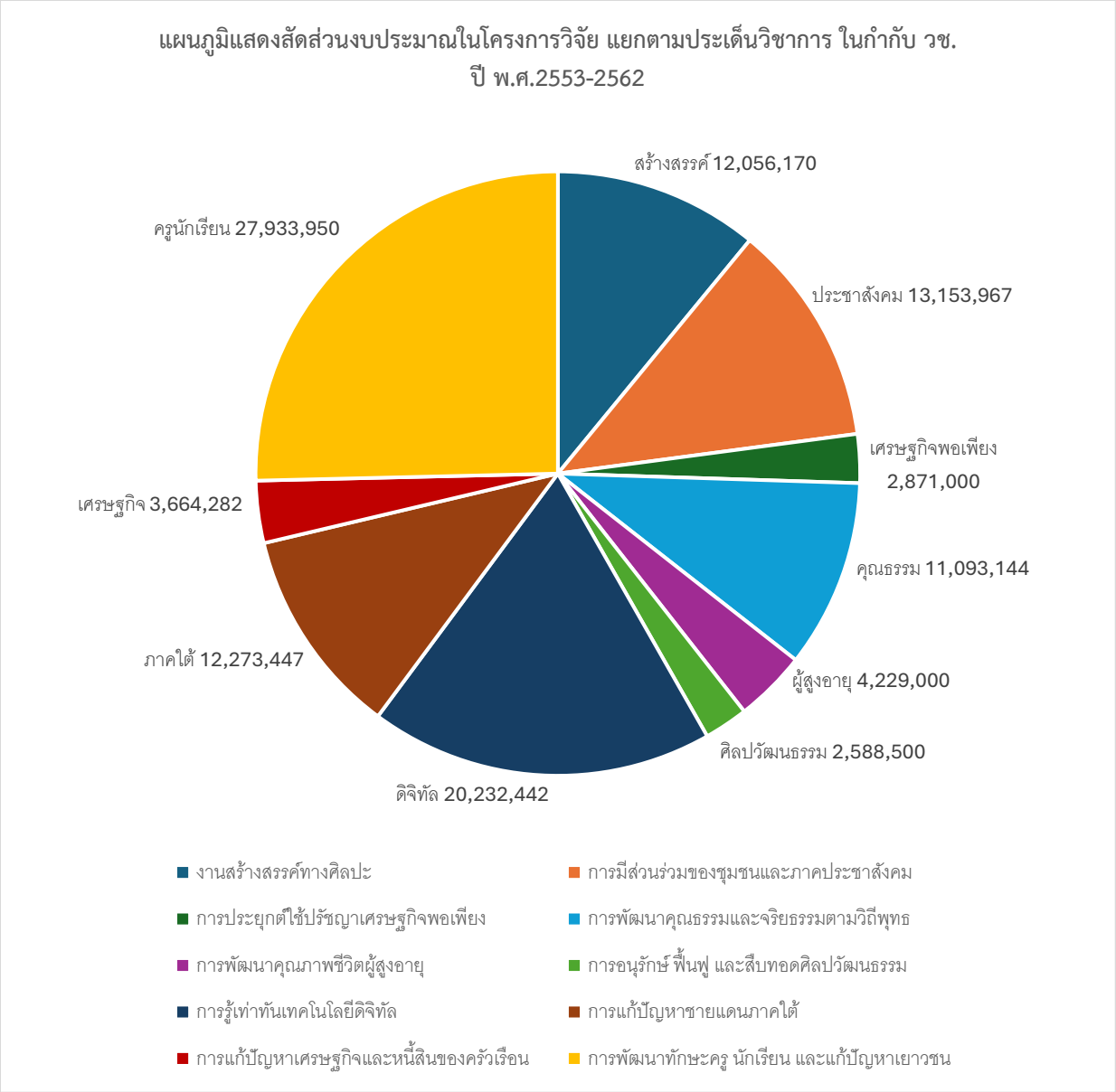
ตารางที่ 3 จำนวนโครงการวิจัยและงบประมาณที่ได้รับทุนของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) แยกตามประเด็นวิจัย ระหว่างปี ปี พ.ศ.2553-2562

ลำดับ	ประเด็นวิจัย	จำนวนโครงการ	งบประมาณ
1	การพัฒนาทักษะครู นักเรียน และแก้ปัญหาเยาวชน	34	27,933,950
2	งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ	18	12,056,170
3	การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม	15	13,153,967
4	การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	14	2,871,000
5	การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามวิถีพุทธ	11	11,093,144
6	การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	10	4,229,000
7	การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม	6	2,588,500
8	การรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล	6	20,232,442
9	การแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้	4	12,273,447
10	การแก้ปัญหาเศรษฐกิจและหนี้สินของครัวเรือน	4	3,664,282

จากตารางที่ 3 โครงการวิจัยที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะพบมากในปี พ.ศ.2554 โครงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะครู นักเรียน และแก้ปัญหาเยาวชนพบมากในปี พ.ศ.2557 และ พ.ศ.2560 โครงการวิจัยเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ทางศิลปะจะพบมากในปี พ.ศ. 2560 โครงการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพบในปี พ.ศ.2554 โครงการวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามวิถีพุทธ จะพบในปี พ.ศ. 2558 โครงการวิจัยด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจะพบในปี พ.ศ.2560 โครงการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคมจะพบใน ปี พ.ศ.2557 โครงการวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและหนี้สินของครัวเรือนจะพบในปี พ.ศ.2562 โครงการวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเชิงประยุกต์เพื่อหามาตรการและวิธีแก้ไขปัญหาสังคม งานวิจัยพื้นฐานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และแสวงหาแนวคิดใหม่ๆ มีอยู่อย่างจำกัด

เมื่อดูงบประมาณในโครงการวิจัย (ตารางที่ 2 และ 3) จะพบว่าสัดส่วนของงบประมาณโครงการวิจัยที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติให้การสนับสนุน ช่วงปี พ.ศ.2553-2562 มีงบประมาณทั้งสิ้น 118,106,827 บาท ปีที่ใช้งบประมาณมากที่สุดคือ ปี พ.ศ.2562 จำนวน 57,844,178 บาท หากพิจารณาถึงสัดส่วนงบประมาณที่สนับสนุนประเด็นวิจัยจะพบว่าโครงการวิจัยด้านการพัฒนาทักษะครู นักเรียน และแก้ปัญหาเยาวชนจะได้รับงบประมาณมากที่สุด คือ 27,933,950 บาท รองลงไปคือโครงการวิจัยด้านการรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 20,232,442 บาท และโครงการวิจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม จำนวน 13,153,967 บาท ดูรายละเอียดในแผนภูมิข้างล่างนี้

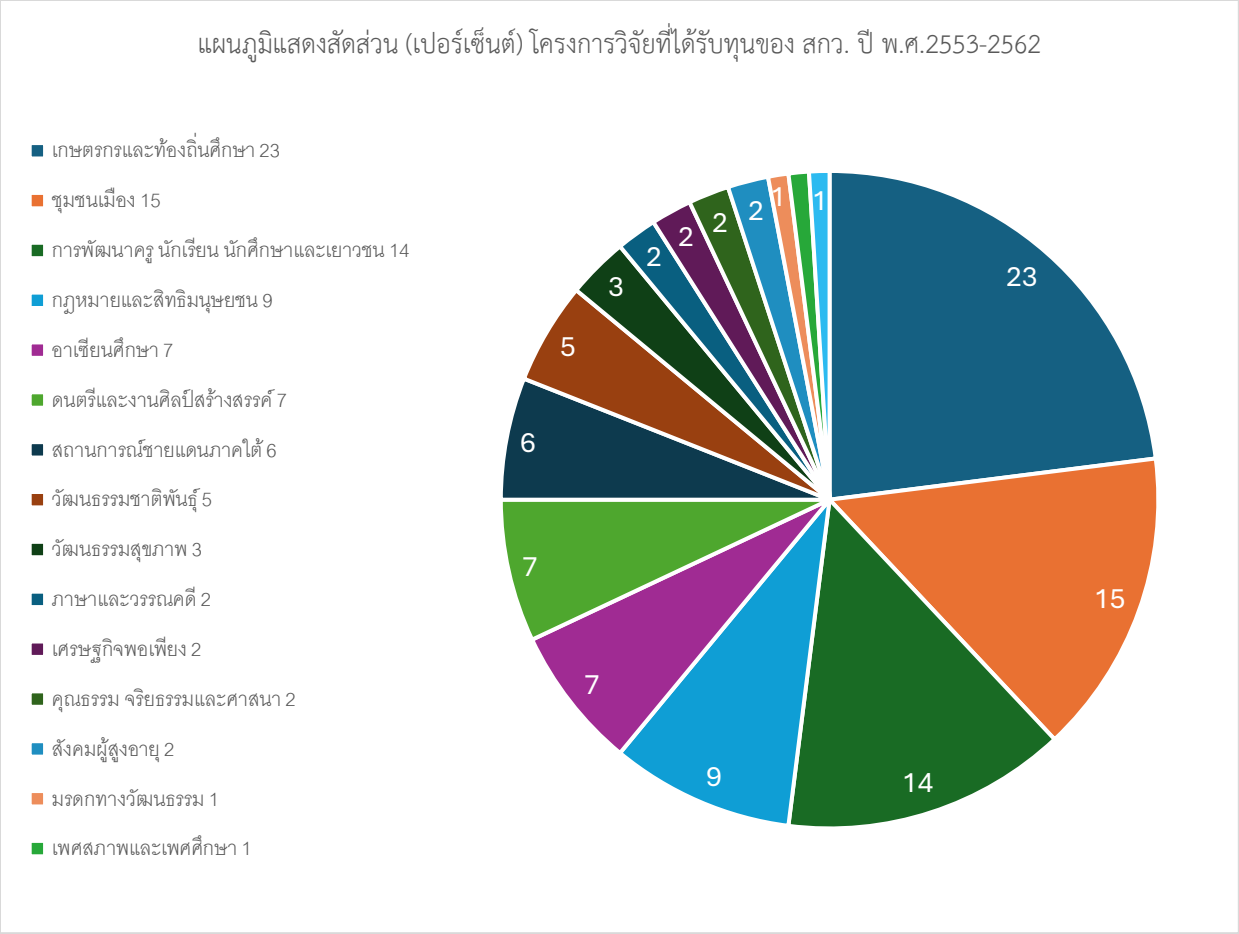

จากตารางที่ 2 โครงการวิจัยที่ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในช่วงปี พ.ศ. 2553-2562 มีจำนวน 1,736 โครงการ โดยแบ่งเป็นโครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยฉบับที่ 10 (พ.ศ.2553-2554) จำนวน 244 โครงการ โครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) จำนวน 801 โครงการ และโครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2562) จำนวน 691 โครงการ งบประมาณที่ใช้สนบัสนุนโครงการวิจัยคิดเป็นจำนวน 2,629,947,530 บาท ปีที่ได้รับงบประมาณมากที่สุดคือปี พ.ศ. 2562 จำนวน 469,554,102 บาท ทิศทางของงบประมาณวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ของ สกว. มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น จากจำนวน 1,736 โครงการ เมื่อแยกตามประเด็นวิจัยที่ได้รับการสนบัสนุนโดย สกว. สามารถแยกประเด็นวิจัยได้ดังตารางที่ 4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 จำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้รับทุนจาก สกว. ระหว่างปี พ.ศ.2553-2562 แยกตามประเด็นศึกษา

ลำดับ	ประเด็นศึกษา	จำนวนโครงการ	เปอร์เซ็นต์
1	เกษตรกรและท้องถิ่นศึกษา	395	23
2	ชุมชนเมือง	264	15
3	การพัฒนาครู นักเรียน นักศึกษาและเยาวชน	238	14
4	กฎหมายและสิทธิมนุษยชน	149	9
5	อาเซียนศึกษา	127	7
6	ดนตรีและงานศิลป์สร้างสรรค์	122	7
7	สถานการณ์ชายแดนภาคใต้	118	6
8	วัฒนธรรมชาติพันธุ์	75	5
9	วัฒนธรรมสุขภาพ	46	3
10	ภาษาและวรรณคดี	43	2
11	เศรษฐกิจพอเพียง	42	2
12	คุณธรรม จริยธรรมและศาสนา	41	2
13	สังคมผู้สูงอายุ	31	2
14	มรดกทางวัฒนธรรม	21	1
15	เพศสภาพและเพศศึกษา	16	1
16	เรื่องอื่นๆ	8	1
รวม		1,736	100

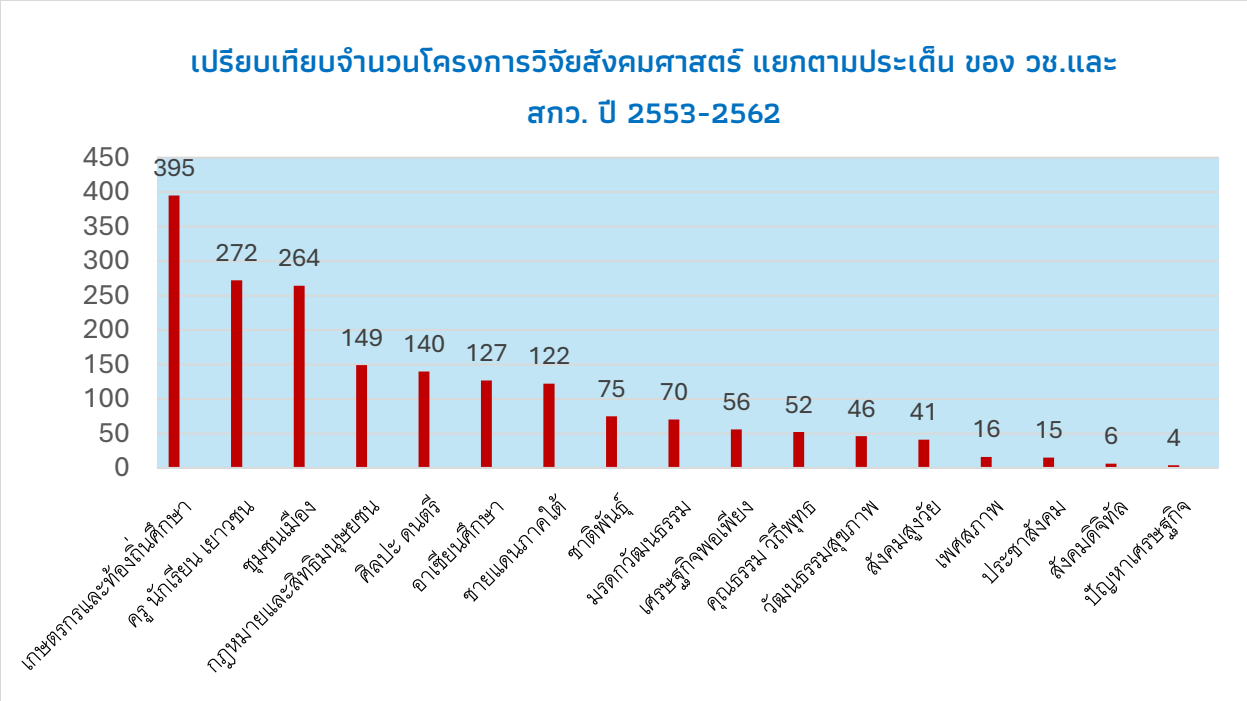
ที่มา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จากตารางที่ 4 จะพบว่าโครงการวิจัยที่ได้รับทุน สกว. ช่วงปี 2553-2562 ประเด็นเกี่ยวกับเกษตรกรและท้องถิ่นศึกษาจะได้รับทุนมากที่สุด มีจำนวน 395 โครงการ รองลงไปคือประเด็นวิจัยเกี่ยวกับชุมชนเมือง จำนวน 264 โครงการ ประเด็นวิจัยด้านการพัฒนาครู นักเรียน นักศึกษาและเยาวชน จำวน 238 โครงการ ประเด็นวิจัยด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน จำนวน 149 โครงการ ประเด็นวิจัยเกี่ยวกับอาเซียนศึกษา จำนวน 127 โครงการ ประเด็นวิจัยที่ได้รับทุนมีความหลากหลายครอบคลุมความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ประเด็นวิจัยที่เหมือนกันของ วช. และ สกว. มี 7 ประเด็นคือ1) การพัฒนาทักษะครู นักเรียน และแก้ปัญหาเยาวชน 2) งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ 3) การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามวิถีพุทธ 5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 6) การแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ และ 7) การอนุรักษ์ฟื้นฟู และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ประเด็นวิจัยที่ต่างไปจากโครงการที่ได้รับทุนจาก วช. มี 7 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นเกษตรกรและท้องถิ่นศึกษา ชุมชนเมือง อาเซียนศึกษา กฎหมายและสิทธิมนุษยชน วัฒนธรรมชาติพันธุ์ วัฒนธรรมสุขภาพ และเพศสภาพและเพศศึกษา ดูตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างกันในประเด็นวิจัยที่ได้รับทุนจาก วช. และ สกว. ช่วงปี พ.ศ.2553-2562

ลำดับ	ประเด็นวิจัยของ วช	จำนวนโครงการ	ประเด็นวิจัยของ สกว.	จำนวนโครงการ
ประเด็นวิจัยที่เหมือนกัน				
1	การพัฒนาทักษะครู นักเรียน และแก้ปัญหาเยาวชน	34	การพัฒนาครู นักเรียน นักศึกษาและเยาวชน	238
2	งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ	18	ดนตรีและงานศิลป์สร้างสรรค์	122
3	การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	14	เศรษฐกิจพอเพียง	42
4	การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามวิถีพุทธ	11	คุณธรรม จริยธรรมและศาสนา	41
5	การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	10	สังคมผู้สูงอายุ	31
6	การแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้	4	สถานการณ์ชายแดนภาคใต้	118
7	การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม	6	มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาและวรรณคดี	64
ประเด็นวิจัยที่ต่างกัน				
8	การแก้ปัญหาเศรษฐกิจและหนี้สินของครัวเรือน	4	วัฒนธรรมชาติพันธุ์	75
9	การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม	15	วัฒนธรรมสุขภาพ	46
10	การรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล	6	เกษตรกรและท้องถิ่นศึกษา	395
11			กฎหมายและสิทธิมนุษยชน	149
12			อาเซียนศึกษา	127
13			ชุมชนเมือง	264
14			เพศสภาพและเพศศึกษา	16
รวม		130		1,736

จากตารางที่ 5 จะเห็นว่าประเด็นวิจัยของ สกว.มีความหลากหลายมากกว่าประเด็นวิจัยของ วช. อาจบ่งชี้ให้เห็นว่านักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ สามารถทำงานศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ได้หลากหลายตามความเชี่ยวชาญของนักวิจัย ทำให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ได้อย่างเต็มที่และสะท้อนปรากฏการณ์สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตัวอย่างโครงการวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

ด้านสังคมศาสตร์

1) โครงการวิจัยการสร้างพื้นที่ความรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่กำลังก่อตัวขึ้นใหม่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ โดย ศ.เกียรติคุณ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ ปี พ.ศ.2560
2) โครงการวิจัยผลกระทบของนโยบายประชานิยมต่อเศรษฐกิจไทย โดย ดร. สุมณี ศุภกรโกศัย ปี พ.ศ. 2560
3) โครงการวิจัยอนาคตและความเป็นไปได้: มุมมองเรื่องเวลาของคนย้ายถิ่นสัญชาติพม่าวัยผู้ใหญ่ตอนต้น โดย ผศ.ดร. ประเสริฐ แรงกล้า ปี พ.ศ.2560
4) โครงการวิจัยความเป็นธรรมทางสังคมและธรรมาภิบาลที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษในภาคอีสานและภาคเหนือ ประเทศไทย โดย รศ.ดร. กนกวรรณ มะโนรมย์ ปี พ.ศ.2560
5) โครงการวิจัยความมั่นคงของมนุษย์ ชายแดนลาว-ไทย-เมียนมาร์ ในบริบทการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดย รศ.ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง ปี พ.ศ.2560

ด้านมนุษยศาสตร์

1) โครงการวิจัยภูมิศาสตร์วรรณศิลป์และความทรงจำในวรรณกรรมภาษาอังกฤษ: พินิจการเสนอภาพพื้นที่ความขัดแย้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่สอง โดย ดร.ชัยยนต์ ทองสุขแก้ง ปี พ.ศ.2560

2) โครงการวิจัยความทนกันได้และการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสังคมมลายูมุสลิม: การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชายแดนใต้ โดย ผศ.ดร.พิเชฐ แสงทอง ปี พ.ศ.2560
3) โครงการวิจัยสัญลักษณ์เทพในศาลหลักเมืองของไทย: พื้นที่การต่อรองทางอัตลักษณ์ระหว่างภาครัฐกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดย ผศ.ดร. ประเสริฐ รุนรา ปี พ.ศ.2561
4) โครงการวิจัยมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์และพลวัตทางวัฒนธรรมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดย รศ.ดร. รัศมี ชูทรงเดช ปี พ.ศ.2560
5) โครงการวิจัยมิติเชิงจริยศาสตร์และญาณวิทยาของคนไทย:การพิจารณาผ่านข้อขัดแย้งเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและระเบียบวินัยในเว็บสื่อสังคมออนไลน์ โดย ผศ.ดร. ศิรประภา ชวะนะญาณ ปี พ.ศ.2560

ด้านศิลปกรรมศาสตร์

1) โครงการวิจัยการสำรวจการปฏิบัติการสุนทรีย์ของเสียงนอยซ์ในดนตรีและศิลปะด้านเสียงของไทย โดย ดร. ธัชธรรม ศิลป์สุพรรณ ปี พ.ศ.2560
2) โครงการวิจัยการใช้ละครประยุกต์เพื่อพัฒนามโนทัศน์ความเข้าใจในตนเองของเยาวชนไร้สัญชาติ : กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนไร้สัญชาติ ตำบลมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ประเทศไทย โดย ดร. ปวลักข์ สุรัสวดี ปี พ.ศ.2562
3) โครงการวิจัยดนตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นสมุทรเพื่อการประพันธ์เพลงร่วมสมัย โดย ศ.ดร. ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร ปี พ.ศ.2561
4) โครงการวิจัยกระบวนการปรับเปลี่ยนของดนตรีอีสาน โดย ผศ.ดร. คมกริช การินทร์ ปี พ.ศ.2561
5) โครงการวิจัยเฮ็ด-เหล่น-เป็นอีสาน: การค้นหาองค์ความรู้และกลวิธีในการแสดงของนักแสดงชาวอีสานเพื่อสร้างสรรค์ละครเวทีอีสานร่วมสมัย โดย ผศ.ดร. ธนัชพร กิตติก้อง ปี พ.ศ.2562

การส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ยุค สกสว. (ปี พ.ศ.2563-2567)

หลังจากที่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างกระทรวงอุมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในปี พ.ศ.2561 ทำให้เกิดการยุบรวมและปรับระบบการบริหารจัดการงานวิจัยของประเทศใหม่ เกิดการจัดตั้งสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายวิจัยของประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เกิดสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ทำหน้าที่เสนอความเห็นต่อสภานโยบายเกี่ยวกับกรอบวงเงินงบประมาณประจำปี นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนด้านการอุดมศึกษาและแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทและแผนอื่น รวมทั้งนโยบายของรัฐบาล เกิดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ทำหน้าที่กำหนดและจัดทำแผน ด้าน ววน. บริหารจัดการและบริหารงบประมาณ ววน. และติดตามประเมินผลด้าน ววน. ของประเทศ ซึ่งมีการกำหนดกรอบงบประมาณทุนสนับสนุนงานพื้นฐาน หรือ Fundamental Fund (FF) ให้กับมหาวิทยาลัยและหน่วยวิจัยที่อยู่นอกมหาวิทยาลัย รวมทั้งการจัดตั้งหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย หรือ Program Management Unit (PMU) ซึ่งมีทั้งหมด 9 หน่วยงาน หนึ่งในนั้นคือ

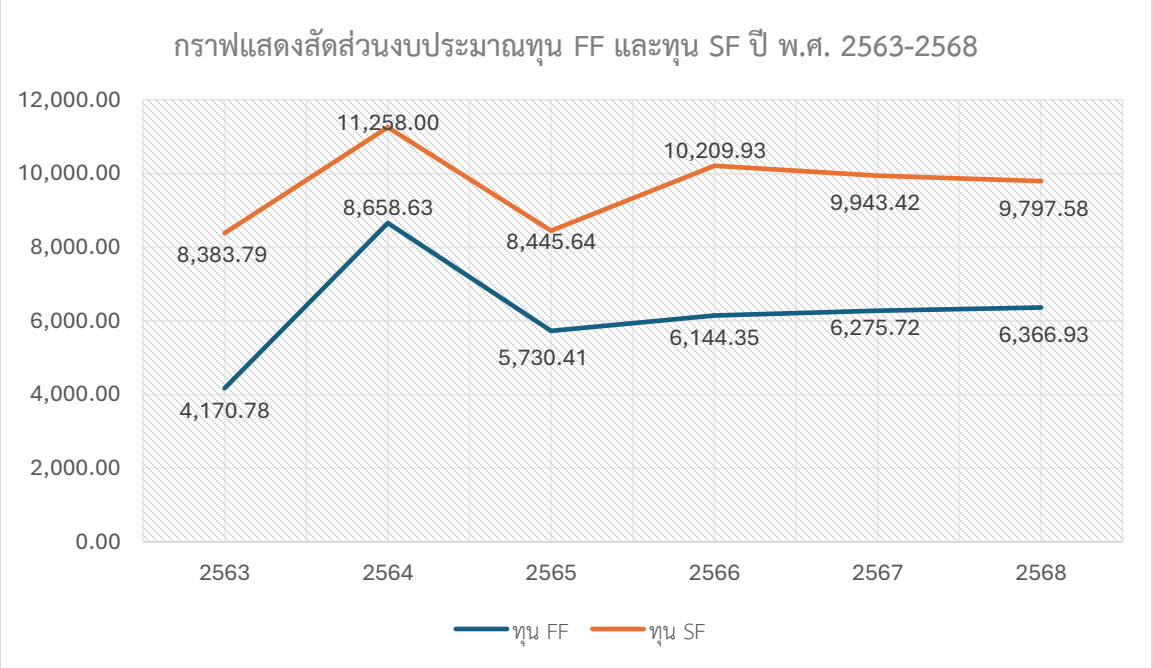
สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ทำหน้าที่ให้ทุนสนับสนุนงานเชิงกลยุทธ์ หรือ Strategic Fund (SF) ที่สอดคล้องกับแผนด้าน ววน. (แผน 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 21, 23 และ 24) งบประมาณที่ใช้ในทุน FF และ SF ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2568 มีรายละเอียดตามตารางที่ 6 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปี พ.ศ. 2563-2568

ปีงบประมาณ	งบประมาณทุน FF	งบประมาณทุน SF	งบประมาณรวม
2563	4,170.78 ล้านบาท	8,383.79 ล้านบาท	12,554.57 ล้านบาท
2564	8,658.63 ล้านบาท	11,258.00 ล้านบาท	19,916.63 ล้านบาท
2565	5,730.41 ล้านบาท	8,445.64 ล้านบาท	14,17.05 ล้านบาท
2566	6,144.35 ล้านบาท	10,209.93 ล้านบาท	16,354.28 ล้านบาท
2567	6,275.72 ล้านบาท	9,943.42 ล้านบาท	16,219.14 ล้านบาท
2563-2567	**30,979,890,000**	**48,240,780,000**	**79,220,670,000**
2568	6,366.93 ล้านบาท	9,797.58 ล้านบาท	16,164.51 ล้านบาท
รวม 2563-2568	**37,346,820,000**	**58,038,360,000**	**95,385,180,000**

ที่มา คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.)
http://clinictech.ops.go.th/online/cmo/site_blog_show.asp?id=675

หมายเหตุ ข้อมูลในตารางที่ 6 เป็นข้อมูล ณ เดือนมีนาคม ปี 2568 (ข้อมูลในเดือนกรกฎาคม ปี 2568 งบประมาณ FF 6,249,7105 บาท และงบประมาณ SF 8,212.6611 บาท)

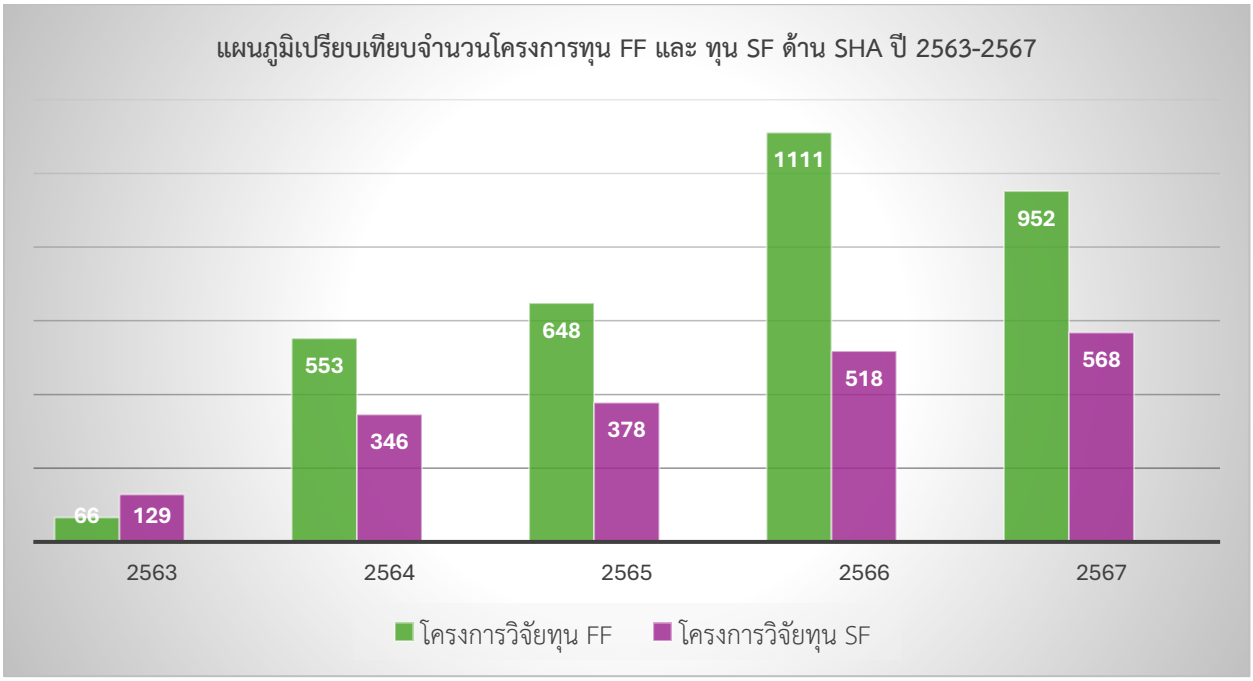
จากตารางที่ 6 และกราฟข้างต้น จะพบว่างบประมาณสำหรับทุน FF มีสัดส่วนน้อยกว่าทุน SF แนวโน้มงบประมาณของทุน FF มีการเพิ่มเล็กน้อยในช่วงปี พ.ศ.2565-2568 การสนับสนุนทุน FF โดย สกสว. และ การสนับสนุนทุน SF โดย PMU ในช่วงเวลาดังกล่าวดูได้จากตารางที่ 7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 7 จำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ได้รับทุน FF และ SF ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567

ปี พ.ศ.	จำนวนโครงการวิจัย ทุน FF	งบประมาณ ทุน FF	จำนวนโครงการวิจัย ทุน SF	งบประมาณ ทุน SF	รวมโครงการ FF และ SF	รวมงบประมาณ ทุน FF และ SF
2563	66 (34%)	452,361,277	129 (66%)	883,792,257	195	1,336,153,534
2564	553 (62%)	851,781,761	346 (38%)	1,467,084,114	899	2,318,865,875
2565	648 (63%)	691,661,195	378 (37%)	1,437,159,513	1,026	2,128,820,708
2566	1,111 (68%)	591,617,853	518 (32%)	1,642,767,960	1,629	2,234,385,813
2567	952 (63%)	326,493,068	568 (37%)	1,674,611,225	1,520	2,001,104,293
รวม	**3,330 (63%)**	**2,913,915,154**	**1,939 (37%)**	**7,105,415,069**	**5,269**	**10,019,330,223**

ที่มา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

หมายเหตุ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ หรือ Social Science, Humanity and Arts เรียกย่อว่า SHA

จากตารางที่ 7 จะเห็นว่าช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 จำนวนโครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้รับทุน FF มีจำนวน 3,330 โครงการ และที่ได้รับทุน SF จะมีจำนวน 1,939 โครงการ รวมทั้งสิ้น 5,269 โครงการ รวมงบประมาณทุน FF เท่ากับ 2,913,915,154 บาท โดยโครงการวิจัย FF จะมีมากกว่าทุนวิจัย SF ส่วนแนวโน้มจำนวนโครงการวิจัยที่ได้ทุนจะมีเพิ่มขึ้น หากเปรียบเทียบงบประมาณ FF ที่

สกสว.ได้รับจากรัฐบาลระหว่างปี พ.ศ.2563-2567 จำนวน 30,979,890,000 บาท (ตารางที่ 6) สัดส่วนงบประมาณ FF ที่จัดสรรให้โครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จะคิดเป็น 9.4 เปอร์เซ็นต์ และงบประมาณ FF ที่จัดสรรให้โครงการด้านวิทยาศาสตร์ คิดเป็น 90.6 เปอร์เซ็นต์

สำหรับจำนวนโครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้รับทุน SF มีจำนวน 1,939 โครงการ คิดเป็นงบประมาณ 7,105,415,069 บาท ซึ่งเป็นจำนวนงบประมาณที่มากกว่าทุน FF และเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณทุน SF ที่ได้รับจากรัฐบาลช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 จะพบว่าทุน SF ด้านวิทยาศาสตร์ มีงบประมาณ 41,135,364,931 บาท คิดเป็นสัดส่วน 85.3 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่งบประมาณ SF ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ คิดเป็น 14.7 เปอร์เซ็นต์

เมื่อรวมงบประมาณทุน FF และทุน SF ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 จะรวมทั้งหมด 10,019,330,223 บาท (ตารางที่ 7, ตารางที่ 8) เมื่อเทียบกับงบประมาณ FF และ SF ทั้งหมด 79,220,670,000 บาท (ตารางที่ 6) ทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จะมีสัดส่วนเท่ากับ 12.6 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ทุนวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ มีสัดส่วนเท่ากับ 87.4 เปอร์เซ็นต์

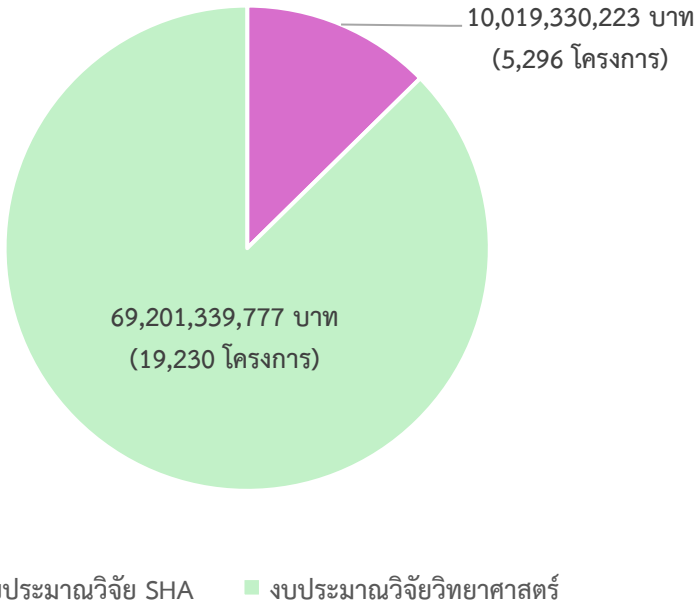
ตารางที่ 8 เปรียบเทียบจำนวนโครงการวิจัยด้าน SHA และด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้รับทุน FF และ SF ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567

ปี	SHA		รวมโครงการ SHA	งบประมาณ SHA	วิทยาศาสตร์		งบประมาณวิทยาศาสตร์	รวมโครงการวิทย์	รวมโครงการ SHA และวิทย์	รวมงบประมาณ SHA และวิทย์
	SF	FF			SF	FF				
2563	129	66	**195**	1,336,153,534	693	41	11,218,416,466	**734**	**929**	12,554,570,000
2564	346	553	**899**	2,318,865,875	1,977	2,791	17,597,764,125	**4,768**	**5,667**	19,916,630,000
2565	378	648	**1,026**	2,128,820,708	2,012	3,056	12,041,679,292	**5,068**	**6,094**	14,170,500,000
2566	518	1,111	**1,629**	2,234,385,813	1,788	4,215	14,119,894,187	**6,003**	**7,632**	16,354,280,000
2567	568	718	**1,520**	2,001,104,293	1,418	1,239	14,218,035,707	**2,657**	**4,177**	16,219,140,000
รวม	1,939	3,096	**5,269**	**10,019,330,223**	7,888	11,342	69,201,339,777	**19,230**	**24,499**	79,220,670,000

ที่มา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

จากตารางที่ 8 พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 สัดส่วนงบประมาณวิจัย FF และ SF ของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เท่ากับ 10,019,330,223 บาท (5,269 โครงการ) ในขณะที่งบประมาณวิจัย FF และ SF ของวิทยาศาสตร์ เท่ากับ 69,201,339,777 บาท (19,230 โครงการ) คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ความแตกต่างของงบประมาณ 12.6 ต่อ 87.4 จะเห็นว่างบประมาณมีความต่างกันถึง 7 เท่า และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยงบประมาณต่อโครงการวิจัย จะพบว่าโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จะได้งบประมาณเฉลี่ยโครงการละ 1,901,562 บาท ขณะที่โครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์จะได้รับงบประมาณเฉลี่ยโครงการละ 4,119,639 บาท แสดงให้เห็นว่าโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ได้รับงบประมาณเฉลี่ยต่อโครงการสูงกว่าโครงกาวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ประมาณ 3 เท่า

แผนภูมิเปรียบเทียบสัดส่วนงบประมาณวิจัยด้าน SHA และวิทยาศาสตร์
ปี พ.ศ.2563-2567

แผนภูมิเปรียบเทียบงบประมาณเฉลี่ยต่อโครงการ SHA และวิทยาศาสตร์ ช่วงปี 2563-2567

www.sac.or.th

สัดส่วนวิจัยไทย
สายวิทย์ และสายสังคม (SHA) ปี พ.ศ.2563-2567

สัดส่วนงบประมาณวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และSHA

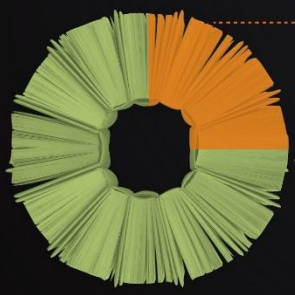
งบประมาณวิจัย
วิทยาศาสตร์
69,201,339,777 บาท
19,230 โครงการ

งบประมาณวิจัย SHA
10,019,330,223 บาท
5,296 โครงการ

เปอร์เซ็นของจำนวนโครงการวิจัยวิทยาศาสตร์ และ SHAที่ได้รับทุนยุค สกสว.

จำนวน
โครงการวิจัย SHA
27.2%

จำนวน
โครงการวิจัย
วิทยาศาสตร์
72.6%

งบประมาณเฉลี่ยต่อ โครงการวิทยาศาสตร์ และ SHA

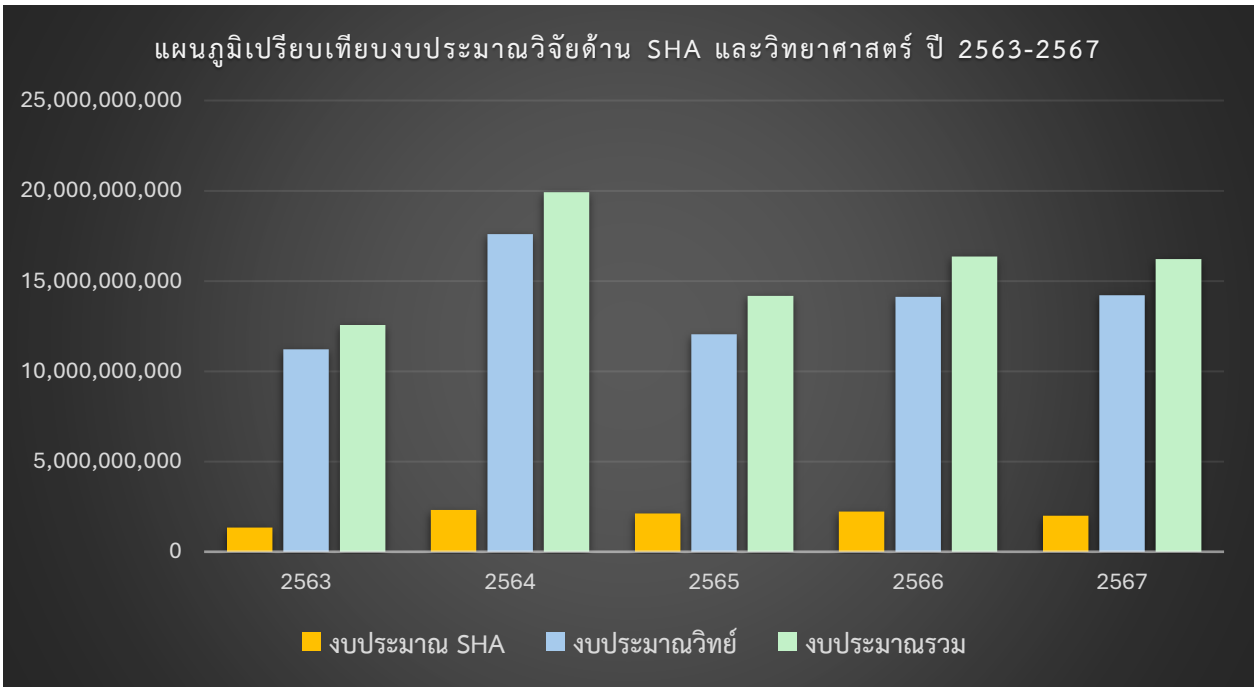

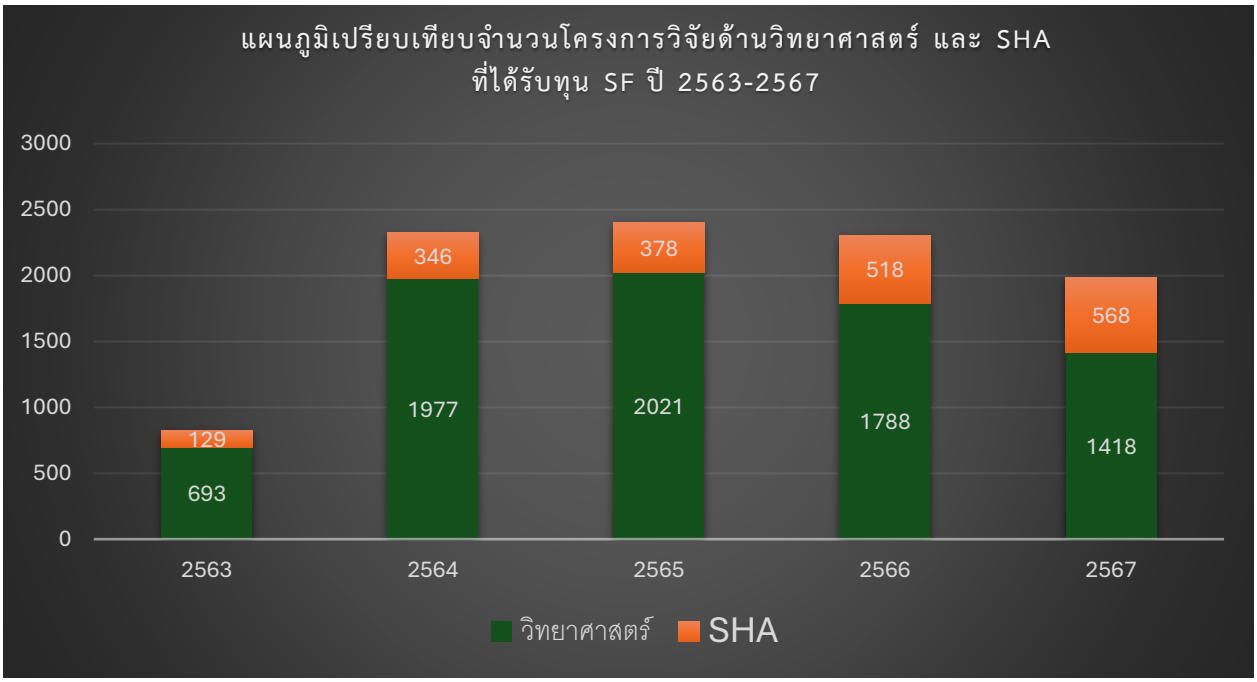
งบประมาณเฉลี่ยต่อ
โครงการวิทยาศาสตร์
4,119,639 บาท

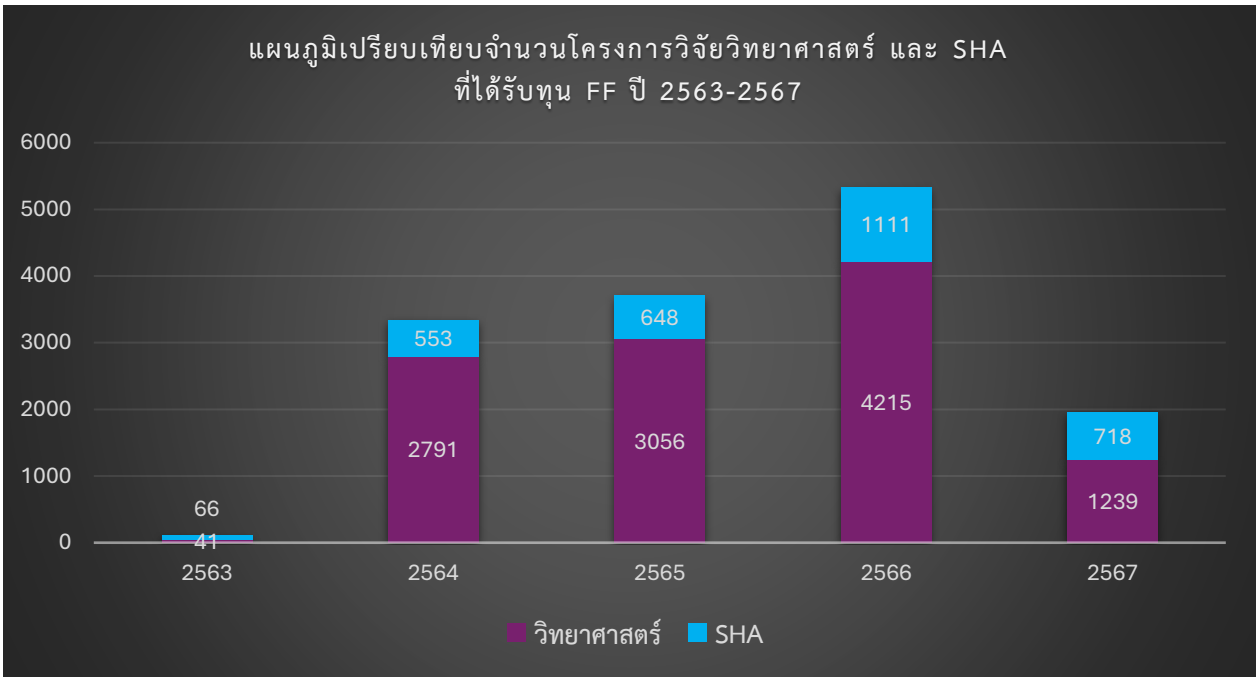

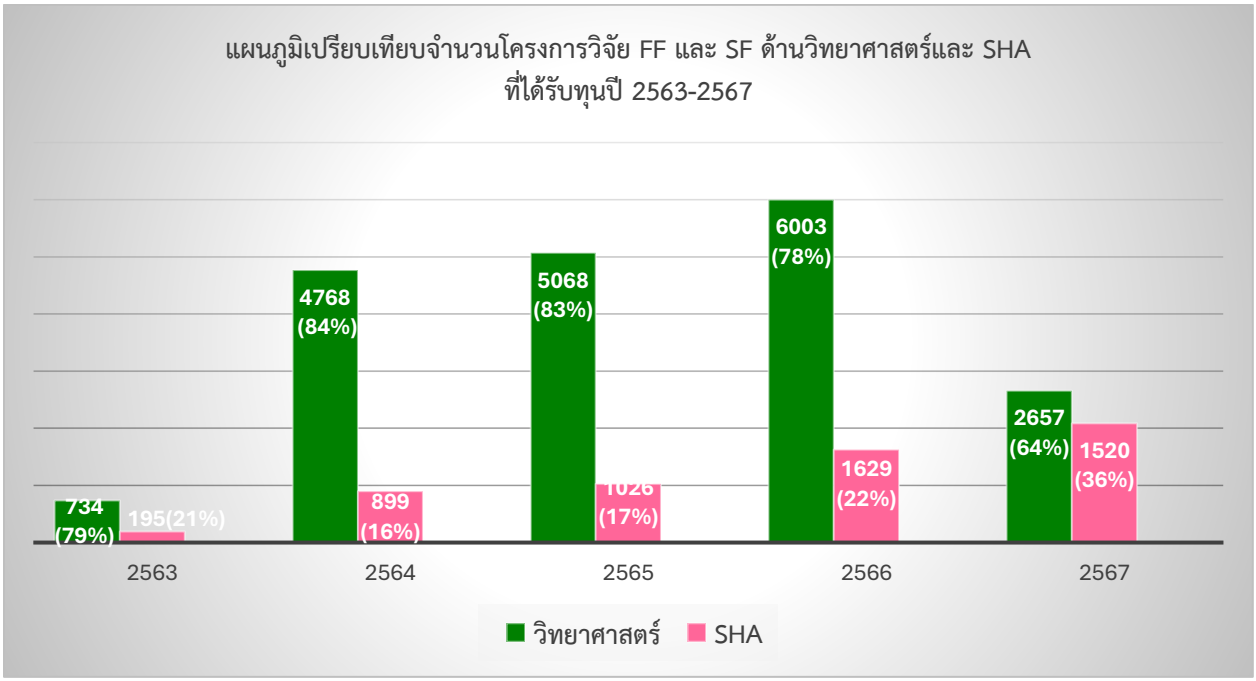
งบประมาณเฉลี่ยต่อ
โครงการวิจัย SHA
1,901,562 บาท

*SHA หมายถึง Social Science, Humanity, & Arts

แผนภูมิเปรียบเทียบงบประมาณวิจัยด้าน SHA และวิทยาศาสตร์ ปี 2563-2567
25,000,000,000
20,000,000,000
15,000,000,000
10,000,000,000
5,000,000,000
0
2563
2564
2565
2566
2567
งบประมาณ SHA
งบประมาณวิทย์
งบประมาณรวม

แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และ SHA
ที่ได้รับทุน SF ปี 2563-2567
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
129
693
346
1977
378
2021
518
1788
568
1418
2563
2564
2565
2566
2567
วิทยาศาสตร์
SHA

แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนโครงการวิจัยวิทยาศาสตร์ และ SHA
ที่ได้รับทุน FF ปี 2563-2567
6000
5000
4000
3000
2000
1000
0
66
41
553
2791
648
3056
1111
4215
718
1239
2563
2564
2565
2566
2567
วิทยาศาสตร์
SHA

แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนโครงการวิจัย FF และ SF ด้านวิทยาศาสตร์และ SHA
ที่ได้รับทุนปี 2563-2567
734
(79%)
195(21%)
4768
(84%)
899
(16%)
5068
(83%)
1026
(17%)
6003
(78%)
1629
(22%)
2657
(64%)
1520
(36%)
2563
2564
2565
2566
2567
วิทยาศาสตร์
SHA

งบประมาณวิจัยด้านสังคม (SHA) และด้านวิทยาศาสตร์ ปี 2563-2567

www.sac.or.th

2563

1,336,153,534 11,218,416,466 12,554,570,000

2564

2,318,865,875 17,597,764,125 19,916,630,000

2565

2,128,820,708 12,041,679,292 14,170,500,000

2566

2,234,385,813 14,119,894,187 16,354,280,000

2567

2,001,104,293 14,218,035,707 16,219,140,000

งบประมาณ SHA งบประมาณวิทย์ งบประมาณรวม

*SHA คือ Social Science, Humanity & Arts

จากตารางที่ 8 และแผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนโครงการวิจัยที่ได้รับทุน SF และ FF ในช่วง 5 ปีล่าสุด (พ.ศ.2563-2567) จะพบว่าโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์จะมีจำนวนมากกว่า แต่ข้อมูลในปี พ.ศ. 2567 จะเห็นว่าจำนวนโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จะมีจำนวนใกล้เคียงกันมากขึ้น ในปี พ.ศ.2566 มีโครงการวิจัยที่ได้รับทุนมากถึง 7,632 โครงการ แต่สัดส่วนโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ก็มีจำนวนมากกว่าคิดเป็น 78 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่จำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ คิดเป็น 22 เปอร์เซ็นต์ ปีที่สัดส่วนโครงการวิจัยระหว่างวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แตกต่างกันมากที่สุดคือปี พ.ศ.2564 คิดเป็นโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ 84 เปอร์เซ็นต์ โครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ 16 เปอร์เซ็นต์ จากตารางที่ 7 และตารางที่ 8 จะเห็นว่าโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ 5,269 โครงการ จะอยู่ในทุนวิจัยประเภท FF จำนวน 3,096 โครงการ คิดเป็น 63.2 % ขณะที่ทุนวิจัยประเภท SF มีจำนวน 1,939 คิดเป็น 36.8 % ถือเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ประเด็นวิจัยตามกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ อววน. (การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม) ในช่วงปี พ.ศ.2563-2565 ประกอบด้วย 4 แพลตฟอร์ม 17 โปรแกรม โดยโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้รับทุนวิจัย จะสอดคล้องกับโปรแกรม P2 การพัฒนากำลังคนระดับสูงรองรับ EEC และระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศ P3 การเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาทักษะเพื่ออนาคต P5 ส่งเสริมการวิจัยขั้นแนวหน้า และการวิจัยพื้นฐาน P8 สังคมสูงวัย P9 สังคมคุณภาพและความมั่นคง P10 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับความสามารถการ P11 การพัฒนาระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem)/ เขตเศรษฐกิจนวัตกรรม/ อุทยานวิทยาศาสตร์/ EECi/ เมืองนวัตกรรมอาหาร P13 นวัตกรรมสำหรับเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม P14 ขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ P15 เมืองน่าอยู่ (Smart/ Livable City) P16 การปฏิรูปอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และ P17 การแก้ปัญหาวิกฤตของประเทศ รายละเอียดตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้รับทุนวิจัย FF ตามนโยบายและยุทธศาสตร์ อววน. (การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม) ในช่วงปี พ.ศ.2563-2565

Platform	Program	จำนวนโครงการวิจัย FF ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์	จำนวนโครงการวิจัย SF ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์	รวม
1. การพัฒนากำลังคนและสถาบันความรู้	P1. ระบบนิเวศเพื่อการพัฒนาและใช้กำลังคนคุณภาพ	44	3	47
	P2. การพัฒนากำลังคนระดับสูงรองรับ EEC และระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศ	7	1	8
	P3. การเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาทักษะเพื่ออนาคต	58	7	65
	P4. AI for All	-	-	-

	P5. การวิจัยขั้นแนวหน้า (Frontier Research) และการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research)	253	169	422
	P6. โครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อการวิจัยและนวัตกรรม	18	-	18
2. การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคม	P7. โจทย์ท้าทายด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และการเกษตร	10	10	20
	P8. สังคมสูงวัย	92	22	114
	P9. สังคมคุณภาพและความมั่นคง	43	193	236
3. การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน	P10. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับความสามารถการแข่งขันและวางรากฐานทางเศรษฐกิจ	4	93	97
	P11. การพัฒนาระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem)/ เขตเศรษฐกิจนวัตกรรม/ อุทยานวิทยาศาสตร์/ EECi/ เมืองนวัตกรรมอาหาร	-	11	11
	P12. โครงสร้างพื้นฐานทางคุณภาพและบริการ	-	1	1
4. การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และลดความเหลื่อมล้ำ	P13. นวัตกรรมสำหรับเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม	25	113	138
	P14. ขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ	1	45	46
	P15. เมืองน่าอยู่ (Smart/ Livable City)	3	85	88
	P16. การปฏิรูปอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	56	34	90
	P17. การแก้ปัญหาวิกฤตของประเทศ	5	65	70
ไม่ระบุ		-	1	1
รวม		619	853	1,472

หมายเหตุ ในปี พ.ศ. 2565 ไม่พบข้อมูลการแยกประเภทโปรแกรมในโครงการ FF ซึ่งมีจำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 648 โครงการ (รวมโครงการ FF ปี 2563-2565 เท่ากับ 1,267 โครงการ

จากตารางที่ 9 ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จะส่งโครงการเพื่อขอรับทุน FF และ SF ภายใต้ 15 โปรแกรม โปรแกรมที่มีการส่งโครงการวิจัยมากที่สุดคือ P5 การวิจัยขั้นแนวหน้า (Frontier Research) และการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) จำนวน 422 โครงการ รองลงไปคือ P9 สังคมคุณภาพและความมั่นคง จำนวน 236 โครงการ P13 นวัตกรรมสำหรับเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม จำนวน 138 โครงการ P8 สังคมสูงวัย จำนวน 114 โครงการ และ P10 การวิจัยและพัฒนา

นวัตกรรมเพื่อยกระดับความสามารถการแข่งขันและวางรากฐานทางเศรษฐกิจ จำนวน 97 โครงการ โปรแกรมที่ไม่มีโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ คือ โปรแกรม P4 AI for All

เมื่อมีการใช้แผนด้าน ววน. ปี พ.ศ.2566-2570 ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ 25 แผนงาน จากข้อมูลทุนวิจัยประเภท FF พบว่าระหว่างปี พ.ศ. 2566-2567 ไม่มีการแยกแผนงานโครงการ FF แต่มีการแยกแผนงานในโครงการ SF โครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ได้รับทุน SF ในปี พ.ศ. 2566-2567 มีรายละเอียดในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 โครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ได้รับทุน SF ช่วงปี พ.ศ 2566 – 2567

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	จำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้ทุน SF
S1 การพัฒนาเศรษฐกิจไทยด้วยเศรษฐกิจสร้างคุณค่าและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ให้มีความสามารถในการแข่งขัน และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน พร้อมสู่อนาคต โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม	P1 พัฒนาระบบเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียวในด้านการแพทย์และสุขภาพให้เป็นระบบเศรษฐกิจมูลค่าสูง มีความยั่งยืนและเพิ่มรายได้ของประเทศ	-
	P2 พัฒนาระบบเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียวในด้านเกษตรและอาหารให้เป็นระบบเศรษฐกิจมูลค่าสูง มีความยั่งยืนและเพิ่มรายได้ของประเทศ	6
	P3 พัฒนาระบบเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียวในด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เป็นระบบเศรษฐกิจมูลค่าสูง มีความยั่งยืนและเพิ่มรายได้ของประเทศ	39
	P4 พัฒนาระบบเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียวในด้านพลังงานสะอาด พลังงานหมุนเวียน วัสดุชีวภาพ และเคมีชีวภาพให้เป็นระบบเศรษฐกิจมูลค่าสูง มีความยั่งยืนและเพิ่มรายได้ของประเทศ	1
	P5 พัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ รวมทั้งหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การบริการและการพึ่งตนเอง	-
	P6 พัฒนาระบบโลจิสติกส์และระบบรางของประเทศให้ทันสมัยและได้มาตรฐานสากล แข่งขันได้และเชื่อมต่อกับเครือข่ายรองรับระบบเศรษฐกิจ นวัตกรรมในภูมิภาคอาเซียน	3
	P7 พัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าห้ามารถแข่งขันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบตเตอรี่และชิ้นส่วนสำคัญ ตลอดจนเทคโนโลยีเกี่ยวเนื่อง	-

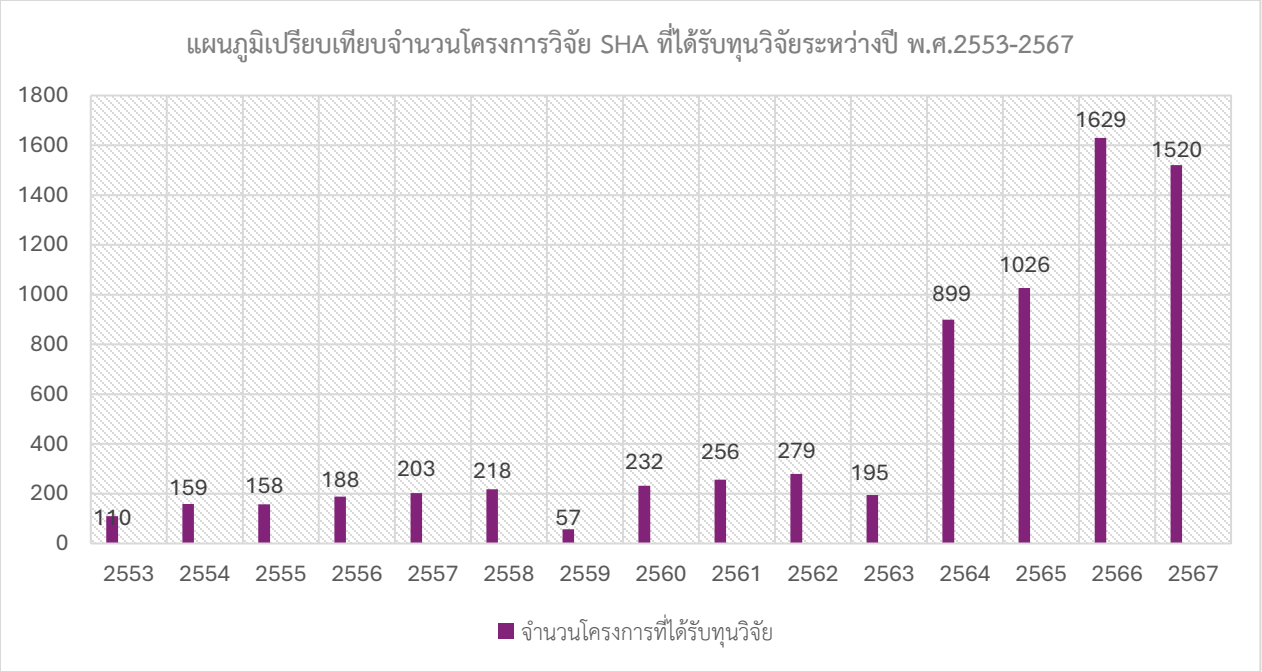
	P8 พัฒนาธุรกิจฐานนวัตกรรมเพื่อยกระดับรายได้ ความสามารถในการแข่งขัน และการพึ่งพาตนเองของประเทศ	10
S2 การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม	P9 พัฒนาสังคมสูงวัยด้วย วิทยาศาสาตร์ วิจัยและนวัตกรรม	73
	P10 ยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคระบาดระดับชาติและโรคอุบัติใหม่	11
	P11 ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำโดยการเพิ่มโอกาสและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่	205
	P12 พัฒนานโยบายและต้นแบบสำหรับสังคมคุณธรรม การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	64
	P13 พัฒนาเมืองน่าอยู่และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมสู่ทุกภูมิภาค โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	127
	P14 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสวัสดิภาพสาธารณะ โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	74
	P15 พัฒนาและเร่งแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการบริโภคอย่างยั่งยืนและการเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	15
	P16 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	33
	P17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริม คุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะ อย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง	141
S3 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรม ระดับขั้นแนวหน้าที่ก้าวหน้าล้ำยุค เพื่อสร้างโอกาสใหม่และความพร้อมของประเทศในอนาคต	P18 พัฒนาการวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รวมทั้งการนำผลการวิจัยขั้นแนวหน้าไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อ ยอดสู่เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมขั้นแนวหน้า	8
	P19 พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับอุตสาหกรรมแห่งอนาคตและบริการแห่งอนาคต	-
	P20 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐานทางคุณภาพของประเทศที่	1

	รองรับการวิจัยขั้นแนวหน้าและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่อนาคต	
S4 การพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้เป็นฐานการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดดและอย่างยั่งยืน โดยใช้วิทยาศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม	P21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์และนวัตกรที่มีทักษะสูง ให้มีจำนวนมากขึ้น	201
	P22พัฒนาและยกระดับสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้ตอบโจทย์เป้าหมายของประเทศอย่างชัดเจนและสามารถเทียบเคียงระดับนานาชาติ	-
	P23 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียนและศูนย์กลางการเรียนรู้ของอาเซียนที่มีความร่วมมือด้านการวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมของสถาบัน/ศูนย์วิจัยกับเครือข่ายระดับนานาชาติอย่างเข็มแข็งในวงกว้าง	41
รวมทุกยุทธศาสตร์ S1-S4	P24 แก้ไขปัญหาและตอบสนองภาวะวิกฤติเร่งด่วนของประเทศ	-
	P25 พัฒนาความเข้มแข็ง และประสิทธิภาพของระบบบริหาร จัดการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและขับเคลื่อนการดำเนินงานของแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570	27
รวม		1,080

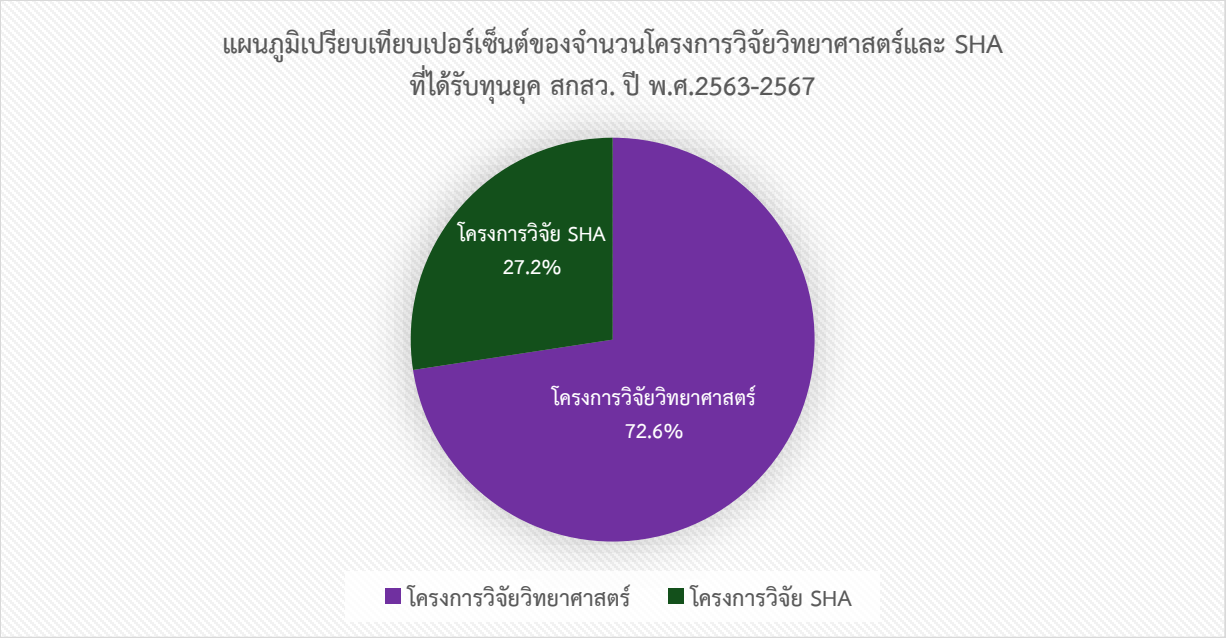
จากตารางที่ 10 จะพบว่านักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์จะส่งโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 แผนงาน 2, 3, 4, 6 และ 8 ยุทธศาสตร์ที่ 2 แผนงาน 9-17 ยุทธศาสตร์ที่ 3 แผนงาน 18 และแผนงาน 20 และยุทธศาสตร์ที่ 4 แผนงาน 21 และแผนงาน 23 รวมทั้งแผนงานที่ 25 ส่วนแผนงานที่เป็นด้านวิทยาศาสตร์ ได้แก่ แผนงาน 1, 5, 7, 19, 22 และ 24 จะไม่พบโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แผนงานที่นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ได้รับทุนมากที่สุดคือ แผนงาน 11 ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำโดยการเพิ่มโอกาสและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ มีโครงการวิจัยทั้งหมด 205 โครงการ รองลงไปคือ แผนงาน 21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรที่มีทักษะสูง ให้มีจำนวนมากขึ้น มีโครงการวิจัย 201 โครงการ แผนงาน 17 P17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริม คุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะ อย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง มีโครงการวิจัย 141 โครงการ

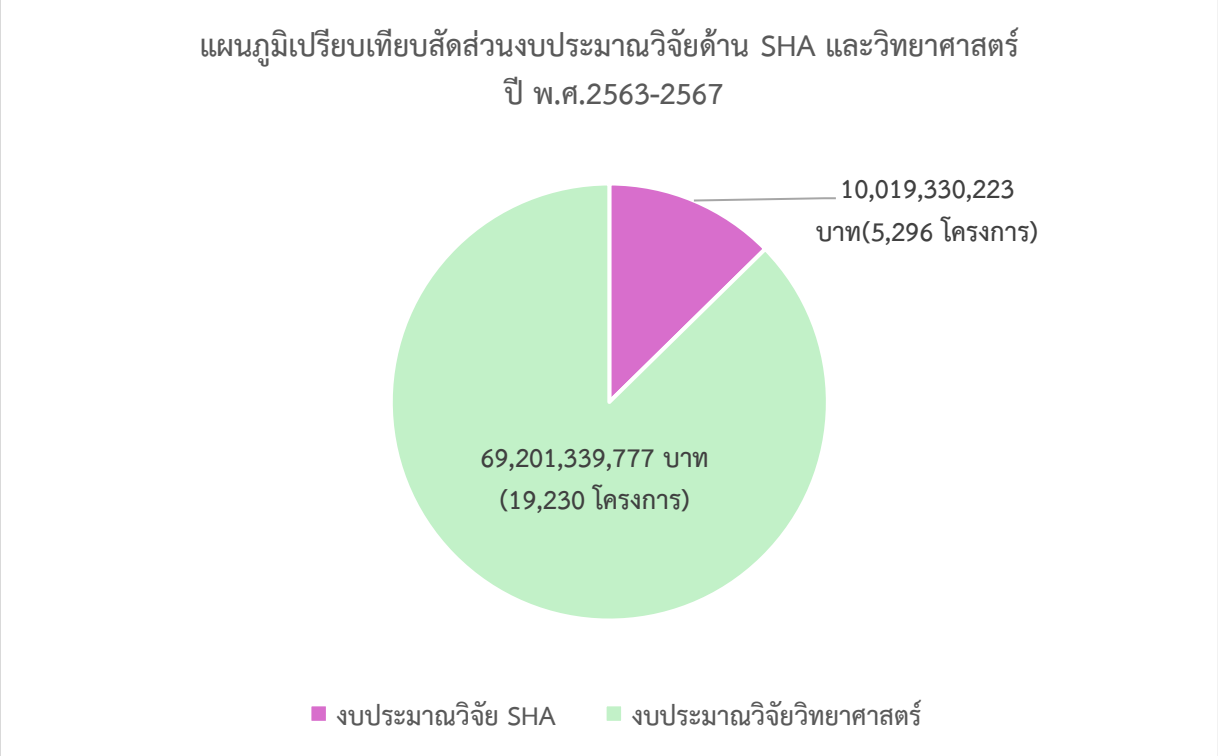
ตารางที่ 11 เปรียบเทียบจำนวนโครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ได้รับทุนระหว่างปี พ.ศ. 2553-2567 (ช่วงเวลา 15 ปี)

ยุคสมัย	ปี พ.ศ.	จำนวนโครงการวิจัยด้าน SHA	จำนวนโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์
ยุคแยกหน่วยงาน สกว. และ วช.	2553	110	ไม่มีข้อมูล
	2554	159	ไม่มีข้อมูล
	2555	158	ไม่มีข้อมูล
	2556	188	ไม่มีข้อมูล
	2557	203	ไม่มีข้อมูล
	2558	218	ไม่มีข้อมูล
	2559	57	ไม่มีข้อมูล
	2560	232	ไม่มีข้อมูล
	2561	256	ไม่มีข้อมูล
	2562	279	ไม่มีข้อมูล
ยุคปฏิรูปกระทรวง อว. และการตั้ง สกสว.	2563	195	734
	2564	899	4,768
	2565	1,026	5,068
	2566	1,629	6,003
	2567	1,520	2,657
	รวม ปี 2563-2567	**5,269**	-
	รวมปี 2553-2567	**7,129**	**19,230**

จากตารางที่ 11 จะเห็นว่าในยุคของ สกว. และวช. (ปี พ.ศ.2553-2562) งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์มีจำนวนไม่เกิน 300 โครงการ แต่เมื่อมีการรวมหน่วยงานภายใต้การบริหารงานวิจัยของ สกสว. ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา แนวโน้มจำนวนโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพิ่มมากขึ้นอย่างก้าวกระโดด และมีจำนวนมากที่สุดในปี พ.ศ. 2566 จากข้อมูลในรอบ 15 ปี ระหว่าง พ.ศ.2553-2567 พบว่าประเทศไทยมีโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 7,129 โครงการ หากเปรียบเทียบในยุค สกสว. ช่วงปี พ.ศ.2563-2567 จะมีจำนวนโครงการวิจัย SHA จำนวน 5,269 โครงการ คิดเป็น 27.4 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนโครงการด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้รับทุนในยุค สกสว. พบว่าโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์มีมากถึง 19,230 โครงการ คิดเป็น 72.6 เปอร์เซ็นต์ของโครงการวิจัยทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีโครงการวิจัยด้าน FF ซึ่งเปิดกว้างให้นักวิจัยศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เชี่ยวชาญ ไม่จำเป็นต้องตอบเป้าหมายตามตัวชี้วัดตามแนวทางทุน SF แต่ในทางปฏิบัติพบว่าแบบฟอร์มในการส่งข้อเสนอโครงการวิจัย FF ในระบบ NRIIS ยังมีข้อกำหนดเกี่ยวกับผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ ทำให้นักวิจัยที่ต้องการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี การวิพากษ์นโยบายสาธารณะ และการเสนอหลักคิดใหม่ทางสังคม อาจตอบประเด็นผลกระทบไม่ได้ เนื่องจากผลกระทบมักเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่างนอกเหนือการควบคุม

ของนักวิจัยเอง นอกจากนั้น จากข้อมูลโครงการวิจัย FF ในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 718 โครงการ (ดูตารางที่ 8) พบว่าโครงการวิจัยส่วนใหญ่ 703 โครงการเป็นงานวิจัยเชิงประยุกต์ที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาแอพพลิเคชั่น การพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียน การพัฒนาทักษะครู การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การพัฒนากลไกและกลยุทธ์ทางการตลาด โครงวิจัยเชิงประยุกต์เหล่านี้จะมาจากกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งมีเป้าหมายทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น[9] งานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้พื้นฐานมีเพียง 15 โครงการเท่านั้น คิดเป็น 2 เปอร์เซ็นต์ของโครงการวิจัยด้าน FF ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก

กรณีศึกษา การให้ทุนวิจัย SF ของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในปี พ.ศ. 2568

หากพิจารณาการให้ทุนของ วช. ซึ่งเป็น PMU ที่ให้ทุนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พบว่าในปีงบประมาณ 2568 วช.มีการให้ทุนวิจัย SF จำนวน 62 โครงการ ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 การให้ทุนวิจัย SF ปี พ.ศ. 2568 ของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

แผนงาน	แผนงานย่อย	จำนวนโครงการ	จำนวนโครงการ SHA	จำนวนโครงการวิทย์ฯ
แผนงาน 9 พัฒนาสังคมสูงวัยด้วยวิทยาศาสาตร์ วิจัยและนวัตกรรม	แผนงานย่อย F8 พัฒนาผู้สูงอายุในภาคชนบทและเมืองให้สามารถพึ่งตนเองได้และเพิ่มพูนศักยภาพ	9	5	4
	แผนงานย่อย N13 พัฒนานวัตกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมของวัยแรงงานในภาคชนบทและเมือง เข้าสู่การเป็นผู้สูงวัย	17	4	13
แผนงาน 12 พัฒนานโยบายและต้นแบบสำหรับสังคมคุณธรรม การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	แผนงานย่อย N20 เสริมสร้างธรรมาภิบาลและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่น	9	6	3
แผนงาน 14 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสวัสดิภาพสาธารณะ โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	แผนงาน N25 สังคมไทยไร้ความรุนแรงและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	10	7	3
แผนงาน 17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริม คุณค่า	แผนงานย่อย N35 วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์	14	13	1

[9] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารงานวิจัย มาหวทิยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี วันที่ 24 ธันวาคม 2567

และความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง				
แผนงาน 21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรที่มีทักษะสูงให้มีจำนวนมากขึ้น	แผนงานย่อย F13 ผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา กำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์และนวัตกรที่มีทักษะสูง ให้มีจำนวนมากขึ้น และตรงตามความต้องการของประเทศ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม	3	3	-
รวม		62	38	24

จากตารางที่ 12 พบว่า วช.ให้ทุน SF ในแผนงาน 9 พัฒนาสังคมสูงวัย มากที่สุดถึง 26 โครงการ ในจำนวนโครงการที่ได้รับทุนจะพบว่าจะทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับนวัตกรรมสังคมเพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีพลังและยังประโยชน์ ตัวอย่างโครงการได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ การสร้างอาชีพของผู้สูงอายุ การทำงานจิตอาสาของผู้สูงอายุ การสร้างความรู้เรื่องภัยออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ การจ้างงานหลังเกษียณอายุ การทำธุรกิจโฮมสเตย์ของผู้สูงอายุ การทำผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุ นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น การทำฟันเทียม นวัตกรรมที่ป้องกันการล้มของผู้สูงอายุ การพัฒนาอุปกรณ์ช่วยเหยียดมือและนิ้วมือ การวิเคราะห์ตรวจจับโรคเบาหวาน การออกกำลังกายด้วยศิลปะมวยไทยของผู้สูงอายุ การพัฒนาอุปกรณ์ตรวจวัดสารบ่งชี้โรคมะเร็งและภาวะโรคอัลไซเมอร์ เป็นต้น จะเห็นว่าโครงการวิจัย SF ที่เกี่ยวกับสังคมสูงวัยจะมีงานวิจัยที่เป็นด้านวิทยาศาสตร์จำนวนมาก จากจำนวนโครงการวิจัยในแผน 9 ทั้งหมด 26 โครงการ มีโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 17 โครงการ โครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ 9 โครงการ ข้อน่าสังเกตในแผนงาน 9 คือ ไม่พบการให้ทุนในแผนงานย่อย N14 ส่งเสริมคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมและสังคมเพื่อรองรับการอยู่ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย ซึ่งเป็นแผนงานสำคัญที่จะทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของคนต่างวัยที่จะเรียนรู้ประสบการณ์และโลกทัศน์ที่ไม่เหมือนกัน สาเหตุที่ไม่มีการให้ทุนในแผนงานย่อยนี้อาจมาจากไม่มีโครงการที่ส่งเข้ามาเพื่อขอรับทุน โดยเฉพาะโครงการด้านสังคมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ในแผนงาน 12 พัฒนานโยบายและต้นแบบสำหรับสังคมคุณธรรม การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล มีการให้ทุนจำนวน 9 โครงการ ลักษณะโครงการวิจัยในแผนงาน 12 จะเป็นเรื่องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างมาตรการเพื่อตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อมิให้เกิดการทุจริต เช่น การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมาตรฐานราคากลางงานก่อสร้าง การจัดทำมาตรการป้องกันความเสี่ยงการทุจริตในโครงการปลูกป่า นวัตกรรมการเสริมสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล การจัดทำมาตรการไม่รับของขวัญและของกำนัล เป็นต้น จะเห็นว่าโครงการส่วนใหญ่จะเป็นการประยุกต์เพื่อสร้างนวัตกรรมและมาตรการป้องกันการทุจริต ข้อสังเกตคือไม่มีการให้ทุนในแผนงานย่อย N19 พัฒนาสังคมคุณธรรม ซึ่งต้องใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในการอธิบายบริบทและเงื่อนไขทางสังคมที่มีผลกระทบต่อการสร้างการเคารพความเป็นมนุษย์และการทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ

ในแผนงาน 14 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสวัสดิภาพสาธารณะ มีการให้ทุน 10 โครงการ ประเด็นวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาพฤติกรรมความรุนแรง ได้แก่ มาตรการในการควบคุมการมีและใช้อาวุธปืน การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันและแกนนำต่อพฤติกรรมต่อต้านการรังแกกันผ่านโลกไซเบอร์ การป้องกันและลดการใช้คำพูดเกลียดชัง การพัฒนาโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การใช้ปัญญาประดิษฐ์แก้ไขปัญหาด้านการสื่อสารของคนพิการ เป็นต้น จะเห็นว่าโครงการส่วนใหญ่จะเป็นการใช้นวัตกรรมและการสร้างมาตรการเพื่อป้องกันความรุนแรง อย่างไรก็ตาม ไม่พบการให้ทุนในแผนงานย่อย N26 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสวัสดิภาพสาธารณะ

ในแผนงาน 17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริมคุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง โครงการที่ได้รับทุนทั้ง 14 โครงการ อยู่ในแผนงานย่อย N35 วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งมีนักวิจัยด้านนี้เสนองานวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เป็นแผนงานที่สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญของนักวิจัย ได้แก่ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ แผนงานย่อยที่ไม่มีการให้ทุน คือ แผนงานย่อย N34 วิจัยและวิชาการของวิทยสถานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แผนงานย่อย N36 วิจัยและพัฒนามนุษย์กับความสัมพันธ์ทางสังคมและเทคโนโลยี และแผนงานย่อย N37 วิจัยและพัฒนาสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ของด้านศิลปกรรม

ในแผนงาน 21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรที่มีทักษะสูง ให้มีจำนวนมากขึ้น มีโครงการที่ด้านรับทุน 3 โครงการในแผนงานย่อย F13 ผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ ทั้ง 3 โครงการเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ ส่วนแผนงานย่อย F12 พัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา กำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรทุกคน ให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จำเป็นควบคู่กับการมีสมรรถนะสูงด้านวิชาชีพและวิชาการ ในขณะที่แผนงานย่อยที่ไม่มีโครงการรับทุน คือ แผนงานย่อย F14 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) และศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge) และแผนงานย่อย N45 ส่งเสริมผู้มีศักยภาพสูงให้เข้าสู่เส้นทางอาชีพและมีความก้าวหน้าในสายอาชีพนักวิจัยนักวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม

หากพิจารณาดูกลุ่มนักวิจัยที่ได้รับทุนวิจัย SF ของ วช.ในปี พ.ศ.2568 พบว่านักวิจัยจากมหาวิทยาลัยวิจัยจะได้รับทุนมากที่สุด รองลงไปเป็นนักวิจัยจากหน่วยงานในกระทรวงต่างๆ นักวิจัยบางส่วนมาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล อาจกล่าวได้ว่า ภายใต้การจัดสรรทุนวิจัยของ วช. ในปี พ.ศ. 2568 มีแผนงานย่อยหลายแผนงานที่ไม่มีการให้ทุน ได้แก่

(1) แผนงาน 9 แผนงานย่อย N14 ส่งเสริมคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมและสังคม เพื่อรองรับการอยู่ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย

(2) แผนงาน 12 แผนงานย่อย N19 พัฒนาสังคมคุณธรรม ซึ่งต้องใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในการอธิบายบริบทและเงื่อนไขทางสังคมที่มีผลกระทบต่อการสร้างการเคารพความเป็นมนุษย์และการทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ

(3) แผนงาน 14 แผนงานย่อย N26 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสวัสดิภาพสาธารณะ

(4) แผนงาน 17 แผนงานย่อย N34 วิจัยและวิชาการของวิทยสถานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แผนงานย่อย N36 วิจัยและพัฒนามนุษย์กับความสัมพันธ์ทางสังคมและเทคโนโลยี และแผนงานย่อย N37 วิจัยและพัฒนาสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ของด้านศิลปกรรม

(5) แผนงาน 21 แผนงานย่อย F14 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) และศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge) และแผนงานย่อย N45 ส่งเสริมผู้มีศักยภาพสูงให้เข้าสู่เส้นทางอาชีพและมีความก้าวหน้าในสายอาชีพนักวิจัยนักวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม

หากพิจารณาลักษณะโครงการที่ได้รับทุนจะพบว่าผู้วิจัยพยายามเสนอโครงการที่ตอบตัวชี้วัดในแผนงาน ซึ่งมีการวัดความสำเร็จเชิงปริมาณ ได้แก่ จำนวนมาตรการ, นวัตกรรมและเทคโนโลยี, ดิจิทัลแพลตฟอร์ม, ระบบและกลไก, นโยบาย, กฎหมาย, กฎระเบียบ, แนวปฏิบัติ, จำนวนบุคลากร, จำนวนปัญหาที่ได้รับการแก้ไข, จำนวนองค์กรต้นแบบ, จำนวนฐานข้อมูล และจำนวนผลงานวิจัยและองค์ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ ตัวชี้วัดเหล่านี้มุ่งความสำเร็จเชิงรูปธรรมที่แก้ปัญหาชีวิตของผู้สูงอายุ ปัญหาทุจริต ปัญหาความรุนแรงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตัวชี้วัดในแผนงานดังกล่าวถูกสถาบันอุดมศึกษานำไปเป็นกรอบสำหรับคัดเลือกและพิจารณาให้ทุนวิจัย FF สำหรับโครงการวิจัยของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยด้วยเช่นกัน[10] แม้ว่าเจตนารมณ์ของตัวชี้วัดในแผนด้าน ววน. จะใช้กับโครงการวิจัยประเภท SF ก็ตาม แต่ผู้บริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษารวมถึงหน่วยงานราชการนอกมหาวิทยาลัยก็ใช้ตัวชี้วัดนี้เป็นเกณฑ์การพิจารณาและเขียนโครงการ[11]

กรณีศึกษา การให้ทุนวิจัย FF ของสถาบันอุดมศึกษาในปี พ.ศ.2568

สถาบันอุดมศึกษาเป็นหน่วยงานรับทุน FF ที่สามารถสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ได้ตรงกับความเชี่ยวชาญของนักวิจัย จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2568 กรณีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งถือเป็นมหาวิทยาลัยด้านสังคมศาสตร์ที่มีบทบาทมายาวนาน พบว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับจัดสรรทุน FF จาก สกสว. จำนวน 113, 244,000 บาท มีการให้ทุนวิจัย FF ทั้งสิ้น 99 โครงการ แบ่งตามประเภทดังนี้

ตารางที่ 13 จำนวนโครงการวิจัยที่ได้รับทุน FF ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ.2568

ประเภท	จำนวนโครงการที่ได้รับทุน	งบประมาณโครงการ
(1) แผนวิจัยและนวัตกรรมขั้นแนวหน้าทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์	1	2,112,000

[10] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้บริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 16 ธันวาคม 2567 และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี วันที่ 24 ธันวาคม 2567

[11] สอดคล้องกับกับสัมภาษณ์ผู้บริหารงานวิจัยของหน่วยงานรัฐนอกมหาวิทยาลัย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม) วันที่ 20 ธันวาคม 2567

(2) แผนวิจัยและนวัตกรรมขั้นแนวหน้าทางการแพทย์และชีววิทยาศาสตร์การแพทย์	54	66,788,100
(3) แผนวิจัยและนวัตกรรมขั้นแนวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิศวกรรม	44	44,343,900
รวม	99	113, 244,000

ที่มา กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากตารางที่ 13 พบว่ามีโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพียง 1 โครงการที่ได้รับทุน นั่นคือโครงการวิจัยการยกระดับความปลอดภัยทางถนนในกลุ่มผู้ขับขี่ยานพาหนะเพื่อขนส่งสินค้าและบริการในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นโครงการวิจัยเชิงประยุกต์ ผู้วิจัยอยู่ในสังกัดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง ไม่มีโครงการวิจัยพื้นฐานจากสาขาวิชาอื่นทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้รับทุนวิจัย FF ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีหลักเกณฑ์ในการให้ทุนวิจัย FF ภายใต้แผนงาน 4 ด้าน คือ (1) Frontier Research and Innovation in Biomedical Science and Medicine (2) Frontier Research and Innovation in Science and Technology, and Engineering (3) Frontier Research and Innovation in Social Sciences, Humanities and Arts และ (4) Creative Economy, Business and Start up รวมทั้งกำหนดว่าหัวหน้าโครงการขนาดใหญ่ต้องมีผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติที่ปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลได้แก่ ฐานข้อมูลการจัดอันดับวารสาร SJR (Scimago Journal Rank: www.scimagoir.com) หรือฐานข้อมูล ISI Web of Science (Science Citation Index Expanded, Social Science Citation Index, Art and Humanities Citation Index) หรือฐานข้อมูล Scopus หรือ ในวารสารชั้นนาระดับแนวหน้า 10 อันดับแรกของสาขาวิชา ไม่น้อยกว่า 10 บทความ ในระยะเวลา 5 ปีย้อนหลัง ถ้าเป็นหัวหน้าโครงการขนาดเล็ก ต้องมีผลงานตีพิมพ์ไม่น้อยกว่า 3 บทความในระยะเวลา 5 ปีย้อนหลัง

รวมทั้งผู้วิจัยต้องส่งมอบงานต่อไปนี้หลังเสร็จสิ้นโครงการ ได้แก่ ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ ที่ปรากฏอยู่ในฐานข้อมูล SJR, ISI Web of Science หรือ Scopus ใน Q1 หรือ Q2 หรือ ในวารสารชั้นนำระดับแนวหน้า 10 อันดับแรกของสาขาวิชา ตามที่ได้เสนอไว้ในข้อเสนอโครงการ และต้องส่งมอบแนวทางการพัฒนากำลังคน และหนังสือที่เขียนขึ้นจากงานวิจัยที่ได้รับทุน กฎเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวถือเป็นข้อจำกัดที่ทำให้นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไม่สามารถเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยที่ตอบเป้าหมายของมหาวิทยาลัยได้

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

(1) **ปัจจัยด้านตัวชี้วัด** การกำหนดตัวชี้วัดในแผนด้าน ววน. มุ่งความสำเร็จเชิงเทคนิค กลไก มาตรการและนวัตกรรม ซึ่งมิใช่ความถนัดของนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

(2) **ปัจจัยด้านแผนด้าน ววน.** แผนด้าน ววน.ที่เกี่ยวข้องด้านสังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตพลเมือง ได้แก่ แผน 9, แผน 11, แผน 12, แผน 13, แผน 14, แผน 15, แผน 16, แผน 18, แผน 24 ไม่เปิด

ช่องทางสำหรับโครงการวิจัยพื้นฐานที่ควรมีความรู้เกี่ยวกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อช่วยอธิบายปรากฏการณ์ได้รอบด้านมากขึ้น

(3) **ปัจจัยด้านสถาบันอุดมศึกษา** ทิศทางการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษานำตัวชี้วัดในแผนด้าน ววน. มาเป็นกรอบในการให้ทุนวิจัย FF แก่อาจารย์ และมีการตั้งเกณฑ์การตีพิมพ์ผลงานวิจัยที่ยาก มีผลทำให้โครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไม่เข้าเกณฑ์การพิจารณา

(4) **ปัจจัยด้านการส่งโครงการ** ในระบบ NRIIS มีหัวข้อเรื่องผลลัพธ์ ผลกระทบ และการนำไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นหัวข้อที่เหมาะกับโครงการวิจัยเชิงประยุกต์มากกว่าโครงการวิจัยพื้นฐาน ทำให้นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ มีอุปสรรคในการกรอกข้อมูลในระบบ NRIIS

(5) **ปัจจัยด้านสาขาวิชาวิจัย** สาขา OECD ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่กำหนดไว้ในระบบ NRIIS ไม่ครอบคลุมสาขาย่อยในทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทำให้นักวิจัยไม่สามารถเลือกสาขาที่ตรงกับความเชี่ยวชาญของตนได้

จากการศึกษาในโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) (2566)[12] ชี้ว่าการให้ทุนวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในช่วงปี พ.ศ. 2553 – 2562 ลักษณะงานวิจัยส่วนใหญ่ 67 เปอร์เซ็นต์มีแนวโน้มเป็นการวิจัยแบบปฏิฐานนิยม ที่มุ่งเน้นแสวงหาความตอบเชิงสถิติ และผลผลิตเชิงปริมาณที่สนับสนุนการขับเคลื่อนประเทศด้วยมิติเศรษฐกิจ งานวิจัยจำนวน 53 เปอร์เซ็นต์เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์เพื่อคิดค้นวิธีการและแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศ งานวิจัยจำนวน 59 เปอร์เซ็นต์เป็นงานวิจัยที่เสนอแนะเชิงนโยบายและผลิตข้อมูลเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ มีงานวิจัยพื้นฐานเพียง 23 เปอร์เซ็นต์ และงานวิจัยเชิงวิพากษ์นโยบายเพียง 10 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่งานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) มีงานวิจัยแนวปฏิฐานนิยม 71 เปอร์เซ็นต์ งานวิจัยเชิงนโยบาย 74 เปอร์เซ็นต์ งานวิจัยเชิงประยุกต์ 62 เปอร์เซ็นต์ งานวิจัยพื้นฐานมีเพียง 27 เปอร์เซ็นต์ อาจกล่าวได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ. 2567 ความรู้งานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ มีลักษณะเป็นความรู้เชิงประยุกต์เพื่อสนองตอบการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมากกว่างานวิจัยที่เสนอองค์ความรู้รากฐานและความคิดเชิงวิพากษ์เพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าของปัญหาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ด้วยเหตุนี้ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนด้าน ววน. ในปัจจุบัน ให้สนองต่อการพัฒนาความรู้พื้นฐานทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งมีความหลากหลายของสาขาวิชาต่างๆ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ สะท้อนว่านโยบายและแผนงานวิจัยของประเทศไม่ควรนำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีมาเป็นข้อบังคับ[13] แต่ควรมาจากการประชุมหารือร่วมกันระหว่าง สกสว. กับ

---

[12] โกมาตร จึงสเถียรทรัพย์ และคณะ. (2566). รายงานวิจัยโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

[13] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 21 ตุลาคม 2567 และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศิลปกรรมศาสตร์ วันที่ 3 กันยายน 2567 และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมนุษยศาสตร์ วันที่ 25 กันยายน 2567

เครือข่ายนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รวมทั้งรับฟังเสียงของชาวบ้านในท้องถิ่นและกลุ่มคนที่กำลังเผชิญกับปัญหา เพื่อให้ได้แผนงานที่สอดคล้องกับงานวิจัยแต่ละศาสตร์ แผนงานด้าน ววน. ควรเห็นความสำคัญกับการวิจัยที่ตอบโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ ควรให้มีการประมวลองค์ความรู้เดิมเพื่อให้เป็นรากฐานที่แข็งแรง[14] ควรให้มีงานวิจัยที่ใช้มุมมองและแนวคิดใหม่ๆ[15] การกำหนดตัวชี้วัดและการประเมินผลจากงานวิจัยควรสอดคล้องกับงานวิจัยพื้นฐาน ไม่ควรใช้ตัวชี้วัดเดียวกับความรู้ที่แตกต่างกัน[16] ไม่ควรนำตัวชี้วัดของการวิจัยเชิงประยุกต์มาใช้กับงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้[17] ความรู้ไม่ควรถูกแปลงเป็นนวัตกรรมทั้งหมด[18] ความรู้จากงานวิจัยควรทำให้ประชาชนเห็นทางเลือกใหม่ๆ ประชาชนเกิดความเข้าใจตัวเอง เกิดการตั้งคำถามต่อสังคม[19] ควรกำหนดตัวชี้วัดที่กว้างและครอบคลุมความรู้หลายสาขา[20] การวัดความสำเร็จของงานวิจัยแต่ละสาขาวิชาควรให้มีผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ เข้ามากำหนดวิธีการวัดผล โดยเฉพาะการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่ได้รับความรู้จากงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เช่น เมื่อประชาชนได้รับชมผลงานศิลปะ งานดนตรี ละครและการแสดง ประชาชนเข้าใจศิลปะมากขึ้นอย่างไร ศิลปะสะท้อนปัญหาสังคมอย่างไร ศิลปะสร้างแรงบันดาลใจให้คนอย่างไร[21] การใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจที่ดีต่อประเทศเพื่อนบ้านหรือชนชาติอื่น ไม่ควรมองดนตรีเป็นผลผลิตเพื่อเศรษฐกิจอย่างเดียว[22] เป็นต้น งานสร้างสรรค์ศิลปกรรมควรมีวิธีประเมินที่ต่างไปจากงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์[23] นอกจากนั้น การให้ทุนวิจัยควรคำนึงถึงความแตกต่างของนักวิจัยรุ่นใหม่ รุ่นกลาง รุ่นอาวุโส ซึ่งมีทักษะที่ต่างกัน ต้องคำนึงถึงวิธีวิจัยที่ใช้เวลาสั้นยาวไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับลักษณะของการเก็บข้อมูลและระเบียบวิธีที่ไม่เหมือนกัน ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาให้ทุนวิจัยด้วยมาตรฐานแบบเดียวกันได้[24]

จากเหตุผลและเสียงสะท้อนที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้โครงการนี้พยายามสร้างพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้านจากเครือข่ายประชาคมนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์[25] หน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย หรือ Program Management Unit (PMU) หน่วยงานให้ทุนในมหาวิทยาลัยและนอกมหาวิทยาลัย รวมทั้งผู้บริหารในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประเด็นสำคัญคือ การเสนอเพื่อปรับแก้ไขแผน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 มิได้เกิดขึ้นอย่างมีเอกภาพ แต่ดำเนินไปบนกลไก

---

[14] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศิลปกรรมศาสตร์ วันที่ 6 กันยายน 2567

[15] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 21 ตุลาคม 2567

[16] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 2 ตุลาคม 2567 และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศิลปกรรมศาสตร์ วันที่ 3 กันยายน 2567

[17] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมนุษยศาสตร์ วันที่ 30 สิงหาคม 2567

[18] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 2 ตุลาคม 2567

[19] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมนุษยศาสตร์ วันที่ 25 กันยายน 2567

[20] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 19 สิงหาคม 2567 และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศิลปกรรมศาสตร์ วันที่ 3 กันยายน 2567

[21] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศิลปกรรมศาสตร์ วันที่ 13 สิงหาคม 2567

[22] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศิลปกรรมศาสตร์ วันที่ 6 กันยายน 2567

[23] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศิลปกรรมศาสตร์ วันที่ 3 กันยายน 2567

[24] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์ วันที่ 19 สิงหาคม 2567

[25] ประชุมประชาคมวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2567

ระบบราชการที่มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องและไม่มีการประสานงานเพื่อสื่อสารที่ตรงกัน เห็นได้จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งมีหน้าที่กำหนดนโยบายวิจัย ไม่สามารถควบคุมกระบวนการทำงานของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย ทำให้เกิดการตีความนโยบาย เป้าหมายของแผนงาน ตัวชี้วัด และวิธีประเมินผลสำเร็จของงานวิจัยไม่ตรงกัน[26] หน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับการวิจัยวิทยาศาสตร์เป็นหลักจะไม่มีผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เฉพาะด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์[27] ในขณะเดียวกัน ระบบราชการที่ดำรงอยู่ในกระทรวง เช่น สำนักกลยุทธ์แผนและงบประมาณของ สกสว. ทำงานภายใต้กรอบคิดเชิงบริหารซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับกระบวนทัศน์ในการสร้างความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

นอกจากนั้น มีข้อสังเกตว่าการทำงานอาจซ้ำซ้อนและคาบเกี่ยวกัน เช่น สกสว. มีการตั้งกลุ่มภารกิจ 4 ด้าน คือ กลุ่มภารกิจพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, กลุ่มภารกิจพัฒนา ววน. ด้านกำลังคนและสถาบันความรู้, กลุ่มภารกิจพัฒนา ววน. ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เชิงพื้นที่ และลดความเหลื่อมล้ำ และกลุ่มภารกิจพัฒนา ววน. ด้านความสามารถในการแข่งขัน ผู้บริหารและมีอำนาจตัดสินใจในกลุ่มภารกิจทั้ง 4 นี้อาจทำงานไปบนแผนงานขององค์กร ในขณะที่มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญภายนอกทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานหนวยบูรณาการประเด็นยุทธศาสตรเพื่อพัฒนาวิทยาศาสตร วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ด่านสังคมศาสตร มนุษยศาสตร และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อเสนอแนะการปรับแก้ไข แผนด้าน ววน. ความคิดเห็นจากฝ่ายผู้บริหารใน สกสว. จึงอาจสวนทางกับความคิดของนักวิชาการภายนอก

ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่โครงการนี้สังเกตเห็น แต่เป็นสิ่งสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงแผนด้าน ววน. ในปัจจุบัน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับทีมวิจัยที่จะเจรจาเพื่อสร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับกระบวนทัศน์ที่ไม่เหมือนกัน ตั้งแต่ระดับผู้กำหนดนโยบายที่ยึดตามยุทธศาสตร์ชาติ ระดับผู้บริหารที่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดเชิงนโยบายของประเทศเพื่อส่งผลงานตามตัวชี้วัด ระดับหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยซึ่งมีการกำหนดเงื่อนไขตามความถนัดของหน่วยงาน ระดับปฏิบัติการที่ทำงานตามแผนที่ผู้บริหารสั่งการ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นกลไกของการให้ทุนวิจัยที่มีขั้นตอนลำดับชั้น และมีวิธีควบคุมงานวิจัยผ่านการทำเอกสารจำนวนมาก วิธีคิดและวิธีปฏิบัติงานใน สกสว. และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จึงเป็นผลผลิตโดยตรงจากระบบราชการไทย ซึ่งมีจุดอ่อนในเรื่องรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง เน้นการสร้างกฎระเบียบ ส่งต่อความคิดของรัฐให้ประชาชน มองประชาชนเป็นเพียงผู้รับบริการและต้องทำงานให้กับรัฐ (มารศรี กาญจนทวีวัฒน์, 2545; สมาน รังสิโยกฤษฎ์, 2546) ส่งผลให้งานวิจัยถูกควบคุมโดยรัฐ งานวิจัยต้องส่งเสริมความก้าวหน้าและความมั่นคงของรัฐ จะไม่พบเห็นงานวิจัยที่ตรวจสอบและท้าทายนโยบายรัฐที่ผลิตซ้ำระบอบอำนาจนิยมและความเหลื่อมล้ำทางสังคม

[26] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหาร สกสว. วันที่ 28, 29 พฤศจิกายน 2568 และวันที่ 3 ธันวาคม 2568

[27] ความเห็นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมนุษยศาสตร์ วันที่ 30 สิงหาคม 2567

ข้อคิดเห็นเบื้องต้นสำหรับการปรับยุทธศาสตร์ และแผนด้าน ววน. ปี พ.ศ.2566-2570[28]

ภาพรวมของข้อคิดเห็น

(1) ข้อเสนอด้านการบริหารระบบวิจัยและการขับเคลื่อนสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

- **<u>ระยะยาว</u>** ควรพิจารณาการแยกการบริหารและการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ออกจากด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดตั้งเป็น SHA Research Academy ให้มีหน่วยงานและคณะกรรมการบริหารเฉพาะที่มาจากผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
- **<u>ระยะกลาง</u>**
    - ควรให้มีการจัดตั้งหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (Program Management Unit หรือ PMU) ที่รับผิดชอบการให้ทุนวิจัยพื้นฐานและวิจัยประยุกต์โดยตรงกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
    - ควรมีการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการกำกับดูแลระบบการวิจัยของประเทศ
    - ควรเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการส่งเสริมงานวิจัย จากที่มองงานวิจัยในฐานะเป็นกลไกของการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ ไปสู่การมองงานวิจัยในฐานะองค์ความรู้พื้นฐานในการสร้างความเข้าใจและส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรม รวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนอย่างรอบด้าน
- **<u>ข้อเสนอระยะสั้น</u>**
    - กลุ่มภารกิจ 4 ด้าน และสำนักกลยุทธ์แผนและงบประมาณของสกสว. ควรทำข้อตกลงร่วมกับ PMU เพื่อให้เห็นเป้าหมาย ตัวชี้วัด และทิศทางงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นไปในทางเดียวกัน
    - ควรให้มีการประชุมประชาคมวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องทุกปี เพื่อใช้เป็นเวทีสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอใหม่ๆ ต่อการทำงานวิจัย
    - ควรสนับสนุนงบประมาณวิจัยในแผนงาน 9 ด้านสังคมสูงวัย, แผน 10 ด้านระบบสุขภาพ, แผน 11 ด้านการขจัดความยากจน, แผน 12 ด้าน สังคมคุณธรรม ธรรมาภิบาล, แผน 14 ด้านสังคมไร้ความรุนแรง, แผน 15 และ 16 สิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ, แผน 17 ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยให้มีแผนงานย่อยที่เน้นงานวิจัยพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
    - ควรมีการปรับแก้แบบฟอร์มการขอรับทุนวิจัย ในระบบข้อมูลสารสนเทศการวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (National Research and Innovation Information System : NRIIS) ให้เหมาะสมกับการเขียนข้อเสนอโครงการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

[28] ข้อคิดเห็นเบื้องต้นสำหรับการปรับยุทธศาสตร์ และแผนด้าน ววน. มาจากการประชุม Focus Group นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ วันที่ 19 สิงหาคม 2567, การประชุม Focus Group นักวิจัยมนุษยศาสตร์ 25 กันยายน 2567, และการประชุม Focus Group นักวิจัยศิลปกรรมศาสตร์ 3 กันยายน 2567

(2) ข้อเสนอด้านการปรับยุทธศาสตร์ แผนงาน และเป้าหมายงานวิจัย

- **<u>ข้อเสนอระยะกลาง</u>** ควรมียุทธศาสตร์ ด้านงานวิจัยพื้นฐาน สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เนื่องจากองค์ความรู้พื้นฐานด้าน สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เป็นความรู้จำเป็นที่จะสร้างฐานรากที่แข็งแรงให้กับคนและสังคมไทยอย่างยั่งยืน
- **<u>ข้อเสนอระยะสั้น</u>**
    - การจัดทำยุทธศาสตร์และแผนด้าน ววน.ควรสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาคมวิชาการสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และควรนำข้อคิดเห็นจากรายงานสมุดปกขาวของทั้ง 3 ศาสตร์มาพิจารณาอย่างละเอียด
    - เป้าหมายยุทธศาสตร์วิจัย ควรสัมพันธ์กับการสร้างคุณค่าของสังคมไทยปัจจุบัน โดยมีมิติความยุติธรรมและการเคารพความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม
    - การเขียนแผนด้าน ววน. ควรสะท้อนให้เห็นการส่งเสริมความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์อย่างหลากหลายมิติ และควรเปิดกว้างในการสร้างความรู้ที่หลากหลายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์
    - เพื่อสร้างฐานความรู้ที่แข็งแรง ควรส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานที่ทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาทางสังคม งานวิจัยที่วิเคราะห์รากเหง้าของปัญหาในมิติต่างๆ เห็นองค์รวมและความเชื่อโยงระหว่างสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
    - ด้วยศาสตร์ทั้ง 3 ศาสตร์มีลักษณะ ระเบียบวิธีวิจัย และแนวทางการวิจัยที่แตกต่างกัน แผนงาน P 17 ควรมีการแยกงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ออกจากกันให้ชัดเจน
    - ในแผนงานวิจัยทั้งหมดควรแยกประเภทงานวิจัยเป็น 3 ลักษณะคือ งานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยประยุกต์ และงานวิจัยเชิงนโยบาย เพื่อให้นักวิจัยสามารถเลือกทำงานวิจัยตามที่ตนเชี่ยวชาญภายใต้ประเด็นวิจัยที่ปรากฏอยู่ในแผนงานนั้น

(3) ข้อเสนอด้านการส่งเสริมและพัฒนานักวิจัย

- **<u>ข้อเสนอระยะกลาง</u>** ควรส่งเสริมการสร้างเวทีวิชาการในระดับต่างๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สนับสนุนให้นักวิจัยร่วมทำวิจัยและ workshop กับต่างประเทศ และให้ทุนสนับสนุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ระดับบัณฑิตศึกษา
- **<u>ข้อเสนอระยะสั้น</u>**
    - ควรเพิ่มแผนงานพัฒนานักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แยกออกมาจากนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์
    - ควรส่งเสริมนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ให้ผลิตองค์ความรู้พื้นฐาน เพราะงานวิจัยเชิงสร้างนวัตกรรมและแก้ไขปัญหาเร่งด่วนอาจไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้ งานวิจัยเชิงนวัตกรรมและแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเป็นงานวิจัยลักษณะ “ต่อยอด” “ปรับประยุกต์” หรือ “ขยายผล” จากงานวิจัยพื้นฐานที่สร้างองค์ความรู้ เพื่อให้ นวัตกรรม และนโยบาย ตั้งอยู่บนรากฐานความรู้เชิงวิชาการที่แข็งแรง

- ผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไม่ควรถูกวัดว่ามีผลผลิตที่นำไปใช้ได้ในทันที แต่ควรพิจารณาที่การรับรู้และความเข้าใจของคนในสังคมต่อปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น
- ควรเปิดโอกาสให้นักวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทำงานวิจัยเชิงวิพากษ์นโยบายของรัฐในเรื่องต่างๆ ให้มากขึ้น รวมถึงการวิจัยเชิงทฤษฎี (theory) และวิธีวิทยา (methodology)

ข้อคิดเห็นเบื้องต้นของกลุ่มสังคมศาสตร์

(1) ข้อเสนอสำหรับการบริหารระบบวิจัยและการขับเคลื่อนสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ข้อเสนอระยะกลาง

- ควรกำหนดทิศทางงานวิจัยสังคมศาสตร์ ในฐานะเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยทำลายมายาคติของสังคม ทบทวนและสะท้อนย้อนคิดต่อสิ่งต่างๆ เสนอทางเลือกใหม่ และหลักการใหม่ให้สังคม

(2) ข้อเสนอสำหรับการปรับยุทธศาสตร์ แผนงานและเป้าหมายงานวิจัย

ข้อเสนอระยะกลาง

- ควรเพิ่มแผนงานใหม่ คือ แผนงาน การสร้างสังคมประชาธิปไตย

ข้อเสนอระยะสั้น

- ควรเพิ่มเป้าหมายของยุทธศาสตร์ให้เห็นคุณค่าทางสังคม มีมิติความเป็นมนุษย์และเท่าทันสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผันและซับซ้อน
- ควรส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัญหาสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ก่อนที่จะค้นหาวิธีแก้ปัญหาเหล่านั้น
- ควรเขียนแผนงานที่ระบุประเด็นกว้างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้นำเสนอโจทย์วิจัยได้อย่างสร้างสรรค์ สร้างทางเลือก ไม่จำกัดขอบเขตด้วยคำที่แคบเกินไป
- ควรเขียนแผนงานวิจัยและผลสัมฤทธิ์ที่ไม่ได้มุ่งเฉพาะงานวิจัยประยุกต์เท่านั้น แต่ควรเปิดกว้างสำหรับงานวิจัยพื้นฐานที่มุ่งทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ ในเชิงลึก
- ควรปรับ OKRs ที่สอดคล้องกับงานวิจัยพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะการสร้างความรู้เพื่อทำความเข้าใจและเปลี่ยนวิธีคิดของสังคมต่อปัญหาที่เกิดขึ้น
- ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยที่วิพากษ์และตรวจสอบนโยบายของรัฐให้มากขึ้น เนื่องจากนโยบายรัฐบางอย่างอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
- ควรสนับสนุนงานวิจัยเชิงทฤษฎี (theory) และวิธีวิทยา (methodology) เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสังคมและการประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในอนาคต

(3) ข้อเสนอสำหรับการส่งเสริมและพัฒนานักวิจัย

ข้อเสนอระยะกลาง

- ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายทางวิชาการในประเทศและต่างประเทศ ผ่านการจัดเวทีวิชาการ การเผยแพร่ผลงานวิชาการ และจัดพิมพ์ผลงานทางวิจัย รวมถึงส่งเสริมการให้ทุนนักวิจัยรุ่นเยาว์

ข้อคิดเห็นเบื้องต้นของกลุ่มมนุษยศาสตร์

(1) ข้อเสนอสำหรับการบริหารระบบวิจัยและการขับเคลื่อนสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ข้อเสนอระยะสั้น

- ควรจัดประเภทความรู้มนุษยศาสตร์ที่มีความแตกต่างหลากหลายในสาขวิชาต่างๆ ทั้งปรัชญา ประวัติศาสตร์ ภาษา และวรรณคดี โดยแยกออกจากสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ให้ชัดเจน

(2) ข้อเสนอสำหรับการปรับยุทธศาสตร์ แผนงานและเป้าหมายงานวิจัย

ข้อเสนอระยะสั้น

- ควรระบุเป้าหมายองค์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์ในฐานะส่งเสริมให้ความเข้าใจระหว่างมนุษย์ ช่วยให้เห็นความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นบทเรียนสำหรับการใช้ชีวิตในสังคม ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในจิตใจมนุษย์ ช่วยส่งเสริมการคิดชั้นสูง ฝึกการใช้วิจารณญาณ การตีความ การสังเคราะห์ และหลักเหตุผล ทำให้มนุษย์มีสติปัญญาและศักยภาพในการคิด
- ควรมียุทธศาสตร์ด้านการพัฒนามิติความเป็นมนุษย์ ได้แก่การมีสุนทรียภาพ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เหตุผล การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการประเมินค่าและตัดสิน ซึ่งควรแยกออกมาจาก “ความยั่งยืน” ทางกายภาพและทางสังคมเศรษฐกิจ
- ควรมีแผนงานพัฒนาเยาวชนและการลดช่องว่างระหว่างวัย เพื่อให้เยาวชนและผู้สูงวัยเรียนรู้ซึ่งกันและกันให้มากขึ้น
- ควรส่งเสริมงานวิจัยมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมุมมองเชิงวิพากษ์ต่องานศิลปะและวัฒนธรรม และงานศึกษาความขัดแย้งในสังคม
- ควรแก้ไขคำอธิบายแผนย่อย 33 แผนงานย่อย 34 โดยเน้นการส่งเสริมความหลากหลายด้านพหุวัฒนธรรม พหุภาษา-พหุสังคม และความหลากหลายของชาติพันธุ์
- ควรสนับสนุนงานวิจัยพื้นฐานที่สร้างองค์ความรู้ใหม่
- ควรสร้างตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับความรู้มนุษยศาสตร์ที่มุ่งสร้างองค์ความรู้ สร้างข้อถกเถียง ผลิตตำรา หนังสือ เอกสารและสื่ออื่นเพื่อสะสมเป็นทุนระยะยาว
- ควรระบุตัวชี้วัดเป็น “จำนวนผลงานวิจัย” และ “จำนวนผลงานวิจัยที่เผยแพร่” แทน “จำนวนองค์ความรู้”

(3) ข้อเสนอสำหรับการส่งเสริมและพัฒนานักวิจัย

ข้อเสนอระยะกลาง

- ควรสนบัสนุนโครงการประเภทการจัดกิจกรรม/ฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทักษะนักวิจัย รวมถึงทุนส่งเสริมการประชุมทางวิชาการ และโครงการแปลหนังสือวิชาการและงานวรรณกรรมระดับโลก

ข้อคิดเห็นเบื้องต้นของกลุ่มศิลปกรรมศาสตร์

(1) ข้อเสนอสำหรับการบริหารระบบวิจัยและการขับเคลื่อนสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ข้อเสนอระยะกลาง

- ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ควรปรับปรุงคำอธิบายให้ครอบการพัฒนากำลังคน การพัฒนาสถาบันด้านศิลปกรรมศาสตร์ การสร้างหอศิลป์และพื้นที่จัดแสดงงานศิลปะ

(2) ข้อเสนอสำหรับการปรับยุทธศาสตร์ แผนงานและเป้าหมายงานวิจัย

ข้อเสนอระยะสั้น

- ควรเขียนยุทธศาสตร์และการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนางานวิชาการ งานวิจัย และงานสร้างสรรค์ในลักษณะต่าง ๆ และเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์และความรับผิดชอบต่อสังคม
- ควรส่งเสริมงานวิจัยศิลปกรรมศาสตร์ที่สะท้อนชีวิตและประสบการณ์ของคนชายขอบ คนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม รวมถึงงานศิลปะที่ส่งเสริมความเสมอภาค เสรีภาพ ความเท่าเทียม สิทธิมนุษยชน สิทธิทางวัฒนธรรม และประชาธิปไตย
- ควรเพิ่มตัวชี้วัดงานวิจัยที่ผลิตออกเป็นผลงานด้านศิลปะ งานสร้างสรรค์ งานแสดง ดนตรี และบทเพลง
- ควรวัดความสำเร็จของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ โดยพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมกับผลงานด้านศิลปกรรมศาสตร์แขนงต่าง ๆ และควรมีการประเมินในเชิงคุณภาพโดยพิจารณาว่าผลงานสร้างสรรค์ทำให้คนเปลี่ยนความคิดหรือเกิดความคิดใหม่อย่างไร
- แผนงานย่อย N32 ควรเพิ่มประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมภายในประเทศไทย ศิลปกรรมที่ถูกสร้างสรรค์จากกลุ่มคนที่ไร้สิทธิ์ไร้เสียงในสังคม และงานสร้างสรรค์ด้านศิลปะที่สะท้อนปัญหาสังคม
- ควรส่งเสริมงานศิลปกรรมศาสตร์สมัยนิยม ศิลปกรรมศาสตร์จากวัฒนธรรมชายขอบ เช่น วัฒนธรรมวัยรุ่น วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น
- ควรส่งเสริมงานวิจัยศิลปะในเชิงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
- ควรกำหนดขอบเขตของการสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมให้ชัดเจน และควรมาพร้อมกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในงานสร้างสรรค์เหล่านั้น

(3) ข้อเสนอสำหรับการส่งเสริมและพัฒนานักวิจัย

ข้อเสนอระยะกลาง

- การพัฒนาระบบนิเวศการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ ควรพิจารณาให้ครอบคลุมการศึกษา วิจัย สร้างสรรค์ และการเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมศาสตร์ สร้างเครือข่ายสถาบันการศึกษา ศิลปินและนักวิจัย บุคคลที่ทำงานด้านศิลปกรรมศาสตร์ตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบข้อคิดเห็นเชิงภาพรวม, สังคมศาสตร์, มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ประเด็น	ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว
การบริหารระบบวิจัยและการขับเคลื่อนสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์			
ภาพรวม	• สกสว. ควรทำข้อตกลงร่วมกับ PMU เพื่อให้เห็นเป้าหมาย ตัวชี้วัด และทิศทางงานวิจัย SHA • มีการประชุมประชาคมวิจัย SHA • สนับสนุนงบประมาณวิจัย SHA ในแผนงาน 9 10 11 12 14 15 16 17 • ปรับแก้แบบฟอร์มในระบบ NRIIS ให้เหมาะสมกับการเขียนข้อเสนอโครงการด้าน SHA	• ตั้ง PMU ด้าน SHA • ตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการกำกับดูแลระบบการวิจัย • เปลี่ยนกระบวนทัศน์ งานวิจัยเพื่อองค์ความรู้ที่ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรม	• จัดตั้ง SHA Research Academy
สังคมศาสตร์		• กำหนดทิศทางงานวิจัยสังคมศาสตร์ที่ช่วยทำลายมายาคติของสังคม ทบทวนและสะท้อนย้อนคิดสิ่งต่างๆ เสนอทางเลือกใหม่ และหลักการใหม่ให้สังคม	
มนุษยศาสตร์	• จัดประเภทความรู้มนุษยศาสตร์ที่มีความแตกต่างในสาขวิชาต่างๆ ทั้งปรัชญา ประวัติศาสตร์ ภาษา และวรรณคดี โดยแยกออกจากสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์		
ศิลปกรรมศาสตร์		• ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ควรปรับปรุงคำอธิบายให้ครอบการพัฒนากำลังคน การพัฒนาสถาบันด้านศิลปกรรมศาสตร์ การสร้างหอศิลป์และพื้นที่จัดแสดงงานศิลปะ	
ข้อเสนอสำหรับการปรับยุทธศาสตร์ แผนงานและเป้าหมายงานวิจัย			
ภาพรวม	• สร้างการมีส่วนร่วมจากประชาคม SHA และนำข้อคิดเห็นจากรายงานสมุดปกขาวมาพิจารณา • เป้าหมายยุทธศาสตร์วิจัย ควรสัมพันธ์กับการสร้างคุณค่าของสังคมไทยปัจจุบัน โดยมีมิติความยุติธรรมและการเคารพความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม	• ควรมียุทธศาสตร์ด้านงานวิจัยพื้นฐาน SHA	

	• แผนด้าน ววน. ควรสะท้อนให้เห็นการส่งเสริมความรู้ SHA อย่างหลากหลายมิติ • ควรส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานที่ทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาทางสังคม วิเคราะห์รากเหง้าของปัญหา เห็นองค์รวมและความเชื่อมโยงระหว่างสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม • แผนงาน P 17 ควรมีการแยกงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ออกจากกันให้ชัดเจน • ในแผนงานวิจัยทั้งหมดควรแยกประเภทงานวิจัยเป็น 3 ลักษณะคือ งานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยประยุกต์ และงานวิจัยเชิงนโยบาย เพื่อให้นักวิจัยสามารถเลือกทำงานวิจัยตามที่ตนเชี่ยวชาญ		
สังคมศาสตร์	• เพิ่มเป้าหมายของยุทธศาสตร์ให้เห็นคุณค่าทางสังคม มีมิติความเป็นมนุษย์และเท่าทันสังคมโลก • ส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัญหาสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ • ควรเขียนแผนงานที่ระบุประเด็นกว้างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้นำเสนอโจทย์วิจัยได้อย่างสร้างสรรค์ สร้างทางเลือก ไม่จำกัดขอบเขตที่แคบ • ควรเขียนแผนงานวิจัยและผลสัมฤทธิ์ที่เปิดกว้างสำหรับงานวิจัยพื้นฐาน • ควรปรับ OKRs ที่สอดคล้องกับงานวิจัยพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะการสร้างความรู้เพื่อทำความเข้าใจและเปลี่ยนวิธีคิดของสังคม • ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยที่วิพากษ์และตรวจสอบนโยบายของรัฐ • ควรสนับสนุนงานวิจัยเชิงทฤษฎี และวิธีวิทยาเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสังคมและการประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในอนาคต	• ควรเพิ่มแผนงาน การสร้างสังคมประชาธิปไตย	
มนุษยศาสตร์	• ควรระบุเป้าหมายองค์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์ในฐานะส่งเสริมให้ความเข้าใจระหว่างมนุษย์ บทเรียนการใช้ชีวิต พัฒนาคุณธรรมในจิตใจ ส่งเสริมการคิดชั้นสูง ฝึกการใช้วิจารณญาณ การตีความ การสังเคราะห์ และหลักเหตุผล ทำให้มนุษย์มีสติปัญญาและศักยภาพในการคิด • ควรมียุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสุนทรียภาพ จินตนาการ ความคิด		

	สร้างสรรค์ เหตุผล การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการประเมินค่าและตัดสิน • ควรมีแผนงานพัฒนาเยาวชนและการลดช่องว่างระหว่างวัย เพื่อให้เยาวชนและผู้สูงวัยเรียนรู้ซึ่งกันและกันให้มากขึ้น • ควรส่งเสริมงานวิจัยมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมุมมองเชิงวิพากษ์ต่องานศิลปะและวัฒนธรรม และงานศึกษาความขัดแย้งในสังคม • ควรแก้ไขคำอธิบายแผนย่อย 33-34 โดยเน้นการส่งเสริมความหลากหลายด้านพหุวัฒนธรรม พหุภาษา-พหุสังคม และความหลากหลายของชาติพันธุ์ • สนับสนุนงานวิจัยพื้นฐานที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ • สร้างตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับความรู้มนุษยศาสตร์ที่มุ่งสร้างองค์ความรู้ สร้างข้อถกเถียง ผลิตตำรา หนังสือ เอกสารและสื่ออื่นเพื่อสะสมเป็นทุนระยะยาว • ควรระบุตัวชี้วัดเป็น “จำนวนผลงานวิจัย” และ “จำนวนผลงานวิจัยที่เผยแพร่” แทน “จำนวนองค์ความรู้”		
ศิลปกรรมศาสตร์	• ควรเขียนยุทธศาสตร์และการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนางานวิชาการ งานวิจัย และงานสร้างสรรค์ • ควรส่งเสริมงานวิจัยศิลปกรรมศาสตร์ที่สะท้อนชีวิตและประสบการณ์ของคนชายขอบ คนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ศิลปะที่ส่งเสริมความเสมอภาค เสรีภาพ ความเท่าเทียม สิทธิมนุษยชน สิทธิทางวัฒนธรรม และประชาธิปไตย • เพิ่มตัวชี้วัดงานวิจัยที่ผลิตเป็นผลงานด้านศิลปะ งานสร้างสรรค์ งานแสดง ดนตรี และบทเพลง • ควรวัดความสำเร็จของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ โดยพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมกับผลงานด้านศิลปกรรมศาสตร์แขนงต่าง ๆ และควรมีการประเมินในเชิงคุณภาพโดยพิจารณาว่าผลงานสร้างสรรค์ทำให้คนเปลี่ยนความคิดหรือเกิดความคิดใหม่ • แผนงานย่อย N32 ควรเพิ่มประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย ศิลปกรรม		

	จากกลุ่มคนที่ไร้สิทธิ์ไร้เสียงและงานสร้างสรรค์ด้านศิลปะที่สะท้อนปัญหาสังคม • ส่งเสริมงานศิลปกรรมศาสตร์สมัยนิยม ศิลปกรรมจากวัฒนธรรมชายขอบ เช่น วัยรุ่น กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น • ควรส่งเสริมงานวิจัยศิลปะในเชิงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ • กำหนดขอบเขตของการสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมให้ชัดเจน พร้อมกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในงานสร้างสรรค์		
ข้อเสนอสำหรับการส่งเสริมและพัฒนานักวิจัย			
ภาพรวม	• เพิ่มแผนงานพัฒนานักวิจัย SHA • ควรส่งเสริมนักวิจัย SHA ให้ผลิตองค์ความรู้พื้นฐาน • ผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัย SHA ไม่ควรถูกวัดว่ามีผลผลิตที่นำไปใช้ได้ในทันที แต่ควรพิจารณาที่การรับรู้และความเข้าใจของคนในสังคมต่อปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น • ควรเปิดโอกาสให้นักวิจัย SHA ทำงานวิจัยเชิงวิพากษ์นโยบายของรัฐในเรื่องต่างๆ รวมถึงการวิจัยเชิงทฤษฎี และวิธีวิทยา	• ส่งเสริมเวทีวิชาการในระดับต่างๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สนับสนุนให้นักวิจัยร่วมทำวิจัยและ workshop กับต่างประเทศ และให้ทุนสนับสนุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ระดับบัณฑิตศึกษา	
สังคมศาสตร์		• สนับสนุนการสร้างเครือข่ายทางวิชาการในประเทศและต่างประเทศ ผ่านเวทีวิชาการ การเผยแพร่ผลงานและพิมพ์ผลงานทางวิจัย รวมถึงส่งเสริมการให้ทุนนักวิจัยรุ่นเยาว์	
มนุษยศาสตร์		• สนบัสนุนโครงการประเภทการจัดกิจกรรม/ฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทักษะนักวิจัย ทุนส่งเสริมการประชุมทางวิชาการ แปลหนังสือและงานวรรณกรรมระดับโลก	
ศิลปกรรมศาสตร์		• การพัฒนาระบบนิเวศการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ ควรพิจารณาให้ครอบคลุมการศึกษา วิจัยสร้างสรรค์ และการเผยแพร่ผลงาน สร้างเครือข่ายสถาบันการศึกษา ศิลปินและนักวิจัย บุคคลที่ทำงานด้านศิลปกรรมศาสตร์ตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ	

ตารางที่ 15 ข้อคิดเห็นเบื้องต้นในการทบทวนเพื่อเพิ่มความรู้สังคมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ในแผน ววน. พ.ศ. 2566-2570

แผน 9 พัฒนาสังคมสูงวัยด้วย วิทยาศาสาตร์ วิจัยและนวัตกรรม	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• ควรเพิ่มงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบบริบทสังคมวัฒนธรรมของผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา เพื่อเป็นฐานความรู้สำหรับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ไม่นำเอาบรรทัดฐานแบบคนเมืองไปตัดสิน • ควรพิจารณาเพิ่มการทำความเข้าใจมิติด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้สูงวัย • ไม่ควรมองผู้สูงอายุในฐานะแรงงานทางเศรษฐกิจ แต่ควรมองในฐานะผู้มีศัยภาพทางปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการมีชีวิต • ผู้สูงอายุมีความแตกต่างทางชนชั้น ผู้สูงอายุที่ยากจนจำเป็นต้องมีพื้นที่สังคมที่ต่างไปจากผู้สูงอายุที่มีฐานำร่ำรวย • หลักคิดสำคัญคือ ภาครัฐและเอกชนต้องมีนโยบาย old age friendly ทำให้เรื่องการสูงวัยเป็นส่วนหนึ่งใน social event • ควรเพิ่มมิติ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม เข้าไปในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย • ต้องดูบริบทของพื้นที่ว่าผู้สูงวัยในสังคมแบบไหนที่ควรมีคุณภาพชีวิตสอดคล้องกับความรู้ความสามารถที่ผู้สูงอายุทำได้จริง
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรพิจารณาเพิ่มแผนงานการเตรียมคนเข้าสู่วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว การเติบโตสู่สังคมอย่างมีวุฒิภาวะทางความคิด ทางอารมณ์ • ควรพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัย ของกลุ่มเยาวชน หนุ่มสาว ที่กำลังเข้าสู่วัยผู้ใหญ่กับกลุ่มผู้สูงวัย การถ่ายทอดประสบการณ์ของคนต่างวัย • บทบาทของสถาบันการศึกษา หน่วยงานท้องถิ่น อบต เทศบาลที่มีกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างวัยเป็นกิจกรรมต่อเนื่องสม่ำเสมอ • ความรู้ท้องถิ่นเช่น ศิลปวัฒนธรรมและงานฝีมือของผู้สูงอายุ ไม่ควรถูกมองข้าม ความรู้แบบนี้ไม่ควรด้อยกว่าความรู้สมัยใหม่ • ความรู้บางอย่างไม่จำเป็นต้องยัดเหยียดให้ผู้สูงอายุต้องเรียนให้เหมือนกับคนรุ่นใหม่ อาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดี • ทักษะที่จำเป็น ควรครอบคลุมถึงทักษะความรูท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุมีประสบการณ์มายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง นิเวศวัฒนธรรม การแพทยืพื้นบ้าน ตำรายา งานศิลปะ หัตถกรรม งานฝีมือ ดนตรี งานช่าง งานสร้างสรรค์
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• ปรับ OKRs ที่สอดคล้องกับงานวิจัยพื้นฐาน จำนวนงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการเข้าใจวิถีชีวิต ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุกลุ่มต่างๆ ในมิติต่างๆ ด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สวัสดิการ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้และการพัฒนานโยบาย • ควรพิจารณาจำนวนงานวิจัย หรือคำสำคัญจากงานวิจัย ด้านผู้สูงอายุ ที่ถูกนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ หรือ ถูกนำไปถกเถียงขับเคลื่อนหรือใช้ประโยชน์โดยภาคประชาสังคม • ผู้สูงอายุในชนบท เป็นผู้ที่มีภูมิความรู้ทางวัฒนธรรมและมีบทบาททางจิตวิญญาณ ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญการทำงานด้านวัฒนธรรม ประเพณี จิตวิญญาณ ศิลปะ สุนทรียะ ดนตรี และเป็นครูสอนชีวิต

	• วิธีวัดผล ดูจากจำนวนผู้สูงอายุในท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาททำงานด้านวัฒนธรรม ประเพณี จิตวิญญาณ และเป็นครูสอนชีวิต ซึ่งดดำเนินการโดย อบต. อบจ. เทศบาล และหน่วยงานท้องถิ่น • ควรพิจารณาถึงกลุ่มคนท้องถิ่นที่เข้ามาทำงานจิตอาสา กลุ่มคน ชมรมท้องถิ่นที่รวมตัวกันทำงานสร้างสรรค์และพัฒนากิจกรรมให้ผู้สูงอายุ • การทำงานของผู้สูงอายุควรพิจารณาจากบริบทของชุมชน วัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ และเงื่อนไขทางสังคม • การพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ไม่อาจตัดสินจากการมีเงินเพียงอย่างเดียว แต่ควรประเมินจากความพึงพอใจที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคม • ผู้สูงอายุมีความแตกต่างทางชนชั้น ผู้สูงอายุที่ยากจนจำเป็นต้องมีพื้นที่สังคมที่ต่างไปจากผู้สูงอายุที่มีฐานำร่ำรวย • หลักคิดสำคัญคือ ภาครัฐและเอกชนต้องมีนโยบาย old age friendly ทำให้เรื่องการสูงวัยเป็นส่วนหนึ่งใน social event • การอบรมผู้สูงอายุอย่างเดียวไม่เพียงพอ ไม่ใช่การจับผู้สูงอายุมานั่งในห้องเรียนและท่องจำสิ่งต่างๆ แต่ควรสร้างพื้นที่ทางสังคมแบบรูปธรรมให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้ของตนแก่คนต่างวัย • ความรู้บางอย่างไม่จำเป็นต้องยัดเยียดให้ผู้สูงอายุต้องเรียนให้เหมือนกับคนรุ่นใหม่ อาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดี • ทักษะที่จำเป็น ควรครอบคลุมถึงทักษะความรูท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุมีประสบการณ์มายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง นิเวศวัฒนธรรม การแพทย์พื้นบ้าน ตำรายา งานศิลปะ หัตถกรรม งานฝีมือ ดนตรี งานช่าง งานสร้างสรรค์ • ไม่ควรใช้เกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดเดียวเหมือนกันทุกพื้นที่
แผน 10 ยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• ในเป้าหมายควรเพิ่มมิติความเป็นมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บ
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรเพิ่มแผนงานมิติวัฒนธรรมและสังคมของสุขภาพ • ควรสนับสนุนงานวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านและวัฒนธรรมสุขภาพในกลุ่มชาติพันธุ์
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• ควรเพิ่มตัวชี้วัดองค์ความรู้จากงานวิจัยพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในมิติของสุขภาพ
แผน 11 ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำโดยการเพิ่มโอกาสและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• การแก้ปัญหาความยากจนโดยการสร้างอาชีพและรายได้ เป็นการแก้ที่ปลายเหตุ • เพื่อส่งเสริมแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยควรระบุถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น ความไม่เท่าเทียมทางสังคม ระบบอภิสิทธิ์ ปัญหาความลำเอียง อคติทางสังคม (เพศ วัย ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม) • นิยามและขอบเขต “ความยากจน” ที่เกี่ยวข้องกับระบอบอำนาจในสังคม เช่น ความจนที่เป็นผลมาจากนโยบายที่ให้ประโยชน์กับกลุ่มทุน/ชนชั้นนำ คนจนถูกปิดกั้นไม่เข้าถึงทรัพยากรและแหล่งเงินทุน แรงงานนอกระบบขาดการส่งเสริมที่ชัดเจน • มิติทางเศรษฐกิจอาจไม่ใช่หนทางแก้ปัญหาสังคมเสมอไป ควรเปิดโอกาสให้มีการวิจัยผลงานของมนุษย์ (ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ความคิด ศิลปะ วัฒนธรรม) เพื่อเข้าใจความคิด ค่านิยม

	มายาคติ วาทกรรมที่กำกับวิธีคิดและการกระทำของคนในสังคม อันก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ นำไปสู่การเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมและวางแนวทางแก้ไขได้
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรแก้ไขเป้าหมาย ให้มีงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำอันเนื่องมาจากโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม • ควรศึกษาวิถีชีวิตและรูปแบบการทำงานของผู้มีรายได้น้อยซึ่งเป็นงานนอกระบบและไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ • ควรมีแผนวิจัยการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเกษตรทางเลือกที่คำนึงถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อม สารตกค้าง สารพิษสำหรับผู้บริโภค เกษตรอินทรีย์ เกษตรในผืนป่า เกษตรป่าชุมชนการเกษตรที่ไม่ผูกขาด ทั้งทรัพยากรและทุน การกระจายการถือครองที่ดิน การใช้ที่ดิน • ควรมีแผนงานวิจัยเปรียบเทียบความหมายของความยากจนในมิติวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ • ควรมีแผนงานวิจัยที่ชี้ปัญหาความมั่นคงในที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย และการมีอาชีพ ซึ่งมีผลต่อความยากจน • ควรมีแผนวิจัยเกี่ยวกับมิติสังคมในเศรษฐกิจนอกระบบที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคนจน แรงงานภาคเกษตรกรรม ชาติพันธุ์ และคนด้อยโอกาส • ควรให้มีงานวิจัยที่วิพากษ์และเปิดเผยปัญหาความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น ความไม่เท่าเทียมทางสังคม อำนาจนิยมในรัฐไทยที่ส่งผลต่อความยากจน • ควรศึกษาเรื่องคนจน วิพากษ์ความ อยุติธรรมในการดำเนินคดี การคุมขังที่ผู้ต้องขังส่วนมากเป็นคนจน • วิพากษ์นโยบายการผูกขาดของธุรกิจขนาดใหญ่ ที่ลดโอกาส ตัดโอกาสการเติบโตของธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจขุมชน ทั้งด้านการผลิตและการตลาด เช่น การผูกขาดการผลิตสุรา การผูกขาดการค้าปลีก
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• จำนวนงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่มาของความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคม จากปัญหาเชิงโครงสร้าง กระจายทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม การขยายอำนาจของทุนขนาดใหญ่ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้และการพัฒนานโยบาย • จำนวนงานวิจัยที่มีข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง • จำนวนงานวิจัย หรือคำสำคัญจากงานวิจัยด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่ถูกนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ หรือ ถูกนำไปถกเถียงขับเคลื่อนหรือใช้ประโยชน์โดยภาคประชาสังคม • การแก้ปัญหาความยากจนเป็นเรื่องซับซ้อนไม่สามารถวัดผลเชิงตัวเลขในเวลาสั้นได้ • การเกษตรแบบ Smart Farming อาจไม่เหมาะสมกับคนบางกลุ่มที่เป็นแรงงานรับจ้างในภาคเกษตร • ควรพิจารณาความสำเร็จของการได้รับสิทธิในที่ดินทำกินของกลุ่มเกษตกร
แผน 12 พัฒนานโยบายและต้นแบบสำหรับสังคมคุณธรรม การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• เสนอให้ใช้คำว่า “จริยธรรม” แทน “คุณธรรม” เนื่องจากคำว่าจริยธรรม เปิดให้แก่การถกเถียงถึงคุณค่าของสังคม ที่ขึ้นกับบริบท เงื่อนไขแวดล้อม ความเป็นจริงของชีวิต พร้อมๆ กับความขัดแย้งทางการเมือง ความยุติธรรม และความเหลื่อมล้ำ ได้ดีกว่าคำว่า คุณธรรม ซึ่งมีแนวโน้ม

	จะกำหนดความดี ความถูกต้อง ไว้อย่างตายตัว และมักจะเป็นความดีและถูกต้องที่กำหนดโดยผู้มีอำนาจในสังคม ความดีและถูกต้องนั้นจึงอาจไม่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตที่หลากหลาย และเงื่อนไขทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของคนทั่วไปเสมอไป รวมทั้งบางครั้งความดีหรือคุณธรรมยังอาจขัดแย้งและปิดกั้นโอกาสที่สังคมอันหลากหลายจะบรรลุซึ่งความเสมอภาคและความยุติธรรม ● คำว่าสังคมคุณธรรม ค่อนข้างอุดมคติ ควรทำวิจัยเชิงสังคมเพื่อเก็บข้อมูลแบบแผนวัฒนธรรมที่เอื้อและปิดกั้นการแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ● ปัญหาทุจริตคอรัปชั่นเกิดจากโครงสร้างระบบราชการทั้งระบบ ควรส่งเสริมการวิจัยวิเคราะห์โครงสร้างระบบราชการที่สะท้อนความเป็นจริงและแนวทางแก้ไขปัญหาแบบถอนรากถอนโคน ● การนิยาม “สังคมคุณธรรม” เป็นการนิยามในมิติของรัฐ เน้นประเด็นทุจริตประพฤติมิชอบ สื่อนัยศีลธรรมศาสนาแบบแคบ ขาดมิติเชิงสังคมที่ผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันด้วยดีจากวิธีคิด ค่านิยมโลกทัศน์ ไม่ใช่เกิดจากการบังคับลงโทษและการตัดสินซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง แต่ต้องสร้างการตระหนักรู้และความเข้าใจ ควรส่งเสริมการวิจัยที่สะท้อนวิธีคิดของคนในสังคมกลุ่มต่างๆ การค้นหาแนวคิดเพื่อปรับปรุงสังคมยึดถือคุณค่าเรื่องความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม เปิดกว้างทางความคิด ลดความรุนแรงความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ระหว่างชุดความคิด ประเด็นนี้มักถูกแยกไปเป็นเรื่องความรุนแรงในสังคม โดยไม่มองว่าเป็นเรื่อง “จริยศาสตร์” การสร้างสังคมที่ดี ● การกำกับควบคุมจริยธรรมต้องมาจากระบบที่มีการตรวจสอบ มีการคานอำนาจ ต้องศึกษาการบริหารงานแบบมีการตรวจสอบทัดทานอำนาจ ระบบการตรวจสอบด้วยวิถีทางประชาธิปไตย ● การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีการเลือกตั้งทำให้เปิดโอกาสให้ข้าราชการสนพื้นที่คอรัปชั่น การที่องค์กรอิสระที่มีอำนาจมากไม่มีส่วนยึดโยงกับประชาชน อย่างศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ เปิดโอกาสให้เกิดการตัดสินอย่างขาดจริยธรรม ● ประเด็นสังคมที่มีความรับผิดชอบ ควรจะเป็นโจทย์สำหรับการศึกษาวิเคราะห์ เน้นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มิใช่ตัดสินจากสถิติตัวเลข ● แผนงานนี้เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เพราะการคอร์รัปชั่นเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจ ข้าราชการเจ้าหน้าที่ระดับล่างไม่สามารถโต้แย้งหรือยับยั้งอำนาจเหล่านั้น สิ่งสำคัญคือกลไกที่สร้างและเอื้อให้ผู้ปกครอง นักการเมือง มีสิทธิพิเศษ หลีกเลี่ยงกฎหมาย
เพิ่ม/แก้แผนงาน	● ควรทำวิจัยตีแผ่กลไกที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง นักการเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้สิทธิพิเศษ ● สนับสนุนในสาธารณะมีพื้นที่สำหรับการวิพากษ์ระบอบอภิสิทธิ์ชน เป็นการขับเคลื่อนด้วยความคิดและการตรวจสอบจากภาคประชาชน
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	● ตัวชี้วัดเชิงปริมาณสะท้อนผลสำเร็จของการให้ทุน แต่ไม่สะท้อนคุณภาพของการวิจัยที่ได้รับทุน ซึ่งใช้เวลาในการปรากฏผลสัมฤทธิ์และผลกระทบต่างๆ ซึ่งพ้นจากหน้าที่นักวิจัยในการติดตามผล จึงควรพิจารณาให้มีหน่วยงานวิจัยของ PMU เองในการศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์จากงานวิจัยที่ได้รับทุน รวมถึงองค์รวมของการผลิตและสัมฤทธิผลขององค์ความรู้จากการวิจัย ● ตัวชี้วัดไม่สะท้อนบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพราะหน่วยงานอาจนิยามคำว่าคุณธรรมไม่เหมือนกัน หลายกรณีจะเป็นการตอบแบบสอบถามและนำผลสรุปมาแสดงว่าทำสำเร็จ ● ควรพิจารณาว่ามีผลงานวิจัยที่ตีแผ่การทุจริตคอร์รัปชั่นเพิ่มมากขึ้น ● ปัจจุบันการให้คะแนนองค์กรธรรมาภิบาล มาจากการตอบแบบสอบถามที่ไม่สะท้อนความจริง

	• ไม่ควรสร้างตัวชี้วัดเรื่ององค์กรต้นแบบ (เหมือนเป็นการแปะป้าย แต่ใส้ในเต็มไปด้วยปัญหาการใช้อำนาจของผู้ปกครอง) • พิจารณาจำนวนงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ในด้านคุณธรรมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับพลวัตและความหลากหลายในสังคมไทย • พิจารณาจำนวนงานวิจัยที่ระบุถึงช่องว่างที่ทำให้การป้องกันและการตรวจสอบการทุจริต ไม่ได้ผลในสังคมไทย และข้อเสนอแนะ เพื่อให้การป้องกันและการตรวจสอบการทุจริต มีประสิทธิภาพมากขึ้น • พิจารณาจำนวนงานวิจัย หรือคำสำคัญด้านสังคมคุณธรรมและธรรมาภิบาลที่ถูกนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ หรือ ถูกนำไปถกเถียงขับเคลื่อนหรือใช้ประโยชน์โดยภาคประชาสังคม • ควรพิจารณาว่ามีผลงานวิจัยที่ตีแผ่การทุจริตคอร์รัปชั่นเพิ่มมากขึ้น สนับสนุนให้สาธารณะมีพื้นที่สำหรับการวิพากษ์ความเหลื่อมล้ำ เป็นการขับเคลื่อนด้วยความคิดและการตรวจสอบจากภาคประชาชน
แผน 13 พัฒนาเมืองน่าอยู่และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมสู่ทุกภูมิภาค โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• คำ “เมืองน่าอยู่” ถูกใช้เสมือนเป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันและตายตัว ทำให้จำกัดความคิดเกี่ยวกับเมืองสำหรับผู้คนได้ใช้ชีวิต ควรพิจารณาส่งเสริมการวิจัยแนวคิดและแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับ “เมือง” ที่หลากหลายเพื่อสร้างทางเลือกและเปิดโอกาสให้สังคมร่วมพิจารณา มิใช่ “เมือง” ตามแนวทางที่รัฐกำหนดเท่านั้น • การกำหนดในแผนงานด้วยคำเฉพาะบางคำ เช่น เมืองน่าอยู่ เมืองแห่งการเรียนรู้ เป็นการจำกัดขอบเขตการวิจัยอย่างมาก ควรเปิดกว้างให้มีการนิยามเมืองในมิติที่หลากหลาย เช่น เมืองที่ผนวกรวมทุกคน (inclusive city) • เมืองน่าอยู่ในมิติเชิงกายภาพและการเจริญทางวัตถุ มิใช่สิ่งที่สะท้อนว่าคนในเมืองมีความสุข ในหลายกรณีกลุ่มทุนจำนวนมากมีอิทธิพลในการควบคุมทรัพยากรและได้ประโยชน์ แต่คนชายขอบกลับถูกเบียดขับและถูกไล่ออกจากพื้นที่เมือง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องผลักดันงานวิจัยทางสังคมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสะท้อนและแก้ไขปัญหาดังกล่าว • ยังไม่เห็นงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับมิติมนุษย์ แต่มักจะเน้นการพัฒนาทัศนียภาพและการปรับภูมิทัศน์ • ไม่ควรมองเมืองชายแดนในมิติเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ต้องศึกษาความสัมพันธ์ของคนชายแดนที่มีลักษณะพหุสังคม และการเคลื่อนที่ข้ามแดนที่ไม่หยุดนิ่ง • ไม่ควรเอาวิธีคิดแบบพรมแดนชาติมาเป็นกรอบในการศึกษาเมืองชายแดน
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรวิพากษ์นโยบายที่เพิ่มการกระจุกตัวของทุนและโครงสร้างพื้นฐานในกรุงเทพฯ • การปิดโอกาสการเติบโตของเมืองในภาคต่างๆ การไม่ลงทุนสร้างเมืองอื่นๆ การไม่กระจายอำนาจการเมืองการปกครอง • ควรศึกษามิติของสุขอนามัยเสียง ฝุ่น ขยะ การจัดการขยะอย่างจริงจัง • ควรศึกษาสัตว์ไร้เจ้าของในเมือง จะเข้าใจอย่าวจริงจังอย่าไรเพื่อการจัดการที่มีจริยธรรมและประสิทธิภาพ วิจัยเมืองนอกกรุงเทพฯ • ควรมีงานวิจัยศึกษาเมืองนอกกรุงเทพฯ มากกว่านี้

	• ควรพิจารณาการวิจัยที่อธิบายถึงความเหลื่อมล้ำและอคติในสังคมเมือง เอาคนเป็นตัวตั้งมากกว่าเรื่องสาธารณูปโภคและความก้าวหน้าทางวัตถุ • ควรพิจารณาให้มีงานวิจัยเมืองในมิติพหุวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความหลากหลายของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพ เมืองที่เปิดกว้างให้ยอมรับความแตกต่างทางสังคม • ควรมีงานวิจัยที่ศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ เช่น การเอารัดเอาเปรียบ การกดทับแรงงานต่างด้าว การแสวงหาประโยชน์ของนายทุนและข้าราชการ • ควรทำงานวิจัยใน 19 จังหวัด พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาว่านักเรียนเผชิญหน้ากับความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างไร สถาบันการศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากน้อยแค่ไหน มิใช่มุ่งแต่แข่งขันเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการ เน้นผลิตเด็กอัจฉริยะ แต่ละเลยความสัมพันธ์ที่มนุษย์ควรมีต่อกันและเคารพศักดิ์ศรีของกันและกัน • ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะกลไกที่สร้างความเท่าเทียมทางสังคม เพิ่มมิติสังคมวัฒนธรรมในการพัฒนาพื้นที่
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• ตัวชี้วัดที่นับจำนวนเมืองน่าอยู่ตามเกณฑ์ ก็ไม่ต่างกับการนับจำนวนหมู่บ้านพัฒนา วัดพัฒนาฯลฯ ซึ่งได้มาเพราะ “เข้าเกณฑ์” จึงกลายเป็นว่าเกณฑ์กลับเป็นตัวบังคับแนวทางการสร้างพื้นที่ให้เป็นเมืองในรูปแบบเดียวกันตามแนวคิดของรัฐผู้กำหนดเกณฑ์ • พิจารณาจำนวนงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวข้องกับอนาคตของเมืองที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่เพียงแต่ด้านเศรษฐกิจการเมืองสังคม แต่รวมถึงด้านเทคโนโลยี โครงสร้างประชากร ภาวะโลกรวน และปัญหาความเหลื่อมล้ำ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้และการพัฒนานโยบาย • พิจารณาจำนวนงานวิจัย หรือคำสำคัญด้านสังคมคุณธรรมและธรรมาภิบาลที่ถูกนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ หรือ ถูกนำไปถกเถียงขับเคลื่อนหรือใช้ประโยชน์โดยภาคประชาสังคม • การวิจัยด้านการศึกษาควรดำเนินการด้วยความระมัดระวังอยู่บนฐานของการสร้างพัฒนาการเรียนรู้ มิใช่มุ่งสร้าง “จำนวนนวัตกรรม” ซ้ำๆ จนระบบ/รูปแบบ/วิธีการพัฒนาการศึกษาไม่นิ่ง การพัฒนาการศึกษาควรมุ่งวิจัยพัฒนาศักยภาพผู้สอน เนื้อหาหลักสูตรที่เหมาะสมกับการสร้างคนในแต่ละพื้นที่ซึ่งแตกต่างและแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้นการพัฒนาการศึกษาจึงมิใช่แค่พัฒนาวิธีการสอนซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น • คุณลักษณะเมืองแห่งการเรียนรู้ 6 ประการ ใช้หลักฐานอย่างไร โดยเฉพาะการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะตราบใดที่ผู้เรียนยังขาดแคลนพื้นที่เรียนรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีมนุษย์ การเรียนรู้จะไม่เกิดผลอันใด • ปัญหาสำคัญคือ เนื้อหาสำหรับการเรียนรู้ ใครเป็นผู้กำหนด เนื้อหาเหล่านั้นสะท้อนพลวัตและความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด • ควรให้ความสำคัญของเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนรู้ให้มากขึ้น เนื้อหาที่ไม่ผลิตซ้ำระบอบอำนาจและอคติทางสังคม ทบทวนเนื้อหาหลักสูตรให้มีการพูดถึงความรู้ ประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น แทนที่จะพูดถึงแต่สถาบันหลักของชาติเพียงอย่างเดียว • ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสังคมพหุวัฒนธรรมและการเคารพความเป็นมนุษย์

	• การวัดจำนวนอาจไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ตามความจริง ควรสนใจว่าในพื้นที่ท้องถิ่นต่างๆ มีการสร้างเนื้อหาการเรียนรู้ให้ชุมชนอย่างไร เนื้อหาเหล่านั้นส่งเสริมความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรมหรือไม่ • ไม่ควรเอาวิธีคิดแบบพรมแดนชาติมาเป็นกรอบในการศึกษาเมืองชายแดน ไม่ควรมองเมืองชายแดนในมิติเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ต้องศึกษาความสัมพันธ์ของคนชายแดนที่มีลักษณะพหุสังคม และการเคลื่อนที่ข้ามแดนที่ไม่หยุดนิ่ง
แผน 14 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสวัสดิภาพสาธารณะ โดยใช้ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• เป้าหมายไม่น่าเป็นการวัดจำนวน แต่ควรเป็นการพัฒนาเนื้อหาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม เพศ วัย ชนชั้น และฐานะทางเศรษฐกิจ • การทำความเข้าใจความรุนแรง/ความขัดแย้งเป็นเรื่องซับซ้อน ไม่สามารถวัดผลและประเมินได้จากนวัตกรรมในเวลา 1-2 ปี แต่ควรทำวิจัยแบบ long term • ประเด็นย่อยที่สำคัญที่ไม่ควรละเลยคือ ความรุนแรงโดยรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ การลอยนวลพ้นผิดของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะเรื่อง ความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน เพื่อความยุติธรรมที่ยั่งยืน กรณีตากใบ, 6 ตุลา, พฤษภา 35, พฤษภา 53 (คนเสื้อแดง)
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรระบุแผนงานย่อยเกี่ยวกับความรุนแรงในมิติต่างๆ ในรูปแบบต่างๆเช่น ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงทางการเมือง ความรุนแรงในโรงเรียน ฯลฯ เพื่อให้นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์เข้ามาสร้างความรู้ • ควรให้ความสนใจกับความรุนแรงและความขัดแย้งระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นปัญหาอคติทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เป็นความรุนแรงทางภาษา ความคิด และการเหยียดหยามทางสื่อออนไลน์
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• พิจารณาจำนวนงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวข้องกับการป้องกันความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ในสังคม การเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงที่เป็นธรรม เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้และการพัฒนานโยบายด้านการป้องกันความรุนแรง • พิจารณาจำนวนงานวิจัย หรือคำสำคัญด้านความรุนแรง ที่ถูกนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ หรือ ถูกนำไปถกเถียงขับเคลื่อนหรือใช้ประโยชน์โดยภาคประชาสังคม • การตระหนักถึงความรุนแรงจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาและการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับเยาวชน การมีหลักสูตรการศึกษาที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างแพร่หลายทุกระดับชั้นน่าจะเป็นสิ่งที่จำเป็น และเป็นการสร้างคนระยะยาวให้มีความยอมรับความแตกต่าง • องค์ความรู้ไม่น่าจะนับจำนวนได้ เพราะเป็นนามธรรม และองค์ความรู้ไม่ใช่ “สื่อสร้างสรรค์” (ข้อ 2 คอลัมน์ข้อมูลฐาน) เราสามารถนับจำนวนผลงานวิจัย/ผลงานเผยแพร่/นวัตกรรมได้ แต่โดยตัวมันเองไม่ใช่ “องค์ความรู้” และงานวิจัยบางเรื่องมิได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ เพียงแต่นำความรู้ที่มีอยู่แล้วมาสร้าง/แปรเป็นนวัตกรรม • การทำความเข้าใจความรุนแรงเป็นเรื่องซับซ้อน ไม่สามารถวัดผลและประเมินได้จากนวัตกรรมในเวลา 1-2 ปี แต่ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพแบบ long term • เป้าหมายมิน่าเป็นการวัดจำนวน แต่ควรเป็นการพัฒนาเนื้อหาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม เพศ วัย ชนชั้น และฐานะทางเศรษฐกิจ

แผน 15 พัฒนาและเร่งแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการบริโภคอย่างยั่งยืน และการเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• ควรเพิ่มเป้าหมายที่มีประเด็นเรื่องความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ประเด็นความหลากหลายของนิเวศวัฒนธรรม ประเด็นความมั่นคงของทรัพยากรท้องถิ่น
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรเพิ่มแผนงานด้านความหลากหลายของนิเวศวัฒนธรรมและความมั่นคงของทรัพยากรท้องถิ่น • ควรให้มีแผนงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ที่สะท้อนปัญหาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประสบการณ์การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• ควรเพิ่มตัวชี้วัดที่เป็นการเผยแพร่ความเข้าใจและการสร้างองค์ความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมและความมั่นคงของทรัพยากรท้องถิ่น • ควรเพิ่มตัวชี้วัดที่เป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในมิติสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์
แผน 16 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• ควรเพิ่มเป้าหมายที่มีประเด็นเรื่องบทเรียนทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ • ควรเพิ่มเป้าหมายเกี่ยวกับการวิจัยที่สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ปัญหาภัยธรรมชาติข้ามพรมแดน
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรให้มีแผนงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ที่สะท้อนปัญหาภัยธรรมชาติ
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• ควรเพิ่มตัวชี้วัดที่เป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านภัยธรรมชาติในมิติสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์
แผน 17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริม คุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะ อย่างยั่งยืน และปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• ควรแยกสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ให้ชัดเจน เพราะมีความแตกต่างขององค์ความรู้และแนวทางการศึกษาวิจัยไม่เหมือนกัน มีสาขาวิชาย่อยของตัวเองที่ไม่เหมือนกัน • ไม่ควรเขียนว่า “ส่งเสริมคุณค่า ความงอกงามของศิลปวัฒนธรรม” แต่ควรระบุว่า “เพื่อส่งเสริมความคิดใหม่ ทบทวนความรู้เดิม สนับสนุนการสร้างปัญญา ใช้ความรู้มาสะท้อนปัญหาสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่ นำบทเรียนจากอดีตมาเป็นกระจกสะท้อนวิถีชีวิตและประสบการณ์ของมนุษย์ที่หลากหลาย” • ไม่ควรใช้คำว่า “อารยะอย่างยั่งยืน” อาจแก้ไขเป็น “เพื่อสร้างและพัฒนาประชาชนให้เปิดกว้างยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและเคารพศักดิศรีของมนุษย์” • เพิ่มสัดส่วนงบประมาณสำหรับการวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อที่จะทำให้เกิดงานวิจัยจำนวนมากขึ้น • ในอนาคตควรสร้าง/เพิ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐานของประเทศ โดยศาสตร์หลักสามด้าน คือ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ (ศิลปกรรมรวมอยู่ในศาสตร์นี้) แยก

	ออกยุทธศาสตร์การวิจัยประยุกต์และวิจัยสนองนโยบาย กระจายความรับผิดชอบไปยัง PMU ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งสร้างและสะสมองค์ความรู้ที่หลากหลาย เป็นทางเลือกทางความคิดสำหรับการนำไปพัฒนาต่อยอดด้านต่างๆ รองรับสถานการณ์ปัจจุบัน และคาดการณ์/เตรียมการรับมือความเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมถึงการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ “เรา” จากข้อมูลในอดีตและปัจจุบันที่เปิดกว้างหลากหลาย ไม่ยึดติดกับความเป็นไทยแบบจารีต อีกทั้งเปิดโอกาสให้การวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น และองค์ความรู้ระดับสากลเพื่อประโยชน์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการร่วมเป็นประชาคมโลกที่ต้องการการรู้เท่าทันมิใช่เพียงชั้นเชิงการเมืองแต่ยังรวมถึงวิถีวัฒนธรรมด้วย นอกจากนี้ แผนงานวิจัย ววน. ยังขาดแผนงานการพัฒนามนุษย์ในด้านสติปัญญา วิธีคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การตัดสินประเมินค่า การพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ จินตนาการ การคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและลดปัญหาสังคมโดยอ้อม
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรเพิ่มแผนงานย่อยการวิจัยพื้นฐานทางทฤษฎีและวิธีวิทยา • ควรมีแผนงานวิจัยพื้นฐานเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคอื่นๆ ของโลก • แผนงานดูย้อนแย้ง เช่น สุวรรณภูมิศึกษา ต้องการความรู้เชิงอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับภูมิภาค แต่กลับเน้นเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ • แผนงานโลกคดีศึกษา ควรเปิดกว้างให้มีความรู้อื่นนอกเหนือไปจากรัฐศาสตร์และการทูต • ควรแยกแผนงานวิจัยออกจากกันระหว่างมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และควรมีโจทย์ที่ชัดเจน • แผนวิจัยและพัฒนามนุษย์กับความสัมพันธ์ทางเทคโนโลยี ขาดมิติทางวัฒนธรรม สังคม และสุนทรียะ • ไม่ควรตอกย้ำความรู้เชิงอนุรักษ์ ผลิตซ้ำความเป็นไทยแบบรัฐ ไม่ควรมองการส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรมในมิติเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว • ควรให้ความสำคัญกับโครงการแปลหนังสือวิชาการระดับโลก • ควรให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม รวมถึงศิลปะร่วมสมัย และงานสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมที่สะท้อนประเด็นทางสังคม • ควรมีแผนงานที่ส่งเสริมงานศิลปกรรมของคนชายขอบ เช่น ชาติพันธุ์ คนหลากหลายทางเพศ ผู้พิการ เป็นต้น
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• ประโยชน์ของความรู้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ควรเป็นเรื่องของแต่ละศาสตร์ ตั้งแต่การสร้างความรู้ไปจนถึงขับเคลื่อนสังคมด้วยหลักคิดใหม่ • ไม่ควรนำเงื่อนไขตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจมาใช้ประเมินงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์เพียงอย่างเดียว • ควรเพิ่มคำอธิบายว่าความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มีประโยชน์เพื่อสร้างหลักคิด สะท้อนปัญหาสังคม และส่งเสริมความเท่าเทียมของมนุษย์ • ควรมีผลผลิตงานวิจัยที่พัฒนากรอบคิดทฤษฎีทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ • ควรระบุตัวชี้วัดเป็น “จำนวนผลงานวิจัย” และ “จำนวนผลงานวิจัยที่เผยแพร่” แทน “จำนวนองค์ความรู้” • การเผยแพร่ผลงานด้านศิลปกรรมหลายแขนง นำเสนอผ่านการแสดง มิใช่เขียนเป็นบทความ

	• ควรมีตัวชี้วัดเรื่องการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของผู้คนในสังคมกับผลงานด้านศิลปกรรมศาสตร์แขนงต่าง ๆ • ผลงานอาจเป็น “ตัวแทน” ขององค์ความรู้เชิงรูปธรรม การนับจำนวนจึงช่วยให้เห็นปริมาณได้ แต่มิได้พิสูจน์ถึงการเป็นองค์ความรู้ใหม่ เนื่องจากตัวชี้วัดและวิธีวัดผลเน้นการจำนวนที่นำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเกิดจาการนำความรู้มาประยุกต์ นักวิจัยอาจไม่ได้เน้นสร้างความรู้ใหม่ แต่เน้นสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมแทน • การให้ทุนวิจัยสร้างความรู้พื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม ควรสร้างความชัดเจนโดยการระบุสาขาย่อยของแต่ละศาสตร์ให้เห็นชัดเจน และจัดสรรงบประมาณแยกจากวิจัยประยุกต์หรือวิจัยเชิงนโยบาย ซึ่งนอกจากจะทำให้มีงบประมาณสำหรับการวิจัยความรู้พื้นฐานเพิ่มขึ้นส่งผลต่อจำนวนงานวิจัยแล้ว ยังทำให้นักวิจัยเห็นที่ทางหรือโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนตามความเชี่ยวชาญของตนเองด้วย • การนับจำนวนผู้สืบสานฯ นำไปสู่การจัดอบรม/บรรยายสาธารณะมากกว่าการสร้างองค์ความรู้ จึงไม่ควรเป็นเป้าหมายหลักของการวิจัยองค์ความรู้ แต่สามารถกำหนดเป็นเงื่อนไขของการให้ทุนวิจัยความรู้ได้ โดยกำหนดให้มีการเผยแพร่สาธารณะในช่องทางใดช่องทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล หรือบรรยาย จัดอบรม ฯลฯ ส่วนผลผลิตด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การผลิตสินค้าต่างๆ ซึ่งอาจกลายเป็นอุปทานล้นเกินขณะที่ไม่มีอุปสงค์
แผน 18 พัฒนาการวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รวมทั้งการนำผลการวิจัยขั้นแนวหน้าไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อ ยอดสู่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมขั้นแนวหน้า	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• งานวิจัยขั้นแนวหน้า สร้างผลกระทบในระดับชาติและระดับสากล (National/Global Impact) เป็นเรื่องที่ตัดสินยาก และควรจะเริ่มจากการให้โอกาสนักวิจัยพัฒนาความเชี่ยวชาญของตนเอง ทำวิจัยในประเด็นเชี่ยวชาญ มิใช่เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐที่เต็มไปด้วยอำนาจนิยม • ยกระดับขีดความสามารถด้านการวิจัยขั้นแนวหน้าของไทยให้เป็นประเทศชั้นนำในระดับเอเชียเป็นเรื่องไกลตัว ควรเปิดโอกาสและเปิดกว้างให้นักวิจัยมีเสรีภาพทางความคิดน่าจะสำคัญกว่า
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรเพิ่มแผนงาน การสร้างสังคมประชาธิปไตย • ควรมีงานวิจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ตั้งมั่นในสังคมไทยได้อย่างมั่นคง ทั้งในระดับปัจเจกชน การใช้สิทธิและเสรีภาพโดยเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และในระดับสถาบันที่กลไกของรัฐปกป้องสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนระบอบประชาธิปไตย • ควรมีงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาการกระจายอำนาจ การวิจัยเพื่อชี้ถึงปัญหาของกระจุกตัวของอำนาจ ปัญหาการขาดการตรวจสอบจากประชาชน ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชน • ควรมีงานวิจัยเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน ศิลปิน งานสร้างสรรค์ เสรีภาพทางวิชาการ • แผนวิจัยขั้นแนวหน้าเพื่อรองรับความผันผวนทางสังคมในอนาคตควรระบุให้ชัดเจนว่ามีประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม และสุนทรียะ
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• พิจารณาจำนวนงานวิจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย วิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย

	• พิจารณาจำนวนงานวิจัย หรือคำสำคัญด้านการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ถูกนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ หรือ ถูกนำไปถกเถียงขับเคลื่อนหรือใช้ประโยชน์โดยภาคประชาสังคม • ควรให้ความสำคัญกับงานวิจัยที่ส่งเสริมคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น การมุ่งไปสู่สากลอย่างเดียวอาจไม่สะท้อนความก้าวหน้าทางวิชาการ • บทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารกลุ่มอันดับสูงสุด อาจไม่สะท้อนการแก้ปัญหาสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในทุกระดับชั้น • ตัวชี้วัดในแผนนี้ คนที่ได้ประโยชน์จะเป็นนักวิจัย/หน่วยวิจัย มากกว่าคนในสังคม • การได้รับรางวัลระดับโลกไม่น่าจะนำมาเป็นตัวชี้วัด
แผน 21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรที่มีทักษะสูง ให้มีจำนวนมากขึ้น	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• ควรระบุให้ชัดเจนว่ามีการพัฒนานักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ • นักวิจัยที่มีสมรรถนะ/ทักษะสูง ควรเกิดจากการส่งเสริมนักวิจัยรุ่นใหม่ ให้โอกาสทำวิจัย จัดเวทีวิชาการ แลกเปลี่ยนความคิดกับนักวิจัยนานาชาติ • การผลิตนักวิจัยควรจะดำเนินไปพร้อมกับการเปิดกว้างให้ศาสตร์แขนงต่างๆ มีโอกาสทำวิจัยในแนวทางที่สอดคล้องกับศาสตร์นั้นๆ
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรมีแผนงานที่ส่งเสริมร่มวิจัย/ชุดโครงการวิจัย ที่นักวิจัยอาวุโสช่วยสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ • ควรมีแผนงานสนับสนุนโครงการประเภทอบรมนักวิจัยรุ่นใหม่ตามศาสตร์ต่างๆ และโครงการประเภทเวทีประชุม/สัมมนาวิชาการ • การเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) และศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge) ควรวางอยู่บนองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการสะสมความรู้มายาวนาน มิใช่ความรู้แบบชาตินิยมหรือจารีตนิยม • ควรพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ตั้งแต่ระดับบัณฑิตศึกษา และสนับสนุนการจัดเวทีวิชาการในหลากหลายรูปแบบ • เพิ่มแผนงานพัฒนาบุคลากรทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• การมีชุดโครงการวิจัย ที่นักวิจัยอาวุโสร่วมมือกับนักวิจัยรุ่นใหม่ • ควรพิจารณาว่าความรู้ที่ส่งเสริมความเท่าเทียมและสังคมพหุวัฒนธรรมขยายตัวในสังคมมากน้อยแค่ไหน • การมีหลักคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมและการเคารพศักดิ์ศรีมนุษย์
แผน 22 พัฒนาและยกระดับสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้ตอบโจทย์เป้าหมายของประเทศอย่างชัดเจนและสามารถเทียบเคียงระดับนานาชาติ	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	• ควรมีหน่วยงานให้ทุนงานวิจัยที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นปัญหาเร่งรัดของประเทศและเกี่ยวข้องกับนานาชาติ • ขยายขอบเขตการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน
เพิ่ม/แก้แผนงาน	• ควรแยกหน่วยงานให้ทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ให้มีประชาคมของตนเองเพื่อขับเคลื่อนความรู้เฉพาะทาง
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	• ควรพิจารณาความสำเร็จของการจัดตั้งหน่วยงานให้ทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

แผน 23 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียนและศูนย์กลางการเรียนรู้ของอาเซียนที่มีความร่วมมือด้านการวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมของสถาบัน/ศูนย์วิจัยกับเครือข่ายระดับนานาชาติอย่างเข็มแข็งในวงกว้าง	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	● ควรสนับสนุนให้นักวิชาการไทยทำวิจัยร่วมกับนักวิจัยต่างชาติ
เพิ่ม/แก้แผนงาน	● การเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) และศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge) ควรเน้นเสรีภาพทางวิชาการและส่งเสริมให้นักวิจัยมีการทำงานที่ต่อเนื่อง
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	● งานวิจัยบางเรื่องเหมาะสำหรับเผยแพร่ในระดับท้องถิ่นมากกว่าระดับนานาชาติ การสร้างความรู้ท้องถิ่นให้เข้มแข็งมีความสำคัญพอๆ กับการสร้างความรู้ในระดับนาชาติ ● ควรพิจารณาถึงการเพิ่มขึ้นของงานวิจัยที่นักวิจัยไทยทำงานกับนักวิจัยต่างชาติ
แผน 24 แก้ไขปัญหาและตอบสนองภาวะวิกฤติเร่งด่วนของประเทศ	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	● การแก้ปัญหาวิกฤติของประเทศ ควรระบุให้ชัดเจน โดยเฉพาะปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสังคม อคติทางสังคม ความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ หรือปัญหาช่องว่างทางช่วงวัย
เพิ่ม/แก้แผนงาน	● ควรเพิ่มแผนงานวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งร่วมสมัย และแผนงานวิจัยที่ให้โอกาสการวิจัยเชิงวิพากษ์ เพื่อเปิดโอกาสในการสร้าง/เสนอมุมมองที่ถ่วงดุลกับการส่งเสริมนโยบายรัฐแต่เพียงด้านเดียว ● ควรให้มีแผนงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ที่นำเสนอประสบการณ์หรือบทเรียนชีวิตของคนที่เผชิญปัญหาด้านต่างๆ ในสังคม
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	● ตัวชี้วัดไม่ควรเป็นจำนวนนับ แต่ควรเป็นเรื่องโอกาสทีสังคมจะสามารถวิพากษ์วิจารณ์ ถกเถียงถึงปัญหาสังคมอย่างเสรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาแก้ไขแบบรูปธรรม
แผน 25 พัฒนาความเข้มแข็ง และประสิทธิภาพของระบบบริหาร จัดการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและขับเคลื่อนการดำเนินงานของแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570	
เพิ่ม/แก้เป้าหมาย	● ควรมุ่งที่การลดความเป็นระบบราชการในระบบงานวิจัยและลดการรวมศูนย์อำนาจ เน้นส่งเสริมหน่วยงานวิจัยให้มีอิสระในการตัดสินใจในประเด็นที่มีความเชี่ยวชาญ ● ควรลดกฎเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบ และเงื่อนไขแบบราชการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการทำงานของนักวิจัยที่ต้องการความยืดหยุ่นและมีอิสระในการออกแบบการทำงาน
เพิ่ม/แก้แผนงาน	● ควรมีหน่วยงานกลางที่ประสานการนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่หรือนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานปฏิบัติและภาคเอกชน
เพิ่ม/แก้ตัวชี้วัด	● ไม่ควรให้นักวิจัยต้องทำหน้าที่เป็นผู้ทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และควรนำความรู้จากงานวิจัยมาวิเคราะห์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบาย

นอกจากนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกและการรับรองสิทธิสมรสเท่าเทียมที่มีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 23 มกราค พ.ศ.2568 ควรให้มีแผนงานใหม่ด้านเพศภาวะและเพศวิถี โดยเสนอให้ใช้ชื่อดังนี้

- แผนงานส่งเสริมองค์ความรู้ และความตระหนักรู้ ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย

เป้าหมายของแผนงาน ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับเพศภาวะและเพศวิถีในสังคมไทยเพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้และสามารถอยู่ร่วมในสังคมกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างเข้าอกเข้าใจ พร้อมทั้งสนับสนุนให้กลุ่มคนหลากหลายทางเพศมีบทบาทในทำงานร่วมกับนักวิชาการ หน่วยงาน และชุมชนเพื่อขับเคลื่อนสังคมที่เคารพความเท่าเทียมทางเพศ

ตัวชี้วัด (OKR)

- OKR1 จำนวนองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมองค์ความรู้ และความตระหนักรู้ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย จำนวน 100 รายการ
- OKR2 ระบบและกลไกทางสังคมที่ส่งเสริมความรู้ และความตระหนักในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย 10 ระบบ
- OR3 จำนวนบุคลากรและอาสาสมัครที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมและความตระหนักรู้ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย
- OKR4 จำนวนกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ และความตระหนักรู้ ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย 120 รายการ
- OKR5 จำนวนสื่อที่เผยแพร่และการสื่อสารสาธารณะในช่องทางต่างๆ ที่ส่งเสริมความรู้ และความตระหนักรู้ ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย 500 รายการ

ส่วนที่ 2 การทบทวนแผนด้าน ววน. ด้านสังคมศาสตร์

การศึกษานี้อาศัยกรอบความรู้สังคมศาสตร์หลายมิติในการทำศึกษาแผนการจัดสรรงบประมาณและกลไกการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ปี 2566-2570 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจและเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแผน ววน. ข้างต้น คณะผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจและชี้ถึงข้อจำกัดของแผนด้าน ววน. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผนยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 4 ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สังคมศาสตร์โดยเฉพาะ คณะผู้ศึกษามีข้อเสนอให้ปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ที่ 2 เพื่อให้ความรู้ทางสังคมศาสตร์ได้แสดงบทบาทได้ครอบคลุมหลายมิติ โดยเฉพาะมิติของการทำความเข้าใจสังคมที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันจะทำให้ความรู้ทางสังคมศาสตร์ตอบสนองต่อสังคมไทยได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยสนับสนุนให้การพัฒนาประเทศในบริบทสังคมโลกเป็นไปอย่างเท่าทันและครอบคลุม ส่วนแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 คณะผู้ศึกษาเสนอให้เพิ่มแผนการพัฒนาบุคคลากรด้านสังคมศาสตร์ด้วยการสร้างเครือข่ายนักวิจัยทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม (สมศ.) เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาวิจัยในภาพรวมของประเทศ ประเทศไทยนับได้ว่ามีความก้าวหน้าในด้านของการวางแผนการวิจัย การสนับสนุนการวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนวิจัย และการมีเสรีภาพทางวิชาการในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ดี การวางแผนการวิจัยควรวางอยู่บนหลักการสำคัญ 2 ด้านคือ หนึ่ง การให้เสรีภาพทางวิชาการมีความจำเป็นต่อการสร้างงานวิจัยเพื่อตอบโจทย์ทั้งในทางวิชาการและต่อสังคม สอง การสนับสนุนวิจัยจำเป็นต้องมีความเข้าใจลักษณะเฉพาะของการวิจัยทาง สมศ. ที่แตกต่างจากการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การศึกษาที่ผ่านมาของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ

มหาชน) และการสำรวจความคิดเห็นเพิ่มเติมจากนักวิจัย ทำให้เห็นข้อจำกัดของแผนการจัดสรรงบประมาณและกลไกการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ปี 2566-2570 นอกจากนั้น จากการที่หน่วยงานให้ทุนวิจัยเองสะท้อนว่า เหตุใดนักวิชาการไทยที่ทำงานวิจัยที่มีคุณภาพจึงไม่ค่อยขอทุนวิจัยจากหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วช. และ สกสว. นั่นน่าจะแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของแผนฯ และจึงสมควรที่จะพิจารณาปรับปรุงเพื่อให้งานวิจัยด้าน สมศ. ของประเทศไทยก้าวหน้าและเท่าทันกับงานวิจัยระดับสากลมากยิ่งขึ้น พร้อมให้งานวิจัยทางด้าน สมศ. สามารถตอบโจทย์ทั้งในทางวิชาการและสังคมได้มากยิ่งขึ้น

กรอบการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้อาศัย “กรอบการประเมินองค์ความรู้สังคมศาสตร์หลายมิติ” ตามงานวิจัย *SAC Report ภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทย : สถานะ คุณค่า และทิศทางการพัฒนา* (วิสุทธิ์, 2566: 109) ในบทที่ 3 ของงานวิจัยนี้ วิสุทธิ์ เวชวราภรณ์ และ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ เสนอให้พิจารณาคุณค่าของความรู้สังคมศาสตร์ที่มีหลายด้านหลายมิติ ได้แก่ 1) ทัศนะต่อความรู้ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ปฏิฐานนิยม กับ มนุษยนิยม 2) เป้าหมายของความรู้ ได้แก่ การเติบโตทางปัญญา กับ การประยุกต์เพื่อแก้ปัญหา 3) หน้าที่ของความรู้ ซึ่งมีทั้งความรู้เพื่ออธิบาย-นิยามปัญหา กับ ความรู้เพื่อใช้ในการแทรกแซง-แก้ไขปัญหา 4) บทบาทของความรู้ ได้แก่ รับใช้-ตอบสนองนโยบาย กับ ตรวจสอบ-วิพากษ์นโยบาย (วิสุทธิ์, 2566: 93-107)

เมื่อนำกรอบดังกล่าวไปศึกษาการให้ทุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. เดิม) และสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในปี 2553 ถึงปี 2562 แล้ว งานวิจัยของศูนย์มานุษยวิทยาฯ พบว่า งานวิจัยของทั้งสองหน่วยงานนั้น 67.64% ใช้ทัศนะความรู้แบบปฏิฐานนิยม 53.13% เป็นงานวิจัยเน้นเป้าหมายเชิงประยุกต์ 74% เน้นหน้าที่รับใช้นโยบายของรัฐ และ 62% นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา มากกว่าการอธิบายปรากฏการณ์ (วิสุทธิ์, 2566: 125) ตามกรอบการวิจัยนี้จึงสรุปได้ว่า งานวิจัยสังคมศาสตร์ไทยจึงขาดมิติของความเป็นมนุษยนิยม ขาดการมุ่งหาความรู้พื้นฐานเพื่อการเติบโตทางปัญญาของสังคม ขาดแคลนการวิจัยเชิงวิพากษ์นโยบาย จึงอาจทำให้ขาดโอกาสในการใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์เพื่อทบทวนนโยบายและแสวงหาทางเลือกใหม่ๆ แก่ประเทศ และขาดการอธิบายนิยามปัญหาของประเทศให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คำถามสำคัญของการศึกษาแผนด้าน ววน. ได้แก่

1) แผนด้าน ววน. ปี 2566-2570 มีแนวโน้มที่จะผลิตความรู้ทาง สมศ. ตามแนวทางเดิมดังกล่าวตั้งแต่ปี 2553-2562 หรือไม่ อย่างไร

2) หากเป็นดังนั้น ควรปรับแผนด้าน ววน. ปี 2566-2570 ให้มีความสมดุลของการศึกษาวิจัยด้าน สมศ. ให้ส่งเสริมความรู้ด้านมนุษยนิยม ความรู้พื้นฐานเพื่อการพัฒนาปัญญาและการอธิบายนิยามสังคม และความรู้ที่วิพากษ์นโยบายมากยิ่งขึ้น อย่างไร

วิธีการศึกษา

1) ทบทวนกรอบการประเมินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้หนังสือ *SAC Report ภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทย : สถานะ คุณค่า และทิศทางการพัฒนา* (วิสุทธิ์, 2566) เป็นฐานสำหรับการวิเคราะห์

2) รวบรวมข้อมูลจากแผนด้าน ววน. ปี 2566-2570

3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีประสบการณ์การรับทุนวิจัยจากต่างประเทศและในประเทศ ได้แก่ ศ.ดร.ธงชัย วินิจจะกูล มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา รศ.ดร.ศิริจิต สุนันต๊ะ มหาวิทยาลัยมหิดล ผศ.ดร.จันทนี เจริญศรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผศ.ดร.อัมพร หมาดเด็น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

4) สังเคราะห์ความเข้าใจแผนด้าน ววน. ข้อจำกัดของแผนด้าน ววน. และข้อเสนอต่อการปรับปรุงแผนด้าน ววน.

ข้อจำกัดของแผน ววน.

สังเขปโครงสร้างแผน ววน.

โครงสร้างแผน ววน. แบ่งเป็น 4 ยุทธศาสตร์ (S) แต่ละยุทธศาสตร์แบ่งเป็นแผนงาน (P) แผนงานย่อย (N) และผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ (KR) โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์อย่างชัดเจนคือยุทธศาสตร์ที่ 2 (S2) อย่างไรก็ตาม ยุทธ์ศาสตร์ที่ (S4) ว่าด้วยการพัฒนากำลังคนและสถาบันก็เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์เช่นกัน งานศึกษานี้จึงเน้นกล่าวถึง S2 และ S4 เป็นสำคัญ

สำหรับ S2 ประเด็นที่เห็นได้ชัดในเบื้องต้นคือ P และ N เน้นการวิจัยเชิงประยุกต์ และการสนับสนุนนโยบายของรัฐเป็นหลัก และมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการวิจัยเชิงประจักษ์เชิงปริมาณ KR ก็เป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณเป็นหลัก

สำหรับ S4 มีเพียงการพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขาดการกล่าวถึงการพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม

ความเห็นต่อโครงสร้างทั้ง 4 ยุทธศาสตร์

แผน ววน. 2566-2570 จัดทำขึ้นมาจากการกำหนดของผู้บริหารประเทศ ผ่าน “สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม” ตามเอกสาร “ยุทธศาสตร์แผนการจัดสรรงบประมาณและกลไกการผลิตและพัฒนากำลังคน ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)” (ณิรวัฒน์ ธรรมจักร, มปป. : 3) ระบุว่านโยบายถูกกำหนดมาจาก “สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สนอว.)” ดังนั้นกระบวนการร่างแผนวว. จึงขาดการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นกระบวนการในการสร้างแผนงาน อย่างน้อยที่สุดคือ ขาดการมีส่วนร่วมจากประชาคมทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัยหรือนักวิชาการสังกัดสถาบันวิจัยต่างๆ

การขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบายจึงมีส่วนให้แนวทางของแผนด้าน ววน. มิได้สะท้อนความรู้ทางสังคมศาสตร์อย่างหลากหลายมิติ เพราะแผนด้าน ววน. มุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ในทางการวิจัยเชิงปฏิฐานนิยม (คือวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และการวิจัยเชิงปริมาณ) งานวิจัยเพื่อตอบโจทย์นโยบายของรัฐ และการประยุกต์เพื่อการปฏิบัติ หากแต่ความรู้ทางสังคมศาสตร์ยังมีการวิจัยเชิงมนุษยนิยม ที่เน้นการเข้าใจลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ทางสังคม เน้นการรับรู้ความรู้สึก ความเข้าอกเข้าใจต่อเพื่อนมนุษย์และความแตกต่างหลากหลาย งานวิจัยเพื่อวิพากษ์แสดงให้เห็นจุดโหว่ของนโยบาย การแสวงหาความรู้และการวิจัยแบบหลังมีพื้นที่น้อยมากในแผน ววน. พ.ศ. 2566-2570

จากการพิจารณาภาพรวมของแผนด้าน ววน. โดยเฉพาะใน S2 และ S4 แสดงว่า การจัดทำแผนนี้ขาดการคิดในภาพรวมถึงเป้าหมายของการวิจัยของชาติโดยรวม เพราะเป็นการคิดแบบเป็นส่วน ๆ เช่น S1 ด้านเศรษฐกิจ

S2 ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งๆ ที่เศรษฐกิจสังคมเชื่อมโยงกัน รวมถึงมิติด้านการเมือง เมื่อลงไปในระดับ P และ N ก็ยิ่งแยกส่วน จึงขาดการคิดจากคำถามพื้นฐานว่า เป้าหมายของประเทศจะเดินหน้าไปทางไหน โดยเฉพาะแผนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม (สมศ) ที่ดูเหมือนจะคิดจากฐานให้งานวิจัยตอบสนองนโยบายรัฐมากกว่า จะตระหนักว่า งานวิจัยด้านสังคม มนุษย์ และสุนทรียะ มีคุณค่าในหลายด้าน และมีความลึกซึ้งกว้างกว่า ลำพังการตอบสนองนโยบายรัฐ ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายของ S2 จึงสะท้อนถึงการให้น้ำหนักของการวิจัยที่นำไปสู่การประยุกต์เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทิศทางที่กำหนดไว้แล้ว บางตัวชี้วัด (Objective and Key Results) คาดหวังถึงระดับนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น เพิ่มรายได้ของเกษตรกร เพิ่มจำนวนเมืองน่าอยู่ ดังจะเห็นได้ว่าถ้อยคำสำคัญของแผน ตั้งแต่ P9-P17 นั้น กลายมาเป็นถ้อยคำในเป้าประสงค์ของ S2 ที่ว่า

> *สังคมไทยมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นสังคมคุณธรรม มีธรรมาภิบาล มีความมั่นคงทางสุขภาพ มีความพร้อมในการเป็นสังคมสูงวัย และความพร้อมในการรองรับภัยรูปแบบใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกระดับการจัดการทรัพยากรและการเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ มีการกระจายความเจริญของเมืองและชนบทมากขึ้น เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น พื้นที่มีสมรรถนะสามารถแก้ปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทัน ต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยการประยุกต์ใช้ผลงานวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยี* (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2566: 8)

โดยภาพรวมแล้ว คณะผู้ศึกษาเห็นว่าแผนด้าน ววน. ลดทอนความสำคัญของการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม ด้วยการจำกัดประเด็นวิจัยและจำกัดขอบเขตของงานวิจัย ที่ไม่ได้คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของศาสตร์ทางสังคม มนุษย์ และสุนทรียะ และมิได้มุ่งส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรและสถาบันด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม จึงมิได้มีแผนด้านนี้อยู่ใน S4

ข้อเสนอต่อการปรับปรุง ในระยะสั้น ต้องปรับบางยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 4 ในระยะยาว ควรพิจารณาการแยกการบริหารและการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้าน สมศ. ออกจากด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสะท้อนลักษณะเฉพาะของศาสตร์ให้ชัดเจนขึ้น และเพื่อให้ประเทศชาติได้ใช้ประโยชน์จากความรู้เฉพาะของแต่ละศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความเห็นต่อ S2

S2 มีแผนการวิจัย ประกอบไปด้วย P9-P17 ได้แก่ (ขอกล่าวโดยย่อเพื่อเน้นเฉพาะคำสำคัญของแต่ละแผน) P9 พัฒนาสังคมสูงวัยฯ P10 ยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศฯ P11 ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำฯ P12 พัฒนานโยบายและต้นแบบสำหรับสังคมคุณธรรมฯ P13 พัฒนาเมืองน่าอยู่และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษฯ และกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมฯ P14 สร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรงฯ P15 พัฒนาและเร่งแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฯ P16 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศฯ P17 พัฒนาและประยุกต์ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อส่งเสริมคุณค่าและความงอกงาม ของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง

คณะผู้ศึกษาความเห็นดังนี้

1 แผนวิจัยมิได้เริ่มจากการพยายามทำความเข้าใจความเป็นไปของสังคมก่อน หากแต่เป็นการกระโจนเข้าสู่การแก้ปัญหาและการวิจัยเชิงประยุกต์เพื่อการตอบโจทย์นโยบาย แผนด้าน ววน. จึงลดทอนคุณค่าของความรู้ทางสังคมศาสตร์ในด้านอื่นที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่ากัน คือ การทำความเข้าใจสังคมอย่างลึกซึ้ง การวิเคราะห์รากเหง้าของปัญหาต่างๆ เพราะสองสิ่งนี้เป็นรากฐานสำคัญของการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหา

ยกตัวอย่างเช่น ในแผนงาน P 11 ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ด้วยการลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้และเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม ตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าความยากจนและความเหลื่อมล้ำเกิดจากการเข้าถึงโอกาส ซึ่งเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งเท่านั้น แต่ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ย่อมเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นๆ เช่น โครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม นโยบายภาษีที่ไม่เป็นธรรม นโยบายที่ลำเอียงในทางมุ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่ให้น้ำหนักน้อยกับการกระจายทรัพยากร การกระจายผลกระโยชน์ของการพัฒนาให้ทั่วถึง ฯลฯ ซึ่งจำเป็นต้องมีงานวิจัยที่ทำความเข้าใจและวิเคราะห์ที่มาของความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่ลึกซึ้งขึ้น แต่เมื่อแผนงานวิจัยกำหนดทิศทางไปในทางแก้ไขปัญหาปลายทางในประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะทำให้มิติอื่นๆ ถูกละเลย และมีความสุ่มเสี่ยงว่า ทิศทางที่กำหนดนั้นไม่ได้ครอบคลุมและเข้าใจปัญหาพอ นอกจากนี้ สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเกิดขึ้นของเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ เช่น เศรษฐกิจบนฐานแพลตฟอร์ม คนขับรถส่งสินค้าและบริหาร แม่บ้านที่รับงานบนระบบออนไลน์ ปรากฏการณ์ใหม่ๆ เหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อทำความเข้าใจ แต่กรอบแผนงานที่มีอยู่ ไม่ชัดเจนว่า โครงการวิจัยที่ควรสนับสนุนเหล่านี้จะเสนอทุนวิจัยจากแผนงานใด งานวิจัยเรื่องเศรษฐกิจแพลตฟอร์มและผลกระทบต่อแรงงานภาคบริการในประเทศไทย (อรรครัฐและเกรียงศักดิ์, 2561) ซึ่งเท่าทันต่อปรากฏการณ์สังคมจึงเป็นโครงการวิจัยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (FES) จากประเทศเยอรมนี

นั่นจึงทำให้แผนด้าน ววน. ขาดการให้ความสำคัญกับวิจัยพื้นฐาน ดังจะเห็นได้ว่า การวิจัยพื้นฐานถูกจัดเป็นลำดับท้ายๆ ของแผนงานทั้งหมด คือเป็น P17 ในขณะที่ P9-P16 เป็นการวิจัยประยุกต์เชิงนโยบาย นอกจากนั้น การวิจัยพื้นฐานยังเป็นเพียงหนึ่งในแผนงานย่อยของ P17 ในอีกแง่คือการเน้นตอบโจทย์นโยบายโดยอาจจะยังมิได้เข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง มากกว่านั้นคือการละเลยการสร้างความรู้พื้นฐาน สร้างศักยภาพในการที่จะทำให้นักวิจัยไทยเป็นขุมทรัพยากรความรู้ของสังคมระดับโลก

2 การกำหนดทิศทางโจทย์วิจัยและผลลัพธ์ที่มุ่งเป้าการประยุกต์ หากแผนและทิศทางดังกล่าวแคบเกินไปทำให้นักวิจัยไม่สามารถนำเสนอโจทย์วิจัยที่อยู่นอกขอบข่ายที่กำหนด

ยกตัวอย่างเช่น แผนงาน P 13 พัฒนาเมืองน่าอยู่ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่นโดยการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเมืองแห่งการเรียนรู้ (learning city) พร้อมพื้นที่ทดลองนวัตกรรมเชิงนโยบาย (policy innovation) เพื่อกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แน่นอนว่า แนวโน้มสังคมเมืองจะขยายตัวมากขึ้นและเป็นจุดเปลี่ยนของสังคมโลกที่ประชากรเมืองมีจำนวนมากกว่าประชากรในชนบท และประชากรเมืองอาจจะเป็นจำนวนสองในสามของประชากรโลกทั้งหมดในไม่ช้า การให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง การจัดการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่การกำหนดในแผนงานด้วยคำเฉพาะบางคำ เช่น เมืองน่าอยู่ เมืองแห่งการเรียนรู้ เป็นการจำกัดขอบเขตการวิจัยอย่างมาก ทั้งๆ ที่วิสัยทัศน์ของเมืองที่ดีกว่าในอนาคตมีข้อเสนอที่พัฒนาขึ้นมาตามลำดับมากมาย ตั้งแต่ เมืองสุขภาพ (healthy city) เมืองน่าอยู่ (livable city)

ในช่วงทศวรรษ 1980-1990 หลังจากปี ค.ศ. 2000 มีการพูดถึง เมืองยั่งยืน (sustainable city) การให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิตอลจึงมีวิสัยทัศน์ (smart city) ต่อมาใน กรอบเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข้อ 11 (SDG11) ให้ความสำคัญกับ เมืองที่ผนวกรวมทุกคน (inclusive city) และ เมืองที่รับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ (resilient city) ส่วนในแนวทฤษฎีเมืองเชิงวิพากษ์ (critical urban theory) ซึ่งวิจารณ์การพัฒนาเมืองกระแสหลักที่สร้างความละเลย ละเลยความยุติธรรม มีข้อเสนอเมืองที่เป็นธรรม (just city) และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกำหนดเมือง (the right to the city) จากที่กล่าวจะพบว่า การจำกัดขอบเขตว่าที่มุ่งไปที่ เมืองน่าอยู่ แม้นักวิจัยจะสนับสนุนการทำงานในเชิงประยุกต์เพื่อตอบสนองกับการแก้ไขปัญหาเมือง แต่ทิศทางที่จำกัด ทำให้วิสัยทัศน์อื่นๆ ถูกจำกัด ทั้งๆ ที่ งานวิจัยเพื่อตอบสนองต่อสังคม ควรจะมีลักษณะสร้างทางเลือกให้กับสังคมไม่ใช่การตีกรอบให้จำกัด

3 การกำหนดขอบเขตและเป้าหมาย (OKRs) หลายข้อ เกินขอบเขตที่นักวิจัยจะทำได้

ยกตัวอย่างเช่น การกำหนดไปถึงลักษณะจำนวนครัวเรือนยากจนในชนบทและเมืองที่มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 จำนวน 100,000 ครัวเรือนในช่วงปี 2566-2570 (KR4 P11) จำนวนวิสาหกิจเพื่อสังคมและองค์กรชุมชนสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้ผลงานวิจัย ร้อยละ 15 จำนวน 1,000 ราย ในช่วงปี 2566-2570 (KR7 P11) จำนวนเมืองน่าอยู่ตาม 5 มิติ จำนวน 50 เมือง ในช่วงปี 2566-2570 (KR1 P 13)

ผลสัมฤทธิ์ที่ตั้งไว้เช่นนี้ เรียกร้องให้นักวิจัยต้องทำงานมากกว่าการวิจัย หรือ มากกว่าการวิจัยเชิงประยุกต์ที่มุ่งตอบโจทย์ปัญหา แต่ต้องทำงานกับทั้งผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติในหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพราะการไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องใช้งบประมาณสนับสนุน ต้องมีการปรับเปลี่ยนทางนโยบาย ซึ่งอยู่นอกขอบเขตอำนาจที่นักวิจัยจะทำได้ หรือหากจะทำนักวิจัยต้องไปทำงานประสานงานให้ผู้กำหนดนโยบายให้เห็นด้วย ซึ่งหลายประเด็นไม่อาจจะทำได้โดยเร็ว และเกินขอบเขตงานวิชาการไปสู่ บทบาทการบริหารนโยบายและงบประมาณ

4 การมุ่งเป้าไปทางตอบโจทย์เพื่อแก้ไขปัญหาและผลสัมฤทธิ์ผล ไม่สอดคล้องกันกับลักษณะของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่ประเด็นของการศึกษาเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสีย ข้อเสนอบางประการเป็นการวิพากษ์รัฐ วิพากษ์ผู้มีอำนาจ วิพากษ์กลุ่มคนที่ได้ประโยชน์จากระบบและโครงสร้างที่เป็นอยู่

ข้อเสนอเชิงวิชาการที่จะปรับเปลี่ยนนโยบายเหล่านี้ จึงอาจไม่ถูกรับไปปฏิบัติในทันที ต่างกับข้อเสนอในประเด็นที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย ดังนั้น ผลสะเทือนของงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์จึงไม่ควรถูกวัดว่ามีผลผลิตที่นำไปใช้ได้ในทันทีเท่านั้น แต่เป็นผลที่ทำให้สังคมเข้าใจประเด็นนั้นๆ ลึกซึ้งขึ้น แล้วสังคมและภาคประชาสังคมจะสร้างอิทธิพลให้รัฐปรับเปลี่ยน หรือพรรคการเมืองบางพรรคหยิบยกนำไปใช้เป็นนโยบาย เช่น แผนงาน P 14 ลดความรุนแรงในสังคมและประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ KR1 P14 จำนวนผลงานวิจัย องค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมรวมทั้งดิจิตอลแพลตฟอร์มที่ผ่านการทดลองใช้และแสดงว่าสามารถลดความรุนแรงในสังคมไทยและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จำนวน 200 ชิ้น ในช่วงปี (2566-2570) ถือเป็นความคาดหวังที่ค่อนข้างมาก ความรุนแรงมีหลายรูปแบบหลายระดับ หากหมายถึงการลดสถิติอาชญากรรมด้วยการติดกล้องวงจรปิด เพื่อลดอาชญากรรมและความรุนแรง ก็เป็นความคาดหวังที่ไม่ยาก แต่หากเป็นความรุนแรงทางการเมือง ความรุนแรงโดยรัฐ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เช่น ข้อเสนอลดความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ ข้อเสนอเรื่องการใช้แนวทางปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงทั้งในกลุ่มผู้ชุมนุม การหลีกเลี่ยงความรุนแรงจากฝ่ายรัฐ และลดปัญหาทหารเกณฑ์เสียชีวิตขระ

ฝึกซ้อม ข้อเสนอเหล่านี้ ย่อมไม่อาจที่จะคาดหวังผลผลิตที่นำไปทดลองใช้ได้ในทันที แต่เป็นการเปลี่ยนความเข้าใจของสังคมและรัฐ ก่อนที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

5 เมื่อพิจารณาด้วยกรอบหลายมิติของความรู้สังคมศาสตร์ (ดังที่คณะผู้ศึกษาได้เสนอเป็นกรอบการศึกษาข้างต้น) จะเห็นได้ว่า ววน. กำหนดแผนงานวิจัยโดยเน้นที่การวิจัยเชิงประยุกต์และการวิจัยที่ตอบโจทย์การพัฒนาของรัฐเป็นหลัก ส่วนงานวิจัยพื้นฐานที่เพิ่มพูนสติปัญญาแก่สังคม งานวิจัยที่เน้นอธิบายสังคมและนิยามปัญหาตลอดจนการวิจัยเพื่อวิพากษ์นโยบายของรัฐและสร้างทางเลือกอื่นๆ ที่แตกต่างออกไปจากนโยบายรัฐมีที่ทางน้อยมาก น่าสังเกตว่า ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ทุนวิจัยจากต่างประเทศนั้น ส่วนหนึ่งก็ได้ทุนวิจัยเพื่อตอบโจทย์เชิงประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสังคม และเป็นการวิจัยเชิงนโยบาย หากแต่แหล่งทุนวิจัยจากต่างประเทศล้วนเปิดโอกาสให้ทำงานวิจัยเชิงวิพากษ์นโยบายได้ด้วย ส่วนงานวิจัยพื้นฐานเพื่อการเข้าใจสังคมนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิสะท้อนความเห็นผ่านคณะผู้ศึกษาว่าเห็นว่า เป็นเป้าหมายหลักของทุนวิจัยในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนั้น ในแง่การวิจัยพื้นฐาน น่าสังเกตว่า P17 ของเอกสาร “กรอบการวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2567” โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ตาม “N32 (S2P17) วิจัยและวิชาการของวิทยสถานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์” หากแต่กลับมีการจำกัดว่า “มุ่งเป้าไปที่ 5 สาขา ได้แก่ สุวรรณภูมิศึกษา โลกคดีศึกษา เศรษฐกิจพอเพียง พิพิธภัณฑ์ ศิลปกรรมแห่งชาติ และช่างศิลป์ท้องถิ่น” (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 101) อย่างไรก็ดี ตาม “N33 (S2P17) วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์” มีขอบเขตที่กว้างกว่า P9-P16 (หน้า 111) ส่วนในเอกสาร “สรุปสาระสำคัญฯ ฉบับปรับปรุง” ของ สกสว. หน้า 60 มี N34, N35, N36, N37 คณะผู้วิจัยยังไม่เห็นรายละเอียด หากแต่ชื่อแผนงานย่อย (N) กลับสลับรายการ N34, N35 กับรายการ N36, N37 ของเอกสาร สกสว. ส่วน N34 ของ วช. และ สกสว. นั้นแตกต่างกัน ของสกสว. กล่าวถึง “วิทยาสถาน” ส่วนของ วช. กล่าวถึง “วิจัยและพัฒนามนุษย์กับความสัมพันธ์ทางสังคมและเทคโนโลยี” โดยที่หนึ่งในนั้นคือ “การวิจัยจังหวัดชายแดนใต้” อย่างไรก็ดี คณะผู้ศึกษาเห็นว่าการนิยาม “การวิจัยพื้นฐาน” ยังสามารถระบุให้กว้างได้มากกว่านี้ ดังจะได้นำเสนอต่อไปในหัวข้อข้อเสนอสำหรับการปรับปรุง

ความเห็นต่อ S4

คณะผู้ศึกษาเห็นว่า

1) แผนงาน S4 เป็นแผนงานที่เน้นด้านการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นหลัก แต่มีเนื้อหาที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลากรด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์น้อยมาก ขาดการส่งเสริมบุคคลากรที่คิดอย่างวิพากษ์วิจารณ์ มีความเข้าใจ และซาบซึ้งด้านศิลปะ ปรัชญาและสุนทรียศาสตร์แขนงต่างๆ

2) ขาดการให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรด้าน สมศ. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของ P23 นั้น อันที่จริงแล้วก็สามารถสร้างประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางกำลังคนและการเรียนรู้ได้เช่นกัน ดังจะได้เสนอต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุง

โครงสร้าง

1 *ในระยะสั้น* อาจยังจำเป็นต้องคง S ทั้ง 4 ไว้ หากแต่ในระดับของ P นอกจากแผนเดิมที่มีแล้ว น่าจะเพิ่ม P อื่นๆ มากขึ้น หรือปรับให้สาระสำคัญของแผนที่มีอยู่ โดยเฉพาะ P17 ที่เปิดกว้างต่องานวิจัยพื้นฐาน ก็น่าจะเพิ่มขึ้น

2 *ในระยะยาว* จากประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่า การให้ทุนวิจัยของประเทศไทยควรอาศัยแนวทางของหลายๆ ประเทศที่แยกการให้ทุนของงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ออกจากการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่มีธรรมชาติแตกต่างกัน ในทำนองเดียวกันกับการที่จริยธรรมการวิจัยในคนที่ในหลายๆ สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยขอนแก่น ก็มีโครงสร้างคณะกรรมการจริยธรรมของการวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แยกจากคณะกรรมการจริยธรรมของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้น การให้ทุนวิจัยก็ควรกระทำเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น ในระยะยาวแล้ว การวางแผนยุทธศาสตร์การวิจัย ควรที่จะเปิดรับฟังความคิดเห็นให้กว้าง และให้มีการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการกำกับดูแลการวิจัยด้วย อันจะถือว่าเป็นการสร้างธรรมาภิบาลที่ดีต่อการบริหาร

3 สำหรับการเขียนแผนด้าน ววน

3.1 ควรเขียนแผนงานที่ระบุประเด็นกว้างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้นำเสนอโจทย์วิจัยได้อย่างสร้างสรรค์ สร้างทางเลือก ไม่จำกัดขอบเขตด้วยคำที่แคบเกินไป ในต่างประเทศเช่น สิงคโปร์ การประกาศประเด็นการวิจัยที่มีลักษณะเปิดกว้าง เช่น the future of society, the future of economy, climate change and the environment, the human condition และยังมีกลุ่มสุดท้ายคือ open category สำหรับข้อเสนอโครงการวิจัยที่ไม่เข้ากับ 4 หมวดหมู่ข้างต้น

3.2 ควรเขียนแผนงานวิจัยและผลสัมฤทธิ์ผลที่ไม่ได้มุ่งเฉพาะงานวิจัยประยุกต์เท่านั้น แต่ควรเปิดกว้างสำหรับงานวิจัยพื้นฐานที่มุ่งทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ ในเชิงลึกซึ้ง เช่น ความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไทยกับแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุในอนาคต รากที่มาของปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย การเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของเมืองและผลกระทบต่อคนกลุ่มต่างในสังคมเมือง ฯลฯ

ข้อเสนอต่อการปรับยุทธศาสตร์ที่ 2

คณะผู้ศึกษาเห็นดังนี้

1 *เป้าหมายของยุทธศาสตร์* เป้าหมายของยุทธศาสตร์ควรพิจารณาจาก 3 หลักการสำคัญคือ การกำหนดคุณค่าสำคัญของสังคมไทยในปัจจุบัน หน้าที่ของสังคมศาสตร์ และการคำนึงของกรอบหลายมิติของความรู้สังคมศาสตร์ (ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นในกรอบของการวิจัย)

1.1 การกำหนดคุณค่าของสังคมไทยปัจจุบัน สังคมไทยปัจจุบันควรคำนึงถึงกรอบคุณค่าที่กว้างและเท่าทันสังคมโลก ได้แก่ การสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไร้ความรุนแรง การเคารพความแตกต่างหลากหลายในหลายมิติ ทั้งด้านความเชื่อ ความเห็นต่างทางการเมือง ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา เพศภาวะ ชนชั้น การกระจายความเจริญทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย กรอบกำหนดคุณค่าของสังคมจึงมิใช่เพียงแนวนโยบายเฉพาะหน้าหรือแนวนโยบายที่จำกัดดังที่แผนด้าน ววน. ปี 2566-2570 กำหนดไว้

1.2 หน้าที่ของสังคมศาสตร์ที่สามารถทำลายมายาคติของสังคม ทบทวนและสะท้อนย้อนคิดความคิดความเข้าใจของสังคม เสนอทางเลือกใหม่ของสังคมที่นอกเหนือจากทางเลือกกระแสหลัก เสนอหลักการใหม่ให้แก่สังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ แผนด้าน ววน. จึงควรปรับทิศทางให้สังคมศาสตร์สามารถแสดงบทบาทได้มากกว่าเพียงที่สะท้อนออกมาในแผนปัจจุบันที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาของประเทศตามกรอบนโยบายที่กำหนด โดยขาดการคำนึงถึงหน้าที่อื่นๆ ของสังคมศาสตร์ที่กว้างขวางครอบคลุมมากกว่านั้น

1.3 กรอบหลายมิติของความรู้สังคมศาสตร์ ที่ต้องคำนึงถึงทั้งความรู้ตามทัศนะแบบปฏิฐานนิยมและความรู้ตามทัศนะมนุษยนิยม ความรู้ที่ทั้งมีหน้าที่พัฒนาปัญญาของสังคมและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ความรู้ที่ทั้งเพื่อส่งเสริมนโยบายรัฐและเพื่อวิพากษ์นโยบายรัฐ ซึ่งปลายทางก็เพื่อปรับปรุงนโยบายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2 การกำหนดแผนงาน P และแผนย่อย N วิจัยของ S2

จากข้อคิดเห็นข้างต้น ควรมีการปรับการกำหนดกรอบการวิจัยในระดับ P และ N ให้กว้างและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ดังนี้

2.1 มีแผนงานที่สนับสนุนการวิจัยพื้นฐาน ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น

1) การวิจัยเพื่อทำความเข้าใจหรืออธิบายความเป็นไปของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมไทยหรือสังคมในต่างประเทศ จากแผน ววน. 2566-2570 แสดงให้เห็นว่า ประเด็นวิจัยที่กำหนดนั้นเสมือนว่าจะมาจากการเข้าใจสังคมไทยอย่างถ่องแท้แล้ว หากแต่ในความเป็นจริงแล้ว ประเทศไทยยังขาดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสังคมไทยอีกมาก ยิ่งเมื่อสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเราจึงขาดแคลนความรู้พื้นฐานหลายประการด้วยกัน เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีกับสังคม ความรู้เรื่องการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2) การวิจัยเชิงทฤษฎี (theory) และวิธีวิทยา (methodology) ที่ไม่ได้จำเป็นต้องมุ่งเน้นเข้าใจปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่เป็นการวิจัยในหลักการพื้นฐานทางปรัชญา แนวคิดทฤษฎีทั้งที่เป็นแนวทฤษฎีพื้นฐานที่สังคมไทยยังอาจไม่รู้เท่าทัน และแนวคิดทฤษฎีใหม่ๆ ที่พัฒนาขึ้นในโลกวิชาการสากล ความรู้ดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสังคมและการประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในอนาคต

2.2 การวิจัยประยุกต์ แบ่งออกเป็น

1) การวิจัยเพื่อเข้าใจปัญหาสำคัญของสังคมไทยและสังคมโลก เช่น ปัญหาสังคมสูงวัย ปัญหาสังคมสุขภาพ ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร

2) การวิจัยเชิงนโยบาย ซึ่งมีได้ทั้งการวิจัยเพื่อสนองต่อการดำเนินนโยบายของรัฐไทย และการวิจัยเพื่อวิพากษ์ ทบทวน ตรวจสอบนโยบายของรัฐ

3) การวิจัยเพื่อแสวงหาทางเลือกในอนาคตของประเทศ ทั้งในเฉพาะมิติทางสังคม มิติทางสุขภาพ มิติเชิงสิ่งแวดล้อม และมิติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.3 แนวทางการกำหนดผลลัพธ์ KR

นอกเหนือจากการวัดผลลัพธ์เชิงปริมาณแล้ว จากประสบการณ์ในต่างประเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ว่า การวัดด้วยผลงานตีพิมพ์ก็นับว่าเพียงพอแล้ว

สำหรับ KR ที่สอดคล้องกับงานวิจัยพื้นฐาน เช่น จำนวนงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการเข้าใจประเด็นต่างๆ เช่น ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวและการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ความเปลี่ยนแปลงของเมือง ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการต่อยอดการวิจัยต่อไป

ข้อเสนอให้ประกาศแผนแบบเปิดกว้างนี้ไม่ซ้ำกับงานวิจัยที่เคยทำวิจัยมาแล้ว เพราะเป็นข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ ที่ต่างจากงานที่มีอยู่เดิม ส่วนงานวิจัยเชิงประยุกต์ ที่จะต่อยอดจากงานวิจัยพื้นฐานที่มีอยู่แล้วก็ควรส่งเสริมเช่นกัน

ข้อเสนอต่อการปรับยุทธศาสตร์ที่ 4

ยุทธศาสตร์ที่ 4 (S4) การสร้างบุคลากรด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม ควรมีการปรับปรุงโดยการสร้างแผนงาน (P) และแผนงานย่อย (N) เพื่อทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายนักวิจัยด้าน สมศ. ได้ในหลายรูปแบบด้วยกัน โดยอาจแบ่งออกเป็น

1 การสร้างเครือข่ายทางวิชาการในประเทศ เช่น แผนการให้ทุนจัดประชุมวิชาการ แผนการพัฒนาศักยภาพการวิจัย แผนการส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิชาการ แผนการส่งเสริมการจัดพิมพ์ผลงานทางวิจัย

2 การสร้างเครือข่ายทางวิชาการกับต่างประเทศ เช่น แผนการให้ทุนจัดประชุมวิชาการนานาชาติ แผนการสร้างการสร้างเครือข่ายการวิจัยกับนักวิชาการต่างประเทศผ่านการจัด workshop วิจัย แผนการแลกเปลี่ยนนักวิชาการ เช่น การส่งเสริมให้นักวิชาการไทยไปเป็นนักวิชาการอาคันตุกะในต่างประเทศ การให้ทุนนักวิชาการต่างประเทศมาเป็นนักวิชาการอาคันตุกะ

3 การพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ แผนการส่งเสริมการให้ทุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ แผนการส่งเสริมนักวิจัยรุ่นเยาว์ให้ศึกษาภาษาต่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สรุป

กล่าวโดยสรุป แผนการจัดสรรงบประมาณและกลไกการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) ปี 2566-2570 เป็นแผนที่วางอยู่บนเป้าหมายของการคาดหวังความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ต่อการพัฒนาประเทศและระบบคุณค่าของประเทศที่จำกัด ไม่ได้ใช้ศักยภาพของการวิจัยทางสังคมศาสตร์อย่างเต็มที่ มีแนวทางการส่งเสริมการใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์ที่ขาดความหลากหลายของความรู้ทางสังคมศาสตร์ ทั้งในด้านทัศนะต่อความรู้ เป้าหมายของความรู้ หน้าที่ของความรู้ บทบาทของความรู้

คณะผู้ศึกษาจึงเสนอให้ปรับเป้าหมายของยุทธศาสตร์การวิจัยด้านสังคมศาสตร์ให้กว้างขึ้น วางกรอบการกำหนดแผนงานให้สะท้อนศักยภาพของสังคมศาสตร์ให้มากขึ้น และกำหนดแผนงานและผลลัพธ์ของแผนงานวิจัยให้แสดงถึงความหลากหลายของมิติความรู้สังคมศาสตร์ให้มากขึ้น นอกจากนั้นยังเสนอให้เพิ่มแผนงานพัฒนาบุคลากรทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม และหวังว่าในอนาคตจะมีการปรับปรุงให้แผนงานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมมีความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อที่ประเทศชาติและสังคมโลกจะได้

ประโยชน์จากแผนการจัดสรรงบประมาณและกลไกการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมมากยิ่งขึ้น และมีนักวิจัยประสงค์จะขอรับทุนวิจัยมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 3 การทบทวนแผนด้าน ววน. ด้านมนุษยศาสตร์

จากการกำหนดความเชี่ยวชาญทางวิชาการระดับอุดมศึกษาประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง การกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งวิชาการ และการเทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2562 สาขาวิชาที่จัดอยู่ในกลุ่มมนุษยศาสตร์ได้แก่ปรัชญา ศาสนาและเทววิทยา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ภาษาโบราณคดี ศิลปะการละคร เป็นต้น ทำให้อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ศาสตร์คือศาสตร์ที่ว่าด้วยการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ในด้านความนึกคิด ความเชื่อ ความสร้างสรรค์ จินตนาการ ประสบการณ์ ความงาม คุณค่า ความจริง อุดมคติ เป็นต้น แต่ที่ให้ภาพรวมของการแสวงหาความรู้แบบมนุษยศาสตร์ได้อย่างดีคือประโยคหนึ่งของปรีชา ช้างขวัญยืน (2547, น. 34) ที่กล่าวว่า “มนุษยศาสตร์ศึกษานามธรรม” ซึ่งนอกจากเกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องข้างต้นแล้วยังมุ่งเสนอความคิดใหม่ การวิพากษ์วิจารณ์และตีความใหม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจใหม่ แนวคิดใหม่ หรือการให้คุณค่าใหม่ด้วย ด้วยลักษณะเฉพาะอันเป็นนามธรรมเช่นนี้ทำให้บทบาทของมนุษยศาสตร์ในการพัฒนาประเทศไม่ชัดเจน ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์ กล่าวถึงวิกฤติของมนุษยศาสตร์ไว้เมื่อปี 2553 ว่า มนุษยศาสตร์อยู่ในภาวะวิกฤติเพราะสังคมไทยไม่เคยคาดหวังว่ามนุษยศาสตร์จะมีบทบาทหน้าที่อันใดให้กับสังคม (2553, น. (7)) ทว่าในปัจจุบันการเรียกร้องคาดหวังต่อมนุษยศาสตร์เพิ่มมากขึ้น โดยคาดหวังว่ามนุษยศาสตร์จะมีองค์ความรู้ใดในการที่จะตอบสนองโจทย์หรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งขัดกับธรรมชาติของการแสวงหาความรู้แบบมนุษยศาสตร์

อย่างไรก็ตามในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ไทยได้มีความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการดังกล่าวของสังคม มีการเสนอแนวทางที่มนุษยศาสตร์จะสามารถตอบโจทย์ของประเทศอยู่เป็นระยะ อาทิ ปรีชา ช้างขวัญยืน (2547, น. 98-102) เสนอทิศทางการวิจัยมนุษยศาสตร์ 5 ด้าน ซึ่งตีความได้ถึงคุณค่าหรือความสำคัญของมนุษยศาสตร์ในสังคมไทย ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการสร้างองค์ความรู้ ด้านการพัฒนา [รูปแบบการผลิตหรือพัฒนาผลงาน] ด้านการตอบปัญหาสังคม และด้านการพัฒนาประเทศ ส่วนสุวรรณา สถาอานันท์ เสนอศักยภาพของมนุษย์ศาสตร์ 4 ลักษณะ ลักษณะแรกคือศักยภาพในการตอบคำถามเชิงวิชาการ ลักษณะที่สองได้แก่การเสริมสร้างวิธีคิด การใช้เหตุผล การพัฒนาทางจริยศาสตร์และประสบการณ์เชิงสุนทรีย์ ลักษณะที่สามคือการสร้างมนุษยธรรม และลักษณะที่สี่คือการพัฒนาความเข้าใจตนเองและผู้อื่น (สุวรรณา สถาอานันท์ และพรชัย สหชัยรุ่งเรือง, 2554) ต่อมาใน*สมุดปกขาว เรื่อง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการยกระดับระบบบริหารจัดการความรู้และการปรับปรุงโครงสร้างความรู้ทางมนุษยศาสตร์ของประเทศไทย* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์, 2564ข) คณะผู้จัดทำได้เสนอคุณค่าของมนุษยศาสตร์ไว้ว่ามูลค่าหรือประโยชน์ของมนุษยศาสตร์อยู่ที่ตัวมนุษยศาสตร์นั้นเอง และการเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์กับประเด็นทางสังคม “เราไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ท้าทายสังคมในปัจจุบันหรือทำความเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์ได้โดยปราศจากความรู้มนุษยศาสตร์” (น. 4-5) สุดท้ายคือ*โครงการศึกษาและการจัดทำแผนการวิจัยและนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์* (คัทลียา จิรประเสริฐกุล, โกวิทย์ กังสนันท์, บุญเลิศ วิเศษปรีชา, ทวีศักดิ์ เผือกสม และเสาวณิต จุลวงศ์, 2566) เสนอคุณค่า 9 ประการของมนุษยศาสตร์ ได้แก่ คุณค่าในความเป็นมนุษยศาสตร์ คุณค่าในการพัฒนาตนเองของมนุษย์ ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ การคิดเชิงวิพากษ์ คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางมรดก

วัฒนธรรม คุณค่าทางเศรษฐกิจ นวัตกรรมทางความคิดและข้อโต้แย้งและทางภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สุดท้ายคือ คุณูปการต่อสาขาวิชาอื่นในการสร้างความรู้ความเข้าใจ เชื่อมโยงและสนับสนุนสาขาวิชาอื่นๆ ในการทำความเข้าใจมนุษย์และเพิ่มพลังในการขับเคลื่อนสังคม

นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่างานวิจัยทางมนุษยศาสตร์ยังช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ได้ในหลายทาง ประการหนึ่งคือ องค์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งในระดับสังคมวัฒนธรรมเดียวกันและในระดับนานาชาติ ซึ่งอาจลดโอกาสการเกิดกรณีพิพาทและสงครามระหว่างกันและอาจส่งเสริมวิถีทางการทูตอย่างสันติ ประการที่สอง งานวิจัยทุกแขนงล้วนต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่กระทำพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยงให้เกิดการลักลอกทางวิชาการ และยังต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยในคนร่วมด้วย อันเป็นการสร้างจิตสำนึกเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งทางจิตใจระหว่างกัน และให้เกียรติทุกคนในฐานะมนุษย์อย่างเท่าเทียม ประการที่สาม การวิจัยทางมนุษยศาสตร์ช่วยให้เห็นความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคมอันมีทั้งตัวอย่างที่ดีและไม่ดีปะปนกันไป เป็นบทเรียนจากชีวิตและประสบการณ์ของผู้อื่นซึ่งอาจนำมาปรับใช้กับการใช้ชีวิตในสังคม ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในจิตใจมนุษย์ ประการสุดท้าย งานวิจัยทางมนุษยศาสตร์ช่วยส่งเสริมการคิดชั้นสูง ทั้งแก่ผู้วิจัยและผู้อ่านงานวิจัย ซึ่งต่างต้องใช้วิจารณญาณ การตีความ การสังเคราะห์ และหลักเหตุผล ทำให้เกิดการพัฒนามนุษย์หรือทรัพยากรบุคคลให้มีสติปัญญาและศักยภาพในการคิด การให้พื้นที่วิจัยองค์ความรู้พื้นฐานจึงมีคุณค่าไม่ต่างจากงานวิจัยที่สร้างนวัตกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันสังคมไทยพึ่งพิงแนวความคิดและทฤษฎีจากตะวันตกเป็นหลักเพราะขาดการสร้างหรือพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองขึ้นจากบริบทและพลวัตภายใน หน่วยงานผู้ให้ทุนทั้ง สกสว. และ PMU จึงควรส่งเสริมให้เกิดการศึกษาวิจัยที่เติมเต็มองค์ความรู้หรือสร้างแนวคิดทฤษฎีใหม่ๆ โดยให้เสรีภาพทางวิชาการเพื่อผลักดันการพัฒนามนุษย์และสังคมให้ก้าวหน้าด้วยการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์

อาจสรุปได้ว่าแม้ว่าความรู้มนุษยศาสตร์จะมีลักษณะเป็นนามธรรม แต่ความรู้นี้มีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคมไทยและการพัฒนาประเทศทั้งในมิตินามธรรมตอบยุทธศาสตร์ประเทศในการพัฒนาความรู้วิชาการ ภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียศาสตร์ จริยศาสตร์ ฯลฯ จากการวิจัยพื้นฐาน (basic research) และในมิติรูปธรรมตอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคน สังคม การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศจากการวิจัยเชิงประยุกต์ (applied research) ด้วยเหตุนี้ การทบทวนแผนด้าน ววน. เพื่อเพิ่มพื้นที่และให้โอกาสในการเสนอหัวข้อวิจัยทางมนุษยศาสตร์มากขึ้นจึงมีความจำเป็นในการสนับสนุนให้เกิดการวิจัยที่สร้างและส่งเสริมองค์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์ให้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

ข้อค้นพบจากการทบทวนยุทธศาสตร์วิจัยและแผนวิจัย ววน. ปี 2566-2570

1. ทิศทางและนโยบายวิจัย

จากการทบทวนยุทธศาสตร์และแผนด้าน ววน. ปี 2566-2570 คณะทำงานสายมนุษยศาสตร์เห็นว่าทิศทางและเป้าหมายของนโยบายมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบด้านเศรษฐกิจสังคมเป็นสำคัญ แม้จะมีการเพิ่มแผนงานในมิติวิทยาศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม แต่ก็เห็นได้ว่าเป้าหมายยังย้อนกลับไปที่การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากฝ่ายนโยบายเห็นว่าการเติบโตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะช่วยให้ประเทศประสบความสำเร็จในการแข่งขันบนเวทีโลก และเป็นหนทางนำไปสู่การแก้ปัญหาสังคมต่างๆ เห็นได้จากยุทธศาสตร์ 4 ด้าน และเป้าประสงค์ที่กำหนด ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขันและการพึ่งพาตนเองในทางเศรษฐกิจและวิทยาการ เป้าประสงค์ ผลลัพธ์สำคัญ (key result) และแผนงานมุ่งไปที่ด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมด้านต่างๆ เป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นสาขาการแพทย์และสาธารณสุข เกษตรและอาหาร การท่องเที่ยว การพลังงาน การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เพื่ออุตสาหกรรม การขนส่ง และธุรกิจอุตสาหกรรมต่างๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ว่าด้วยการยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน แก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เป้าประสงค์ ผลลัพธ์สำคัญ และแผนงานแบ่งเป็นหลายประเด็น ประเด็นแรกคือสังคมสูงวัย ประเด็นที่สองคือด้านสุขภาพหรือสาธารณสุข ประเด็นที่สามคือขจัดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ ประเด็นที่สี่คือการเป็นสังคมคุณธรรม มีธรรมาภิบาล ตอบต่อปัญหาทุจริตคอรัปชัน ประเด็นที่ห้าคือพัฒนาเมืองน่าอยู่และพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่น กระจายความเจริญทางเศรษฐกิจ ประเด็นที่หกคือการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง ความปลอดภัยในสังคม ประเด็นที่เจ็ดคือการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเน้นไปที่การจัดการทรัพยากรและการลดคาร์บอน ประเด็นที่แปดคือการลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ประเด็นที่เก้า การพัฒนาและประยุกต์ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ โดยมีผลลัพธ์สำคัญที่ต้องการคือผู้สืบสานถ่ายทอด และ/หรือนำผลงานวิจัยหรือองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการส่งเสริมคุณค่า ความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรม ความเป็นอารยะอย่างยั่งยืน ปรับตัวทันต่อพลวัตและการเปลี่ยนแปลงของโลก

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมล้ำยุค หรือการวิจัยขั้นแนวหน้า เพื่อตอบสนองต่อโอกาสใหม่และความท้าทายในอนาคต ในยุทธศาสตร์นี้นอกจากจะมุ่งไปที่ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว ยังระบุถึงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ไว้ในเป้าประสงค์ด้วย แผนงานของยุทธศาสตร์ระบุถึงการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาการวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่สาขาต่างๆ รวมถึงมนุษยศาสตร์ด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ว่าด้วยการพัฒนากำลังคนและการพัฒนาสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย มีเป้าประสงค์ที่การพัฒนาฐานรากเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป้าประสงค์ ผลลัพธ์สำคัญและแผนงานมุ่งที่การพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัย กำลังคน สถาบันที่เกี่ยวข้อง การเพิ่มขึ้นของบุคลากรวิจัย และการแข่งขันทางวิชาการในระดับนานาชาติ

จากที่สรุปมาจะเห็นว่าทิศทางของยุทธศาสตร์การวิจัยมุ่งตอบสนองการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อผลักดันให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นหลัก การพัฒนาด้านอื่นๆ มักวกกลับไปสู่เป้าหมายและผลลัพธ์เพื่อการพัฒนาและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้คนในชาติมีความรู้ความสามารถ มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเองและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ประเด็นเน้นรองลงมาคือด้านสาธารณสุข ส่วนหนึ่งโยงกับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และอีกส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพชีวิตของคนในสังคม แผนงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจได้แก่แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม ความขัดแย้ง/ความรุนแรงและความปลอดภัยสาธารณะ และแผนพัฒนากำลังคน

แม้ว่ายุทธศาสตร์และแผนงานที่กำหนดขึ้นนี้ได้ตอบสนองปัญหาปัจจุบันของประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคม หากแต่ยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยนี้ยังขาดมิติสำคัญอีกด้านหนึ่งไป นั่นคือยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาบุคคลหรือพลเมืองในมิติความเป็นมนุษย์ (humanity) ได้แก่การมีสุนทรียภาพ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เหตุผล การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการประเมินค่าและตัดสิน ซึ่งควรแยกออกมาจาก “ความยั่งยืน” ทาง

กายภาพและทางสังคมเศรษฐกิจ อีกประการหนึ่งคือในขณะที่ยุทธศาสตร์กำหนดสังคมสูงวัยเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องมีงานวิจัยรองรับ แต่กลับขาดยุทธศาสตร์และ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ซึ่งมิใช่พัฒนาเพื่อเป็นทรัพยากรในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศหรือการเป็นพลเมืองที่ดีตามอุดมการณ์ของรัฐ แต่เพื่อเรียนรู้และเข้าใจเยาวชนที่เติบโตมาให้สภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างไปจากเดิม นอกจากนี้ นโยบายและทิศทางการวิจัยตามที่กำหนดเป็นยุทธศาสตร์นั้นยังละเลยการทำความเข้าใจปัญหาต่างๆ ให้ลึกลงไปถึงความคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์สังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ความรุนแรงในครอบครัว ในโรงเรียน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในด้านต่างๆ แม้กระทั่งช่องว่างระว่างวัย หรือกลุ่มสังคม กลุ่มวัฒนธรรม ที่เป็นผลพวงจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ภาษาและการสื่อสาร รวมถึงวาทกรรม (discourse) และเรื่องเล่า (narrative) ในสังคม ขยายไปถึงการเรียนรู้และทำความเข้าใจความคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเทศต่างๆ ซึ่งประเทศไทยเข้าไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือการขาดทิศทางการพัฒนาองค์ความรู้ ในที่นี้หมายความว่าทิศทางและนโยบายวิจัยในปัจจุบันกำหนดขึ้นบนเป้าหมายของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งที่การผลักดันประเทศให้พ้นจากการเป็นประเทศรายได้ปานกลาง แผนงานวิจัยจึงมุ่งเป้าไปที่ผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมของการพัฒนาเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่หรือสุขภาวะของผู้คน แต่สิ่งที่ขาดไปอย่างสำคัญคือการพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐานในศาสตร์สาขาต่างๆ นั้นเองให้ลึกซึ้งและก้าวหน้า แม้ว่าองค์ความรู้นั้นจะไม่ก่อประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจใดๆ หากแต่องค์ความรู้นั้นคือ “ความรู้ของประเทศ” ที่จะสั่งสมจนเป็นภูมิแห่งปัญญา เพื่อเป็นฐานรากในการอธิบายหรือทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคม ซึ่งมิใช่เพียงแค่พฤติกรรมทางสังคม หากเป็นผลพวงของวัฒนธรรมทางความคิดที่ส่งต่อ สืบทอด หรือโต้แย้งกันมาจากอดีต แม้ว่าการพัฒนาองค์ความรู้นี้ปรากฏอยู่ในยุทธศาสตร์เช่นกัน อาทิ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ที่ 3 โดยปรากฏอยู่ในชื่อยุทธศาสตร์และแผนงานบางแผน แต่จะเห็นได้ว่าเป็นการระบุอย่างกว้าง มิได้เจาะจงในเรื่องใด ในด้านหนึ่งอาจเป็นผลดีในแง่ของการเปิดกว้าง แต่ในอีกด้านหนึ่งก็คือการไม่มีทิศทางนั่นเอง

2. ปัญหาด้านภาษาและเนื้อหาการเขียนนโยบาย

จากการทบทวนยุทธศาสตร์ 4 ด้าน และแผนด้าน ววน. 12 แผน โดยเฉพาะแผนงานของยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง คณะทำงานด้านมนุษยศาสตร์มีข้อสังเกตดังนี้

1) คำสำคัญที่พบในทุกยุทธศาสตร์คือ “โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม” ทั้งสามคำนี้ขาดการนิยามความหมายให้ชัดเจนว่าหมายถึงอะไร และครอบคลุมสิ่งใดบ้าง คำว่าวิทยาศาสตร์อาจหมายถึงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หรือวิทยาศาสตร์ประยุกต์สาขาต่างๆ ก็ได้ แต่เมื่ออยู่ในบริบทของข้อความที่มุ่งการนำไปใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ (S1) สังคมและสิ่งแวดล้อม (S2) การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม (S3) การขับเคลื่อนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม (S4) ทำให้ตีความไปในความหมายที่หมายถึงวิทยาศาสตร์ประยุกต์เท่านั้น และคำว่า “การวิจัยและนวัตกรรม” ก็แฝงนัยถึงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยีเพื่อการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมไปโดยปริยาย

2) คำสำคัญที่พบในยุทธศาสตร์ที่ 1 2 และ 4 คือ “อย่างยั่งยืน” ซึ่งยังพบในแผนงานต่างๆ ด้วย และเป็นคำที่ระบุไว้ราวกับเป็นสิ่งที่เข้าใจกันโดยไม่ต้องอธิบาย แต่จากผลกระทบ (impacts) และผลลัพธ์สำคัญ (key results) ของยุทธศาสตร์ 2 จะเห็นได้ถึงความหมายหลายด้านที่ถูกนำมารวมไว้ในยุทธศาสตร์เดียวกัน คือด้าน

กายภาพ ชีวภาพ สังคม และวัฒนธรรม เช่น ความพร้อมในการเป็นสังคมสูงวัย ความมั่นคงทางสุขภาพ การพ้นจากความยากจนและความเหลื่อมล้ำ เศรษฐกิจฐานราก การกระจายความเจริญ การลดความรุนแรงจากความขัดแย้ง การจัดการปัญหาทุจริตคอรัปชัน การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งหมดถูกนำมารวมไว้ด้วยกันภายใต้ความ “ยั่งยืน” (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2566, น. 9)

3) ข้อความสำคัญของแผนงานด้านมนุษยศาสตร์ คือ “ความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศประชาชนให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืน และปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม” เป็นข้อความที่พบในเป้าประสงค์ ผลลัพธ์ และผลกระทบในหลายแผนงาน ข้อความนี้มาจากแนวคิดมนุษยศาสตร์แบบดั้งเดิม ซึ่งเน้นการศึกษาคุณค่าความดีงามเพียงด้านเดียว แต่ในปัจจุบันแนวทางการศึกษาค้นคว้าในสาขามนุษยศาสตร์พัฒนาและเปลี่ยนแปลงขยายขอบเขตไปมากแล้ว ทำให้การนำข้อความนี้มาเป็นเป้าประสงค์และผลกระทบของมนุษยศาสตร์เพียงด้านเดียวอาจไม่เพียงพอ

4) ยุทธศาสตร์ที่ 3 ชื่อของยุทธศาสตร์ “การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรม” ประสบปัญหาการที่มโนทัศน์ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม” ครอบงำความหมายของยุทธศาสตร์ แม้ว่าในเป้าประสงค์จะระบุถึงผลงานวิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แต่ก็ไม่มีคำว่ามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ปรากฏให้เห็นในชื่อ โดยถูกซ่อนไว้เบื้องหลังคำว่า “การวิจัย” เพียงคำเดียว และเมื่อพิจารณาผลลัพธ์สำคัญจะเห็นว่าข้อความทั้งหมดเน้นไปที่วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยระบุผลลัพธ์เกี่ยวกับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมไว้เพียงประการเดียวคือผลงานวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ อีกทั้งระบุในเป้าประสงค์ของแผนงานวิจัยว่าเพื่อให้ประเทศตอบสนองโอกาสและความท้าทาย ยุทธศาสตร์นี้จึงคลุมเครือและเสมือนมุ่งไปทางการพัฒนาเทคโนโลยีและเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน

5) ลักษณะเดียวกันนี้ยังพบในยุทธศาสตร์ที่ 4 “การพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้เป็นฐานการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างก้าวกระโดดและอย่างยั่งยืนโดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม” ชื่อยุทธศาสตร์ทำให้มิติด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมเลือนหายไป อีกทั้งไม่มีการระบุสามสาขานี้ในเป้าประสงค์ ผลลัพธ์สำคัญ และแผนงานแต่อย่างใด

6) จากยุทธศาสตร์ 2 เป้าประสงค์และแผนงานวิจัยที่กระจายไปสู่ วช. ซึ่งเป็น PMU หลักนั้น วช. ได้นำไปตีความและเขียนคำอธิบายขอบเขตและกรอบวิจัย ซึ่งพบการเน้นย้ำเป้าหมายทางเศรษฐกิจ เป็นผลลัพธ์ที่ต้องการจากการค้นคว้าวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นอกจากนี้ในแผนงานย่อย 33 (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2566, น. 111) กลุ่มเรื่องที่ 1 วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ มีคำอธิบายได้กล่าวถึงความสำคัญงานวิจัยพื้นฐานของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ว่า “ทำให้เข้าใจความเป็นมนุษย์ สังคมและศิลปะ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นศาสตร์ของรากเหง้าของความเป็นไทย” ข้อความดังกล่าวสะท้อนทรรศนะเชิงสารัตถนิยมเกี่ยวกับความเป็นไทย เช่นเดียวกับข้อความในแผนงานย่อย 34 กลุ่มเรื่องที่ 2 การวิจัยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาเทคโนโลยีและการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ระบุในกรอบวิจัยและนวัตกรรมข้อ 3 กล่าวถึง “รากฐานชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชนชาติไท” ซึ่งสะท้อนแนวคิดเชื้อชาติ/ชาติพันธุ์นิยม ขัดแย้งกับคำอธิบายในแผนงาน 34 (น. 114) กลุ่มเรื่องที่ 1 การพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ที่กล่าวถึงความหลากหลายด้านพหุวัฒนธรรม พหุภาษา-พหุสังคม และความหลากหลายของชาติพันธุ์เพื่อสังคมสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม ลักษณะดังกล่าวนี้สะท้อนความไม่เป็นเอกภาพทางความคิด

ในการกำหนดกรอบวิจัย ด้านหลักนั้นอิงอยู่กับแนวคิดอนุรักษ์นิยมโดยตลอด เห็นได้จากภาษาและถ้อยคำที่เขียนในยุทธศาสตร์และแผนงานต่างๆ แต่เมื่อต้องสนับสนุนทุนวิจัยในพื้นที่อ่อนไหวจึงจำเป็นต้องเสนอกรอบวิจัยบนฐานคิดเรื่องสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้เกิดความขัดแย้ง ไม่ชัดเจน และไม่จริงใจ

3. มนุษยศาสตร์กับการตอบสนองต่อนโยบายวิจัยตามยุทธศาสตร์และแผนวิจัย ววน.

มนุษยศาสตร์เป็นกลุ่มของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจมนุษย์ผ่านการวิเคราะห์สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น การออกเสียง ตัวอักษร หนังสือ การสื่อสาร ไวยากรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย และที่เป็นนามธรรม เช่น ความคิด การสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ สุนทรียภาพ การจำแนกกลุ่มข้อมูล การตั้งคำถาม การใช้เหตุผล อาจกล่าวได้ว่ามนุษยศาสตร์ คือ “ศาสตร์” ที่ศึกษาสิ่งพื้นฐานที่ทำให้ “มนุษย์” ต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ตามการกำหนดของ กพอ. มนุษยศาสตร์สามารถแบ่งเป็นแขนงสาขาวิชาต่างๆ ได้ เช่น ภาษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ โบราณคดี ปรัชญา การแปลและล่าม และอาจรวมถึงทัศนศิลป์ ดนตรี ศิลปะการแสดง สถาปัตยกรรมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จิตวิทยา วัฒนธรรมศึกษา กล่าวได้ว่าเป็นการจัดสาขาเหล่านั้นตามแนวคิด human sciences ในภาษาอังกฤษ หรือ les sciences humaines ในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งต่างกับ humanities ที่มักหมายถึงศิลปะและวรรณคดี มนุษยศาสตร์ตามแนว human sciences มีความใกล้เคียงกับสังคมศาสตร์มาก ต่างกันที่ระเบียบวิธีศึกษาหาความรู้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564ก, น. 46)

ในกรอบวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2566-2570 ของ วช. ได้กำหนดกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์ไว้ 5 กลุ่ม (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2566, น. 140) คือ

1 ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ ประวัติศาสตร์ การศึกษาเรื่องก่อนประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ สาขาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ที่ให้ประโยชน์
2 ภาษาและวรรณกรรม ประกอบด้วยการศึกษาภาษาโบราณ ภาษาจำเพาะ และภาษาสมัยใหม่ การศึกษาวรรณกรรม/วรรณคดี ภาษาศาสตร์
3 ปรัชญา จริยธรรม และศาสนา ได้แก่ปรัชญา ประวัติความเป็นมาของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จริยธรรม เทววิทยา การศึกษาทางศาสนา
4 ศิลปศาสตร์[29] (ศิลปศาสตร์ ศิลปะการแสดง ดนตรี) ได้แก่ ศิลปะ ประวัติของศิลปะ ศิลปะวิจารณ์ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ดนตรี ศิลปะการแสดง ภาพยนตร์ วิทยุและโทรทัศน์ ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อของชาวบ้าน
5 มนุษยศาสตร์อื่นๆ และกิจกรรมด้านระเบียบวิธีที่เกี่ยวข้องกับวิชาในกลุ่มนี้

[29] ในเอกสารของ วช. ใช้คำว่า “ศิลปศาสตร์” แทนคำ Arts ในภาษาอังกฤษ ซึ่งไม่ถูกต้อง เนื่องจากคำว่า ศิลปศาสตร์ นั้นใช้หมายถึง Liberal arts ซึ่งหมายถึงความรู้วิชาต่างๆ แบ่งเป็น 3 หมวด หรือ 3 สาขาใหญ่ คือ หมวดมนุษยศาสตร์ ได้แก่ วิชาวรรณคดี ภาษา ปรัชญา ประณีตศิลป์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา ศิลปะและดนตรี เป็นต้น หมวดที่สองคือ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ คือวิชาฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา เลขคณิต เรขาคณิต เป็นต้น หมวดที่สามคือสังคมศาสตร์ เช่น วิชาสังคมวิทยา รัฐศาสตร์ กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ เป็นต้น (คำยวง วราสิทธิชัย, 2553, น. 42) และในตะวันตก วิชาศิลปศาสตร์นี้ยังรวมวิชาพลศึกษาเข้าไว้ด้วย วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิชาศิลปศาสตร์คือ “เพื่อบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ผ่านการใช้เหตุผล การไตร่ตรองด้วยวิจารณญาณ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้นี้ยังต้องปลูกฝังคุณค่าของความเป็นมนุษย์บนพื้นฐานทางจริยศาสตร์และทางสุนทรียศาสตร์” (เกษม เพ็ญภินันท์, 2553, น. 3)

การที่ วช. กำหนดกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์ไว้เช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ถึงความสำคัญและเข้าใจในลักษณะเฉพาะของการวิจัยในศาสตร์สาขานี้ อย่างไรก็ตามการที่การกำหนดกลุ่มนี้มาปรากฏในแผนวิจัยของยุทธศาสตร์ที่ 4 ก็สะท้อนว่า วช. และแผนด้าน ววน. เองเห็นว่าศาสตร์สาขานี้ไม่อาจตอบสนองยุทธศาสตร์อื่นได้โดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากเป้าหมายของการแสวงหาความรู้และระเบียบวิธีศึกษาหาความรู้นั้นแตกต่างกับสาขาวิชาอื่น ดังนั้นในที่นี้จะกล่าวถึงความรู้และวิธีแสวงหาความรู้ของมนุษยศาสตร์สี่สาขาหลัก คือปรัชญา ประวัติศาสตร์ ภาษา และวรรณคดี เพื่อเห็นถึงลักษณะเฉพาะและวิธีการแสวงหาความรู้แบบมนุษยศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและวางแนวทางส่งเสริมการวิจัยมนุษยศาสตร์ต่อไปในอนาคต

การวิจัยสาขาปรัชญานั้นแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับความจริง ความรู้ และคุณค่าของสิ่งต่างๆ (ได้แก่ อภิปรัชญาหรือภววิทยา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์) ด้วยการศึกษาทัศนะหรือตัวบททางปรัชญาอย่างเข้มข้น ใช้การตีความ การวิเคราะห์มโนทัศน์ (conceptual analysis) การคิดใคร่ครวญความเป็นเหตุเป็นผล (logic) และเสนอข้อถกเถียง (argument) หรือข้อสรุป (solution) รวมถึงการเชื่อมโยงกับบริบทประวัติศาสตร์ประเด็นปัญหาที่นักปรัชญาสนใจแบ่งเป็นโจทย์เฉพาะทางปรัชญาและโจทย์ทางปรัชญาซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคมหรือสถานการณ์ เพื่อทำความเข้าใจเรื่องนั้นหรือสิ่งนั้นในแบบต่างๆ หรือการเสนอเหตุผลหลักคิดในการตัดสินใจในการแก้ปัญหา

การวิจัยสาขาประวัติศาสตร์มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ในอดีต โดยการค้นคว้าข้อมูลหลักฐานจากเอกสารต่างๆ ตรวจสอบและทำความเข้าใจโดยการตีความและสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต นักประวัติศาสตร์ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอ่านและวิพากษ์วิจารณ์หลักฐานเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความจริงในอดีต ในปัจจุบันนี้ วิธีวิทยาในการศึกษาประวัติศาสตร์การพัฒนาแนวทางใหม่ๆ ซึ่งทำให้สามารถตีความและเข้าถึงความจริงทางประวัติศาสตร์ได้แตกต่างกัน (ดู ทวีศักดิ์ เผือกสม, กฤชกร กอกเผือก, และสถาปนา เชิงจอหอ, 2563, น. 15) ยิ่งไปกว่านั้น เรื่องอดีตที่นำมาศึกษาก็แตกแขนงออกไปมากมาย ไม่เพียงการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติและด้วยทฤษฎีมหาบุรุษเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม ชุมชน กลุ่มคน บุคคล หรือสิ่งต่างๆ ในสังคม และการศึกษาด้วยกรอบแนวคิดอื่นที่ต่างไปจากเดิม

การวิจัยด้านภาษาในมนุษยศาสตร์มิใช่การวิจัยเกี่ยวกับการสอนหรือพัฒนาทักษะทางภาษา หากเป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษากระบวนการสื่อสารของมนุษย์ และปรากฏการณ์การใช้ภาษาของมนุษย์ตั้งแต่ระดับย่อยคือเสียงประโยค กลวิธีทางภาษา และไปจนถึงระดับใหญ่คือบริบททางสังคมวัฒนธรรม การวิจัยในแนวทางนี้จะใช้องค์ความรู้ทางภาษาศาสตร์เป็นกรอบ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นวิชาย่อย เช่น ศัพทมูลวิทยา (Etymology) ศึกษาต้นกำเนิดของคำ วิทยาหน่วยคำ (Morphology) ศึกษาวิธีการสร้างคำ วิทยาภาษาถิ่น (Dialectology) ศึกษาภาษาย่อยในสังคม สัทศาสตร์ (Phonetics) ศึกษาเสียงที่ใช้ในภาษามนุษย์ สัทวิทยา (Phonology) ศึกษาวิธีใช้และวิธีจัดระบบเสียงของมนุษย์ในแต่ละภาษาหรือแต่ละสังคม อรรถศาสตร์ (Semantics) ศึกษาความหมาย วัจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) ศึกษาภาษาตามบริบทการใช้ในสังคมวัฒนธรรม วากยสัมพันธ์ (Syntax) ศึกษาไวยากรณ์และการเรียงคำในประโยค แบบลักษณ์ภาษา (Linguistic Typology) ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของภาษาต่าง ๆ ในโลกและจัดเป็นกลุ่มตามภูมิภาค ภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computational Linguistics) ศึกษาการสร้างแบบจำลองเพื่อให้คอมพิวเตอร์สามารถเข้าใจและเลียนแบบการใช้ภาษาของมนุษย์ได้ เป็นต้น จะเห็นว่างานวิจัยทางภาษาศาสตร์เป็นการศึกษาองค์ความรู้พื้นฐานที่ไม่ได้เป็นไปเพียงเพื่อการอนุรักษ์เท่านั้น แต่สามารถนำไปประยุกต์กับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อช่วยให้เข้าใจมนุษย์และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม

เป็นแหล่งข้อมูลปฏิบัติการทางสังคม เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในฐานะพลเมืองโลก

การวิจัยวรรณคดีเป็นสาขาหลักสาขาหนึ่งของมนุษยศาสตร์ แต่เดิมการศึกษาวิจัยวรรณคดีมุ่งศึกษาสุนทรียภาพ ความงาม สะท้อนอัจริยภาพ คุณค่าทางสังคมและศิลปะวรรณคดี วิธีการสำคัญคือการอ่านตีความตัวบท (textual analysis) และการศึกษาร่วมบริบทประวัติศาสตร์ของการประพันธ์ การวิจัยแนวนี้จึงศึกษาตีความและอธิบายประวัติความเป็นมา รวมถึงผู้แต่ง และความสัมพันธ์กับยุคสมัยและสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมในฐานะผลผลิตของสังคม อย่างไรก็ตาม เมื่อวงการวรรณคดีศึกษาได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มทางวิชาการในศตวรรษที่ 20 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษาวรรณคดีมาเป็นการศึกษาการประกอบสร้างหรือการก่อเกิดความหมายขึ้นภายในตัวบท ความขัดแย้งหรือย้อนแย้งทางความคิด และการศึกษาเชิงวิพากษ์ซึ่งอาศัยแนวคิดทางสังคมศาสตร์มาเป็นแว่นในการสำรวจแนวคิด ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หรือการเมืองแฝงเร้น การศึกษาวรรณคดีจึงมิใช่การศึกษาสุนทรียภาพสร้างสรรค์ของมนุษย์เพื่อยกระดับจิตใจเท่านั้น หากแต่ขยายมาสู่การตอบคำถามทางสังคมเพื่อเข้าใจความคิดที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมโดยผ่านการวิเคราะห์ตีความตัวบทวรรณคดีและตัวบทประเภทอื่นด้วยกรอบแนวคิดต่างๆ

จากที่กล่าวถึงมาข้างต้นก็เพื่อจะชี้ว่าการศึกษาหรือการวิจัยมนุษยศาสตร์นั้น มีความแตกต่างกับการวิจัยด้านสังคมศาสตร์คือระเบียบวิธีการแสวงหาความรู้โดยใช้การตีความเป็นสำคัญนอกเหนือจากข้อมูลหรือวัตถุการศึกษาซึ่งได้แก่ภาษาและตัวบทลักษณะต่างๆ การวิจัยมนุษยศาสตร์เป็นการวิจัยสร้างความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในแต่ละศาสตร์ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป สะสมเป็นคลังความรู้ของสังคมและประเทศ โดยตัวขององค์ความรู้นั้นมีคุณค่าในตัวเอง ตอบโจทย์ของศาสตร์สาขาต่างๆ ขณะเดียวกันก็รอการหยิบฉวยนำมาต่อยอดและประยุกต์ใช้ วิธีวิจัยแบบมนุษยศาสตร์จึงมิได้ตอบโจทย์ของสังคมและประเทศในด้านการพัฒนาด้านเศรษฐกิจรวมถึงการแก้ปัญหาสังคมอย่างเห็นผลเป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเป้าประสงค์หลักของแผนด้าน ววน. แต่เป็นศาสตร์ที่ช่วยตอบคำถามหรือทำความเข้าใจลงไปที่รากฐานวิธีคิดของสังคม ของกลุ่มคน ของรัฐ แม้กระทั่งของปัจเจกบุคคลที่ก่อตัวเป็นมุมมองหรือโลกทัศน์และอุดมการณ์ที่กำกับทิศทางการตัดสินใจในสภาวการณ์ต่างๆ และกล่าวได้ว่าประเทศยังขาดองค์ความรู้เช่นนี้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยุทธศาสตร์รวมถึงแผนด้าน ววน. ก็ยังมิได้เปิดโอกาสให้เกิดการสร้างความรู้เช่นนี้อย่างเพียงพอ

4. การจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยและการวิเคราะห์ PMU

แผนงานวิจัย ววน. ที่ระบุถึงวิจัยด้านมนุษยศาสตร์อย่างชัดเจนคือยุทธศาสตร์ที่ 2 P17S2 ยุทธศาสตร์ที่ 3 P18S3 และยุทธศาสตร์ที่ 4 P21S4 มีการให้ทุนนักวิจัยมนุษยศาสตร์ด้วย แต่ไม่ระบุในชื่อแผนงานและเป้าหมายแต่อย่างใด คณะทำงานด้านมนุษยศาสตร์ได้ทบทวนแผนงาน PMU ที่นำแผนด้าน ววน. ไปปฏิบัติสู่การให้ทุนวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ ได้แก่ วช. บพค. และ บพท. ดังนี้

ยุทธศาสตร์และแผนงาน

ในการประกาศรับสมัครทุนของ วช. ปีงบประมาณ 2567 วช. ประกาศขอบเขตการสนับสนุนทุนตาม **ยุทธศาสตร์ที่ 2** โดยกรอบวิจัย P17 จัดอยู่ในด้านสังคมและความมั่นคง ชื่อแผนคือ “พัฒนาและประยุกต์ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะ อย่างยั่งยืนและปรับตัวทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง” จะสังเกตได้ว่าชื่อแผนได้บรรจุศาสตร์ 3 สาขาไว้ในแผนเดียวกัน คือมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และเป้าหมายของ

P17 ของ ววน ทั้ง O1 และ O2 รวมถึงชื่อแผนงานย่อย N34-37 (N – หมายเลขของ วช. ไม่ตรงกับแผนด้าน ววน. ในที่นี้จะใช้หมายเลขตามแผนด้าน ววน.) กว้างมาก ดูเหมือนครอบคลุมวิจัยทุกแบบและทุกหัวข้อเรื่อง แต่ “กว้าง” ก็คือ เป้าหมายไม่ชัดเจนด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในแต่ละแผนงานย่อย มีการลงรายละเอียดที่ค่อนข้างชัดเจน

N34(S2P17) วิจัยและวิชาการของวิทยสถานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นแผนวิจัยรองรับการทำงานของ TASSHA ซึ่งมี 5 สาขา คือ 1) สุวรรณภูมิศึกษา 2) โลกคดีศึกษา 3) เศรษฐกิจพอเพียง 4) พิพิธภัณฑ์ศิลปกรรมแห่งชาติ และ 5) ช่างศิลป์ท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสูงสุด (ultimate goal) คือเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย (sustainable development goal) เช่น “นำมาพัฒนาต่อยอดสู่การปรับเปลี่ยนค่านิยมในการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของรากเหง้าอันดีในพื้นที่ของตนเองและเผยแพร่ให้ทั้งโลกรับรู้” ทั้ง 5 สาขานี้กำหนดเป้าหมาย ผลผลิต กรอบวิจัยและนวัตกรรมที่เฉพาะเจาะจง มีนัยแฝงความต้องการการวิจัยเชิงอนุรักษ์ชัดเจน ทว่าก็มีความขัดแย้ง เช่น สุวรรณภูมิศึกษา เน้นต้องการความรู้เชิงอนุรักษ์ เกี่ยวข้องกับภูมิภาค แต่กลับเน้นเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ จึงหลุดไปจากคำอธิบายหลักการในกรอบวิจัย โลกคดีศึกษาเป็นสาขาที่ดูจะเปิดกว้างด้านเนื้อหา แต่กลับมุ่งไปที่รัฐศาสตร์การทูตและการต่างประเทศ แทนที่จะเปิดโอกาสให้การวิจัยสาขาอื่น โดยเฉพาะมนุษยศาสตร์ ในการสร้างความรู้ความเข้าใจในมิติทางวัฒนธรรมด้วย ส่วนเศรษฐกิจพอเพียง พิพิธภัณฑ์ศิลปกรรมแห่งชาติ ช่างศิลป์ท้องถิ่น นั้นเน้นเรื่องเฉพาะด้าน

N35(S2P17) วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ในแผนนี้มี 1 หัวข้อเรื่องซึ่งใช้ชื่อเดียวกันคือ “วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์” (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2566, น.111) รองรับการวิจัยสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ โดยตรง และมุ่งที่การวิจัยพื้นฐาน แต่วิธีการแบ่งกลุ่มเรื่องแสดงให้เห็นถึงการให้น้ำหนักที่ไม่สมดุล คือ กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวม 2 สาขาเข้าไว้ด้วยกัน และกลุ่มสร้างสรรค์ศิลปกรรม ซึ่งรองรับสาขาศิลปกรรมสาขาเดียว โดยที่ยังมี N37 รองรับอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังสังเกตว่าในกลุ่มสร้างสรรค์ศิลปกรรมนี้ มีการกำหนดประเด็นมุ่งเน้นแบ่งเป็นสาขาต่างๆ ของศิลปกรรม ขณะที่สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่มีการกำหนด สะท้อนการมองมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน และยังส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณอันจำกัดแต่ต้องแบ่งสนับสนุนศาสตร์สองสาขาไปพร้อมกัน

N36 (S2P17) วิจัยและพัฒนามนุษย์กับความสัมพันธ์ทางเทคโนโลยี มี 3 หัวข้อเรื่อง คือ 1) การวิจัยพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ เป้าหมายคือการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ 2) การวิจัยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม 3) การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อการนำองค์ความรู้จากการวิจัยสามสาขาไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ประโยชน์ในห่วงโซ่การผลิต และการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ เป้าหมายของแผนงานมุ่งการพัฒนารายได้และคุณภาพชีวิตโดยอาศัยทุนวัฒนธรรมของชุมชน เป้าหมายของกรอบวิจัยและผลผลิตจึงกลับเป็นการตอบสนองเรื่องเศรษฐกิจ คือต้องการได้ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการใช้ความรู้มนุษยศาสตร์โดยศาสตร์สาขาอื่น ปัญหาที่พบคือการที่องค์ความรู้มนุษยศาสตร์ถูกนำมาใช้โดยมิได้มีการวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่แต่อย่างใด

N37 (S2P17) วิจัยและพัฒนาสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ ศิลปกรรม มีการกำหนดประเด็นมุ่งเน้นแบ่งเป็น 4 สาขา คือ นาฏยศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ทัศนศิลป์ หัตถศิลป์ ทำให้แต่ละสาขาเห็นโอกาสในการสามารถขอทุน ขณะที่มนุษยศาสตร์ซึ่งมีสาขาย่อยต่างๆ มากมาย แต่กลับไม่มีการแบ่ง/ระบุประเด็นมุ่งเน้นเช่นนี้

ส่วนของ**ยุทธศาสตร์ที่ 3** “การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรมขั้นแนวหน้า ล้ำยุค เพื่อสร้างโอกาสใหม่และความพร้อมของประเทศในอนาคต” PMU ที่รับผิดชอบคือ บพค. พบว่ามีแผนงานที่เกี่ยวข้องและมีการระบุถึงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ไว้ในแผนงานชัดเจนคือ P18(S3) “พัฒนาการวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รวมทั้งการนำผลการวิจัยขั้นแนวหน้าไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อยอดสู่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมขั้นแนวหน้า” แผนงานนี้ระบุเป้าหมายคือการมีผลงานวิจัยสาขาต่างๆ ที่สร้างผลกระทบระดับชาติและระดับสากล เพื่อให้ไทยเป็นประเทศชั้นนำในระดับเอเชีย อย่างไรก็ตาม แผนงานย่อย N38 “วิจัยขั้นแนวหน้าในสาขาสำคัญเพื่อประยุกต์และพัฒนาต่อยอดเศรษฐกิจ BCG” และ N39 “วิจัยขั้นแนวหน้าด้านฟิสิกส์พลังงานสูงและพลาสมา ระบบโลกและอวกาศ ควอนตัม และงานวิจัยเพื่ออนาคต” สะท้อนการมุ่งเน้นประเด็นทางเศรษฐกิจและวิทยาศาสตร์ โดยมี N40 “วิจัยขั้นแนวหน้าเพื่อรองรับความผันผวนทางสังคมในอนาคต” เป็นแผนงานที่เปิดโอกาสให้สายมนุษยศาสตร์ด้วย

สุดท้ายคือ**ยุทธศาสตร์ที่ 4** “การพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้เป็นฐานการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดดและอย่างยั่งยืน โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม” PMU ที่รับผิดชอบคือ บพค. และ วช. ยุทธศาสตร์นี้กำหนดเป้าหมาย O1 มุ่งเน้นด้านวิทยาศาสตร์ คือการมีบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา กำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ O2 มุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ มีแผนงานย่อยที่เกี่ยวข้องคือ N45 “ส่งเสริมผู้มีศักยภาพสูงให้เข้าสู่เส้นทางอาชีพและมีความก้าวหน้าในสายอาชีพนักวิจัย นักวิทยาศาสตร์และนวัตกร” ทั้งนี้คำว่า “นักวิจัย” นี้รวมถึงนักวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ด้วย แต่การไม่แยกออกมานี้ทำให้เกิดความไม่ชัดเจน แผนงาน P22(S4) “พัฒนาและยกระดับสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมให้ตอบโจทย์เป้าหมายของประเทศอย่างชัดเจนและสามารถเทียบเคียงระดับนานาชาติ” PMU ที่รับผิดชอบคือ บพค. มุ่งเป้าไปที่การพัฒนาสถาบันและหน่วยงานภาครัฐที่มีพันธกิจด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ภาคเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการวิจัยมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์รวมอยู่ในขอบเขตนี้ด้วยภายใต้คำ “การวิจัย” เช่นกัน ส่วนแผนงาน P23(S4) ว่าด้วยการพัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน PMU ที่รับผิดชอบคือ บพค. บพข. และ วช. ในแผนนี้เป้าหมายระบุถึงนวัตกรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรม

จากการสำรวจโครงการวิจัยที่ได้รับทุนตามแผนด้าน ววน. ปีงบประมาณ 2567 พบว่าทุนวิจัยของแผนด้าน ววน. ให้พื้นที่แก่การวิจัยทางมนุษยศาสตร์น้อยมากเมื่อเทียบสัดส่วนกับสาขาวิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ รวมถึงสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ในที่นี้จะวิเคราะห์การให้ทุนในยุทธศาสตร์และแผนงานที่เกี่ยวข้องตาม PMU

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

วช. รับผิดชอบการให้ทุนตามยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 4 โดยทุนสำหรับการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์อยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 2 แผนงานที่ 17 (P17) และยุทธศาสตร์ที่ 4 แผนงานที่ 21 (P21) อย่างไรก็ตาม พบว่าแผนงานที่ 9 (P9) 12 (P12) 14 (P14) และ 16 (P16) มีโครงการวิจัยที่ระบุสาขามนุษยศาสตร์ได้รับทุนด้วย จากการสำรวจโครงการที่ได้รับทุนในยุทธศาสตร์ 2 และ 4 สรุปความเห็นได้ดังนี้

1) P17S2 พัฒนาและประยุกต์ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ฯ มี 4 แผนงานย่อย (N – หมายเลขของ วช. ไม่ตรงกับแผนด้าน ววน. ในที่นี้จะใช้หมายเลขตามแผนด้าน ววน.) คือ

N34 วิจัยและวิชาการของวิทยสถานฯ ได้รับทุน 1 โครงการ เป็นไปได้ว่ามีการจัดสรรงบประมาณแยกไปโดยเฉพาะ และมีการบริหารจัดการทุนต่างหาก

N35 วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ มีโครงการที่ไม่ระบุกลุ่มเรื่อง ได้ทุน 1 โครงการ เป็นโครงการจัดนิทรรศการระดับนานาชาติและศึกษาต้นแบบสินค้าที่ระลึกในพิพิธภัณฑ์

กลุ่มเรื่อง 1. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้ทุน 9 โครงการ เป็นโครงการด้านมนุษยศาสตร์ 2 โครงการ (การแปลและศาสนา, ประวัติศาสตร์) ด้านวิทยาศาสตร์/โบราณคดี 2 โครงการ ด้านสังคมศาสตร์ 3 โครงการ ด้านศิลปกรรม 2 โครงการ

กลุ่มเรื่อง 2. สร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ ได้ทุน 6 โครงการ เป็นด้านศิลปกรรมทั้งหมด พิจารณาจากชื่อเรื่องคาดว่ามีการบูรณาการกับมนุษยศาสตร์ สาขาภาษาและวรรณคดี 1 เรื่อง

N36 วิจัยพัฒนามนุษย์กับความสัมพันธ์กับสังคมและเทคโนโลยี กลุ่มเรื่อง 2. การวิจัยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ได้ทุน 6 โครงการ เป็นด้านสังคมศาสตร์ 2 โครงการ ด้านเกษตรศาสตร์ 4 โครงการ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือการท่องเที่ยว

N37 วิจัยและพัฒนาสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ของด้านศิลปกรรม กลุ่มเรื่อง 1. วิจัยและต่อยอดงานสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรม มีโครงการได้รับทุนมากกว่า 20 โครงการ ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนจากวัสดุหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กระจูด กาบกล้วย สิ่งทอ ดิน มีโครงการที่น่าจะบูรณาการกับมนุษยศาสตร์ เช่น การแต่งเพลง การท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ มีโครงการสาขาประวัติศาสตร์โดยตรง 1 โครงการ และสาขาสังคมศาสตร์ด้านการจัดการชุมชน 1 โครงการ

2) P9S2 พัฒนาสังคมสูงวัย แผนงานที่พบการให้ทุนโครงการวิจัยมนุษยศาสตร์คือ N13 การอยู่ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย และ N14 ส่งเสริมคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมและสังคมเพื่อรองรับการอยู่ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย กลุ่มเรื่องที่ 3 โครงการบ่มเพาะเพื่อศักยภาพการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม

3) P12S2 พัฒนานโยบายและต้นแบบสังคมคุณธรรม แก้ไขปัญหาคอรัปชั่น แผนงานที่พบการให้ทุนโครงการวิจัยมนุษยศาสตร์คือ N18 พัฒนาสังคมคุณธรรม กลุ่มเรื่องพัฒนาสังคมคุณธรรม

4) P14S2 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรงฯ แผนงานที่พบการให้ทุนโครงการวิจัยมนุษยศาสตร์คือ N23 สังคมไทยไร้ความรุนแรงและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ กลุ่มเรื่องสังคมไทยไร้ความรุนแรง

5) P16S2 พัฒนานโยบายต้นแบบเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศฯ แผนงานที่พบการให้ทุนโครงการวิจัยมนุษยศาสตร์ (ตามที่ระบุใน “ข่อมูลโครงการวิจัยที่ไดรับทุนสนับสนุนงานเชิงกลยุทธ ประจำปงบประมาณ พ.ศ.2567) คือ N33 กลุ่มเรื่องการจัดการความรู้การวิจัยและการถ่ายทอดเพื่อการใช้ประโยชน์ (KM) แต่ไม่พบกลุ่มเรื่องนี้ในกรอบวิจัย ปีงบประมาณ 2567

6) P21S4 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากร โดยส่วนใหญ่ให้ทุนด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ เป็นต้น มีแผนงานย่อยที่ให้ทุนด้านมนุษยศาสตร์ คือ F12 และ N45

F12 เป็นทุนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุคลากรวิจัย มีโครงการได้รับทุน 3 โครงการในกลุ่มเรื่องทุนสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ (ลูกไก่) เป็นโครงการฝึกอบรมของสถาบันการศึกษาต่างๆ

N45 เป็นทุน “ส่งเสริมผู้มีศักยภาพสูงให้เข้าสู่เส้นทางอาชีพและมีความก้าวหน้าในสายอาชีพนักวิจัย นักวิทยาศาสตร์และนวัตกร” พบว่าทุนที่ให้เป็นทุนสำหรับการผลิตบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ ทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ 1 โครงการ (ด้านศิลปกรรม) ทุนพัฒนานักวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา 6 โครงการ (ด้านวรรณคดี 1 โครงการ ด้านคติชน 1 โครงการ ด้านศิลปะ 4 โครงการ) ทุนวิจัยมหาบัณฑิต วช. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 8 โครงการ (ด้านภาษา 2 โครงการ ด้านประวัติศาสตร์ 2 โครงการ โบราณคดี 2 โครงการ ด้านศิลปะ 2 โครงการ) โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) 2 โครงการ (ด้านภาษา 1 โครงการ ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี 1 โครงการ) ทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น 1 โครงการ (ด้านปรัชญา) และทุนส่งเสริมกลุ่มวิจัย 1 โครงการ (ด้านโบราณคดี)

หากพิจารณาจากข่อมูลโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนงานเชิงกลยุทธ ประจำปงบประมาณ พ.ศ.2567 การให้ทุน วช. ตาม S2 และ S4 สาขาวิชาที่ได้รับทุนวิจัย วช. มากคือ ด้านสังคมศาสตร์ 288 โครงการ โครงการได้รับทุนกระจายอยู่ในหลายแผนงาน เน้นการตอบสนองนโยบายด้านการพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาสังคม แต่เน้นเป็นกรณีศึกษามากกว่าการสร้างองค์ความรู้เชิงทฤษฎีเพื่อเป็นกรอบในการทำความเข้าใจสังคม ด้านศิลปกรรม 43 โครงการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ เกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่เรียกว่า “นวัตกรรม” “การสร้างสรรค์” รวมถึง “เทคโนโลยี” ส่วนมนุษยศาสตร์ได้รับทุน 16 โครงการ แบ่งเป็น ด้านปรัชญา 3 โครงการ ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นการนำค่านิยมหรือบรรทัดฐานที่มีอยู่แล้วมาปฏิบัติ ไม่มีการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางปรัชญา หรือการทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือปัญหาสังคมด้วยวิธีทางปรัชญา ด้านประวัติศาสตร์ 9 โครงการ เป็นสาขาที่มีแนวโน้มได้รับทุนได้มากเพราะเกี่ยวเนื่องกับโบราณคดีและการสร้างองค์ความรู้ระดับชุมชน ภูมิภาค และประเทศ แต่การศึกษาประวัติศาสตร์กระแสรองหรือนอกกระแสก็ไม่พบว่ามีการให้ทุนมากนัก และจะพบในทุนบัณฑิตศึกษา สาขาภาษาและวรรณคดี 4 โครงการ มักเกี่ยวข้องกับภาษาศาสตร์การพัฒนาภาษา ส่วนด้านวรรณคดีนั้นพบน้อย อีกสาขาหนึ่งที่จัดว่าเป็นด้านมนุษยศาสตร์หรือมานุษยวิทยาคือคติชนวิทยา ซึ่งใน N43P21S3 วช. ใช้ว่า “ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อของชาวบ้าน” ทว่าไม่มีคำนี้อยู่ในกรอบและแผนวิจัย

หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านกำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและนวัตกรรม (บพค.)

บพค. รับผิดชอบการให้ทุนตามยุทธศาสตร์ที่ 3 และ 4 พบการให้ทุนสำหรับการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์อยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 3 แผนงานที่ 18 (P18) และยุทธศาสตร์ที่ 4 แผนงานที่ 21 (P21) จากการสำรวจโครงการที่ได้รับทุนในยุทธศาสตร์ 3 และ 4 มีข้อสังเกตดังนี้

1) **P18S3 ด้านการพัฒนาการวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ รวมทั้งการประยุกต์ใช้ ต่อยอดและพัฒนาต่อยอดสู่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมฯ** มีการระบุสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ อยู่ในชื่อแผนงาน มีโครงการวิจัยที่ระบุสาขามนุษยศาสตร์ได้รับทุน 3 โครงการจากแผนงานย่อย N40 วิจัยขั้นแนวหน้าเพื่อรองรับความผันผวนทางสังคมในอนาคต แบ่งเป็นด้านประวัติศาสตร์ 1 โครงการ สังคมศาสตร์(พหุวัฒนธรรมทางศาสนา) 1 โครงการ ศิลปกรรม 1 โครงการ โครงการเหล่านี้มีลักษณะเป็นบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีโครงการที่ระบุสาขาเป็นสังคมศาสตร์ซึ่งอาจเป็นการบูรณาการกับสาขามนุษยศาสตร์ เช่น ประวัติศาสตร์กับการปกครอง

2) **P21S4 ด้านการพัฒนากำลังคน** มีแผนงานสำคัญ คือ F13 ผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยที่มีทักษะสูงให้มีจำนวนมากขึ้น มีโครงการด้านมนุษยศาสตร์ได้รับทุน 3 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาบุคลากรด้านศิลปกรรมทั้งหมด

หากพิจารณาจากข้อมูลโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนงานเชิงกลยุทธ ประจำปงบประมาณ พ.ศ.2567 การให้ทุน บพค. ตาม S3 และ S4 สาขาวิชาที่ได้รับทุนวิจัย บพค. มากคือ ด้านวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ และวิศวกรรมศาสตร์ ส่วนด้านสังคมศาสตร์ 7 โครงการ และมนุษยศาสตร์ 6 โครงการ โครงการมนุษยศาสตร์ที่ได้ทุนโดยส่วนใหญ่เป็นด้านศิลปกรรม เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม และมีโครงการด้านประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและชุมชน ทั้งนี้ไม่พบโครงการด้านปรัชญาหรือภาษาและวรรณคดีที่ได้รับทุน

หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

บพท. รับผิดชอบการให้ทุนตามยุทธศาสตร์ที่ 2 พบการให้ทุนสำหรับการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์อยู่ในแผนงานสำคัญที่ 9 (P11F9) และ 10 (P11F10) และแผนงานย่อยที่ 13 (P13) จากการสำรวจการให้ทุนมีข้อสังเกตดังนี้

1. **F9 S2P11 การขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ** เป็นทุนวิจัยกลุ่มธัชภูมิ-ทุนวัฒนธรรม โดย มรภ. ซึ่งให้ทุนกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อค้นคว้าวิจัย ทั้งหมดมีโครงการได้รับทุน 31 โครงการ ส่วนใหญ่ระบุเป็นสาขาสังคมศาสตร์ เน้นการวิจัยวัฒนธรรมชุมชน/ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาต่อยอดทางเศรษฐกิจหรือเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การศึกษาธุรกิจอาหารริมบาทวิถีในกรุงเทพฯ เทศกาลว่าวจังหวัดยะลา และที่จังหวัดราชบุรี วัฒนธรรมข้าวทุ่งกุลาร้องไห้จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น ในแผนงานนี้ไม่พบการให้ทุนแก่โครงการที่ระบุสาขาเป็นมนุษยศาสตร์ แต่พบบางโครงการที่ระบุสาขาเป็นสังคมศาสตร์ ชื่อโครงการบ่งชี้ว่ามีการนำความรู้ด้านมนุษยศาสตร์เข้าไปบูรณาการ เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในฐานะเครื่องมือสืบค้นประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม

2. **F10 S2P11 การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่** พบการให้ทุนสาขามนุษยศาสตร์ในทุนวิจัยกลุ่มเรื่องการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนึกท้องถิ่น มีโครงการได้รับทุน 12 โครงการ มีโครงการสาขาสังคมศาสตร์ที่น่าจะบูรณาการกับมนุษยศาสตร์ด้วย เช่น ฟื้นฟูสุนทรียเมืองเก่าศรีมโหสถ (ด้านโบราณคดี) ทุนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทศบาลเมืองตากใบ (ด้านประวัติศาสตร์) ส่วนโครงการที่ระบุสาขามนุษศาสตร์นั้นส่วนใหญ่เป็นด้านคติชนหรือศิลปะและวัฒนธรรมชุมชน ได้รับทุนในกลุ่มเรื่องการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนึกท้องถิ่น กลุ่มเรื่องการขยายผลวิจัยเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก และกลุ่มเรื่องการยกระดับและขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ เช่น วัฒนธรรมกะเหรี่ยงโผล่วเพื่อการขับเคลื่อนสำนึกรักท้องถิ่น ระบบนิเวศเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทศกาลในท้องถิ่น กันตรึมประยุกต์ การจัดทำชุดเฉดสีเพื่อสร้างนิเวศน์วัฒนธรรมและออกแบบผลิตภัณฑ์ สิ่งทอพื้นถิ่น มีโครงการด้านภาษา 1 โครงการ คือชุมชนย่านเมืองภูเก็ต: การขับเคลื่อนสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมสำหรับชาวต่างชาติฯ

หากพิจารณาจากข้อมูลโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนงานเชิงกลยุทธ ประจำปงบประมาณ พ.ศ.2567 การให้ทุน บพท. ตาม S2 สาขาวิชาที่ได้รับทุนวิจัย บพท. มากคือ ด้านสังคมศาสตร์ 138 โครงการ รองลงมาคือ ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เกษตรศาสตร์ ส่วนมนุษยศาสตร์ได้รับทุน 12 โครงการ โครงการมนุษยศาสตร์ที่ได้

ทุนโดยส่วนใหญ่เป็นด้านศิลปะและวัฒนธรรม หรือประวัติศาสตร์ และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่หรือชุมชน ทั้งนี้ไม่พบโครงการด้านปรัชญาและวรรณคดี

ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่า ในการให้ทุนวิจัยแก่โครงการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ยังเน้นไปที่มนุษยศาสตร์ประยุกต์เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม/ชุมชน/ท้องถิ่น มีการให้ทุนโครงการวิจัยเฉพาะด้านมนุษยศาสตร์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐานของแต่ละสาขาน้อยมาก หรือกล่าวได้ว่า “ความรู้แบบมนุษยศาสตร์” ไม่ถูกตระหนักถึง และมักถูกมองเป็นเรื่องการอนุรักษ์และผลิตซ้ำความเป็นไทยแบบรัฐ การส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรมที่มีค่าเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักแม้ว่าแผนด้าน ววน. จะมีแผนให้ทุนสำหรับการวิจัยความรู้พื้นฐานก็ตาม ทั้งนี้มีความเป็นไปได้ 3 ประการ ประการแรก งบประมาณที่จัดสรรมีจำกัดทำให้ต้องเลือกให้ทุนแก่โครงการที่บอร์ดเห็นว่ามีคุณภาพหรือมีศักยภาพในการตอบเป้าหมายของแผน ประการที่สอง มีโครงการวิจัยพื้นฐานที่สมัครขอทุนมาน้อย เนื่องจากนักวิจัยไม่แน่ใจแนวทางการพิจารณาให้ทุน และเลือกออกแบบโครงการมาให้ตรงเป้าประสงค์ มีผลกระทบที่เป็นรูปธรรม และมักตั้งชื่อโครงการล้อกับชื่อแผนงาน ประการที่สาม ต่อเนื่องจากประการที่สอง คือ เมื่อมีโครงการสมัครมาน้อย ทำให้การพิจารณาให้ทุนของบอร์ด PMU ก็มีตัวเลือกน้อยตามไปด้วย ขาดโครงการที่มีคุณภาพและมีศักยภาพมาให้พิจารณา หรือบอร์ดพิจารณาให้ความสำคัญต่างแง่มุมกับการวิจัยมนุษยศาสตร์ จึงเป็นโจทย์ของ ววน. ต่อไปที่จะมองเห็นว่าความรู้มนุษยศาสตร์สัมพันธ์กับโจทย์ของประเทศในแง่มุมอื่นที่ไม่ใช่เศรษฐกิจหรือชุมชนอย่างไร จะกระตุ้นนักวิจัยคุณภาพมาสมัครรับทุนอย่างไร และจะปรับแนวทางการพิจารณาให้ทุนอย่างไร

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัด OKR

1) การวิจัยมนุษยศาสตร์มุ่งสร้างองค์ความรู้ สร้างข้อถกเถียง ต้องแปรไปเป็นตำรา หนังสือ เอกสาร หรือสื่ออื่น เพื่อสะสมเป็นทุนระยะยาว ก่อนจะนำไปสร้างประโยชน์เชิงรูปธรรมในการวิจัยประยุกต์ การคาดหวังผลลัพธ์และผลกระทบระยะสั้นและเป็นรูปธรรมจึงไม่สอดคล้องกับลักษณะการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์

2) จากการสำรวจตัวชี้วัดผลลัพธ์สำคัญ (objective and key results) ของแผนงานทั้งหมด กล่าวได้ว่าตัวชี้วัดทั้งหมดเป็นเชิงปริมาณ คือการนับจำนวนผลงาน ไม่ว่าจะเป็นจำนวนนวัตกรรม เทคโนโลยี จำนวนระบบ/กลไก/มาตรการ จำนวนคน จำนวนนโยบาย จำนวนหน่วยงาน และค่าตัวเลขต่างๆ ข้อสังเกตคือการใช้ตัวชี้วัดเป็นจำนวนอาจจะวัดผลได้เป็นรูปธรรม แต่ไม่ได้บ่งชี้หรือสะท้อนว่างานวิจัยเหล่านั้นสร้างประโยชน์ให้สังคมและประเทศชาติได้จริงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ที่ไม่อาจเห็นผลในเวลาอันรวดเร็ว แต่เป็นการสะสมแรงกระเพื่อมทางความคิดและจิตสำนึกทางสังคม ซึ่งหากต้องการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการให้ทุนวิจัยในระยะยาว (5-10 ปี) แผนด้าน ววน. อาจต้องสร้างหน่วยงานเฉพาะเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลกระทบ/ประโยชน์จากผลงานวิจัย ทั้งที่ได้รับทุนจาก PMU ของแผนด้าน ววน. และทุนของหน่วยงานอื่น ซึ่งจะทำให้สามารถเห็นภาพรวมของผลกระทบของการผลิตองค์ความรู้จากการวิจัยพื้นฐานทั้งประเทศ แต่หน่วยงานดังกล่าวต้องมีศักยภาพทางวิชาการและวิจัยเพียงพอที่จะวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลกระทบดังกล่าวได้

3) ตัวชี้วัด OKR ในหลายแผนงานระบุถึง “จำนวนองค์ความรู้” (เช่น KR2 P17) ซึ่งน่าตั้งข้อสังเกตว่า องค์ความรู้ โดยเฉพาะองค์ความรู้พื้นฐานนั้น การจะระบุตัวชี้วัดอาจต้องระบุเป็น “จำนวนผลงานวิจัย” และ

“จำนวนผลงานวิจัยที่เผยแพร่” แทน “จำนวนองค์ความรู้” เนื่องจากองค์ความรู้เป็นนามธรรม ไม่สามารถวัดได้ และผลลัพธ์จากงานวิจัยประยุกต์ก็มิใช่ “องค์ความรู้” แต่อย่างใด ดังนั้นการระบุ OKR เช่นนี้อาจไม่เกิดผลในการผลิตสร้างความรู้ให้แก่ประเทศแต่อย่างใด

4) จากกิจกรรมการสนทนากลุม (Focus group) ผู้ทรงคุณวุฒิยังคงเห็นว่าผลลัพธ์ของการวิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์จำเป็นต้องกำหนดตัวชี้วัดด้วยผลการศึกษาและแการเผยแพร่เพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง ทั้งการเผยแพร่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ และในสื่อสาธารณะ ทั้งนี้ต้องตระหนักว่าเนื้อหาความรู้ของวิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์นั้นไม่สามารถนำเสนอในระดับนานาชาติได้ทั้งหมด เป็นเพราะบางเรื่องเป็นเรื่องเฉพาะ ในประเด็นนี้ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านเห็นว่าเป็นความขัดแย้งกันของเป้าประสงค์ของแผนด้าน ววน. ที่ด้านหนึ่งต้องการการแข่งขันเพื่อเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ แต่อีกด้านหนึ่งต้องการตอบสนองการใช้ประโยชน์ภายในประเทศ

5) จากการที่การวิจัยมนุษยศาสตร์มีความหลากหลาย ทั้งในด้านประเด็น/หัวข้อวิจัยที่ตอบสนองความเจริญเติบโตของความรู้ในสาขาวิชาเอง และตอบสนองประเด็นทางสังคม/ชุมชน/ประเทศ ทำให้สามารถตอบสนองโจทย์/เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ต่างๆ ได้ด้วย หากแต่มิใช่ในมิติเชิงรูปธรรม ดังนั้นการกำหนด OKR ที่เปิดโอกาสให้การวิจัยพื้นฐานเข้าไปมีที่ทางในแผนงานอื่นๆ นอกเหนือจาก P17 P18 P21 จะทำให้สังคมได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ได้มากขึ้น

6) สุดท้ายมีข้อสังเกตว่าการกำหนดตัวชี้วัดเป็นจำนวนของผลงานลักษณะต่างๆ นั้นเป็นเพียงตัวชี้วัด “การทำงาน” ของ PMU และแผนด้าน ววน. เอง ว่ามีการบริหารจัดการทุนได้มากน้อยเพียงใด มากกว่าจะเป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพการบริหารงานวิจัย

2. ทิศทางและหลักคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศการวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์

1) การนำมนุษยศาสตร์ผูกติดกับสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ อาจเป็นปัญหาอยู่บ้าง เพราะความรู้และวิธีหาความรู้ กระทั่งเป้าหมายของแต่ละสาขานั้นต่างกัน ดังนั้นนอกจากแผนงานที่ให้ทุนร่วมกันทั้งสามสาขาแล้ว แผนด้าน ววน. ควรสร้างช่องทางที่แยกแต่ละสาขาด้วย โดยมุ่งเป้าหมายที่การพัฒนาความรู้พื้นฐานของสาขาวิชาต่างๆ ไม่เฉพาะมนุษยศาสตร์ โดยไม่อิงกับผลลัพธ์และผลกระทบทางเศรษฐกิจหรือการพัฒนาสังคมที่เป็นรูปธรรม แนวทางหนึ่งคือการเพิ่มยุทธศาสตร์ที่ 5 ว่าด้วยการพัฒนาความรู้พื้นฐาน ที่เปิดโอกาสให้นักวิจัยมีโอกาสเสนอโครงการวิจัยที่พัฒนาและต่อองค์ความรู้ได้หลากหลาย แนวทางนี้อาจทำได้โดยดึงเอา P17S2 N34 N35 มาขยายเป็นยุทธศาสตร์ และสร้างแผนงานสำคัญเร่งด่วน (F) และแผนงานย่อย (N) กระจายให้ครอบคลุมสาขาวิชาความรู้ทุกด้าน ทั้งวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม

2) แผนด้าน ววน. ควรให้ความสำคัญกับโครงการแปลหนังสือวิชาการระดับโลก ซึ่งเคยดำเนินการมาในอดีตโดย วช. อาจนำมารื้อฟื้นโดยเป็นโครงการการแปลงานวิชาการ/วรรณกรรมสำคัญ

3) ในเบื้องต้น แผนด้าน ววน. ควรดึงคำ “มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์” ออกจากที่ซ่อน เช่นใน S3 และ S4 วิจัยด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ถูกรวมอยู่ภายใต้คำว่า “วิจัย” คำเดียว การนำคำทั้งสามคำขึ้นมาวางให้เท่าเทียมกับสาขาวิทยาศาสตร์ จะทำให้เห็นว่าทั้งสามสาขาได้รับความสำคัญเช่นกัน ซึ่งหากย้อนกลับไปพิจารณาถึงศาสตร์สาขาหลักที่แบ่งกันในระดับสากล ก็คือ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์(รวมศิลปกรรมในศาสตร์นี้) การที่แผนด้าน ววน. กำหนดยุทธศาสตร์และแผน

งานวิจัยที่ละทิ้งความสำคัญของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ไปนั้นจบกลายเป็นจุดอ่อนของยุทธศาสตร์การวิจัยของประเทศ

4) อีกแนวทางหนึ่งที่สามารถทำได้ในระหว่างแผน 2566-2570 คือการทำให้สาขาย่อยของมนุษยศาสตร์ปรากฏเด่นชัดมากขึ้น โดยอาจระบุสาขาย่อยของมนุษยศาสตร์(รวมถึงสังคมศาสตร์) เป็นประเด็นมุ่งเน้นเฉพาะสาขา เช่นเดียวกับประเด็นมุ่งเน้นสาขาศิลปกรรมศาสตร์ โดยอาจดึงมาจาก N43P21S3 เพื่อตอบโจทย์ของสาขาวิชา ขณะที่การตอบโจทย์สังคม/ชุมชน/ประเทศ สามารถให้โอกาสทั้งสามสาขามีส่วนร่วมได้โดยผ่านการกำหนด OKR ให้สอดคล้องกับผลผลิตและแนวทางการวิจัยทั้งสามสาขาดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

5) แผนด้าน ววน. ควรเพิ่มแผนงานวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งร่วมสมัย และแผนงานวิจัยที่ให้โอกาสการวิจัยเชิงวิพากษ์ เพื่อเปิดโอกาสในการสร้าง/เสนอมุมมองที่ถ่วงดุลกับการส่งเสริมนโยบายรัฐแต่เพียงด้านเดียว

ส่วนที่ 4 การทบทวนแผนด้าน ววน. ด้านศิลปกรรมศาสตร์

ความรู้ด้านศิลปกรรมศาสตร์ครอบคลุมกิจกรรมของมนุษย์และสังคมแขนงวิชาต่าง ๆ อาทิ ทัศนศิลป์ ดุริยางคศิลป์ นาฏยศิลป์ ศิลปะการแสดง (ทั้งในจารีต และสมัยนิยม) นฤมิตศิลป์ และการออกแบบ รวมไปถึงในมิติของความเป็นงานวิชาการและวิจัย ทั้งงานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยเชิงประยุกต์ และงานสร้างสรรค์ อยู่ในแขนงวิชาย่อยต่างๆ อีกหลายแขนง อาทิ ความรู้ประยุกต์เกิดขึ้นภายใต้ร่มของศิลปกรรมศาสตร์ เช่น นิเทศศิลป์ มัณฑนศิลป์ การออกแบบ (ผลิตภัณฑ์ แฟชั่น เครื่องประดับ ฯลฯ) และสื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น ศิลปกรรมศาสตร์สามารถยังประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เป้าประสงค์ของการศึกษาหรือการดำเนินงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์มุ่งไปที่การพัฒนาความเป็นมนุษย์ ความงาม รวมไปถึงการขัดเกลาศีลธรรมที่คอยกำหนดคุณค่าของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ และความรู้แขนงดังกล่าวยังสามารถเป็นพื้นที่ในการสะท้อน วิพากษ์ และขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมได้อีกด้วย

ความสำคัญของความรู้ด้านศิลปกรรมศาสตร์ในการพัฒนาประเทศจึงไม่ได้เกี่ยวข้องแต่เรื่องของสุนทรียะที่แยกส่วนกับชีวิตประจำวันในสังคมมนุษย์ หรือเป็นสัญลักษณ์ของความภาคภูมิใจให้กับสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมเพียงอย่างเดียว แต่การพิจารณาความรู้แขนงนี้ในฐานะที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมและกระบวนการทางสังคมทำให้เกิดความสนใจต่อกิจกรรมการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีความหลากหลาย เสริมสร้างความตระหนักรู้ต่อความแตกต่างและเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจและอุตสาหกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในโลกยุคคริสต์ศตวรรษที่ 21 ที่เต็มด้วยไปด้วยโอกาสใหม่ ๆ และการแข่งขันที่ท้าทายมากขึ้น ความรู้ทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ยังมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชาติโดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ เพื่อแข่งขันในระดับนานาชาติ ความรู้ด้านศิลปกรรมศาสตร์จึงไม่ได้เน้นแค่การพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างศิลปินเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริงทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศชาติอีกด้วย

วิธีดำเนินการหลักของคณะผู้จัดทำในรายงานฉบับนี้คือการวิเคราะห์และทบทวนหนังสือสรุปสาระสำคัญของแผนด้าน ววน. พ.ศ.2566-2570 (ฉบับปรับปรุง ปงบประมาณ พ.ศ.2567-2568) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมศาสตร์โดยตรง คือ ยุทธศาสตร์ 2 (S2) แผนงาน P17 (S2) พัฒนาและประยุกต์ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อส่งเสริมคุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืน และปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งยุทธศาสตร์ 4

(S4) การพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมให้เป็นฐานการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดดและอย่างยั่งยืนโดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม

อย่างไรก็ดี ข้อสังเกตของคณะผู้จัดทำที่นำเสนอในรายงานฉบับนี้มิได้ครอบคลุมแผนงานทุกแผนงานที่ได้รับมอบหมาย แต่เจาะจงไปที่แผนงานที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ ส่วนแผนงานที่ไม่มีปรากฏคำว่า “ศิลปกรรมศาสตร์” โดยตรง คณะผู้จัดทำจะนำเสนอข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อจำกัดและความไปได้ของแผนงานดังกล่าวต่องานวิจัยทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ต่อไป

คณะผู้จัดทำฝ่ายศิลปกรรมศาสตร์ได้ร่วมกันประชุมร่วมกับคณะทำงานฝ่ายสังคมศาสตร์มและมนุษยศาสตร์เป็นระยะ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 และได้ข้อสรุปว่าทั้ง 3 กลุ่มจะอาศัยหลักคิดของ ศ.ดร. ยศ สันสมบัติ[30] เพื่อทำให้เห็นตรงกันว่าความรู้สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ มีประโยชน์ต่อสังคมใน 5 แนวทางต่อไปนี้ 1.การสะท้อนย้อนคิดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม 2.การทำลายมายาคติ ถอดรื้อความคิดเก่า 3.การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้โอกาสสิ่งที่ถูกกีดกัน 4.การเสนอทางเลือกใหม่ การออกจากข้อจำกัดของกระแสหลัก 5.การเสนอหลักการใหม่เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

นอกจากการประชุมและการวิเคราะห์นโยบายแล้ว คณะผู้จัดทำด้านศิลปกรรมศาสตร์ยังได้จัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (focus group) โดยเชิญวิทยากร 3 ท่าน ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ 3 แขนง ได้แก่ ทัศนศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และศิลปะการละคร ทั้ง 3 ท่านมีประสบการณ์ในการขอทุนและได้รับทุนในระดับนานาชาติ มาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้างของการขอและให้ทุนงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ในระดับนานาชาติ และตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับระบบนิเวศของการขอทุนสนับสนุนการวิจัยด้านศิลปกรรมในประเทศไทย ผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มจะถูกนำมารวมไว้ในรายงานฉบับนี้ และจะเป็นข้อมูลในการนำเสนอข้อเสนอแนะในช่วงที่ 2 ของโครงการการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนา ระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ข้อค้นพบจากการทบทวนแผนยุทธศาสตร์วิจัย และแผนด้าน วนว.

ยุทธศาสตร์ 2 (S2) การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม

แผนงาน P17 เป็นแผนงานเดียวที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์โดยตรง

“P17 (S2) พัฒนาและประยุกต์ใช้มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อส่งเสริมคุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืน และปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง”

ยุทธศาสตร์นี้ให้ความสำคัญกับการ “พัฒนา” ผ่านการใช้คำว่า “นวัตกรรม” แต่ไม่ได้มีการระบุอย่างชัดเจนถึงการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนางานวิชาการ งานวิจัย และงานสร้างสรรค์ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาทั้งความเป็นมนุษย์ และมีความรับผิดชอบต่อประเด็นทางสังคม ซึ่งศิลปกรรมศาสตร์สามารถทำได้เช่นกัน การกำหนดยุทธศาสตร์ “วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม เป็นเครื่องมือในการ

[30] ข้อคิดเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ ได้นำเสนอในเวทีวิชาการวาระการวิจัยสังคมศาสตร์และเครือข่ายนักวิจัยสังคมศาสตร์ของประเทศไทย ภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทย สถานะ คุณค่า และทิศทางการพัฒนา เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2567 ณ หอประชุมใหญ่ ชั้น 4 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก” เป็นการตอกย้ำแนวคิดอำนาจนำของวิทยาศาสตร์ในการสื่อสารกับสังคมไทย รวมทั้งการกำหนดและกำกับทิศทางการวิจัยและเน้นย้ำประโยชน์ของวิทยาศาสตร์เป็นประเด็นสำคัญ

สิ่งที่เห็นได้ชัดคือทั้งคำอธิบายของ แผนงานP17 (S2) รวมไปถึงกรอบยุทธศาสตร์ยังคงถูกกำหนดด้วยการพัฒนาประเทศด้วย “โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัย และนวัตกรรม” ภายใต้นโยบายที่มีระดับบนลงล่าง (Top-Down Policy) ทั้งนี้ ข้อพิจารณาสำคัญคือ การกำหนดกรอบด้วยการใช้วิทยาศาสตร์นำนั้น อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหาความรู้ที่พยายามยัดเยียดแนวทาง การแสวงหาความรู้และระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์ (เช่นขนบการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ) มากำกับงานวิจัยทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ โดยหมายรวมให้สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รวมอยู่ในวิทยาศาสตร์

ด้านเป้าหมาย

แผนงาน P17 มีคำอธิบายตามรายเป้าหมายดังต่อไปนี้

เป้าหมายที่ 1

“O1 P17: พัฒนาและประยุกต์ใช้ ผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อส่งเสริมคุณค่า ความงอกงามของศิลปวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศและประชาชนให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืน และปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม”

คณะผู้จัดทำมีข้อสังเกตต่อโครงสร้างของคำอธิบายเป้าหมายว่าภาพรวมของคำอธิบายดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกได้แก่ “การพัฒนาและประยุกต์ใช้ผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์” ส่วนที่สอง ได้แก่ “เพื่อส่งเสริมคุณค่า ความงอกงามของศิลปวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศและประชาชนให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืน” ส่วนที่สาม ได้แก่ “และปรับตัวให้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม”

คณะผู้จัดทำแบ่งโครงสร้างของคำอธิบายเป้าหมายออกเป็น 3 ส่วนเนื่องจากทั้ง 3 ส่วนล้วนมีนัยที่ย้อนแย้งกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากมุมของงานวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ กล่าวคือ ในส่วนแรกนั้นเป็นการผลักดันให้มีการนำผลงานการสร้างสรรค์ทางศิลปกรรมศาสตร์ที่ได้จากงานวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนาในฐานะที่เป็น “นวัตกรรม” คณะผู้จัดทำคิดว่านี่เป็นคำอธิบายที่ดีในการบ่งบอกทิศทางของนโยบายการกำหนดงานวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านศิลปกรรมศาสตร์ การผลักดันให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานหรือนวัตกรรมด้านศิลปกรรมศาสตร์ผ่านกระบวนการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ไม่ได้ตอบสนองเพียงแต่ความเป็นมนุษย์ แต่ยังสามารถนำมาใช้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สะท้อนและชี้นำสังคมได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตามคณะผู้จัดทำมีข้อสังเกตว่าคำอธิบายในส่วนแรกนั้นถูกกำหนดมาอย่างคลุมเครือ การนำงานวิจัยของมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ มารวมกันภายใต้หัวข้อเดียวราวกับว่าทั้ง 3 สาขานี้สามารถพัฒนาได้ด้วยองค์ความรู้และวิธีวิทยาเดียวกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะถึงแม้ว่าทั้ง 3 สาขานี้จะมีความคล้ายคลึงและทับซ้อนกันบ้าง แต่ก็มีลักษณะเฉพาะที่ไม่สามารถถูกกำหนดด้วยเกณฑ์อธิบายกว้าง ๆ เกณฑ์เดียวได้ นอกเหนือไปจากนี้ การรวมมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เข้าด้วยกันภายใต้แนวคิดการพัฒนาโดยใช้ “เทคโนโลยีและนวัตกรรม” สะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดนโยบายโดยอิงจากวิทยาศาสตร์

ธรรมชาติเป็นหลัก ไม่ได้พิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่มีแนวคิด ธรรมชาติของความรู้ วิธีการวิทยา ผลผลิต รวมทั้งการสร้างผลกระทบต่อสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ

เมื่อพิจารณาถึงส่วนที่ 2 ของคำอธิบาย จะเห็นได้ว่ามีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของงานวิจัยทางด้านศิลปกรรมศาสตร์อย่างจำกัด และขัดแย้งกับจุดประสงค์ของการผลักดันนวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ปรากฏอยู่คำอธิบายส่วนก่อนหน้า มีคำหลายคำที่ชี้นำลักษณะของงานวิจัยอันพึงประสงค์ในส่วนนี้ ได้แก่ **“ส่งเสริมคุณค่า” “ความงอกงามของศิลปวัฒนธรรม”** และ **“อารยะ”** หากแต่คำสำคัญเหล่านี้มิได้ถูกนิยามอย่างชัดเจนว่า คุณค่า ความงอกงาม หรือแม้แต่คำว่า อารยะ นั้นหมายรวมถึงสิ่งใดบ้าง การเปิดกว้างของนิยามในคำสำคัญเหล่านี้ทำให้เป้าหมายของแผนงานวิจัยในส่วนนี้ขึ้นอยู่กับการตีความของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นการตีความที่อาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ทำให้การได้มาของงานวิจัยอาจไม่ตอบโจทย์เป้าประสงค์ของการผลผลิตและผลกระทบจากผลงานวิจัยสาขาศิลปกรรมศาสตร์ตามที่แผนงานคาดหวังก็เป็นได้ รวมทั้งอาจไม่ตอบโจทย์บทบาทของศิลปกรรมศาสตร์ที่สามารถเป็นสาขาที่ยังประโยชน์ต่อสังคมได้ในหลากหลายมิติ ไม่เพียงเท่านั้น สิ่งที่ทำให้คำอธิบายส่วนที่ 2 มีความขัดแย้งกับคำอธิบายส่วนแรกมากที่สุด คือ งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่สามารถตอบโจทย์คำสำคัญในส่วนที่ 2 ได้นั้นถูกบังคับให้อยู่ในกรอบของคำสำคัญว่าด้วย **“การส่งเสริมคุณค่า ความงอกงาม และความเป็นอารยะ”** จริงอยู่ว่าความหมายและขอบเขตของคำสำคัญนี้เปิดกว้างต่อการตีความ แต่ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่าทิศทางของสำคัญเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่การตอบสนองต่ออุดมการณ์ของรัฐเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม กล่าวคือ งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบที่รัฐให้การยอมรับว่าเป็นเครื่องสะท้อนถึงความเจริญงอกงาม คณะผู้จัดทำคิดว่าการกำหนดกรอบงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ในลักษณะนี้เป็นปัญหาเนื่องจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และองค์ความรู้จากงานสร้างสรรค์ ด้านศิลปกรรมศาสตร์นั้นจะถูกนำมาใช้เพียงด้านเดียวคือ **“ตอกย้ำความเจริญงอกงามของศิลปวัฒนธรรมที่รัฐยอมรับ”** (ซึ่งภายใต้เครื่องหมายคำพูดนี้มีโครงสร้างเชิงซ้อนอยู่มากในการปฏิบัติจริงซึ่งสะท้อนจากชื่อโครงการที่ได้รับทุนในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา)

คำสำคัญเหล่านี้ยังเป็นกำแพงปิดกั้นงานวิจัยลักษณะจากล่างขึ้นบน (bottom-up research) งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่พยายามให้สิทธิ์ให้เสียงต่อกลุ่มคนหรือสังคมที่ถูกกดทับ หรือถูกเอารัดเอาเปรียบผ่านการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมศาสตร์มีความสุ่มเสี่ยงที่จะถูกปฏิเสธเพราะว่าการสร้างสรรค์และการแสดงออกเหล่านี้ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญงอกงามและความเป็นอารยะ คำสำคัญเหล่านี้ยังขัดขวางงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ต้องการจะชี้นำสังคม หรือต้องการแสดงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ความเสมอภาค เสรีภาพ ความเท่าเทียม สิทธิมนุษยชน สิทธิทางวัฒนธรรม และประชาธิปไตย เป็นต้น หรือแม้แต่งานวิจัยที่ต้องการนำเสนอความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม เพราะงานวิจัยเหล่านี้ตรงกันข้ามกับนิยามและนัยของความเจริญงอกงามโดยสิ้นเชิง ทำให้งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่กำลังอุบัติขึ้นในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัยนั้นแทบไม่มีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนา งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ผ่านการคัดเลือกจึงเป็นการวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมแบบจารีตเป็นส่วนใหญ่

ด้วยเหตุนี้ คำอธิบายในส่วนที่ 3 ที่ว่าด้วยการ “ปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม” จึงควรถูกพิจารณาทบทวนถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง เนื่องจากงานวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ที่ต้องการพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น ถูกคำอธิบายในส่วนที่ 1 และคำสำคัญในส่วนที่ 2 นั้นจำกัดเอาไว้ กล่าวโดยสรุปคือ คำอธิบายจุดประสงค์ในแผนงาน P17 นี้กำหนดขอบเขตของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ไว้ค่อนข้างแคบ

กล่าวคืองานศิลปกรรมศาสตร์ที่สะท้อนและแสดงให้เห็นถึงแต่คุณค่าด้านความเจริญงอกงามและความเป็นอารยะ แต่ในขณะเดียวกันความหมายของคุณค่าของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์เองนั้นก็ถูกทิ้งไว้ให้ขึ้นอยู่กับการตีความในวงกว้างเช่นเดียวกัน

เป้าหมายที่ 2

"O2 P17: เผยแพร่และสื่อสารผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ในวงกว้าง ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ เป็นภาษาต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสากล"

คำอธิบายของเป้าหมายที่ 2 ยังคงมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับคำอธิบายในเป้าหมายแรก คือมีการกล่าวถึงเทคโนโลยี และนวัตกรรมในลักษณะที่เป็นภาพแทนของการ "พัฒนา" เฉกเช่นเดียวกับงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ แต่หลักคิดนี้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเป้าหมายสำหรับงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ คณะผู้จัดทำได้ตั้งข้อสังเกตและอภิปรายถึงความหละหลวมและความไม่เหมาะสมในการรวมงานวิจัยทั้ง 3 สาขาวิชาเข้าด้วยกัน รวมถึงการใช้หลักการการเผยแพร่ผลงานวิจัยจากสาขาวิทยาศาสตร์เป็นหลักแล้วด้านบน ในส่วนนี้คณะผู้จัดทำขอมุ่งประเด็นไปที่ข้อสังเกตของเกณฑ์ในการเผยแพร่งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์โดยเฉพาะ

คำอธิบายในการเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ข้างต้นไม่ได้คำนึงถึงลักษณะของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยที่มีผลผลิตออกเป็นผลงานด้านศิลปะวัตถุและ/หรือศิลปะการแสดงควบคู่กับผลงานวิจัยที่เป็นตัวบท (text) ซึ่งการเผยแพร่ผลงานวิจัยเหล่านี้ไม่สามารถเทียบเคียงได้กับการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีลักษณะเป็นตัวบท เพราะต้องอาศัยพื้นที่ ช่วงเวลาในการเผยแพร่ (การจัดแสดง) และความรู้ความเข้าใจเฉพาะทางในการจัดเผยแพร่ที่บางครั้งไม่สามารถนำมาเทียบเคียงกับการเผยแพร่งานวิจัยในลักษณะบทความวิชาการ/บทความวิจัย หรือรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ได้ เมื่อคำอธิบายดังกล่าวมิได้เปิดช่องไว้เพื่อรองรับการเผยแพร่ผลผลิตงานสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมศาสตร์ ทำให้การสร้างสรรค์งานในลักษณะนี้มิได้ถูกให้น้ำหนัก หรือไม่นับรวมเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการของการวิจัย ซึ่งขัดแย้งกับกระบวนการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ในทุกแขนง ซึ่งในปัจจุบันมีความพยายามใช้กรอบของการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์แบบวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์มากำหนดเงื่อนไขในการจัดทำงานสร้างสรรค์ให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน แม้แต่ขอบเขตของการเผยแพร่ของการเผยแพร่งานวิจัยก็ยังถูกระบุไว้ด้วยคำที่มีความหมายค่อนข้างคลุมเครือ เช่นคำว่า "กว้าง" "ระดับประเทศ" "ระดับนานาชาติ" "เพื่อให้เป็นสากล" ยิ่งเมื่อพิจารณาถึง ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ (Key Results) ระดับผลลัพธ์ของแผนงาน P17 ก็จะพบความไม่ลงรอยกันระหว่างเกณฑ์การวัดประเมินผลการเผยแพร่งานวิจัยและลักษณะของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์

ด้านผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ (Key Results)

ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญของแผน P17 มี 6 ข้อ ดังนี้

- KR1: จำนวนผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ถูกใช้ประโยชน์ สำหรับการส่งเสริมคุณค่า ความงอกงามของศิลปวัฒนธรรม และการปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง (เพิ่มขึ้นจำนวน 500 ชิ้น)

- KR2: จำนวนผลงานวิจัยและองค์ความรู้พื้นฐานด้านมนุษศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ (เพิ่มขึ้นจำนวน 100 ชิ้น)
- KR3: จำนวนผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่เกิดจากแผนงานวิจัยและวิชาการของวิทยสถานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ (เพิ่มขึ้นจำนวน 200 ชิ้น)
- KR4: จำนวนฐานข้อมูลแบบ Open access ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมที่เข้าถึงได้ง่าย ถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม (เพิ่มขึ้นจำนวน 20 ฐานข้อมูล)
- KR5: จำนวนผู้สืบสานถ่ายทอด และ/หรือนำ ผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไปใช้ประโยชน์สำหรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การส่งเสริมคุณค่า ความงอกงามของศิลปวัฒนธรรม และการปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม (เพิ่มขึ้นจำนวน 10,000 คน)
- KR6: จำนวนผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่เผยแพร่และสื่อสารในช่องทางต่างๆ ระดับนานาชาติ เป็นภาษาต่างๆ เพื่อให้เป็นสากล (เพิ่มขึ้นจำนวน 500 ชิ้น)

ในหัวข้อนี้ คณะผู้จัดทำจะอภิปรายถึงปัญหาระดับนโยบายที่ถูกกำหนดและชี้นำผ่านผลสัมฤทธิ์ทั้ง 6 ข้อ คณะผู้จัดทำมีข้อสังเกตว่าผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญทั้ง 6 ข้อนั้นถูกกำกับด้วยคำว่า “จำนวน” แทบทั้งสิ้น (โปรดดูตัวหนาที่ผลสัมฤทธิ์ด้านบน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อ 1-3 ที่เน้นไปที่การตีพิมพ์ผลงานวิจัยโดยเฉพาะ เกณฑ์การประเมินผลความสำเร็จหรือผลกระทบที่งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์มีจึงอยู่ในรูปแบบของผลผลิต (output) เชิงปริมาณของงานวิจัยที่ถูกเผยแพร่ แต่มิได้พูดถึงการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมกับผลงานด้านศิลปกรรมศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรม รวมถึงการประเมินผลกระทบ (impact) ต่อสังคมที่งานวิจัยสร้างสรรค์ที่ได้รับทุนสนับสนุนในนานาประเทศใช้เป็นตัวชี้วัดสำคัญ

ในผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญข้อ 4 และ 5 นั้น มีความใกล้เคียงกับการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมกับการสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมที่เป็นผลมาจากงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ อย่างไรก็ตามตัวชี้วัดทั้ง 2 ข้อนี้ก็ยังตั้งอยู่บนฐานของจำนวนของการเผยแพร่ มากกว่าประสบการณ์ และความคิดเห็นของผู้คนในสังคมเกี่ยวกับผลงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรม ทำให้บางครั้งผลงานการสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมที่ถูกเผยแพร่และได้รับการตอบรับอย่างดีไม่สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ในเชิงปริมาณได้ หรือในทางกลับกัน ผลงานทางด้านศิลปกรรม เช่น การแสดงดนตรี นิทศรรการศิลปะ ศิลปะการแสดงต่างๆ ที่ถูกเผยแพร่ออกสู่สาธารณะจะถูกประเมินความสำเร็จจากจำนวนผู้เข้าร่วมงาน ซึ่งการประเมินในลักษณะดังกล่าวอาจจะไม่ได้เป็นเครื่องสะท้อนถึงความสำเร็จของผลงานทางศิลปกรรมเสมอไป การประเมินผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ รวมไปถึงผลงานด้านศิลปกรรมควรจะมีการประเมินเชิงคุณภาพควบคู่กันไปด้วย หรือแบ่งตามลักษณะของผลงานที่เกิดขึ้นด้วยการประเมินทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณอย่างเหมาะสม

จากการจัดการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับปัญหาของผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญที่ไม่สอดคล้องกับผลผลิตของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ยังขาดองค์ประกอบอยู่มากสำหรับประเทศไทย ทำให้การสนับสนุนทุนด้านศิลปกรรมศาสตร์ไม่

สามารถสะท้อนภาพผลกระทบของงานศิลปกรรมศาสตร์ที่มีความหมายต่อสังคมไทยได้ และสังคมวิชาการหรือนโยบายด้านการวิจัยจึงไม่เห็นถึงศักยภาพของงานด้านศิลปกรรมศาสตร์

ด้านแผนงานย่อย

แผนงาน P17 ประกอบไปด้วยแผนงานย่อยจำนวน 4 แผนงาน ซึ่งคณะผู้จัดทำมีข้อสังเกตเกี่ยวกับแผนงานย่อยในรายข้อดังนี้

แผนงานย่อยที่ N34 (S2P17) วิจัยและวิชาการของวิทยสถานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์จะเห็นได้ว่าประเด็นมุ่งเน้นของแผนงานย่อยที่ N32 นี้มีลักษณะที่เสริมสร้างความแข็งแรงของความรู้ด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ถูกสถาปนาไว้อยู่ก่อนหน้านี้แล้ว ได้แก่ ฐานความรู้ด้านสุวรรณภูมิศึกษา โลกคดีศึกษา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พิพิธภัณฑ์ศิลปกรรมแห่งชาติ แต่ว่าแผนงานย่อยนี้กลับไม่ได้พูดถึงความแตกต่างหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมภายในประเทศไทย มิได้ให้ความสำคัญกับผลงานด้านศิลปกรรมที่ถูกสร้างสรรค์จากกลุ่มคนที่ไร้สิทธ์ไร้เสียงในสังคม และเพิกเฉยต่อบทบาทหน้าที่ของงานสร้างสรรค์ด้านศิลปะที่ต้องการพูดถึงประเด็นทางสังคม นอกจากนี้ ประเด็นมุ่งเน้นที่ 3 และ 4 ของแผนงานย่อยในข้อนี้ยังมุ่งไปที่การรักษาและเชิดชูความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน แต่มิได้กล่าวถึงความสำคัญในการขยายขอบเขตความรู้และการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปกรรมที่อาจจะไม่ได้จัดอยู่ในประเภทที่ควรแก่การอนุรักษ์ อาทิ การสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมสมัยนิยมในรูปแบบต่าง ๆ หรืองานสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมที่ต้องการสะท้อนประเด็นทางสังคม

แผนงานย่อยที่ N35 (S2P17) วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แผนงานย่อยนี้ถูกจัดกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มเรื่อง ได้แก่ กลุ่มเรื่องมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และกลุ่มเรื่องสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ การแบ่งประเภทกลุ่มเรื่องนี่ชี้ให้เห็นถึงการแบ่งประเภทของงานวิจัยที่เป็นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ออกจากงานงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ออกจากกัน อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละกลุ่มเรื่องแล้วคณะผู้จัดทำพบว่ายังมีความคลุมเครือและไม่ชัดเจน ส่งผลให้การสนับสนุนทุนงานวิจัยบางครั้งไม่ได้แบ่งวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ออกจากโครางการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อย่างชัดเจนนัก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่างานศิลปกรรมบางแขนงจำเป็นต้องมีแนวทางวิจัยเฉพาะของตนเอง เช่น ทิศนศิลป์ ดนตรี การแสดง เป็นต้น แต่เมื่อกล่าวถึงบทบาทของศิลปกรรมศาสตร์ในมิติงานวิจัยด้านพื้นฐานแล้วก็สามารถพัฒนาโจทย์เชิงประเด็นที่เหมาะสมกับปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมในปัจจุบัน ด้วยงานวิจัยพื้นฐานที่ทำหน้าที่ให้ความรู้ทางด้านสารัตถะและวิธีวิทยา รวมทั้งการส่องสะท้อนสังคมได้ด้วย ทั้งนี้คณะผู้จัดทำได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับแผนงานย่อยที่ N33 โดยจำแนกตามรายกลุ่มเรื่อง ดังนี้

- <u>กลุ่มเรื่องมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์</u> เห็นได้ชัดว่าเป้าหมายของกลุ่มเรื่องนี้พูดถึงการใช้องค์ความรู้จากงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์พัฒนาประเทศบนพื้นฐานของความเคารพแตกต่าง และเพื่อเข้าใจสังคมวัฒนธรรม นับว่าเป็นเป้าหมายที่เหมาะสมกับงานวิจัยด้านดังกล่าว อย่างไรก็ตาม คณะผู้จัดทำมีความเห็นว่าเป้าหมายนี้ ควรจะเป็นยุทธศาสตร์หลักหรือเป้าหมายหลักของแผนงานวิจัยโดยรวมมากกว่าที่จะปรากฏอยู่ในแผนงานย่อย กลุ่มเรื่องของแผนงานย่อยนี้ชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของงานวิจัยที่ไม่ได้รองรับนโยบายระดับสถาบันอย่างเดียว แต่ยังทำหน้าที่ชี้นำสังคม และวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคมได้อีกด้วย อย่างไรก็ดีกลุ่มเรื่องนี้ละเว้นงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ไปอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าประเด็นมุ่งเน้นในกลุ่มเรื่องนี้บางประเด็นมีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านศิลปกรรม

ศาสตร์โดยตรง ได้แก่ “ส่งเสริมคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม” “สร้างองค์ความรู้ที่ลุ่มลึกเกี่ยวกับมรกดทางวัฒนธรรม” “ออกแบบความเป็นไทยที่เหมาะสมกับยุคสมัย” แต่ข้อความเหล่านี้กลับตกเป็นความคาดหวังที่มีต่องานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การแบ่งประเภทลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันระหว่างงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่สะท้อนและชี้นำสังคม กับงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่มุ่งเน้นแต่เพียงการนำเสนอความงามด้านศิลปวัฒนธรรม โดยไม่จำเป็นจำต้องคำนึงถึงคุณูปการของศิลปกรรมศาสตร์ที่มีต่อสังคมในฐานะที่เป็นตัวชี้วัดของผลงานการวิจัย ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้ว มีงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์จำนวนมากที่ต้องการสะท้อนปัญหาสังคมผ่านทั้งงานวิจัยและการสร้างสรรค์งานศิลป์

- <u>กลุ่มสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์</u> ภาพรวมของกลุ่มเรื่องนี้เน้นไปที่งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์โดยตรง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาเป้าหมาย ผลผลิต กรอบการวิจัยและนวัตกรรม และประเด็นมุ่งเน้น จะพบว่ากลุ่มเรื่องดังกล่าวชี้นำไปที่งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่มีความยึดโยงกับสถาบันหลักของชาติเป็นหลัก หรือหากจะมีการกำหนดประโยชน์ของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ ก็จะเป็นการกล่าวอย่างกว้าง ๆ เช่น “ไปใช้ประโยชน์ด้านสังคม” “สร้างคุณค่าและความงอกงาม” “สร้างและพัฒนาผู้รักษา สืบสานและต่อยอด” และคำว่า “ซอฟต์พาวเวอร์” การกำหนดเป้าหมายงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และสร้างคุณค่าความงอกงามส่งผลต่อลักษณะงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่สมควรได้รับเลือก หากพิจารณาจากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนวิจัยในกลุ่มเรื่องดังกล่าวในปีรอบปีงบประมาณล่าสุด จะพบว่า งานวิจัยทั้ง 6 โครงการ เป็นงานวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมเชิงจารีตเป็นส่วนมาก และไม่พบงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมศาสตร์สมัยนิยม หรือศิลปกรรมศาสตร์จากสังคมวัฒนธรรมชายขอบ เช่น วัฒนธรรมวัยรุ่น หรือวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น การกำหนดเป้าหมายแบบกว้างของ วช. เช่นนี้จะจำกัดไม่ให้งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์มีบทบาทด้านการสะท้อนและแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งเป็นการบังคับให้งานวิจัยลักษณะนี้ถูกจัดประเภทในแผนงานย่อยอื่น

เป็นที่น่าสังเกตเช่นเดียวกันว่างานวิจัยที่ได้การคัดเลือกในกลุ่มเรื่องนี้เป็นงานวิจัยประเภทสร้างสรรค์ แต่ทว่าคำจำกัดความของคำว่าสร้างสรรค์นั้น ไม่ได้ปรากฏอยู่ในแผนด้าน ววน. แต่อย่างใด นอกจากจะไม่ครอบคลุมการสร้างสรรค์งานศิลป์ที่หลากหลายในสังคมวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันแล้ว เป้าหมายดังกล่าวยังเป็นการกำหนดคุณค่างานศิลป์ให้มีคุณลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นงานที่เน้นไปที่สุนทรียะทางศิลปะ มากกว่างานที่มีลักษณะเป็นศิลป์ในเชิงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ถึงแม้จะมีงานวิจัยที่เข้ากับเกณฑ์นี้ก็ยังจะต้องขึ้นอยู่กับกันตีความอีกทีหนึ่งว่า “ซอฟต์พาวเวอร์” “คุณค่า” “ความงอกงาม” นั้นมีนิยามและขอบเขตเป็นอย่างไร งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ในลักษณะจึงมีโอกาสสูงที่จะไม่ถูกพิจารณาให้เข้าข่ายในการรับทุนวิจัยในกลุ่มเรื่องนี้ ทั้ง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์โดยตรง

ในมิติทางวิชาการ องค์ความรู้ด้านวิชาการงานศิลป์ และการวิจัยสร้างสรรค์นั้นยังเป็นประเด็นถกเถียงในแวดวงนักวิชาการ นักวิจัย และศิลปิน ที่ในบางครั้งเป็นบทบาทของผู้รับทุนเพียงคนเดียวที่กำหนดความหมายและขอบเขตของการสร้างสรรค์ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินโดยเกือบสมบูรณ์ เมื่อไม่มีการกำหนดขอบเขตของการสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมอย่างชัดเจน และการสร้างระบบนิเวศเพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์อย่างเป็นระบบทำให้นโยบายงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ไม่สามารถกำหนดเป้าหมายในการ

สร้างสรรค์ทางศิลปกรรมศาสตร์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดลักษณะการผลิตซ้ำงานศิลปกรรมบางประเภทอยู่ระยะหนึ่งจากข้อมูลผู้ได้รับทุน เช่น งานประพันธ์เพลง นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มยังชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงทุน เนื่องจากนักวิจัยสายศิลปกรรมศาสตร์บางรายอาจไม่คุ้นเคยกับโครงสร้างของการให้ทุนของแผนด้าน ววน. ความไม่แน่ใจในการพัฒนาโจทย์วิจัยนี้ส่งผลต่อการเข้าถึงทุนและความกล้าหาญในการพัฒนาโจทย์ใหม่ ๆ นอกจากนี้ปัญหาที่พบมากในโครงการวิจัยที่ได้รับทุนในกลุ่มเรื่องนี้คือการใช้คำว่า นวัตกรรม เป็นคำสำคัญในงานวิจัย หากแต่เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่างานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมบางอย่างอาจจะไม่ถูกนับเป็นนวัตกรรมในเชิงวิชาการ กล่าวคือ เป็นเพียงการรังสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมาก็จริง แต่ไม่ได้นำเสนอความรู้ใหม่ หรือชักชวนให้เกิดการทบทวนความรู้เดิมที่ถูกสถาปนาในวงวิชาการด้านศิลปกรรมศาสตร์แต่อย่างใด

แผนงานย่อยที่ N37 (S2P17) วิจัยและพัฒนาสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ของด้านศิลปกรรม

ในแผนงานนี้ประกอบไป 1 กลุ่มเรื่อง ได้แก่ การพัฒนาต่อยอดผลงานด้านศิลปกรรม เมื่อพิจารณาโครงการวิจัยทั้ง 19 โครงการที่รับทุนวิจัยในเรื่องดังกล่าว จะเห็นได้ว่างานวิจัยทุกชิ้นสอดคล้องกับเป้าหมายด้าน “สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเพื่อการพัฒนา ต่อยอดและนำผลงานศิลปกรรมไปใช้ประโยชน์ทางสังคม ชุมชน และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ” อย่างไรก็ตามคณะผู้จัดทำคิดว่าการปรับตัวได้ทันต่อพลวัติการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น ไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปแบบของเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเสมอไป แต่จำเป็นจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่เป็นส่วนหนึ่งในการชี้นำสังคมที่เปิดกว้าง เป็นธรรม เช่นเดียวกัน

ในขณะเดียวกันเอง เมื่อพิจารณากรอบการวิจัยและนวัตกรรมแล้ว คณะผู้จัด ทำพบว่าในกลุ่มเรื้องนี้มีความทับซ้อนกันกับกลุ่มเรื่องก่อนหน้าอยู่พอสมควร โดยเฉพาะอย่างการประดิษฐ์งานศิลปะใหม่ขึ้นมา หากแต่ในกลุ่มเรื่องนี้กลับใช้คำว่า “พัฒนาต่อยอด” เป็นคำสำคัญแทนคำว่า “สร้างสรรค์” ในกลุ่มเรื่องสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ และประเด็นมุ่งเน้นการวิจัยนั้นถูกกำหนดมาอย่างจำกัดเฉกเช่นเดียวกันกับกลุ่มเรื่องก่อนหน้า

ยุทธศาสตร์ 4 (S4)

การพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมให้เป็นฐานการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดดและอย่างยั่งยืนโดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม

ในด้านของการพัฒนากำลังคนตามยุทธศาสตร์นี้ เพื่อฐานการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดดและอย่างยั่งยืน โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม ประกอบด้วย P21 (S4) ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาฯ P22 (S4) พัฒนาและยกระดับสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมฯ และ P23 (S4) พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียนฯ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เปิดกว้างสำหรับทุกสาขาวิชา ในประกาศรับข้อเสนอโครงการทุนวิจัยปี พ.ศ. 2568 ได้ระบุว่า การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศนั้น ต้องใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม รวมทั้งสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์และการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ

ยุทธศาสตร์นี้ไม่ได้มีการกล่าวถึงศิลปกรรมศาสตร์แต่อย่างใด ดังนั้นจึงเกิดข้อจำกัดในการส่งเสริมสนับสนุน นักวิจัย นักวิชาการ และศิลปินในการร่วมขับเคลื่อนประเทศ หลักการและเหตุผลของยุทธศาสตร์นี้มีข้อบ่งชี้ถึงอัตราการแข่งขันของประเทศด้วยมาตรวัดทางเศรษฐกิจที่จ้องพึ่งพาเทคโนโลยีและนวัตกรรม บุคลากรนักวิจัยที่มีทักษะสูงในการขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรม ความต้องการเป็นศูนย์กลางเมืองแห่งอุตสาหกรรมระดับโลก IGNITE THAILAND 8 วิสัยทัศน์ ประกอบด้วย ตั้งเป้าให้ไทยเป็นศูนย์กลางเมืองท่องเที่ยว (Tourism Hub)

การแพทย์และสุขภาพ (Wellness & Medical Hub) อาหาร (Agriculture & Food Hub) การบิน (Aviation Hub) ขนส่งของภูมิภาค (Logistic Hub) ผลิตยานยนต์แห่งอนาคต (Future Mobility Hub) เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy Hub) และทางการเงิน (Financial Hub) แต่เกณฑ์ทั้งหมดนี้ไม่ได้ระบุถึงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่อยู่ในขอบข่ายของศิลปกรรมศาสตร์หรือความต้องการการบูรณาการศาสตร์เข้าด้วยกัน แต่เน้นการผลิตนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกร ถึงแม้จะมีเป้าประสงค์ในการสร้างนักวิจัยทักษะสูง/สมรรถนะสูงก็ตามทุกสาขาก็ตาม

ในปี 2568 มีการระบุเฉพาะว่า ต้องการกำลังคนที่สอดคล้องตามนโยบาย Ignite Thailand และประเด็นตามแผนการสนับสนุนของ บพค. ปี 2566 - 2570 มุ่งเน้นในการสนับสนุนให้เกิดการสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยระดับสูงในระดับบัณฑิตศึกษา ระดับปริญญาเอก ที่ครอบคลุมการวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์อุตสาหกรรมแห่งอนาคต และบริการแห่งอนาคต (Future Industry) รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นแนวหน้า (Frontier Technology) (ดูประกาศรับข้อเสนอโครงการ ของ บพค. ยุทธศาสตร์ที่ 4 2568) อย่างไรก็ดีในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส ให้ความสำคัญด้านการพัฒนากำลังคนด้านศิลปกรรมศาสตร์เป็นโจทย์สำคัญในการพัฒนาประเทศ

ข้อเสนอแนะ

คณะผู้จัดทำขอเสนอสำแนะนำเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนวาระการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อให้การกำหนดนโยบายมีความสอดคล้องกับลักษณะของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ และเพื่อตอบสนองประโยชน์ของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ต่อสังคม โดยคณะผู้จัดทำจะเสนอประเด็นตามหัวข้อที่ได้แสดงความคิดเห็นและตั้งข้อสังเกตไว้ในส่วนก่อนหน้า

ข้อเสนอแนะด้านยุทธศาสตร์

คณะผู้จัดทำมีความคิดว่ายุทธศาสตร์ของแผนด้าน ววน. ควรจะระบุบทบาทหน้าที่ของงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ของแต่ละด้านให้ชัดเจน เพราะ ณ ปัจจุบันนี้ ทุกยุทธศาสตร์ล้วนมีคำอธิบายที่เน้นไปที่การพัฒนาวิทยาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ และเน้นผลสำเร็จเป็นนวัตกรรมมากกว่าผลกระทบทางสังคม ในส่วนของยุทธศาสตร์ที่ 2 ของแผนด้าน ววน. วิทยาศาสตร์นั้นได้รับความสำคัญเป็นอันดับแรก ดังเห็นได้จากคำกล่าวลงท้ายยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วย “โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม” นั่นหมายความว่างานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์นั้นถูกหมายรวมไปเป็นส่วนหนึ่งของ “งานวิจัย” แต่ไม่ได้ถูกเน้นย้ำในเรื่องบทบาทหน้าที่ และคุณูปการเท่างานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ คณะผู้จัดทำคิดว่าควรมีการทบทวนยุทธศาสตร์ดังกล่าวโดยพูดถึงศักยภาพของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ไม่เพียงแต่สามารถแสดงออกถึงความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์ แต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความเท่าเทียมในความแตกต่างหลากหลาย และอยู่ในระบอบแห่งประชาธิปไตยได้อีกด้วย ศิลปกรรมศาสตร์สามารถยังประโยชน์ที่ครอบคลุมด้วยความรู้ในหลายมิติ มีวิธีวิทยาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น งานวิจัยประเภท Frontier Research งานวิจัยขั้นแนวหน้าเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ หรืองานวิจัยพื้นฐานความรู้เชิงลึกในศิลปกรรมศาสตร์ งานวิจัยประเภทApplication-based Research ที่ส่งเสริมการผลิตนักวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการประยุกต์ใช้ศิลปกรรมศาสตร์ ตลอดจนงานสร้างสรรค์ที่สามารถเป็นสาขาหนึ่งที่ร่วมขับเคลื่อนประเทศได้ทั้งมิติทางวิชาการและการร่วมขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

หากมีระบบการจัดการที่ดีและมองเห็นว่าศิลปกรรมศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างทรัพยากรมนุษย์และขับเคลื่อนสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจได้

ในส่วนของยุทธศาสตร์ที่ 4 คณะผู้จัดทำเห็นว่าสาระสำคัญของเนื้อหาในยุทธศาสตร์นี้มีความคล้ายคลึงกันกับยุทธศาสตร์ที่ 2 คือให้ความสำคัญกับงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์อย่างเห็นได้ชัด และไม่ได้พูดถึงงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมโดยสิ้นเชิง คณะผู้จัดทำคิดว่าควรมีปรับปรุงคำอธิบายยุทธศาสตร์นี้ให้ครอบการพัฒนากำลังค้นและสถาบันด้านศิลปกรรมศาสตร์ และใช้ผลงานวิจัยด้านศิลปกรรมเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่คอยขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ การตั้งยุทธศาสตร์ในลักษณะที่คณะผู้จัดทำเสนอไปนั้นจะเปิดโอกาสให้งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่เน้นการประยุกต์ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรวมไปถึงระบบนิเวศในการสร้างสรรค์งานศิลป์ รวมไปถึงงานวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมทางด้านศิลปะรูปแบบต่าง ๆ สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และการสนับสนุนอย่างจริงจังจากภาครัฐได้

ทั้งนี้ การพัฒนาระบบนิเวศการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ (Ecosystem of Research in the Fine Arts) ที่ดีจะสามารถทำให้แวดวงวิชาการมีความเข้าใจความสำคัญของศิลปกรรมศาสตร์ และเกิดการสนับสนุนอย่างเป็นระบบได้ คณะผู้วิจัยขอยกตัวอย่างระบบนิเวศการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ ดังนี้ การสร้างเครือข่ายและโครงสร้างต่าง ๆ ที่สนับสนุนการศึกษา วิจัย สร้างสรรค์ และการเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยหลากหลายองค์ประกอบที่ทำงานร่วมกันดำเนินการเพื่อส่งเสริมการวิจัยและการสร้างสรรค์ในสาขาศิลปกรรมศาสตร์ อาทิ สถาบันการศึกษา ศิลปินและนักวิจัย บุคคลที่ทำงานด้านศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งในด้านการสร้างสรรค์และการวิจัย องค์กรที่สนับสนุนการวิจัย สถาบันการเงินหรือองค์กรที่ให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยและศิลปะ หอศิลป์และพื้นที่จัดแสดง สถานที่ที่แสดงผลงานศิลปกรรมศาสตร์และให้โอกาสกับศิลปินในการเผยแพร่ผลงาน ชุมชน การเข้าร่วมของชุมชนในการสนับสนุนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะ รวมทั้งการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาช่วยในการสร้างสรรค์และเผยแพร่ศิลปกรรม ไม่ว่าจะเป็นสื่อ และแพลทฟอร์มออนไลน์ ซึ่งในต่างประเทศมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในสหรัฐอเมริกา มีหลายโปรแกรมการสนับสนุนศิลปินผ่านกองทุนต่าง ๆ อาทิ National Endowment for the Arts ซึ่งให้ทุนสนับสนุนการสร้างสรรค์และการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ ประเทศสวีเดน มี Kulturfond ซึ่งเป็นกองทุนที่สนับสนุนโครงการทางศิลปะและการวิจัยในหลากหลายสาขา เช่น ดนตรี, ศิลปะการแสดง และศิลปกรรม สหราชอาณาจักร มี Arts Council England ซึ่งให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องการศึกษาและการวิจัยด้านศิลปกรรม รวมถึงการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ระบบนิเวศการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์จึงเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายและองค์ประกอบที่ทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศิลปกรรมศาสตร์ในระดับชุมชนท้องถิ่น ระดับชาติและนานาชาติ

ซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพในเรื่องพื้นที่จัดแสดงของทั้งทางภารรัฐและเอกชนอยู่พอสมควรแต่ขาดการเชื่อมประสานอย่างเป็นระบบ หากมีการปรับตัวชี้วัดผลงานงานด้านศิลปกรรมที่เหมาะสมของธรรมชาติของงานและการสร้างระบบนิเวศเพื่อให้สอดรับกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน งานวิจัย การเผยแพร่ก็จะเกิดการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่และทำให้ศิลปกรรมศาสตร์สามารถยังประโยชน์ในการขับเคลื่อนประเทศได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะด้านเป้าหมาย

คณะผู้จัดทำขอเสนอให้มีการจำแนกการระบุเป้าหมายระหว่างงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ออกจากกัน เพราะว่าลักษณะทางวิชาชีพและวิชาการของทั้ง 3 ศาสตร์นี้มีความเป็น

เอกลักษณ์ชัดเจน แม้ว่าจะมีขอบเขตบางอย่างที่ทับซ้อนกันอยู่บ้างก็ตาม การรวบเป้าหมายงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ไว้ด้วยกันส่งผลต่อเนื่องให้การกำหนดเป้าหมาย และประเด็นมุ่งเน้นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ไม่สามารถแสดงศักยภาพของนักวิจัยรวมไปถึงภูมิทัศน์ของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ของไทยในสังคมปัจจุบันได้อย่างเต็มที่

คณะผู้จัดทำเสนอว่าการระบุคุณลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นมีควรใช้คำอธิบายที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงเพื่อลดช่องว่างในการตีความที่เกิดขึ้นจากการใช้คำที่มีความหมายและขอบเขตกว้าง อาทิ คุณค่า ความงอกงาม อารยะ ยั่งยืน แต่อาจจะให้พูดถึงการใช้ผลงานด้านศิลปกรรมเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างหลากหลายของความสามารถในการสร้างสรรค์ และเป็นเครื่องมือในการแก้ไขและสะท้อนปัญหาสังคม ทั้งหมดนี้ก็เพื่อรักษามาตรฐานของเกณฑ์การประเมินโครงการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์

ข้อเสนอแนะด้านผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ

คณะผู้จัดทำคิดว่าสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนในส่วนของผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ (Key Results) ระดับผลลัพธ์คือการทบทวนลักษณะเกณฑ์ที่นำมาใช้วัดผลงานวิจัย คณะผู้จัดทำเสนอว่าควรมีการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญในลักษณะของการวัดและประเมินผลเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับการใช้เกณฑ์ด้านปริมาณ อาทิ มีการติดตามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานวิจัย ความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมการเผยแพร่ผลงานด้านศิลปกรรมในรูปแบบต่าง ๆ แม้กระทั่งบทปริทัศน์ (review) ที่เกี่ยวข้องกับผลงานด้านศิลปกรรมที่เป็นผลมาจากงานวิจัย คณะผู้จัดทำยังขอเสนอให้มีการปรับปรุงปริมาณที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลให้มีความเหมาะสมและได้สัดส่วน อาทิ จำนวนฐานข้อมูลที่เพิ่มขึ้น เพราะฐานข้อมูลนั้นจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานและเข้าถึงได้ ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของฐานข้อมูลนั้นอาจจะไม่ได้แสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ แต่สิ่งที่ควรนำมาพิจารณาด้วยคือ การติดตามความเห็นของผู้ใช้งานฐานข้อมูลเหล่านั้น กล่าวคือ งานวิจัยไม่จำเป็นต้องก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของทรัพยากรและบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ แต่ควรจะคำนึงถึงผลระยะยาวที่เกิดกับองค์ความรู้เหล่านั้น การที่จะติดตามผลในลักษณะนี้จำเป็นจะต้องใช้การวัดและประเมินผลในเชิงคุณภาพ

ด้านแผนงานย่อย

คณะผู้จัดทำเสนอให้มีการปรับปรุงขอบเขตการวิจัยของแผนงานย่อยที่ N33 ทั้ง 2 กลุ่มเรื่อง ในกลุ่มเรื่องมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้น จะเห็นได้ว่าไม่มีระบุถึงงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์โดยตรง ทำให้งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ในกลุ่มเรื่องนี้ถูกจัดหมวดหมู่ในกลุ่มงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ คณะผู้จัดทำเสนอให้มีการปรับปรุงกลุ่มเรื่องดังกล่าวให้ครอบคลุมงานวิจัยพื้นฐานด้านศิลปกรรมศาสตร์ เช่น การขยายขอบเขตงานวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ให้ครอบคลุมศิลปวัฒนธรรมในระดับชุมชน ท้องถิ่น ชาติพันธุ์ และระดับรากหญ้าที่อาจจะไม่ได้รับการสนับสนุนหรือการยอมรับจากนโยบายระดับชาติมาก่อนหน้านี้ ระบุถึงงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ตรวจสอบปทัสถาน และสถานภาพความรู้ที่คอยขับเคลื่อนปฏิบัติการด้านศิลปกรรมศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมไปถึงงานวิจัยที่มีลักษณะข้ามศาสตร์ที่นำกรอบแนวคิดทฤษฎีจากสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจหรือวิพากษ์ศิลปกรรมศาสตร์ ควรมีคำอธิบายเพื่อรองรับงานวิจัยที่ด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ต้องการสะท้อนและแก้ไขปัญหาสังคม

ในส่วนของกลุ่มเรื่องสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ ควรมีการกำหนดนิยาม ขอบเขต และเกณฑ์ในการพิจารณางานสร้างสรรค์ที่ชัดเจน โดยไม่ได้คำนึงถึงแค่การประดิษฐ์สิ่งใหม่ขึ้นมาอย่างมีสุนทรียะ ผู้วิจัยต้องสามารถระบุได้ว่าสิ่งประดิษฐ์ใหม่ทางศิลปกรรมนี้เข้ามานำเสนอความรู้ใหม่ หรือเข้ามาโต้ตอบกับสถานภาพความรู้เดิมทางศิลปกรรมศาสตร์ในแขนงนั้น ๆ ได้อย่างไร หรือสามารถระบุได้ว่าการสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์นี้มีประโยชน์อย่างไรต่อสังคมที่เกี่ยวข้อง และสามารถประเมินและติดตามผลของการสร้างสรรวิชาการงานศิลป์นี้ในระยะยาวเชิงคุณภาพได้อย่างไร

สิ่งที่ควรทำควบคู่ไปกับการปรับปรุงกรอบของกลุ่มเรื่องสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ คือการจัดอบรมให้แก่ผู้สนใจขอทุนวิจัยเพื่อทำความเข้าใจถึงจุดประสงค์และเป้าหมายของงานวิจัยในกลุ่มเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิยามและขอบเขตของการสร้างสรรค์งานศิลป์ในเชิงวิชาการ เพื่อป้องกันการฉวยโอกาสในการใช้ทุนวิจัยเพียงเพื่อการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ไม่ได้นะเสนอความรู้หรือขยายพรมแดนความรู้ด้านศิลปกรรมศาสตร์ และงานวิจัยที่ไม่ได้มีการตระหนักถึงผลกระทบต่อสังคม เนื่องจากงานสร้างสรรค์วิชาการด้านศิลปกรรมศาสตร์ในปัจจุบันไม่สามารถลอยตัวเหนือเหตุการณ์ทางสังคมและชีวิตประจำวันของผู้คนได้ ในขณะเดียวกันควรมีการจัดอบรมให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับหลักการในการประเมินโครงการวิจัยในกลุ่มเรื่องนี้ เพื่อลดช่องว่างในการตีความและอำนาจตัดสินใจที่อาศัยความเข้าใจส่วนบุคคลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ และควรมีการตรวจสอบความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อถ่วงดุลอำนาจการตัดสินใจ และรักษาความโปร่งใสทางวิชาการให้กับงานวิจัยในกลุ่มเรื่องนี้

ในส่วนของประเด็นมุ่งเน้นของแผนงานย่อยที่ N33 และ N35 นั้น คณะผู้จัดทำคิดว่าควรมีการพิจารณาการแบ่งสาขาของการสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมให้สอดคล้องกับสถานภาพความรู้ด้านดังกล่าวในปัจจุบัน คณะผู้จัดทำเสนอให้มีการเพิ่มสาขาวิชาให้มีความหลากหลาย เช่น ด้านศิลปะการแสดง ด้านการออกแบบ สื่อ รวมถึงมีการกำหนดขอบเขตของคำว่า “ศิลป์” ที่ไม่ได้จำกัดแค่เฉพาะงานที่เป็นศิลปะแบบจารีตเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงงานสร้างสรรค์ในวัฒนธรรมสมัยนิยม หรือการสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอีกด้วย ตลอดจนการพัฒนากำลังคนด้านศิลปกรรม อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเพื่อเป็นกำลังในการขับเคลื่อนประเทศอีกด้วย

(ร่าง) วาระวิจัย (Research Agenda)
ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
และข้อเสนอแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)

จากการทบทวนแผนด้าน ววน. ปี พ.ศ. 2566-2570 มีข้อค้นพบสำคัญคือแผนด้าน ววน. จำนวน 25 แผน มีประเด็นส่งเสริมการวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ อยู่ในแผน 17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริม คุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืนและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง หน่วย PMU ที่รับผิดชอบแผนงานนี้คือ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งให้ทุนวิจัยในแผนงานย่อย 4 แผน ได้แก่ แผนงานย่อย N34 วิจัยและวิชาการของวิทยสถานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แผนงานย่อย N35 วิจัยพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แผนงานย่อย N36 วิจัยและพัฒนามนุษย์กับความสัมพันธ์ทางสังคมและเทคโนโลยี และแผนงานย่อย N37 วิจัยและพัฒนาสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ของด้านศิลปกรรม งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ได้รับทุน SF จาก วช. จะมีลักษณะเป็นงานวิจัยเชิงประยุกต์ที่นำไปใช้ประโยชน์และพัฒนาด้านนวัตกรรม

อย่างไรก็ตาม แผนงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคม ได้แก่ แผนงาน 9 พัฒนาสังคมสูงวัย แผนงาน 11 ขจัดความยากจน แผนงาน 12 สังคมคุณธรรม แผนงาน 13 พัฒนาเมืองน่าอยู่ แผนงาน 14 สังคมไทยไร้ความรุนแรง แผนงาน 15 ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม แผนงาน 16 ภัยพิบัติทางธรรมชาติ แผนงาน 18 การวิจัยขั้นแนวหน้า และแผนงาน 23 ศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียน แผนงานเหล่านี้อยู่ภายใต้หน่วย PMU หลายแห่ง ได้แก่ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) หน่วยบริหารแลจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) (สวก.) และสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (สนช.) แต่ตัวชี้วัดในแผนงานเหล่านี้เน้นการสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยี การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ องค์กรต้นแบบ ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ฐานข้อมูล นโยบาย มาตรการ กลไก และแนวทางปฏิบัติ ทำให้เกิดงานวิจัยเชิงประยุกต์จำนวนมาก นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่ต้องการทำวิจัยพื้นฐานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้จึงไม่ส่งข้อเสนอโครงการวิจัยตามตัวชี้วัดที่กำหนดในแผนด้าน ววน. (วิสุทธิ์ เวชวราภรณ์, 2566)

ในกรณีทุนวิจัย FF ที่จัดสรรให้หน่วยงานในมหาวิทยาลัยและองค์กรของรัฐไปทำงานวิจัยตามพันธกิจขององค์กร พบว่าปัจจุบันองค์กรรัฐจะทำงานวิจัยเชิงประยุกต์ ในขณะที่มหาวิทยาลัยจะมียุทธศาสตร์วิจัยที่เน้นสร้างผลงานเพื่อตีพิมพ์ระดับนานาชาติ (Scopus) และ Q1 Journal เน้น Global Impact เน้นการได้รับจัดอันดับสากลสูงขึ้น สร้างนวัตกรรมเพื่อให้เกิด Start Up สนับสนุนการทำวิจัยที่ใช้ในเชิงพาณิชย์และการจดสิทธิบัตร งานวิจัยด้านการเปนผู้ประกอบการ ด้านปัญญาประดิษฐ์ งานวิจัยที่ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจและสินทรัพย์ทางปัญญา และสร้างนโยบายสาธารณะ ทำให้มหาวิทยาลัยมุ่งส่งเสริมการทำวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถสร้างผลงานได้เป็นรูปธรรม

จากข้อจำกัดข้างต้น จึงจำเป็นต้องสร้างกรอบแผนงานด้าน ววน. ที่สอดคล้องกับความสนใจของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยมีกรอบคิดการทำยุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

ทิศทางการวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ของโลก

มหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก เช่น มหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ มีหลักการสำคัญที่ส่งเสริมงานวิจัยเกี่ยวกับการท้าทายทางความคิด (challenge current ideas) มุ่งพัฒนากรอบแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาแบบใหม่ (develop innovative theories and methods) แสวงหาวิธีการใหม่เพื่อทำความเข้าใจสังคมโลก (new ways of understanding) รวมทั้งทำงานร่วมมือกับผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรต่างๆ หลักการและแนวทางส่งเสริมงานวิจัยของมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ดคือ ความเท่าเทียม ความหลากหลาย และการไม่แบ่งแยก ปัจจุบันมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ดมีกลุ่มนักวิจัยสังคมศาสตร์จำนวนมาก วิธีการบริหารงานวิจัยจึงให้โอกาสนักวิจัยทำงานวิจัยที่สร้างข้อค้นพบใหม่ (ground-breaking research)[31]

ศูนย์วิจัยศิลปะ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ (The Centre for Research in the Arts, Social Sciences and Humanities (CRASSH)[32] มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ให้ความสำคัญกับการวิจัยข้ามศาสตร์เพื่อให้เกิดความรู้สำหรับสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ให้ความสนใจเกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมแบบใหม่ๆ ทั้งในประเทศอังกฤษและต่างประเทศ มีการตั้งหน่วยวิจัยที่สำคัญ เช่น ศูนย์ภูมิรัฐศาสตร์ (The Centre for Geopolitics) เพื่อสร้างความเข้าใจและให้ความรู้แก่สาธารณะและผู้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองข้ามชาติ ศูนย์การศึกษาความรู้ระดับโลก (Centre for Global Knowledge Studies) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือของนักวิจัยหลากหลายสาขาและทำวิจัยเพื่อผลิตความรู้ข้ามศาสตร์ ศูนย์วิจัย Cambridge Digital Humanities ส่งเสริมงานวิจัยทางศิลปะ และมนุษยศาสตร์ที่ผลิตผลงานผ่านสื่อดิจิทัล

สภาวิจัยสังคมศาสตร์ (Social Science Research Council) ประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ความสำคัญในประเด็นประชาธิปไตย การขยายโอกาสทางสังคม การสร้างสุขภาวะ การสร้างสันติภาพ และความปลอดภัยของสาธารณะ แนวทางงานวิจัยจะเกี่ยวข้องกับบทบาทของสหรัฐอเมริกากับประเทศต่างๆ มีการสนับสนุนงานวิจัยของกลุ่มคนผิวสี ให้ทุนวิจัยแก่นักวิจัยรุ่นใหม่ในประเทศแอฟริกาและลาตินอเมริกา[33] สภาวิจัยแห่งออสเตรเลีย (Australian Research Council) มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนนักวิจัยจากท้องถิ่นและกลุ่มคนพื้นเมือง นักวิจัยที่เป็นผู้หญิง และนักวิจัยรุ่นใหม่ รวมทั้งให้การสนับสนุนโครงการวิจัยที่สร้างความร่วมมือกับต่างประเทศ ประเด็นวิจัยที่มีความสำคัญ ได้แก่ ชุมชนที่มีสุขภาวะ การสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชนพื้นเมือง การปกป้องและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม[34]

หน่วยปฏิบัติงานวิจัยชื่อ “ชุมชนห้องปฏิบัติการแห่งศตวรรษที่ 21” (The 21st Century Lab Community) ของมหาวิทยาลัยลินคอล์น ประเทศอังกฤษ[35] เป็นการทำงานวิจัยของกลุ่มนักสังคมศาสตร์ที่มีความเชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาทั้งในประเทศอังกฤษและต่างประเทศเพื่อให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทต่อการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีประเด็นวิจัยที่ท้าทาย 10 เรื่อง ได้แก่

---

[31] อ้างจาก Social Sciences Division Research and Impact Strategy มหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด สืบค้นจาก https://www.socsci.ox.ac.uk/sites/default/files/socsci/documents/media/ssd_research_impact_strategy_2023_1.pdf

[32] อ้างจาก https://www.crassh.cam.ac.uk/research/projects-centres/

[33] อ้างจาก https://www.ssrc.org/

[34] อ้างจาก https://www.arc.gov.au/about-arc/arc-strategies-and-policies/arc-strategy

[35] อ้างจาก https://21stcenturylab.lincoln.ac.uk/how-we-work/

(1) การสูญเสียวิสัยทัศน์และการมองการณ์ไกล (Void of vision and foresight)
การเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เพิ่มขึ้นจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองที่รวดเร็วตามความต้องการของประชาชนซึ่งมุ่งหวังที่จะให้รัฐหาวิธีการแก้ปัญหาอย่างฉับไวและมีประสิทธิภาพ แต่ปัญหาเชิงโครงสร้างที่เรื้อรังมายาวนาน ทำให้รัฐไม่สามารถแสวงหาความคิดใหม่มาแก้ปัญหาได้ ปัจจุบัน สังคมจึงต้องการผู้นำที่คิดเป็นระบบมีวิสัยทัศน์ใหม่ สังคมต้องการผู้นำทางศีลธรรมรูปแบบใหม่ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในสังคมในวงกว้างมากขึ้น ผู้นำต้องมีข้อมูลรอบด้านและใช้ความรู้ที่หลากหลายมาประกอบการตัดสินใจ ความเป็นผู้นำไม่ใช่เรื่องของคนกลุ่มเล็กๆ อีกต่อไป แต่จะต้องทำงานกับเครือข่ายองค์กรต่างๆ อย่างกว้างขวาง

(2) ความขัดแย้งและสงคราม (Conflict and war)
เกิดความขัดแย้งทั่วโลกในหลายระดับ เนื่องจากความคิดและความรู้สึกที่แรงกล้าแพร่กระจายเร็วกว่าอดีต เกิดกลุ่มเคลื่อนไหวข้ามประเทศที่อาจมีอำนาจมากกว่ารัฐ การเพิ่มขึ้นและการแพร่กระจายของความขัดแย้งดำเนินต่อไปพร้อมกับการเสียชีวิตของประชาชนจำนวนมาก ประเทศต่างๆ ส่งออกสงครามไปยังดินแดนอื่นๆ มากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อทำให้ประเทศตนเองห่างไกลจากอันตราย ขณะเดียวกันความตึงเครียดระดับโลกระหว่างรัฐมีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น ความขัดแย้งและสงครามมักถูกกระตุ้นจากการเข้าถึงทรัพยากรซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความขัดแย้งและสงครามมีส่วนสำคัญต่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(3) การผลิกผันทางเทคโนโลยี (Technological disruption)
การเปลี่ยนแปลงด้านข้อมูล เทคโนโลยีนาโน ชีวภาพ และระบบประสาท กำลังสร้างความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ การเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตและทำงานร่วมกับ AI และหุ่นยนต์อัจฉริยะกำลังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แรงงานที่ใช้คนจะลดจำนวนลงอย่างมากในอนาคต งานหลายชนิดจะใช้ AI ดำเนินการ ผลกระทบของการสูญเสียงานเหล่านี้จะแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละประเทศ คนงานที่มีทักษะต่ำจะกลายเป็นคนตกงาน ผลกระทบจะทำให้คนเกิดความเครียดทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรุนแรง

(4) การบรรเทาความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (Mitigating environmental and ecological damage)
มีงานวิจัยจำนวนมากระบุการเพิ่มขึ้นของภาวะโลกร้อนที่ส่งผลเสียต่อสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะการสูญเสียน้ำแข็งในขั้วโลกอย่างรวดเร็ว น้ำแข็งในปัจจุบันสูญเสียไปเร็วกว่าในทศวรรษ 1990 ถึง 5 เท่า ปัญหานี้ทำให้ทั่วโลกตระหนักถึงวิธีการแก้ปัญหา โดยเฉพาะการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนในอากาศ การลดฝุ่นควันพิษจากการเผา การคมนาคมขนส่ง การก่อสร้าง และโรงงานอุตสาหกรรม ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นต่างกันในแต่ละประเทศ โดยที่ผู้คนในประเทศที่ยากจนกว่าได้รับผลกระทบมากกว่าประเทศร่ำรวย

(5) หลากหลายอัตลักษณ์และบรรทัดฐานที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม (Identities and changing norms in society)

การเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่กำลังดำเนินอยู่ มีผลต่อมุมมอง ความเชื่อ การรวมกลุ่ม และการเคลื่อนไหวที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้ผู้คนสามารถเชื่อมโยงกันด้วยวิธีใหม่ๆ โดยให้คุณค่ากับความหลากหลายและความแตกต่างทั้งเพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ รสนิยม และไลฟ์สไตล์ แต่ในทางกลับกัน ยังมีกลุ่มคนบางกลุ่มถอยกลับไปสู่บรรทัดฐานทางสังคมและความเชื่อแบบอนุรักษ์นิยม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนที่มีความเชื่อต่างกัน ความตึงเครียดเหล่านี้เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ทั่วโลก ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของบุคคลและกลุ่มคน

(6) ความไม่เท่าเทียมที่เพิ่มขึ้นของความมั่งคั่งและรายได้ (Increasing inequality of wealth and income)

ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมที่เพิ่มขึ้นมาจากการเข้าถึงความมั่งคั่งที่ไม่เท่าเทียมกัน (ทุนและสินทรัพย์) และรายได้ (เงินที่ได้รับ) ประเทศต่างๆ ในตะวันตก เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย มีความไม่เท่าเทียมของรายได้เพิ่มขึ้น ความไม่เท่าเทียมของความมั่งคั่งพบเห็นได้ทุกประเทศ เนื่องจากกลุ่มคนที่ได้รับสิทธิพิเศษและมีอำนาจจะเข้าไปควบคุมสินทรัพย์และทรัพยากรในตลาดโลก ปัญหานี้นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันในวงกว้างในการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งจะรุนแรงขึ้นในอนาคตเนื่องจากทักษะและความรู้ใหม่ ๆ เป็นสิ่งจำเป็น

(7) ความไม่พอใจของพลเมือง (Civic disaffection)

ปัจจุบันมีความท้าทายต่อโครงสร้างของรัฐบาลและเครื่องมือจัดระเบียบทางสังคม ได้แก่ อาหรับสปริง (Arab Spring) ในพื้นที่บางส่วนของตะวันออกกลาง ขบวนการร่มในฮ่องกง (Umbrella Movement) และการเพิ่มขึ้นของประชานิยมในสหรัฐอเมริกาและยุโรป รวมถึงสหราชอาณาจักร การเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีสื่อได้เพิ่มความไม่พอใจและเพิ่มความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงของประชาชน นำไปสู่การรณรงค์หลายประเด็น เช่น การเรียกร้องให้มีภาวะฉุกเฉินด้านสภาพอากาศทั่วโลก เกิดรูปแบบอำนาจใหม่ในตัวคน ความฉับไวรวดเร็วของโซเชียลมีเดียขัดแย้งกับการทำงานอย่างเชื่องช้าของหน่วยงานรัฐ ทำให้ประชาชนรู้สึกขาดการเชื่อมต่อกับรัฐบาลที่ขาดวิสัยทัศน์

(8) การเปลี่ยนแปลงอำนาจทางเศรษฐกิจ (Changing economic powers)

ปัจจุบัน ประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียและลาตินอเมริกากำลังมีอิทธิพลอย่างมากต่อผลการดำเนินงานของประเทศที่พัฒนาแล้ว ธุรกิจของตะวันตกจำนวนร่วมมือกับบริษัทจากประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังเพิ่มขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะกลุ่มทุนจีน กลุ่มทุนอาหรับ กลุ่มทุนอินเดีย การเปลี่ยนแปลงขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจกำลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายและการจัดการทางการทูต ขณะที่สหรัฐฯ เริ่มสนใจปัญหาชาติของตนเองมากกว่าปัญหาของประชาคมโลก ส่งผลให้ประเทศอื่นๆ กำลังแสวงหาวิธีการสร้างความร่วมมือและสร้างสมดุลแห่งอำนาจใหม่

(9) การอยู่ในสังคมโลก (Living in a global society)

เศรษฐกิจของแต่ละประเทศต้องพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นกว่าอดีต สิ่งนี้สร้างทั้งโอกาสและความไม่มั่นคงได้ในเวลาเดียวกัน การเข้าถึงโอกาสในยุคโลกาภิวัตน์มีการกระจายอย่างไม่เท่าเทียมกัน หลายคนรู้สึกแปลกแยกจากชุมชนที่เคยอาศัยอยู่มาก่อน รวมทั้งการเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติในการทำงานและรูปแบบการผลิตส่งผลให้การจ้างงานที่ได้รับค่าจ้างต่ำไม่มั่นคง ประชาชนจำนวนมากรู้สึกสูญเสียการควบคุมชีวิตของตนให้กับสถาบันที่ไม่คุ้นเคยซึ่งดำเนินการโดยคนแปลกหน้า รัฐบาลบางแห่งใช้นโยบายชาตินิยมเพื่อกีดกันคนต่างชาติออกไป ทำให้ความร่วมมือระหว่างชาติเป็นไปไม่ได้

(10) การอพยพย้ายถิ่นและการเคลื่อนที่ (Migration and mobility)

โลกมีความคล่องตัวมากขึ้น แต่การเคลื่อนย้ายของผู้คนในที่ต่างๆ มีลักษณะไม่สมส่วนและไม่เท่ากัน การย้ายถิ่นโดยสมัครใจมักถูกกระตุ้นโดยปัจจัยทางเศรษฐกิจ รวมถึงความเชื่อที่ว่าประเทศอื่นมีโอกาสที่ดีกว่า การบังคับย้ายถิ่นมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรม สงคราม และการข่มเหงชนกลุ่มน้อย แม้จะมีการย้ายถิ่นที่เพิ่มขึ้น แต่ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นก็มากขึ้นด้วย จะเห็นว่าชนชั้นสูงจะมีชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ได้ดีกว่าชนชั้นล่าง ในทางกลับกัน การเดินทางที่สะดวกรวดเร็วอาจส่งผลให้โรคระบาดแพร่กระจายได้เร็วกว่าที่เราควบคุมได้

มหาวิทยาลัยปริ้นซ์ตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการกล่าวถึงความท้าทายด้านการดำรงอยู่ของโลก (Global Existential Challenges) ประกอบด้วย 14 เรื่อง[36] คือ

(1) อคติทางเชื้อชาติ ซึ่งฝังตัวอยู่ในการก่ออาชญากรรม และรวมถึงการลงโทษของเจ้าหน้าที่รัฐ (Crime and Punishment: Policing, Race and Injustice)
(2) ความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืน (Environmental Challenges and Sustainability)
(3) ความยากจนของประชากรในประเทศต่าง ๆ ของโลก (Global Poverty and Precarity)
(4) ปัญหาการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritarian Politics: Coercion and Dissent)
(5) ประชาธิปไตยและเสรีภาพในการพูด ซึ่งสัมพันธ์กับการต้องมีขอบเขตทางจริยธรรม (Free Speech: Ethics, and Democracy)
(6) การทำให้มนุษย์มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Public Health and Wellbeing: Learning From The Past, Preparing For The Future)
(7) เทคโนโลยีดิจิทัล และ การใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง (Politics and Information-Digital Technologies: Debating Peril and Promise)
(8) การส่งเสริมสิทธิทางการเมืองของชนพื้นเมือง (Indigenous Politics: Interrogating Autonomy, Sovereignty and Inclusion)
(9) ความท้าทายและความถดถอยของการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Challenges and Backsliding)

[36] สืบค้นจาก https://piirs.princeton.edu/global-existential-challenges

(10) การพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสมภายใต้สถานการณ์ความผันผวนของโลก (เช่น โรคระบาด สงคราม) (Development and Precarity in Times of Global Crisis)
(11) การส่งเสริมสิทธิความหลากหลายทางเพศ (Gender, Sexuality, and Reproductive Rights Around the Globe)
(12) การปรับปรุงระเบียบโลกเพื่อแก้ปัญหาการอุบัติขึ้นของภัยสงครามและการสะสมอาวุธทางการทหาร (Global Order, War, and Weapons)
(13) ปัญหาการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศของแรงงานต่างชาติ ซึ่งรวมถึงประเด็นการยอมรับและการกีดกันแรงงานเหล่านี้ (Global Migration, National Borders, and In/Exclusion)
(14) การตระหนักรู้ในเทคนิคการครอบงำทางอำนาจ และเทคนิคในการต่อต้านการครอบงำนั้น (The Art(s) of Domination and Resistance)

ประเด็นท้าทายในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นหัวข้อประชุมวิชาการของมหาวิทยาลัย The Chinese University of Hong Kong ภายใต้หัวข้อ Grand Challenges for Global Citizens in the 21st Century ซึ่งจัดประชุมเมื่อเดือนกันยายน ปี ค.ศ.2018 หัวข้อท้าทายที่นำเสนอในที่ประชุมประกอบด้วย 9 หัวข้อ[37] ได้แก่

(1) จริยธรรมของพลเมืองโลก (the Ethics of Global Citizenship)
(2) ภาวะโลกร้อน (Global Warming)
(3) ความหิวโหยและเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (Hunger and Sustainable Agriculture)
(4) พลังงานนิวเคลียร์ในสงครามและสันติภาพ (Nuclear Power in War and in Peace)
(5) ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและการก่อการร้าย (Cultural Conflicts and Terrorism)
(6) ความยากจนในสังคมแห่งความอุดมสมบูรณ์ (Poverty in a Society of Abundance)
(7) การขยายตัวของเมืองระดับโลกและวาระการพัฒนาเมืองใหม่ (Planetary Urbanisation and the New Urban Agenda)
(8) ข้อมูลขนาดใหญ่และปัญญาประดิษฐ์: อนาคตของสังคมมนุษย์ (Big Data and Artificial Intelligence: The Future of Human Society)
(9) ความรับผิดชอบระดับโลกและค่านิยมร่วม (Global Responsibilities and Common Values)

จากข้อสังเกตเกี่ยวกับความท้าทายในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ของมหาวิทยาลัยลินคอล์น ประเทศอังกฤษ มหา มหาวิทยาลัยปริ้นซ์ตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา และมหาวิทยาลัยจีนแห่งฮ่องกง มีประเด็นร่วมกันดังต่อไปนี้

[37] สืบค้นจาก https://www.cpr.cuhk.edu.hk/en/press/grand-challenges-for-global-citizens-in-the-21st-centurycuhk-launches-new-general-education-course-to-lead-students-to-revisit-the-relationship-between-themselves-and-society-from-th/

ประเด็นท้าทาย ในคริสต์ศตวรรษที่ 21	มหาวิทยาลัยลินคอล์น ประเทศอังกฤษ	มหาวิทยาลัยปริ้นซ์ตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา	มหาวิทยาลัยจีน แห่งฮ่องกง
(1) อคติ ความขัดแย้ง การก่อการร้าย อาชญากรรม และสงคราม	✓	✓	✓
(2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ภูมิอากาศและเกษตกรรม	✓	✓	✓
(3) ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม/ เศรษฐกิจ	✓	✓	✓
(4) สิทธิมนุษยชน ความเป็นพลเมือง และประชาธิปไตย	✓	✓	✓
(5) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร	✓	✓	✓
(6) ปัญหาของเมือง แรงงาน และการย้ายถิ่น	✓	✓	✓

การวิเคราะห์ SWOT ในระบบวิจัยและนักวิจัย SHA ปัจจุบัน

2.1 ความเข้มแข็งของความรู้และระบบวิจัย

- ระบบการให้ทุน FF ของ สกสว.เอื้อให้ผู้วิจัยมีโอกาสส่งข้อเสนอวิจัยที่ตนเองสนใจ
- ประเทศไทยมีนักวิชาการ SHA ที่ทำงานวิจัยหลากหลายและโดดเด่นในภูมิภาคอาเซียน
- มีหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย หรือ PMU ที่เปิดโอกาสให้มีงานวิจัย SHA
- นักวิชาการ SHA ของไทยมีส่วนร่วมทางความคิดและการเคลื่อนไหวทางสังคม
- ระบบ ววน. เปิดโอกาสให้เกิดการทำงานข้ามศาสตร์ระหว่างนักวิจัยสาขาต่างๆ

2.2 จุดอ่อนของระบบวิจัย

- ระบบ ววน.กำหนดสาขาวิชาที่ไม่ครอบคลุมสาขาย่อยด้าน SHA ที่ครบถ้วน
- ระบบ ววน. ขาดการส่งเสริมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมอื่น นอกเหนือจากสังคมไทย
- นักวิจัย SHA ยังมีข้อจำกัดทางภาษา โดยเฉพาะการใช้ภาษาอังกฤษสื่อสาร
- ระบบ ววน. ไม่สามารถใช้ศักยภาพความรู้ที่ความหลากหลายของ SHA
- ระบบ ววน. มุ่งให้งานวิจัย SHA เป็นเครื่องมือรับใช้นโยบายและสร้างนวัตกรรม
- แผนด้าน ววน. ไม่สนับสนุนงานวิจัยเชิงวิพากษ์เพื่อประโยชน์สาธารณะ (critical public engagement)

2.3 โอกาส

- แผนด้าน ววน. มีโจทย์ปัญหาสังคมที่เกี่ยวโยงกับสถานการณ์โลก
- นักวิจัย SHA สามารถนำความรู้ที่หลากหลายไปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนนโยบายของประเทศ
- แนวโน้มสถานการณ์โลกที่ซับซ้อน ต้องการงานวิจัย SHA ที่มองเห็นปัญหาเชิงโครงสร้าง

2.4 ความท้าทาย

- กฎระเบียบข้อบังคับในการทำงานวิจัยของหน่วยงานรัฐอาจคุกคามเสรีภาพทางวิชาการ
- ระบบการประเมินด้วยตัวชี้วัดที่เข้มข้นทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความรู้ของนักวิจัย
- คนรุ่นใหม่และสาธารณชนสนใจความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมากกว่างานวิจัย SHA
- นักวิจัยรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสทำงานวิชาการที่ต่อเนื่องเพราะหน่วยงานต่างๆ ไม่มีตำแหน่งรองรับ
- งบประมาณโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) ของ SHA มีอยู่จำกัด

สถานการณ์เร่งด่วนในสังคมไทย

(1) ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ

<u>สถานการณ์</u>

- การดิ้นรนแข่งขันทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมที่เข้มข้น ขาดการส่งเสริมการลงทุนทั้งภาครัฐ เอกชนและบรรษัทข้ามชาติ การผูกขาดทางเศรษฐกิจ กลไกตลาด/ราคาสินค้ามีความผันผวนสูง โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและทุนในการเริ่มต้นทางธุรกิจมีความยาก ยุ่งยากและซับซ้อน
- การใช้เทคโนโลยีทำงานแทนมนุษย์ (automation) แรงงงานข้ามชาติ แรงงานนอกระบบฐานภาษี (เช่น แรงงานสีเทา แรงงานใต้ดิน เป็นต้น) ทักษะของแรงงานไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ปัญหาค่าจ้าง การแย่งอาชีพคนไทย
- การขาดนวัตกรรมทางเทคโนโลยี การขาดการลงทุนและการขยายตัวของอุตสาหกรรมทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ
- ระบบภาษีที่ด้อยประสิทธิภาพ ความแตกต่างทางชนชั้นและฐานะทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ ความเหลื่อมล้ำของรายได้ สวัสดิการสังคมอ่อนแอ
- ปัญหาหนี้สินครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (สมาคมนักวางแผนการเงินไทยระบุว่าในปี 2566 ครัวเรือนไทยมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ 81.6%) ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ปัญหาเงินเฟ้อ/เงินฝืด วัฒนธรรมบริโภคนิยม
- ปัญหาความเท่าเทียมและความเป็นธรรม ช่องว่างและโอกาสทางการศึกษา โอกาสในการทำงาน ปัญหาการว่างงาน เกษตรกรขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
- เด็กเกิดน้อย สังคมสูงวัย จำนวนผู้สูงอายุมีปริมาณ 20% ของประชากร ช่องว่างระหว่างวัย แรงงานวัยทำงานลดลง

ความท้าทาย

- รัฐบาลแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เน้นสร้างคะแนนเสียงด้วยนโยบายประชานิยม ทำให้เกิดปัญหาความยากจนซ่อนเร้นและเรื้อรัง
- นักการเมือง ข้าราชการ ผู้เชี่ยวชาญ และนายทุนกำหนดนโยบายที่ไม่แก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง ไม่สะท้อนความจริงเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ละเลยการพัฒนาภาคเกษตกรรม
- การวางระบบภาษีที่สามารถจัดเก็บอย่างมีประสิทธิผล เพื่อการพัฒนาประเทศ การสร้างสวัสดิการสังคมที่มีประสิทธิภาพ และการแก้ไขปัญหาเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ
- มุมมองของรัฐต่อสังคมสูงวัย วางอยู่บนฐานคิดด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ ละเลยมิติเชิงสังคมวัฒนธรรม และชนชั้นของผู้สูงอายุ
- รัฐจัดการและควบคุมแรงงานต่างด้าวด้วยวิธีคิดเรื่องความมั่นคงแห่งรัฐ โดยขาดการมองในมิติวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรม
- แนวโน้มอนาคต ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีดิจิทัลจะทำงานแทนมนุษย์มากขึ้น คุณค่าของมนุษย์อาจตัดสินกันด้วยทักษะดิจิทัลมากขึ้น

โอกาส

- การทำงานวิจัยตรวจสอบนโยบายรับในประเด็นแรงงาน สวัสดิการสังคม การศึกษา ผู้สูงอายุ ปัญหาเกษตรกร การส่งเสริมอาชีพ
- การทำงานวิจัยพื้นฐานที่เปิดเผยประสบการณ์ ความคิด โลกทัศน์ เสียงสะท้อน และวิถีชีวิตของแรงงาน คนจน เกษตรกร ผู้สูงอายุ
- การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมสูงอายุที่มีมุมมองแบบองค์รวม เพิ่มความเข้าใจบทบาทและสถานะของผู้สูงอายุในมิติวัฒนธรรมและความแตกต่างทางชนชั้น
- การศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยของความยากจนภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ระบอบอำนาจ แนวคิดเสรีนิยมใหม่
- การศึกษาแนวโน้มของความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมทางชนชั้นในเงื่อนไขแบบใหม่ เช่น ชนชั้นทางเทคโนโลยี ชนชั้นทางอายุขัย เป็นต้น

(2) คุณค่า/คุณลักษณะสังคมไทยในอนาคต

สถานการณ์

- สุขภาวะทางกายและจิต ความสุขุมทางอารมณ์ การขาดความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่มากระทบยั่วยุ และความแตกต่างทางความคิด ความเครียดและความตึงแย้งจากเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ
- ความสัมพันธ์ของบุคคลที่เปราะบาง อคติ การขาดขันติธรรม การสื่อสารทางสังคม การเป็นผู้ฟังที่ดี ความรุนแรงทางวาจาและภาษา การเหยียดระหว่างเพศสภาพ วัยและสถานภาพทางสังคมวัฒนธรรม
- ความไม่ลงรอย ความขัดแย้งทางชนชั้น ศาสนา ความคิดความเชื่อ ค่านิยม มารยาทสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

- การเกิดกลุ่มอัตลักษณ์หลากหลาย ในมิติเพศสภาพ เพศวิถี เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม อุดมการณ์ รสนิยม ไลฟ์สไตล์ ฯลฯ การอยู่ร่วมกับคนที่แตกต่าง
- การละเมิดสิทธิมนุษยชน ปิดกั้นเสรีภาพ ประชาธิปไตย บทบาทและการมีส่วนของภาคประชาชน การเคลื่อนไหวของคนชายขอบและคนด้อยโอกาส
- ความยุติธรรม กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมและไม่รองรับกับพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

<u>ความท้าทาย</u>

- กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานด้านการศึกษาของประเทศ ยังไม่มีสื่อ ตำรา และการเรียนการสอนที่ทำความเข้าใจเรื่องอดคติ มายาคติในสังคมไทยเพียงพอ
- หน่วยงานรัฐยังสืบทอดวิธีคิดความเป็นไทยในแบบอุดมคติ มองวัฒนธรรมหยุดนิ่ง ไม่เห็นความหลากหลายทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศภาวะ ศาสนา วัฒนธรรม
- สื่อสังคมออนไลน์ สื่อสาธารณะ และสื่อมวลชนเน้นการเสนอความคิดแบบคู่ตรงข้าม ผลิตเนื้อหาที่มีความเสี่ยงต่อความบาดหมางและความขัดแย้ง
- ระเบียบกฎเกณฑ์และข้อบังคับของรัฐไทย เป็นอุปสรรค ปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดของประชาชน
- ครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูก ญาติพี่น้อง ดำเนินไปบนเงื่อนไขเศรษฐกิจ วัฒนธรรมบริโภค ลัทธิปัจเจกนิยม

<u>โอกาส</u>

- การทำงานวิจัยพื้นฐานที่เปิดเผยอัตลักษณ์ ตัวตน และชีวิตของคนกลุ่มต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปในบริบทต่างๆ
- การทำงานวิจัยในประเด็นพหุวัฒนธรรม พลวัตทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมลูกผสม รื้อถอนมายาคติความเป็นไทยแท้
- การทำงานวิจัยแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานการศึกษาและสื่อมวลชน เพื่อนำเสนอหลักคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม
- การศึกษาการเคลื่อนไหวของประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่สะท้อนสำนึกสิทธิ เสรีภาพ ประชาธิปไตย และการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- การวิจัยที่ชี้ให้เห็นสายสัมพันธ์ในครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลงไป และการสร้างครอบครัวแบบใหม่ๆที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว พ่อเลี้ยงเดี่ยว คนเพศเดียวกัน

(3) การเปลี่ยนเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

<u>สถานการณ์</u>

- อิทธิพลของปัญญาประดิษฐ์ การพึ่งพิงเทคโนโลยีดิจิทัล ความฉลาดรู้และความไม่รู้ทางดิจิทัล การผลิกผันและก้าวกระโดดของเทคโนโลยี
- ภัยและการโจมตีทางไซเบอร์ (Cyber Attack) การสูญหายของข้อมูล การหลอกลวงในโลกดิจิทัล

- ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดบ่อยขึ้น สภาวะโลกรวน โลกเดือด มลพิษ ขยะ ภัยแล้ง น้ำท่วม พายุ โรคระบาด โรคอุบัติใหม่ ส่งผลต่อชีวิตมนุษย์
- การเสียสมดุลของระบบนิเวศ เอเลี่ยนสปีชีส์ การสูญพันธุ์ของพืช สัตว์ การเสื่อมถอยของทรัพยากรท้องถิ่น สิทธิของท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากร
- ความมั่นคงทางอาหาร ประชาธิปไตยทางอาหาร (food democracy) ความปลอดภัยทางอาหาร การเมืองของระบอบอาหาร
- ปัญหา Climate Justice พื้นที่สีเขียว Carbon Credit โลกร้อนและมลภาวะโลก

<u>ความท้าทาย</u>

- มิจฉาชีพและนักต้มตุ๋นแอบแฝงเข้ามาใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดการโฆษณาชวนเชื่อ โน้มน้าว ล่อลวงประชาชน
- ปัญหาสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเป็นปัญหาระหว่างประเทศ รัฐไทยจึงต้องเร่งทำความร่วมมือกับต่างประเทศ
- สินค้าเกษตรกรรมและธุรกิจอาหารจากต่างชาติแพร่หลายในสังคมไทย ส่งผลให้เกษตกรไทยเสียเปรียบ กระทบต่อประชาธิปไตยทางอาหาร
- นโยบายรัฐเกี่ยวกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่โดยร่วมกับทุนต่างชาติ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตท้องถิ่น
- เกษตรกรไทยขาดความพร้อมและทักษะในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตและการเกษตรแบบอินทรีย์ จึงเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว การเกษตรเชิงอุตสาหกรรม

<u>โอกาส</u>

- การทำงานวิจัยเกี่ยวกับวงจรการเป็นมิจฉาชีพในสื่อออนไลน์และโลกดิจิทัล ทำความเข้าใจเครือข่ายอำนาจที่เอื้อให้เกิดการหลอกลวงข้ามชาติ
- การศึกษาเปรียบเทียบคนแต่ละช่วงวัยและกลุ่มสังคมที่ใช้และปฏิบัติในโลกดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ เพื่อความเข้าใจเงื่อนไข ทักษะ และวิธีคิดที่ต่างกัน
- การศึกษาวิธีคิดและการรปรับตัวของคนท้องถิ่นในการรับมือกับภัยธรรมชาติ มลพิษ โรคระบาด และการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศโดยใช้ภูมิความรู้ท้องถิ่น
- การวิจัยเพื่อตรวจสอบนโยบายการพัฒนาของรัฐที่ส่งผลเสียต่อทรัพยากรท้องถิ่นและการเสื่อมถอยของภาคเกษตกรรม รวมถึงประเด็น multispecies
- การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหารและการกินในสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน

(4) ภูมิภาคและสังคมโลก

<u>สถานการณ์</u>

- ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ภูมิวัฒนธรรม การแข่งขันของขั้วอำนาจสหรัฐ ยุโรป รัสเซีย จีน ตะวันออกกลาง โลกมุสลิม การปิดล้อมของมหาอำนาจ

- บทบาทของประชาคมโลก ประชาคมภูมิภาค และประชาคมทางเศรษฐกิจในแก้ไข ร่วมมือ ต่อสู้ เรียกร้อง กีดกัน คุกคามเสถียรภาพโลก
- การเกิดและให้ความความสำคัญต่อคุณค่าสากลที่เพิ่มมากขึ้น เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน เป็นต้น
- ความขัดแย้งเชิงประวัติศาสตร์ ผลพวงจากลัทธิอาณานิคม ข้อพิพาทระหว่างประเทศจากลัทธิชาตินิยม เชื้อชาตินิยม การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ลัทธิอาณานิคมใหม่
- ปฏิสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาชายแดน/พรมแดน ภูมิภาคอาเซียน ประชาคมโลก การเป็นพลเมืองโลก
- การเคลื่อนย้ายข้ามแดนของผู้คนและข้อมูลข่าวสารที่ซับซ้อน digital nomad, Remote workers
- กระแสการท่องเที่ยว การปะทะกันระหว่างคนท้องถิ่นและคนต่างถิ่น การขนส่งและคมนาคมข้ามแดน การรุกคืบของสินค้าข้ามชาติ

<u>ความท้าทาย</u>

- อิทธิพลของจีนในภูมิภาคอาเซียนและสังคมไทย เข้ามาอย่างเป็นทางการและอย่างผิดกฎหมายในหลายวงการ ทั้งภาคธุรกิจ การศึกษา การท่องเที่ยว
- ความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้าน แสดงออกในสื่อสังคมออนไลน์ เกิดเป็นภาพจำของการดูหมิ่น เช่น การโจมตีกันไปมาระหว่างไทยกับกัมพูชา
- ไทยกลายเป็น tourist destination ทำให้มีชาวต่างชาติเข้ามาในหลายรูปแบบทั้งนักท่องเที่ยว นักธุรกิจ นักศึกษา digital nomad, Remote workers
- การขาดการเรียนรู้เกี่ยวกับขั้วมหาอำนาจโลก ทุนนิยมข้ามชาติ และลัทธิอาณานิคมใหม่ที่สร้างความขัดแย้งในท้องถิ่นและภูมิภาค
- ความร่วมมือในระดับพหุภาคี ประชาคมทางเศรษฐกิจ และสถานะของประชาคมอาเซียน

<u>โอกาส</u>

- การศึกษาข้ามพรมแดน การเคลื่อนที่ เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของผู้คนในภูมิภาคอาเซียนและผลกระทบจากทุนจีนและชาติมหาอำนาจ
- การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นอัตลักษณ์ชาติ ภายใต้ลัทธิอาณานิคม สงครามเย็น ยุคหลังอาณานิคม เปรียบเทียบไทยกับประเทศอื่น
- การศึกษาวิถีชีวิตของนักท่องเที่ยว digital nomad, Remote workers ในมิติประสบกรณ์ การปฏิบัติตัว โลกทัศน์ ความรู้สึก และปฏิสัมพันธ์กับคนไทย
- การศึกษามุมมองท้องถิ่น ประสบการณ์ของประชาชน ภายใต้การติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เช่น การแต่งงานข้ามชาติ การทำงานต่างแดน

(5) มนุษย์และสุนทรียะ

<u>สถานการณ์</u>

- การขาดการส่งเสริมและสนับสนุน Knowledge transformation (เช่น สารคดี การแปลงความรู้ทางวิชาการแก่คนทั่วไปได้เข้าถึงได้ง่าย เป็นต้น) การปรับตัวต่อMedia Transmission อยู่ในระดับต่ำ (เช่น การขยายตัวของสื่อแขนงต่างๆ สื่อใหม่ เป็นต้น)
- คุณภาพของสังคมข้อมูลข่าวสาร การขาดความรู้ทางด้านสื่อใหม่/ความรู้เท่าทันสื่อ
- งานศิลปะแบบสื่อผสม การไร้เส้นแบ่งของความงาม การฉีกกรอบจารีตประเพณีของศิลปะ งานศิลปะที่เน้นด้านวัตถุ สิ่งของและความใส่ใจต่อประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม
- วัฒนธรรมป๊อป ดนตรี เพลง ละคร ภาพยนตร์ ซีรีส์ แฟชั่น กีฬา การละเล่น เกมส์ ความบันเทิง การผสมรวมทางวัฒนธรรม การปรับตัวของศิลปินพื้นบ้าน
- แฟนคลับ เน็ตไอดอล อิทธิพลของดารา นักร้อง นักเต้น ศิลปิน วัฒนธรรมคนรุ่นใหม่ อุตสาหกรรมความงาม
- สุนทรียะและศิลปะนอกกระแส ศิลปะเพื่อสังคม ศิลปะเพื่อการต่อต้านขัดขืน ศิลปะของคนชายขอบ ศิลปะเพื่อการบำบัด
- เศรษฐกิจสร้างสรรค์ สินค้าวัฒนธรรม อุตสาหกรรมวัฒนธรรม การประยุกต์ของศิลปหัตถกรรม งานฝีมือท้องถิ่น
- การขาดการสนับสนุนบุคลากรในด้านศิลปะ เศรษฐกิจสร้างสรรค์
- การขาดการจัดเก็บ รวบรวม อนุรักษ์มรดกตกทอดทางวัฒนธรรม จดหมายเหตุ ประวัติศาสตร์และความทรงจำ
- การขาดจินตนาการต่ออนาคต ความรู้สึกและผัสสารมณ์ด้านลบต่อโลกอนาคต
- การขาดการทบทวนสถานะของมนุษย์ การปรับตัวของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ และคุณค่าต่างๆ ในการอยู่กับตัวเอง และอยู่ร่วมกัน
- คุณภาพและความน่าอยู่ของเมืองที่สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมการสร้างสรรค์ ชุมชนที่น่าอยู่และสังคมที่เป็นธรรม Urban Gentrification

<u>ความท้าทาย</u>

- รัฐบาลมุ่งเน้นงานศิลปวัฒนธรรมที่ธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยแบบจารีตนิยม มองข้ามงานศิลปะนอกขนบ หรืองานสร้างสรรค์แบบใหม่ๆ
- วงการธุรกิจด้านสื่อบันเทิงขาดแคลนเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนที่หลากหลาย ขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
- นโยบาย soft power และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ยังไม่เห็นบทบาทของคนสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยเฉพาะคนในท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์
- สังคมไทยขาดแคลนพื้นที่สื่อสาร เรียนรู้และแสดงออกในด้านศิลปะและงานสร้างสรรค์ เพราะรัฐมองมิติเศรษฐกิจมากกว่ามิติของการเรียนรู้และสร้างคุณค่าทางจิตใจ

โอกาส

- การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพลวัตและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าและความหมายของศิลปะร่วมสมัยและงานสร้างสรรค์สมัยใหม่ เพื่อเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- การศึกษาศิลปินท้องถิ่นและศิลปินนอกกระแสที่สร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนความคิดทางสังคม ภูมิปัญญา จินตนาการ สิทธิและเสรีภาพ
- การศึกษาที่ทำความเข้าใจผัสสะ อารมณ์ ความรู้สึกของคนไทยต่อการรับรู้งานศิลปะ งานสร้างสรรค์ และความบันเทิงแขนงต่างๆ เพื่อส่งเสริมการสร้างพื้นที่เรียนรู้
- การศึกษางานศิลปะในฐานะเป็นสื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มิติการเมือง เศรษฐกิจ ความเชื่อ วัฒนธรรม เพศ วัย และชนชั้น
- การศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติ วัฒนธรรมป๊อปท้องถิ่น และการเชื่อมบรรจบกันของวัฒนธรรมที่ซับซ้อนไม่หยุดนิ่ง

ข้อเสนอแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)
(ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ปี พ.ศ.2571-2575

ประเด็นยุทธศาสตร์ ความยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคตภายใต้ความผันผวนของกระแสโลก
หลักการของยุทธศาสตร์

โลกปัจจุบันกำลังเปลี่ยนจากระบบขั้วอำนาจเดี่ยว (Unipolar) **(**นำโดยสหรัฐฯ) ไปสู่โลกหลายขั้วอำนาจ (Multipolar World) เช่น สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย สหภาพยุโรป และกลุ่มประเทศเกิดใหม่ (เช่น อินเดีย บราซิล) ซึ่งส่งผลต่อประเทศไทยในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ มีการแข่งขันทางเทคโนโลยีและการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน ทำให้ไทยต้องปรับสมดุลเพื่อรักษาการส่งออกและดึงดูดการลงทุน ด้านความมั่นคง มีความตึงเครียดในทะเลจีนใต้และไต้หวันอาจกระทบความมั่นคงในภูมิภาค ด้านภูมิรัฐศาสตร์ มีการขยายอิทธิพลของจีนผ่านโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง หรือ Belt and Road Initiative (BRI) และการกลับมาของสหรัฐอเมริกาในอินโด-แปซิฟิก (ผ่าน Indo-Pacific Strategy) ทำให้ไทยต้องระมัดระวังในการเลือกข้าง ความผันผวนดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องระมัดระวังการแสดงจุดยืนเพื่อไม่ทำลายพันธมิตรกับต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต คือ ความเปราะบางทางการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ และพหุวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกัน ไม่สามารถแก้ปัญหาใดแบบโดดๆ เหมือนในอดีตได้อีกต่อไป

สำหรับประเทศไทย เป้าหมายการพัฒนาประเทศในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580)[38] ระบุอย่างชัดเจนว่า “เป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” รวมทั้งอธิบายขยายความว่าพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม ตลอดจนให้มีการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกภาคส่วน นอกจากนั้น การประเมินความสำเร็จของการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติในข้อ 4 คือ “ความเท่าเทียมและ

[38] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. (2561). ประกาศเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580)

ความเสมอภาคของสังคม”[39] จะเห็นว่าสังคมที่ยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างความเท่าเทียมในทุกมิติ เป้าหมายการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับ “สังคมเป็นธรรม” “ความเท่าเทียม” และ “ความเสมอภาค” รวมทั้ง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยังระบุถึงภัยคุกคามและความเสี่ยงที่ซับซ้อน ปัจจัย ความท้าทาย และแนวโน้มที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ ได้แก่

1. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประชากรไทยที่มีแนวคิดและความเชื่อที่แตกต่างกัน
2. ประชากรในประเทศไทยจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน
3. การเคลื่อนย้ายแรงงานและการย้ายถิ่น ความต้องการแรงงานต่างชาติเพิ่มมากขึ้น การแย่งชิงแรงงานมีความรุนแรงมากขึ้น
4. การเพิ่มบทบาทของประเทศมหาอำนาจ การเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ หรือเกิดการย้ายขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจ
5. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจะก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างพลิกผัน
6. การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมจะมีความเข้มข้นและเข้มงวดขึ้น
7. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีและรวดเร็วของผู้คน เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ เทคโนโลยีและสินค้าและบริการ

ในสังคมโลกเมื่อปี พ.ศ.2549 กรมกิจการเศรษฐกิจและสังคม ขององค์การสหประชาชาติ ได้จัดทำเอกสารชื่อ Social Justice in an Open World The Role of the United Nations[40] โดยมีการระบุว่าความเหลื่อมล้ำของรายได้และความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการทำงาน เป็นปัญหาใหญ่ของประชาชนทั่วโลก หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา กลุ่มคนที่เสียเปรียบทางสังคมและเศรษฐกิจมีสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา ลาตินอเมริกา ยุโรปตะวันออก และกลุ่มประเทศที่แยกตัวออกจากสหภาพโซเวียต ภายใต้ระบบทุนนิยมโลกที่มีลักษณะผูกขาดจากกลุ่มทุนขนาดใหญ่ซึ่งให้ประโยชน์กับนักการเมืองและผู้บริหารประเทศ ทำให้เกิดระบอบอำนาจที่สร้างความเหลื่อมล้ำแผ่กว้างไปในหลายประเทศ การชี้ให้เห็นปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสังคมจึงมีความจำเป็นเร่งด่วน เพราะช่วยปกป้องผู้คนจากความทุกข์ยากอันเนื่องมาจากอคติที่ไม่ยุติธรรม และเป็นความพยายามที่จะมอบสิ่งจำเป็นให้กับทุกคนเพื่อชีวิตที่ดีโดยไม่เลือกว่าคนเหล่านั้นจะมีสภาพและฐานะอย่างไร ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม และความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่องค์การสหประชาชาติให้ความสำคัญประกอบด้วย 6 ปัญหา ซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำแบบแนวดิ่ง (vertical inequalities) ประกอบด้วย

---

[39] การประเมินความสำเร็จของการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย 6 ข้อ คือ 1) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย 2) ขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ 4) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม 5) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ 6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ

[40] United Nation. (2006). *Social Justice in an Open World: The Role of the United Nations.* New York: Department of Economic and Social Affairs, United Nation.

1) ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ (Inequalities in the distribution of income)
รัฐบาลไม่มีมาตรการที่เหมาะสมในการเก็บภาษีจากกลุ่มคนที่มีรายได้สูงที่เป็นคนส่วนน้อยของประเทศ รวมถึงการเร่งพัฒนากลไกที่ปกป้องดูแลช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายทรัพย์สิน (distribution of assets)
รัฐบาลไม่มีระบบสวัสดิการสังคมที่เข้มแข็ง ทำให้กลุ่มคนชั้นแรงงาน เกษตรกรในชนบท และผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถมีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินที่ช่วยหล่อเลี้ยงชีวิตให้อยู่รอดในสังคม

3) ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายโอกาสในการทำงานและการจ้างงานที่มีค่าตอบแทน (work and remunerated employment)
รัฐบาลไม่มีมาตรการที่ครอบคลุมในการส่งเสริมผู้มีรายได้น้อยให้เข้าถึงโอกาสการศึกษา การพัฒนาทักษะอาชีพ การพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อทำงานที่มั่นคงและมีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิต

4) ปัญหาความไม่เท่าเทียมในการกระจายสิทธิเข้าถึงความรู้ (the distribution of access to knowledge)
รัฐบาลไม่มีมาตรการส่งเสริมและช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสและผู้มีฐานะยากจนให้เข้าสู่การศึกษาที่ต่อเนื่อง รวมถึงการให้สิทธิแก่คนจนในการพัฒนาทักษะความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพและสร้างงานของตนเองผ่านเทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่

5) ปัญหาความไม่เท่าเทียมในการกระจายบริการสุขภาพ หลักประกันทางสังคม และการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย (safe environment)
รัฐบาลไม่มีมาตรการและกลไกที่ดีสำหรับคนยากจนและชนชั้นแรงงานในการเข้าถึงบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคม รวมถึงการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็นให้กับกลุ่มคนด้อยโอกาสอย่างครอบคลุม

6) ปัญหาความไม่เท่าเทียมในการกระจายโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเป็นพลเมือง (civic and political participation)
รัฐบาลไม่มีมาตรการและช่องทางสำหรับประชาชนในการสะท้อนปัญหาด้านต่างๆ อย่างเพียงพอ ทำให้ข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนถูกมองข้ามและไปไม่ถึงหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ 4 ด้านและแผนด้าน ววน. 25 แผนในปัจจุบัน (พ.ศ. 2566-2570) ไม่พบคำว่า “ความเท่าเทียม” “ความเสมอภาค” “ความเป็นธรรม” ทำให้ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์กลายเป็นความรู้ชายขอบ จากข้อจำกัดนี้ทำให้จำเป็นต้องนำเจตนารมณ์การพัฒนาประเทศในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เรื่อง “ความเป็นธรรมและความยั่งยืน” มาเป็นกรอบการทำยุทธศาสตร์วิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

หลักคิด fairness และ common good ในการศึกษาความเป็นธรรมทางสังคม[41]

1) การแบ่งสรรทรัพยากร โอกาส และสิทธิพิเศษในสังคมอย่างเป็นธรรม (fairness)
หมายถึง หน่วยงานรัฐมีหน้าที่พิจารณากฎเกณฑ์ มาตรการ และแนวปฏิบัติที่เป็นธรรมเพื่อจัดสรรทรัพยากร โอกาส และสิทธิพิเศษให้กับประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม โดยปราศจากอคติ ความลำเอียง และการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ
2) หน้าที่ทางศีลธรรม (moral obligation) ของผู้คนในสังคมที่จะต้องทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (common good)
หมายถึง สถาบัน หน่วยงานและองค์กรต่างๆ จะต้องทำให้คนในสังคมตระหนักและเห็นความสำคัญถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยปราศจากการแสงหาประโยชน์ส่วนตนหรือลำเอียงให้กับพวกพ้องตนเอง

ตัวบ่งชี้ 5 มิติ เกี่ยวกับความเป็นธรรมทางสังคม[42]

1) มิติของการเข้าถึง (access) คือ การพิจารณาว่าประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากร บริการและสวัสดิการที่เท่าเทียมกัน
2) มิติของความเสมอภาค (equity) คือ การพิจารณาว่าผู้คนควรมีโอกาสเท่าเทียมกันและใช้ศักยภาพของตนในการประสบความสำเร็จ
3) มิติของความหลากหลาย (diversity) คือ การพิจารณาว่าคนทุกกลุ่มควรได้รับการเป็นตัวแทนอย่างเท่าเทียมกันในสถาบันสาธารณะ
4) มิติของการมีส่วนร่วม (participation) คือ การพิจารณาว่าคนทุกคนในสังคมควรมีเสียงในการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับชีวิตสาธารณะ
5) มิติของสิทธิมนุษยชน (human rights) คือ การพิจารณาว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตน

ความเป็นธรรมทางสังคม 5 มิติ กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ที่ได้รับการรับรองจาก 193 ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งคาดหมายว่าในปี ค.ศ. 2030 ทุกประเทศจะต้องขับเคลื่อนการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย **17** เรื่อง[43] โดยวางอยู่บน 3 เสาหลักของมิติความยั่งยืน

---

[41] Center for Economic and Social Justice. "Defining Economic Justice and Social Justice." สืบค้นจาก https://www.cesj.org/learn/definitions/defining-economic-justice-and-social-justice/

[42] Kent State Online. (2020). "The Five Principles of Social Justice" สืบค้นจาก https://onlinedegrees.kent.edu/blog/five-principles-of-social-justice

[43] เป้าหมาย 17 เรื่อง ได้แก่ เป้าหมายที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่, เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน, เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันการมีสุขภาวะที่ดี และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย, เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต, เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่ม

(Three Pillars of Sustainability) ประกอบด้วย มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ผนวกกับสององค์ประกอบคือ มิติด้านสันติภาพและสถาบัน และมิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา องค์การสหประชาชาติยังชี้ให้เห็นว่าการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เรื่องนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงบทบาทและสภาพทางสังคมของแต่ละแห่ง

นอกจากนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องคำนึงถึงลักษณะท้องถิ่นที่แตกต่างกัน (Locally-focused) ให้ความสำคัญกับคนกลุ่มที่เปราะบาง คนยากจน และคนกลุ่มต่าง ๆ ที่มักถูกทิ้งไว้ข้างหลัง การศึกษาวิจัยที่เปิดพื้นที่ให้คนท้องถิ่น คนชายขอบ และคนด้อยโอกาสได้สะท้อนความคิดเห็นและประสบการณ์ชีวิตของตนล้วนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งต้องวางอยู่บนการรับฟังความคิดของฐานรากเพื่อส่งขึ้นไปสู่ระดับนโยบาย (Bottom-Up) ดังนั้น การส่งเสริมความเป็นธรรมทางสังคมที่เปิดโอกาสให้คนทุกคนเข้าถึงทรัพยากร ได้รับความเสมอภาค เคารพความหลากหลาย มีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน จึงสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์

(1) สำรวจและอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับความผันผวนและการพลิกผันของกระแสโลกที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย
(2) ระบุปัญหาอันเป็นรากฐานของความไม่เป็นธรรมทางสังคม การทุจริตฉ้อฉล และอุปสรรคของการพัฒนาที่ยั่งยืน
(3) เสนอแนวทางรับมือ การแก้ไข และสร้างสรรค์ความเป็นไปได้เพื่อสร้างความเป็นธรรมและความยั่งยืนทางสังคม
(4) สร้างกำลังคนด้าน SHA เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ประเทศ ในการสร้างความเป็นธรรมและพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

บทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน, เป้าหมายที่ 6: สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล ให้มีการจัดการอย่างยั่งยืนและมีสภาพพร้อมใช้ สำหรับทุกคน, เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้และยั่งยืน, เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และ มีผลิตภาพและการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน, เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม, เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ, เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความครอบคลุม ปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน, เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน, เป้าหมายที่ 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น, เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, เป้าหมายที่ 15: ปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ, เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ, และ เป้าหมายที่ 17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตารางที่ 16 แผนการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 ประกอบไปด้วย 8 แผน ดังนี้

แผนการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575	ความสอดคล้องกับปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
P1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม (sustainable and just society)	● ประชากรในประเทศไทยจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ● การเคลื่อนย้ายแรงงานและการย้ายถิ่น ความต้องการแรงงานต่างชาติเพิ่มมากขึ้น การแย่งชิงแรงงานมีความรุนแรงมากขึ้น
P2. วิกฤตความเป็นมนุษย์ (human and sociality)	● ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประชากรไทยที่มีแนวคิดและความเชื่อที่แตกต่างกัน ● ประชากรในประเทศไทยจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน
P3. ภาวะโลกรวน (climate emergency) และนิเวศสังคมวิบัติ	● การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมจะมีความเข้มข้นและเข้มงวดขึ้น
P4. เทคโนโลยีและดิจิทัล (Technology and changing humanity)	● ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจะก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างพลิกผัน ● การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีและรวดเร็วของผู้คน เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ เทคโนโลยีและสินค้าและบริการ
P5. สังคมไทยในสังคมโลก (global geopolitics)	● การเพิ่มบทบาทของประเทศมหาอำนาจ การเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ หรือเกิดการย้ายขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจ ● การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีและรวดเร็วของผู้คน เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ เทคโนโลยีและสินค้าและบริการ
P6. ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่ (aesthetic and artistic practice)	● การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีและรวดเร็วของผู้คน เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ เทคโนโลยีและสินค้าและบริการ ● ประชากรในประเทศไทยจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน
P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA	● ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประชากรไทยที่มีแนวคิดและความเชื่อที่แตกต่างกัน
P8. รัฐและระบบราชการไทย	● ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประชากรไทยที่มีแนวคิดและความเชื่อที่แตกต่างกัน

	• ประชากรในประเทศไทยจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน • การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีและรวดเร็วของผู้คน เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ เทคโนโลยีและสินค้าและบริการ

นิยามศัพท์

(1) สังคมที่ยั่งยืน หมายถึง คนทุกกลุ่มในสังคมสืบทอด เรียนรู้ และสนับสนุนการปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและการทำงานเพื่อส่วนรวมและสาธารณประโยชน์

(2) สังคมที่เป็นธรรม หมายถึง สังคมเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มมีความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการและสวัสดิการของรัฐและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของรัฐโดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเงื่อนไขต่างๆ

(3) วิกฤตความเป็นมนุษย์ หมายถึง สถานการณ์ที่คนในสังคมมีความขัดแย้งและเห็นประโยชน์ต่อตนเอง ส่งผลให้เกิดการทำร้ายคนอื่น เกิดความรุนแรงทางความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและร่างกาย

(4) ภาวะโลกรวน หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สูญเสียความสมดุลทำให้เกิดภัยพิบัติร้ายแรงและสร้างความเสียหายทางสังคมและเศรษฐกิจ

(5) นิเวศสังคมวิบัติ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ไม่เอื้อให้บุคคลมีชีวิตอย่างปลอดภัยและมีความมั่นคง

(6) สังคมไทยในสังคมโลก หมายถึง บทบาทและสถานะของประเทศไทยในการรับรู้และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ

(7) สุนทรียศาสตร์ใหม่ หมายถึง ความงดงามและการสร้างสรรค์เชิงศิลปะที่เกิดจากจินตนาการและภูมิปัญญาความรู้ที่เคยมีมาก่อนและพัฒนาให้เกิดรูปแบบงานศิลปะใหม่ๆ ที่มีคุณค่าและความหมาย

ตารางที่ 17 P1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม (sustainable and just society)

คำอธิบายเป้าหมายแผนงาน (Objectives)	**แผนงานย่อย** (N)	**ตัวบ่งชี้** (KR)
• O1 ศึกษา ทบทวน และทำความเข้าใจปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคมเพื่อสร้างสังคมที่เท่าเทียมและเสมอภาคอย่างยั่งยืน โดยไม่แบ่งแยกขั้วตรงข้ามที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง • O2 แสวงหาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรม หรือตรวจสอบนโยบายที่ทำให้เกิดความไม่เป็น	• **แผนงานย่อย 1 ความรู้เกี่ยวกับสังคมที่เป็นธรรม** งานวิจัยที่สำรวจตรวจสอบและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี กระบวนทัศน์ เรื่องความเป็นธรรม ความเสมอภาคเท่าเทียม ความยุติธรรมในไทยและในระดับสากล และทำความเข้าใจความเหลื่อมล้ำในรูปแบบใหม่ อันเนื่องจากพัฒนาการด้านเทคโนโลยี และความผันผวนของสิ่งแวดล้อม และปัจจัยอื่นๆ	• KR1 จำนวนงานวิจัยที่สร้างความรู้ความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ แบบแผนความเหลื่อมล้ำ ความเป็นธรรม ความยุติธรรม ความเสมอภาค ความเท่าเทียม ประชาธิปไตย ผู้ได้รับกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสังคมที่ไม่เป็นธรรม สาเหตุและกลไกการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ ทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา

ธรรมด้วยกรอบคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ● O3 การพัฒนาความรู้หรือการสร้างผลงานด้านศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่สะท้อนสังคมที่เป็นธรรม ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมทางสังคม	● **แผนงานย่อย 2 การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม** งานวิจัยที่สำรวจและเสนอแนวทางลดและคลี่คลายปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรม ความขัดแย้งอันเกิดจากความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมในสังคม เช่น ด้านเศรษฐกิจและการเลื่อนสถานะทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม สวัสดิการที่ไม่ครอบคลุม ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม การกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาที่ไม่ทั่วถึง ● **แผนงานย่อย 3 สิทธิและความเป็นธรรม** งานวิจัยด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิวัฒนธรรม สิทธิชาติพันธุ์ สิทธิคนด้อยโอกาส สิทธิแรงงานและผู้อพยพ การกระจายอำนาจ และความเป็นประชาธิปไตย เพื่อทำความเข้าใจสถานะของสิทธิมนุษยชนและสิทธิวัฒนธรรมในประเทศ ชี้ปัญหาการละเมิดและการขาดการส่งเสริมสิทธิ การกระจายอำนาจและความเป็นธรรม ● **แผนงานย่อย 4 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา** งานวิจัยที่สำรวจตรวจสอบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความขาดแคลนทางการศึกษา การเข้าไม่ถึงการศึกษา การหลุดออกนอกระบบการศึกษา ความรุนแรงในสถานศึกษา ความกดดันในวัยเรียน การศึกษาเฉพาะกลุ่ม (เช่นเด็กหูหนวกตาบอด เด็กพิเศษ) ● **แผนงานย่อย 5 นโยบายกับความเป็นธรรม** งานวิจัยที่สำรวจ ตรวจสอบ ประเมินนโยบายแห่งรัฐและปฏิบัติการอันส่งผลกระทบต่อความไม่เป็นธรรม ความเหลื่อมล้ำในด้านสังคมวัฒนธรรมและความเป็นมนุษย์	กระบวนการยุติธรรม การเข้าถึงสวัสดิการและการบริการสาธารณะจากรัฐ ความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติทั้งที่ดิน ป่าไม้ ทรัพยากรทางทะเล แร่ธาตุ ฯลฯ ความเข้าใจกับความเหลื่อมล้ำในรูปแบบใหม่ และความเป็นธรรมในมิติร่วมสมัยทันต่อสถานการณ์ เช่น เป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (environmental justice) ความเปราะบางของแรงงานจากระบบแพลตฟอร์มออนไลน์ ความไม่เป็นธรรมอันเนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล ● KR2 จำนวนงานวิจัยที่มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ เช่น มาตรการทางภาษี การจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมคนทุกกลุ่ม (Universal Basic Income) การคุ้มครองแรงงานบนฐานเศรษฐกิจดิจิทัล การมีส่วนร่วมของชุมนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรและวางผังเมือง การปกป้องธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง การแข่งขันที่เป็นธรรม หรืองานวิจัยที่ตรวจสอบนโยบายที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรม จำนวนงานวิจัยที่ช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในชุมชนเมืองและท้องถิ่น ● KR3 จำนวนสื่อมวลชน สื่อสังคมออนไลน์ ภาคประชาสังคม พรรคการเมือง และหน่วยงานต่างๆ นำแนวคิดและคำสำคัญจากงานวิจัยไปสื่อสารสังคม ทำให้เกิดการถกเถียง การเคลื่อนไหว

	● **แผนงานย่อย 6 ศิลปกรรมเพื่อสร้างความเป็นธรรมและการสร้างโอกาส** งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมในประเด็นความเหลื่อมล้ำ การสร้างโอกาสในการเข้าถึงงานศิลปกรรมของคนกลุ่มต่างๆในสังคม งานวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปกรรมที่สื่อสารและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับกลุ่มคนที่เผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และส่งเสริมความเป็นธรรมให้กับกลุ่มคนเหล่านั้น	ภาคประชาชนหรือนำไปใช้และขับเคลื่อนเชิงสาธารณะเกี่ยวกับความเป็นธรรมทางสังคม หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงงานศิลปะและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ● KR4 จำนวนคนที่ถูกทำให้เป็นชายขอบและผู้ที่ถูกทำให้ด้อยโอกาสเข้าถึงและมีส่วนร่วมในงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ จำนวนความร่วมมือกับองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและใช้ศิลปกรรมช่วยส่งเสริมความเป็นธรรมทางสังคม ● KR5 จำนวนงานวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปกรรมที่สื่อสารและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับกลุ่มคนที่เผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและส่งเสริมความเป็นธรรมให้กับกลุ่มคนเหล่านั้น เช่น งานวิจัยเชิงขับเคลื่อนงานศิลปกรรมศาสตร์ที่นำไปสู่การสร้างงาน การสร้างรายได้ การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีงานศิลปกรรมที่ส่งเสริมทักษะของเยาวชนที่ด้อยโอกาส เป็นต้น

ตารางที่ 18 P2. วิกฤตความเป็นมนุษย์ (human and sociality)

คำอธิบายเป้าหมายแผนงาน (Objectives)	**แผนงานย่อย** (N)	**ตัวบ่งชี้** (KR)
● O1 ศึกษาปัญหาของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลและสมาชิกของสังคม ปัญหาอัตลักษณ์และการนิยามตนเอง ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรง	● **แผนงานย่อย 7 ความรู้เกี่ยวกับอารมณ์ความคิดมนุษย์** สำรวจองค์ความรู้ ทฤษฎี แนวคิด หลักคิดของไทยและเทศเกี่ยวกับอารมณ์ ความปรารถนา ความนึกคิด จินตนาการ	● KR1 จำนวนงานวิจัย องค์ความรู้ หรือคำอธิบายเกี่ยวกับอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก จินตนาการ ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์เกี่ยวกับความเป็น

เชิงนามธรรมระหว่างบุคคล และกลุ่มสังคม เพื่อเข้าใจสภาวะและปัญหาขัดแย้งในตัวบุคคล อันนำไปสู่การค้นหาแนวทางคลี่คลายหรือบรรเทาปัญหา ● O2 การใช้วิธีการและความรู้ทางศิลปกรรมศาสตร์เพื่อสร้างการตระหนักรู้ สะท้อนโลกทัศน์ เสริมสร้างความเข้าใจและการสนทนาเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ที่ซับซ้อน การเคารพและยอมรับความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างหลากหลายในสังคม	และระบบคุณค่า ศึกษาทำความเข้าใจอารมณ์ ความปรารถนา ความนึกคิด จินตนาการ และระบบคุณค่าในสังคมไทยและสังคมโลกผ่านการศึกษาผลงานของมนุษย์ เชื่อมโยงกับสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบัน รวมถึงสำรวจตรวจสอบและสร้างความรู้ความเข้าใจปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงของคนไทยในสังคมปัจจุบันในด้านความขัดแย้งทางความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ชีวทัศน์ โลกทัศน์ จักรวาลทัศน์ อารมณ์ความรู้สึก ภาวะจิตใจของคนในสังคมปัจจุบันผ่านภาษา การสื่อสาร และผลงานของมนุษย์ ● **แผนงานย่อย 8 ความเป็นมนุษย์ในโลกปัจจุบันและอนาคต** สำรวจตรวจสอบและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมใหม่ของมนุษย์ ได้แก่สังคมรูปแบบใหม่ วัฒนธรรมใหม่ กลุ่มสังคมใหม่ ความแตกต่างและหลากหลายและช่องว่างระหว่างคนต่างวัย ต่างกลุ่มสังคม ต่างกลุ่มวัฒนธรรม ในสังคมร่วมสมัย ผลกระทบที่มีต่อบุคคล กลุ่มสังคม ชุมชน และประเทศ รวมทั้ง สำรวจตรวจสอบและสร้างความรู้ความเข้าใจสถานการณ์ สภาพการณ์ แนวคิด อุดมการณ์ ระบบคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและการเมืองที่กระทบต่อภาวะและการดำรงอยู่ของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลและสมาชิกของสังคม สำรวจตรวจสอบปัญหาวิกฤตตัวตนของมนุษย์ในสังคมรูปแบบใหม่ สภาพแวดล้อมใหม่ ความรู้ความคิดใหม่ รวมถึงแนวโน้มและความผันผวนทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมในอนาคต ● **แผนงานย่อย 9 การเสริมสร้างความเป็นมนุษย์** ศึกษา วิจัยแนวทางพัฒนาและสร้างเสริมระบบคุณค่า ระบบคิด การมีวิธีคิดที่	มนุษย์ในสังคมที่หลากหลาย และงานวิจัยที่อธิบายปัญหาใหม่ หรือปรากฏการณ์ใหม่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ● KR2 จำนวนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แนวคิด แนวทางปฏิบัติใหม่ๆ ที่เกิดจากการผลการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ ● KR3 จำนวนกิจกรรมและกลุ่มทำงานที่ศึกษาความเป็นมนุษย์ (Humanities Academy) การเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มคนต่างๆ ที่สะท้อนปรากฏการณ์ความเป็นมนุษย์ที่ไม่หยุดนิ่ง และเปิดพื้นที่ให้มีการขับเคลื่อนความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ ผ่านสื่อประเภทต่างๆ ● KR4 จำนวนผลงานและการจัดแสดงด้านศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่สร้างการตระหนักรู้ สะท้อนโลกทัศน์ เสริมสร้างความเข้าใจและการสนทนาเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ เน้นย้ำเรื่องการเคารพและยอมรับความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างหลากหลายในสังคมผ่านงานสร้างสรรค์และปฏิบัติการทางสุนทรียะ

	หลากหลายในการรับมือกับปัญหาและสิ่งใหม่ การใช้ประโยชน์จากวิทยาการสมัยใหม่เพื่อการพัฒนามนุษย์ รวมทั้งการใช้ศิลปกรรมในการตอบสนองต่อวิกฤตความเป็นมนุษย์ สำรวจบทบาทของศิลปกรรมในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับวิกฤต ความเป็นมนุษย์ งานใช้งานสร้างสรรค์และกิจกรรมทางศิลปกรรมที่สามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมจากชุมชนเพื่อเปลี่ยนแปลงมุมมองความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์	

ตารางที่ 19 P3. ภาวะโลกรวน (climate emergency) และนิเวศสังคมวิบัติ

คำอธิบายเป้าหมายแผนงาน (Objectives)	**แผนงานย่อย** (N)	**ตัวบ่งชี้** (KR)
● O1 งานวิจัยที่ทำความเข้าใจภาวะโลกรวนและการรับมือกับภัยพิบัติที่มีลักษณะผันผวน คาดการณ์ได้ยาก และภาครัฐไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงไปตรงมา รวมทั้งศึกษาความเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมที่สัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ● O2 งานวิจัยที่สร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หลักการ มาตรการหรือแนวปฏิบัติเพื่อรับมือกับสภาวะโลกรวนที่ตระหนักถึงสภาวะของสังคมไทยที่มีความเหลื่อมล้ำเป็นพื้นฐาน และให้ความสำคัญกับมิติมนุษย์ ● O3 งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมที่สะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ รวมถึงงานศิลปกรรมที่ใช้วัสดุเป็นมิตรกับ	● **แผนงานย่อย 10 ความรู้เกี่ยวกับภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ** การศึกษาที่สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ การศึกษาความแปรปรวนของธรรมชาติที่สัมพันธ์กับมิติทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ สำรวจตรวจสอบและสร้างความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิต นิเวศสังคมและสิ่งแวดล้อม การวิจัยแบบหลากสายพันธุ์ (multi-species) และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (nonhuman) ประเด็นปัญหาและความขัดแย้งในสังคมยุคใหม่อันเกี่ยวเนื่องกับความเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม การวิจัยภูมิความรู้ชาติพันธุ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วิพากษ์และสะท้อนปัญหานิเวศสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับบุคคล กลุ่มสังคม ชุมชน ประเทศ รวมถึงระดับภูมิภาคและระดับโลกผ่านการศึกษาปรากฏการณ์และผลงานของมนุษย์ การศึกษาผลกระทบต่ออัตลักษณ์ วิถีชีวิต อาชีพ ความรู้สึก สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ฯลฯ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านนิเวศสังคมและ	● KR1 จำนวนงานวิจัย องค์ความรู้ และบทความที่ทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ หลักคิดใหม่ การตระหนักถึงความสำคัญของภาวะโลกรวน การอยู่ร่วมของหลากสายพันธุ์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ และวิกฤติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ไม่อาจจะละเลยได้ จำนวนงานวิจัยที่ระบุถึงพื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ไฟป่า ผลกระทบต่อการผลิตในภาคการเกษตร การท่องเที่ยว ผู้ได้รับกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากภาวะโลกรวน และชี้ให้เห็นถึงสาเหตุสำคัญของภาวะโลกรวน ที่สามารถนำไปสู่การเข้าใจต้นตอของปัญหาและการปรับตัวได้ ● KR2 จำนวนงานวิจัยที่มีข้อเสนอแนะทางนโยบาย เพื่อรับมือกับภาวะโลกรวนและวิกฤติทางด้านนิเวศและสังคม โดยคำนึงถึงการเข้าถึงได้ของคนทุกกลุ่ม (available and affordable) หรือคำสำคัญจากงานวิจัยที่ถูก

สิ่งแวดล้อม สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานของงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	สิ่งแวดล้อม โรคภัยและอุบัติภัยต่างๆ งานวิจัยที่บ่งชี้พื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติและการพร้อมรับ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ • **แผนงานย่อย 11 การแก้ปัญหาภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ** งานวิจัยที่เสนอวิธีการ วิธีปฏิบัติ หลักคิดใหม่ แนวทางรับมือเพื่อเปลี่ยนผ่านสู่วิถีชีวิตเพื่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านอย่างเป็นธรรม (just transition) เช่น การใช้พลังงานทางเลือก • **แผนงานย่อย 12 งานสร้างสรรค์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม** งานสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมอย่างยั่งยืน งานศิลปกรรมเชิงนิเวศที่ใช้วัสดุเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาความรู้ กลวิธี และเทคโนโลยีในการสร้างงานศิลปะที่ตอบสนองต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างพื้นที่สำหรับศิลปินในการทำงานและการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน	กล่าวถึง ถกเถียง หรือ นำไปใช้ในทางสาธารณะ โดยสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม พรรคการเมือง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวนงานวิจัยที่ช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและชุมชนเมือง • KR3 จำนวนกลุ่มทำงาน (social lab) การเคลื่อนไหวทางสังคม การรณรงค์ การมีส่วนร่วมและการตื่นตัวของประชาชนและสื่อสาธารณะที่มีต่อภาวะโลกรวน นิเวศสังคมวิบัติ และผลกระทบที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากงานวิจัย • KR4 จำนวนการแสดงผลงาน และจำนวนผลงานสร้างสรรค์และงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่ใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเกิดเครือข่ายศิลปินที่ใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืนในการสนับสนุนกิจกรรมทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ รวมถึงการประเมินความพึงพอใจของศิลปินต่อโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่/การติดตามการใช้ทรัพยากรในโครงการศิลปกรรม และประสิทธิภาพในการลดของเสียและขยะ

ตารางที่ 20 P4. เทคโนโลยีและดิจิทัล (Technology and changing humanity)

คำอธิบายเป้าหมายแผนงาน (Objectives)	**แผนงานย่อย (N)**	**ตัวบ่งชี้ (KR)**
• O1 ศึกษาเทคโนโลยีและดิจิทัลในฐานะสภาพแวดล้อมใหม่ของมนุษย์ ทำความเข้าใจ เรียนรู้และใช้ประโยชน์จากวิทยาการสมัยใหม่ งานวิจัยที่ทำความเข้าใจถึงโอกาสและความเสี่ยงที่มาพร้อมกับความก้าวหน้า	• **แผนงานย่อย 13 มิติสังคมและมนุษย์ของเทคโนโลยีและดิจิทัล** ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี งานวิจัยที่ส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างทั่วถึง (**inclusive digital infrastructure**)	• KR1 จำนวนงานวิจัย องค์ความรู้ บทความที่ทำให้เกิดความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ซับซ้อนของเทคโนโลยีและดิจิทัล การตระหนักรู้ถึงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีนำมาทั้งโอกาสที่เป็นประโยชน์ และ

ทางเทคโนโลยี เช่น สังคมดิจิทัล รวมถึงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศิลปกรรมกับเอไอและดิจิทัล • O2 การสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการเพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์โดยทั่วถึงและเท่าเทียม • O3 การสร้างสรรค์และการจัดแสดงผลงานด้านศิลปกรรมโดยเทคโนโลยีและดิจิทัล และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนงานศิลปกรรม	งานวิจัยข้ามศาสตร์ระหว่างสังคม สุนทรียะ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี งานวิจัยเพื่อรับมือและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เช่น ผลกระทบจากการนำระบบอัตโนมัติมาใช้แทนแรงงานมนุษย์ งานวิจัยเทคโนโลยีดิจิทัลกับการมีส่วนร่วมเชิงนโยบายและการเมืองของประชาชน เทคโนโลยีกับสิทธิทางวัฒนธรรม วิจัยมนุษยศาสตร์ดิจิทัล ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวิทยาการดิจิทัล การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยีและดิจิทัล ความสัมพันธ์ระหว่างผลงานของมนุษย์กับวิทยาการดิจิทัล • **แผนงานย่อย 14 บทบาทสื่อกับเทคโนโลยีและดิจิทัล** การวิจัยสื่อหลัก สื่อใหม่ สื่อสังคมออนไลน์ บุคคลในสื่อ ระบอบอำนาจที่ครอบงำสื่อ โครงสร้างการบริหารจัดการการควบคุมและจัดการสื่อ ประชาธิปไตยและเสรีภาพของสื่อ การใช้และการรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ การวิจัยความขัดแย้งและความรุนแรงในสื่อ บทบาทของสื่อในสังคมปัจจุบันในการสร้างการรับรู้ การสร้างภาวะอารมณ์ หรือปฏิบัติการอื่นๆ ในสังคมร่วมสมัย • **แผนงานย่อย 15 เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของสังคม** การวิจัยพัฒนาแหล่งเรียนรู้และบริการความรู้ การจัดการความรู้ การสร้างฐานข้อมูล เหมืองข้อมูล เครือข่ายข้อมูล การพัฒนาระบบและเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT, Information Technology) การบริหารจัดการและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และบริการความรู้ต่างๆ อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ แหล่งบริการการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อสร้างและส่งเสริมสังคมความรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้	ความเสี่ยงที่ทำให้เกิดแง่ลบต่อสังคม มีกลุ่มคนที่ถูกกีดกันและไม่ได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมอันเนื่องจากเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีดิจิทัลกับการขยายตัวของสังคมเสมือนจริง การรู้เท่าทันเทคโนโลยี อคติของระบบ Algorithms • KR2 จำนวนงานวิจัยที่ให้ข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวปฏิบัติเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ เช่น การสนับสนุนการเข้าถึงอินเทอร์เนตอย่างครอบคลุม หรือส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วมเชิงนโยบายและการเมืองภาคประชาสังคม เช่น การเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ (Open Data) เพื่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย การรณรงค์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการรับมือกับภัยพิบัติ • KR3 จำนวนคำสำคัญจากงานวิจัยที่ถูกกล่าวถึง ถกเถียง หรือนำไปใช้ในทางสาธารณะ โดยสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม พรรคการเมือง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวนแหล่งเรียนรู้และบริการความรู้หรือฐานข้อมูลที่ได้รับการผลิตหรือพัฒนา จำนวนกลุ่มทำงาน การเคลื่อนไหว การรณรงค์ การมีส่วนร่วมและความสนใจของประชาชนที่มีต่อปัญหาความขัดแย้งในสังคมดิจิทัลและความก้าวหน้าของเทคโนโลยี • KR4

	ในอนาคต และการวิจัยต่อยอดในด้านต่างๆ • **แผนงานย่อย 16 ศิลปกรรมกับเทคโนโลยีและดิจิทัล** การวิจัยทางด้านศิลปกรรมศาสตร์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรทางเทคโนโลยี พัฒนาฐานข้อมูลดิจิตอลสำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้คน ชุมชน ท้องถิ่น และ ชาติ เช่น คลังข้อมูลสาขาทางศิลปกรรมศาสตร์ การวิจัยเพื่อสร้างพื้นที่ในการนำเสนอ แลกเปลี่ยนงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่เป็นดิจิทัล การวิจัยและงานสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมแขนงต่างๆ เพื่อสำรวจตรวจสอบความศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ดิจิทัลกับปฏิบัติการทางสุนทรียะ	จำนวนผลงานสร้างสรรค์และงานศิลปกรรมที่ถูกนำเสนอในแพลตฟอร์มดิจิทัล จำนวนกิจกรรมจากโครงการที่ใช้เทคโนโลยีในการสร้างสรรค์ หรือแสดงออกถึงศิลปกรรมมของชุมชน จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมออนไลน์ จำนวนฐานข้อมูลออนไลน์ทางด้านศิลปกรรมในแขนงต่าง ๆ (การจัดเก็บ และเผยแพร่) จำนวนแพลตฟอร์มหรือแอพพลิเคชั่นเพื่อรองรับปฏิบัติการทางศิลปกรรมศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นดิจิทัลโดยกำเนิด และเพื่ออำนวยความสะดวกปฏิบัติการทางสุนทรียะในวัฒนธรรมต่าง ๆ

ตารางที่ 21 P5. สังคมไทยในสังคมโลก (global geopolitics)

คำอธิบายเป้าหมายแผนงาน (Objectives)	แผนงานย่อย (N)	ตัวบ่งชี้ (KR)
• O1 งานวิจัยที่ทำให้เข้าใจประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนเข้าใจปัญหาที่แสดงถึงความไม่เป็นธรรม ความเหลื่อมล้ำ ในระดับประเทศของประเทศนั้นๆ และความเชื่อมโยงกันและกันระหว่างประเทศ ศึกษารากฐานสังคมไทยเพื่อสร้างการตระหนักรู้ตัวเองและผู้อื่น แสวงหาจุดเด่นที่จะนำไทยไปสู่เวทีโลก ศึกษาและนำเข้าความรู้ ความคิด ศิลปะ วัฒนธรรมจากประเทศอื่น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาประเทศและการดำเนินงานด้านการต่างประเทศ	• **แผนงานย่อย 17 ความรู้เกี่ยวกับอำนาจและความขัดแย้งในสังคมโลก** งานวิจัยเพื่อทำความเข้าใจความขัดแย้งในภูมิภาคและสังคมโลก การเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจระดับโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีผลกระทบต่อจุดยืนท่าทีของไทยในเวทีนานาชาติ สำรวจประเด็นอ่อนไหวด้านภูมิศาสตร์การเมืองทั้งในระดับภูมิภาคอาเซียน เอเชียและระดับโลก การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับไทยและนานาประเทศโดยเฉพาะการศึกษาวัฒนธรรมร่วมสมัย วัฒนธรรมกลุ่ม วัฒนธรรมย่อย รวมถึงวัฒนธรรมต่างประเทศในไทย และวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ ศึกษาปรากฏการณ์และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ระบบคุณค่าและ	• KR1 จำนวนงานวิจัยและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์การเมืองทั้งระดับภูมิภาคอาเซียน เอเชีย และระดับโลก และความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมของต่างประเทศ • KR2 จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นงานศึกษาโดยตรงของนักวิชาการไทย ไม่ใช่งานสังเคราะห์ผ่านงานภาษาอังกฤษ จำนวนโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนให้ไปทำวิจัยในประเทศเพื่อน และสร้างความร่วมมือกับนักวิจัยในประเทศนั้นๆ • KR3

• O2 งานวิจัยทางด้านศิลปกรรมศาสตร์เข้าไปสนทนากับกระแสทางวิชาการร่วมสมัยในระดับภูมิภาค และระดับโลก ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม วิชาการ และความร่วมมือระหว่างศิลปินทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และระดับนานาชาติ ใช้งานวิจัยทางด้านศิลปกรรมศาสตร์เพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อรับมือกับสังคมที่เต็มไปด้วยความพร่าเลือนของเขตแดนทางภูมิรัฐศาสตร์และวัฒนธรรม	ภูมิปัญญาของประเทศอื่น ระดับภูมิภาคและสังคมโลก • **แผนงานย่อย 18 การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน** งานสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่เพื่อการศึกษาภาษาประเทศเพื่อนบ้านในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อการทำวิจัยเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน การส่งเสริมสนับสนุน การสร้างเครือข่ายทางวิชาการ การจัดประชุม และการทำวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิชาการไทยและนักวิชาการชั้นนำในต่างประเทศในสาขาทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ • **แผนงานย่อย 19 ระบบคุณค่าในสังคมไทยและสังคมโลก** การวิจัยเพื่อการรู้จักตนเองโดยสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอดีต ความเป็นมา พลวัตและความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ สถานที่ วัตถุสิ่งของ ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ผู้คน ความคิด ระบบคิด ระบบคุณค่า ประวัติศาสตร์ความคิด ภูมิปัญญาทางความคิด ภาษา และผลงานสร้างสรรค์ การพัฒนาวิธีคิด คุณค่า และวัฒนธรรมในสังคมไทยเพื่อเป็นพลังอำนาจ (soft power) ของไทยในสังคมโลก งานวิจัยแนวคิด ทฤษฎี วิธีวิทยาร่วมสมัย การแปลหนังสือสำคัญของต่างประเทศทั้งความรู้ วิชาการสาขาต่างๆ และวรรณคดี (สารคดี บันเทิงคดี กวีนิพนธ์) เพื่อนำความรู้โลกเข้าสู่สังคมไทย • **แผนงานย่อย 20 แนวทางเชื่อมโยงไทยสู่สังคมโลก** การวิจัยที่ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แนวปฏิบัติ หรือมาตรการ เพื่อเตรียมรับมือกับการเมืองระหว่างประเทศ มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและอิทธิพลต่างชาติ เสนอแนวทางใหม่ๆ สำหรับการติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและทำงานร่วมกับต่างประเทศ	จำนวนนักวิจัยไทยที่สามารถใช้ภาษาเพื่อนบ้านในการทำวิจัยในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม พม่า ลาว กัมพูชา และภาษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเหล่านั้น • KR4 จำนวนนักวิจัยไทยที่เข้าร่วมการประชุมวิชาการ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงจำนวนการประชุมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเพื่อนบ้านศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนในประเทศไทย ไม่ว่าจะจัดประชุมชนไทยหรือประเทศเพื่อนบ้านก็ตาม • KR5 จำนวนข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวคิด แนวทางปฏิบัติเพื่อคลี่คลายปัญหาความสัมพันธ์ไทยกับต่างชาติ วิธีการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากโลกาภิวัตน์และภูมิรัฐศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลง และการกำหนดสถานะของประเทศไทยในเวทีโลก • KR6 จำนวนกิจกรรม กลุ่มทำงาน (social lap) และความเคลื่อนไหวทางสังคมการมีส่วนร่วมของประชาชนและความสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างสังคมไทยกับสังคมโลก การตระหนักถึงที่ทางของไทยและพลเมืองไทยฐานะสมาชิกสังคมโลกและการเป็นพลเมืองโลก • KR7 จำนวนกิจกรรมส่งเสริมการและแลกเปลี่ยนทางศิลปะวัฒนธรรมระหว่างศิลปินและชุมชนของไทยกับต่างชาติ จำนวนความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายระหว่างศิลปินจาก

	• **แผนงานย่อย 21 ศิลปกรรมไทยกับสังคมโลก** งานศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านศิลปกรรมและงานสร้างสรรค์ร่วมสมัยในภูมิภาคและสังคมโลก การสร้างกิจกรรมความร่วมมือ พื้นที่เรียนรู้ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างศิลปิน นักวิจัย และและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งคนไทยและต่างชาติ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นในสังคม	ประเทศต่าง ๆ โดยการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของความร่วมมือ จำนวนศิลปินไทยที่เข้าร่วมในโครงการแลกเปลี่ยนทางศิลปะและวัฒนธรรมในต่างประเทศ จำนวนผู้เข้าชมและร่วมกิจกรรมที่เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 22 P6. ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่ (aesthetic and artistic practice)

คำอธิบายเป้าหมายแผนงาน (Objectives)	แผนงานย่อย (N)	ตัวบ่งชี้(KR)
• O1 ศึกษา วิจัยสุนทรียศาสตร์ร่วมสมัยเพื่อขับเคลื่อนและผลักดันองค์ความรู้ดั้งเดิม องค์ความรู้ใหม่ องค์ความรู้ร่วมสมัยการสร้างสรรค์สุนทรียศาสตร์ และวิพากษ์หรือสะท้อนองค์ความรู้ทางศิลปกรรมศาสตร์ • O2 ส่งเสริมระบบนิเวศน์ของปฏิบัติการทางสุนทรียะผ่านงานวิจัย ผลิตและรวบรวมองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมศาสตร์แขนงต่าง ๆ ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจเดิมเกี่ยวกับหลักปฏิบัติและกระบวนทัศน์ในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม • O3 ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ รวมถึงหลักปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ผลงานดังกล่าวผ่านงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์	• **แผนงานย่อย 22 หลักคิดและความรู้ทางจริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์** ทบทวนหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการเกี่ยวกับศิลปกรรมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นวิจิตรศิลป์ ศิลปะการแสดง ศิลปะประยุกต์ รวมไปถึงศิลปกรรมศาสตร์แขนงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เป็นปัจจุบัน งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่สร้างหลักคิดที่ใช้พัฒนาต่อยอดสำหรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมของ soft power บทฐานความถูกต้องทางวัฒนธรรม สร้างและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ งานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาสังคมในระดับท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ หรือจากชุมชนและกลุ่มคนที่ถูกทำให้เป็นชายขอบ สะท้อนความคิดและค่านิยมเชิงสุนทรียศาสตร์ในการสร้างสรรค์ การสื่อสาร รสนิยม และการแสดงออกของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม พัฒนาความรู้พื้นฐานทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งปฏิบัติการแบบจารีต ปฏิบัติการสมัยนิยม และปฏิบัติการใน	• KR1 จำนวนงานวิจัย องค์ความรู้ หลักการหรือคำอธิบายใหม่เกี่ยวกับศิลปกรรมศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ไทยและต่างประเทศโดยอาศัยการการบูรณาการข้ามศาสตร์ และตอบสนองต่อความต้องการ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมในปัจจุบัน • KR2 จำนวนกลุ่มทำงานศิลปะ (Arts Studio) งานขับเคลื่อน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ร่วมกิจกรรมรณรงค์เพื่อสร้างสังคมแห่งมิตรภาพผ่านปฏิบัติการทางสุนทรียะรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมทางศิลปะและงานสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพและความเข้าใจความแตกต่างหลากหลาย • KR3 จำนวนข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทาง มาตรการ และวิธีปฏิบัติทางศิลปกรรมศาสตร์ที่ส่งเสริมให้คนในสังคมเปิดกว้างทางความคิดและ

	ชีวิตประจำวัน รองรับกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชาติ • **แผนงานย่อย 23 นโยบายและวิธีปฏิบัติทางศิลปกรรมศาสตร์** การวิจัยเพื่อสร้างนโยบาย แนวปฏิบัติที่สร้างสภาพแวดล้อมทางสุนทรียภาพ ไมตรีจิต มิตรภาพในสังคม การส่งเสริมความเข้าใจต่อปฏิบัติการทางสุนทรียะจากวัฒนธรรมที่อยู่นอกเหนือการสนับสนุนของสถาบันหลักของรัฐ พัฒนาหลักคิดและหลักปฏิบัติทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่สอดคล้องกับกระแสความเคลื่อนไหวในวิชาชีพระดับนานาชาติ ทั้งในมิติของกระบวนทัศน์ วิธีวิทยา และปฏิบัติการ ที่หลากหลายและเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคมวัฒนธรรมที่สำคัญหรือเร่งด่วน • **แผนงานย่อย 24 การส่งเสริมสิทธิและระบบนิเวศทางสุนทรียศาสตร์** การวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการผลิต เผยแพร่ ซื้อขายผลงานสร้างสรรค์ รวมถึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาด้านสุนทรียศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ การพัฒนาระบบนิเวศที่สนับสนุนการปฏิบัติการทางสุนทรียะและส่งเสริมการสร้างสรรค์ในศิลปกรรมศาสตร์ โดยการสำรวจและวิจัยประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่มีคุณค่า การวิจัยเกี่ยวกับผู้ชมผลงานศิลปะแขนงต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ชม และวิจัยส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานที่มีความหมายสำหรับสังคมและวัฒนธรรมในภาพรวม • **แผนงานย่อย 25 การสร้างผลงานด้านศิลปกรรมและงานสร้างสรรค์** การผลิตผลงานสร้างสรรค์สุนทรียศาสตร์การสร้างสรรค์ การปฏิบัติการทางสุนทรียะ การต่อยอดหรือสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับศิลปกรรมและ	ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม • KR4 ระบบนิเวศศิลปกรรมศาสตร์เพื่อให้ตอบโจทย์บริบททางสังคม ครอบคลุมทั้งทรัพยากร สถานที่จัดแสดง บุคคลากร การพัฒนาโครงสร้าง ค่านิยม ทัศนคติต่อสาขาวิชาที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนสังคม การเรียนรู้ สื่อ ศักยภาพผู้ชมงานศิลปะ และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมวัฒนธรรม แนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาด้านสุนทรียศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ • KR5 จำนวนผลงานสร้างสรรค์ จำนวนการใช้ประโยชน์จากศิลปกรรมศาสตร์เชิงอนุรักษ์ จำนวนปฏิบัติการทางสุนทรียะที่ผ่านงานวิจัย จำนวนงานสร้างสรรค์ การพัฒนา ต่อยอดองค์ความรู้จากงานวิจัยพื้นฐาน

	การสร้างสรรค์แขนงต่าง ๆ ที่นำเสนอความรู้ใหม่ ทบทวนความรู้เดิมในสาขาศิลปกรรมศาสตร์	

ตารางที่ 23 P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA

คำอธิบายเป้าหมายแผนงาน (Objectives)	**แผนงานย่อย (N)**	**ตัวบ่งชี้ (KR)**
• O1 ส่งเสริมการสร้างและพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งในบุคลากรสายวิชาการในหน่วยงานของรัฐและเอกชน ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา นักวิจัยนอกสถาบันการศึกษา และพัฒนากลุ่มวิชาชีพที่ใช้ความรู้สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ในการทำงาน • O2 สนับสนุนนักวิจัยเพื่อสร้างและเผยแพร่งานวิจัยทางด้านแนวคิด ทฤษฎี และวิธีวิทยาเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่ได้เท่าทันกรอบแนวคิดและทฤษฎีใหม่ในโลกวิชาการต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเพื่อความพร้อมต่อการเผชิญหน้าและรับมือกับภัยคุกคามทับซ้อนและเพื่อสังคมที่เป็นธรรม	• **แผนงานย่อย 26 การส่งเสริมปัญญาความคิด** การสนับสนุนนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ให้ทำงานวิจัยเชิงปรัชญา แนวทฤษฎี และวิธีวิทยาที่เสริมสร้างปัญญาและความคิดใหม่ที่ทันต่อสถานการณ์สังคม รวมถึงการสนับสนุนการแปลหนังสือวิชาการต่างประเทศที่สร้างความคิดใหม่ • **แผนงานย่อย 27 การพัฒนานักวิจัยและเครือข่ายวิจัยในสถาบันวิชาการ** การสนบัสนุนทุนวิจัยเพื่อการวิจัยแนวหน้า (cutting edge) ระดับบัณฑิตศึกษา (ระดับปริญญาโทและปริญญาเอก) และนักวิจัยในสถาบันทางวิชาการ หน่วยงานของรัฐ รวมถึงการให้ทุนการศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นนำระดับโลก เพื่อการเป็นนักวิจัยชั้นแนวหน้าในอนาคต ให้ทุนการศึกษาเพื่อสร้างนักวิจัยในสาขาขาดแคลน สร้างและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงนักวิจัยร่วมและต่างสาขา เช่น วิทยสถาน เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์สมาคม/สถาบันวิชาการ/วิชาชีพ อาศรมวิจัย รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างนักวิชาการไทยและต่างชาติ • **แผนงานย่อย 28 การส่งเสริมนักวิจัยและวิชาชีพนอกสถาบันวิชาการ** ส่งเสริมการวิจัยของประชาชนรากหญ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในเขตเมืองและ	• KR1 จำนวนนักวิชาการที่ได้ทุนวิจัยเชิงปรัชญา ด้านแนวคิด ทฤษฎีและวิธีวิทยาที่มีคุณภาพสามารถตีพิมพ์เป็นหนังสือหรือตำราสำหรับนักวิจัย นักศึกษา และคนทำงานวิชาการ จำนวนนักวิชาการที่ได้ทุนเพื่อแปลหนังสือเป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือความรู้พื้นฐานที่จำเป็น เพื่อให้นักวิจัยได้เท่าทันโลกความรู้นานาชาติ • KR2 จำนวนทุนและงบประมาณเพื่อสนับสนุนทุนระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก จำนวนทุนและงบประมาณที่สนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ เพื่อการวิจัยแนวหน้า (cutting edge) สำหรับนักวิจัยในสถาบันทางวิชาการหน่วยงานของรัฐ จำนวนทุนและงบประมาณเพื่อสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่เพื่อการเป็นนักวิจัยชั้นแนวหน้าในอนาคต (ทุนการศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นนำระดับโลก) • KR3 จำนวนโครงการวิจัยของประชาชนรากหญ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบท ที่ได้รับการสนับสนุนเพื่อสร้างนักวิจัยชาวบ้านและสร้างความเข้าใจและสร้างพลังของท้องถิ่นตนเอง รวมทั้งจำนวนนักวิจัยนอก

	ชนบท เพื่อสร้างนักวิจัยชาวบ้านส่งเสริมการแปลตัวบทสำคัญ ๆ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการการเรียนรู้ให้เท่าทันโลกความรู้นานาชาติ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางความคิดแก่ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ • **แผนงานย่อย 29 การพัฒนานักวิชาการรุ่นเยาว์** ส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อสร้างความรับรู้และหล่อหลอมนักวิชาการสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รุ่นเยาว์ เช่นจัดค่ายนักเรียน จัดทำตำรามัธยม	สถาบันการศึกษาที่ได้รับทุนวิจัยและเข้าร่วมการพัฒนาทักษะทางวิชาการหรือทักษะทางวิชาชีพ • KR4 จำนวนนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยมีระดับความเชี่ยวชาญมากน้อยไล่ระดับกันและมีพัฒนาการ เปอร์เซ็นต์ความก้าวหน้าของนักวิจัยหลังปิดโครงการ รวมทั้งการเพิ่มหรือการเติบโตหรือขยายตัวของเครือข่ายนักวิจัย • KR5 จำนวนโครงการ กิจกรรม ค่ายวิชาการ และชุดความรู้สำหรับพัฒนาทักษะ ความคิดของนักเรียนระดับมัธยมให้พร้อมต่อการทำงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ตารางที่ 24 P8 รัฐและระบบราชการไทย

คำอธิบายเป้าหมายแผนงาน (Objectives)	แผนงานย่อย (N)	ตัวบ่งชี้ (KR)
• O1 สนับสนุนการวิจัยที่อธิบาย วิเคราะห์ และชี้ให้เห็นรากเหง้าความเป็นหาของปัญหาการทำงานของหน่วยงานรัฐและหน่วยงานราชการที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม การเอารัดเอาเปรียบ การแสวงหาประโยชน์ การละเมิดและปิดกั้นโอกาสและสิทธิของประชาชน • O2 สนับสนุนงานวิจัยที่ให้หลักคิด แนวปฏิบัติ แนวทาง กลไก วิธีการและมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานของรัฐและหน่วยงานราชาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ คุณภาพ และ	• **แผนงานย่อย 30 การสร้างความรู้เรื่องรัฐราชการไทย** ส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานที่ใช้ความรู้แบบองค์รวมในการอธิบายปัญหาโครงสร้างของรัฐราชการไทยในมิติต่างๆ ทั้งเรื่องระบบอุปถัมภ์ อำนาจนิยม การเล่นพรรคเล่นพวก การแสวงหาประโยชน์ ความลำเอียง และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน • **แผนงานย่อย 31 ระบบราชการที่รับผิดชอบต่อสังคมไทย** ส่งเสริมงานวิจัยเชิงประยุกต์และเชิงปฏิบัติการ หรือกลุ่มวิจัยที่แสวงหาหลักคิด แนวปฏิบัติ แนวทาง กลไก วิธีการและมาตรการเพื่อพัฒนาปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานรัฐและงานราชการ	• KR1 จำนวนงานวิจัยพื้นฐานที่สร้างองค์ความรู้ และการตรวจสอบการทำงานและการปฏิบัติของรัฐราชการไทยที่ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเชิงโครงสร้าง และความรู้เกี่ยวกับอำนาจนิยมที่ฝังตัวอยู่ในระบบราชการไทย • KR2 จำนวนงานวิจัยประยุกต์ที่เสนอหลักคิด แนวปฏิบัติ แนวทางแก้ไข กลไก วิธีการและมาตรการเพื่อพัฒนาปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานรัฐและงานราชการในระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศ • KR3

ความโปร่งใสของการทำงานที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะและส่วนรวม	ในระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศ รวมถึงงานศึกษาที่สร้างพื้นที่เรียนรู้ กิจกรรมเรียนรู้ในการขับเคลื่อนสังคมให้มีความเข้าใจปัญหาระบบราชการไทยผ่านสื่อประเภทต่างๆ ● **แผนงานย่อย 32 ศิลปะที่สะท้อนปัญหารัฐราชการไทย** ส่งเสริมงานสร้างสรรค์และงานด้านศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่สะท้อนปัญหาการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐและข้าราชการไทยที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของประชาชน เช่น ทุจริตคอร์รัปชั่น การฉ้อโกง ฮั้วประมูล ซื้อสิทธิขายเสียง ใช้เงินซื้อตำแหน่ง เป็นต้น	จำนวนสื่อ พื้นที่เรียนรู้ กิจกรรม เวทีวิชาการ สื่อสาธารณะที่สะท้อนปัญหาการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐและข้าราชการไทย ● KR4 จำนวนผลงานศิลปะและงานสร้างสรรค์แขนงต่างๆ ที่สะท้อนปัญหาการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐและข้าราชการไทย ที่กระตุ้นให้สังคมมีจิตสำนึกเรื่องระบบราชการที่ทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ

ตารางที่ 25 ตัวบ่งชี้ความสำเร็จและผลลัพธ์ (Outcome) ของยุทธศาสตร์ SHA[44] พ.ศ.2571-2575

ยุทธศาสตร์ความยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคตภายใต้ความผันผวนของกระแสโลก ให้ความสำคัญกับงานวิจัยพื้นฐานที่สร้างองค์ความรู้จากการอธิบายปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนของสังคม ความรู้จากงานวิจัยพื้นฐานจึงเป็นรากฐานเพื่อทำความเข้าใจบริบทของปัญหาต่างๆ ซึ่งจะเป็นฐานคิดสำหรับการส่งเสริมความเป็นธรรมทางสังคม การจัดทำมาตรการ แนวปฏิบัติ วิธีการ และกลไกต่างๆ จึงต้องมีความรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตของผู้คนที่กำลังเผชิญปัญหา ตัวบ่งชี้ความสำเร็จดังของยุทธศาสตร์ SHA พ.ศ. 2571-2575 จึงเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ	ตัวอย่าง
1) การพัฒนาที่ส่งเสริมการเข้าถึง (access) ของประชาชนทุกคน ซึ่งสามารถเข้าถึงทรัพยากร บริการและสวัสดิการที่เท่าเทียมกัน	● ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนชนบท กลุ่มชาติพันธุ์ คนชายขอบ คนด้อยโอกาส และชนชั้นล่างสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร บริการ สวัสดิการ โครงการ ทรัพยากรและได้รับโอกาสด้านต่างๆ ที่หน่วยงานของรัฐได้จัดสรรให้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ● สื่อประเภทต่างๆ เข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานรัฐและนำข้อมูลเหล่านั้นมาเผยแพร่ต่อสาธารณะอย่างตรงไปตรงมาและโปร่งใส ● หน่วยงานรัฐมีนโยบาย มาตรการ แนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์ และกลไกต่างๆ ที่ส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา ● หน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชนมีช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน โดยมีการอัพเดตข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ

[44] SHA ย่อมาจาก social science, humanity, and arts (สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์)

2) การพัฒนาที่มีความเสมอภาค (equity) เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงศักยภาพของตนในการคิด การทำงานและการแสดงออก	• เกิดพื้นที่เรียนรู้ด้านวัฒนธรรมที่มีคนจากหลากหลายกลุ่มสามารถแสดงออกในศักยภาพและความรู้ความสามารถของตนเอง ในด้านศิลปวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียะ กีฬา เป็นต้น • กลุ่มคนระดับรากหญ้า ชนชั้นล่าง กลุ่มชาติพันธุ์ และคนด้อยโอกาสที่เข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทำงาน และขับเคลื่อนในงานด้านต่างๆ เช่น การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูวัฒนธรรม การทำงานทางการเมือง เป็นต้น • นักเรียน นักศึกษาที่ยากจนและด้อยโอกาส สามารถเข้าไปเรียนในสถานศึกษาในระดับจังหวัดและระดับประเทศ
3) การพัฒนาที่เปิดกว้างต่อความหลากหลาย (diversity) ของผู้คนที่มีความแตกต่างทางชนชั้น ช่วงวัย เพศสภาพ เพศวิถี เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา ฯลฯ	• กลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลาย มีบทบาทในการทำงานสาธารณะ การพัฒนาท้องถิ่น การทำงานการเมือง การทำงานพัฒนาด้านต่างๆ • โครงการพัฒนาด้านต่างๆ ที่มีคนทำงานมาจากพื้นฐานที่แตกต่างหลากหลาย ไม่มีการกีดกันและปิดกั้นคนจากเงื่อนไขของชนชั้น ช่วงวัย เพศสภาพ เพศวิถี เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา ฯลฯ • หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ประกาศมาตรการและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อความเคารพความหลากหลายของมนุษย์ภายในองค์กร
4) การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (participation) สนับสนุนให้คนทุกคนในสังคมมีเสียงในการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับชีวิตสาธารณะ	• ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านต่างๆ ร่วมถึงโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ เช่น เข้าไปเป็นคณะทำงาน กรรมการ ตัวแทนของภาคส่วนต่างๆ เพื่อแสดงความคิดต่อนโยบายที่เป็นธรรมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม • การทำประชาพิจารณ์ การทำประชามติ การรับฟังความคิดเห็นในโครงการต่างๆ ของรัฐที่นำความคิดเห็นของประชาชนไปใช้สร้างมาตรการและแนวทางการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ • สื่อสาธารณะนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการของรัฐที่ทำให้ประชาชนสามารถรับรู้และเข้าไปมีส่วนในการแสดงความคิดเพื่อขับเคลื่อนโครงการต่างๆ
5) การพัฒนาที่เคารพสิทธิมนุษยชน (human rights) สามารถทำให้คนทุกกลุ่มมีเสรีภาพในการสร้างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตน	• หน่วยงานรัฐและเอกชนที่มีมาตรการ ข้อปฏิบัติที่ระบุถึงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในองค์กร • สถานศึกษาและองค์กรชุมชนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน • หน่วยงานรัฐและเอกชนมีโครงการที่ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มคนต่างๆ โดยเฉพาะคนด้อยโอกาส ชนชั้นล่าง กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ

ตัวบ่งชี้ระดับแผนงาน P1-P8

การสร้างตัวบ่งชี้ความสำเร็จใน (ร่าง) แผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 อาศัยกรอบแนวคิดจาก Canadian Academy of Health Sciences[45] ซึ่งให้ความสำคัญกับ 4 ตัวบ่งชี้ ต่อไปนี้

1) **Capacity Building** ตัวบ่งชี้ประเภทส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อผลิตผลงานวิชาการและงานสร้างสรรค์ ได้แก่ การจัดทำหนังสือและตำราวิชาการ การศึกษาที่ใช้ความรู้เพื่อผลิตงานด้านศิลปกรรมศาสตร์และงานสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ การแปลและเรียบเรียงหนังสือวิชาการและงานนิพนธ์ รวมถึงเกิดเครือข่ายภาคประชาสังคม กลุ่มทำงาน องค์กร และสื่อสาธารณะที่เคลื่อนไหว รณรงค์ เป็นกระบอกเสียงขับเคลื่อนและสื่อสารในประเด็นความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคม อันเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนตื่นตัวและตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพ เท่าเทียม ความเสมอภาค และประชาธิปไตย การวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะของบุคคลและกลุ่มคน การวิจัยเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และสื่อสาธารณะในรูปแบบต่างๆ การวิจัยเพื่อสร้างกลุ่มวิชาการ เกิดกลุ่มนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานที่ใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งที่อยู่ในและนอกสถาบันวิชาการซึ่งมีศักยภาพในการผลิตความรู้และสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมทางสังคม
2) **Advancing Knowledge** ตัวบ่งชี้ประเภทการสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ ผลงานวิจัยเชิงแนวคิดทฤษฎี การอธิบายปรากฏการณ์ การระบุและวิเคราะห์สภาพปัญหา การทบทวนตรวจสอบความรู้เชิงลึกในสาขาวิชาต่างๆ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เกิดองค์ความรู้จากงานวิจัยพื้นฐานที่ระบุและอธิบายปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่ซ่อนเร้นและถูกปกปิดไว้ให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางโดยคำนึงถึงความรู้ 5 มิติเกี่ยวกับความเป็นธรรมทางสังคม ได้แก่ (1) การเข้าถึง (2) ความเสมอภาค (3) ความหลากหลาย (4) การมีส่วนร่วม และ (5) สิทธิมนุษยชน และพัฒนาเป็นฐานข้อมูลเปิดสำหรับนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ สื่อมวลชน นักเคลื่อนไหวทางสังคม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน
3) **Informing Decision Making** ตัวบ่งชี้ประเภทประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหา ได้แก่ การวิจัยเพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบาย, มาตรการ, กระบวนการแนวทาง, แนวปฏิบัติ, การรณรงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม วัฒนธรรม ศิลปะ การสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ นำไปปรับใช้สำหรับสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ และมุ่งเน้นการสร้างความยั่งยืนและความเป็นธรรมทางสังคมให้เป็นรูปธรรม
4) **Social Movement** ตัวบ่งชี้ประเภทโครงการและกิจกรรมเพื่อประโยชน์สังคมและสาธารณะ ได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการขับเคลื่อนทางสังคม วัฒนธรรม และศิลปกรรม เกิดกิจกรรม เวทีวิชาการ พื้นที่

[45] อ้างจาก Graham and Others (2018). Assessing Health Research and Innovation Impact: Evolution of a Framework and Tools in Alberta, Canada. Frontiers in Research Metrics and Analytics, 3:25. doi: 10.3389/frma.2018.00025. สืบค้นจากhttps://www.frontiersin.org/journals/research-metrics-and-analytics/articles/10.3389/frma.2018.00025/full

เรียนรู้ ฐานข้อมูล ผลงานวิชาการ ผลงานศิลปะและงานสร้างสรรค์รูปแบบต่างๆ ที่นำเสนอและสะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคม เพื่อทำให้สังคมเกิดความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะไม่สร้างการแบ่งแยกกีดกันต่อเพื่อนมนุษย์และอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ใน (ร่าง) แผนงานวิจัย SHA พ.ศ.2571-2575

แผนงาน	Capacity Building	Advancing Knowledge	Informing Decision Making	Social Movement
P1 สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม		✓	✓	✓
P2 วิกฤตความเป็นมนุษย์		✓	✓	✓
P3 ภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ		✓	✓	✓
P4 เทคโนโลยีและดิจิทัล		✓	✓	✓
P5 สังคมไทยในสังคมโลก	✓	✓	✓	✓
P6 ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่	✓	✓	✓	✓
P7 พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA	✓	✓		
P8 รัฐและระบบราชการไทย			✓	✓

ตารางที่ 27 ตัวบ่งชี้ความเป็นธรรมทางสังคม 5 มิติ ใน (ร่าง) แผนงานวิจัย SHA พ.ศ.2571-2575

ตัวชี้วัดความเป็นธรรมทางสังคม 5 มิติ	(1) มิติของการเข้าถึง (access)	(2) มิติของความเสมอภาค (equity)	(3) มิติของความหลากหลาย (diversity)	(4) มิติของการมีส่วนร่วม (participation)	(5) มิติของสิทธิมนุษยชน (human rights)
P1 สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	✓	✓	✓	✓	✓
P2 วิกฤตความเป็นมนุษย์		✓	✓	✓	✓
P3 ภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ		✓	✓	✓	✓
P4 เทคโนโลยีและดิจิทัล	✓	✓	✓	✓	✓
P5 สังคมไทยในสังคมโลก			✓	✓	✓
P6ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่	✓		✓	✓	✓
P7 พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA	✓	✓	✓	✓	
P8 รัฐและระบบราชการไทย	✓	✓		✓	

สิ่งที่เพิ่มขึ้นใน (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2571-2575

1. มียุทธศาสตร์เฉพาะด้านการวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
2. มีแผนพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
3. มีการส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานและแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
4. เน้นการศึกษาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง
5. เพิ่มการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน
6. เพิ่มการศึกษาวัฒนธรรมต่างชาติ และปัญหาภูมิรัฐศาสตร์โลก
7. เน้นการศึกษากลุ่มคนชายขอบ คนด้อยโอกาส และผู้เสียเปรียบทางสังคม
8. เพิ่มการศึกษาวิจัยสังคมพหุวัฒนธรรม ประชาธิปไตย การกระจายอำนาจ และสิทธิมนุษยชน
9. เน้นการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น สิทธิและวิถีของกลุ่มชาติพันธุ์
10. เพิ่มการวิจัยที่ตรวจสอบนโยบายและมาตรการของภาครัฐที่เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องและนายทุน
11. เพิ่มการวิจัยที่ศึกษาอารมณ์ ความรู้สึก สุนทรียะและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์
12. เพิ่มการวิจัยเรื่องความเป็นธรรมของสิ่งแวดล้อม
13. ส่งเสริมการวิจัยศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ที่อยู่นอกกรอบจารีตนิยม
14. มีแผนการส่งเสริมนักวิจัยและวิชาชีพนอกสถาบันวิชาการ (เช่น นักวิจัยชาวบ้าน ผู้ปฏิบัติงานเชิงสร้างสรรค์)
15. แยกตัวชี้วัดความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ออกจากความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
16. เพิ่มการสนับสนุนกิจกรรมวิชาการ เช่น ประชุม สัมมนาระดับชาติและนานาชาติ
17. เพิ่มการพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนให้มีความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ตารางที่ 28 PMU ที่รับผิดชอบในแผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ 2571-2575

แผนงานวิจัยหลัก	แผนงานวิจัยย่อย	PMU ที่รับผิดชอบ
P1 สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	แผนงานย่อย 1 ความรู้เกี่ยวกับสังคมที่เป็นธรรม แผนงานย่อย 2 การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม แผนงานย่อย 3 สิทธิและความเป็นธรรม	• สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) • หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) • สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

	แผนงานย่อย 4 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แผนงานย่อย 5 นโยบายกับความเป็นธรรม แผนงานย่อย 6 ศิลปกรรมเพื่อสร้างความเป็นธรรมและการสร้างโอกาส	
P2 วิกฤตความเป็นมนุษย์	แผนงานย่อย 7 ความรู้เกี่ยวกับอารมณ์ความคิดมนุษย์ แผนงานย่อย 8 ความเป็นมนุษย์ในโลกปัจจุบันและอนาคต แผนงานย่อย 9 การเสริมสร้างความเป็นมนุษย์	• สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) • หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
P3 ภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ	แผนงานย่อย 10 ความรู้เกี่ยวกับภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ แผนงานย่อย 11 การแก้ปัญหาภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ แผนงานย่อย 12 งานสร้างสรรค์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	• สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) (สวก.) • หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
P4 เทคโนโลยีและดิจิทัล	แผนงานย่อย 13 มิติสังคมและมนุษย์ของเทคโนโลยีและดิจิทัล แผนงานย่อย 14 บทบาทสื่อกับเทคโนโลยีและดิจิทัล แผนงานย่อย 15 เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของสังคม แผนงานย่อย 16 ศิลปกรรมกับเทคโนโลยีและดิจิทัล	• หน่วยบริหารแลจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) • หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.)
P5 สังคมไทยในสังคมโลก	แผนงานย่อย 17 ความรู้เกี่ยวกับอำนาจและความขัดแย้งในสังคมโลก แผนงานย่อย 18 การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน แผนงานย่อย 19 ระบบคุณค่าในสังคมไทยและสังคมโลก แผนงานย่อย 20 แนวทางเชื่อมโยงไทยสู่สังคมโลก แผนงานย่อย 21 ศิลปกรรมไทยกับสังคมโลก	• หน่วยบริหารแลจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) • หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) • หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
P6 ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่	แผนงานย่อย 22 หลักคิดและความรู้ทางจริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์	• สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) • หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.)

	แผนงานย่อย 23 นโยบายและวิธีปฏิบัติทางศิลปกรรมศาสตร์ แผนงานย่อย 24 การส่งเสริมสิทธิและระบบนิเวศทางสุนทรียศาสตร์ แผนงานย่อย 25 การสร้างผลงานด้านศิลปกรรมและงานสร้างสรรค์	
P7 พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA	แผนงานย่อย 26 การส่งเสริมปัญญาความคิด แผนงานย่อย 27 การพัฒนานักวิจัยและเครือข่ายวิจัยในสถาบันวิชาการ แผนงานย่อย 28 การส่งเสริมนักวิจัยและวิชาชีพนอกสถาบันวิชาการ แผนงานย่อย 29 การพัฒนานักวิชาการรุ่นเยาว์	• หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) • สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
P8 รัฐและระบบราชการไทย	แผนงานย่อย 30 การสร้างความรู้เรื่องรัฐราชการไทย แผนงานย่อย 31 ระบบราชการที่รับผิดชอบต่อสังคมไทย แผนงานย่อย 32 ศิลปะที่สะท้อนปัญหารัฐราชการไทย	• สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

แผนพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

แนวโน้มโลกด้านทักษะของมนุษย์ในคริสต์ศตวรรษที่ 21

จากข้อมูลแผนกบริการด้านอาชีพ (Careers Service) ของมหาวิทยาลัยแคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ[46] ได้จัดประเภทความรู้สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ออกเป็นสาขาวิชาต่างๆ พร้อมระบุความเหมาะสมของอาชีพและลักษณะการทำงานของแต่ละสาขา เช่น ผู้ที่จบสาขาดนตรี สามารถทำงานเกี่ยวกับการบริหารงานศิลปะ การแสดง และงานสร้างสรรค์ ผู้จบด้านปรัชญาสามารถทำงานในหน่วยงานที่หลากหลายที่ต้องการผู้ที่มีความคิดเปิดกว้าง และสามารถบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่จบปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ส่วนใหญ่จะเรียนต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก และเข้าสู่อาชีพอาจารย์และนักวิจัยในมหาวิทยาลัย บางส่วนจะเลือกทำงานในองค์กรต่างๆ ประเด็นที่น่าสนใจคือ นักศึกษาที่เรียนจบและต้องการทำงานจำเป็นต้องแสดงผลการเรียน ประสบการณ์ระหว่างเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียน รวมถึงประสบการณ์ทำงานเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการสมัครงาน โดยหน่วยงานต่างๆ จะพิจารณาประสบการณ์ควบคู่ไปกับผลการเรียน นอกเหนือจากความรู้ทางวิชาการ คุณสมบัติและทักษะสำคัญที่มหาวิทยาลัยแคมบริดจ์เน้นให้ผู้เรียนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ได้พัฒนาทักษะตนเองเพื่อสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับหน่วยงาน ประกอบด้วย

1) มีทักษะการพูดและการเขียนที่เหมาะสมเพื่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
2) มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ ประเมิน และวิพากษ์เรื่องราวและสถานการณ์ต่างๆ
3) มีความสามารถในการทำงานที่ใช้ความรู้จากหลากหลายสาขา
4) มีการบริหารจัดการเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5) มีทักษะในการทำงานที่ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าและการทำวิจัย
6) มีทักษะของการเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้คน

จะเห็นว่าผู้เรียนทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จำเป็นต้องมีทักษะและประสบการณ์นอกเหนือจากความรู้ตามหลักสูตร มหาวิทยาลัยเคมมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ มิได้มองการทำงานในมิติของการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือเพื่อรับใช้นโยบายของรัฐ แต่มองการทำงานเพื่อสังคมที่บัณฑิตต้องคิดวิเคราะห์ ค้นหา สื่อสาร บริหารเวลา โดยอาศัยความรู้ข้ามศาสตร์ สามารถทำงานร่วมกับคนต่างกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา[47] ได้ศึกษาทักษะที่จำเป็นของมนุษย์ในศคริสต์ศตวรรษที่ 21 ระบุว่าผู้เรียนต้องมีทักษะของการเรียนรู้ มีความสามารถในการสื่อสาร มีความคิดในเชิงแก้ปัญหา มีความารถในการสร้างสัมพันธ์กับคนอื่น สามารถเรียนรู้และเข้าบริบทโลกที่เปลี่ยนไป และต้องมีทักษะของการเป็นพลเมือง (Civic Literacy) สามารถเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน เข้า

[46] สืบค้นข้อมูลจาก https://www.careers.cam.ac.uk/using-your-degree/using-your-degree-human-social-and-political-sciences

[47] ข้อมูลจาก Learning for the 21st Century: A Report and Mile Guide for 21st Century Skills สืบค้นจาก https://muve.gse.harvard.edu/21st-century-skills

ใจความเป็นประชาธิปไตย เข้าใจอุดมการณ์และนโยบายรัฐที่มีผลต่อชีวิตพลเมือง เข้าใจบทบาทของหน่วยงานท้องถิ่น เข้าใจการทำงานขององค์กรสาธารณประโยชน์และภาคประชาสังคม สามารถทำงานร่วมกับคนท้องถิ่นได้

ทักษะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Suto and Eccles (2014) ซึ่งทำงานวิจัยร่วมกับองค์กรเอกชนและสถาบันการศึกษาทั้งในทวีปยุโรปและอเมริกาพบว่ามหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศอังกฤษกำลังแสวงหาผู้เรียนที่มีความคล่องแคล่วทางจิตใจ (mental fluency) สำหรับทักษะที่จำเป็นในคริสต์ศตวรรษที่ 21 แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มทักษะ ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 การพัฒนาวิธีคิด

- การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity and Innovation)
- การคิดเชิงวิพากษ์และการตัดสินใจ (Critical Thinking and Decision Making)
- การจัดระบบการคิด วางแผน ประเมิน และตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้ (Metacognition)

กลุ่มที่ 2 วิธีการทำงาน

- ทักษะการสื่อสาร (Communication)
- ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration)

กลุ่มที่ 3 เครื่องมือในการทำงาน

- การรู้สารสนเทศ (Information literacy)

กลุ่มที่ 4 ทักษะการมีชีวิต

- ทักษะการเป็นพลเมือง (Citizenship)
- ทักษะการปรับตัว (Flexibility and Adaptability)
- การมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Personal and Social Responsibility)

จากข้อมูลของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา และงานวิจัยของ Suto and Eccles (2014) ทักษะทั้งหมดพบได้ในการเรียนการสอนทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะทักษะการมีชีวิตที่ผู้เรียนสามารถรับรู้และทำความเข้าใจการเปลี่ยนแลงโลกและสังคมที่อยู่รอบตัว จะเห็นว่าทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาคนในคริสต์ศตวรรษที่ 21 มิได้เน้นให้คนเรียนเก่งในสาขาวิชาที่ร่ำเรียนมาเท่านั้น แต่ยังต้องมีความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างเข้าใจ เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในฐานะเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ทิศทางการพัฒนากำลังคนในประเทศไทย

กำลังคนด้านวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ควรเริ่มต้นพิจารณาตั้งแต่การสร้างเยาวชนให้มีความพร้อมและหันมาสนใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์สังคม วัฒนธรรม และศิลปะในสาขาต่างๆ ทั้งนี้อาจต้องอาศัยการกำหนดทิศทางการสร้างเยาวชนร่วมกับหลายหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในช่วงปี พ.ศ.2564 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (รมว.อว.) มีแนวนโยบายและโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) โดยแบ่ง 2 ระยะ ระยะ

ที่ 1 พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2564 และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2564 ขยายระยะเวลาของโครงการเป็น พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2570 โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อทดแทนอาจารย์เกษียณและสร้างอาจารย์รุ่นใหม่ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รองรับยุทธศาสตร์ชาติ แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี และนโยบายของรัฐมนตรี อว. (2) ส่งเสริมการผลิตบัณฑิตในทุกระดับให้พร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 มีคุณธรรม รองรับการพัฒนาประเทศสู่ประเทศเศรษฐกิจใหม่ (3) ผลิตผลงานวิจัยและนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีมาตรฐานทางวิชาการสูง เป็นประโยชน์ต่อประเทศอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นการวางรากฐานการสร้างกลุ่มผู้นำด้านการวิจัยในบรรดานักเรียนทุนรัฐบาล (4) เพื่อให้นักเรียนที่เรียนดีได้มีโอกาสทางการศึกษาระดับสูง เพิ่มศักยภาพให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ ยกระดับความสามารถของประเทศ ลดช่องว่างการเหลื่อมล้ำทางการศึกษา[48]

โครงการดังกล่าวให้ความสำคัญกับ 5 เรื่องต่อไปนี้

(1) มองอนาคตและรับมือการเปลี่ยนแปลง

ต้องให้ทุนการศึกษาเพื่อนักเรียนทุนจะได้นำวิชาไปสร้างสังคมที่มองไปข้างหน้า รู้ทันอนาคต ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง ต่อยอดให้ได้ เรียนเพื่อกลับมาทำให้ประเทศและสังคมดีขึ้น เก่งขึ้น

(2) สร้างคนให้รู้จักเรียนรู้และทันโลก

ให้ทุนการศึกษาเพื่อส่งคนไปเรียนวิชาที่ทำให้เกิดการสร้างสังคมที่รักการเรียนรู้ เชื่อมั่นว่าชาติจะก้าวหน้าไปได้ไม่หยุดยั้ง ไม่มีอะไรขวางกั้นให้ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ต้องสามารถเข้าไปอยู่ในวงอารยธรรมของโลกได้อย่างรู้เท่าทัน เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของโลกอยู่ตลอดเวลา

(3) สร้างคนไทยให้รักงานศิลปวัฒนธรรม

ส่งคนไปเรียนในศาสตร์ นำประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสังคมที่ตื่นรู้ ที่สนใจในด้านศิลปะ สถาปัตย์ ดนตรี วรรณศิลป์ สุนทรีศาสตร์ ศาสนา จิตวิญญาณ ไม่น้อยกว่าด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีต้องเพิ่ม Art and Culture Appreciation ให้คนไทยให้มาก

(4) สร้างสังคมที่ดีทุกระดับ

ส่งคนไปเรียนเพื่อกลับมาสร้างสังคมพรั่งพร้อมสมบูรณ์ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน เมือง ภาค และประเทศ พัฒนาทุกระดับ ชุมชนท้องถิ่นมีทั้งความรู้ จิตวิทยาเชิงบวก และการบริหารจัดการที่ดี

(5) เคารพความหลากหลายและประชาธิปไตย

ต้องส่งคนไปเรียนเพื่อกลับมาสร้างสังคมที่เป็นส่วนผสมที่ดีของชาติพันธุ์ ของกลุ่มชนที่หลากหลาย ที่เป็นลักษณะพิเศษของไทย และกลับมาสร้างสังคมประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ไม่ละเลยอุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จะเห็นว่าโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตามแผนช่วงปี พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2570 มีแนวทางที่จะพัฒนากำลังคนให้มีทักษะที่สอดคล้องกับทิศทางของโลก โดยเฉพาะเรื่องเข้าใจการ

---

[48] อ้างจาก อว. ผลักดันวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นำพาประเทศสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ภายใน 10 ปี https://www.mhesi.go.th/index.php/pr-executive-news/3977-10.html

เปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของโลก การพัฒนาและมีความรู้เกี่ยวกับชุมนท้องถิ่น การเคารพความหลากหลายและประชาธิปไตย

แนวโน้มการส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2564 คณะอนุกรรมการด้านการสร้างและพัฒนาบัณฑิต ภายใต้กำกับของสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ได้ริเริ่มโครงการบัณฑิตพันธุ์ใหม่และกำลังคนที่มีสมรรถนะสูงเพื่อตอบโจทย์ภาคการผลิตตามนโยบายการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย มุ่งเน้นสร้างกำลังคนเพื่อเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรมไทย โดยให้มหาวิทยาลัยจัดทำหลักสูตรระยะสั้นแบบ Degree และ Non-Degree ให้กับนิสิตบุคลากร ผู้บริหารและบุคคลทั่วไป จากฐานข้อมูลโครงการผลิตบัณฑิจพันธุ์ใหม่ของกระทรวงอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2564-2568 มีหลักสูตรทั้งสิ้น 308 หลักสูตร มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางสังคมศาสตรี มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 70 หลักสูตร และ หลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และบริหารธุรกิจ จำนวน 238 หลักสูตร

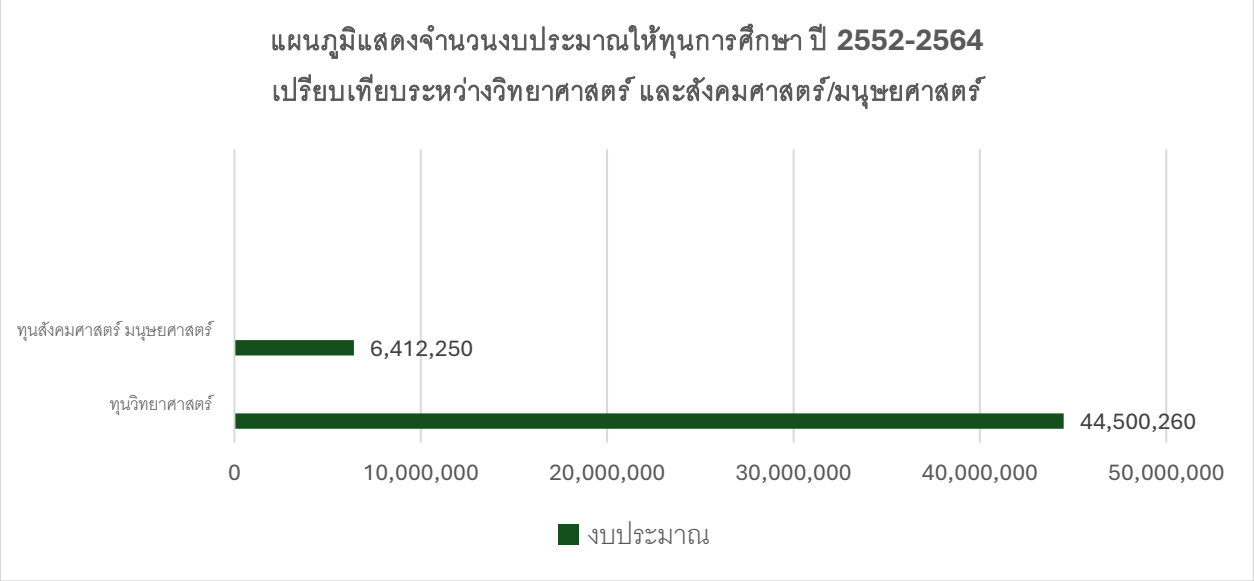
มหาวิทยาลัยหลายแห่งจัดทำหลักสูตรอบรม Non-Degree เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรการผลิตภาพยนตร์ดิจิทัลสำหรับครู บุคลากรสถานศึกษา และบุคคลทั่วไป มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดทำหลักสูตรการพัฒนาและยกระดับทักษะและสมรรถนะผู้ประกอบการเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยบูรพา จัดทำหลักสูตรผู้ดำเนินการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง 130 ชั่วโมง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) จัดทำหลักสูตรกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัดสำหรับผู้พิการ (บุคคลที่มีความต้องการพิเศษ) มหาวิทยาลัยพะเยา จัดทำหลักสูตรนักจัดการน้ำชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดทำหลักสูตรการผลิตและเพิ่มมูลค่าสัว์น้ำจืดเศษฐกิจ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จัดทำหลักสูตรการสร้างคอนเทนต์และการตลาดดิจิทัล เป็นต้น หลักสูตรอบรมเหล่านี้เน้นตอบสนองการประกอบอาชีพและสร้างรายได้

ในส่วนหลักสูตรปริญญา (Degree) มีแนวทางการจัดทำหลักสูตรที่เน้นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จัดทำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมระบบอัจฉริยะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดทำหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมอาหารและอุตสาหกรรมชีวภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (องครักษ์) จัดทำหลักสูตรพยาบาลศาสตร์แบบหลายภาษาและและปัญญาประดิษฐ์เพื่อการดูแลสุขภาพแห่งอนาคต มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน จัดทำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมอุตสาหการ มหาวิทยาลัยพะเยา จัดทำหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดทำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย-การประถมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์พัทยา จัดทำหลักสูตรเทคโนโลยีเซ็นเซอร์สำหรับงานอุตสาหกรรมอัตโนมัติ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จัดทำหลักสูตรการจัดการธุรกิจบริการสุขภาพ เป็นต้น

ในส่วนของการส่งเสริมผู้เรียน มีการให้ทุนนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการและบุคลากร ได้ไปศึกษาต่อทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีทุน 5 ประเภท[49] คือ 1) ทุนพัฒนาอาจารย์ 2) ทุนพัฒนากำลังคน 3) ทุนพัฒนาทักษะ

[49] อ้างจากนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กองส่งเสริมและพัฒนากำลังคน ปี พ.ศ. 2564

และความสามารถพิเศษ 4) ทุนสร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และ 5) ทุนแลกเปลี่ยน ในส่วนสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตรกรรม มีโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. 2550 ในตอนนั้นกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ โดยทุนประกอบด้วย 1) ทุนศึกษาในประเทศระดับปริญญาตรี 2) ทุนศึกษาในประเทศและต่างประเทศระดับปริญญาโท-เอก 3) ทุนอบรมวิจัยระยะสั้น และ 4) ทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาโท-เอก เป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับทุนเรียนต่อระดับสูงและเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เนื่องจากระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2570 จะมีผู้เกษียณอายุราชการในสาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ 4,659 คน ทั้งนี้ ยังไม่เห็นการให้ทุนด้านศิลปกรรมศาสตร์ เป้าหมายการให้ทุนระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2564 มีจำนวน 1,160 ทุน โดยใช้งบประมาณ 6,412,250,000 บาท หากเปรียบเทียบสัดส่วนการให้ทุนด้านวิทยาศาสตร์จะพบว่ามีจำนวนมากถึง 6,188 ทุน โดยใช้งบประมาณ 44,500,260,000 บาท[50] (ดูแผนภูมิด้านล่าง)

จากข้อมูลในปี พ.ศ.2564 พบว่าผู้ได้รับทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย มีจำนวน 605 คน แยกเป็นทุนเรียนต่อในประเทศจำนวน 161 คน ทุนเรียนต่อต่างประเทศจำนวน 444 คน ในจำนวนผู้ได้ทุนทั้งหมด สำเร็จการศึกษาแล้ว 273 คน กำลังศึกษาอยู่ 210 คน และยังพบว่ามีผู้ที่ยุติ สละสิทธิ์และหมดสิทธิ์ศึกษาจำนวน 122 คน จนถึงปี พ.ศ. 2561 มีการใช้งบประมาณเพื่อให้ทุนไปแล้วจำนวน 2,723,115,597 บาท[51] กระทรวงอุมศึกษาฯ ประเมินว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการให้ทุนดังกล่าวนี้มาจากจำนวนนักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกมีจำนวนจำกัด ทำให้ไม่สามารถเพิ่มจำนวนนักวิจัยให้ประเทศได้ รวมทั้ง นักศึกษาไม่สามารถหาที่เรียนได้

[50] อ้างแล้วใน 32

[51] อ้างจากหนังสือราชการกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ลงวันที่ 19 มกราคม 2564 เรื่องการขอขยายระยะเวลาโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) จาก พ.ศ. 2552-2564 เป็น พ.ศ.2552-2570

ทันตามเวลาที่กำหนด งบประมาณที่สนับสนุนยังไม่เพียงพอทำให้ขาดความต่อเนื่องในการเรียนตามหลักสูตรของสถาบันการศึกษา และงบประมาณทุนไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพในแต่ละประเทศ

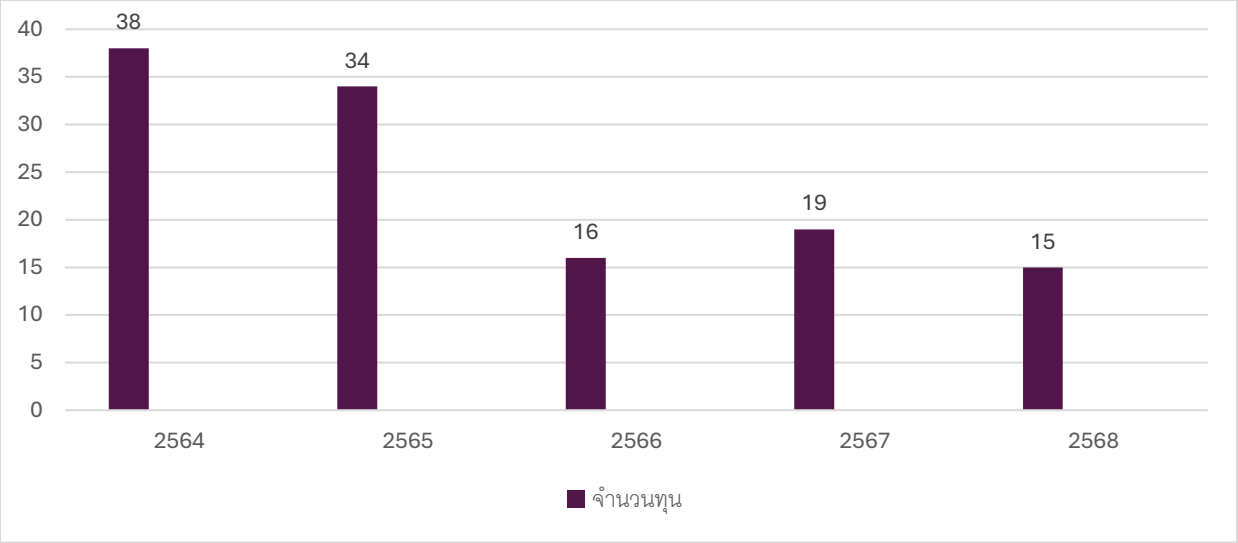
ด้านทุนพัฒนาอาจารย์ ซึ่งดำเนินงานโดยสำนักส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา อดีตหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเคยกำหนดแนวทางการพัฒนาอาจารย์ไว้ โดยมีการให้ทุนอาจารย์ 3 แบบ คือ 1) ทุนศึกษาในประเทศ 2) ทุนศึกษาต่างประเทศ 3) ทุนศึกษาขั้นสูงเชิงกลยุทธ์ และ 4) ทุนกิจกรรมวิชาการ การขอรับทุนศึกษาต่อ อาจารย์ในสถาบันการศึกษาจะต้องเป็นผู้สมัครขอรับทุนไปยังกลุ่มพัฒนาศักยภาพคณาจารย์และบุคลากรอุดมศึกษา จากนั้นเจ้าหน้าที่จะส่งข้อมูลให้คณะกรรมการพิจารณาคุณสมบัติเพื่อทำการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสม จากนั้นเจ้าหน้าที่จะจัดทำงบประมาณเพื่อเสนอให้รัฐบาลอนุมัติตามจำนวนทุนที่ผ่านการคัดเลือก ส่วนการขอรับทุนศึกษาขั้นสูงเชิงกลยุทธ์ และทุนกิจกรรมวิชาการ อาจารย์จะต้องสมัครตามเกณฑ์ที่กำหนดและคณะกรรมการจะพิจารณาคัดเลือก

หน่วยงานที่ให้ทุนการศึกษาอื่นๆ ได้แก่ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) มีการให้ทุนวิจัยมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อส่งเสริมนักวิจัยระดับมหาบัณฑิตได้พัฒนาทักษะการทำวิจัยและผลิตความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ จากข้อมูลการให้ทุนในช่วงปี พ.ศ.2564 ถึง พ.ศ. 2568 มีผู้ได้รับทุนจำนวน 122 คน (ดูตารางที่ 30) หากพิจารณาแนวโน้มการให้ทุนมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของ วช. ระหว่างปี พ.ศ.2564 ถึง พ.ศ. 2568 จะพบว่ามีจำนวนลดลง สำหรับสาขาศิลปกรรมศาสตร์ ไม่พบการสนับสนุนทุนวิจัยมหาบัณฑิตแต่อย่างใด

ตารางที่ 29 จำนวนผู้ได้รับทุนวิจัยมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2564-2568

ปี พ.ศ.	จำนวนทุน
2564	38
2565	34
2566	16
2567	19
2568	15

ที่มา สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

การให้ทุนพัฒนานักวิจัยของหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) จะเป็นการสนับสนุนโครงการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยระดับหลังปริญญาเอก หลังปริญญาโท ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (National Postdoctoral/Postgraduate System) เพื่อตอบโจทย์อุตสาหกรรมแห่งอนาคต และบริการแห่งอนาคต (Future Industry) รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นแนวหน้า ข้อมูลในปี พ.ศ.2566 พบว่าโครงการที่ได้รับการสนับสนุนทุนมีจำนวน 14 โครงการ ซึ่งทั้งหมดเป็นโครงการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่พบโครงการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เนื่องจากเป้าหมายของ บพท. เน้นไปในเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า อุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ อุตสาหกรรมด้านการแพทย์และสุขภาพ และอุตสาหกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ที่เชื่อมกับเทคโนโลยีอื่นๆ

นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.) ยังจัดสรรทุนรัฐบาลสำหรับบุคคลทั่วไประดับปริญญาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามความต้องการของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยให้ทุนแก่ผู้จบปริญญาตรีไปศึกษาต่อต่างประเทศในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ในปี พ.ศ.2568 มีการให้ทุนจำนวน 98 ทุน หน่วยงานด้านวิทยาศาสตร์อื่นๆ ที่มีการให้ทุนการศึกษา ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) และสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) นอกจากนั้น ยังมีทุนรัฐบาลตามความต้องการของส่วนราชการ ซึ่งหน่วยงานต่างๆจะแจ้งไปยัง กพ. เพื่อดำเนินการสรรหาบุคคลไปศึกษาต่อ เช่น สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ต้องการรับนักวิเคราะห์นโยบายและแผน โดยให้ทุนไปเรียนระดับปริญญาโทสาขาความปลอดภัย ความมั่นคง อาชญาวิทยา และนิติวิทยาศาสตร์ โดยรับสมัครบุคคลทั่วไปที่จบสาขาเศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ บริหารรัฐกิจ และรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า แหล่งทุนเพื่อพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีอย่างจำกัด

นอกเหนือจากการให้ทุนศึกษาต่อแล้ว ยังมีการสนับสนุนนักวิจัยให้ทำงานร่วมกันที่มิใช่เป็นการวิจัย แต่เน้นสร้างผลงานด้านนวัตกรรม ได้แก่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) รับผิดชอบแผนงานย่อย F14 (S4P23) พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยมีประเด็นย่อย 2 ด้าน คือ (1)

พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) และ (2) ศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge) ในส่วนพัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) มีเป้าหมายเพื่อรวบรวมและพัฒนาผู้เชี่ยวชาญทักษะสูงในสาขาวิชาต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อร่วมดำเนินงานสร้างและพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม นวัตกรรมสังคม วัตกรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรม ในส่วนศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge) มีเป้าหมายเพื่อรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้เฉพาะด้าน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความรู้ต่างๆ ปัจจุบัน ศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย

ศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents)

(1) ศูนย์รวมผู้เชี่ยวชาญด้านการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด
(2) ศูนย์รวมผู้เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร

ศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge)

(1) ศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
(2) โครงการศูนย์ความรู้เพื่อความร่วมมือในการต่อต้านคอร์รัปชัน และส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับภูมิภาค
(3) ศูนย์กลางความรู้ศิลปะมวยไทยสู่ระดับโลก

จะเห็นว่าจำนวน ศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) และศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge) ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ มีจำนวน 5 โครงการ ถือว่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับโครงการด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีจำนวน 34 โครงการ

สรุปการพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ของหน่วยงานต่างๆ

1. สำนักงานปลัด กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
   1.1 โครงการบัณฑิตพันธุ์ใหม่และกำลังคนที่มีสมรรถนะสูง เพื่อตอบโจทย์ภาคการผลิตตาม
   1.2 ทุนพัฒนาอาจารย์
      - ทุนศึกษาในประเทศ
      - ทุนศึกษาต่างประเทศ
      - ทุนศึกษาขั้นสูงเชิงกลยุทธ์
      - ทุนกิจกรรมวิชาการ
   1.3 โครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย)
      - ทุนศึกษาในประเทศระดับปริญญาตรี
      - ทุนศึกษาในประเทศและต่างประเทศระดับปริญญาโท-เอก
      - ทุนอบรมวิจัยระยะสั้น
      - ทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาโท-เอก
2. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

2.1 ทุนวิจัยมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2.2 ศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents)

2.3 ศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge)

3. หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.)

   3.1 โครงการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยระดับหลังปริญญาเอก หลังปริญญาโท ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (National Postdoctoral/Postgraduate System)

4. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.)

   4.1 ทุนรัฐบาลตามความต้องการของส่วนราชการ

การศึกษาต่อด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

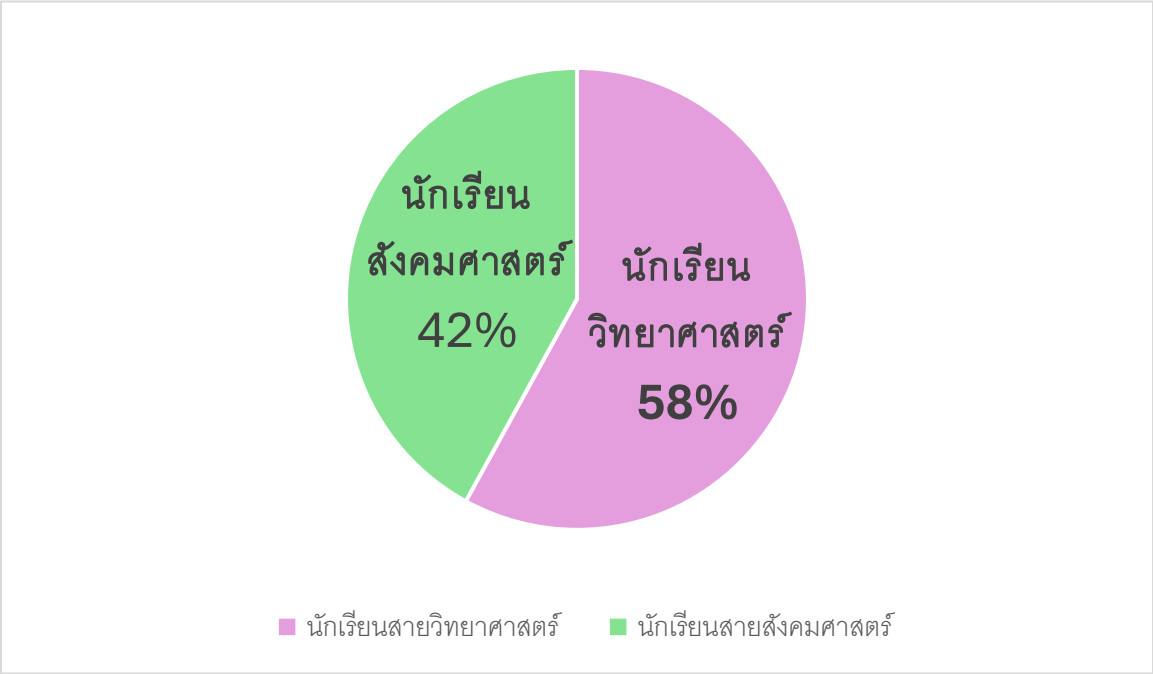
นักเรียนมัธยมศึกษาคือกลุ่มสำคัญที่จะเดินตามเส้นทางสู่สายงานวิชาการและวิชาชีพทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2562 มีการสรุปจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาในรอบสิบปี (พ.ศ.2551-2561) โดยแยกสาขาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ตารางที่ 31) พบว่าสัดส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาที่เรียนด้านสังคมศาสตร์จะมีจำนวนน้อยกว่านักเรียนด้านวิทยาศาสตร์ ในช่วงสิบปีจำนวนนักเรียนมัธยมด้านวิทยาศาสตร์มี 1,906,820 คน คิดเป็นประมาณ 58 เปอร์เซ็นต์ ส่วนนักเรียนด้านสังคมศาสตร์มี 1,383,649 คน คิดเป็นประมาณ 42 เปอร์เซ็นต์ของนักเรียนมัธยมศึกษา นอกจากนั้น จำนวนนักเรียนในแต่ละปียังอยู่ในระดับคงที่ประมาณปีละ 260,000 ถึง 300,000 คน

ตารางที่ 30 จำนวนนักเรียน นักศึกษา แยกสาขาวิชา ปี พ.ศ. 2551 – 2561

ปี	มัธยม		ปริญญาตรี		ปริญญาโท		ปริญญาเอก	
	วิทย์	สังคม	วิทย์	สังคม	วิทย์	สังคม	วิทย์	สังคม
2551	176,011	125,481	148,644	382,497	11,725	39,193	1,272	2,557
2552	174,385	130,909	127,119	266,637	10,778	31,292	1,128	1,425
2553	164,542	120,389	162,616	326,032	13,697	33,858	1,772	2,310
2554	169,277	129,631	169,538	353,999	13,228	42,501	1,653	2,199
2555	160,720	115,212	123,484	278,460	9,473	35,876	1,141	1,723
2556	152,217	110,793	120,812	297,347	8,227	37,308	1,295	2,138
2557	160,890	109,689	155,615	313,199	10,252	37,110	1,695	2,505
2558	174,608	117,609	143,734	332,238	9,285	38,196	1,780	2,079
2559	174,054	114,265	137,311	271,275	9,506	24,526	1,407	1,615
2560	174,616	112,409	132,381	281,561	7,767	18,496	1,367	1,689
2561	225,500	197,262	128,714	280,132	6,703	18,066	1,353	1,683
รวม	**1,906,820**	**1,383,649**	**1,549,968**	**3,383,377**	**110,641**	**356,422**	**15,860**	**21,923**

ที่มา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ. : ข้อมูล 13 กุมภาพันธ์ 2562) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ. : ข้อมูล ณ 25 มกราคม 2562) และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ. : ข้อมูล ณ 26 กุมภาพันธ์ 2562) https://stiic.sti.or.th/stat/ind-lf/ind-lf-g001/lf-t002/

อัตราส่วนนักเรียนสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมศาสตร์ ในช่วงปี พ.ศ.พ.ศ.2551-2561

เมื่อพิจารณาข้อมูลจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ของสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะพบว่าปี พ.ศ.2563-2567 จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับเฉลี่ย 1 ล้านคนต่อปี (ดูตารางที่ 32) ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ตารางที่ 31 จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปี 2563-2567

	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565	ปี 2566	ปี 2567
จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	973,953	1,014,886	1,053,136	1,073,311	1,076,233

ที่มา สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน http://www.bopp.go.th/?page_id=4551

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่จบการศึกษาแล้วจะสมัครเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา จากข้อมูลระบบสารสนเทศการคัดเลือกกลางบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา หรือ ระบบ TCAS (Thai University Central Admission System) ในปี พ.ศ.2566-2568 พบว่ามีนักเรียนสมัครสอบวัดความถนัดวิชาชีพ (Professional Aptitude Test หรือ TPAT) 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) ด้านแพทย์ศาสตร์ (2) ด้านศิลปกรรมศาสตร์ (3) ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และวิศวกรรมศาสตร์ (4) ด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ และ (5) ด้านครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ นอกจากนั้นยังมีการสอบวิชาความถนัดทั่วไป (Thai General Aptitude Test หรือ TGAT) แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ TGAT1 การสื่อสารภาษาอังกฤษ, TGAT2 การคิดอย่างมีเหตุผล และ TGAT3 สมรรถนะการทำงาน

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่จบในปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,076,233 คน สมัครสอบ TPAT และ TGAT ในปีการศึกษา 2568 ดังรายละเอียดต่อไปนี้ นักเรียนที่สมัครสอบวิชาความถนัดทั่วไป จำนวน 315,483 คน ในกลุ่มนี้ถือว่าเป็นนักเรียนที่จะสมัครเรียนต่อในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นักเรียที่สมัครสอบความถนัดทางศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 14,592 คน นักเรียนที่สมัครสอบความถนัดทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำนวน 10,208 คน นักเรียนที่สมัครสอบความถนัดครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ จำนวน 80,895 คน เมื่อรวมจำนวนนักเรียนที่สมัครสอบ TGAT, TPAT2, TPAT4, และ TPAT5 จะมีจำนวนผู้สมัครสอบ 421,178 คน ถือเป็นจำนวนนักเรียนที่สนใจเรียนต่อทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ (ดูตารางที่ 33) เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 1,076,233 คน จะพบว่ามีนักเรียนที่สนใจเรียนต่อทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ประมาณ 39 เปอร์เซ็นต์ สำหรับนักเรียนที่เหลือจะเลือกเรียนต่อทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือเปลี่ยนไปเรียนสายวิชาชีพ บางส่วนอาจไปศึกษาต่อต่างประเทศ และบางส่วนอาจไม่เรียนแต่เข้าสู่การทำงาน

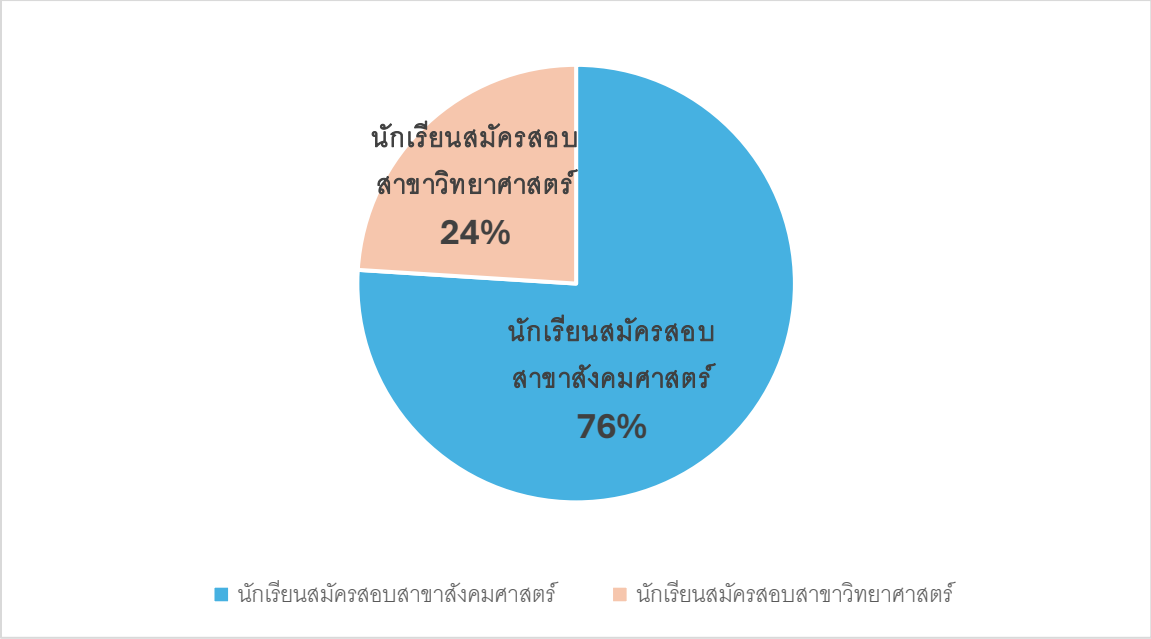
ตารางที่ 32 จำนวนนักเรียนที่สอบเข้ามหาวิทยาลัย ปี 2566-2568 แยกตามประเภท TGAT/TPAT

TGAT/TPAT	ปี 2566	ปี 2567	ปี 2568
TGAT ภาษาอังกฤษ การคิด สมรรถนะการทำงาน	274,328	285,133	315,483
TPAT1 ความถนัดทางวิชาชีพแพทย์	-	64,000	-
TPAT2 ความถนัดทางศิลปกรรมศาสตร์	14,845	16,206	14,592
TPAT3 ความถนัดทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์	115,554	129,353	134,284
TPAT4 ความถนัดทางสถาปัตยกรรมศาสตร์	9,675	9,925	10,208
TPAT5 ความถนัดครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์	66,111	72,748	80,895
รวมเฉพาะ TGAT, TPAT2, TPAT4, และ TPAT5	**364,959**	**384,012**	**421,178**

หมายเหตุ ตัวอักษรสีแดง หมายถึงกลุ่มวิชาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่มา https://www.dek-d.com/tcas/65583/

จากตารางที่ 33 จะพบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2566-2568 แนวโน้มนักเรียนมัธยมศึกษาจะสมัครสอบเข้ามหาวิทยาเพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่สมัครสอบเข้ามหาวิทยาลัย จะพบว่าสัดส่วนนักเรียนที่เรียนต่อสาขาวิชาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จะมีมากกว่าจำนวนนักเรียนที่สมัครเรียนสาขาแพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรมศาสตร์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากจำนวนนักเรียนที่เรียนสายวิทยาศาสตร์ซึ่งมีมากกว่าสายสังคมศาสตร์ แต่เมื่อสมัครสอบเข้ามาเรียนระดับอุดมศึกษากลับมีจำนวนนักเรียนที่สมัครด้านสังคมศาสตร์มากกว่า เหตุผลคือมีนักเรียนสายวิทยาศาสตร์จำนวนหนึ่งเลือกเรียนต่อทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะสาขาวิชาพณิชยศาสตร์ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ทำให้จำนวนนักเรียนสมัครเรียนด้านสังคมศาสตร์เป็นจำนวนมาก หากดูข้อมูลในปี พ.ศ. 2568 (ตารางที่ 33) พบว่ามีนักเรียนสมัครเรียนด้านสังคมศาสตร์ 421,178 คน นักเรียนสมัครเรียนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ 134,284 คน คิดเป็นอัตราส่วน 76 ต่อ 24

อัตราส่วนนักเรียนมัธยมที่สมัครเรียนต่อระดับอุดมศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปี พ.ศ.2567

ข้อมูลจากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีการเปรียบเทียบจำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาโดยแบ่งเป็นปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ระหว่างปี พ.ศ.2562-2567 (ตารางที่ 34) พบว่ามีจำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น จากปี พ.ศ.2562 จำนวน 1,655,781 คน เพิ่มเป็นจำนวน 1,855,294 คน ในปี พ.ศ. 2567 หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 200,000 คน หากดูจำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก จะพบว่ามีจำนวนผู้เรียนเพิ่มขึ้นทุกระดับ ยกเว้นในปี พ.ศ.2565 ที่มีจำนวนผู้เรียนลดลงเนื่องจากปัญหาแพร่ระบาดของโควิด-19

ตารางที่ 33 จำนวนนักศึกษา แยกระดับการศึกษา ปี 2562-2567

ปี	จำนวนรวม	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
2567	1,855,294	1,651,819	111,717	57,434
2566	1,744,147	1,519,925	100,204	30,051
2565	1,315,914	1,193,224	92,158	30,532
2564	1,662,303	1,522,843	109,143	30,317
2563	1,646,759	1,516,877	102,887	26,995
2562	1,655,781	1,536,423	95515	23,838

ที่มา สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.)

https://info.mhesi.go.th/stat_std_all.php

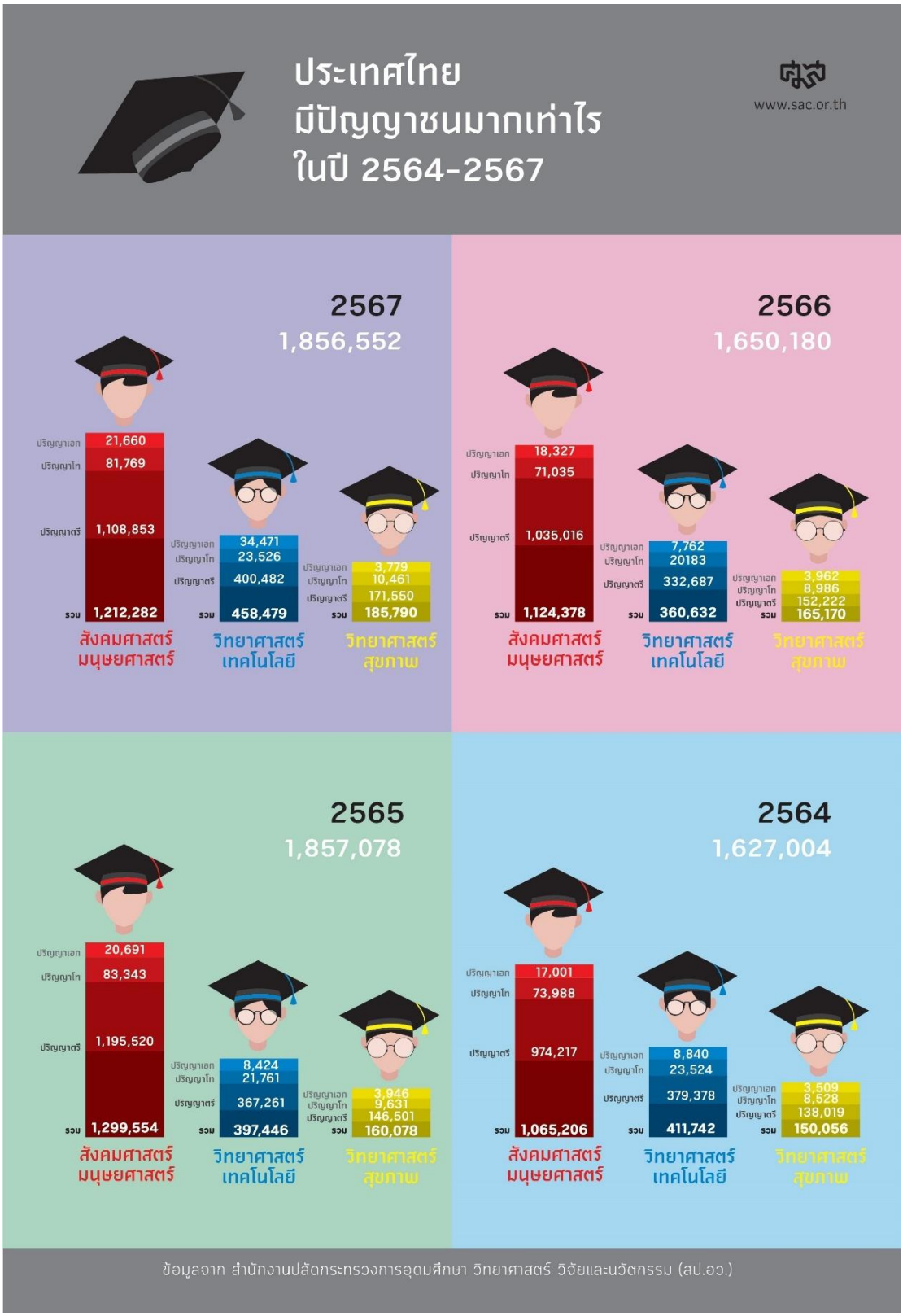
หากเปรียบเทียบจำนวนผู้เรียนระดับอุดมศึกษาแยกตามสาขาในปี พ.ศ.2564-2566 (ตารางที่ 35) พบว่าผู้เรียนในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีจำนวนมากกว่าผู้เรียนสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพ ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ข้อมูลในปี พ.ศ.2567 พบว่ามีผู้เรียนระดับอุดมศึกษาจำนวน 1,856,552 คน ซึ่งทำให้เห็นจำนวนผู้เรียนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2566 ทั้งสาขาสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และมีจำนวนใกล้เคียงกับปี พ.ศ.2565

ตารางที่ 34 จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษา แยกสาขาวิชาและระดับการศึกษา ปี 2564-2567

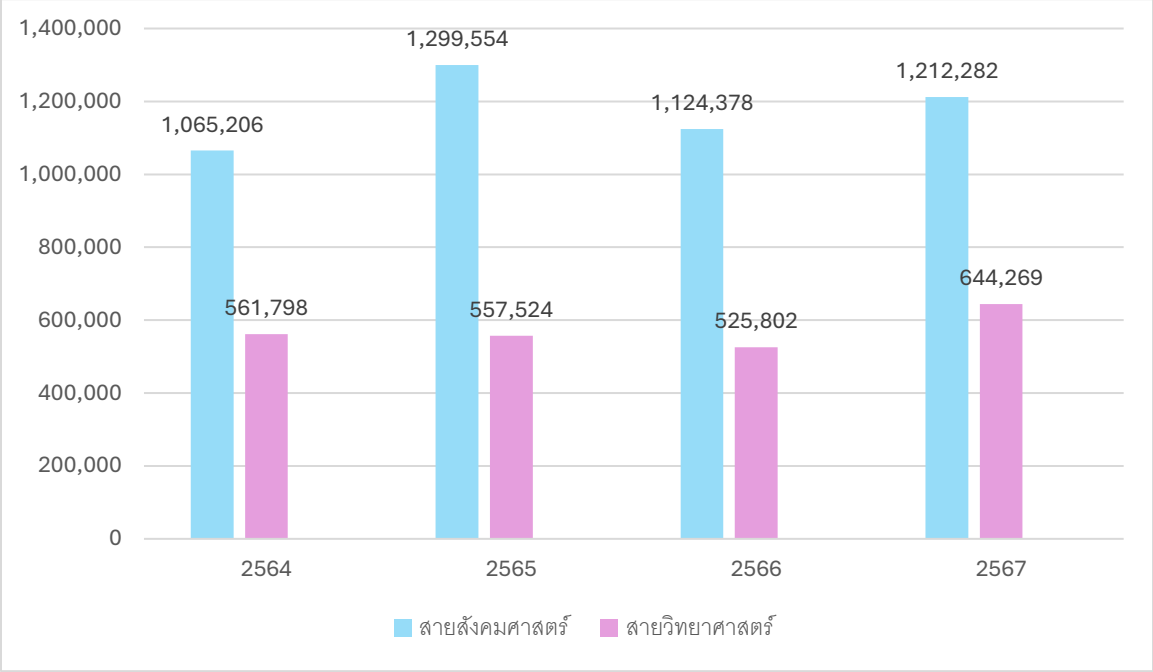
ปี	สาขาวิชา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก	รวม
2567	สังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์	1,108,853	81,769	21,660	1,212,282
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	400,482	23,526	34,471	458,479
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	171,550	10,461	3,779	185,790
				รวม	**1,856,552**
2566	สังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์	1,035,016	71,035	18,327	1,124,378
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	332,687	20183	7,762	360,632
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	152,222	8,986	3,962	165,170
				รวม	**1,650,180**
2565	สังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์	1,195,520	83,343	20,691	1,299,554
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	367,261	21,761	8,424	397,446
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	146,501	9,631	3,946	160,078
				รวม	**1,857,078**
2564	สังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์	974,217	73,988	17,001	1,065,206
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	379,378	23,524	8,840	411,742
	วิทยาศาสตร์สุขภาพ	138,019	8,528	3,509	150,056
				รวม	**1,627,004**

ที่มา สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.)

https://info.mhesi.go.th/stat_std_all.php

แผนภูมิแสดงจำนวนผู้เรียนระดับอุดมศึกษาแยกสาขาสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระหว่างปี พ.ศ.2564-2567

จากแผนภูมิข้างต้น และในตารางที่ 35 จะพบว่าสัดส่วนผู้เรียนระดับอุดมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2564-2567 จะมีมากกว่าผู้เรียนสาขาวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามแนวโน้มจำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2566 ส่วนจำนวนอาจารย์ที่สอนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ในมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ.2567 พบว่ามีจำนวน 13,282 คน (ตางรางที่ 36) สาขาวิชาที่มีอาจารย์มากที่สุดคือสาขาภาษา จำนวน 3,933 คน รองลงไปคือรัฐศาสตร์ จำนวน 1,262 คน และสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำนวน 1,211 คน

ตารางที่ 35 จำนวนบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ปี 2567

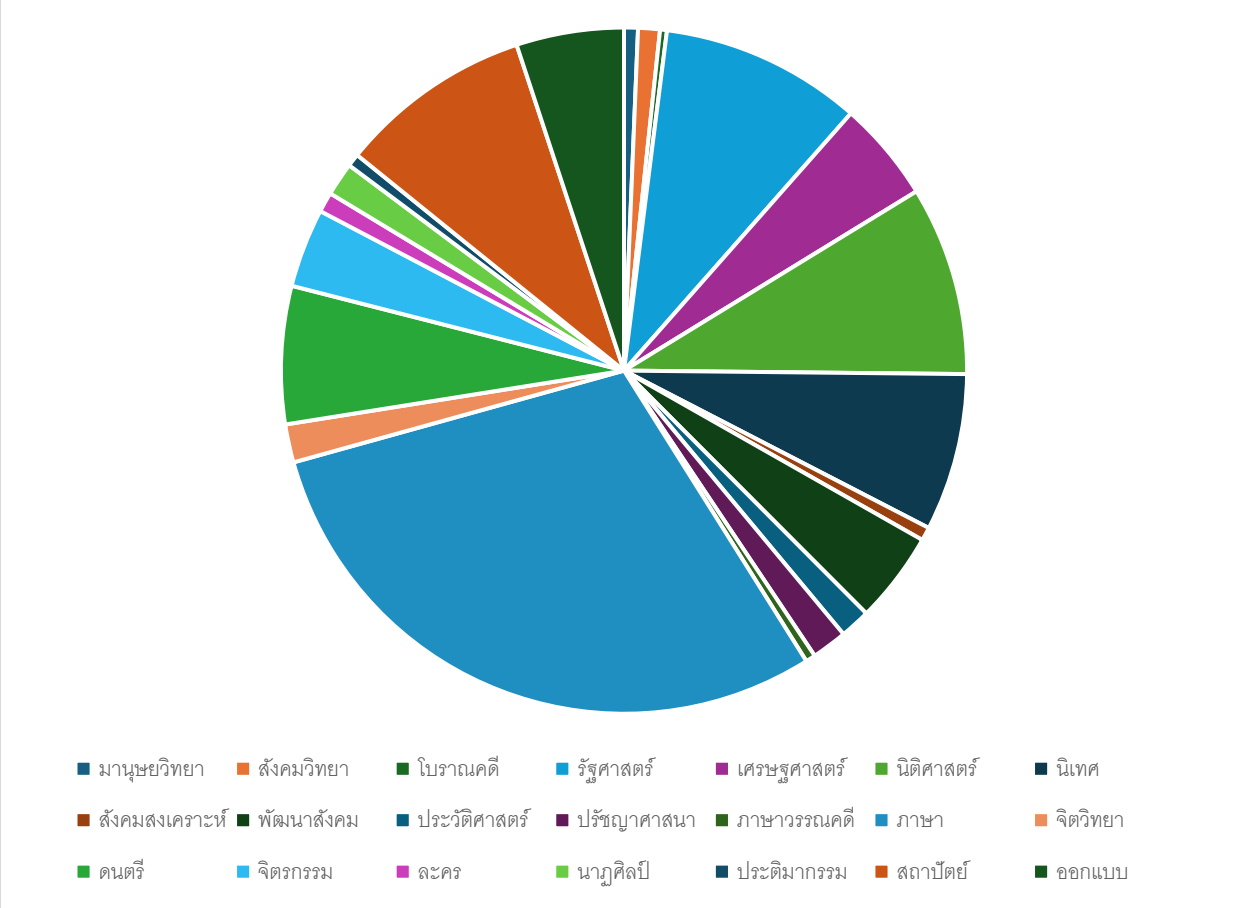
สาขาวิชา	จำนวน (คน)
กลุ่มสังคมศาสตร์	
มานุษยวิทยา	87
สังคมวิทยา	136
โบราณคดี	43
รัฐศาสตร์	1,262
เศรษฐศาสตร์	630
นิติศาสตร์	1,184
นิเทศศาสตร์ / วารสารศาสตร์	986
สังคมสงเคราะห์	84
พัฒนาสังคม	571

	4,983
กลุ่มมนุษยศาสตร์	
ประวัติศาสตร์	190
ปรัชญา / ศาสนา	222
ภาษาและวรรณคดี	61
ภาษา	3,933
จิตวิทยา	239
	4,645
กลุ่มศิลปกรรมศาสตร์	
ดนตรี	862
จิตรกรรม / ภาพพิมพ์	494
ละคร / การแสดง	125
นาฏศิลป์	209
ประติมากรรม	80
สถาปัตยกรรม	1,211
ออกแบบ / มัณฑนศิลป์	673
	3,654
รวมทุกสาขา	**13,282**

หมายเหตุ ไม่รวมสาขาด้านวิชาชีพ คือครุศาสตร์ บัญชี การตลาด การเงิน และบริหารธุรกิจ

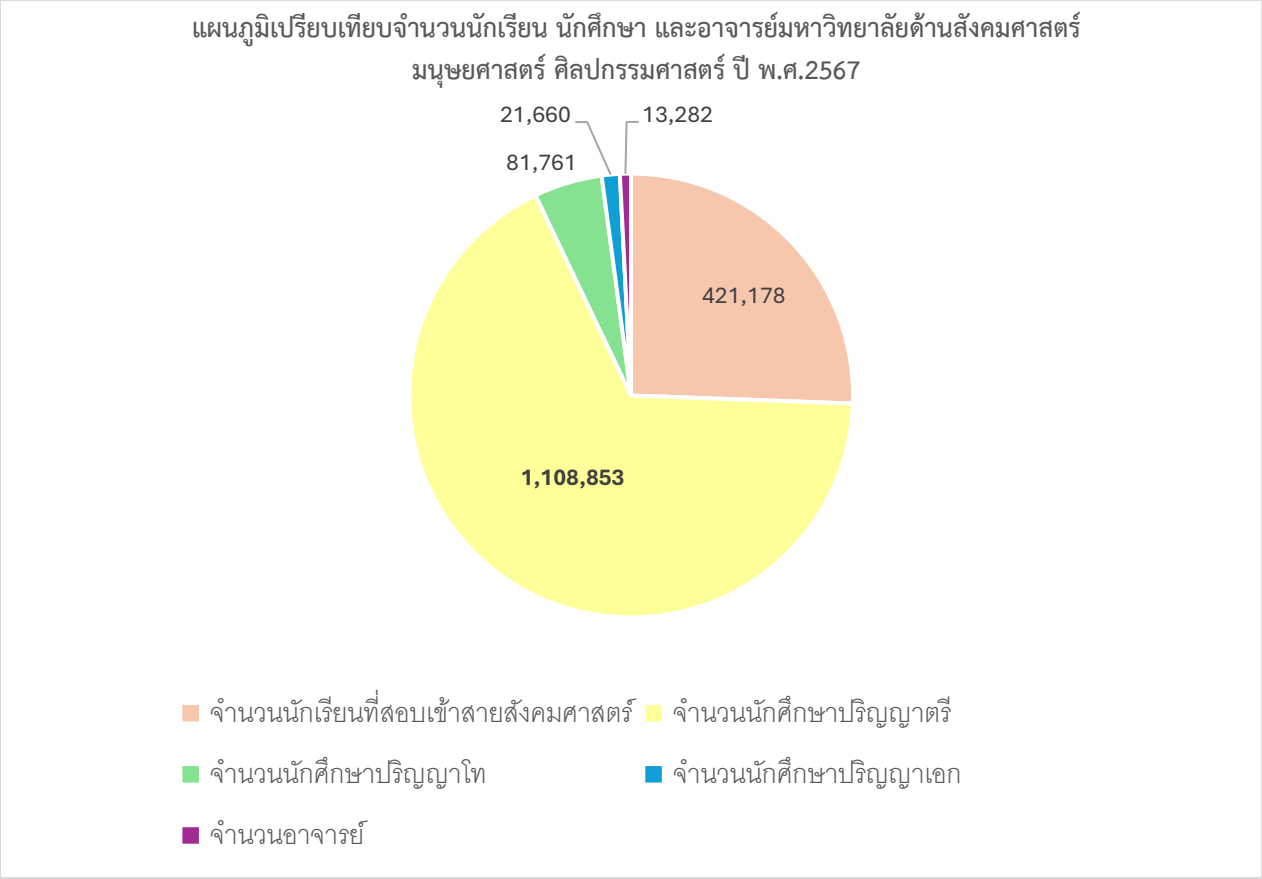
ที่มา ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

แผนภูมิแสดงจำนวนบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ปี 2567

ที่มา ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

หากเปรียบเทียบข้อมูลในปี พ.ศ. 2567 เฉพาะกำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พบว่าจำนวนนักเรียนที่สมัครสอบด้านนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 384,012 คน จำนวนนักศึกษาระดับอุมศึกษา จำนวน 1,212,282 คน โดยแยกเป็นระดับปริญญาตรี 1,108,853 คน ระดับปริญญาโท 81,769คน และ ระดับปริญญาเอก 21,660 คน และอาจารย์ในมหาวิทยาลัยจำนวน 13,282 คน คิดเป็นสัดส่วนอาจารย์มหาวิทยาลัย 1 คน ต่อนักศึกษาประมาณ 91 คน ดูแผนภูมิเปรียบเทียบข้างล่างนี้

แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนนักเรียน นักศึกษา และอาจารย์มหาวิทยาลัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ปี พ.ศ.2567
21,660
13,282
81,761
421,178
1,108,853
จำนวนนักเรียนที่สอบเข้าสายสังคมศาสตร์
จำนวนนักศึกษาปริญญาตรี
จำนวนนักศึกษาปริญญาโท
จำนวนนักศึกษาปริญญาเอก
จำนวนอาจารย์

กำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์
และศิลปกรรมศาสตร์ ในประเทศไทย ปี 2567
www.sac.or.th
จำนวนรวม
1,646,734
421,178
1,108,853
81,761
21,660
13,282
จำนวนนักเรียน ที่สอบเข้า สายสังคมศาสตร์
จำนวนนักศึกษา ปริญญาตรี
จำนวนนักศึกษา ปริญญาโท
จำนวนนักศึกษา ปริญญาเอก
จำนวนอาจารย์

แนวทางการพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์

จากนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ ปี 2564 ได้ระบุแนวทางการส่งเสริมทุนการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปศาสตร์ ไว้ดังนี้

1) ต้องให้ทุนการศึกษาเพื่อเอาวิชาที่นำไปสร้างสังคมที่มองไปข้างหน้า รู้ทันอนาคต ดักรออนาคต ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง แต่รักและภูมิใจในอดีต และปัจจุบัน และต่อยอดให้ได้ เรียนวิชาอะไรก็ต้องคิดว่าเรียนไปเพื่อเอามาทำให้ประเทศและสังคมให้ดีขึ้น เก่งขึ้น งามขึ้น
2) ต้องให้ทุนการศึกษาเพื่อส่งคนไปเรียนวิชาที่ทำให้เกิดการสร้างสังคมที่รักการเรียนรู้ เชื่อมั่นว่าชาติจะก้าวหน้าไปได้ไม่หยุดยั้ง ไม่มีอะไรขวางกั้นให้ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งต้องไปเรียน Positive Psychology, Positive Thinking ให้มากขึ้น
3) ต้องส่งคนไปเรียนเพื่อไปเอาศาสตร์ เอาประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสังคมที่ตื่นรู้ ที่สนใจที่ซาบซึ้งในด้านศิลปะ ด้านสถาปัตย์ ด้านดนตรี ด้านวรรณศิลป์ ด้านสุนทรียศาสตร์ ด้านศาสนา ด้านวิญญาณไม่น้อยกว่าด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปะจะเจริญต้องมีผู้เสพศิลป์ ต้องมีลูกค้าซึ่งจะต้องเพิ่ม Art and Culture Appreciation ให้คนไทยให้มาก
4) ต้องส่งคนไปเรียนเพื่อกลับมาสร้างสังคมพรั่งพร้อมสมบูรณ์ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน เมือง ภาค และประเทศ พัฒนาทุกระดับ ให้คนรักภูมิใจในตระกูล ชุมชน ท้องถิ่นมีทั้งความรู้ มีจิตวิทยาเชิงบวก และมีการบริหารจัดการที่ทำอะไรได้สำเร็จ
5) ต้องส่งคนไปเรียนเพื่อกลับมาสร้างสังคมที่เป็นส่วนผสมที่ดีของชาติพันธุ์ ของกลุ่มชนที่หลากหลาย ที่เป็นลักษณะพิเศษของคนไทย และกลับมาสร้างสังคมที่เป็นสังคมประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ไม่ละเลยอุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จากแนวทาง 5 ข้อ ตามนโยบายดังกล่าวข้างต้น ผนวกกับแนวโน้มของสถานการณ์สังคมในประเทศไทยและในบริบทโลก สามารถพิจารณาแนวทางพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ได้ดังนี้

(1) การให้ทุนศึกษาต่อ
(2) การให้ทุนหลังปริญญาเอก (Post – doc)
(3) การให้ทุนเพื่อฝึกอบรม (Non-Degree)
(4) การให้ทุนส่งเสริมกิจกรรมวิชาการ

1. การให้ทุนศึกษาต่อ

จากนโยบายโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) โดยสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และการให้ทุนวิจัยมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ควร

ประชาสัมพันธ์ให้สถาบันการศึกษาทั่วประเทศรับทราบข้อมูลจากทั่วถึงและต่อเนื่อง รวมทั้งควรขยายการให้ทุนให้ครอบคลุมสาขาศิลปกรรมศาสตร์

1.1 การให้ทุนศึกษาต่อที่ตอบโจทย์สังคมสูงอายุ

ภายใต้บริบทสังคมไทยที่กำลังเป็นสังคมสูงอายุเต็มรูปแบบ ทำให้อนาคต ผู้สูงอายุจะเป็นประชากรขนาดใหญ่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติสังคม ครอบครัว จิต อารมณ์ และความคิดของผู้สูงวัยมีความสำคัญเช่นเดียวกับมิติทางร่างกาย ดังนั้นควรสนับสนุนให้นักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ไปศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกในด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ และบริหารสังคม ตัวอย่างหลักสูตรในต่างประเทศ ได้แก่ Life-Course Studies, Psychology of Communication, Applied Transpersonal Psychology, Psychology in Grief Counseling, Social Sciences and Aging, Community Health and Health Policy, Marriage & Family Therapy, Human Systems Consulting เป็นต้น

1.2 การให้ทุนศึกษาต่อที่ตอบโจทย์สังคมพหุวัฒนธรรม

สถานการณ์ในสังคมไทยและโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงภายใต้การติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการแสดงอัตลักษณ์ที่หลากหลายทั้งในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ ผู้คนมีการเดินทางเคลื่อนที่ตลอดเวลา คนไทยจะต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมในสังคมกับคนที่แตกต่างทางเพศ อายุ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจ ควรสนับสนุนให้นักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ไปศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกในด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา ตัวอย่างหลักสูตรในต่างประเทศ ได้แก่ Gender and Sexuality Studies, Cultural Studies, Studies of Everyday Life, Ethnic And Migration Studies, Globalization Studies, Socio-economic Geography, Terrorism Studies and Deradicalization, Inter-Religious Dialogue, Interfaith Studies, Indigenous Studies, Holocaust and Genocide Studies, Intercultural Studies เป็นต้น

1.3 การให้ทุนศึกษาต่อที่ตอบโจทย์สุนทรียะและความคิดสร้างสรรค์

ปัจจุบันและทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนโยบายรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริม Soft Power 13 สาขา การมีกำลังคนที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านศิลปะ ดนตรี การแสดง การประพันธ์ การเขียน และการออกแบบ เป็นสิ่งที่จำเป็น เช่นเดียวกับการมีความรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ปรัชญา ศาสนา วรรณคดี ภาษา และภาษาศาสตร์ ควรให้ทุนนักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ไปศึกษาต่อสาขาวิชาด้านศิลปกรรมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ให้ครอบคลุม ตัวอย่างหลักสูตรในต่างประเทศ ได้แก่ Performing Arts, Hospitality and Leisure Management, Transformative Studies, History of Ideas, Comparative Ethics, Integrative Arts Studies, Arts Management, Communication Arts, Theatre Arts, Popular Music Performance เป็นต้น

1.4 การให้ทุนศึกษาต่อที่ตอบโจทย์ความเป็นพลเมืองและประชาธิปไตย

ท่ามกลางความขัดแย้ง ความบาดหมาง อคติทางเชื้อชาติ ศาสนา ช่วงวัย เพศสภาพ และชนชั้น รวมทั้งการแสดงออกในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและชุมชน ความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นประเด็นที่สำคัญในระดับโลก ควรให้ทุนนักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ไปศึกษาต่อสาขาวิชาด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา การเมืองการปกครอง การบริหารสังคม สันติวิธีศึกษา ภูมิภาคศึกษา ตัวอย่างหลักสูตรในต่างประเทศ ได้แก่ Government and Politics, Military Sociology Studies, Communication Sciences, Security Studies, Social Informatics, Postcolonial Studies, Comparative History, Community &

Youth Work, Mediation and Conflict Resolution, Peace Studies, Resilience for Social Justice, Community Well-Being, State and local government, Feminist Studies เป็นต้น

1.5 การให้ทุนศึกษาต่อที่ตอบโจทย์การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และประวัติศาสตร์ของคนหลากหลายกลุ่ม สิ่งเหล่านี้คือความรู้เพื่อต่อยอดสำหรับการท่องเที่ยวบนฐานปัญญาและความคิด รวมทั้งเป็นทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้นอกห้องเรียนของคนทุกระดับ ควรให้ทุนนักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ไปศึกษาต่อสาขาวิชาด้านการบริหารงานวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ศึกษา และนักจัดการข้อมูล ตัวอย่างหลักสูตรในต่างประเทศ ได้แก่ Environmental and Spatial Studies, Creative & Cultural Entrepreneurship, Digital Heritage and Landscape Archaeology, Ecopsychology & Environmental Humanities เป็นต้น

2. การให้ทุนหลังปริญญาเอก (Post – doc)

ภายใต้แผนงาน P21 (S4) ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา กำลังคนด้านวิทยาศาสตร์รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรที่มีทักษะสูงให้มีจำนวนมากขึ้น และแผนงาน P18 (S3) พัฒนาการวิจัยขั้นแนวหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รวมทั้งการนำผลการวิจัยขั้นแนวหน้าไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อยอดสู่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมขั้นแนวหน้า ซึ่งรับผิดชอบโดย วช. และ บพค. ควรขยายการให้ทุนหลังปริญญาเอกทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยเน้นให้มีการทำวิจัยหลังปริญญาเอกที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในสังคมไทยและบริบทโลก ได้แก่ สังคมสูงอายุ สังคมพหุวัฒนธรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความเป็นพลเมืองและประชาธิปไตย และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

3. การให้ทุนเพื่อฝึกอบรม (Non Degree)

จากนโยบายโครงการบัณฑิตพันธุ์ใหม่และกำลังคนที่มีสมรรถนะสูงเพื่อตอบโจทย์ภาคการผลิต ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งเปิดหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้ประชาชน นักศึกษา และอาจารย์เข้ามาฝึกและพัฒนาทักษะด้านต่างๆเพื่อนำไปใช้ในการทำงานและประกอบอาชีพ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมควรแนะนำให้สถาบันการศึกษาเปิดหลักสูตรอบรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เช่น ความเป็นพลเมือง การลดอคติทางสังคม การยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม การออกแบบงานศิลปะ การใช้เพลงและดนตรีเพื่อสันติภาพ เป็นต้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการทางด้านนี้ได้มีโอกาสเผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ นอกจากนั้น ควรสนับสนุนทุนให้กับโครงการประเภทฝึกอบรมเพื่อให้นักวิจัยสามารถมีกลไกในการสร้างและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ในประเด็นวิชาการเฉพาะด้าน

4. การให้ทุนส่งเสริมกิจกรรมวิชาการ

ภายใต้แผนงาน P23 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียนและศูนย์กลางการเรียนรู้ของอาเซียนที่มีความร่วมมือด้านการวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมของสถาบัน/ศูนย์วิจัยกับเครือข่ายระดับนานาชาติอย่างเข้มแข็งในวงกว้าง ซึ่งมีโครงการพัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) และศูนย์กลางการเรียนรู้ (Hub of Knowledge) ดำเนินงานโดย วช. และพัฒนา

เครือข่ายความร่วมมือนานาชาติ (Global Partnership) ดำเนินงานโดย บพค. ควรขยายการให้ทุนในด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รวมทั้งขยายโอกาสให้กับนักเรียน นักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอกได้มีโอกาสทำกิจกรรมวิชาการ เช่น จัดเวทีสัมมนาและประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติร่วมกับอาจารย์ในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษาพัฒนาศักยภาพและมีประสบการณ์ทำงานวิชาการที่จำเป็นต่อเส้นทางนักวิจัยในอนาคต

อย่างไรก็ตาม แนวทางพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ สำนักส่งเสริมและพัฒนานักศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เคยกำหนดกลุ่มสาขาวิชาที่ควรได้รับการให้ทุนเพื่อให้นักศึกษาไปเรียนต่อระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนามนุษย์ (ร้อยละ 30 ของจำนวนทุน)
- สาขาวิชาภาษา (รวมภาษาต่างประเทศและการแปล)
- สาขาวิชาประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ศิลป์
- สาขาวิชาโบราณคดีและจารึกศึกษา
- สาขาวิชาภูมิภาคศึกษาและภูมิภาคไทย
- สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา

(2) กลุ่มสาขาที่จะนำประเทศไปสู่การพัฒนา (ร้อยละ 54 ของจำนวนทุน)
- สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
- สาขาวิชารัฐศาสตร์
- สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
- สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
- สาขาวิชากฎหมาย
- สาขาวิชาประยุกต์ศิลป์และวิจิตรศิลป์

(3) กลุ่มสาขาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาประเทศ (ร้อยละ 16 ของจำนวนทุน)
- สาขาวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ
- สาขาการจัดการวัฒนธรรม
- สาขาการจัดการและบริหารพิพิธภัณฑ์
- สาขาการจัดการจดหมายเหตุและเอกสาร
- สาขาการจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ
- สาขาการรับรู้จากระยะไกล
- สาขาภูมิศาสตร์ และภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ
- สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเนศศาสตร์
- สาขาการจัดการออกแบบและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

กลุ่มสาขาวิชาดังกล่าวสามารถพิจารณาให้สอดคล้องกับโจทย์ 5 ด้านที่สัมพันธ์กับสถานการณ์ทางสังคมในประเทศไทยและบริบทโลก โดยสาขาวิชาต่างๆที่ตอบโจทย์ดังต่อไปนี้

(1) โจทย์สังคมสูงอายุ ได้แก่ สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ปรัชญาและศาสนา
(2) โจทย์สังคมพหุวัฒนธรรม ได้แก่ สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภาษา
(3) โจทย์สุนทรียะและความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ สาขาวิชาภาษา ประยุกต์ศิลป์ วิจิตรศิลป์ การจัดการออกแบบและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
(4) โจทย์ความเป็นพลเมืองและประชาธิปไตย ได้แก่ สาขาวิชากฎหมาย รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิภาคศึกษาและภูมิภาคไทย ปรัชญาและศาสนา
(5) โจทย์การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ โบราณคดี จารึกศึกษา การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ การจัดการวัฒนธรรม การจัดการและบริหารพิพิธภัณฑ์ การจัดการจดหมายเหตุและเอกสาร การจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ

แนวทางการพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 4 แนวทาง อาจพิจารณาให้ความสำคัญกับงบประมาณสำหรับการให้ทุนเรียนต่อประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ การให้ทุนหลังปริญญาเอก ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ การให้ทุนเพื่อฝึกอบรมประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ และการให้ทุนส่งเสริมกิจกรรมวิชาการ ประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ อย่างไรก็ตาม ควรให้มีหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบเพื่อกำหนดนโยบาย การกำกับติดตาม ขับเคลื่อน และประเมินความสำเร็จ หน่วยงานนั้นจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่เข้าใจธรรมชาติและองค์ความรู้ของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อที่จะเปิดโอกาสให้เกิดการส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และอาจารย์ในสาขาเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น

ในช่วงที่ กสว. มีบทบาทในการส่งเสริมงานวิจัยท้องถิ่น มีการส่งเสริมให้นักวิจัยชาวบ้านร่วมทำงานกับนักวิจัยจากสถาบันการศึกษา เพื่อฝึกพัฒนาทักษะและวิธีวิทยาในการเก็บข้อมูลและศึกษาปัญหาของท้องถิ่น ทำให้เกิดเครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆ เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเข้าใจปัญหาระดับรากหญ้าและอยู่ติดพื้นที่ มีความคุ้นเคยใกล้ชิดกับชุมชน ผู้คน และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น การส่งเสริมนักวิจัยท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ และเป็นผู้ขับเคลื่อนข้อมูลความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองได้อย่างดี

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อการพัฒนากำลังคน

จากการสำรวจความคิดเห็นของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 31 มกราคม 2568 – 10 กุมภาพันธ์ 2568 จำนวน 131 คน มีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนากำลังคน ดังนี้

1) ควรทำระบบชุดโครงการวิจัยมาใช้เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิจัยรุ่นใหม่ทำงานร่วมกับนักวิจัยอาวุโส เพื่อพัฒนาทักษะและระเบียบวิธีวิจัยให้เข้มแข็งมากขึ้น
2) ในการพัฒนากำลังคนด้านศิลปะ ควรสนับสนุนการเข้าถึงศิลปะในชุมชนที่หลากหลาย สนับสนุนทุนให้กับกลุ่มเยาวชนและคนชายขอบให้มีโอกาสสร้างสรรค์งานศิลปะแขนงต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ
3) ควรพิจารณาขยายอายุเกษียณจาก 60 ปี เป็น 70 ปี เพื่อคงบุคลากรที่มีประสบการณ์ไว้ในระบบ

4) ควรปรับปรุงสัญญาจ้างงานอาจารย์และนักวิจัยให้มีความมั่นคง ลดปัญหาการจ้างงานแบบเปราะบาง
5) เปิดช่องทางใหม่ๆ เพื่อให้นักวิชาการที่ทำสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะสามารถยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการได้เหมือนการทำวิจัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
6) ควรยกเลิกระบบการประเมินอาจารย์ที่ใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณแบบสายวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่เหมาะกับสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
7) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาระบบและกฎเกณฑ์การจ้างงานในภาควิชาการให้มากขึ้น

การขับเคลื่อนวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศิลปกรรมศาสตร์

สถานการณ์การรวมตัวของนักวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ในประเทศไทย

ปัจจุบันมีการรวมตัวในรูปแบบขององค์กรและเครือข่ายวิชาการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ในลักษณะการเป็นสมาคมเฉพาะทาง ประกอบด้วย

(1) **สมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย** (The Social Science Research Association of Thailand) มีสำนักงานอยู่ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้าที่ของสมาคมแห่งนี้คือสร้างกิจกรรมพบปะของนักวิจัย นักสถิติ นักวัดผลและนักประเมินผลทางสังคมศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาการด้านศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และจิตวิทยา ประเด็นที่สมาคมมุ่งเน้นจะเป็นเรื่องการปฏิรูปและพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย นักวิชาการในสมาคมให้ความสนใจงานวิจัยเชิงประยุกต์และการวิจัยเชิงปริมาณ มีการจัดการอบรมการวิจัยเชิงสถิติ การใช้ AI ในการวิจัย รวมถึงการจัดประชุมวิชาการในประเด็นการศึกษา

(2) **สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย** สมาคมนี้มีประวัติการก่อตั้งมายาวนานตั้งแต่ ปี พ.ศ.2499 กิจกรรมสำคัญของสมาคมคือร่วมมือกับสถาบันต่างๆ จัดประชุมวิชาการ จัดประกวดผลงานวิจัยดีเด่นระดับชาติ ด้านสังคมศาสตร์ การดำเนินงานสำคัญของสมาคมในอดีตคือการส่งเสริมการผลิตตำราทางสังคมศาสตร์ ปัจจุบันมีการจัดทำวารสาร Social Science Research and Innovations (SSRI)

(3) **สมาคมเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** (Society Humanities and Social Science Research Promotion Network) (SHSRN) มีสำนักงานอยู่ที่เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร สมาคมนี้เป็นการร่วมมือของมหาวิทยาลัย 15 แห่ง คือ จำนวน 15 สถาบัน ประกอบด้วย 1. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต 2. มหาวิทยาลัยเกริก 3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 4. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 5. มหาวิทยาลัยบูรพา 6. มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสงขลา 7. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 8. มหาวิทยาลัยศรีปทุม 9. มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี 10. มหาวิทยาลัยศรีปทุม 11. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 12. สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 13. สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 14.วิทยาลัยทองสุข พันธกิจหลักของสมาคมคือการจัดทำวารสารวิชาการและการประชุมวิชาการ

(4) **สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย** (The Association of Researchers of Thailand) แต่เดิมเคยใช้ชื่อว่า สมาคมนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ จัดตั้งมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2523 โดยความคิดริเริ่มของศาสตราจารย์ ดร.จุมพล สวัสดิยากร อดีตเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สมาชิกของสมาคมในปัจจุบันจะประกอบด้วยนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประมาณ 4,000 คน การดำเนินงานสำคัญของสมาคมคือการจัดทำวารสารสมาคมนักวิจัย

(5) **สมาคมสังคมวิทยาสาธารณะ ประเทศไทย** (The Public Sociological Association (Thailand) ก่อตั้งในปี พ.ศ.2563 มีสำนักงานอยู่ที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ดำเนินงานเกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ จัดทำวารสารความเป็นธรรมทางสังคมและความเหลื่อมล้ำ (The Social Justice and Inequality Journal) และจัดการประชุมวิชาการ

(6) **สมาคมนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาสยาม** (Siamese Association of Sociologists and Anthropologists, SASA) ก่อตั้งในปี พ.ศ.2555 สำนักงานอยู่ที่คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การทำงานของสมาคมจะเป็นการผลิตหนังสือวิชาการและจัดการประชุมวิชาการ

นอกจากนั้น ยังพบการจัดตั้งสมาคมวิชาการและวิชาชีพอื่นๆ ได้แก่ สมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย สมาคมนักโบราณคดี สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์ฯ สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน สมาคมนักกฎหมายสาธารณสุข สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ฯ สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย สมาคมศิลปินทัศนศิลป์นานาชาติแห่งประเทศไทย สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมาคมครูการศึกษาพิเศษไทย สมาคมครูภาษาเยอรมันในประเทศไทย สมาคมจิตภาษาศาสตร์ไทย สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย สมาคมเพศวิถีศึกษา สหพันธ์สมาคมศิลปินพื้นบ้านแห่งประเทศไทย สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย สมาคมนักเขียนบทละครโทรทัศน์ สมาคมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย สมาคมนักแต่งเพลง แห่งประเทศไทย สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมนักดนตรีวงดนตรี แห่งประเทศไทย สมาคมนักร้องลูกทุ่งแห่งประเทศไทย สมาคมนักร้องแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ฯ รวมทั้งสมาคมศิลปินสาขาต่างๆ อีกจำนวนมาก

การทำงานของสมาคมด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นการทำงานภายใต้เงื่อนไขตามพันธกิจหน้าที่ เน้นการจัดเวทีวิชาการ การฝึกอบรม ผลิตวารสารและตำราวิชาการ เป็นการเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ แต่การทำงานวิจัยมีอยู่จำกัด ด้วยเหตุผลต่อไปนี้

1) งบประมาณที่ไม่เพียงพอ เพราะรายได้ของสมาคมจะมาจากแหล่งทุน จากการเก็บค่าสมาชิก จากการขายหนังสือ รายได้บางส่วนบางจากการเก็บเงินจากการอบรม
2) สมาคมไม่มีนักวิจัยของตัวเอง เพราะการทำงานของสมาคมวางอยู่บนโครงสร้างคณะกรรมการที่มีวาระชัดเจน โดยที่คณะกรรรมการทำหน้าที่เพียงติดตามการทำงานของสมาคม กรรมการแต่ละท่านยังมีภาระงานจากหน่วยงานต้นสังกัดของตนเองด้วย

จากสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าสมาคมด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ทำงานแยกขาดจากกัน ไม่มีเวทีกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนพูดคุยและร่วมกำหนดทิศทางงานวิจัยทางด้านนี้ ดังนั้น หาก สกสว. และกระทรวงอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีงบประมาณส่งเสริมการสร้างหน่วยงานกลาง เช่น สมาคมนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ (Social Science, Humanity and Arts Society- SHA Society) หรือ Consortium อาจช่วยให้สมาคมเหล่านี้มีโอกาสพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับทิศทางการวิจัยและการพัฒนานักวิจัยของประเทศ

ทำไมควรจัดตั้งหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ Program Management Unit on Social Science, Humanity and Arts (PMU SHA)

การปฏิรูประบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมในปี 2562 คือหมุดหมายสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศการวิจัยของไทยใหม่ภายใต้เจตนารมณ์ของการสร้างระบบการวิจัยที่มีเอกภาพและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562, 2562) โครงสร้างใหม่ของระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) มีองค์ประกอบสำคัญคือ สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สนอว.) ในฐานะหน่วยงานนโยบายการวิจัย ซึ่งมีสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) ในฐานะหน่วยงานขับเคลื่อนนโยบายจัดสรรงบประมาณและพัฒนาระบบ ววน. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ทำหน้าที่กำหนดและจัดทำแผน ด้าน ววน. ของประเทศ บริหารจัดการและบริหารงบประมาณ ววน. เสริมพลัง สร้างการรับรู้ สร้างการมีส่วนร่วม และติดตามประเมินผล ด้าน ววน. ของประเทศ รวมทั้งหน่วยบริหารและจัดการทุน (Program Management Unit หรือ PMU) 9 หน่วยงาน ทำหน้าที่บริหารจัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม ภายใต้ทิศทางและยุทธศาสตร์ของแผนด้าน ววน.

เป้าหมายการปฏิรูปโครงสร้างใหม่คือการพัฒนาประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งระบุในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลงและประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนโครงสร้างขั้วอำนาจและความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างประเทศ ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, ม.ป.ป., กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป.) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง เห็นได้จากปัญหาช่วงว่างและความเหลื่อมล้ำของอายุ เพศสภาพ ชาติพันธุ์ ฐานะเศรษฐกิจ โอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ ในแง่นี้ การปฏิรูประบบ ววน. จึงเผชิญกับความท้าทายสำคัญคือ การส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ให้ตอบสนองการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ให้ความรู้และความเข้าใจที่สำคัญต่อประเด็นทางสังคมและวิถีชีวิตมนุษย์ผ่านการสำรวจตรวจสอบ ส่องสะท้อน และวิพากษ์ให้เห็นแง่มุมที่ซ่อนเร้น เช่น การเลือกปฏิบัติ ความอยุติธรรม ความเหลื่อมล้ำ อคติทางสังคม การเมืองอัตลักษณ์ ความขัดแย้งทางเชื้อชาติและศาสนา การแย่งชิงและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สถานการณ์เหล่านี้เป็นปัญหาหมักหมมและเรื้อรังในสังคมมายาวนาน และยังคงเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ดังนั้น รัฐบาลจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องส่งเสริมงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ หลักการ และแนวคิดใหม่สำหรับการแก้ไขปัญหาสังคมที่รอบด้านและอาศัยความรู้จากหลากหลายสาขา (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ, 2566)

ปัจจุบัน มี PMU บางแห่งดำเนินงานส่งเสริมงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แต่ในทางปฏิบัติและการบริหารจัดการพบว่ามีข้อจำกัดและอุปสรรค ด้วยเหตุผล 5 ประการต่อไปนี้

(1) ความซ้ำซ้อนของการสนับสนุนทุนวิจัย

ภายใต้แผนด้าน ววน. แผน 17 โดยเฉพาะประเด็นวิจัยด้านศิลปะและงานสร้างสรรค์ มี PMU 3 หน่วยงานที่สนับสนุนงานวิจัยคล้ายกันคือ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ให้ทุนวิจัยในแผนงานย่อย N37 (S2P17) วิจัยและพัฒนาสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ของด้านศิลปกรรม ตรงกับหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) ที่ส่งเสริมงานวิจัยสร้างสรรค์ประเภทแฟชั่น ภาพยนตร์ และการจัดเทศกาล รวมทั้งหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) ก็มีการส่งเสริมงานวิจัยในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว นอกจากนั้น การส่งเสริมงานศิลปะและงานสร้างสรรค์ยังมีหน่วยงานในกระทรวงวัฒนธรรมให้ทุนวิจัยและทุนโครงการ คือ (1) กองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ให้ทุนวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย หรือนำงานวิจัยมาประยุกต์ใช้ (2) กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ให้ทุนโครงการและกิจกรรมด้านการสร้างมูลค่าจากประเด็นเชิงวัฒนธรรม (Soft Power) เช่น วิถีชีวิตชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกร็ดประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว อาหาร และ (3) กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ส่งเสริมซอฟต์พาวเวอร์ด้านภาพยนตร์ ละคร ซีรีส์ สารคดี และแอนิเมชั่นของประเทศไทย

(2) เกิดช่องว่างขององค์ความรู้

ก่อนจะมีการจัดตั้ง สกสว. งานวิจัยพื้นฐานและเวทีวิชาการด้านสังคมศาสตร์ มนุยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เคยได้รับการสนับสนุนภายใต้การดำเนินงานของ สกว. แต่หลังจากมีการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานวิจัยภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ไม่พบการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม ในด้านงานวิจัยถูกกำกับด้วยแผนงานด้าน ววน. และตัวชี้ผลสำเร็จเชิงปริมาณและการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ แม้จะเปิดโอกาสให้ทำงานวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Fund หรือ FF) แต่สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานรัฐยังคงใช้กรอบตามแผน ววน. เป็นตัวตั้ง ทำให้งานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ของศาสตร์แขนงต่างๆ มีจำนวนน้อยลงเมื่อเทียบกับงานวิจัยเชิงประยุกต์ จากข้อมูลโครงการวิจัย FF ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 718 โครงการ พบว่าโครงการวิจัยส่วนใหญ่ 703 โครงการเป็นงานวิจัยเชิงประยุกต์ รวมทั้งในช่วงปี พ.ศ. 2553 – 2562 ลักษณะงานวิจัยส่วนใหญ่ 67 เปอร์เซ็นต์มีแนวโน้มเป็นการวิจัยแบบปฏิฐานนิยม (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ, 2566) สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นช่องว่างของความรู้ที่เน้นแก้ปัญหาเศรษฐกิจเป็นหลัก

(3) การกระจัดกระจายและไม่มีทิศทางของความรู้

การกำหนดประเด็นวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไว้ในแผน 17 และระบุเป้าหมาย 2 ด้าน คือ (1) พัฒนาและประยุกต์ใช้ ผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อส่งเสริมคุณค่า ความงอกงามของศิลปวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศและประชาชนให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืน และปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม และ (2) เผยแพร่และสื่อสารผลงานวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ในวงกว้าง ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ เป็นภาษาต่างๆ เพื่อให้เป็นสากล เป้าหมายทั้งสองนี้ วช.นิยามเป็นงานวิจัยด้านสังคมและความมั่นคง ทำให้ความรู้มุ่งไปที่การส่งเสริมคุณค่า

ความเป็นไทย ในขณะที่ บพค. นิยามให้เป็นงานวิจัยขั้นแนวหน้าเพื่อตอบโจทย์อุตสาหกรรมแห่งอนาคต ทำให้ความรู้ด้านสร้างสรรค์ถูกทำให้เป็นนวัตกรรมเพื่อใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้น หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) นิยามเป็นเรื่องศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาพื้นที่ การพัฒนาเมือง การพัฒนาผู้ประกอบการและนวัตกรชุมชนเพื่อการสร้างงานและอาชีพ ด้วยเหตุนี้ ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จึงไม่มีทิศทางเพื่อการพัฒนาสังคมและมนุษย์ในมิติของความเท่าเทียม รวมถึงความเข้าใจโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

(4) การไม่เท่าทันต่อสถานการณ์สังคมโลกที่ซับซ้อน

เป้าหมายในแผน 17 เน้นส่งเสริมคุณค่า ความงอกงามของศิลปวัฒนธรรมให้เป็นทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศและประชาชนให้เป็นอารยะอย่างยั่งยืน และปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม เมื่อ วช. นำเป้าหมายนี้ไปตีความจะเน้นเรื่องความมั่นคง ส่วน บพค. เน้นการพัฒนาอตสาหกรรม หากพิจารณาจากแวดวงวิชาการสากล เช่น The 21st Century Lab Community มหาวิทยาลัยลินคอล์น ประเทศอังกฤษ และ Center for Global Affairs มหาวิทยาลัยนิวยอร์ค ประเทสสหรัฐอเมริกา จะมุ่งเน้นงานวิจัยสังคมศาสตร์ที่ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะความไม่เท่าเทียมที่เพิ่มขึ้นของความมั่งคั่งและรายได้ การอพยพย้ายถิ่นและการเคลื่อนที่ของผู้คน ความปลอดภัยข้ามพรมแดน ความขัดแย้งและสงคราม การบิดเบือนข้อมูล การกระทำที่มีอิทธิพลในทางร้าย ลัทธิหัวรุนแรงและการก่อความไม่สงบ การเปลี่ยนแปลงอำนาจทางเศรษฐกิจ ความไม่พอใจของพลเมือง หลากหลายอัตลักษณ์และบรรทัดฐานที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม และการบรรเทาความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ทิศทางงานวิจัยดังกล่าวยังไม่ปรากฏชัดเจนในแผนด้าน ววน.

(5) การพัฒนากำลังคนด้าน SHA ที่มีอยู่อย่างจำกัด

ภายใต้แผน 21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงนักวิทยาศาสตร์ และนวัตกรที่มีทักษะสูง ให้มีจำนวนมากขึ้น มี PMU 2 แห่งที่ดำเนินการในเรื่องนี้คือ วช. และ บพค. ในส่วนของ วช.จะมีการให้ทุนมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ข้อมูลในปี 2567 พบว่ามีผู้ได้รับทุนรายบุคคลจำนวน 15 คน ผู้รับทุนรายกลุ่มจำนวน 4 ทุน ถือเป็นจำนวนน้อยมาก และไม่พบการให้ทุนมหาบัณฑิตด้านศิลปกรรมศาสตร์ ส่วน บพค.จะมีการให้ทุนพัฒนานักวิจัยภายใต้ความร่วมมือกับต่าประเทศ ได้แก่ China-Thai Talent and Research Exchange Fellowship, The Franco-Thai Young Talent Research Fellowship, และทุนพัฒนาศักยภาพนักวิจัยทักษะสูง/สมรรถนะสูง ในระดับหลังปริญญาเอกและหลังปริญญาโท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นด้านวิทยาศาสตร์ และภายใต้แผน 23 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียนและศูนย์กลางการเรียนรู้ของอาเซียนที่มีความร่วมมือด้านการวิจัย วช.ให้ทุนด้านการพัฒนาศูนย์กลางกำลังคนทักษะสูงที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Hub of Talents) ศูนย์กลางด้านความรู้ (Hub of Knowledge) แต่เน้นกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ข้อจำกัดและอุปสรรคที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้ประเทศขาดแคลนองค์ความรู้และกำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ปัญหานี้เคยปรากฏอยู่ในข้อเสนอของสมุดปกขาวด้านสังคมศาสตร์ (นฤมล อรุโณทัย และคณะ, 2564) มนุษยศาสตร์ (มนธิรา ราโท และคณะ, 2564) และศิลปกรรมศาสตร์ (จักรพันธ์ วิลาสินีกุล และคณะ, 2564) ที่เสนอให้มาการตั้ง PMU ด้านสังคมศาสตร์ มนุยศาสตร์ และ

ศิลปกรรมศาสตร์ รวมถึงข้อเสนอจากโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (วิสุทธิ์ เวชวราภรณ์, 2566) ที่ชี้ว่าประเทศจำเป็นต้องประกาศวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ และจัดตั้งกองทุนและหน่วยบริหารงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ขึ้นมาใหม่เพื่อให้เกิดการแข่งขันและพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของสาขาวิชาต่างๆ ดังเช่น PMU ด้านวิทยาศาสตร์หลายหน่วยงานที่มีการแข่งขันเพื่อสร้างความเชี่ยวชาญของตน

อาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบัน วช. บพค. บพท. และ บพข. เป็นหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยที่มิใช่ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากหน่วยงานทั้งสองแห่งนี้ส่วนใหญ่ยังคงส่งเสริมงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นหลัก หากดูพันธกิจของ วช. จะพบว่ามีงานหลายลักษณะทั้งการให้ทุนวิจัย การจัดทำฐานข้อมูล การขับเคลื่อนโครงการวิจัยที่สำคัญของประเทศ การพัฒนาบุคลากรด้านวิจัยและนวัตกรรม การจัดทำมาตรฐานและจริยธรรมการวิจัย การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เพื่อใช้ประโยชน์ และการให้รางวัล ประกาศเกียรติคุณหรือยกย่องบุคลและหน่วยงานด้านวิจัยและนวัตกรรม จะเห็นว่าไม่มีการระบุที่ชัดเจนว่าเป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ขณะที่ บพค. มีพันธกิจจัดสรรทุนด้านการพัฒนากำลังคนในสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ สนับสนุนทุนวิจัยและเทคโนโลยีขั้นแนวหน้าเพื่อตอบโจทย์อุตสาหกรรมแห่งอนาคต สนับสนุนทุนด้านการพัฒนาระบบนิเวศ และ โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการสร้าง Foundation ของประเทศ และเป็น National Facility ซึ่งบ่งบอกว่าเป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์

ในส่วน บพข. เป็นหน่วยงานมีมุ่งเน้นพัฒนาและยกระดับผู้ประกอบการให้มีความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมและบริการ พัฒนาถ่ายทอดและการบริหารจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้าสู่ตลาด ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศิลปะ สุนทรียะเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกดเศรษบกิจสร้างสรรค์และซอล์ฟพาวเวอร์ของประเทศ ขณะที่ บพท.มีพันธกิจเกี่ยวกับการจัดสรรทุนวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่การพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นที่มีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการรายใหม่ธุรกิจขนาดจิ๋ววิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับพื้นที่ จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานที่มุ่งส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยตรง

ด้วยเหตุดังนี้ การจัดตั้ง PMU SHA จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งภายใต้ทิศทางการพัฒนาประเทศที่ต้องคำนึงถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกที่ซับซ้อนในอนาคต จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีการอธิบายวิสัยทัศน์ของประเทศ ที่ระบุว่า

> “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, ม.ป.ป.)

คำสำคัญ (keywords) ในวิสัยทัศน์ข้างต้นคือ “สังคมเป็นธรรม” คือการทำให้คนในสังคมได้รับความยุติธรรมและเป็นธรรม ไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ “พัฒนาคนในทุกมิติ” คือการมองมนุษย์ที่พัฒนาทาง

ความคิด สติปัญญา อารมณ์ และจัดการกับสิ่งเหล่านี้ได้อย่างสมดุล “สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม” คือการหยิบยื่นโอกาสให้กับคนทุกกลุ่ม โดยมองข้ามเงื่อนไขทางชนชั้น เชื้อชาติ อายุ เพศสภาพ และศาสนา “มีภาครัฐของประชาชน” คือการส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้มีส่วนคิดและตัดสินใจในงานส่วนรวมและสาธารณะ คำสำคัญเหล่านี้ควรนำกลับมาพิจารณาทบทวนอย่างจริงจังเพื่อให้เป็นพันธกิจของ PMU SHA ที่จะขับเคลื่อนความรู้และสร้างเป็นแผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่ตอบสนองการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบันและอนาคต

พันธกิจของ PMU SHA

(1) ส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยเพื่อตอบสนองการปรับตัวของคนไทยต่อสถานการณ์โลก และสนับสนุนงานวิจัยที่เปลี่ยนกรอบความคิดทฤษฎีและกระบวนทัศน์เพื่อรู้เท่าทันโลกที่ผลักผัน

(2) ส่งเสริมการศึกษาวิจัยที่สำรวจประเด็นท้าทายและแนวโน้มองค์ความรู้ของโลกที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาค ความเป็นธรรม ประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของประชาชน

(3) สนับสนุนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ที่การค้นหาโอกาสใหม่ให้กับประเทศเพื่อการอยู่ในสังคมโลกอย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

(4) พัฒนากำลังคนและสถาบันวิจัย รวมถึงสร้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะที่มีความรู้เกี่ยวกับต่างประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศไทยและประชาคมโลก

หน้าที่ของ PMU SHA

ตามประกาศของสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) เรื่องข้อบังคับคณะกรรมการอำนวยการสำนักงานสภานโยบายอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ว่าด้วยหน่วยบริหารและจัดการทุน พ.ศ.2562 ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 หมวดที่ 1 การจัดตั้ง ข้อ 6 เรื่อง หน้าที่และอำนาจของหน่วยบริหารและจัดการทุน กำหนดหน้าที่ 10 ข้อ โดยใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหน้าที่ของ PMU ดังนี้

1. รับเงินอุดหนุนทั่วไปที่ได้รับการจัดสรรจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) หรือแหล่งทุนอื่น และบริหารเงินดังกล่าวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2. บริหารแผนงานด้าน ววน. ที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

3. จัดทำนโยบายและหลักเกณฑ์การจัดสรรทุนในด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม นโยบายของรัฐบาล และระบบการจัดสรรทุนภายใต้วัตถุประสงค์ของ PMU SHA

4. จัดทำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการขอรับทุน กลั่นกรองคำขอรับทุน และจัดสรรทุนให้แก่ผู้รับทุน

5. ส่งเสริมและประสานให้ผู้รับทุนรวมตัวเพื่อร่วมกันรับและดำเนินโครงการที่ได้รับการสนับสนุน เพื่อให้เกิดพลังและความสำเร็จ

6. ติดตามและช่วยเหลือให้โครงการที่ได้รับการสนับสนุนประสบผลสัมฤทธิ์

7. ประเมินโครงการที่ได้รับการสนับสนุนทุน

8. วิเคราะห์ สังเคราะห์ผลที่ได้จากการให้ทุนสนับสนุนโครงการต่างๆ ในภาพรวมว่าสัมฤทธิ์ผลตามแผนงานด้านการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมหรือไม่ และทำข้อเสนอเพื่อประโยชน์ในการกำหนดแผนงานใหม่

9. จัดทำรายงานประจำปีของ PMU SHA เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) มอบหมาย

โครงสร้างองค์กรและการบริหารของ PMU SHA

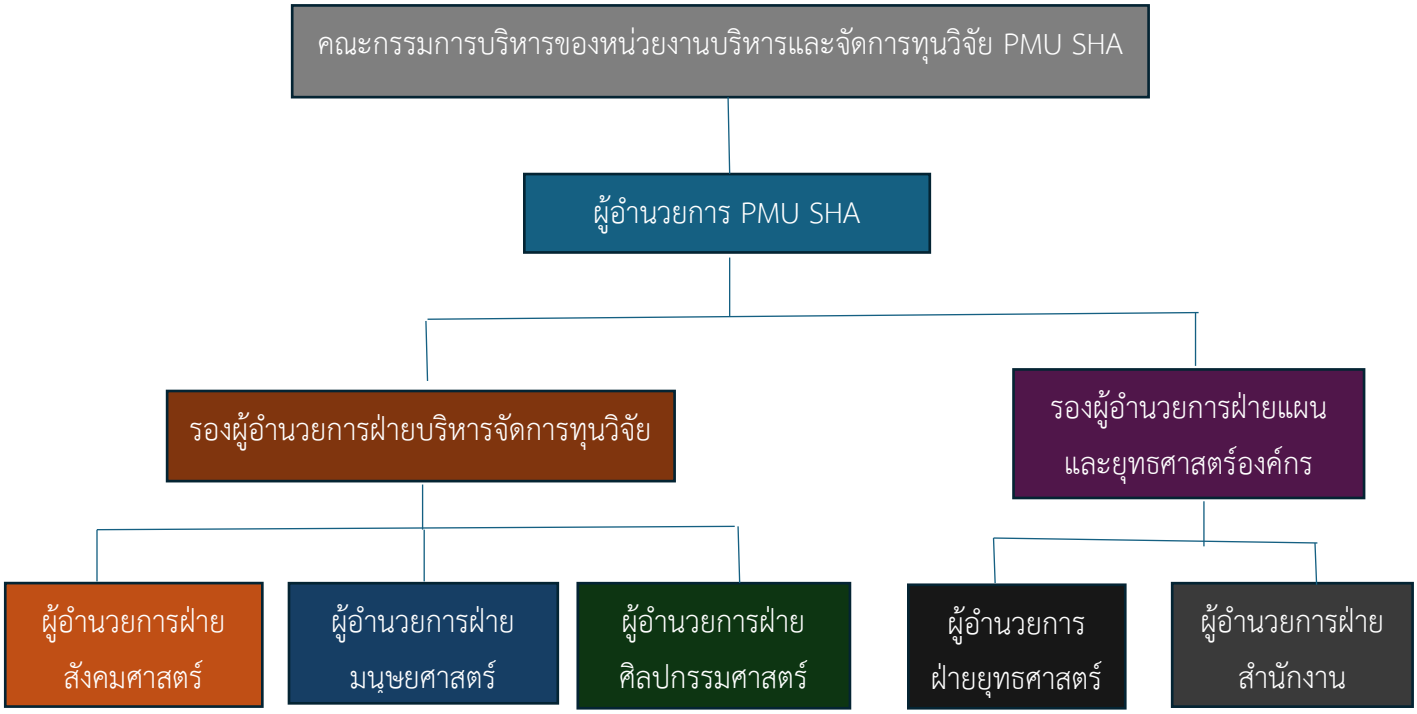
คณะกรรมการบริหารของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
2. ผู้อำนวยการ สกสว. หรือผู้แทน เป็นกรรมการ
3. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
4. ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหาร
5. ผู้อำนวยการ PMU SHA เป็นกรรมการและเลขานุการ

หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย

1. กำหนดนโยบาย แผน และทิศทางการดำเนินงาน รวมทั้งควบคุมดูแลการดำเนินงานของ PMU SHA ให้เป็ฯไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง
2. ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารงาน บริหารการเงิน งบประมาณและทรัพย์สิน การบริหารงานบุคคล
3. ให้ความเห็นชอบงบการเงินประจำปีของ PMU SHA
4. แต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการ
5. ดำเนินการอื่นตามที่คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) มอบหมาย

โครงสร้างองค์กร

บทที่ 4 บทสรุป

การศึกษาทบทวนแผนด้าน ววน. ปัจจุบัน (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อหาข้อจำกัดที่ส่งผลให้นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไม่สนใจที่จะส่งข้อเสนอโครงการวิจัยมาขอรับทุน คณะวิจัยพบว่าแผนงานด้าน ววน. ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม ที่ประกอบด้วย แผนงาน P9 แผนงานP11 แผนงาน P12 แผนงาน P13 แผนงาน P14 แผนงาน P15 แผนงาน P16 และแผนงาน P17 กำหนดตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ เน้นตัวเลขทางเศรษฐกิจ สร้างเป้าหมายเชิงสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับธรรมชาติความรู้ของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ดังนั้น คณะนักวิจัยจึงเสนอแนวทางในการปรับแผนด้านววน. ปัจจุบัน และเสนอ (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 ซึ่งมีการอุดช่องว่างและข้อจำกัดในแผนด้าน ววน. ปัจจุบันและแผนการพัฒนากำลังคน โดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

(1) การอุดช่องว่างเกี่ยวกับแผนด้าน ววน.

การศึกษานี้ได้เสนอให้ปรับแผนด้าน ววน. ปัจจุบัน (พ.ศ. 2566-2570) โดยให้เพิ่มยุทธศาสตร์ด้านงานวิจัยพื้นฐานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ปรับตัวชี้วัดที่เน้นการสร้างความรู้ทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์และการมีสุนทรียภาพ ความรู้ที่ใช้ตรวจสอบนโยบายรัฐ และควรสนับสนุนงานวิจัยเชิงทฤษฎีและวิธีวิทยา จัดประเภทงานวิจัยเป็น 3 ลักษณะคืองานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยประยุกต์ และงานวิจัยเชิงนโยบาย รวมทั้งควรเพิ่มแผนงานการสร้างสังคมประชาธิปไตย แผนงานพัฒนาเยาวชนและการลดช่องว่างระหว่างวัย และแผนงานส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

(2) การอุดช่องว่างด้านพัฒนากำลังคน

การศึกษานี้ได้เสนอให้เพิ่มแผนงานพัฒนานักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แยกออกมาจากนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ การสนับสนุนให้ทุนศึกษาต่อตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา และทุนวิจัยหลังปริญญาเอก ส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ส่งเสริมการสร้างเวทีวิชาการในระดับต่างๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันด้านศิลปกรรมศาสตร์ การสร้างหอศิลป์และพื้นที่จัดแสดงงานศิลปะ

(3) การอุดช่องว่างด้านแผนงานวิจัยในอนาคต (พ.ศ.2571-2575)

การศึกษานี้ได้เสนอ (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 ที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความเป็นธรรมทางสังคม ภายใต้สถานการณ์โลกที่ผันผวน ประกอบด้วยแผนงาน 8 ด้านคือ P1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม P2. วิกฤตความเป็นมนุษย์ P3. ภาวะโลกรวน และนิเวศสังคมวิบัติ P4. เทคโนโลยีและดิจิทัล P5. สังคมไทยในสังคมโลก

P6. ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่ P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA P8. รัฐและระบบราชการไทย แผนงานทั้ง 8 แผนได้สนับสนุนให้เกิดการสร้างความรู้ที่สอดคล้องกับงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งนี้การวัดผลสำเร็จของงานวิจัยมิได้ใช้ตัวเลขทางเศรษฐกิจมาเป็นกรอบ แต่ใช้มิติเชิงคุณภาพมาเป็นตัวบ่งชี้ ได้แก่ Capacity Building, Advancing Knowledge, Informing Decision Making และ Social Movement

กระบวนการทำงานเริ่มต้นด้วยการนำหลักคิด 5 ข้อที่ได้จากโครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) มาเป็นแนวทางในการทบทวนแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับปัจจุบัน) ประกอบด้วย (1) หลักความแตกต่างหลากหลายของความรู้ (2) หลักความแตกต่างหลากหลายของคุณค่าและการใช้ประโยชน์ (3) หลักความสอดคล้องของระบบสนับสนุนกับธรรมชาติของความรู้ (4) หลักธรรมาภิบาลของระบบวิจัย และ (5) หลักการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบนิเวศการเรียนรู้ รวมทั้งข้อคิดเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ ใน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) การสะท้อนย้อนคิดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม (2) การทำลายมายาคติ ถอดรื้อความคิดเก่า (3) การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้โอกาสสิ่งที่ถูกกีดกัน (4) การเสนอทางเลือกใหม่ การออกจากข้อจำกัดของกระแสหลัก และ (5) การเสนอหลักการใหม่เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

จากหลักคิดและข้อคิดเห็นข้างต้น นำไปสู่การศึกษาเพื่อทบทวนและเสนอแนะแนวทางส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่ออธิบายปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในยุทธศาสตร์ และแผนด้าน ววน.ปัจจุบัน (พ.ศ.2566-2570) พร้อมกับรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยนำมาวิเคราะห์เพื่อแสวงหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะสำหรับการกำหนดแผนวิจัยที่เหมาะสมกับความรู้และพัฒนานักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2571-2575) ข้อสรุปสำคัญมีดังต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดของแผนด้าน ววน.ปัจจุบัน (พ.ศ.2566-2570)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 ถึง พ.ศ.2567 สัดส่วนงบประมาณวิจัยและจำนวนโครงการวิจัยระหว่างด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ฯ มีความแตกต่างกันชัดเจน โดยมีงบประมาณวิจัยด้านวิทยาศาสตร์คิดเป็น 69,201,339,777 บาท (19,230 โครงการ) และงบประมาณวิจัยด้านสังคมศาสตร์ฯ คิดเป็น 10,019,330,223 บาท (5,269 โครงการ) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ

(1) **ปัจจัยด้านตัวชี้วัด** การกำหนดตัวชี้วัดในแผนด้าน ววน. มุ่งความสำเร็จเชิงเทคนิค กลไก มาตรการและนวัตกรรม ซึ่งมิใช่ความถนัดของนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งสะท้อนว่าตัวชี้วัดไม่สะท้อนความแตกต่างและความหลากหลายขององค์ความรู้ รวมถึงการใช้ประโยชน์ของความรู้ นอกจากนั้น ตัวชี้วัดยังมิได้สะท้อนการวิจัยที่ทำลายมายาคติ ถอดรื้อความคิดเก่า เสนอหลักการใหม่เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

(2) **ปัจจัยด้านแผนด้าน ววน.** แผนด้าน ววน.ที่เกี่ยวข้องด้านสังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตพลเมือง ได้แก่ แผน 9, แผน 11, แผน 12, แผน 13, แผน 14, แผน 15, แผน 16, แผน 18, แผน 24 ไม่เปิดช่องทางสำหรับโครงการวิจัยพื้นฐานที่ควรมีความรู้เกี่ยวกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อช่วยอธิบายปรากฏการณ์ได้รอบด้านมากขึ้น

(3) **ปัจจัยด้านสถาบันอุดมศึกษา** ทิศทางการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษานำตัวชี้วัดในแผนด้าน ววน. มาเป็นกรอบในการให้ทุนวิจัย FF แก่อาจารย์ และมีการตั้งเกณฑ์การตีพิมพ์ผลงานวิจัยที่ยาก มีผลทำให้โครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไม่เข้าเกณฑ์การพิจารณา

(4) **ปัจจัยด้านการส่งโครงการ** ในระบบ NRIIS มีหัวข้อเรื่องผลลัพธ์ ผลกระทบ และการนำไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นหัวข้อที่เหมาะกับโครงการวิจัยเชิงประยุกต์มากกว่าโครงการวิจัยพื้นฐาน ทำให้นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ มีอุปสรรคในการกรอกข้อมูลในระบบ NRIIS

(5) **ปัจจัยด้านสาขาวิชาวิจัย** สาขา OECD ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่กำหนดไว้ในระบบ NRIIS ไม่ครอบคลุมสาขาย่อยในทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทำให้นักวิจัยไม่สามารถเลือกสาขาที่ตรงกับความเชี่ยวชาญของตนได้

2. ข้อเสนอเพื่อปรับปรุงแผนด้าน ววน. พ.ศ.2566-2570

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การประชุมกลุ่มย่อยเครือข่ายนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และการสำรวจความคิดเห็น มีข้อเสนอสำหรับการปรับปรุงแผนด้าน ววน. พ.ศ.2566-2570 ดังนี้

(1) **ด้านยุทธศาสตร์** ควรมียุทธศาสตร์ด้านงานวิจัยพื้นฐานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เนื่องจากองค์ความรู้พื้นฐานด้าน สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เป็นความรู้จำเป็นที่จะสร้างฐานรากที่แข็งแรงให้กับคนและสังคมไทยอย่างยั่งยืน และควรเพิ่มเป้าหมายของยุทธศาสตร์ให้เห็นคุณค่าทางสังคม มีมิติความเป็นมนุษย์ การมีสุนทรียภาพ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เหตุผล การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการประเมินค่าและตัดสิน และการรู้เท่าทันสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผันและซับซ้อน

(2) **ด้านเป้าหมายงานวิจัย** เป้าหมายยุทธศาสตร์วิจัย ควรสัมพันธ์กับการสร้างคุณค่าของสังคมไทยปัจจุบัน โดยมีมิติความเป็นธรรมทางสังคม ความเท่าเทียม ความยุติธรรม และการเคารพความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม

(3) **ด้านองค์ความรู้** เพื่อสร้างฐานความรู้ที่แข็งแรง ควรส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานที่ทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาทางสังคม งานวิจัยที่วิเคราะห์รากเหง้าของปัญหาในมิติต่างๆ เห็นองค์รวมและความเชื่อโยงระหว่างสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งควรแยกประเภทงานวิจัยเป็น 3 ลักษณะคือ งานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยประยุกต์ และงานวิจัยเชิงนโยบาย เพื่อให้นักวิจัยสามารถเลือกทำงานวิจัยตามที่ตนเชี่ยวชาญภายใต้ประเด็นวิจัยที่ปรากฏอยู่ในแผนงานนั้น

(4) **ด้านแผนงานวิจัย** ควรเพิ่มแผนงานใหม่ คือ แผนงานการสร้างสังคมประชาธิปไตย แผนงานพัฒนาเยาวชนและการลดช่องว่างระหว่างวัย เพื่อให้เยาวชนและผู้สูงวัยเรียนรู้ซึ่งกันและกันให้มากขึ้น ควรส่งเสริมงานวิจัยศิลปกรรมศาสตร์ที่สะท้อนชีวิตและประสบการณ์ของคนชายขอบ คนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม รวมถึงงานศิลปะที่ส่งเสริมความเสมอภาค เสรีภาพ ความเท่าเทียม สิทธิมนุษยชน สิทธิทางวัฒนธรรม และประชาธิปไตย ควรส่งเสริมงานศิลปกรรมศาสตร์สมัยนิยม ศิลปกรรมศาสตร์จากวัฒนธรรมชายขอบ งานวิจัยศิลปะในเชิงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ รวมถึงควรเพิ่มแผนงานส่งเสริมองค์ความรู้ และความตระหนักรู้ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย

(5) **ด้านตัวชี้วัด** ควรปรับ OKRs ที่สอดคล้องกับงานวิจัยพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะการสร้างความรู้เพื่อทำความเข้าใจและเปลี่ยนวิธีคิดของสังคมต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ควรเพิ่มตัวชี้วัดงานวิจัยที่ผลิตออกเป็นผลงานด้านศิลปะ งานสร้างสรรค์ งานแสดง ดนตรี และบทเพลง

(6) **ด้านประเด็นวิจัย** ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยที่วิพากษ์และตรวจสอบนโยบายของรัฐให้มากขึ้น เนื่องจากนโยบายรัฐบางอย่างอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงควรสนับสนุนงานวิจัยเชิงทฤษฎี (theory) และวิธีวิทยา (methodology) เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสังคมและการประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในอนาคต ควรส่งเสริมงานวิจัยมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมุมมองเชิงวิพากษ์ต่องานศิลปะและวัฒนธรรม งานศึกษาความขัดแย้งในสังคม การส่งเสริมความหลากหลายด้านพหุวัฒนธรรม พหุภาษา-พหุสังคม และความหลากหลายของชาติพันธุ์

3. การเสนอ (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2571-2575

จากการประชุมระดมความคิดเห็นของเครือข่ายวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ประกอบกับการนำแนวคิดในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หลักคิดขององค์การสหประชาชาติซึ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของ “ความเป็นธรรมทางสังคม” การลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเท่าเทียม รวมทั้งเป้าหมายเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบนฐานชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งความท้าทายในโลกปัจจุบันที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนขั้วอำนาจ ภูมิรับศาสตร์ อิทธิพลของจีนในภูมิภาคอาเซียนที่ส่งผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ และสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้กำหนดหัวข้อยุทธศาสตร์ **“ความยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคตภายใต้ความผันผวนของกระแสโลก”**

วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์

(1) สำรวจและอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับความผันผวนและการพลิกผันของกระแสโลกที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย

(2) ระบุปัญหาอันเป็นรากฐานของความไม่เป็นธรรมทางสังคม การทุจริตฉ้อฉล และอุปสรรคของการพัฒนาที่ยั่งยืน

(3) เสนอแนวทางรับมือ การแก้ไข และสร้างสรรค์ความเป็นไปได้เพื่อสร้างความเป็นธรรมและความยั่งยืนทางสังคม

(4) สร้างกำลังคนด้าน SHA เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ประเทศ ในการสร้างความเป็นธรรมและพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

แผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 7 แผน ได้แก่

P1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม (sustainable and just society)

P2. วิกฤตความเป็นมนุษย์ (human and sociality)

P3. ภาวะโลกรวน (climate emergency) และนิเวศสังคมวิบัติ
P4. เทคโนโลยีและดิจิทัล (Technology and changing humanity)
P5. สังคมไทยในสังคมโลก (global geopolitics)
P6. ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่ (aesthetic and artistic practice)
P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA
P8. รัฐและระบบราชการไทย

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จและผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์ SHA พ.ศ.2571-2575

1) การพัฒนาที่ส่งเสริมการเข้าถึง (access) ของประชาชนทุกคน ซึ่งสามารถเข้าถึงทรัพยากร บริการ และสวัสดิการที่เท่าเทียมกัน
2) การพัฒนาที่มีความเสมอภาค (equity) เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงศักยภาพของตนในการคิด การทำงานและการแสดงออก
3) การพัฒนาที่เปิดกว้างต่อความหลากหลาย (diversity) ของผู้คนที่มีความแตกต่างทางชนชั้น ช่วงวัย เพศสภาพ เพศวิถี เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา ฯลฯ
4) การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (participation) สนับสนุนให้คนทุกคนในสังคมมีเสียงในการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับชีวิตสาธารณะ
5) การพัฒนาที่เคารพสิทธิมนุษยชน (human rights) สามารถทำให้คนทุกกลุ่มมีเสรีภาพในการสร้างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตน

ตัวบ่งชี้ระดับแผนงาน P1-P8

1 **Capacity Building** ตัวบ่งชี้ประเภทส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อผลิตผลงานวิชาการและงานสร้างสรรค์ ได้แก่ การจัดทำหนังสือและตำราวิชาการ การศึกษาที่ใช้ความรู้เพื่อผลิตงานด้านศิลปกรรมศาสตร์และงานสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ การแปลและเรียบเรียงหนังสือวิชาการและงานนิพนธ์ รวมถึงเกิดเครือข่ายภาคประชาสังคม กลุ่มทำงาน องค์กร และสื่อสาธารณะที่เคลื่อนไหวรณรงค์ เป็นกระบอกเสียง ขับเคลื่อนและสื่อสารในประเด็นความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคม อันเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนตื่นตัวและตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพ เท่าเทียม ความเสมอภาค และประชาธิปไตย การวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะของบุคคลและกลุ่มคน การวิจัยเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และสื่อสาธารณะในรูปแบบต่างๆ การวิจัยเพื่อสร้างกลุ่มวิชาการ เกิดกลุ่มนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานที่ใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งที่อยู่ในและนอกสถาบันวิชาการซึ่งมีศักยภาพในการผลิตความรู้และสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมทางสังคม
2 **Advancing Knowledge** ตัวบ่งชี้ประเภทการสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ ผลงานวิจัยเชิงแนวคิดทฤษฎี การอธิบายปรากฏการณ์ การระบุและวิเคราะห์สภาพปัญหา การทบทวนตรวจสอบความรู้เชิงลึกในสาขาวิชาต่างๆ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เกิดองค์ความรู้จากงานวิจัยพื้นฐานที่ระบุและอธิบายปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่ซ่อนเร้นและถูก

ปกปิดไว้ให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางโดยคำนึงถึงความรู้ 5 มิติเกี่ยวกับความเป็นธรรมทางสังคม ได้แก่ (1) การเข้าถึง (2) ความเสมอภาค (3) ความหลากหลาย (4) การมีส่วนร่วม และ (5) สิทธิมนุษยชน และพัฒนาเป็นฐานข้อมูลเปิดสำหรับนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ สื่อมวลชน นักเคลื่อนไหวทางสังคม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

3 **Informing Decision Making** ตัวบ่งชี้ประเภทประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหา ได้แก่ การวิจัยเพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบาย, มาตรการ, กระบวนการแนวทาง, แนวปฏิบัติ, การรณรงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม วัฒนธรรม ศิลปะ การสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ นำไปปรับใช้สำหรับสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ และมุ่งเน้นการสร้างความยั่งยืนและความเป็นธรรมทางสังคมให้เป็นรูปธรรม

4 **Social Movement** ตัวบ่งชี้ประเภทโครงการและกิจกรรมเพื่อประโยชน์สังคมและสาธารณะ ได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการขับเคลื่อนทางสังคม วัฒนธรรม และศิลปกรรม เกิดกิจกรรม เวทีวิชาการ พื้นที่เรียนรู้ ฐานข้อมูล ผลงานวิชาการ ผลงานศิลปะและงานสร้างสรรค์รูปแบบต่างๆ ที่นำเสนอและสะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคม เพื่อทำให้สังคมเกิดความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะไม่สร้างการแบ่งแยกกีดกันต่อเพื่อนมนุษย์และอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม

4. การพัฒนากำลังคน การส่งเสริมและพัฒนานักวิจัย

จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2567 พบว่ากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ มีทั้งสิ้น 1,646,734 คน แยกเป็นนักเรียนมัธยมที่สมัครสอบเข้าระดับอุดมศึกษาสายสังคมศาสตร์ จำนวน 421,178 คน จำนวนนักศึกษาปริญญาตรี 1,108, 853 คน นักศึกษาปริญญาโท 81,761 คน นักศึกษาปริญญาเอก 21,660 คน และ จำนวนอาจารย์ในมหาวิทยาลัย 13,282 คน อย่างไรก็ตาม ในแผนงาน P21 ของแผนด้าน ววน. ปัจจุบัน (พ.ศ.2571-2575) มิได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าจะส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ อย่างไร ข้อเสนอเพื่อการพัฒนากำลังคนและการส่งเสริมนักวิจัยด้านนี้ มีดังต่อไปนี้

(1) ควรเพิ่มแผนงานพัฒนานักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แยกออกมาจากนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์

(2) ควรมีนโยบายการให้ทุนศึกษาต่อ การให้ทุนหลังปริญญาเอก (Post – doc) การให้ทุนเพื่อฝึกอบรม (Non-Degree) และการให้ทุนส่งเสริมกิจกรรมวิชาการ

(3) ควรส่งเสริมนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ให้ผลิตองค์ความรู้พื้นฐาน เพราะงานวิจัยเชิงสร้างนวัตกรรมและแก้ไขปัญหาเร่งด่วนอาจไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้

(4) ควรส่งเสริมการสร้างเวทีวิชาการในระดับต่างๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สนับสนุนให้นักวิจัยร่วมทำวิจัยและ workshop กับต่างประเทศ

(5) ควรให้ทุนสนับสนุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ระดับบัณฑิตศึกษา ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายทางวิชาการในประเทศและต่างประเทศ ผ่านการจัดเวทีวิชาการ

(6) ควรสนับนุนการเผยแพร่ผลงานวิชาการ การจัดพิมพ์ผลงานทางวิจัย การแปลหนังสือวิชาการและงานวรรณกรรมระดับโลก

(7) ควรสนับสนุนการจัดตั้งสถาบันด้านศิลปกรรมศาสตร์ การสร้างหอศิลป์และพื้นที่จัดแสดงงานศิลปะเพื่อให้นักวิจัย นักปฏิบัติ และศิลปินสาขาต่างๆ แสดงผลงานต่อสาธารณะ

(8) ควรพัฒนาระบบนิเวศการวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ ควรพิจารณาให้ครอบคลุมการศึกษา วิจัย สร้างสรรค์ และการเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมศาสตร์ สร้างเครือข่ายสถาบันการศึกษา ศิลปินและนักวิจัย บุคคลที่ทำงานด้านศิลปกรรมศาสตร์ตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

(9) ควรส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น รวมถึงนักวิจัยที่อยู่นอกสถาบันการศึกษา

5. การขับเคลื่อนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

จากรายงานสมุดปกขาวด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ การสำรวจและการประชุมระดมความคิดเห็นเครือข่ายนักวิจัยด้านนี้ พบว่าระบบการบริหารงานวิจัยของประเทศควรแยกงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ออกจากด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีข้อเสนอแนะต่อไปนี้

(1) แนวทางระยะสั้น

อาจสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการตั้งสมาคมนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ หรือ Consortium เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

(2) แนวทางระยะยาว

อาจพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ หรือ PMU SHA เพื่อให้สามารถทำงานส่งเสริมงานวิจัยด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทางที่ชัดเจน

แนวทางการนำ (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 ไปดำเนินการต่อ

การนำ (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 ไปดำเนินการต่อ มีแนวทางดังต่อไปนี้

(4) ให้สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นหน่วยงานดำเนินการ

ตามขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบแผนด้าน ววน. ปัจจุบัน สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งดูแลแผนงานในยุทธศาสตร์ที่ 2 การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้วิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม

แผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575 จำนวน 8 แผน มีความสอดคล้องกับแผนด้าน ววน. ปัจจุบันที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติสามารถนำไปดำเนินงานให้สอดคล้องกับทิศทางงานวิจัยของประเทศ โดยเป็นการส่งเสริมงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่เหมาะสมและตอบสนองความรู้ความเชี่ยวชาญของนักวิจัยมากขึ้น โดยพิจารณาได้ดังนี้

แผนวิจัยด้าน ววน. ปัจจุบัน (พ.ศ.2566-2570)	แผนการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575
แผนงาน P11 ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ แผนงาน P12 พัฒนานโยบายและต้นแบบสำหรับสังคมคุณธรรม	P1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม (sustainable and just society)
แผนงาน P 9 พัฒนาสังคมสูงวัยด้วย วิทยาศาสาตร์ วิจัยและนวัตกรรม แผนงาน P 14 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรง	P2. วิกฤตความเป็นมนุษย์ (human and sociality)
แผนงาน P16 พัฒนานโยบายและต้นแบบเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ	P3. ภาวะโลกรวน (climate emergency) และนิเวศสังคมวิบัติ
แผนงาน P24 แก้ไขปัญหาและตอบสนองภาวะวิกฤติเร่งด่วนของประเทศ	P4. เทคโนโลยีและดิจิทัล (Technology and changing humanity)
แผนงาน P23 พัฒนาการเป็นศูนย์กลางกำลังคนระดับสูงของอาเซียน	P5. สังคมไทยในสังคมโลก (global geopolitics)
แผนงาน P 17 พัฒนาและประยุกต์ ใช้มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อ ส่งเสริม คุณค่าและความงอกงามของศิลปะและวัฒนธรรม	P6. ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่ (aesthetic and artistic practice)
แผนงาน P21 ยกระดับการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนากำลังคน	P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA
แผนงาน P24 แก้ไขปัญหาและตอบสนองภาวะวิกฤติเร่งด่วนของประเทศ	P8. รัฐและระบบราชการไทย

(5) ให้ PMU SHA ที่อาจจัดตั้งขึ้นในอนาคตเป็นหน่วยงานดำเนินการ

เพื่อให้การส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เกิดประสิทธิภาพและบูรณาการตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ สกสว.อาจพิจารณาจัดตั้ง หน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ Program Management Unit on Social Science, Humanity and Arts (PMU SHA) มาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบแผนงานวิจัย 8 เรื่องใน (ร่าง) ยุทธศาสตร์และแผนวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575

(6) จัดตั้งกลุ่มวิจัยตามประเด็น เป็นหน่วยรับทุนตรงกับ สกสว.

ในกรณีนี้ไม่มีการจัดตั้ง PMU SHA และไม่สามารถมอบหมายให้ วช. ดำเนินการได้ สกสว.อาจจัดตั้งกลุ่มวิจัยตามประเด็น ซึ่งอาจเรียกชื่อเป็น Social Lab, Research Cluster, Art Studio, Humanities Academy โดยสร้างร่วมมือกับสถาบันวิจัยในมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นนั้นๆ ซึ่งแต่ละสถาบันมีนักวิจัยเชี่ยวชาญตั้งแต่ระดับอาวุโส รุ่นกลาง รุ่นใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แผนการวิจัยด้าน สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ.2571-2575	กลุ่มวิจัย	สถาบันวิจัยในมหาวิทยาลัย
P1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	ชาติพันธุ์ศึกษา ไทยศึกษา ท้องถิ่นศึกษา	• ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร • ศูนย์ชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ • สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น • ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ม.อุบลราชธานี • ศูนย์ชุมชนอีสานศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น • ศูนย์ล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ • สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ • สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหิดล • ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล • สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ • สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา ม.สงขลานครินทร์ • สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน ม.มหาสารคาม • ศูนย์วิจัยภาษาและวรรณคดีไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	เศรษฐกิจ สังคม แรงงาน ประชากร ความเหลื่อมล้ำ	• ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ • ศูนย์วิจัยนโยบายด้านเศรษฐกิจสีเขียว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ • ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ • ศูนย์วิจัยแรงงาน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ • ศูนย์ประสานงานเพื่อการวิจัยแรงงาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • ศูนย์ศึกษาการย้ายถิ่นมหิดล มหาวิทยาลัยมหิดล • ศูนย์วิจัยความสุขคนทำงานแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยมหิดล • สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ • ศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
P2. วิกฤตความเป็นมนุษย์	นโยบายทางสังคม สันติวิถีและปัญหาความขัดแย้ง	• สถาบันพัฒนานโยบายและการจัดการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น • ศูนย์เนลสัน แมนเดลา เพื่อการแก้ไขความขัดแย้งการป้องกันความรุนแรงและความมั่นคงของมนุษย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันสันติวิถี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

		• ศูนย์สันติวิธีชายแดนใต้ มหาวิทยาลัยมหิดล
	ทักษะความเป็นมนุษย์	• ศูนย์วิจัยภาษาและวรรณคดีไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ • สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา ม.สงขลานครินทร์ • สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน ม.มหาสารคาม • ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร • ศูนย์ชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
P3. ภาวะโลกรวน และนิเวศสังคมวิบัติ	สังคม นิเวศ และสิ่งแวดล้อม	• ศูนย์ภูมิภาคด้านสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ • สถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์ฯ • ศูนย์วิจัยนโยบายด้านเศรษฐกิจสีเขียว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ • ศูนย์วิจัยและพัฒนาการป้องกันและจัดการภัยพิบัติ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
P4. เทคโนโลยีและดิจิทัล	สื่อและสังคมดิจิทัล	• หน่วยปฏิบัติการวิจัยภาษาศาสตร์คลังข้อมูลเพื่อการศึกษาทางมนุษยศาสตร์ดิจิทัล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • หน่วยปฏิบัติการวิจัยนโยบายสื่อ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
P5. สังคมไทยในสังคมโลก	ประเทศเพื่อนบ้าน ชายแดน และภูมิภาคศึกษา	• ศูนย์อินเดียศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ • ศูนย์จีน-อุษาคเนย์ศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ • ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันขงจื่อ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา ธรรมศาสตร์ • สถาบันอาณาบริเวณศึกษา ธรรมศาสตร์ • ศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านประชาคมอาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร • ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ม.อุบลราชธานี • ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง ม.ขอนแก่น • ศูนย์ภารตะศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล • หน่วยวิจัยภาษา วัฒนธรรม และความเป็นพลเมืองโลก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
P6. ศิลปะ การสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ใหม่	ศิลปะและงานสร้างสรรค์	• หน่วยปฏิบัติการวิจัยศิลปะการละครและนวัตกรรมสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA	ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภาษาจารึก	• ศูนย์สันสกฤตศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร • ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการมรดกวัฒนธรรมโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร • ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร • หน่วยวิจัยแผนที่และเอกสารประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

P8. รัฐและระบบราชการไทย	รัฐธรรมภิบาล	• สถาบันพัฒนานโยบายและการจัดการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย • สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์ฯ • สถาบันพระปกเกล้า

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในระยะต่อไป

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการส่งเสริมงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) อาจพิจารณาประเด็นสำหรับการศึกษาเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

(1) การวิจัยคาดการณ์อนาคต (Foresight)

เรื่องท้าทายของสังคมไทยและสังคมโลกที่รายงานฉบับนี้นำมากล่าวถึง บางเรื่องอาจมีการเปลี่ยนแปลงและอาจมีความท้าทายแบบใหม่ปรากฏขึ้นในอนาคต ดังนั้น อาจมีการศึกษาแนวโน้มความท้าทายของอนาคตเพิ่มเติมเพื่อให้การวางแผนงานวิจัยสอดคล้องกับความท้าทายทางสังคมใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น

(2) การศึกษาการทำงานของผู้จบด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

จากรายงานฉบับนี้ได้ชี้ใหเห็นว่ากลุ่มผู้เรียนจบด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์จำนวนมาก ไม่ได้เรียนต่อในระดับปริญญาและปริญญาเอก ส่วนใหญ่จะเข้าสู่อาชีพและทำงานตามความรู้ความสามารถ แต่ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนว่าผู้จบการศึกษาเหล่านั้นทำงานประเภทไหน หากมีการสำรวจลักษระการทำงานของผู้จบการศึกษาด้านนี้ก็อาจทำให้เข้าใจว่างานชนิดไหนที่จำเป็นต้องส่งเสริมให้มีการนำความรู้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

(3) การศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์งานวิจัยของกลุ่มวิชาชีพด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ภายใต้สาขาอาชีพต่างๆ ของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานที่มุ่งเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ภาษา ดนตรี ละคร ภาพยนต์ งานออกแบบ ศิลปะ เป็นต้น หากมีการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มวิชาชีพเหล่านี้ก็อาจทำให้รู้ว่าความรู้ประเภทไหนที่ควรส่งเสริมต่อยอดเพื่อเกิดประโยชน์ต่อการทำงานสาขาต่างๆ

บรรณานุกรม

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (ม.ป.ป.). ความเป็นมากระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: https://www.mhesi.go.th /index.php/aboutus/history.html

กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.), สำนักงานกลยุทธ์แผนและงบประมาณ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). สรุปสาระสำคัญของแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ของประเทศ พ.ศ. 2566-2570 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ : สกสว.

เกษม เพ็ญภินันท์. (2553). ศิลปศาสตร์: จากปัจจุบันย้อนสู่อดีตเพื่ออนาคต. *วารสารศิลปศาสตร์ 10(1)*, 1-26.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. (2566). โครงการสำรวจภูมิทัศน์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. รายงานฉบับสมบูรณ์. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

คัทลียา จิรประเสริฐกุล, โกวิทย์ กังสนันท์, บุญเลิศ วิเศษปรีชา, ทวีศักดิ์ เผือกสม และเสาวณิต จุลวงศ์. (2566). *โครงการศึกษาและการจัดทำแผนการวิจัยและนวัตกรรมด้านมนุษยศาสตร์ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์.* สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

คำยวง วราสิทธิชัย, ม.ล. (2553). ศิลปศาสตร์: ความหมายในบริบทสังคมไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ 10(1)*, 27-58.

จักรพันธ์ วิลาสินีกุล และคณะ (2564). ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการยกระดับระบบบริหารจัดการความรู้และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานความรู้ทางศิลปกรรมของประเทศไทย. สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร วิจัยและนวัตกรรมแหงชาติ (สอวช.)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์. (2564ก). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การจัดทำสมุดปกขาว “ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการยกระดับระบบบริหารจัดการความรู้และการปรับปรุงโครงสร้างความรู้ทางมนุษยศาสตร์ของประเทศไทย.* ภายใต้บันทึกความร่วมมือ “การพัฒนานโยบายด้านการอุดมศึกษา วิจัยและนวัตกรรม และระบบบริหารจัดการองค์ความรู้มนุษยศาสตร์ของประเทศ. สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์. (2564ข). *สมุดปกขาว เรื่อง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการยกระดับระบบบริหารจัดการความรู้และการปรับปรุงโครงสร้างความรู้ทางมนุษยศาสตร์ของประเทศไทย.* ภายใต้บันทึกความร่วมมือ “การพัฒนานโยบายด้านการอุดมศึกษา วิจัยและนวัตกรรม และระบบบริหารจัดการองค์ความรู้มนุษยศาสตร์ของประเทศ. สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. (2553). วิกฤติมนุษยศาสตร์: วิกฤติซ้ำซาก. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 10:1, (5)-(8).

ณิรวัฒน์ ธรรมจักร. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). ยุทธศาสตร์แผนการจัดสรรงบประมาณ และกลไกการผลิตและพัฒนากำลังคน ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ของประเทศ โดย กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สไลด์ประกอบการบรรยาย). ไม่ปรากฏที่พิมพ์.

ทวีศักดิ์ เผือกสม, กฤชกร กอกเผือก และสถาปนา เชิงจอหอ. (2563). บทนำ-อ่านแล้วโปรดลืม: วิธีวิทยาในการศึกษาประวัติศาสตร์. ใน ชนิดา พรหมพยัคฆ์ และ ณัฏฐพงษ์ สกุลเลี่ยว (บรรณาธิการ). *วิธีวิทยาในการศึกษาประวัติศาสตร์.* สยามปริทัศน์, น. 11-45.

นฤมล อรุโณทัย และคณะ. (2564). ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการยกระดับระบบบริหารจัดการความรู้และการปรับปรุงโครงสร้างความรู้ทางสังคมศาสตร์ของประเทศไทย. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง การกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งวิชาการ และการเทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2562. (2562). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 136 ตอนพิเศษ 151 ง. http://person.tu.ac.th/hrtuweb/documents/year62/pronounce/1_2562-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%8A%E0%B8%B2.pdf

ปรีชา ช้างขวัญยืน (บรรณาธิการ). (2547). *การวิจัยทางมนุษยศาสตร์ (บทสรุปจากที่ประชุมนักมนุษยศาสตร์).* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2562, พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57ก. 79-98.

มนธิรา ราโท และคณะ. (2564). ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการยกระดับระบบบริหารจัดการความรู้ และการปรับปรุงโครงสร้างความรู้ทางมนุษยศาสตร์ของประเทศไทย. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร วิจัยและนวัตกรรมแหงชาติ (สอวช.)

มารศรี กาญจนทวีวัฒน์. (2545). การปฏิรูประบบราชการ. รายงานวิจัย สถาบันพระปกเกล้า.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. (2561). ประกาศเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580).

วิสุทธิ์ เวชวราภรณ์. (บก.) (2566). *SAC Report ภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทย ศถานะ คุณค่า และทิศทางการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

สมาน รังสิโยกฤษฎ์. (2546). การปฏิรูปภาคราชการ แนวคิดและยุทธศาสตร์. *วารสารรัฐธรรมนูญ,* 5(15), 35-58.

สุริชัย หวันแก้ว และคณะ. (2564). ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการยกระดับระบบบริหารจัดการความรู้และการปรับปรุงโครงสร้างความรู้ทางสังคมศาสตร์ของประเทศไทย. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร วิจัยและนวัตกรรมแหงชาติ (สอวช.)

สุวรรณา สถาอานันท์ และพรชัย สหชัยรุ่งเรือง. (2554). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการปฏิรูประบบวิจัย เรื่อง การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการวิจัยทางมนุษยศาสตร์แห่งชาติ.* สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2566). *กรอบการวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2567.* สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (ม.ป.ป.). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ฉบับย่อ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf

อรรคณัฐ วันทนะสมบัติ และเกรียงศักดิ์ ธีระโกวิทขจร. 2561. แพลตฟอร์มอีโคโนมีและผลกระทบต่อแรงงานในภาคบริการ: กรณีศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (Friedrich-Ebert-Stiftung) สถาบันแรงงานและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

Center for Economic and Social Justice. "Defining Economic Justice and Social Justice." สืบค้นจาก https://www.cesj.org/learn/definitions/defining-economic-justice-and-social-justice/

Graham & Others. (2018). Assessing Health Research and Innovation Impact: Evolution of a Framework and Tools in Alberta, Canada. *Frontiers in Research Metrics and Analytics,* 3:25. doi: 10.3389/frma.2018.00025.
สืบค้นจากhttps://www.frontiersin.org/journals/research-metrics-and-analytics/articles/10.3389/frma.2018.00025/full

Kent State Online. (2020). "The Five Principles of Social Justice”
สืบค้นจาก https://onlinedegrees.kent.edu/blog/five-principles-of-social-justice

Suto, I, & Eccles, H. (2014). The Cambridge approach to 21st Century skills: definitions, development and dilemmas for assessment. Paper presented at IAEA Conference, Singapore.

United Nation. (2006). *Social Justice in an Open World: The Role of the United Nations.* New York: Department of Economic and Social Affairs, United Nation.

ภาคผนวก

ตารางเปรียบเทียบแผนงานกับผลการปฏิบัติงานจริง เดือนกรกฎาคม 2567 ถึงเมษายน 2568

วัตถุประสงค์	แผนงานที่วางไว้		การปฏิบัติงานจริง
ข้อ 1 เพื่อจัดทำ วาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ข้อ 2 เพื่อจัดทำแผนการพัฒนากำลังคนที่สอดคล้องกับวาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ข้อ 3 เพื่อการจัดทำข้อเสนอปรับปรุงแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)	ตั้งที่ปรึกษาและคณะทำงาน	พฤษภาคม 2567	ตั้งที่ปรึกษาและคณะทำงานเดือนพฤษภาคม 2567
	ยกร่างและออกแบบกระบวนการทำงาน (Process design)	มิถุนายน 2567	ออกแบบกระบวนการทำงาน เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2567
	ประชุมคณะที่ปรึกษาเพื่อนำเสนอ Process design และข้อเสนอเกี่ยวกับ output	กรกฎาคม 2567	จัดประชุมเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2567
	ทบทวนและศึกษาเปรียบเทียบความรู้ต่างประเทศ เน้นนโยบายงานวิจัย	กรกฎาคม ถึง กันยายน 2567	คณะวิจัยย่อยทำการทบทวนเปรียบเทียบนโยบายวิจัยต่างประเทศและทบทวนแผน ววน. พ.ศ.2566-2570
	ประชุม online consultation	ตุลาคม ถึง มกราคม 2567	คณะวิจัยย่อยมีการประชุมออนไลน์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ • 19 สิงหาคม 2567 (สังคมศาสตร์) • 3 กันยายน 2567 (ศิลปกรรมศาสตร์) • 25 กันยายน 2567 (มนุษยศาสตร์)
	เวทีนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังข้อเสนอแนะ	ตุลาคม 2567	• คณะวิจัยจัดประชุมร่วมกับ สกสว. เพื่อนำเสนอผลการศึกษา เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2567 • ประชุมนำเสนอผลการศึกษา (ร่าง) แผนงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ

			ศิลปกรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2571-2575 เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2568
	workshop กับกลุ่มเป้าหมายนักวิจัย ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์	ตุลาคม-ธันวาคม 2567	ประชุมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มเป้าหมาย • 19 พฤศจิกายน 2567 • 7 มกราคม 2568 • 8-9 กุมภาพันธ์ 2568 • 25 กุมภาพันธ์ 2568
	workshop กับกลุ่มเป้าหมายผู้บริหารงานวิจัย	มกราคม 2568	จัดประชุมหารือร่วมกับผู้บริหาร สกสว. วันที่ 11 มีนาคม 2568 มีการสัมภาษณ์ออนไลน์ผู้บริหาร สกสว. • 28 พฤศจิกายน 2567 • 29 พฤศจิกายน 2567 • 3 ธันวาคม 2567 • 17 กุมภาพันธ์ 2568 • 1 เมษายน 2568
	workshop กับกลุ่มเป้าหมายหน่วยให้ทุนวิจัยและรับทุนวิจัย	กุมภาพันธ์ 2568	ประชุมออนไลน์กับหน่วยให้ทุนวิจัย • 18 ธันวาคม 2567 • 25 ธันวาคม 2567 • 23 มกราคม 2568 • 31 มกราคม 2568 ประชุมออนไลน์กับหน่วยรับทุนวิจัย • 20 ธันวาคม 2567 • 24 ธันวาคม 2567

ตารางสรุปกิจกรรมในโครงการดำเนินการในระยะที่ 1 (1 พฤษภาคม 2567 ถึง 30 เมษายน 2568)

กิจกรรม	รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม	ผลผลิต
กิจกรรมที่ 1 ทบทวนแผนงานด้าน ววน. และตั้งคณะทำงาน	การทำงานร่วมกับหน่วยบริหารและจัดการทุน (PMU) หน่วยรับงบประมาณวิจัยมูลฐาน (fundamental fund) และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ	บทสรุปทบทวนแผนงานด้าน ววน.

กิจกรรม	รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม	ผลผลิต
กิจกรรมที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	**การทำงานร่วมในระดับต้นน้ำ** หมายถึง การทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องแผนด้าน ววน. เพื่อนำไปสู่การกำหนดขอบเขตการวิจัยและ “วาระวิจัยแห่งชาติ”	ข้อคิดเห็นและข้อแนะนำของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
กิจกรรมที่ 3 การขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ	**-การทำงานร่วมในระดับกลางน้ำ** หมายถึง SAT สนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการ และให้ความเห็นเชิงวิชาการ ตลอดจนชี้นำหรือแนะนำประเด็นที่สำคัญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ให้แก่หน่วยบริหารและจัดการทุน (PMU) หน่วยรับงบประมาณวิจัยมูลฐาน (Fundamental Fund-FF) และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง **-การทำงานร่วมในระดับปลายน้ำ** หมายถึง การทำงานร่วมกันกำหนด “กรอบการทำงานในการขับเคลื่อนงานวิจัย” ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ คุณค่าความแตกต่างหลากหลายขององค์ความรู้ คุณค่าด้านเศรษฐกิจจากฐานการวิจัย คุณค่าด้านการเมือง และคุณค่าด้านศิลปกรรม	แนวทางการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
กิจกรรมที่ 4 การจัดทำรายงาน “วาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศิลปกรรมศาสตร์”	ดำเนินงานในกิจกรรมที่ 1-3	ร่างแผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร มนุษยศาสตรและ ศิลปกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2571-2575
กิจกรรมที่ 5 การจัดทำข้อเสนอปรับปรุงแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)	ดำเนินงานในกิจกรรมที่ 1-3	ข้อเสนอปรับปรุงแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)
กิจกรรมที่ 6 การจัดทำรายงาน “แผนการพัฒนากำลังคน”	**-การทำงานร่วมในระดับต้นน้ำ** หมายถึง การทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องแผนพัฒนากำลังคนด้านด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม ที่สอดคล้องกับวาระวิจัยแห่งชาติ **-การทำงานร่วมในระดับกลางน้ำ** หมายถึง SAT สนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการ และให้ความเห็นเชิงวิชาการ ตลอดจนชี้นำหรือแนะนำประเด็นที่สำคัญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ให้แก่หน่วยบริหารและจัดการทุน (PMU) หน่วยรับงบประมาณวิจัยมูลฐาน (Fundamental Fund-FF) และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ข้อเสนอในการวางแผนพัฒนาด้านกำลังคนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

กิจกรรม	รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม	ผลผลิต
กิจกรรมที่ 7 การจัดทำรายงาน “การขับเคลื่อนวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศิลปกรรมศาสตร์”	ดำเนินงานในกิจกรรมที่ 1-3	รายงาน “การขับเคลื่อนวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศิลปกรรมศาสตร์”

ตารางเปรียบเทียบข้อเสนอแนะของสมุดปกขาวสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

มุมมองพื้นฐาน			
ประเด็น	**สังคมศาสตร์**	**มนุษยศาสตร์**	**ศิลปกรรมศาสตร์**
ปรับฐานคิดและคุณค่าให้พ้นไปจากที่แหล่งทุนเข้าใจ	เสนอให้ปรับฐานคิดที่สังคมศาสตร์แตกต่างจากวิทยาศาสตร์ มองให้เห็นความหลากหลายของความรู้ โดยแบ่งเป็น 4 ประเภทที่เหลื่อมซ้อนกัน คือ ความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ความรู้เชิงวิพากษ์ ความรู้นโยบาย และความรู้สาธารณะ	เสนอให้ทำความเข้าใจและมองคุณคุณค่าของมนุษยศาสตร์ผ่านการพิจารณาประสบการณ์มนุษย์และงานสร้างสรรค์ โดยแบ่งงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์เป็น 3 ลักษณะ คือ งานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยเชิงอนุรักษ์ และงานวิจัยเชิงประยุกต์ที่มักเข้าไปทำงานร่วมกับศาสตร์อื่น	เสนอให้มองว่าศิลปกรรมไม่ใช่หมายถึงวัตถุทางศิลปะ ทักษะ ความรู้ด้านปฏิบัติ และรูปแบบของงานสร้างสรรค์ แต่หมายถึงความต้องการแสดงออกด้านการสร้างสรรค์ของมนุษย์ และความต้องการรับรู้และมีส่วนร่วมในงานหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ของสังคม
การชี้ปัญหา			
ประเด็น	**สังคมศาสตร์**	**มนุษยศาสตร์**	**ศิลปกรรมศาสตร์**
ขับเคลื่อนแผนการวิจัยจากบนลงล่าง	(การกำหนดวาระการวิจัย) การกำหนดวาระการวิจัยให้น้ำหนักกับแนวทางกำหนดแบบบนลงล่างเป็นทอด ๆ	(ปัญหาเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์) การสนับสนุนการวิจัยมนุษยศาสตร์ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของสภานโยบายและ สกสว. ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดกรอบ โจทย์ เป้าหมาย และความคาดหวังของงานวิจัย	(รูปแบบเอกสาร) ยุทธศาสตร์การวิจัยสร้างเงื่อนไขให้กับนักวิจัยและลดคุณค่าของวัตถุประสงค์ที่แท้ของทุน
การเป็นสาขาวิชาขายขอบ	(การกำหนดวาระการวิจัย) กรอบการวิจัยตามโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติซึ่งให้น้ำหนักกับการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	(ปัญหาเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์) มนุษยศาสตร์ได้รับการสนับสนุนที่น้อยเมื่อเทียบกับสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	(ตัวชี้วัดเกณฑ์การประเมินผล) การใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณทำให้เห็นว่าให้ความสำคัญกับงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมมากกว่าศิลปกรรมศาสตร์

มุ่งตอบสนองการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจ	(การกำหนดวาระการวิจัย) การวิจัยมุ่งตอบสนองต่อการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจ	(ปัญหาการประเมินค่า) ยุทธศาสตร์การวิจัยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน โดยเป้าหมายทางวิชาการถือเป็นเรื่องรอง	(การกำหนดโจทย์ด้านศิลปกรรม) ติดกับดักการให้ความสำคัญกับมิติเศรษฐกิจ โดยเฉพาะประเด็นการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ตัวชี้วัดที่มีอยู่ไม่เหมาะสม	(การกำหนดวาระการวิจัย) เน้นการวิจัยประยุกต์มากกว่าการวิจัยพื้นฐาน ผ่านการใช้ OKRs กำกับให้มุ่งสู่ประโยชน์ใช้งาน จึงไม่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์และการผลิตความรู้ใหม่	(ปัญหาอยู่ตรงไหน) OKRs ขัดแย้งกับระเบียบวิธีทางมนุษยศาสตร์ที่เน้นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและคุณค่าพื้นฐาน	(นิเวศของศิลปกรรม) กลไกการวิจัยไม่เป็นวงจรเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถสร้างโจทย์ เกณฑ์การประเมินและออกแบบตัวชี้วัดที่เหมาะสมได้
ระบบวิจัยไม่เอื้อต่อการผลิตความรู้ใหม่	(การกำหนดวาระการวิจัย) ไม่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์และการผลิตความรู้ใหม่	(ปัญหาอยู่ตรงไหน) นักวิจัยที่ขอทุนจาก PMU ต้องจัดทำข้อเสนอโครงการที่สอดคล้องกับกรอบ โจทย์วิจัย และ OKRs	
การละเลยการวิจัยที่มีโจทย์ระดับท้องถิ่น	(การกำหนดวาระการวิจัย) กรอบการวิจัยที่ถูกพัฒนาขึ้นตามโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติไม่คำนึงถึงบริบทและปัญหาเฉพาะในระดับพื้นที่		(การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์) รัฐไม่มีแนวทางสนับสนุนและกำหนดทิศทางกระแสหลักให้กับกลุ่มงานศิลปกรรมระดับท้องถิ่น
นักวิชาการไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดวาระการวิจัย	(การกำหนดวาระการวิจัย) นักวิชาการขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดวาระการวิจัย	(ปรับวิธีคิด) ขาดการสนทนาและสอดประสานกันให้หมู่ผู้มีส่วนได้เสีย ทำให้เกิดช่องว่างในการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบาย	(แนวทางการจัดตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ) แหล่งทุนไม่มีผู้ทรงคุณวุฒิในการกำหนดนโยบายและเป้าหมายของการวิจัย
วาระการวิจัยไม่ส่งเสริมความเชี่ยวชาญเฉพาะ	(การกำหนดวาระการวิจัย) การทำวิจัยเพื่อศักยภาพและความรู้ความเชี่ยวชาญนอกเหนือกรอบที่กำหนดไม่ได้รับการต่อยอด ผลงานวิจัยเชิงประยุกต์ตามกรอบการวิจัยยากที่จะแปลงเป็นบทความวิชาการที่มีคุณภาพ	(ปัญหาภาระงาน) การรับทุนวิจัยไม่เอื้อต่อความก้าวหน้าและสาขาที่เชี่ยวชาญ	(นิเวศของศิลปกรรม) ระบบกลไกทางศิลปกรรมไม่สร้างแนวทางให้เกิดโอกาสในการสร้างงาน ทำให้ขาดทรัพยากรมนุษย์ซึ่งนำไปสู่การเติบโตของโครงสร้างอื่น ๆ ที่ไม่แข็งแรง
การให้ความสำคัญกับอาวุโสนิยม ละเลยนักวิจัยรุ่นใหม่	(ระบบบริหารและสนับสนุน) ชุดโครงการและโครงการเดี่ยวให้ความสำคัญกับ	(ปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุน) ความไม่ต่อเนื่องของเครือข่ายแบบรุ่นส่งผลต่อการพัฒนา	

	หัวหน้าโครงการที่เป็นนักวิชาการอาวุโส รวมถึงการบูรณาการกับภาคส่วนต่าง ๆ	นักวิจัยรุ่นใหม่และโจทย์วิจัยใหม่ ๆ (ปรับวิธีการทำงาน) การจัดสรรทุนมักให้กับโครงการใหญ่ที่หัวหน้าโครงการอาวุโส	
การกีดกันนักวิชาการอิสระ	(ระบบบริหารและสนับสนุน) เงื่อนไขที่นักวิชาการต้องสังกัดสถาบันอุดมศึกษา ทำให้ขาดการทำงานร่วมกับนักวิจัยจากส่วนอื่น	(ปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุน) นักวิชาการนอกสถาบันการศึกษา และนักวิจัยอิสระที่อยู่นอกระบบถูกกันออกไปจากระบบวิจัย	
กรอบงบประมาณรายปีไม่สอดคล้องกับธรรมชาติการวิจัย	(ระบบบริหารและสนับสนุน) ยึดกรอบการบริหารแบบงบประมาณรายปีซึ่งไม่สอดคล้องกับธรรมชาติทางวิชาการของสังคมศาสตร์		
ระบบสมัครและแบบฟอร์มมีปัญหา	(ระบบบริหารและสนับสนุน) ระบบและแบบฟอร์มสมัครทุนวิจัยมีความซับซ้อน ขาดความเสถียร		(การพัฒนาแพลตฟอร์ม) ระบบไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เอื้อให้นักวิจัยเข้าถึงโดยง่าย ทั้งในแง่การออกแบบและความซับซ้อน
การบริหารจัดการขาดความยืดหยุ่น	(ระบบบริหารและสนับสนุน) ระเบียบ กฎเกณฑ์ และการบริหารจัดการงบประมาณแบบราชการที่ขาดความยืดหยุ่นเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน		(การกำหนดโจทย์ด้านศิลปกรรม) แผนการสนับสนุนการวิจัยซ้ำซ้อน ไม่ชัดเจนและไม่ยืดหยุ่น
ตัวชี้วัดเชิงปริมาณไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้	(ระบบบริหารและสนับสนุน) การประเมินข้อเสนอมักใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเชิงปริมาณหรือวัดค่าเป็นรูปธรรม		(การกำหนดโจทย์ด้านศิลปกรรม) การกำหนดตัวชี้วัดเป็นการวัดผลเชิงปริมาณที่ตายตัว ไม่สามารถปรับให้เข้ากับเงื่อนไขแต่ละบริบท (ตัวชี้วัดเกณฑ์การประเมินผล) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้
การขาดแคลนข้อมูลเกี่ยวกับระบบและความต้องการใช้ประโยชน์	(กรอบการกำกับและประเมินผล) ขาดข้อมูลกลางที่สมบูรณ์ ทำให้ไม่เข้าใจภาพรวมของระบบ		(นิเวศของศิลปกรรม) รูปแบบการเก็บข้อมูลภาคอุตสาหกรรมและการวิจัยเป็นเชิงปริมาณ ขาดข้อมูลเชิงลึกและกว้าง ในการต่อยอดและพัฒนากรอบ

			การออกแบบงานวิจัยในอนาคต
ผู้ทรงคุณวุฒิของงานวิจัยไม่ใช่ผู้รู้จริง	(ระบบบริหารและสนับสนุน) ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ความเห็นงานวิจัยไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญจริง ทำให้ไม่ได้รับข้อวิจารณ์ที่เป็นประโยชน์		
ประชาสังคมทางวิชาการไม่เข้มแข็ง	(ประชาสังคมและเครือข่าย) ประชาสังคมไม่เข้มแข็ง ทำให้ขาดความสามารถในการประมวลความรู้ไปสู่ผู้ใช้ประโยชน์		(ความรู้ด้านการสร้างสรรค์) ประชาคมศิลปกรรมยังขาดความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความรู้ใหม่ กระบวนการทักษะ และเกณฑ์การวัดผล
ผลการวิจัยมีประโยชน์ใช้สอยที่จำกัด			(ความรู้ด้านการสร้างสรรค์) องค์ความรู้ใหม่มีประโยชน์ใช้สอยเฉพาะกลุ่มและจำกัดวงแคบ การสร้างผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจตามตัวชี้วัดจึงไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม
แหล่งทุนขาดความชัดเจนและไม่ตอบโจทย์ความต้องการ			(การกำหนดโจทย์ด้านศิลปกรรม) แหล่งทุนมีลักษณะกระจัดกระจาย โจทย์การวิจัยไม่ชัดเจน และไม่เข้าถึงความต้องการของประเทศอย่างแท้จริง
แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยซ้ำซ้อน	(ระบบบริหารและสนับสนุน) ระบบทุนวิจัยมีความซับซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพ		(การกำหนดโจทย์ด้านศิลปกรรม) ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ
แหล่งทุนห่างเหินจากประชาคมทางวิชาการ	(ประชาสังคมและเครือข่าย) ระบบไม่สนับสนุนประชาคมทางวิชาการในฐานะรากฐานของการผลิตความรู้	(ปรับบทบาท) หน่วยงานให้ทุนห่างเหินจากประชาคม	
ข้อเสนอเชิงระบบ			
ประเด็น	**สังคมศาสตร์**	**มนุษยศาสตร์**	**ศิลปกรรมศาสตร์**
พัฒนาศักยภาพนักวิจัย	(การจัดสรรโครงสร้างพื้นฐาน) พัฒนาศักยภาพนักวิจัย	(ปรับวิธีการทำงาน) ส่งเสริมศักยภาพของนักวิจัยรุ่นใหม่ผ่านโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ	
พัฒนาฐานข้อมูลเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย	(การจัดสรรโครงสร้างพื้นฐาน) พัฒนาเครือข่ายคลังข้อมูล และลักษณะการ	(ปรับวิธีการทำงาน) เผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะในรูปแบบ	

	เผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบที่หลากหลาย	ต่าง ๆ โดยพัฒนาฐานข้อมูลแบบ open access	
ส่งเสริมความเข้มแข็งของประชาคมทางวิชาการเพื่อพิจารณาประเด็นสำคัญ ๆ	(วิทยสมาคม) สนับสนุนการวิทยสมาคมเพื่อสนับสนุนการประมวลสถานภาพความรู้ สร้างการมีส่วนร่วมแบบล่างขึ้นบน และกำกับดูแลกันเองในเรื่องมาตรฐานจริยธรรม รวมถึงเสรีภาพทางวิชาการ	(ปรับวิธีการทำงาน) จัดตั้งหน่วยประสานงานด้านมนุษยศาสตร์เพื่อประสานงานและร่วมพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เช่น นโยบายและกรอบการวิจัย	(นิเวศของศิลปกรรม) สำรวจศักยภาพในด้านการสร้างสรรค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลนิเวศทางศิลปกรรม จุดแข็งจุดอ่อน และดัชนีชี้วัดความคิดสร้างสรรค์ของประเทศ
บูรณาการความรู้ที่มีอยู่เพื่อตอบโจทย์และวิพากษ์นโยบายสาธารณะ	(เชื่อมต่องานวิจัยกับนโยบาย) บูรณาการความรู้ในระบบเพื่อตอบโจทย์และวิพากษ์นโยบายสาธารณะ	(ปรับวิธีคิด) เสนอทางออกหรือเยียวยาผลกระทบจากความขัดแย้งหรืออคติที่ฝังรากลึกในสังคม	
เปิดช่องให้ท้องถิ่นตั้งโจทย์และดำเนินการวิจัย	(เชื่อมต่องานวิจัยกับนโยบาย) เปิดช่องให้ท้องถิ่นตั้งโจทย์และดำเนินการวิจัยได้เองโดยไม่ต้องทำเรื่องไปถึงส่วนกลาง		
ปรับรูปแบบตัวชี้วัดและการติดตามประเมินผล	(ติดตามและประเมินผล) ปรับการติดตามประเมินผลในรูปแบบที่ไม่ใช่การจับผิดหรือใช้อำนาจผ่านตัวชี้วัด แต่เป็นการประเมินคุณค่าเพื่อการพัฒนาด้วยความเข้าใจร่วมกัน	(ปรับวิธีการทำงาน) กำหนดตัวชี้วัดนอกเหนือเกณฑ์ประเมินที่ใช้กับวิทยาศาสตร์	(ตัวชี้วัดเกณฑ์การประเมินผล) ปรับรูปแบบตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้
จัดตั้ง PMU ใหม่ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของความรู้ซึ่งมีวิธีคิดพื้นฐานใกล้เคียงกัน	(การบริหารจัดการทุน) ทำให้เกิด PMU ด้านสังคมศาสตร์ โดยอาจรวมถึงมนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ที่มีวิธีคิดพื้นฐานใกล้เคียงกันในการพัฒนารูปแบบการให้ทุนเป็นเงินก้อนหลายปี จัดทำแผนการพัฒนาความรู้ระยะยาว และสร้างความร่วมมือแบบวิทยสมาคมให้เกิดคณะของผู้รู้จริง	(ปรับวิธีการทำงาน) มีคณะกรรมการพิจารณาโครงการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรงสาขา	(การกำหนดโจทย์ด้านศิลปกรรม) จัดตั้ง PMU ที่สามารถตอบโจทย์การวิจัยด้านศิลปะกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะพื้นที่และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับฐานราก

พัฒนาการสร้างความรู้ที่อยู่นอกกรอบของระบบวิจัย			(ความรู้ด้านการสร้างสรรค์) พัฒนาแนวทางการสร้างองค์ความรู้ที่ไม่อยู่ในกรอบของระบบวิจัยโดยจัดตั้งกองทุนอื่นเพื่อเป็นแหล่งทุนสนับสนุนงานวิจัย
ส่งเสริมเศรษฐกิจในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์			(การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์) พัฒนาแนวทางส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์รวมถึงส่งเสริมธุรกิจที่มีศักยภาพทั้งขนาดกลางและเล็ก
ออกแบบระบบและเอกสารโดยคำนึงถึงความหลากหลาย	(การบริหารจัดการทุน) ออกแบบระบบที่สอดคล้องกันแต่ไม่รวมศูนย์ ให้ความสำคัญกับความละเอียดอ่อน ไม่ใช่แค่ผลิตซ้ำตนเอง		(รูปแบบเอกสาร) ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้สอดคล้องกับกับธรรมชาติของงานวิจัย
ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์			
ประเด็น	**สังคมศาสตร์**	**มนุษยศาสตร์**	**ศิลปกรรมศาสตร์**
เปิดเวทีให้แหล่งทุนพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหน่วยงานวิชาการ	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) สร้างความตระหนักถึงวัฒนธรรมการเรียนรู้และนโยบายความรู้ของสังคม โดยจัดให้มีเวทีที่ฝ่ายนโยบายและผู้บริหารแหล่งทุนได้เสวนากับประชาคมวิชาการอย่างเท่าเทียม	(ปรับวิธีคิด) จัดให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในลักษณะเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระดมสมอง	
ส่งเสริมการสร้างวิทยสมาคมเพื่อตอบสนองความท้าทายใหม่ ๆ	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) สร้างความเข้มแข็งของประชาคมวิชาการ โดยเริ่มจากการสร้าง digital platform เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายสังคมศาสตร์จนสามารถยกระดับเป็นวิทยาสมาคมได้ในอนาคต	(ปรับวิธีคิด) สร้างความเข้มแข็งของประชาคมและพร้อมปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ ๆ	
สนับสนุนการทำงานแบบสหวิทยาการ	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) สนับสนุนการสนทนาข้ามศาสตร์	(ปรับวิธีคิด) เปิดใจทำงานร่วมกับศาสตร์อื่น	(การกำหนดโจทย์ด้านศิลปกรรม) พัฒนากลไกการวิจัยแบบข้ามศาสตร์เพื่อพัฒนาโจทย์ที่หลากหลาย

ให้ประชาคมทางวิชาการมีส่วนร่วมในการกำหนดวาระการวิจัย	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) กำหนดแนวทางการพัฒนาความรู้ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน โดยสำรวจพรมแดนความรู้และทดลองกระบวนการตั้งวาระวิจัยจากประชาคม และนำไปปรับเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์พิจารณาทุน FF และ SF	(ปรับวิธีทำงาน) จัดให้มีคณะทำงานสายมนุษยศาสตร์เพื่อกำหนดวาระการวิจัยโดยรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาประเทศและการพัฒนาวิชาการ	(แนวทางการจัดตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ) แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาศิลปะกรรมศาสตร์ รวมถึงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นกรรมการนโยบายในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อกำหนดทิศทางการวิจัยที่เหมาะสม
วิจัยผลกระทบของงานวิจัยเพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขที่ตีกรอบการผลิตความรู้	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) สร้างแนวทางติดตามและประเมินผล โดยวิจัยผลกระทบในวงกว้างของสังคมศาสตร์ รวมถึงมนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เปิดพื้นที่เสวนาเพื่อร่วมทำความเข้าใจต่อสภาวะและเงื่อนไขที่ตีกรอบการผลิตและสร้างความรู้		
จัดตั้ง policy lab เพื่อประมวลความรู้สู่การสร้างนโยบาย	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) สร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกับภาคนโยบายสาธารณะ ผ่าน policy lab เพื่อประมวลความรู้สู่การสร้างนโยบาย		
ตั้งวาระหรือปรับปรุงแผนการวิจัย	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) ทดลองมองภาพอนาคตและตั้งวาระการวิจัยโดยที่สาธารณะมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงกับ SDGs		(การกำหนดโจทย์ด้านศิลปกรรม) ปรับปรุงแผนงานศิลปะกรรมศาสตร์ รวมถึงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ทบทวนระบบและปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความยืดหยุ่น	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) ทบทวนและแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคโดยรับฟังความคิดเห็นจากประชาคม	(ปรับวิธีคิด) ทำให้ระบบบริหารมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ตามพลวัตของสังคม	
จัดตั้ง sand box ที่ลดการใช้ระเบียบข้อบังคับบางอย่างเพื่อติดตามผล	(ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน) จัดตั้ง sand box ที่ลดการใช้ระเบียบข้อบังคับบางอย่างเพื่อติดตามผล		

สร้างช่องทางสื่อสารเพื่อประโยชน์ของการวิจัย		(ปรับวิธีทำงาน) ควรมีช่องทางและการสื่อสารเกี่ยวกับโจทย์วิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจและความคาดหวังร่วมกัน	(การพัฒนาแพลตฟอร์ม) สร้างแพลตฟอร์มเกี่ยวกับศิลปกรรมทั้งกลไกการเก็บข้อมูลโครงการวิจัยและการค้าขายผลงาน ปรับปรุงรูปแบบการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับทุน
ให้แหล่งทุนมีบทบาทเชิงรุกในการขับเคลื่อนงานวิจัยในโอกาสต่าง ๆ		(ปรับบทบาท) แหล่งทุนมีบทบาทเชิงรุก เช่น ผู้อำนวยความสะดวก หรือ ผู้จุดประกาย สำหรับขับเคลื่อนงานวิจัยในโอกาสต่าง ๆ	

รายงานการจัดประชุมคณะทำงาน ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มเป้าหมายนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ และการสัมภาษณ์

ลำดับ	วันที่	กิจกรรม
1	25 มิถุนายน 2567	การประชุมคณะทำงานครั้งที่ 1 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
2	10 กรกฎาคม 2567	การประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ สกสว. ณ ห้องประชุม 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
3	23 กรกฎาคม 2567	การประชุมคณะทำงานครั้งที่ 2 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
4	13 สิงหาคม 2567	การบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.1 หัวข้อปัญหาในระบบวิจัยการละครและศิลปะการแสดง เวลา 13.00-15.00 น. ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร โดย ผศ.ดร. ภาสกร อินทุมาร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5	19 สิงหาคม 2567	การประชุมโฟกัสกรุ๊ปออนไลน์ แผนงานวิจัยสังคมศาสตร์ ผ่านทางช่องทาง ZOOM Meeting
6	21 สิงหาคม 2567	การประชุมคณะทำงานครั้งที่ 3 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
7	30 สิงหาคม 2567	การบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.2 หัวข้อการส่งเสริมงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ในประเทศไทย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร โดย รศ.ดร.อภิลักษณ์ เกษมผลกูล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
8	3 กันยายน 2567	การประชุมโฟกัสกรุ๊ปออนไลน์ แผนงานวิจัยศิลปกรรมศาสตร์ ผ่านทางช่องทาง ZOOM Meeting
9	6 กันยายน 2567	การบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.3 หัวข้องานวิจัยดนตรีในประเทศไทย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรโดยอาจารย์ อานันท์ นาคคง คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
10	24 กันยายน 2567	การบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.4 งานวิจัย LGBTIQ ไม่มีพื้นที่ยืนในสังคมไทย? ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร โดย ผศ.ดร.กนกวรรณ ธราวรรณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
11	25 กันยายน 2567	การประชุมคณะทำงานครั้งที่ 4 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
12	25 กันยายน 2567	การประชุมโฟกัสกรุ๊ปออนไลน์ แผนงานวิจัยมนุษยศาสตร์ ผ่านทางช่องทาง ZOOM Meeting
13	2 ตุลาคม 2567	การบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.5 งานวิจัยสังคม กับประโยชน์ทางปัญญา ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร โดย ดร. ดำรงพล อินทร์จันทร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
14	7 ตุลาคม 2567	การบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.5 ระบบวิจัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในประเทศออสเตรเลีย ณ ศูนย์

		มานุษยวิทยาสิรินธร โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ปีเตอร์ เอ. แจ็คสัน มหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย
15	21 ตุลาคม พ.ศ. 2567	การบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.7 หัวข้อ "ชาตินิยม" ในยุทธศาสตร์การวิจัยของไทย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร โดย รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
16	28 ตุลาคม 2567	การประชุมรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 โครงการ “ขับเคลื่อนวาระวิจัย สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบ วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม” ณ สกสว.
17	7 พฤศจิกายน 2567	การประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 5 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
18	19 พฤศจิกายน 2567	การประชุมประชาคมวิจัยเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับแก้ไขแผน ววน. ของประเทศไทย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
19	28 พฤศจิกายน 2567	การสัมภาษณ์อาจารย์อาร์ม ตั้งนิรันดร ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
20	29 พฤศจิกายน 2567	การสัมภาษณ์อาจารย์ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
21	3 ธันวาคม 2567	การสัมภาษณ์อาจารย์ชินวุธ พิพัฒน์ภานุกูล ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ วันที่ 3 ธันวาคม 2567 ผ่านระบบ Zoom
22	4 ธันวาคม 2567	การประชุมคณะทำงา ครั้งที่ 6 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
23	18 ธันวาคม 2567	การสัมภาษณ์คุณสตตกมล เกียรติพานิช ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
24	20 ธันวาคม 2567	การสัมภาษณ์อาจารย์มลฐิรา สวัสรักษา ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
25	24 ธันวาคม 2567	การสัมภาษณ์อาจารย์สมปราชญ์ วุฒิจันทร์ ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
26	25 ธันวาคม 2567	การสัมภาษณ์ ดร.ภาวดี องค์วัฒนะ ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
27	7 มกราคม 2568	การประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 7 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
28	14 มกราคม 2568	การประชุมคณะทำงานครั้งที่ 8 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
29	23 มกราคม 2568	การสัมภาษณ์อาจารย์ชาลีดา บรมพิชัยชาติกุล (บพข.) ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
30	31 มกราคม 2568	การสัมภาษณ์ ดร.กิตติ สัจจาวัฒนา โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom

31	8–9 กุมภาพันธ์ 2568	การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ณ โรงแรมอัศวิน แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ
32	14 กุมภาพันธ์ 2568	การประชุมเพื่อหารือแผนงานเป้าหมายสำคัญตามยุทธศาสตร์ ววน. เรื่องความเป็นธรรมในสังคมดิจิทัล ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
33	17 กุมภาพันธ์ 2568	การสัมภาษณ์อาจารย์อาร์ม ตั้งนิรันดร ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
34	25 กุมภาพันธ์ 2568	การประชุมโครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ หัวข้อ Gender and Sexuality
35	10 มีนาคม 2568	การประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 9 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 401 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
36	11 มีนาคม 2568	การประชุมหารือเรื่องการขับเคลื่อนวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
37	24 มีนาคม 2568	การประชุมร่วมกับผู้บริหาร สกสว. ณ ห้องประชุม 201
38	1 เมษายน 2568	การประชุมเรื่องแผนวิจัย SHA ร่วมกับอาจารย์พูลศักดิ์ สกสว. ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ผ่านระบบ Zoom
39	4 เมษายน 2568	การประชุมเพื่อนำเสนอและรับฟังข้อคิดเห็น (ร่าง) แผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2571-2575 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
40	28 เมษายน 2568	การประชุมคณะทำงานครั้งที่ 11 โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร

การประชุมคณะทำงานหลัก

บทนี้มุ่งนำเสนอให้เห็นถึงสาระสำคัญของการประชุมคณะทำงานในโครงการการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 1 (วันที่ 25 มิถุนายน 2567 ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร เวลา 10.00-13.00 น.)
รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

1.	ดร.นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
2.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
3.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
4.	รองศาสตราจารย์ ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
1.	รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3.	นายทนงศักดิ์ เลิศพิพัฒน์วรกุล	ผู้จัดการฝ่ายคลังข้อมูลวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
4.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
5.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ
6.	นางสาวรพีพร สิทธิ	สกสว.
7.	นางสาวพรชนก อารยะกุลชัย	สกสว.
8.	นายสันตกฤษ ทิพย์บรรพต	สกสว.
9.	นายกิตติคุณ จันทร์แย้ม	สกสว.

รายชื่อผู้เข้าประชุมออนไลน์

1.	ศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2.	ศาสตราจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3.	รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4.	รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
5.	รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ พึ่งประชา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
6.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
7.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราพร เหล่าเจริญวงศ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ ธราวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
10.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพันธุ์ ขัดชุ่มแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
11.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิ่งแก้ว ทิศตึง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
12.	อ.ดร.นัฐวุฒิ สิงห์กุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
13.	อ.ดร.ปิยรัตน์ ปั้นลี้	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
14.	อ.ดร.ฐิติรัตน์ เวทย์ศิริยานันท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
15.	อ.กุลธีร์ บรรจุแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
16.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธนุพงษ์ ลมอ่อน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
17.	อ.ดร.อนุชิต วัฒนาพร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
18.	อ.วรัญญา พรหมสาขา ณ สกลนคร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
19.	ดร.กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
20.	อาจารย์ ดร.สุวิทย์ คงสงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

21. ผศ.ดร.บัณฑิต ไกรวิจิตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
22. ผศ.ติณณภพจ์ สินสมบูรณ์ทอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สาระสำคัญของการประชุม

สรุปการประชุมครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การให้ภาพรวมของโครงการฯ และ 2) ประเด็นพูดคุยและข้อเสนอจากการประชุม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ภาพรวมของโครงการฯ

ดร.นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ กล่าวเปิดการประชุมดังนี้

งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ชิ้นสำคัญไม่ได้ขอทุนจาก สกสว. เท่าไหร่ สะท้อนว่าระบบนิเวศการวิจัยมีข้อจำกัดหลายจุด หลังจากการทำงานวิจัยเรื่องภูมิทัศสังคมศาสตร์ไทย สกสว. ได้ชวนศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรให้ศึกษาลึกลงไปว่ามีบทเรียนอะไรที่สามารถนำมาพิจารณาได้บ้าง ทั้งนี้ ในโครงการศึกษาภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทยที่ผ่านมาได้วิเคราะห์หลายมุม เช่น ประวัติศาสตร์การเข้ามาของสังคมศาสตร์ไทยซึ่งเข้ามาในบริบทประเทศกำลังพัฒนา สงครามเย็น และพัฒนาการสังคมศาสตร์โลก การรีวิวข้อมูล พบว่า ข้อมูลของ วช. ไม่ได้มีให้วิเคราะห์มากนัก ส่วนของ สกว. มีข้อมูลเยอะ รวมทั้งยังได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เช่น สัมภาษณ์อาจารย์ 3 รุ่น ซึ่งดิ้นรนอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่เข้าทำงานวิชาการไม่ต่อเนื่อง

จากโครงการภูมิทัศสังคมศาสตร์ไทยจึงได้ข้อเสนอ 6 ข้อ ซึ่ง สกสว. สามารถทำเองได้บางข้อ ขณะที่บางข้อเราต้องระดมความคิดกันว่าจะทำยังไงเพื่อให้ สกสว. ทำต่อ โดยบางข้ออาจนำเสนอให้มีการปรับแผน ซึ่งเป็นความพยายามของ สกสว. ที่ส่งให้เราทำต่อ เราจึงหาทางสร้างข้อเสนอให้เกิดขึ้น ทำให้เกิดการประชุมในวันนี้ขึ้นมา

สกสว. มีระบบ SAT (strategic agenda team) ในฐานะช่องทางแนะนำโดยมีบทบาทน่าสนใจ ซึ่งจะมีเยอะในฝั่งด้านวิทยาศาสตร์ ส่วนในฝั่งสังคมศาสตร์เพียงไม่มีเลย โดย สกสว. ตระหนักมากขึ้นว่าชุดวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ไม่ได้เหมาะสมที่จะใช้ประเมินสังคมศาสตร์ รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติก็ไม่ควรนำมาผูกพันตัวเอง

งานสังคมศาสตร์อาจช่วยนิยามปัญหาที่ถูกละเลยได้ เราเน้นทำข้อเสนอในระดับนโยบายให้มากน้อย หลายปีที่ผ่านมาศูนย์ฯ มีความภูมิใจที่ได้เป็นองค์กรรับใช้วงวิชาการไทยในด้านสังคมศาสตร์โดยการทำหน้าที่สนับสนุนให้ดีที่สุดผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การจัดเวที ผลิตหนังสือ การหารือ และอบรม ฯลฯ โดยโครงการที่เราจะทำนี้เข้ามาในจังหวะที่ดี ซึ่งโครงการนี้อาจต่อยอดให้มีการขับเคลื่อนเชิงนโยบายมากขึ้นได้

SAT ได้เสนอความเห็นที่เราต้องการ รวมถึงมุ่งปรับแผน และพัฒนาการประเมินค่า (utilization) ของงานด้านสังคมศาสตร์ เพราะการประเมินค่าของ สกสว. มันใช้ไม่ได้ เนื่องจากความรู้เราไม่ได้เป็นแบบนั้น เขาถามว่า อยากให้เป็นแบบไหน เราจึงต้องเสนออย่างเป็นรูปธรรม เช่น ส่งเสริมความคิดสังคม เขาก็จะถามว่า ส่งเสริมยังไง และจะทราบได้อย่างไรว่าเมื่อส่งเสริมแล้วมันเกิดขึ้นจริง ประเด็นเหล่านี้คือตัวอย่างงานที่จะช่วยกันทำ การประชุมวันนี้คือ การเสนอไอเดียว่าเราจะขยับแบบนี้ พวกเราคิดยังไง ถ้าเห็นว่ามันดีก็เข้ามาในบทบาทต่าง ๆ เช่น คณะทำงานเฉพาะด้านและเฉพาะเรื่อง การรีวิว และเสนอประเด็นต่างๆ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

กล่าวเพิ่มเติมว่ามียุทธศาสตร์ที่ 4 เรื่องการพัฒนาคนและกำลังคน รวมถึง SAT นอกจากการเสนอแนะปรับแผน ยังมีข้อเสนอปรับแผนการพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ ในส่วนนี้คือส่วนการพัฒนากำลังคนว่าควรจะทำอย่างไรให้เหมาะสมกับสังคมศาสตร์ และ สกสว. ก็ไม่ได้ชัดเจนคือยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าจะให้สอดคล้องหรือเปล่า

ศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์

อยากดูการศึกษาที่เราทำออกมา 5 ข้อ

ดร.นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

จากนี้จะส่งผลการศึกษาให้ ทั้งนี้ภาพรวมของการศึกษาคือ เราเห็นว่าระบบธรรมาภิบาลมีปัญหา เช่น ผู้ทรงฯ อาจไม่รู้เรื่องจริง การปฏิเสธการให้ทุน ไม่ได้มีคำอธิบาย อันนี้คือข้อค้นพบที่เราได้ จึงเสนอให้มีการเปลี่ยนบทบาทคณะทำงานติดตาม

ประเมินผล ให้ขยายบทบาทคณะชุดนี้ให้มาติดตามธรรมาภิบาล เพราะไม่ควรประเมินแค่ผลลัพธ์โดยไม่สนใจกระบวน ซึ่งเราทำได้แค่เสนอเพราะเขาต้องดำเนินากรเอง เราแสดงให้เห็นว่า เราทำข้อเสนออะไรไปบ้าง เพื่อไม่ให้รายงานของเราเป็นเพียงสมุดปกขาวเหมือนที่เป็นมา

ศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์

อยากให้ขยายความ SAT

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

SAT ทำงานคล้ายกับ Think Tank กับแผนงานที่ สกสว. และมหาลัย เช่น แผนงานผู้สูงอายุก็จะมี SAT ผู้สูงอายุ ซึ่ง SAT มีหน้าที่อาทิ (1) ทบทวนสำรวจสถานการณ์ เช่น คอรัปชั่น สำรวจสถานการณ์องค์ความรู้ว่าสอดคล้องกับสถานการณ์อย่างไร (2) ขับเคลื่อนให้เกิดการนำวิจัยไปสู่การพูดคุยกับภาคนโยบาย เช่น SAT ธรรมาภิบาลก็จะทำงานร่วมกับกระทรวงยุติธรรม เพื่อเสนอนโยบายจากงานวิจัย หรือหากเป็น SAT อื่นก็อาจขับเคลื่อนกับหน่วยงานอื่น คือทำการเชื่อมต่อองค์ความรู้งานวิจัยกับหน่วยงาน (3) ข้อเสนอแนะในการปรับแผนงานให้กับ สกสว. ปรับแผนการใช้ประโยชน์ คือ เป็นข้อเสนอแนะเข้าไป บางครั้ง สกสว. เชิญ SAT ไปคุยกับคณะกรรมการเพื่อพูดคุยกับประธานอนุแผนโดยไม่ได้คิดจากคนข้างใน SAT เข้าไปเสนอด้วย ในกลางปี 2566 จะมีการปรับแผนเพื่อปรับแผนในช่วงปี 2571-2575

ดร.นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ในส่วนนี้คือในเชิงหลักการ แต่ในทางปฏิบัติอาจยากเหมือนกัน งานด้านนี้ยังไม่ได้เริ่มทำ อาจเริ่มจากส่วนที่ง่ายก่อน ผมพึ่งกลับมาจากอุบล ซึ่งมีประวัติศาสตร์บอกเล่ามากมายหลายพื้นที่ หลายเรื่องอาจไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของ Agenda วิจัยด้านสังคมศาสตร์ จึงอาจหาทางสร้างพื้นที่พวกนี้ซึ่งจะเป็นโอกาสที่ดี เช่น กบฏผู้มีบุญ กบฏเงี้ยว ที่หลายคนไม่รู้ จึงมีเรื่องที่ง่าย เช่น วิจัย การรีวิว หรือทำโปรแกรมประวัติศาสตร์ที่ลบเลือน

ดร.นายแพทย์โกมาตร ได้ทำการชี้แจงเป้าหมายและแผนการดำเนินงาน ดังนี้

ปี 2565 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรได้ทำวิจัยเรื่องภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทยโดยมีรายงานคือหนังสือภูมิทัศน์สังคมศาสตร์ไทยซึ่งได้ทำการรีวิวและเจอปัญหา กล่าคือ กระบวนทัศน์การส่งเสริมการวิจัยไทยตั้งอยู่บนพื้นที่ฐาน 3 ประการ คือ ใช้วิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ งานวิจัยรับใช้รัฐ และมุ่งเกิดนวัตกรรมเพื่อรับใช้พาณิชย์ อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ สามส่วนนี้คือปัญหาใหญ่ และเมื่อกลายมาเป็นฐานประเมินงานวิจัยก็จะดำเนินไปตามนี้เช่น ตอบโจทย์อุตสาหกรรมไหม และรับใช้รัฐไหม

เรามองว่ามีข้อจำกัดคือ เอนเอียงไปทางวิทยาศาสตร์คือ ปฏิฐานนิยม ใช้วิธีคิดแบบรัฐเป็นศูนย์กลาง มองว่ารัฐเป็น Actor รัฐคือผู้ใช้ประโยชน์หลักจากการวิจัย ความเคลื่อนไหวของเยาวชนก็ไม่ได้อ่านงานที่ สกว. ให้มาเท่าไหร่ เพราะแรงที่ขับเคลื่อนสังคมไม่ได้มาจากแหล่ง สกว. นอกจากนี้ยังพบว่ามีการมองการวิจัยแบบ intervention driven ขับเคลื่อนโดยการแก้ แต่ไม่มี inside driven เช่น พื้นฐาน ภาคทฤษฎี ซึ่งผมว่าควรสนับสนุนเรื่องนี้บ้าง และประการต่อมาคือ มีระบบที่ไม่เอื้อต่อการสร้างองค์ความรู้สังคม กล่าวคือ นักวิจัยมองว่าแหล่งทุนของ สกสว. เข้าไม่ถึง รวมถึงพบว่าผู้บริหารหน่วยงานมักเป็นสายวิทยาศาสตร์ ซึ่งรวมถึงทุน FF ที่ไม่ใช่ของ สกสว. คนดูแลงานวิจัยเป็นสายวิทย์เยอะ

ข้อเสนอ 6 ข้อของเรามีดังนี้

1. อยากให้การวาง Agenda ทางสังคมศาสตร์ให้ชัดเจน เพราะที่ผ่านมามันกระจัดกระจายหลายแห่ง
2. ปรับแผนด้าน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 ให้เน้นมิติสังคมและความเป็นมนุษย์มากขึ้น
3. จัดทำโครงร่าง Social Science Research Utility Framework ที่สองคล้องกับธรรมชาติสังคมศาสตร์
4. ปฏิรูปองค์กรสนับสนุนการวิจัยทางสังคมศาสตร์
5. สร้างระบบติดตามประเมินการส่งเสริมความหลากหลายของความรู้และการใช้ประโยชน์ของสังคมศาสตร์โดยใช้ “กรอบการประเมินองค์ความรู้สังคมศาสตร์หลายมิติ”
6. สร้างธรรมาภิบาลของระบบวิจัย

ในวันนี้จึงอยากกำหนดแนวทางเพื่อสานต่อเพื่อไม่ให้กลายเป็นเพียงสมุดปกขาวอีกเล่ม จึงร่วมกันกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ เช่น เรื่องขอบเขต หน้าที่ วิธีการทำงาน การสร้างเครือข่ายจะมีทิศทางและออกแบบยังไง รับฟังความเห็น คนที่อยาก

ทำคือ น้อง ๆ ก็เข้าใจ แต่ไม่ได้มีเสียงอะไรมากมาย บางเรื่องเขียนมาก็ได้จากการพูดคุยกับเขา ทั้งนี้ ตัวโครงการ SAT ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 จะขยับไปทำขั้นตอนต่อไป โดยในระยะที่ 1 จะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อจัดทำวาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะกรรมศาสตร์
2. เพื่อจัดทำแผนการพัฒนากำลังคนที่สอดคล้องกับวาระการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอปรับปรุงแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)

หลักการและเหตุผลชี้ให้เห็นการตั้งคำถามกับการสร้างความรู้สังคมศาสตร์ว่าจะตอบโจทย์โลกที่เป็นปัญหาและซับซ้อนอย่างไร เช่น การเปลี่ยนแปลง Geo Politics รู้สึกว่ามันน่าตื่นเต้นว่ากำลังมีการเปลี่ยนแปลง ทำอย่างไรงานด้านสังคมศาสตร์จะมีคุณค่าในการชี้ปัญหา จะทำยังไงให้งานด้านนี้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และต่อมาคือ รากฐานของสังคมศาสตร์จะพัฒนาอย่างไร และช่วยกันวางแผนของ ววน. และปัญหาเรื่องกำลังคน โดยปัญหาเรื่องกำลังคนด้านสังคมศาสตร์ก็ไม่ได้มีการคุยกันในตกผลึก คือ หลักสูตรการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยก็มีปัญหามากขึ้นคือ หลักสูตรสังคมศาสตร์นักศึกษาไม่ลง จึงขอคณะให้เปลี่ยนชื่อเป็น ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศบ.) เพราะเรียนจบสังคมศาสตร์หางานยาก แผนกำลังคนจึงต่างจากวิทยาศาสตร์อย่างสิ้นเชิง เราจะทำยังไงให้การพัฒนากำลังคนสังคมศาสตร์เป็นจุดเน้น จึงอาจต้องมี diver certification มากขึ้น ตอนนี้มีปัญหาหลายเรื่อง จึงอาจทำให้ความรู้สังคมศาสตร์ช่วยเข้าใจปัญหา

ระยะที่ 1 ของการวิจัยเรากำหนดไว้ 12 เดือน ร่วมกับ สกสว. และภาคส่วนอื่น ๆ เช่น สถาบันวิชาการ และขยายเชื่อมไปหาชุมชนนักวิจัย ทั้งหมดนี้คือตัวละครที่เราจะเข้าไปเกี่ยวข้องในระยะที่ 1 นอกจากนี้ ในส่วนแผนการดำเนินงานที่กำหนดขึ้นมาก็อาจมีการปรับแผนได้

นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์

อยากชี้ให้เห็น diagram การทำงานเบื้องต้นคือ คณะกรรมการกลางทำการตั้งที่ปรึกษาโครงการ และทำงานย่อย โดยคณะทำงานมีหน้าที่ประชุมกับ สกสว. ในทุก 6 เดือน ในระหว่างนี้จะมีการปรึกษา 4 ครั้ง รวมถึงนำเสนอผลการรีวิวคณะทำงาน คณะทำงานย่อยจะทำการหารือกับคณะทำงานกลาง หลังจากนั้นจะมีการทำ Workshop กับตัวแสดงต่าง ๆ สุดท้ายจะจัดประชุม Onsite Workshop

ในระยะที่ 2 คือ Social Science Research Utilization ก็จะมีประบวนการคล้ายเดิม

ดร.นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ในทางปฏิบัติอยากตั้งสองทีมภายใจปีแรกเลยเพื่อให้ทีม Utilization Works ได้มีเวลาหน่อย เพราะมันยาก เนื่องจากมีงานปรัชญา ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม จึงตั้งคำถามว่าควรต้อง 2 คณะเลยไหม

ทั้งนี้ แผนที่เราจะวิเคราะห์คือ แผนของ ววน. โดยมีแผนย่อยที่เน้นคือยุทธศาสตร์ที่ 3 เขามีข้อกังวลว่า Frontier Research ในทางวิทยาศาสตร์มีความคิดอีกแบบคือ มองว่างานวิจัยที่ไม่รู้ว่างานวิจัยที่จะนำไปใช้ประโยชน์อะไร แต่ทางวิทย์เขาก็ต้องอัพเดทตัวเองให้ทัน ในส่วนของเราจะมีการสร้างกรอบคิด Frontier Research ของเราขึ้นมาอย่างไร เช่น อาจสร้าง Scenario อีกหลายปีข้างหน้า การก้าวไปสู่ยุคหลัง Anthropocene เหตุนี้ เราจึงต้องมาช่วยกันคิด ในทางสังคมศาสตร์ได้เงินเรื่อง Frontier Research น้อยมาก เราจึงต้องคิด

อีกประเด็นคือ เรื่องคน ภาพของการพัฒนาคนที่ไม่ใช่แค่นักวิจัยเท่านั้น เช่น สกว. อยากพัฒนาผู้จัดการการวิจัย นักจัดการวิจัยที่รู้แต่วิทยาศาสตร์คือ ตอกฝาโลงสังคมศาสตร์เลย เพราะเขาไม่รู้เรื่องนี้เลย เขาเลยแก้วัตถุประสงค์ว่าไม่ใช่แค่การบริหารงานวิจัย แต่ต้องมีฐานความรู้ที่หลากหลายด้วย เราจึงได้ลองเขียนเค้าโครงการทำงานเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามการดำเนินกิจกรรมในโครงการที่เรากำหนดไว้คร่าว ๆ ทั้งหมดคือภาพรวมคร่าว ๆของการทำงาน

2. ประเด็นพูดคุยและข้อเสนอจากการประชุม

ศาสตราจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช

ประเด็นแรก ฐานที่เราเสนอมาคือเราจะทำสังคมศาสตร์เพียงอย่างเดียว ในตอนจัดตั้งมีสังคมศาสตร์กับมานุษยวิทยา แต่พอมีการเปลี่ยนผ่านและมีการระดมความคิดทำปกขาว เริ่มตั้งแต่ประธานบอร์ดคือ อ.สุวรรณา และ อ.จักรพันธ์ ทำให้มีการแยกศิลปกรรมศาสตร์ออกมา ส่งผลต่อการปรับตำแหน่งทางวิชาการ

ดังนั้น ส่วนที่เราควรมองเป็นอันแรกคือ เราต้องนิยามว่า เราไม่เรียกสังคมศาสตร์อย่างเดียว อาจเรียกว่าสังคมศาสตร์มานุษยวิทยา และศิลปศาสตร์ ในทางสากลมีการเทียบกับไทยว่ามนุษยศาสตร์ รวมทั้งศิลปะด้วย คำนิยามของเราจึงต้องเริ่มต้นด้วยคำว่า ทำไมจึงแยกศิลปกรรมศาสตร์ เพราะในทางสากล อ.เก่งกิจ อ.ยุกติ ก็ทำงานด้านมานุษยวิทยา ดังนั้น จึงอยากเสนอให้ลองพิจารณาในประเด็นนี้และสร้างคำนิยาม

ประเด็นที่สอง การตั้งคำถามต่อเรื่องกำลังคน ซึ่งถูกยกมามาเป็นส่วนหนึ่งของ มคค. ที่ทำงานวิจัย Frontier research ปัญหาที่พบคือเป็นไปตามที่ ดร.นายแพทย์โกมาตร ชี้ไว้ กล่าวคือ เน้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์หรือ Soft Power เหตุนี้ เขาจึงให้เงินพัฒนากำลังคนในแง่นี้ เช่น แวดวงภาพยนตร์

ทั้งนี้ เรามองกำลังคนในเชิงนักวิจัย เช่น รุ่นกลาง และอาวุโส แต่อาจต้องพิจารณาประเด็นกำลังคนทั่วไปในสายอาชีพ รวมถึงพิจารณาว่า คนที่ไม่ได้อยู่ในส่วนราชการและมหาลัยนั้น จะได้รับการสนับสนุนทุนอย่างไร จึงขอให้พิจารณาในส่วนนี้ด้วย

นอกจากนี้ ในภาพรวมยังไม่เห็นว่าแต่ละท่านจะออกแบบกรอบและจะมีวิธีทำอย่างไรบ้าง รวมไปถึง ปกขาวทิศทางการวิจัยในก่อนหน้านี้มีเล่มทบทวนวรรณกรรม และมีอีกเล่มคือการระดมความคิดที่มีบรรดาผู้ทรงฯ ในยุคอ.ปรีชา ช้างขวัญยืน ซึ่งได้เขียนหนังสือออกมา จึงอยากให้ทุกท่านช่วยดูด้วย นอกจากนั้น ปกขาวทั้งหมดของ วช. สกสว. ต้องดูด้วย เพราะวิธีวิทยาเขาไม่ได้ระบุ และกระบวนการของเราก็มีความสำคัญ เนื่องจากเราจะเห็นว่าการเลือกกลุ่มตัวอย่างจะต้องเป็นธรรมกับทุกด้าน เพราะชาติของเราคือความหลากหลาย เราต้องมองความหลากหลายในทุกมิติ

ผศ.ดร.บัณฑิต ไกรวิจิตร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีหลายวิทยาเขตซึ่งถูกควบคุมโดยอาจารย์จากวิทยาศาสตร์ โดยมีการสร้าง KPI เพื่อให้มหาลัยอยู่แถวหน้า เช่น หากมีงบประมาณ 100 ล้าน แต่กำหนดเงื่อนไขว่าจะต้องมีผลงานตีพิมพ์ Scopus ส่งผลให้อาจารย์ทางสังคมศาสตร์ไม่มีใครไปขอทุน และต้องคืนเงินผู้บริหาร นอกจากนี้ ใน 3 จังหวัดมี ศอบต. ซึ่งทำการตัดงบจากวช.มาทำวิจัยในพื้นที่ จึงอยากฝากประเด็นเหล่านี้ไว้

ศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์

ประเด็นที่หนึ่ง เห็นด้วยกับการให้ความสำคัญกับสังคมศาสตร์เป็น Agenda หลัก ทว่ายังมีศาสตร์อื่นที่เราไม่ได้พูดถึง เช่น ศิลปะศาสตร์เพื่อความเป็นธรรม ภูมิศาสตร์สังคม จึงไม่แน่ใจว่าสังคมศาสตร์ในที่นี้จะครอบคลุมมากน้อยแค่ไหน

ประเด็นที่สอง แม้นักสังคมศาสตร์จะทำงานเดี่ยวได้ แต่ในแง่หนึ่งยังมีงานข้ามศาสตร์ที่ช่วยให้เราเห็นภาพหลากหลายที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้น งานข้ามศาสตร์จึงอาจเป็นอีก Agenda ไหม เช่น ความสัมพันธ์ข้ามศาสตร์ เทคโนโลยีมีบทบาทอย่างไร ฯลฯ

ประเด็นที่สาม งานรีวิวของ ววน. เป็นการงานจากบนลงล่าง (Top-down) แต่ความรู้ยังมีแนวระนาบอีกมากมายที่ถูกมองข้าม เช่น ความรู้ชาวบ้าน นักวิชาการ เขาไม่ได้มีบทบาทในการกำหนด Agenda ที่มองจากล่างขึ้นบน

ประเด็นที่สี่ มีการอบรวมแม่ไก่ ลูกไก่ ซึ่งมหาวิทยาลัยอื่นก็ทำ จึงไม่แน่ใจว่า แม่ไก่ลูกไก่กับงานที่เราทำนั้น จะไปด้วยกันยังไง จะมีการเชื่อมโยง การหนุนเสริม ให้ดีขึ้นไหม ซึ่งจะนำประเด็นหลากหลายเหล่านี้มาเชื่อมโยงกันอย่างไร

ศาสตราจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช

อาจจัดหมวดหมู่ประเด็นที่ อ.กนกวรรณ ตั้งคำถามคือ การพัฒนากำลังคนของวช. มีแม่ไก่ลูกไก่และมีทุนมนุษยศาสตร์อีกชุดคือเวทีมหาบัณฑิตที่ท่านสุวรรณาดู เวทีเหล่านี้ดูทั้งประเทศ ดังนั้น อาจจัดกลุ่มสิ่งเหล่านี้ว่าในการสร้างคนมีส่วนใดบ้างที่ทำกิจกรรมแบบนี้ เช่น สกอว. และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีการจัดทำ N&S เราอาจต้องดูว่าเรื่องของ KMU มีกลไกในการทำงานในส่วนของกำลังคนอย่างไร จะรวมกันอย่างไร ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ แต่เดิม สกว. มี Node ที่ให้นักวิจัยสร้างนักวิจัยชาวบ้าน แต่ตอนนี้หายไปหมด

อีกส่วนคือการวัดผลการประโยชน์ เราจะทำอย่างไร เช่น การดูงานด้านชาติของเรา เขาจะบอกว่างานวิจัยแต่ละส่วนเขียนยังไง เราจึงต้องมาดูและจะช่วยวิเคราะห์ให้เร็วขึ้น ทิศทางในแต่ช่วงที่ผ่านมาเป็นยังไง มีการเปลี่ยนแลงไหม หรือส่วนใหญ่เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลหมดเลย เราจะได้มีประเด็นถกเถียงได้

อาจารย์วรัญญา พรหมสาขา ณ สกลนคร

อยากแชร์ประสบการณ์ 6 ปี ไม่เคยได้ทุนของ สกสว. ววน. โดยเวลาอยากได้ทุนต้องขอ วช. ซึ่งตั้งอยู่บนฐานที่ว่าเราสามารถเขียนโครงร่างให้สอดคล้องหรือไม่ แต่สำหรับระบบมหาลัยพบว่ามีกระบวนการอบรม มีการจัดสรรทุนโดยมองผลลัพธ์ใน

เชิงรูปธรรมเอาไปเผยแพร่จัดแสดง โดยที่งานสังคมศาสตร์ได้ขาดความเป็นสังคมศาสตร์ไปเลย กล่าวคือ ลงไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาผู้ประกอบการ งานสังคมถูกกลืนและหายไปเลย และรูปแบบของการจัดตั้งทีมขอทุนในปัจจุบัน พบว่าเป็นทีมเดิม แต่มีการสลับปรับเปลี่ยนหัวหน้าทีม

ดร.กฤษณะ ทองแก้ว

อยากเพิ่มแผนงาน เวลาจัดการประชุม อยากเชิญ กปอ. ของราชภัฏ เขามีพื้นที่รับผิดชอบทั่วประเทศซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลเข้ามาทำงาน ประเด็นต่อมาคือการพัฒนากำลังคน เวลาทำงานทุกภาคส่วนเราพบจุดอ่อนว่า กลุ่ม YEC ขาดทักษะในการสื่อสาร และกลุ่มราชการขาดทักษะการทำงานแบบไม่เป็นทางการ ดังนั้น กำลังคนจึงจำเป็น กลุ่มประชาสังคมขาดทักษาการทำงานกับข้าราชการ แต่อาจารย์มหาลัยสามารถทำงานดังกล่าวได้ค่อนข้างดี ทั้งนี้ หากนำทักษะทางสังคมดังกล่าวมาใส่ให้บุคลากรสถาบันวิจัยจะช่วยให้การประสานงาน และกลับมาสู่อ้อมกอดของความหลากหลายทางสังคมได้ง่ายขึ้น

ประเด็นที่สาม นักวิจัยรู้ว่าปัญหาอยู่ที่ไหน แต่ไม่ทราบว่าใครคือหน่วยงานแก้ไขปัญหา เช่น เรื่องการจัดการน้ำจังหวัดสตูลพบว่ามีหน่วยงาน 17 หน่วยงาน จึงไม่รู้ว่าใครรับผิดชอบเรื่องใด ส่วนนี้จึงเป็นปัญหาข้อมูลข่าวสารที่เด็กไม่ทราบ

อาจารย์ ดร.สุวิทย์ คงสงค์

การจัดสรรทุนในราชภัฏพบปัญหว่าคือ กลุ่มผู้บริหารทุนมีการจัดสรรทุนที่ไม่สมดุล กล่าวคือ อาจารย์ที่ไม่ใช่พวกก็ได้ทุนไม่มาก ทำให้งานวิจัยไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนกลุ่มที่ครอบงำก็ต้องการงานวิจัยที่คาดหวังด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านความเป็นคนหรือชุมชน อีกประเด็นคือเรื่องสิทธิชุมชนซึ่งปกติเรามักพูดเรื่องชุมชนชาติพันธ์ สิทธิทำกิน ที่อยู่ทับซ้อนอุทยาน แต่สิ่งที่ควรมองคือชุมชนหมู่บ้านจัดสรรที่ถูกเจ้าของละทิ้ง คนละทิ้งโครงการส่วนใหญ่คือนักการเมืองในรัฐสภา มีเหตุผลเรื่องผลประโยชน์ เช่น ถ้าหมู่บ้านขายเกิน 80% ต้องจัดตั้งนิติ แต่พวกนี้ไม่จัดตั้ง และมีการนำทรัพย์สินส่วนกลางไปขาย อีกส่วนคือนักการเมืองบางกลุ่มคุกคามข่มเหงชาวบ้าน ดังนั้น จึงอยากให้ประเด็นนี้เข้าสู่ผู้ให้ทุนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

รองศาสตราจารย์ ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร

ประเด็นแรกคือ การสร้างกำลังคนที่มากกว่าการสร้างกำลังคนคือ การสร้างชุมชนวิชาการที่ไม่ค่อยได้พูดกันมากนัก การสร้างชุมชนนักวิชาการทำได้หลายแบบ เช่น Hub of Knowledge อยากให้เสนอไปก่อนว่าให้เอาอันนั้นกลับมา โดยใส่ไปในกล่องสร้างกำลังคนได้ไหม สร้างระบบนิเวศของการให้มีการทำวิจัย

ต่อมาคือการกำหนด Agenda ที่มาจากชาวบ้าน ท้องถิ่น เช่น การทำงานของม.อุบล แต่ที่ผมประหลาดใจคือเรื่องทุนป.เอก เราอยากได้นักศึกษาป.เอก ทว่าไม่มีทุนป.เอก ในแง่นี้จึงเป็นปัญหาในเรื่องของการสร้างกำลังคนที่สำคัญ

ประเด็นที่สามมองกว้างขึ้นซึ่งอาจอยู่ใน frontier research คือ ทำอย่างไรให้นักวิจัยรุ่นเยาว์ไปใช้ชีวิตในต่างแดน 1 ปี หรือครึ่งปี และให้มีการรายงานกลับมาว่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง เราจึงต้องเริ่มต้นคิด

ประเด็นที่สี่คือ การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือการทำวิจัยระหว่างนักวิชาการไทยและนักวิชาการต่างประเทศคือ ส่งเสริมความสัมพันธ์ตรงนี้โดยตรง เพราะประเด็นนี้คือปัญหาใหญ่ของวช. ที่ต้องทำวิจัยภายในประเทศเท่านั้น จึงถือเป็นอุปสรรคและเพดานอยู่

ประเด็นที่ห้าคือ การสร้าง Agenda เวลากล่าวถึง Basic Research เราแบ่งเป็นสองกลุ่มคือ วิจัยประยุกต์ และพื้นฐาน ในแต่ละกลุ่มควรลงรายละเอียดให้ชัด เช่น Agenda ด้านประยุกต์อาจใส่กล่องเพื่อที่จะพัฒนาความรู้เพื่อประยุกต์ในการทำธุรกิจหรือในเรื่องของการมีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ชัดเจน หรือประยุกต์เพื่อเสริมกำลังให้ผู้คนท้องถิ่น หรือ Public Knowledge เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในส่วน Basic Research อาจมี Issue base หรือทฤษฎีและวิธีวิทยาไปเลย หรือลึกกว่านั้นปรัชญาไปเลย เช่น สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา ศิลปะกรรมศาสตร์

ประเทศไทยเหมาะแก่การเป็น Hub ทั้งด้านสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา และศิลปะศาสตร์ เพราะเพดานประเทศนี้มี แต่น้อยกว่าประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ศิลปินแสดงงานในประเทศเขาไม่ได้ แต่สามารถแสดงในไทย เราจึงอาจชวนคนที่ปฏิบัติงานด้านนี้มา เช่น บ้านจิมทอมป์สันเขาก็ยินดีมาช่วย โดย Hob of knowledge มุ่งสร้างนักวิชาการที่เข้มแข็ง และระดับภูมิภาค

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

ประเด็นที่เราขาดไปคือ Area เพราะไม่มีทุนระหว่างประเทศ เช่น กรณีวิกฤติการณ์อิสราเอล ฮามาส มีนักวิชาการสองคนที่หากเกษียณแล้วก็ไม่รู้จะถามใคร จึงเป็นความต้องการประเทศที่ต้องมีแต่ก็ไม่มี ทั้งนี้ ทุนส่งเสริมระหว่างประเทศมี แต่เป็นวิทยาศาสตร์ แทบไม่มีสังคมศาสตร์และความร่วมมือก็เป็นการร่วมมือกับตะวันตกกับไทย ไม่มีความร่วมมือกับภูมิภาคนี้ มีคนเสนอเรื่อง global partnership ที่ไม่ใช่แค่ตะวันตกกับไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ

ประเด็นแรกคือ เห็นด้วยกับอ.รัศมี ที่กล่าวว่าสังคมศาสตร์รวมศิลปกรรมศาสตร์ด้วย โดยเส้นแบ่งศาสตร์ทั้งสามนั้นบางครั้งชัด และบางครั้งก็ไม่ชัด ดังนั้นต้องขยายอาณาบริเวณตรงนี้ให้กว้างขึ้นไปถึงนโยบาย

สอง เห็นด้วยกับเรื่อง international global แต่มองในเอเชียตัวออกเฉียงใต้ โดยบางเรื่องเขาไม่สามารถทำในประเทศตนเองได้ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย แต่ทำในไทยได้ จึงน่าสนใจว่าถ้าเราเปิดและสร้างความร่วมมือในภูมิภาคจะทำให้การทำงานบางอย่างชัดเจน

สามคือเรื่อง basic research งานวิจัยที่มาจากความรู้ชาวบ้าน ผมเคยเป็นนักวิจัยพี่เลี้ยงคิดว่าข้อมูลสนามมักไม่ค่อยตรงกับสิ่งที่รัฐบาลอ้างไว้ ข้อมูลของเขาทำให้เราคิดต่างไปจากแนวนโยบายหรือปฏิฐานนิยม เพราะงานวิจัยกลุ่มนี้เต็มไปด้วยประสบการณ์ของคนที่อยู่กับนโยบายจริง ๆ ดังนั้นอาจต้องการการสังเคราห์มากขึ้นกว่านี้

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

การทำงานเรื่องนี้ไม่ใช่แค่สังคมศาสตร์ ดังนั้นคณะทำงานที่เรามีมีสัดส่วนภาคส่วนต่าง ๆ น้อยเกินไป จึงต้องมีคนจากมนุษยศาสตร์ที่ย่อยไปอีก

สอง ในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามีงานเหล่านี้ไม่มาก แต่ทางสังคมศาสตร์มีคนทำงาน ถ้าเราจะขับเคลื่อนจึงไม่ใช่แค่เล่ม แต่ต้องมีคนในแวดวงเขมาช่วยทำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราพร เหล่าเจริญวงศ์

ต่อประเด็นเรื่องมหาลัยขาดนักเรียนป.เอก เนื่องจากประการแรก ทุนวิจัยไทยไม่ได้คิดถึงการรวมนักวิจัยป.เอก ดังนั้นจึงท้าทายในประเด็นที่ว่า หากคุณไม่ให้ทุนนี้อาจเกิดหัวข้อนี้ไม่ได้ อาจคิดในเชิงอุดมคติ คือ ถ้าไม่ได้ทุนนี้ก็ไม่มีองค์ความรู้นี้ ซึ่งต้องการป.เอกมาต่อยอดเพื่อสนับสนุนคนเรียนป.เอกและสร้างคน

สอง เรื่องกรอบเวลา นักวิจัยรุ่นใหม่ไม่กล้าขอ แม้เราอยากทำวิจัยยาวนานกว่านั้น เช่น 2 ปี แต่เราไม่กล้าขอเพรามีผลต่อการได้ทุน เราจึงควรมีช่องทางเลือกเหล่านี้

อ.ดร.ฐิติรัตน์ เวทย์ศิริยานันท์

ประเด็นแรกคือ นักวิจัยชุมชนที่เราสร้างขาดเรื่องการเขียนกับการวิเคราะห์ จึงอยากให้มีการสนับสนุน

สอง กลุ่มงานยุทธศาสตร์ที่ทำงานด้วยและภาคอุตสาหกรรมนั้น ต้องการขับเคลื่อนการพัฒนาและต้องการงานวิจัยและคนที่ทำงานวิจัยเป็นเข้ามาสนับสนุน เราจึงต้องผลิตคนรุ่นใหม่เพื่อสนับสนุน

สาม วาระทางสังคมศาสตร์ 5 ข้อ อยากให้มีคือ เรื่องของการบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคน ชุมชน ที่นักวิจัยเข้าไปศึกษา เราจะสามารถให้แนวทางในการจัดความสัมพันธ์อย่างไรในการนำวิจัยไปใช้

สี่ สนใจเรื่องอาชีพในอนาคต การอยู่อาศัยในชุมชน กับนวัตกรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ

เห็นด้วยในการรวมคนเข้ามาให้หลากหลายสาขาให้มีพลังมากขึ้น

ศาสตราจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช

อยากเพิ่มเติมเรื่อง global คือ วช. มีทุนนานาชาติหลายทุน มีฝ่ายต่างประเทศ แต่นักวิจัยสาขาเราทะลุเข้าไปน้อยมาก เช่น 5 ทุน เราได้เพียง 1 ทุน และส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือกับยุโรป และส่วนที่อ.ออยพูดว่าเราขาดการรวมคน แต่วช. มีการคัดลอก สกว. ที่ให้ทุนโดยมีเงื่อนไขว่าต้องมีการฝึกอาจารย์รุ่นใหม่ และนักศึกษาด้วย

ดังนั้น เราต้องไปดูเกณฑ์ด้วยว่า เราไม่หลุดเรื่องเกณฑ์ที่เรามี และอยากให้ทุกท่านวิพากษ์แนวคิดเรื่องความยั่งยืน เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีก็มาจาก SDGs

ดร.นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ สรุปไว้ดังนี้

1. เราต้องเติมคณะทำงานโดยเชื้อเชิญคนจากราชภัฏมาสะท้อนมุมมองท้องถิ่น งานวิจัย

2. กรอบการรีวิวเรื่อง SSA มากขึ้น เช่น เอาคนมาเติม มีที่ปรึกษา

3. ข้อเสนอมีจุดเชื่อม เช่น global partnership และ frontier research จึงต้องศึกษาระบบที่มีพอสมควร

4. ส่งเสริมงานวิจัยแยกไม่ออกจากการสร้างชุมชนนักวิชาการ การพัฒนาคน ที่มีทั้งคนอยู่นอกสถาบันการศึกษา ชาวบ้าน และ career path เชื่อมโยงคนมากขึ้นกว่านี้

5. การกลับไปหา Hub of knowledge ที่จะตอบโจทย์หลายเรื่องที่เราคุยกันอยู่ เช่น สร้างชุมชนนักวิชาการ ร่วมมือกับเพื่อนบ้าน

6. มองอนาคตด้วย เช่น การขาดแคลนความรู้ในบาง area ที่ขาดคนทดแทนคนรุ่นเก่า ๆ และเราไม่มีผู้รู้ที่ถกปัญหาร่วมสมัย เช่น สถานการณ์ในยูเครน ผมก็รู้สึกว่าจะหาคนมาพูดเรื่อง Palestine ก็นึกไม่ออก แต่ก็ได้คนมา

การประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 2 (วันที่ 23 กรกฎาคม 2567 ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร เวลา 10.00-13.00 น.)

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

1.	ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ผู้อำนวยการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
2.	ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3.	รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4.	รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
7.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
12.	นางสาวรพีพร สิทธิ	สกสว.
13.	นายกิตติคุณ จันทร์แย้ม	สกสว.
14.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

สาระสำคัญของการประชุม

การประชุมครั้งนี้มีวาระหลักคือการหารือขอบเขตและวิธีการทำงาน โดยสามารถแบ่งเนื้อหาการประชุมออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ภาพรวมของแผนการดำเนินงานวิจัย และ 2) ประเด็นแลกเปลี่ยนต่อแผนการดำเนินงานวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภาพรวมของแผนการดำเนินงานวิจัย

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

หากเราสามารถกำหนดวาระ (agenda) ได้ดี อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนหรือกระบวนการให้ทุน และสามารถตั้งเครือข่ายในการขับเคลื่อน คือไม่เพียงมีวาระ แต่มีเครือข่ายขับเคลื่อนด้วย รวมถึงมีการจัดประชุมเพื่อกระตุ้นสื่อสารและสร้างแส เช่น ทิศทางข้ามศาสตร์ เราก็จัดผ่าน SAT เขาเราได้ ช่วงนี้จังหวะดี เพราะมีการปรับแผนกลางปี โดยเป้าหมายคือทำให้มันเปลี่ยนแปลงระบบการสนับสนุนให้เป็นอย่างที่เราต้องการ

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

เรามี SAT การศึกษาขึ้นมาโดยมีอ.อนุชาติ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งทำงานมาสองปี และได้กำหนดวาระด้านการศึกษาโดยร่วมกับเครือข่ายการศึกษา โดยมีวาระคือ “การศึกษาไร้รอยต่อ” ซึ่งเชื่อมทั้งระบบภายในและภายนอกและมีตัวแสดงหลายตัวเข้าด้วยกัน ฯลฯ ซึ่งสามารถนำเครดิตนอกระบบไปใช้ในระบบได้ นำเสนอต่อสาธารณะ จากนั้นค่อยทำงานในภาคนโยบายต่อไป สำหรับ SAT ที่อ.แพรดูแลคือ ธรรมาภิบาลก็ทำงานร่วมกับภาครัฐ ขณะที่ SAT สังคมศาสตร์ของเรานั้นจะทำอย่างไรก็ได้เช่นทำงานกับรัฐและสาธารณะเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย ทั้งนี้แม้ สกสว. อาจไม่เห็นด้วย แต่หากเราเคลื่อนจากข้างนอก อาจมีผลต่อแผนภายในได้เช่นกัน

เจ้าหน้าที่จาก สกสว.

การศึกษาไม่มีอยู่ในแผน ววน. แต่มี SAT การศึกษา ซึ่งการเคลื่อนข้างนอกอาจมีผลต่อแผนภายในได้ ตอนนี้ สกสว. มีแนวคิดอยากให้มีงบประมาณ ววน. มาทำวิจัยแบบมุ่งเป้ามี 5 เรื่อง กล่าวคือในสามปีที่เหลือต้องสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยการศึกษาคือหนึ่งในห้าที่ต้องขับเคลื่อนในสามปีนี้ เรื่องที่เราคิดมาจะกลับไปวงคณะ กรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) ในช่วงการปรับแผนอาจถูกบรรจุในแผน วนน. นี่คือตัวอย่างการขับเคลื่อนด้านนอกที่อาจมีผลต่อแผนภายในได้เช่นกัน

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

การทำข้อเสนออาจต้องวิเคราะห์จุดขับเคลื่อนว่าจะไปทางไหน เช่น สาธารณะ ภายใน หรือชุมชนวิชาการ ซึ่งมีหลายวิธีสังคมศาสตร์ของเราอาจมีธรรมชาติต่างกัน รวมถึงมีปัจจัยเชิงระบบที่สะท้อนว่าเราสามารถเข้าไปต่อรองได้ บางอย่างอาจมีข้อจำกัดเรื่องเวลาซึ่งเราอาจไม่พร้อม เน้นเสนอไปแล้วมีผลต่อนโยบาย เราจึงต้องเข้าใจธรรมชาติของวิชาการ เราต้องดูว่าเรามีโอกาสไหม การกำหนดวาระของเราจึงต้องไปสอดรับกับเรื่องพวกนี้ เพื่อก่อตัวเป็นขบวนการเคลื่อนไหวแบบหนึ่งหรืออาจออกมาในรูปอื่นก็ได้ ดังนั้น เรามาคุยกันว่าจะเลือกแนวทางไหนในการทำงาน เพื่อให้มีการเคลื่อนไหวประกอบด้วย เช่น มีตัวอย่าง มีพื้นที่ มีคนที่เตรียมไว้ ในกระบวนการจัดตั้งของเรา

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

ข้อตกลงเบื้องต้นของทีมร่วมเขียนทั้งรีวิวและข้อเสนอ ประกอบด้วยทีมหลัก โดยมีทุนสนับสนุนให้กลุ่มละ 1 แสน ซึ่งไม่รวมการจัดเวทีเพราะศูนย์จะเป็นผู้จัดการให้

สำหรับปฏิทินการทำงานสะท้อนให้เห็นจากเนื้อหาด้านล่าง ดังนี้

ปฏิทินการทำงาน

งานส่วนที่ 1 รายงานทบทวนแผนด้าน ววน.และทบทวนแผนด้านกำลังคนฉบับ พ.ศ.2566-70 (มิถุนายน-ตุลาคม 2567)
งานส่วนที่ 2 รายงานวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศิลปกรรมศาสตร์ (ธันวาคม67-พฤษภาคม 2568)

งานส่วนที่ 1 OUTPUT: ผลผลิตที่ 1 รายงานวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศิลปกรรมศาสตร์

มิถุนายน-ตุลาคม	เป็นการทำงาน (จัดทำรายงาน) ทบทวนแผนด้าน ววน.และทบทวนแผนด้านกำลังคน (P21, P23)
พฤศจิกายน	จัดเวทีนำเสนอผลการทบทวนแผนด้าน ววน. กับ สกสว. และกลุ่มเป้าหมาย

งานส่วนที่ 2 OUTPUTS: ผลผลิตที่ 2 ข้อเสนอปรับปรุงแผนด้าน ววน. ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2571-2575)
ผลผลิตที่ 3 รายงานแผนการพัฒนากำลังคนด้าน SHA 1 ฉบับ
ผลผลิตที่ 4 รายงานการขับเคลื่อนวาระวิจัยด้าน SHA

ธันวาคม-กุมภาพันธ์	จัด Workshop กับกลุ่มเป้าหมาย (ธ.ค-ม.ค. workshop กับนักวิจัย 3 กลุ่มประเด็น S-H-A/ ม.ค-ก.พ. workshop ร่วมกับผู้บริหารงานวิจัย สกสว. มหาวิทยาลัย และPMUs)
มีนาคม-เมษายน	สรุปข้อมูลจาก workshop/ สรุปประชุมกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม และจัดทำรายงาน
พฤษภาคม	**ส่งรายงาน สกสว.**

(ที่มาปฏิทินการทำงานจากการสรุปประชุมของเจ้าหน้าที่สกสว. 23 กรกฎาคม 2567)

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

มีข้อสังเกตคือ หนึ่ง แผนในกระดาษกลับที่ทำจริงอาจไม่เหมือนกัน จึงไม่เพียงแค่รีวิว แต่ต้องมีการพูดคุย สองคือ ไม่จำเป็นต้องยึดกระบวนการที่เป็นทางการเสมอไป การรีวิวของเราอาจออกมาในรูปของบทความก็ได้เพื่อที่จะเผยแพร่สู่สาธารณะ โดยเขียนบทความเล็ก ๆ เพื่อเคลื่อนไปเรื่อย ๆ โดยเชิญสื่อเข้าร่วม เช่น 1O1 และ Way

เราจึงอยากคุยยุทธศาสตร์ใหญ่ ๆ ว่าจะเอายังไงกับภารกิจนี้ เราจะออกแบบกระบวนการทำงานนี้อย่างไร และอยากหารือว่าผลลัพธ์ของการศึกษาคืออะไร เช่น อยากได้แค่วาระระยะสั้น กลาง ยาว หรืออาจมีการเคลื่อนไหวด้วย และเราจะต่อรองอย่างไร หรือเราจะตั้งเครือข่ายเข้มแข็งและค่อยเคลื่อนเพื่อให้มีผลกระทบกว้างขึ้น จึงอยากคุยไอเดียกว้าง ๆ ก่อนที่จะเจาะจงแต่ละภารกิจ

2. ประเด็นแลกเปลี่ยนต่อแผนการดำเนินงานวิจัย

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

เขาเก่งที่ทำให้เราอ่านเข้าใจยาก จึงอยากถามถึงกระบวนการร่างแผน ววน. ว่ามีลักษณะอย่างไร

เจ้าหน้าที่จาก สกสว.

แผน ววน. ถูกเคาะมาแต่แรกให้เป็นสี่ยุทธศาสตร์ คือ การแข่งขัน สังคมสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และการพัฒนากำลังคน ทั้งนี้แผน ววน. เป็นแผนระดับ 3 ซึ่งกำหนดขึ้นโดยเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ทั้งนี้แผน ววน. ถูกแบ่งออกเป็น 4 ยุทธศาสตร์ ซึ่งกำหนดโดยสภานโยบายและคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (กสว.) ไม่เพียงเท่านั้น 4 ยุทธศาสตร์ของแผน วนน. ยังประกอบด้วยแผนย่อย ซึ่งผู้เขียนคือกลุ่มภารกิจด้านต่าง ๆ ของสกสว. 4 กลุ่ม ประกอบด้วย O-Brain, O-Inclusiveness, O-Competitiveness และ O-Sciences ทั้งนี้ในการเขียนนั้น เกิดจากประสบการณ์ยกร่างแผนนี้ขึ้นมาเอง

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

ในความจริงการเขียนแผน ววน. จะโยงกับ 13 หมุดหมายของแผนแม่บท แล้วเราก็เลือกให้สอดคล้องกับวาระ (Agenda) ในตอนเขียนได้ให้นักวิชาการฝ่ายต่าง ๆ ไปทบทวนสถานการณ์ของประเทศว่าประสบกับอะไร เช่น สังคมสูงวัยเป็นอย่างไร และกลับไปดูงานเดิม เช่น ปี 2563-2565 และมีการระดมนักวิชาการ ดังที่มีงานประชุมใหญ่โดยการระดมผู้เชี่ยวชาญไปให้ความเห็น

ต่อมา มีสารตั้งต้นว่าได้อะไรมา จึงออกมาเป็นแผน และมีการกำหนด KR และทำให้กำหนดเพิ่มขึ้นไปอีกโดยการต่อยอดจากเดิมโดยมาจากฐานคิด ปี 2563-2565 กล่าวคือ การกำหนดจะโยงกับแผนของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงดูสถานการณ์ต่าง ๆ ว่า ววน. จะช่วยทำวิจัยอะไรได้บ้างและผลลัพธ์อย่างไร

ยอมรับว่า นักวิชาการทั้งหมดมาจาก สกว. หัวหน้าก็มาจากสาธารณสุข เขาก็มากำหนด KR ให้เราบนฐานของ “คมชัดวัดได้” อันนี้คือความน่ากลัว คือไม่สอดคล้องกับการทำงานของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ว่าเราจะวัดอย่างไร อันนี้คือที่มาของการเขียนแผน ซึ่งวิธีคิดของคนทำงานแผน KR จะเป็นตัวเลข และไม่รู้ว่าจะวัดอย่างไร ซึ่ง PMUs ก็บอบช้ำเช่นกัน ต้องยอมรับว่าคิดมาจากฝั่งวิทยาศาสตร์

เจ้าหน้าที่จาก สกสว.

กระบวนการทำแผนควรมีส่วนร่วมภาคส่วนต่าง ๆ แต่ด้วยข้อจำกัดของเวลาทำให้การเขียนมีข้อจำกัด ที่ผ่านมามีการปรับตัว KR ที่ไม่สามารถวัดได้และเป็นไปได้ยาก เช่น PMU ก็มีการแก้ไขระหว่างทาง

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง (ว่าต่อ)

ตัวที่ทำไม่ได้คือ world justice index ก็ทำไม่ได้ด้วยการวิจัย อันนี้ต้องเปลี่ยนหมดเลย ซึ่งเป็นวิธีคิดที่ไม่ถูกต้อง

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ตัวกระบวนการข้างต้น อาจเอาไปใส่ไว้ในรายงานรวมมากกว่า แต่ไม่อยากให้เราไปโทษกระบวนการมากเกินไป เพราะมันเป็นปกติวิสัยในการวางแผน

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

ในสายวิทย์มีเสียงบ่นคล้ายกันไหม?

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

ไม่บ่นเพราะมันเอื้อต่อเขาโดยงบประมาณวน. ทั้งหมดส่วนใหญ่ไปที่วิทยาศาสตร์การแพทย์หมดเลย เพราะประธานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (กสว.) เป็นหมอ ดังนั้น เวลาเห็น KR เขาก็ไม่สะเทือน มีแค่สายสังคมศาสตร์ที่บ่น

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

สายพื้นฐานสังคมด้านวิทยาศาสตร์เขาก็มีการบ่น เช่น ทำแล้วมีมูลค่าไหม แต่เขาไม่ได้คิดเรื่องมูลค่า ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ ตอบได้ยากกว่า และที่สำคัญวิทยาศาสตร์ไม่เคยบ่นกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) เพราะพวกเขาตามน้ำได้ เช่น คณะแพทย์มีหน้าที่ เช่น มหาลัยที่ส่งเสริมวัฒนธรรม เขาก็มีตัวชี้วัดเช่นกัน โดยการอ้างโต๊ะเซ็นชื่องานมุทิตาจิต

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

ทุน FF มีโอกาสให้พวกวิทย์เข้าไปทำงานได้ โดยไม่เอื้อให้ด้านสังคมศาสตร์ ทั้งนี้ FF ไม่ได้ให้ทำตามแผนวิจัยเลย แต่มหาลัยนำมาทำเอง เวลาทำงานเราจะชี้ว่าไม่จำเป็นต้องทำตาม เช่น อาจารย์ทางด้านคณิตศาสตร์อาจอยากออกแบบการทำงาน แต่ก็ไม่มีทุน

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

พวกเขาสามารถออกแบบวาระเองได้ แต่พวกเขาก็ไปโยงกับ FF เอง ทั้ง ๆ ที่ FF แต่ละมหาลัยก็มีขาใหญ่ ซึ่งพวกเขาก็กำหนดวาระเอง และพอกำหนดออกมาทำให้สังคมศาสตร์อยู่ลำดับท้าย

ทั้งนี้ อยากถอยกลับมาภาพใหญ่ว่า เราจะกำหนดเป้าหมายอย่างไรคร่าว ๆ เพราะเมื่อลงมือศึกษาจริงอาจเปลี่ยน

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

การกำหนดแผนมัน Top-down ดังนั้น หากมีการเสนอ เราจะหลุดตรงนี้ไหม หรือต้องทบทวนมันอยู่ คือ ยังต้องคิดถึงมันไหม หรือดูความเหมาะสมของศาสตร์เราอย่างเดียว และอีกประเด็นคือ กรอบชัด ๆ คือมีอยู่ แต่งานสาขาเรากระจายในหลายแผนย่อยมาก (P ต่างๆ) เช่น ตัวเองเคยได้ทุนพัฒนากำลังคน แต่มันเป็นจุดเดียวของสาขาอื่น ๆ มาพัฒนากำลัง ทำให้งานขยายไปต่อไม่ได้ จึงคิดว่า เราต้องดูตัวงานไหมว่าสองปีที่ผ่านมา ทุนสาขาต่าง ๆ มันมีโจทย์อะไรที่ดี หรือที่หายไป เพื่อได้จะข้อเสนอที่ชัดจเน อีกส่วนคือ เราอาจต้องรีวิวนโยบายของประเทศอื่น เช่น นิวซีแลนด์ ที่สนับสนุนทุนวิจัยสายศิลปกรรมเพื่อเอาข้อมูลมาสนับสนุน

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ย้อนไปที่การได้มาซึ่งแผนก็ควรตั้งคำถาม เราอาจดูการได้มาซึ่งแผนจากที่อื่นด้วยว่าได้มายังไง และเขาแบ่งหมวดหมู่ยังไง เช่น ในอเมริกาที่งานด้านสังคมศาสตร์ไม่ถูกครอบงำ

เจ้าหน้าที่จาก สกสว.

การได้มาซึ่งแผน ววน. เขาได้มีการทบทวนเอกสารอื่น ๆ เช่น ต่างประเทศเรื่องการให้ทุน และมีการดูทั้งความต้องการระดับชาติ และความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาคอุตสาหกรรมเป้าหมาย คือ มีการทบทวนวความต้องการเชิงพื้นที่ทั้ง 6 ภูมิภาคว่าคนในพื้นที่ต้องการอะไร จึงได้นำมาใส่ในแผนด้าน ววน. ทั้งนี้ การกำหนดแผนมีการสำรวจและทบทวนก่อนกลายเป็นแผน ววน.

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

ถามเรื่องแผนพัฒนากำลังคน แผนที่มีอยู่มีปัญหาอะไร มีช่องโหว่ ช่องว่างอะไร

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

แผนพัฒนากำลังคนมีปัญหาเยอะ คือ หากกล่าวว่าจะพัฒนากำลังคนยังไง ทำให้ศิลปกรรมมีปัญหาเลย ว่าจะไปยังไง คือนิยามมันไม่ชัด โดยหลักก็คือนักวิจัย ทีนี้ศิลปกรรมจะไม่มีที่ยืน และการพัฒนากำลังคนทักษะสูง ก็ต้องการนักวิทยาศาสตร์ไปดวงจันทร์ คือ เราต้องทำให้เขาเห็นว่าเราไม่เหมือนกับเขาอย่างไร

ยกตัวอย่างเช่น P22 P23 จะมีเรื่องการพัฒนากำลังคน และสถาบัน บพค. เขาไม่สนเรื่องสังคมศาสตร์เลย

และสำหรับ P 21 เราจะทำยังไงให้เราเข้าไปแทรกแซงอยู่ในนั้นด้วย เพราะเราไม่เหมือนนักวิทยาศาสตร์ขั้นสูง ซึ่งสัมพันธ์กับ P23 คือมีการพัฒนาเชิงปัจเจกบุคคล และพัฒนาสถาบัน และพัฒนาเครือข่าย ตอนนี้มันแยกกันทั้งหมดเลย แต่พบว่าทางสังคมศาสตร์เสนอว่า สามส่วนนี้ไม่ควรแยกจากัน เราควรทำ Hub of knowledge จึงคิดว่า อยากเสนอให้เป็นเรื่องเดียวกัน เช่น ความร่วมมือระดับชาติ ที่ไม่ควรแค่ตะวันตก ควรมีภูมิภาคอื่นด้วย

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

เราเสนอไปแต่ไม่ได้ทุน เรื่อง hub of knowledge เราบอกว่าจะทำงานกับประเทศเพื่อนบ้าน อ.ยุกติคือคนที่ผลักดันเรื่องพวกนี้มาก และขอเพิ่มเติมคือ ห้าข้อสำคัญจากข้อเสนอเล่มเขียว ได้แก่ หนึ่ง การทำวาระสังคมศาสตร์ที่ชัดเจน สอง สกสว. ต้องมีการประเมินว่าทุนสนับสนุนต้องมีความสมดุล แผนวิจัยควรชี้นำยุทธศาสตร์ชาติ ไม่ใช่รับใช้ยุทธศาสตร์ สาม ธรรมาภิบาล (governance) ของระบบ ที่การกำหนดกรอบการวิจัย ดำเนินไปโดยไม่มีส่วนร่วม สี่ OKR มีวิธีคิด research utilization อีกแบบที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจ พาณิชย์ และอุสาหกรรม ผมมองว่าแม้จะอยู่ในปีที่สองเรื่อง Utilization แต่วาระที่เราเสนอเขา เราต้องมองว่า Utilization ต้องเปลี่ยนด้วย ไม่งั้นเขาก็ไม่เอาอยู่ดี เช่น อ.ยศ ได้ชี้ให้เห็นว่าสังคมศาสตร์มีคุณูปการ 5 เรื่อง ได้แก่

1. การเกิดการสะท้อนย้อนคิด
2. การเปิดพื้นที่ให้กับความคิดที่ถูกกีดัน
3. หาทางเลือกใหม่ให้กับสังคม
4. การวางหลักการใหม่ของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่นป่าชุมชนไม่มีสิทธิ
5. ระบบนิเวศของการเรียนรู้ คือ มีแต่งานวิจัย แต่ไม่มีการสร้างชุมชนวิชาการที่เข้มแข็ง เช่น เราทำวิจัยนักมานุษยวิทยาพอเรียนจบก็ทำงานวิชาการ แต่ก็เปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น เราทำให้เขามีบทบาทวิชาการแค่เพียงช่วงสั้น ๆ ในระยะยาวก็ไม่มีคนรุ่นใหม่ทำงาน

ผมมองว่า ส่วนนี้คือสิ่งที่อ.ยศ คิดไว้เยอะ จึงมีความคิดว่า ควรทำงานจากที่แกเสนอไว้ห้าข้อนี้ ดังนั้น ตอนทำวาระว่า เราจะไปอยู่ตรงไหนของเรื่องพวกนี้ เราจึงอาจต้องแยกว่า reflection โครงการวิจัยนี้ช่วยสะท้อนย้อนคิดยังไง หรือการวิจัยเรานำเสนอทางเลือกใหม่อย่างไร ซึ่งก็ง่ายในการเขียน ดังนั้น จึงคิดว่า ตอนทำวาระต้องคิดประกอบในการมองคุณค่าของการวิจัยด้วย ทั้งนี้ส่วนที่ สกสว. ต้องทำเองคือ ข้อเสนอสองและสาม

นักวิชาการไทยไม่อยากทำงานโดยใช้ทุนไทย แต่มักรับทุนที่อื่น โดยทำงานร่วมกับทุนต่างชาติ ที่มีอาจารย์เพื่อนฝูงชวนกันไปทำ โดนที่ทุนต่างชาติมีเสรีภาพในการทำมาก

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร

อยากเสริมทุนต่างประเทศในแง่การเก็บข้อมูล แหล่งทุนไทยมีคู่แข่งคือแข่งกับทุนต่างประเทศ พูดรวม ๆ คือ เราเห็นว่า มีแต่เฉพาะผู้อาวุโสกลุ่มหนึ่งที่ได้ทุนในประเทศ แต่นักวิชาการรุ่นกลาง ๆ ก็จะรับทุนต่างประเทศเยอะ เช่น ออสเตรเลีย อังกฤษ อเมริกา ดังนั้น จึงน่าเก็บข้อมูลเรียนรู้เช่นกัน คือ อยากทำโฟกัสกลุ่มคือ กลุ่มแบบ อ.ธงชัยที่มีประสบการณ์ในโลกวิชาการต่างประเทศและเห็นสภาพแวดล้อมการให้ทุน จึงอาจเชิญแกมาเล่าให้ฟังได้ หรืออีกกลุ่มคือกลุ่มนักวิชาการไทยที่รับทุนต่างประเทศ เพราะผมไม่เคยรับทุนในไทยเพราะไม่เคลื่อนไหวเลย ดังนั้น แหล่งทุนไทยควรเห็นปัญหาของตัวเอง โดยการมองเปรียบเทียบกับที่อื่นว่าเขาทำอย่างไร

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

สถานการณ์ของศาสตร์ด้านอื่นเป็นอย่างไร

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

ไม่ค่อยเห็นการรับทุนต่างประเทศ แม้ในทุนของไทยเอง นักมนุษยศาสตร์ก็ไม่ไป ส่วนใหญ่เป็นทุนขององค์กร สถาบันของคณะ แต่มีอีกหลายมหาลัยสนับสนุนให้ขอทุนข้างนอก แต่ปัญหาคือไม่สอดคล้องกับ OKR เพราะมันเป็นงานวิจัยพื้นฐาน ทำให้เป้าหมายการใช้ประโยชน์มันไม่ได้ และทุนที่ขอส่วนใหญ่เงินน้อย การขอทุนข้างนอกจึงไม่ค่อยมีมูลค่า และสายมนุษยศาสตร์ก็วิจัยเอกสารจึงไม่ใช่เงินเยอะ และอีกส่วนคือ หน่วยงานที่ให้ทุนไม่ค่อยให้งานวิจัยเดี่ยวเพราะต้องเป็นทีม จึงมีข้อจำกัดหลายอย่าง ทำให้นักวิจัยไม่ค่อยขอทุน และใช้ทุนวิจัยตัวเองทำวิจัย เพราะปลอดภัยสุดในการเสนอไอเดียใหม่ ๆ เพราะลงวารสารเลย

อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร

เพิ่มเติมคือภาษาศาสตร์หรือในเชิงประวัติศาสตร์ พอเห็นบ้างว่ามีผู้ให้ทุนจากต่างประเทศซึ่งเขาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ เช่น ภาษาถิ่นที่ใกล้สูญหาย แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นนักวิชาการจากกลุ่มออสเตรเลีย

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

ฝั่งศิลปกรรมศาสตร์ การขอทุนต่างประเทศไม่แน่ใจ แต่เน้นในประเทศคือ คำว่าสร้างสรรค์ทางด้านดนตรีว่านิยามวิจัยสร้างสรรค์มันแค่ไหน มันขนาดไหน บางคนทำขอทุนวิจัยแต่งเพลงใหม่ก็ได้รับทุนและเรียกวิจัยว่าสร้างสรรค์ ในตัวรายงานวิจัยก็ชี้แนวคิด โอเคมันคือการสร้างสรรค์ แต่ผมมองว่า OKR มันตอบได้ไหม ทำให้งานลักษณะนี้ถูกปล่อยผ่านไปได้ อาจเพราะ OKR มันไม่ชัด งานเช่นนี้มีพอสมควร

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

งานวิจัยสร้างสรรค์คือ พวกคอมโพเซอร์ทำให้มีพื้นที่ให้คนทำงานศิลปกรรมแบบอื่น ทำให้ต้องเล่นแร่แปรธาตุให้เข้ากับแผนย่อยสักอัน เช่น ต้องตอบโจทย์ผู้สูงอายุ ทุนวิจัยเพื่อสร้างศิลปินมันมองไม่เห็น เพราะนักประพันธ์จะได้ไปเยอะ

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

ทำงานนี้เพื่อรับใช้ยุทธศาสตร์มากกว่าเช่น แต่งเพลงเฉลิมพระเกียรติ

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

เหมือนจะมีพื้นที่ให้เรา แต่เขาก็ดูแค่เรื่องมูลค่า แต่เราตอบโจทย์ไม่ได้ เราก็จบ

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

กรอบมีช่องโหว่ให้คนรู้วิธีเพื่อสร้างงานวิจัยสร้างสรรค์ และสิ่งที่เราคุยกันคือกระบวนการที่ได้มาของงานมัน Justify กับงานวิจัยมากน้อยแค่ไหน เช่น งานดนตรี อาจมีผู้เชี่ยวชาญมาดูว่ามันเหมาะสมไหมที่จะดูว่ากระบวนการนี้คืองานวิจัย

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

มีงานวิจัยที่เอาค่านิยมสิบสองประการมาแปลงเป็นเพลงในภาษาสิบสองอาเซียน ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิในนั้นเป็นดนตรีและมีเสียงมากที่สุด คือมีความทับซ้อนด้านผลประโยชน์ จึงทำให้กระบวนการออกมาในรูปแบบนี้

ในใจอยากแชร์มากเลยคือ ประธาน กสว. ยังเป็นประธานบอร์ดของ บพข คือมีผลประโยชน์ทับซ้อน มีการเสนอไปยังพรรคก้าวไกล เพื่อชี้ให้เห็นผลประโยชน์ทับซ้อน อันนี้คือปัญหาใจกลางสำคัญ อันนี้คือปัญหาธรรมาภิบาลที่สำคัญ บางคนไม่ได้เป็นบอร์ดแล้ว แต่ยังทรงอิทธิพลในวช. หากเราไม่พูดเรื่องนี้ ก็คงแก้ปัญหาไม่ได้ แม้จะทำแผนดีก็ตาม

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

แม้ข้อเสนอจะดี แต่ก็อยู่ภายใต้บริบทการเมืองไทย แต่เราก็ทำไปเท่าที่เราจะทำได้ เราไม่รู้หรอกว่าโอกาสจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ หากเราไม่เตรียมอะไรไว้ เราอาจเสียโอกาส ดังนั้น การทำงานของพวกเราคือการเตรียมพร้อมไว้รอหน้าต่างโอกาส

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร

หากเราไม่ต้องการเงียบ เราก็ทำให้มันมีกระแสหน่อย เช่น จัดงานประชุมเรื่องนโยบายด้านทุน การให้ทุนวิจัย และเชิญคนต่าง ๆ มา เช่น พรรคการเมือง นักข่าว

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ควรทำ เช่น เวทีที่ไม่ใช่แค่งานวิจัย อาจชี้ปัญหา และอื่น ๆ ก็ได้ โดยปีงบประมาณหน้าอาจมีการจัดเวทีออนไลน์ เราควรคุยเรื่องพวกนี้ การขับเคลื่อนความไม่พอใจของนักวิชาการต่อระบบที่เป็นอยู่มาสะท้อนให้เยอะขึ้น โดยการเอาข้อมูลต่าง ๆ มาอภิปราย

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

มีสามประเด็นดังนี้

หนึ่ง การให้ทุน สกสว. เอาตัวอย่างมาจากอังกฤษและสิงคโปร์ กำหนดระเบียบต่าง ๆ แต่จากการพูดคุยกับอาจารย์ต่างชาติเขากลับบอกว่า เป็นระบบที่ห่วยที่สุด ไม่ควรเอาตัวอย่างเช่นนี้ ไปเอาตัวอย่างที่ไม่ใช่ แต่คิดว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด ซึ่งเราก็ตกใจ อันนี้เราอาจส่งเสียงผ่านตรงนี้ได้

สอง การนิยาม มันต้องนิยามเยอะ มีปัญหามากใน KR เช่น KR5 ของ P17 คนตั้ง KR อีกคน แต่คนตามประเมินผลเป็นอีกคน ปัญหาคือ เรานิยามแต่ละส่วนอย่างไร เราจะประเมินอย่างไร มีการเถียงกันนานมาก ดังนั้น การช่วงชิงคำนิยามนั้นสำคัญ ซึ่งสามารถเสนอได้จาก SAT ไปเลย

ยกตัวอย่างเช่น frontier research ก็มีปัญหา คือ อะไรคืองานวิจัยชั้นแนวหน้า เราจึงต้องช่วงชิงนิยามส่วนนี้เลยเพราะคนให้ทุนก็ยังไม่รู้ อีกอันคือ การแปลเป็นงานวิจัยได้ไหม เพื่อเปิดพื้นที่ให้นักภาษาต่าง ๆ เพราะการแปลเป็นงานวิจัยได้แล้ว และมันน่าจะมี KR การแปลภาษาเช่นเดียวัน

(ผศ.ดร.เสาวณิต เสริมว่า การแปลก็เป็นงานสร้างสรรค์ และมีงานวิจัยแบบนี้อยู่ แต่ต้องมีกระบวนการอธิบายกระบวนการวิจัย ว่านำไปสู่งานวิจัยอย่างไร)

และสาม ข้อสุดท้าย KR มักพูดจำนวนผลการวิจัย องค์ความรู้ แต่เวลาผู้ทรงพิจารณามักลืมองค์ความรู้ไปเลย แต่เขากลับไปเน้นเรื่องการใช้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่ง PMU ไม่ซื้อ คือ มันไม่ไปด้วยกัน ดังนั้น การบอกองค์ความรู้ต้องนิยามว่าเป็นแบบไหนและถูกใช้ยังไง และจะนับชิ้นอย่างไร เขามักบอกว่า KR มันกว้างและคลุม ซึ่งอันนี้เราต้องทำให้เห็นว่าจะถูกเลือกอย่างไร คือต้องไปคุยกับพวกผู้ทรง

อีกคำคือ การพัฒนากำลังคนทักษะสูง

อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร

เราต้องเปิดพื้นที่ให้เขาเพิ่มศักยภาพด้านเทคโนโลยี เพราะมีพี่ผมทำงาน google ประเทศไทย เพื่อพัฒนาให้แปลดียิ่งขึ้น แต่ยังมีปัญหาคือ เอไอ (AI) ไม่เข้าใจตัวบริบท เช่น คำว่า “Right” เอไอแปลว่า “เลี้ยวขวา” แต่ความจริงคือ “ถูกไหม”

ดร.นพ.โกมาตร

เสนอว่า การทำงานกับเอกสารก็ทำไป แต่อยากเสนอให้มีการจัดเวทีต่าง ๆ ที่เคยเขียน ๆ เอาไว้ เพื่อปรับและเจียดเอาเงินมาทำวง อาจทำวง 4 วง เช่น คุยออนไลน์ สร้างกระแส เช่น หนึ่ง การทำแผนการได้มาซึ่งวาระการวิจัยคือ เราพูดว่าการได้มาต้องมีวิธีการที่ดีของโจทย์วิจัย สอง การใช้ประโยชน์ที่เราพูดกันว่าความรู้มีประโยชน์กี่แบบ สาม งานวิจัยที่มีช่องว่างที่ไม่มีคนทำและระบบไม่เอื้อให้ทำ เช่น การแปล และสี่ การสนับสนุนการวิจัยเพื่อสร้างชุมชนวิชาการที่เข้มแข็ง ทั้งหมดนี้มีทั้งสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรม มาตั้งวงถ่ายทอดไปเลย โดยให้ผู้เสวนาค้นคว้า ซึ่งจะได้กระบวนการที่คุยกับสังคมไปด้วย เพื่อจะได้งอกงามต่อไป โดยมีไลฟ์สดเลย เพื่อไม่ให้เป็นเพียงการนั่งทำวิจัย

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

อยากเสริมส่วนที่สอง เรื่องการใช้ประโยชน์ที่กว้างกว่าเศรษฐกิจ คือ แผนววน. ไม่ตอบโจทย์สังคมเลย เราต้องทำให้เห็นว่าสังคมมีปัญหาแบบนี้ แต่ที่คุณทำไม่ตอบโจทย์เลย หรือตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำ ลดปัญหาความยากจน ตัวชี้วัดเป็น 1,000 แต่เราต้องการห้าประเด็นเช่นการกระจายการถือครองที่ดิน เช่น ศูนย์ทำเรื่องสิทธิของชาติพันธ์ โดยศูนย์ก็เห็นว่าโจทย์เหล่านี้ไม่ตอบ ดังนั้น เราจึงควรเลือกประเด็นสำคัญมาชี้ให้เห็น เพราะโจทย์ที่อ.ยศชี้นั้นน่าสนใจ

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

โจทย์อ.ยศ ควรเป็น KR ไปเลย

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ผมคิดว่าควรเอาโจทย์อ.ยศ ห้าเรื่องมาทำให้เป็นรูปธรรมมากที่สุด

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

ผมชอบไอเดียของอ.ยศ และอยากเสนอว่า เป็นไปได้ไหม ในการเอากรอบอ.ยศ มาเป็นกรอบการทำงาน เรามีปัญหาว่าโจทย์เราไม่คม เราจึงใช้กรอบอ.ยศ มาใช้ ในแต่ละสายอาจมีรายละเอียดปลีกย่อย 5 ด้าน

ข้อเสนออ.ยศ ได้แก่

1. การสะท้อนย้อนคิด
2. การทำลายมายาคติ โดยการถอดรื้อความคิดเก่า ๆ ระบบเดิม
3. การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้โอกาสสิ่งที่ถูกกีดกัน

4. การเสนอทางเลือกใหม่ การออกจากข้อจำกัดของกระแสหลัก
5. การเสนอหลักการใหม่เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

มีการเรียกร้องให้เห็นว่างานพวกเราสำคัญแค่ไหน จึงคิดว่าข้อเสนออ.ยศ สำคัญในการเป็นกรอบการวิจัยคือ หากเรามีกรอบแบบนี้ เราจะกรองได้ว่างานวิจัยไม่ใช่อะไรก็ได้ที่จะจับหยัดไปใส่สร้างสรรค์

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

จะเปิดพื้นที่ให้เห็นว่ามีการเปิดพื้นที่ และอ.ยศ ให้แผนที่ที่สนใจ และเราเคลื่อนให้เห็นว่าระบบงานวิจัยมีปัญหา

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

อีกเรื่องที่เรายังไม่ได้ข้อสรุปในตอนนี้คือ หากเรามี Product สุดท้าย เช่น เราไม่เสนอแค่วาระ แต่จะเสนอกระบวนการด้วย และเราจะเสนอให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาสังคม ซึ่งในเล่มเขียวชี้ว่า การเข้ามาสังคมศาสตร์ได้ทำงานอะไรกับประเด็นต่าง ๆ ของสังคมอะไรบ้าง เช่น นักสังคมศาสตร์ไทยไม่ได้ก้มหน้าก้มตาสอนหนังสือ แต่ทำงานกับสังคมด้วยเช่นกัน ต่อมาคือ หากเราเสนอวาระการวิจัย เราจะเสนอเป็นระยะสั้น กลาง ยาวไหม บางปัญหาอาจเป็นโครงการระยะยาว หากเราทำแบบนี้อาจเก็บความคิดนี้ไว้ และอีกประเด็นคือ เราจะแบ่ง Area อย่างไรในการทำข้อเสนอ เราจะแยกสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ เราจะแบ่งอย่างไร จึงอยากฝากให้คิด สุดท้ายคือ ในเล่มเขียวเราเสนอเรื่องความสมดุลไป เราจึงอาจต่อยอดไปว่ามี Area ไหนที่น่าสนใจว่าเราจะสร้างข้อเสนอต่าง ๆ อย่างไร

อยากปรึกษาเรื่องกระบวนการว่า หากมีกิจกรรมอื่นใดอาจต้องมาคุยกัน เราจะทำระบบอย่างไรให้ หนึ่ง พวกเราทำงานคล่องตัว สอง กิจกรรมที่ศูนย์ช่วยจัด จึงอาจมาคุยว่าศูนย์จะทำอะไรให้ จึงอยากขอวางหลักการไว้ว่า เราประชุมกันทุกเดือน ทั้งสามทีมไปดูรายละเอียดและเขียนแผนอิงตามที่ ดร.นฤพนธ์ ทำมาให้ก็ได้ หรืออาจปรับได้ภายในสองอาทิตย์นี้ให้ลองยกร่างมาให้เห็นว่าแต่ละทีมต้องการอย่างไร

ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

ประเด็นเพิ่มเติมคือ หนึ่ง งานวิจัยที่ชี้นำสังคม หากทำให้เห็นว่ามันต้องมีงานแบบนี้ในฝั่งเรา สองคือ ภาคประชาสังคมพยายามเข้ามาระบบวิจัย และมีช่องเช่น มูลนิธิ และภาคสังคม ก็สามารถของบ แต่ประเด็นคือ ภาคประชาสังคมอยากมีส่วนร่วมในการใช้องค์ความรู้ไปขับเคลื่อน อยากเข้ามาด้วย ทั้งนี้ อ.สุริชัย หวันแก้ว ก็ทำงานอยู่ หากทางสังคมศาสตร์มาดูตัวแสดงเหล่านี้จะทำอย่างไร เราไม่มีหุ้นส่วนการวิจัยกับภาคประชาสังคม และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งขยับไม่ออกเลย จึงอยากให้ช่วย CBR มันเคลื่อน

เวลาเขาเห็นความยากจนก็เห็นแค่เพียงบางมิติ อันนี้เป็นปัญหา เราพยายามคุย แต่เขาไม่รับ จึงต้องใช้เสียงจากข้างนอกตีกลับเข้าไป

การประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 3 (วันที่ 21 สิงหาคม 2567 ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร เวลา 10.00-13.00 น.)

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

1.	ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ผู้อำนวยการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
2.	รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4.	ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
5.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
8.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

สาระสำคัญของการประชุม

การประชุมครั้งนี้มีวาระการประชุมหลักคือการนำเสนอข้อมูลการทำงานที่ผ่านมา พร้อมทั้งข้อสังเกตที่พบจากการทำงานของทีมวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสังคมศาสตร์ซึ่งมีตัวแทนเข้าร่วมคือ รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา กลุ่มมนุษยศาสตร์ซึ่งมีตัวแทนเข้าร่วมคือ ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์ และอ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร กลุ่มศิลปกรรมศาสตร์ซึ่งมีตัวแทนเข้าร่วมคือ ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

เราเริ่มต้นการทำงานตามที่วางแผนไว้ ได้แก่ การทบทวนแผน ได้แก่ การอ่านยุทธศาสตร์ 4 ด้าน แผนที่ 11 รวมถึงแผนที่มีคำว่ายุทธศาสตร์ ซึ่งพบข้อสังเกตเบื้องต้นดังต่อไปนี้

ประเด็นแรกคือสิ่งที่เราคาดว่าจะทำคือเรื่องขอบเขตของมนุษยศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. การนิยามมนุษยศาสตร์ว่าคืออะไร จากที่ทบทวนมาพบว่าคำนิยามไม่ต่างกันมากนัก ดังนั้นจะทำศึกษาจากงานที่ผ่านมา
2. มุ่งระบุเรื่องสาขาวิชาที่ตามที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) กำหนด เพื่อมาใช้อธิบาย โดยมุ่งเน้นประเด็น ปรัชญา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และสายภาษาต่าง ๆ
3. จากการทำทวนแผนและยุทธศาสตร์การวิจัยพบว่าขาดความเข้าใจว่ามนุษยศาสตร์ทำงานอย่างไร ดังนั้นจึงอยากใช้ให้เห็นเรื่อง วิธีวิทยา

ประเด็นต่อมาคือ แผน ววน. ที่ในเชิงภาพรวมพบว่า ในแผนและยุทธศาสตร์การวิจัยนั้น “มนุษยศาสตร์ไม่มีตัวตน” แม้จะมีคำว่ามนุษยศาสตร์ปรากฏอยู่ก็ตาม แต่บัญญัติคำนี้ไว้เพื่อให้ครบทุกศาสตร์ เนื้องานภายในยังไม่ค่อยเข้าใจว่ามนุษศาสตร์ทำอะไรและมีความหลากหลายอย่างไร ดังนั้น จึงต้องกลับไปอธิบายเรื่องวิธีวิทยา

มากไปกว่านั้น จาก 4 ยุทธศาสตร์ พบว่าขาดการพัฒนามิติของความเป็นมนุษย์ โดยเป้าหมายหลักของแผนการจัดสรรทุนเน้นให้ความสำคัญกับเรื่อง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ แต่ขาดการพัฒนาเพื่อความรู้ เพราะแผนให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อการแข่งขัน โดยการนำประเทศไทยไปเปรียบเทียบกับเวทีโลก เป็นเหตุให้มองข้ามมิติการพัฒนาในเชิงคุณภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจาก Key Result ที่เน้นเรื่องเชิงปริมาณ ดังนั้น โจทย์สำคัญคือเราจะสร้าง Key Result ในเชิงคุณภาพอย่างไร อีกทั้งจากแผนการจัดสรรทุนวิจัยพบว่าการพัฒนากำลังคนมุ่งเน้นด้านวิทยาศาสตร์อย่างเดียว ทั้งนี้ แผนงานที่เรามุ่งศึกษาเรื่องมนุษยศาสตร์คือ แผนที่ 17 และ 18

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

คำถามคือ เรื่องการขาดการส่งเสริมมนุษยศาสตร์นั้น เราจะสร้างรูปธรรมอย่างไร ผมมองว่าต้องเป็นสาย apply ซึ่งแสดงว่าส่วนที่ขาดไปคือเรื่อง apply

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

ความจริงไม่ได้นึกถึงเรื่อง apply แต่นึกถึงเรื่องสุนทรียศาสตร์และความรุนแรงในสังคม แนวทางการแก้ไขจึงเป็นเรื่องของสังคม แต่ที่ขาดไปคือการสร้างความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะเรื่องความสำนึกในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม การชื่นชมโลกและความสามารถในการเข้าใจคนอื่น (empathy) ถือเป็นสิ่งที่ต้องสะสมผ่านผลงานมนุษย์ ดังนั้น เราจะทำอย่างไรให้เกิดผลงานวิจัยที่ออกมาในลักษณะเช่นนี้ โดยศิลปกรรมจะสามารถผลิตผลงานแนวนี้ได้ เราจึงต้องคิดต่อไป แต่เป้าหมายแรกคือการมองปัญหาอาชญากรรมที่คนฆ่ากันตายง่ายดาย

อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร

อีกประเด็นคือ การมอง empathy ต่อตัวเอง อาจลดปัญหาการฆ่าตัวตายและปัญหาซึมเศร้า ซึ่งไม่เหมือนกับวิทยาศาสตร์ที่ลดปัญหาการฆ่าตัวตายผ่านการกินยาโดยตรง แต่ส่วนนี้คือผลทางอ้อมที่สะสม

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

เราควรทำให้คนกล้าเติบโตในแบบที่เขาเป็น ไม่ใช่การเติบโตแบบพิมพ์เขียว ประเด็นต่อมาคือ การทำวิจัยที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจถูกวิพากษ์วิจารณ์เยอะมาก จึงมองว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีน้ำหนักพอ เช่น เรามีข้อมูลเชิงปริมาณมากแค่ไหน และการให้ความสำคัญกับเรื่องเชิงพาณิชย์มีประเด็นหลักอย่างไร เช่น เรื่อง OKR นอกจากนั้น หากเรามองว่า

มนุษยศาสตร์มีความสำคัญ เราจะนำเสนออย่างไรเพื่อชี้ให้เห็นว่ามนุษยศาสตร์มีความสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่ว่า SSA ต้องมี Research Utilization ที่แตกต่างจากที่เคยทำมา

ประเด็นต่อมาคือเราจะให้ความสำคัญกับความรู้แบบนี้และการใช้ประโยชน์ที่กว้างขึ้น เพราะว่าอาจารย์สุวรรณาได้ยกตัวอย่างเรื่องการเขียนบทละครแดจังกึมซึ่งเป็นธุรกิจการค้า ทว่า ในแง่หนึ่งแดจังกึมก็มีสาระในการนำเสนอเรื่องราวที่สร้างสรรค์และสามารถต่อยอดที่อาจเป็นการใช้ที่ไม่ได้ยึดโยงกับการตลาด

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

ตอนที่ทำสมุดปกขาวมีอาจารย์ปรัชญาจากธรรมศาสตร์ที่กล่าวถึงเรื่องนวัตกรรม ในแง่ที่ว่าทฤษฎีก็เปรียบเหมือนนวัตกรรม ความเคลื่อนไหวเป็นผลมาจากการสร้างของความคิดในเชิงทฤษฎี ประเด็นสำคัญคือเราจะอธิบายให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนวัตกรรมเชิงทฤษฎีอย่างไร

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

เราสามารถเรียกว่านวัตกรรมทางสังคม

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

นวัตกรรมทางสังคมคือเรื่องกระบวนการทางสังคม วัตถุประสงค์ของเราคือเราต้องการข้อเสนอทิศทางงานวิจัยที่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลง

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

สิ่งที่เป็นปัญหามากคือเรื่องผลกระทบซึ่งผลกระทบของงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์มันเป็นเรื่องระยะยาว นอกจากนี้ การมีแผนจัดสรรทุนย่อยหลายส่วน ส่งผลกระทบต่องบประมาณการจัดสรรทุนและวาระการวิจัยที่ PMU กำหนดออกมา ยกตัวอย่างเช่น มนุษยศาสตร์จะเข้าไปแทรกตัวเพื่อขอทุนวิจัยก็ยากลำบาก เหตุเพราะผู้พิจารณาทุนวิจัยจะเปรียบเทียบเรื่องผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น อีกเรื่องคือศิลปกรรมครอบคลุมทั้งดนตรีและทัศนศิลป์

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

เราควรสร้างเสนอที่เป็นรูปธรรมให้กับสมาคมนักเขียน เช่น ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์จะสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงรูปธรรมอย่างไร เช่น งานเขียนเป็นรูปรรมยิ่งขึ้น

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

สมาคมนักเขียนไม่มีเงิน ก่อนหน้านี้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เคยมีโครงการจัดสรรงบประมาณให้กับนักเขียน ซึ่งมีการผลิตงานที่น่าสนใจออกมา

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

กระบวนการก่อนที่จะสร้างผลงานชิ้นสำคัญ เขาต้องเก็บเงิน จากนั้นจึงเริ่มงานเขียน

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

สำหรับงานวิจัยสร้างสรรค์ถือเป็นปัญหาสำคัญของผู้มีอำนาจ ที่งานวิจัยไปไม่สุด สร้างสรรค์ไม่สุด เขาไม่เชื่อต่อกับคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (กพอ.) ส่งผลให้ไม่สามารถปลดล็อคได้

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่าต้องแยกกัน นักวิชาการสามารถเติบโตได้โดยการสร้างงานสร้างสรรค์ กล่าวคือ งานวิจัยก็คือวิจัย งานสร้างสรรค์ก็คือสร้างสรรค์ ทว่าการทำงานสร้างสรรค์ในประเทศไทย กลับนำกรอบการวิจัยแบบขนบมาหุ้มงานสร้างสรรค์อีกต่อหนึ่ง เราพบเจอเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่อง เมื่อไหร่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

แพทย์บางคนไม่ได้ทำวิจัย เพราะเขาเอาความรู้ของคนอื่นมารักษาโรค แต่เขาก็เก่งได้ แต่ก็มีแพทย์อีกกลุ่มหนึ่งที่ชอบทำวิจัย แต่เป็นการทำวิจัยแบบขนบ ซึ่งทั้งสองกลุ่มแยกขาดออกจากกัน ในด้านศิลปกรรมศาสตร์ พบว่าคนที่อยู่ในมหาวิทยาลัยกับคนที่เป็นศิลปินสร้างสรรค์ผลงานมีความเหมือนกับพวกแพทย์หรือไม่?

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

พบว่ามี เช่น นักแสดงที่เก่งจะมีความรู้ในทางทฤษฎีในระดับที่สูง เหตุเพราะเขาฟังเยอะและทำการซ้อมให้เยอะ เพื่อแสดงผลงานออกมา กว่าที่จะแสดงออกมาได้ เขาผ่านการซ้อมแบบหนักหน่วง ตอนนี้มีกฎออกมาใหม่เรื่องการเป็นศาสตราจารย์ด้านสุนทรียศาสตร์ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันมันถูกนำมาผสมกัน เพราะผู้มีอำนาจนำมารวมกันเพราะไปไม่สุด

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

งานวิจัยกับงานสร้างสรรค์ควรเป็นอิสระจากกันหรือไม่ เหตุเพราะมันมีปัญหาในเชิงวิธีวิทยา ซึ่งเป็นผลจากการที่นำกรอบงานวิจัยมาครอบงานสร้างสรรค์

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ปัจจุบันมีงานวิจัยการประพันธ์เพลงซึ่งก่อนแต่งเพลงได้มีการทำการบ้าน แต่คำถามคือเราถือว่าการประพันธ์เพลงเป็นงานวิจัยหรือไม่ เรามองว่าไม่น่าเป็นงานวิจัย เนื่องจากส่วนนี้คือบทบาทของ Composure ที่ต้องทำอยู่แล้ว เราจึงต้องหาข้อเสนอแนวทางให้มีความแตกต่างออกไป

นอกจากนี้ จากที่ได้ทบทวนแผน ววน. พบว่ามีหลายแผนที่เกี่ยวข้องไม่ใช่เพียง P17 แต่ยังมี P9 P24 P25 เป็นต้น ในแง่นี้จึงมองว่า เราพยายามหาทุนวิจัยและพยายามตีความเพื่อให้สามารถขอทุนวิจัยได้ เช่น ทุนผู้สูงอายุ ซึ่งจากหัวข้อนี้คิดว่าเราสามารถทำได้ ทว่า หลังจากได้เสนอขอทุนนี้ไป สุดท้ายการจัดสรรทุนก็มุ่งไปที่แพทย์ ไม่เพียงเท่านั้น ทุนวิจัยบางอย่างมีหัวข้อคือการเสนอไอเดียใหม่ ๆ แต่สุดท้ายข้อเสนอวิจัยของเราก็หลุดไป แม้ว่าทีมวิจัยของเราจะมีนักมานุษยวิทยาการแพทย์ก็ตาม

ในกรณีของ P24 มีโจทย์วิจัยว่าด้วยปัญหาเร่งด่วนของประเทศซึ่งดูกว้างมาก เมื่อสองปีที่แล้วเคยลองสมัครทุนนี้เรื่องโควิด-19 เรานำเสนอไปว่าเมื่อรัฐบาลตั้งโจทย์ว่าให้ทุกศาสตร์เข้ามาร่วมขอทุนวิจัย ดังนั้น ศิลปกรรมศาสตร์ก็ต้องสามารถขอทุนได้เช่นกัน สุดท้ายรัฐบาลตอบรับข้อเสนอวิจัยของเราและได้รับการจัดสรรทุนจำนวน 5 ล้านบาท โดยขณะนั้นเราได้ทำวิจัยเรื่อง Public art ซึ่งเกี่ยวข้องกับ Social Repeat และ Public Space ในด้านศิลปะวัฒนธรรม

อย่างไรก็ดี กระบวนการขอทุนข้างต้นทำให้เราประสบกับความยากลำบากมาก เพราะต้องบิด OKR นวัตกรรม ทำทุกอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดของทุนวิจัย นอกจากนี้ ช่วงนำเสนองานวิจัยแก่ผู้ทรงฯ พบว่า พวกเขาไม่สามารถให้ความเห็นต่องานเราได้ โจทย์วิจัยต่อมาคือ Soft Power ซึ่งเราคิดว่าจะพยายามบิดข้อเสนอวิจัยให้เข้ากับทุนนี้ แต่สุดท้ายคำว่า “ศิลปะ” ได้หายไป ผู้ทรงฯ มีบทบาทสำคัญอย่างมากเพราะความเข้าใจระหว่างเรากับผู้ทรงฯ ไม่ตรงกัน

เรื่องต่อมาคือ Frontier Research มีบางส่วนที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ กล่าวคือเราคิดว่า FR ที่เป็นความรู้พื้นฐานควรมีจุดร่วมระหว่าง ศิลปกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ที่แยกออกจากกัน ส่วนต่อมาคือส่วนที่แยกออกจากกันได้ เช่น งานร่วมสมัยของศิลปะก็ใช้แนวคิดทางสังคมวิทยาหลายชิ้น แต่ผู้ทรงฯ ก็ไม่กล้าก้าวออกมาจากงานร่วมสมัย อาจส่งผลให้ไม่สามารถเข้าใจประเด็นนี้ได้

ส่วนต่อมาคือ Application Based Research ซึ่งในทางศิลปกรรมศาสตร์มีความชัดเจน จึงมองว่าศาสตร์ของเราสามารถประยุกต์ได้หรือไม่เพราะเรามีผลงานเช่นนี้ จากประสบการณ์พบว่า การพัฒนาด้านกำลังคนได้เกิดการแถตลอดเวลาว่าจะมีการพัฒนากำลังคนด้านศิลปกรรมศาสตร์ เช่น การสร้างศิลปิน การสร้าง Cultural Space ทั้งนี้ งาน Apply ประกอบด้วยสองส่วน ได้แก่ Apply ศาสตร์ และการล้อไปกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยสรุปแผนก็มีปัญหาและผู้ทรงก็มีปัญหา

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

สำหรับผลงานที่บุกเบิกใหม่จะพบว่า ศิลปินที่ Well Established แล้ว ส่วนมากจะมีลักษณะอนุรักษ์นิยม (conservative) อีกทั้ง ประเด็นเรื่องผู้ทรงก็น่าสนใจ เพราะส่วนใหญ่เอาข้าราชการในกรมในเป็นผู้ทรง

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

เรามาจากการศึกษาแนววิพากษ์ซึ่งเคยถูกถามว่าจะทำดนตรีอะไร แต่เราตอบไม่ตรงกับที่เขามอง ทำให้เรามองว่าเราไม่รับทุนวิจัยก็ได้

เราทำงานวิจัยแบบมุ่งเป้าซึ่งพบว่ามีแนวคิดในการตั้งผู้ทรงฯ กล่าวคือจะมีการตั้งผู้ทรงขึ้นมาสามส่วน ได้แก่ คณะกรรมการ 1 คณะกรรม 2 และคณะกรรม 3 โดยผู้ทรงที่มีประเมินจะมีการตั้งเป็นกลุ่มและทำการประเมินงานวิจัยที่ถูก

มอบหมาย งานที่ได้รับมอบหมายจะขึ้นอยู่กับว่าผู้ประสานงานส่งงานวิจัยชิ้นใดมาให้ผู้ทรงฯ ในแง่นี้ ผู้ทรงฯ จึงต้องสามารถอ่านงานวิจัยได้ทุกศาสตร์ ในปัจจุบันพบว่าสถานการณ์เริ่มดีขึ้น

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ผมอยากสรุปประเด็นที่เราเสนอมา ดังนี้

1. ผู้ทรงฯ มีปัญหาหลายประการ
2. การหายไปของคำสำคัญในการขอทุน เช่น คำว่า “ศิลปะ” หายไป
3. PMU ไม่กระตือรือร้น
4. ปัญหาการนิยามของงานวิจัยกับงานสร้างสรรค์ เราจะทำอย่างไรให้เสริมกัน ไม่ใช่ขัดกัน
5. การขอทุนวิจัยที่เป็นอยู่ ทำให้สายสังคมศาสตร์จำเป็นต้องขอทุนภายใต้ทิศทางของสายวิทย์ สุดท้ายสายสังคมศาสตร์ไม่ได้รับทุน
6. เราต้องนิยาม Frontier Research ใหม่
7. สมาคมนักเขียนมีโจทย์เรื่อง Outcomes ซึ่งเราจะวัดจากมุมไหน เช่น เราพูดเรื่อง Creative Artist ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนิเวศวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์หรือไม่

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ไม่ค่อยมีการพูดถึงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เช่น อุตสาหกรรม “Screen” ไม่ได้มีพื้นที่ในการวิจัย นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการแปลพบว่า อาจารย์ที่สถาบันได้รับทุนวิจัย แต่เขาก็ต้องพยายามตีความโจทย์วิจัยเพื่อเขียนข้อเสนอเพื่อให้ได้ทุน เช่น การนำไปตอบโจทย์คนย้ายถิ่นฐาน เรื่องแรงงานข้ามชาติ และการแปลภายใต้อาณานิคม อีกทั้งเขายังได้รับทุนนักวิจัยรุ่นใหม่ ซึ่งถือเป็นลู่วิจัยว่าด้วยคนรุ่นใหม่ซึ่งเราสามารถทำเรื่องอะไรก็ได้ที่เรามีความเชี่ยวชาญ

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

จากการฟังข้อเสนอที่เราจะส่ง สกสว. พบว่า การฉายภาพภูมิทัศน์วิจัยทั้งหมดนี้อาจเป็นประโยชน์กับคนทำวิจัยด้วย เช่น นักวิจัยรุ่นใหม่ เนื่องจากที่ผ่านมาคนที่ได้ทุนวิจัยก็อยู่ในเครือข่ายที่รู้จักกัน ส่งผลให้นักวิจัยคนอื่นไม่สามารถเข้าถึงทุนวิจัย โดยเฉพาะทุนวิจัยที่มีโจทย์กว้าง ส่งผลให้นักวิจัยคนอื่นไม่ได้ขอทุน ในแง่นี้ งานวิจัยของเราอาจช่วยส่งข่าวการวิจัยไปยังประชาคมนักวิจัยของเราได้ เราจึงต้อง empower เราเองด้วย

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

ในช่วงที่ผ่านมา เราวางแผนดำเนินการเรื่อง Focus Group ซึ่งมีหลายครั้ง ครั้งที่ 1 มุ่งเชิญคนที่มีประสบการณ์เรื่องทุนวิจัยในต่างประเทศ ครั้งที่ 2 มุ่งเน้นประสบการณ์และปัญหาการจัดสรทุนซึ่งสามารถแบ่งได้สองช่วงคือ ช่วงเช้าจะเป็นนักวิจัยที่ทำงานวิจัยพื้นฐาน ช่วงบ่ายคือนักวิจัยที่ทำงานเชิงประยุกต์ และครั้งที่ 3 มุ่งเชิญแหล่งทุนที่ไม่ใช่ สกสว. เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หรือกระทรวงต่าง ๆ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) สุดท้ายในครั้งที่ 4 จะทำการประมวลข้อเสนอและนำมาแลกเปลี่ยนกัน

ช่วงที่ผ่านมาเราได้จัดงานครั้งที่ 1 ซึ่งมีสาระสำคัญหลายส่วน ดังนี้

ปัญหาปัจจุบันคือมีคนจำนวนหนึ่งหันไปขอทุนวิจัยต่างประเทศ ซึ่งอาจารย์ธงชัย วินิจจะกูล ได้กล่าวไว้หลายประเด็น เช่น เราต้องเข้าใจพื้นฐาน เราต้องเข้าใจความแตกต่าง ซึ่งปัญหาการวิจัยเรื่องวิทยาศาสตร์ครอบงำสังคมศาสตร์ ได้เกิดขึ้นมานานในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยอาณานิคม แต่ประเด็นสำคัญคือหลายประเทศมีการปรับตัว เช่น สิงคโปร์ ซึ่งในปัจจุบันเขาเข้าใจว่าการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์แตกต่างกับสังคมศาสตร์อย่างไร ทว่า ในประเทศไทยยังไม่ได้ใส่ใจเรื่องนี้มากนัก

ต่อมาคือความแตกต่างของการรับทุน การวิจัยด้านสังคมศาสตร์ไม่ได้ใช้เงินมากนัก แต่ความสำคัญคือการใช้เวลา นอกจากนี้ ยังมีเรื่องนักวิจัยมีเป้าหมายในการขอทุนที่แตกต่างกัน และการใช้ประโยชน์ก็ต่างกันด้วย

อาจารย์ธงชัยยังกล่าวถึงเรื่องภูมิหลังการให้ทุนวิจัยที่ต่างกัน เช่น ในอเมริกามีทุนวิจัยมาก แต่ในยุโรปมีน้อย ทั้งนี้ แหล่งทุนที่มีรูปแบบคล้ายเราคือ Japan Foundation และทุนวิจัยในออสเตรเลีย ประเด็นสำคัญคือรัฐต้องจัดสรรทุนวิจัย แต่ไม่มีสิทธิมากำกับควบคุมการทำวิจัย

อย่างไรก็ดี ประเด็นที่ผมสนใจคือ โจทย์ในการประกาศทุนวิจัยของบ้านเรามี Theme แต่ในต่างประเทศจะมีทั้งที่ประกาศ Theme และไม่ประกาศ Theme ในกรณีที่ประกาศ Theme พบว่าจะเป็นเรื่องที่สังคมมองข้ามไป จึงจำเป็นต้องกำหนดหัวข้อเพื่อรับสมัครทุนวิจัย อีกส่วนคือแม้จะไม่มี Theme แต่ก็มี Reference ทั้งนี้ยังคงเป็นโจทย์วิจัยที่กว้าง นอกจากนั้น นักวิจัยแถวหน้าของเขาคือคนหน้าใหม่ที่อยู่ในศาสตร์นั้น เช่น หัวข้อการวิจัยใหม่นั้น จะพบเจอได้จากคนที่เรียนจบใหม่

อาจารย์ธงชัยยังกล่าวอีกว่าจากประสบการณ์ที่เคยขอทุนและมอบทุนนั้น การจัดสรรทุนที่พบจะให้ความสำคัญกับโจทย์วิจัยที่สำคัญแต่คนสนใจน้อย ดังนั้น คุณต้องจัดสรรทุนให้นักวิจัยทำการศึกษา

นอกจากอาจารย์ธงชัยแล้ว อาจารย์ท่านอื่นก็ได้ให้มุมมองเช่นกัน โดยเฉพาะเรื่องการรับทุนในประเด็นที่ฝรั่งให้ความสนใจ เช่น เรื่องแรงงานข้ามชาติซึ่งสะท้อนการเปิดกว้างที่เขาอยากพัฒนานโยบาย ทำให้ต้องมาฟังเสียงพวกเรา กล่าวคือพวกเขาอยากได้ Partner ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ผมขอสรุปเพิ่มอีกสองข้อคือ นักวิชาการรุ่นเก่า อีกส่วนที่เราต้องคิดช่วยกันคือเรื่องที่ทางของทุนวิจัยในต่างประเทศมันควรจะเน้นไปทิศทางใด เช่น การพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยของเรา

ในภาพรวมผมคิดว่ามีโจทย์ใหญ่อีกส่วนที่เราเคยตั้งไว้สุดท้ายงานวิจัยเชิงปริมาณก็เอาไปกินหมด จึงมีการตั้ง Social Research Council ซึ่งในช่วงแรกถูกครอบงำโดยแนวคิดปฏิฐานนิยม ทว่าในภายหลังมีความเป็นอิสระในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีอีกองค์กรที่ส่งเสริมงานวิจัยที่ไม่ได้มีแบบฟอร์มตายตัว รวมถึง PMU ควรให้ความสำคัญกับด้านสังคมเพิ่มขึ้น

ในช่วงของการสังเคราะห์ต้องอ่านข้อเสนอให้ชัดว่าเราจะขับเคลื่อนอย่างไรเพื่อให้ที่ทางของสังคมศาสตร์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ไม่ทราบว่าทุน F14 มีใครที่ได้ทุนไป แต่พบว่า OKR ต้องเพิ่ม 10 แผน ทั้งนี้มองว่างานลักษณะเช่นนี้ต้องจับมือกัน แต่ไม่รู้ว่าสถานการณ์ตอนนี้เป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังมีเรื่องคำว่า อุตสาหกรรม ซึ่งเรากล่าวถึงบ่อยในเชิงนโยบาย แต่ในยุทธศาสตร์กลับไม่ปรากฏ

ในต่างประเทศพบว่านโยบายสร้างสรรค์ในนิวซีแลนด์มีความชัดเจนมาก กล่าวคือเขามีทุนวิจัยให้นักวิชาการกับนักวิชาชีพทำงานร่วมกัน อีกทั้งในประเทศนี้ไม่ได้มีเพียงกระทรวงเดียว หากแต่ยังมีตัวแสดงอื่นอีกมากที่ต้องเข้ามาช่วยคิด ดังนั้น การจัดสรรทุนวิจัยในนิวซีแลนด์จึงมีการร่วมมือกันทำงาน

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

การจัดสรรทุนในเชิงเนื้อหาไม่ได้ดูแย่ ทว่าในทางปฏิบัติกลับไม่มีเรื่องที่ระบุเอาไว้ กล่าวคือหัวข้อที่กำหนดออกมาดูดี แต่ปีศาจอยู่ที่รายละเอียด ซึ่งเนื้อหาถูกแปลงออกมาเป็นวิธีที่เขาถนัด เช่น การชี้แจงแผนการวิจัยจะมีเรื่องภาษาที่เขาเคยชินคือ Return of Investment ในแง่นี้จึงมองว่ากระบวนการจัดสรรทุนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความคิดขององค์กร ดังนั้นเราจึงต้องแยกการทำงานออกมาเป็น Social Science Research Council ซึ่งเป็นแนวทางที่ถอนรากถอนโคนจากความคิดสำเร็จรูปแบบเดิม

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

เราไปศึกษา P17 และ P8 พบว่า ในเชิงเนื้อหาสะท้อนกรอบคิดที่ดีซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของรัฐบาล โดยเราเองก็สามารถสมัครขอทุนวิจัยได้ อย่างไรก็ตาม ในแผนย่อยลงมากลับไม่สอดคล้อง โดยเฉพาะเรื่อง Key Results (KR)

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ผู้กำหนดนโยบายมีไม่กี่คน แต่กระบวนการกำหนดแผนย่อยจะมีตัวแสดงเกี่ยวข้องเยอะ จึงมองว่าแม้ในภาพใหญ่จะกำหนดนโยบายไว้ แต่สุดท้ายมันก็จะหายไป พวกเขาถูกสอนมาให้เขียนเป็น OKR ให้ได้

ในปีนี้เราต้องได้วาระ (Agenda) ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงเรื่องเอกสาร กล่าวคือเราอยากทำงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ยังมีโจทย์ที่ว่าวาระที่เราได้มาจะถูกนำไปใช้อย่างไร ใครคือผู้มีอำนาจตัดสินใจ เช่น เราวิพากษ์การทำงานของ PMU และเราจะสร้างข้อเสนออย่างไร โดยสรุป หากเราเขียนวาระการวิจัย เราจะต้องตอบให้ได้ว่าเราจะสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ซึ่งเป็นการเขียนที่ต้องคำนึงถึงระบบด้วย

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

นักวิจัยในโครงการ คุณต้องหาวิธีการประเมินความสำเร็จในโครงการของเรา

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

เมื่อกล่าวถึงการวัดผลกระทบ เช่น การเกิดเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันได้ เรากล่าวถึงเรื่องสตรีศึกษาสะท้อนว่าเป็นผลของการเคลื่อนไหวระยะยาว ในกรณีของความรุนแรง เรามองว่าต้องแก้ไขด้วยทิศทางอื่น เช่น สื่อนำเสนอเรื่องนี้มากขึ้น ประเด็นเหล่านี้คือการวัดผลงานวิจัยในเชิงรูปธรรม

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

นักวิจัยของเรามักจะต่อต้าน โจทย์คือ เราต่อต้านแล้วไม่ได้ทุนจะทำอย่างไร เราก็ไปสมัครทุนต่างประเทศ ประเด็นต่อมาทำอย่างไรให้นักวิจัยไม่ต้องดิ้นรนมากเพราะส่วนใหญ่ตคนที่ขอทุนในประเทศนี้ต้องอดทน

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ในช่วงที่ขอทุนรู้สึกว่าประเด็นที่หนักหนาคือ การหาภาคีเครือข่ายที่จะต่อยอดงานวิจัย จึงมองว่าเราควรสร้างภาคีเครือข่ายภาคเอกชนมาร่วมทำงานที่ไม่ใช่แค่ PMU เช่น ภาคีต่างประเทศ ภาคเอกชน ซึ่งในบางครั้งทุนวิจัยที่ได้อาจไม่ใช่ทุนในแผน ววน.

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ประเด็นเรื่องการนำงานไปสร้างภาคีเครือข่ายมีความสำคัญ นอกจากนี้ เราต้องศึกษาแผนของ สกสว. และวช. อย่างจริงจัง โดยต้องไปสัมภาษณ์ผู้ที่กำหนดแผนนั้นขึ้นมาด้วย

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

สกสว. กำหนดทุน SF ที่มีลักษณะเปิดกว้าง แต่พอวช. นำมาทำต่อกลับไม่ได้เปิดกว้าง ประเด็นนี้อาจต่อยอดในรายงานของเราได้

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

ผมมองว่าเรื่องใหญ่คือเราจะแยกหรือไม่แยกซึ่งเป็นประเด็นที่ใหญ่กว่าการศึกษาคำ อีกเรื่องคือผมคิดว่าการอ่านแผนไม่เวิร์ค ผมเสนอว่าในอนาคต สังคมศาสตร์ควรจะเป็นชุดหนึ่ง

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

หากเรามองภาพรวมงานวิจัย เราไม่พบทิศทางด้านสังคมศาสตร์ สิ่งที่เราต้องทำคือต้องทำการศึกษาว่าทิศทางอยู่ตรงไหน สิ่งที่อ.บุญเลิศกล่าวคือ ทำอย่างไรเราจะมีวาระด้านสังคมศาสตร์ที่ชัดเจนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ

จากนั้น จะทำการเชื่อมส่วนนี้ให้ไปอยู่ในแผนระดับย่อย เพื่อที่จะทำให้เราเห็นถึงหน้าตาของสังคมศาสตร์มีภาพใหญ่ ซึ่งจะถูกขับเคลื่อนโดยแผนระดับย่อยต่าง ๆ ดังนั้น เราต้องเลือกแผนย่อย (P) มาจำนวนหนึ่งเพื่อขับเคลื่อน และต้องอธิบายให้ได้ว่ามันมีส่วนในการสร้างทิศทางหลักด้านสังคมศาสตร์ไทย หากไม่ทำเช่นนี้จะไม่พบว่าทิศทางสังคมศาสตร์ไทยเคลื่อนไปทางไหน ดังนั้นคราวหน้าเราควรพูดคุยเรื่องภาพใหญ่

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

เราคงไม่สามารถตามแก้ไขรายละเอียด (details) ของแผนต่าง ๆ ได้ ดังนั้นเราอาจมุ่งยกระดับให้ได้แผนหลักด้านสังคมศาสตร์ที่ครอบคลุมเรื่องพื้นฐาน โดยวิธีการ Reorganize ดังนั้น เราจึงควรเคลื่อนไหวในมิตินี้

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ผมแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับโครงสร้าง เราเสนอได้ว่าควรแยกออกมาเป็น Social Science Council
2. ระดับภาพใหญ่ที่อาจารย์บุญเลิศกล่าวถึง เราต้องช่วยการสังเคราะห์ว่าจะเสนออย่างไร
3. การ Reorganize แผนให้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้เกิดตำแหน่งแห่งที่ที่ชัดเจน กล่าวคือ เจะปรับโครงสร้างแผนงานพวกนี้อย่างไร

หากเรามุ่งสร้างความชอบธรรมให้กับวาระการวิจัยนั้น กระบวนการที่จะบรรลุผลนั้นจะเป็นอย่างไร กล่าวคือ เราจะเคลื่อนอย่างไรให้บรรลุผลทั้งในแง่ทิศทางที่ชัดเจนและในแง่ความเข้าใจกับประชาคมวิจัย คราวหน้าอาจคุยเรื่องเหล่านี้

คำถามคือ User กับ Knowledge Producer มีความสมดุลกันไหม ดังนั้น เราจะทำอย่างไรให้ความรู้ของระบบวิจัยไทยตอบโจทย์การเคลื่อนไหวของสังคม เหตุเพราะในปัจจุบันกลุ่มทะลุแก๊สไม่ได้อ่านงานที่ผลิตโดย สกสว.

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ในวันที่ 3 กันยายน 2567 จะจัด Focus Group ออนไลน์ เพื่อพูดคุยเรื่องประสบการณ์การรับทุนต่างประเทศ รวมถึงการวัดผลงานวิจัยสร้างสรรค์

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงมีหลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงจากภายในกับการขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์อื่น ยกตัวอย่างเช่น การทำงานแบบ Global Network ให้มากขึ้น เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในประเทศ การส่งเสริมให้นักวิจัยรุ่นใหม่มีเครือข่ายจากต่างประเทศมากขึ้น การร่วมมือกับสถาบันวิจัยระดับนานาชาติ การ Co-funding สะท้อนให้เห็นจากกรณีของประเทศสิงคโปร์ เขามีการดึงศักยภาพระดับนานาชาติ เช่น การสร้างนักวิชาการโดยวิธีการยืมตัวนักวิจัยไทยไปสร้างเครือข่ายหรือการซื้อตัวนักวิจัยระดับโลกมาแลกเปลี่ยน

อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยพบว่า หน่วยงานราชการที่ทำงานวิจัยไม่ได้มีความคิดแบบนี้ รวมถึงการดึงทุนวิจัยจากต่างประเทศ การร่วมมือกับต่างประเทศ มักเป็นเรื่องส่วนตัว โดยปราศจากการ Institutionalization ดังนั้น จึงอยากฝากประเด็นนี้ให้มีการพูดคุยคือหัวข้อ Institutionalization of Internation Collaboration ที่ไม่ใช่เพียงเรื่องส่วนตัว

การประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 4 (วันที่ 25 กันยายน 2567 ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร เวลา 10.00-13.00 น.)

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

10. ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ประธานโครงการ
11. รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12. รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
13. นางสาวจารุวรรณ ด้วงคำจันทร์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
14. ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
15. ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
16. อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
17. อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
18. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
19. นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
20. นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
21. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

สาระสำคัญของการประชุม

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ประเด็นแรก ผมไปประชุมเรื่องการปรับแผนกลางปีของ สกสว. เนื้อหาคือการพัฒนากำลังคนด้านการวิจัย ทั้งด้านสังคมและชุมชนว่าจะมีระดับไหนและทิศทางอย่างไรบ้าง แต่เวลาประชุมมีแค่ครึ่งวัน รวมถึง สกสว. จะทำหน้าที่อะไร ในเรื่องกำลังคนเขาพยายามเสนอเพื่อให้มีการปรับแผนเรื่องชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

กระบวนการที่ สกสว. ปรับแผน ปฏิทินเป็นอย่างไร เช่น ต้องส่งไปช่องทางไหน แบบฟอร์มเป็นอย่างไร เพราะเราไม่อยากตกขบวน เราอยากปรับแผน ประเด็นต่อมา สกสว. เขาออก กฎหมายการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ดังนั้น จึงอยากฝากให้ไปศึกษาเนื้อหาของ กฎหมายฉบับนี้ ในส่วนของการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเป็นธรรมชาติของเขาที่จะมองเรื่องเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยมีภาษาธรรมชาติของเขา เช่น อุตสาหกรรม นวัตกรรม ฯลฯ

ในส่วนนี้คือปัญหาใหญ่เพราะเป็นเรื่องวิธีคิดของพวกเขา โดยหากมีภาษาอื่นขึ้นมา จะทำให้เกิดการถกเถียงว่าหมายถึงอะไร ทั้งหมดที่ว่ามาคือการอัพเดทสถานการณ์ที่ได้ไปเข้าร่วม

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

สำหรับระยะเวลาการทำงานนั้น เราต้องนำเสนอผลการศึกษาในรอบ 6 เดือนคือ ในช่วงเดือนตุลาคม ในช่วงแรกทั้งสามทีมไปรีวิวแผน วนน. เพื่อหาแนวทางไปคุยกับ สกสว. ในช่วงเดือนตุลาคม ทั้งนี้ ได้ติดต่อทีม สกสว. ไปแล้วเพื่อนัดหมายการประชุม

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

เราต้องนำเสนอเขา โดยเราต้องมี draft report จึงอยากถามว่าเรามีปัญหาส่วนใดบ้าง จากการวิเคราะห์แผนที่ผ่านมา จึงอยากให้ช่วยกันนำเสนอวันนี้

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

หากดูจากตัวแผน ววน. เราวิจารณ์ได้แค่ว่ามันตั้งเป้าหมายและตัวชี้วัดเป็นจำนวน คิดว่าสิ่งที่อยากศึกษาคือ ในตอนที่ วนน. กำหนดแผนออกมา PMU เอาแผนเหล่านี้ไปปฏิบัติอย่างไร

ดังนั้นจึงมุ่งศึกษากรอบการวิจัยของ PMU และจากการทบทวนเป้าหลักของการจัดสรรทุนวิจัยปี 2567 พบรายละเอียดดังนี้

P17 เขาประกาศทุนเป็นขอบเขตการสนับสนุนทุน ซึ่งแผนนี้จัดอยู่ในขอบเขตด้านสังคมและความมั่นคง เราจึงมีคำถามว่าเขานิยามตรงนี้ว่าอย่างไร นอกจากนี้ เขาจะมีคำที่แบ่งคือ หนึ่ง ชื่อแผนระบุถึงสาขาที่เข้ามาอยู่ร่วมในแผนเดียวกันทั้งสามสาขาคือ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ซึ่งจะเห็นว่า มนุษยศาสตร์มีพื้นที่มากแค่ไหน

ในส่วนของแนวคิดที่เขาประกาศกรอบจะมีคำศัพท์ อาทิ การพัฒนา อารยะ การปรับตัวต่อพลวัต ยกตัวอย่างเช่น แผนนี้มุ่งให้ทุนพัฒนาการแข่งขันและเพื่อสร้างเสริมการเป็นอารยะที่ยั่งยืนให้ทันต่อการปรับตัวและยกระดับคุณภาพชีวิต คำเหล่านี้จะพบอยู่หลายแห่งในแผน วนน. ดังนั้น มองว่าคำว่าอารยะอย่างยั่งยืนนั้น มีความหมายว่าอย่างไร เพราะคำว่าอารยะ ถูกตั้งคำถามพอสมควร รวมถึงมีคำว่า การงอกงามด้านคุณค่าของศิลปะทางวัฒนธรรม สะท้อนว่า เราต้องตอบสนองต่ออะไร

นอกจากนี้ กรอบวิจัยของ วช. จะมีแผน N ซึ่งมีหลาย N โดยพบว่า มีแผนที่สร้างตั้งแต่สมัยอาจารย์เอนก เหล่าธรรมทัศน์เป็นรัฐมนตรี โดยแผนวิจัยวิทยาสถาน แบ่งเป็น 5 ด้าน โดยแต่ละสาขาจะมีเป้าหมายเฉพาะ โดยในการประกาศทุนจะมี ธัชชของแต่ละหน่วยงานจัดสรรทุน

ทั้งนี้ สุวรรณภูมิศึกษากับโลกคดีจะเกี่ยวกับเรา โดยพบว่า เขาเน้นความรู้เชิงอนุรักษ์เป็นหลัก สร้างคุณค่าสุวรรณภูมิ แสวงหาคุณค่าของภูมิภาค เช่น ต้องการทำให้คุณค่าของสุวรรณภูมิปรากฏชัด โดดเด่นขึ้นมา โดยมีเป้าหมายคือ คุณภาพชีวิต และยกระดับเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ไม่แน่ใจว่า เวลาให้ทุนวิจัยส่วนนี้มันแปรรูปไปยังไง เท่าที่เราทราบจากอาจารย์ที่ทำงานและเขาได้ทุนจากธัชชาหลายทุน จึงมองว่า หลักของทุนนี้คือความรู้ดั้งเดิม รากเหง้า ขณะเดียวกัน สุวรรณภูมิศึกษาก็มีเรื่องในเชิงวิทยาศาสตร์เข้ามาด้วย แต่ไม่มีประเด็นสมัยใหม่เท่าไหร่

อีกส่วนคือ โลกคดีศึกษา มีเป้าหมายคือสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับต่างประเทศ หากมองดูคิดว่ามนุษยศาสตร์สามารถขอทุนวิจัยได้ แต่เขากลับเน้นไปที่สาขาอื่น เราก็ไม่ได้

ส่วนที่สำคัญคือ N35 ในเชิงหลักการเขาเขียนค่อนข้างดีชี้ให้เห็นความสำคัญของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แต่ก็มีเรื่องความเป็นไทย ชาตินิยม โดยในแผนนี้จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเรื่อง ได้แก่ หนึ่ง มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสองคือ ศิลปกรรมศาสตร์

เป้าหมายวิจัยคือพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสังคมไทยและโลก แต่ผลผลิตก็คือ เพื่อสร้างความงอกงามทางปัญญา การพัฒนามนุษย์และวัฒนธรรม ทั้งนี้มองว่า คำว่างอกงามทางปัญญาต้องถูกตั้งคำถาม

กรอบวิจัยของเขาคือ องค์ความรู้พื้นฐาน การอนุรักษ์พัฒนาต่อยอด มุ่งเน้นส่งเสริมความรู้พื้นฐานเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนของสังคม ส่งเสริมนวัตกรรมด้านนามธรรม การข้ามศาสตร์ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่ากรอบกว้างและครอบคลุม แต่ไม่ได้เจาะจง เนื่องจากหัวข้ออะไรก็สามารถข้อทุนวิจัยได้ ในขณะเดียวกันก็สามารถถูกตัดออกได้เช่นกัน

สำหรับ N36 จะเจาะจงมาที่ โครงการวิจัยพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้โดยตรง และจำกัดพื้นที่วิจัยอยู่ตรงนั้น ในแง่หนึ่งก็มีข้อดีที่ให้คนในพื้นที่สร้างโครงการขึ้นมาเพื่อขอทุน นอกจากนี้ เขายังเน้นเรื่องพหุวัฒนธรรม แต่ก็ต้องระวังมิติชาตินิยมด้วย เพราะเรามีนโยบายภาษาแห่งชาติ

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ในชายแดนใต้ สกสว. ทำเป็นพื้นที่ที่สำคัญ เพราะกระบวนการทำงานต่าง ๆ จะถูกจับตามอง พื้นที่นี้เสนอไอเดียเรื่องการจัดการความขัดแย้งที่ไปไกลกว่าเรื่องความมั่นคง จึงอยากชี้ว่า การศึกษาแผน ววน. จะประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

1. เนื้อหานโยบายสอดคล้องกับสถานการณ์โลกและสังคมไหม
2. ใช่บทบาทที่เราอยากให้เป็นหรือไม่
3. แผนการจัดสรรทุนวิจัยเขียนดี แต่มีจุดอ่อนภายใน เช่น ไม่พูดถึงเรื่องความเหลื่อมล้ำ ส่วนนี้เราจึงต้องดูเนื้อหานโยบาย
4. นโยบายสวยหรูเหล่านี้ เมื่อนำมาออกแบบ มันครอบคลุมหรือไม่ เราต้องตามไปดูว่า โครงสร้างมันบิดเบี้ยวแค่ไหน
5. เราได้งานวิจัยที่ตอบข้างบนนี้หรือเปล่า (program implement)

ระดับการวิเคราะห์เช่นนี้ จะทำให้เราได้วิพากษ์เขาอย่างตรงจุด

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

จะเห็นได้ว่า กรณีภาคใต้ เขาต้องการเป้าหมายส่วนนี้ แต่พอพูดถึงกรอบวิจัย เขาบอกว่า การแปรรูปเศรษฐกิจ การค้าชายแดน ความเข้มแข็งของสังคมพหุวัฒนธรรม ความเข้มแข็งของสถาบันศาสนา ทำให้นึกถึงจริยธรรมวิจัยของ วช. ที่กำหนดออกมา ประเด็นคือ สิ่งนี้ที่เขาต้องการ แต่ทว่าเวลาที่เขาจัดสรรทุน เขาจะโฟกัสตรงไหน ประเด็นต่อมา รากเหง้าที่แท้จริงของความเป็นไทย มันขัดแย้งหรือไม่ หากเราพูดถึงเรื่องพหุวัฒธรรม พหุภาษา นี่จึงเป็นปัญหาเรื่องวิธีคิด ดังนั้น เราต้องปรับกรอบวิธีคิด เราต้องมองปัญหาให้ชัดว่า มนุษยศาสตร์ทำอะไรได้บ้าง นอกเหนือจากการอนุรักษ์

จากประกาศทุนวิจัยของปี 2567 มี 9 โครงการ ทั้งนี้ มนุษยศาสตร์ ได้รับ 2 ทุน หนึ่ง การแปลเอกสารโบราณเก่าแก่ สอง กระแสความคิดหลังอาณานิคมและความเป็นสมัยใหม่แบบตะวันตก อีกสามเรื่องคือสังคมศาสตร์

จะเห็นได้ว่า มนุษยศาสตร์มีพื้นที่น้อยมาก เราจึงอยากเสนอไอเดียให้มนุษยศาสตร์มีพื้นที่มากขึ้น

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

จากที่เราได้ทำ focus group กับอาจารย์ที่เคยขอทุนระดับนานาชาติรวมถึงจากที่ได้วิเคราะห์แผน ววน. พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากโครงสร้างการให้ทุน คือ งานด้านศิลปะถูกตีกรอบตามแบบงานวิจิตศิลป์และศิลปะชั้นสูง และทุกอย่างจะถูกยัดมาให้แผนเดียวคือ P17 ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง และรักษา

สิ่งที่เกิดขึ้นคือ เป็นงานที่อนุรักษ์ก็จริง แต่มีลักษณะการอนุรักษ์ศิลปะที่มีความมั่นคงในตัวมันเองอยู่แล้ว เช่น ดนตรีไทย นาฏศิลป์ไทย แต่ได้รับทุนผ่านคำว่าอนุรักษ์ จึงควรตั้งคำถามว่า สิ่งพวกนี้จำเป็นต้องอนุรักษ์หรือไม่ เพราะรัฐสนับสนุนอยู่แล้ว

อีกส่วนคือ การทับกันระหว่างคำว่า งานสร้างสรรค์กับงานวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ทำวิจัยเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวข้องทั้งสองส่วน ก็เกิดปัญหามาก สิ่งที่ผมพบคือ ปัญหาจากการอธิบายความคิด คนที่ทำงานสงสัยว่าทำไมต้องมาอธิบาย เพราะผลงานของเขาก็อธิบายผ่านผลงานในตัวมันเองอยู่แล้ว

ในกรณีของแผน ววน. สำหรับกลุ่มศิลปกรรมศาสตร์ที่เราได้วิเคราะห์กันคือ N33 และ N35 จะเห็นว่า งานศิลปกรรมศาสตร์จะกระจายอยู่ทั้ง 3 กลุ่มย่อย ประเด็นคือเมื่อเปรียบเทียบงานสร้างสรรค์และงานศิลป์จะพบว่ามีสัดส่วนน้อย และตัวงานที่ออกมาคือมีลักษณะคล้ายกัน กล่าวคือศิลปะที่สนับสนุนโดยรัฐบาล High Art ทำให้เกิดช่องว่าง เพราะหากเป็นงานศิลปะที่อยู่นอกกรอบ เขาก็จะต้องบิดงานเขาเพื่อให้เข้ากับกลุ่มอื่นแทน เพราะกรอบวิจัยไม่รองรับสิ่งที่งานสร้างสรรค์ทางศิลปกรรมศาสตร์ให้มา

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ปัญหาคือ กรอบวิจัยไม่ได้แยกกัน แต่เป็นการรวมหมด N33 และ N35 สะท้อนให้เห็นว่า เราต้องตีความ เช่น จำนวนผู้สืบทอดในเชิงมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ทำให้คนขอทุนคิดออกข้างนอกไม่ได้เลย เพราะเราจะไม่ได้ทุน

ในส่วนของ KR เช่น KR17 พบว่า เราไม่รู้จะหาข้อมูลที่ไหน เราไม่ทราบว่าโครงการที่ได้ทุนนั้น ตอบโจทย์ KR หรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ยังพบว่า KR soft power ระดับชาติ มีความคลุมเครือนอกจากนี้ เราไม่เห็นนาฏศิลป์ในการเฉลี่ยทุน เราจึงไม่เห็นว่า โครงการเข้ามาเท่าไหร่ หากมีข้อมูลจะทำให้เราสามารถวิเคราะห์ตรงนี้ได้ด้วย

หากเราศึกษาแผน ววน วช. เขาได้ทำการวิเคราะห์ช่องว่าการวิจัยของเขาด้วย กล่าวคือ การขาดการตอบโจทย์ปัญหาและแนวโน้มระดับโลก งานวิจัยในประเทศส่วนใหญ่เน้นไปที่มรดกทางวัฒนธรรม เน้นความเป็นท้องถิ่น แต่งานวิจัยต่างประเทศยกระดับไปสากล เราจึงขาดด้าน Digital Humanity และ Environment Humanity รวมถึง ขาดการบูรณาการข้ามศาสตร์ ระหว่างมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยี

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ในข้อเสนอของเรา หากทำให้แผนงานนี้ใหญ่ขึ้น เราควรเสนอว่าโปรแกรมนี้ควรแบ่งเป็นกี่กลุ่ม เช่น การส่งเสริมงานสร้างสรรค์ น่าจะมีข้อเสนอนี้ว่า งานด้านนี้ก็สนับสนุนงานวิจัย และให้มีแผนงานแยกออกไป

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

เขามีวิธีการดำเนินงานให้เราสร้างเครือข่ายกับภาคเอกชน แต่ที่ผ่านมา ทำไม่ได้

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

กรอบที่ส่งเสริมคุณค่าความงอกงาม อารยะ มีความกว้างมาก ทำให้การตัดสินใจทั้งหมดตกอยู่ที่การตีความของผู้ทรงฯ จากเดิมที่จะถูกประเมินจากเกณฑ์ แต่ขึ้นอยู่กับผู้ทรงฯ และเครือข่าย (connection) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานสร้างสรรค์งานศิลป์จะตกอยู่ที่การตีความของผู้ทรงอย่างมาก เพราะเกณฑ์การให้ทุนนั้นกว้าง

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

แล้วเราจะเสนออย่างไร หากไม่ได้อยากกรอบที่กว้างไป

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร

เราต้องไปดูที่เกณฑ์เรื่องผู้ทรงคุณวุฒิ

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

อาจต้องมีกรอบระยะสั้น และระยะยาว และเรื่อง Muti-year

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ปัจจุบันเขาก็ทำ Muti-year แต่ก็ยังไม่เท่าไหร่

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร

จากที่เราทำ focus group เพื่อศึกษาว่าการให้ทุนวิจัยในต่างประเทศเป็นอย่างไร เพื่อทำการเปรียบเทียบ โดยสิ่งที่พบคือ การจัดสรรทุนขึ้นอยู่กับหลักคิดของแต่ละประเทศ เช่น หากเราจะนำอเมริกามาเปรียบเทียบจะเป็นเรื่องยาก เพราะระบบนิเวศการให้ทุนของเขาใหญ่มาก เพราะมีเอกชนและรัฐ ทำให้อเมริกาเป็นตัวของตัวเองในเรื่องการให้ทุน และลำบากที่จะนำโมเดลนี้มาใช้ในไทย

อย่างไรก็ตาม เราควรไปดูโมเดลในยุโรป ญี่ปุ่น สิงโปร์ และออสเตรเลีย เพราะรัฐมีบทบาทหลักในการจัดการเรื่องวิจัยอีกส่วนที่ได้คือประเด็นวิจัยของทุนวิจัย โดยพบว่าโจทย์วิจัยด้านสังคมศาสตร์ค่อนไปทางงานวิจัยประยุกต์ สะท้อนให้เห็นว่า การวิจัยประยุกต์ที่มีมาตรฐานสูงก็ทำได้ โดยโจทย์วิจัยก็ไม่ควรแคบมาก นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องใหญ่ คือ เส้นทางการพัฒนาการให้ทุน โดยทุนของรัฐ ทิศทางแยกการให้ทุนระหว่างสังคมศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ แยกออกมาอย่างชัดเจน เช่น ในสิงคโปร์ที่รวมกันอยู่ แต่ก็มีทิศทางที่แยกกันออกอย่างชัดเจนขึ้น จึงคิดว่า หากประเทศไทยจะเดินไปทางนี้ ก็มีทิศทางอยู่เพราะต่างประเทศเขาทำกัน แต่ในญี่ปุ่นก็ยังไม่แยก ในส่วนของ KR ในต่างประเทศเขาไม่ได้ทำอะไรแบบนี้

สำหรับการทำงานขั้นต่อมา เราได้นัดหมายทีมวิจัยเพื่อรีวิวแผน ววน. โดยสำหรับผมที่อ่านในเชิงโครงสร้างและรายละเอียด จะพบตัวย่อต่าง ๆ โดยหากดูทั้งหมดเรามีความเห็นหลายส่วน ดังนี้

หนึ่ง เราเน้นส่วนที่เกี่ยวกับกับสังคมศาสตร์เลยหรือไม่ หรือสอง ศึกษายุทธศาสตร์ทั้ง 4 ส่วน และดูว่าสังคมศาสตร์จะไปอยู่ตรงไหน สาม รื้อทั้งหมด ไม่สนใจ จากที่เราคุยไปคุยมาจึงเลือกข้อที่สาม

ทั้งนี้ การรื้อหมายถึง การรื้อในเชิงโครงสร้าง เช่น การแยก จากนั้นเราจะลงรายละเอียดกันชัดเจนมากขึ้น เช่น โจทย์แต่ละสาขาที่เฉพาะเจาะจงจะประกอบด้วยอะไรบ้าง ในแง่นี้ จะทำให้เราคุยกันได้

จากนั้น ภายหลังจากที่อ่านแผน ววน. พบว่า ยุทธศาสตร์ที่ 1 เป็นเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ที่ 2 เกี่ยวกับสังคมศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยเทคโนโลยีล้วน ๆ และยุทธศาสตร์ที่ 4 โครงสร้างพื้นฐานการวิจัย จากทั้งสี่แผนพบว่าสังคมศาสตร์ถูกล็อคไว้ในยุทธศาสตร์ที่สองซึ่งเป็นปัญหา เพราะแผนที่สี่ก็ควรมีสาขาอื่นด้วย เพราะเป็นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานจากการแยกแบบนี้จะเห็นปัญหาการตีกรอบว่า สายสังคมศาสตร์ถูกล็อคในยุทธศาสตร์ที่สองเป็นหลัก

ในส่วนยุทธศาสตร์ที่สองพบว่า คำสำคัญของแต่ละแผนงาน เช่น สังคมสูงวัย ยั่งยืน สังคมไร้ความรุนแรง ฯลฯ สิ่งที่หายไปเยอะมากคือ เรื่องปัญหาสิทธิมนุษยชน ไม่มีคำนี้ในแผนนี้ แม้จะมีความเท่าเทียมก็เป็นเรื่องเศรษฐกิจ และไม่มีคำว่าประชาธิปไตย ไม่มีคำว่ายุติธรรม ผมจึงคิดว่าไม่มีคุณค่า (value) ที่สังคมควรจะเป็น เช่น พหุสังคมคือคุณค่าไหม ความแตกต่างเป็นไหม ผมคิดว่ามันเป็น

ดังนั้น หากจะมีการวางโครงสร้างกันจริง ๆ จะเป็นอย่างไร โดยเราต้องรื้อแผนงานต่างๆ มาคุยกันว่า กรอบมีอะไรบ้าง และคุณค่าของสังคมศาสตร์ควรจะเป็นอย่างไร เพราะเวลาเราทำแผนเราควรเริ่มจาก วาระ (agenda) หลักของสังคม จากนั้นค่อยแปลงไปเป็นแผนต่าง ๆ

ประเด็นต่อมาคือ การไปศึกษายุทธศาสตร์ 1 3 และ 4 เราจะพบว่า ยุทธศาสตร์เน้นเรื่องการผลิต มองข้ามความเชื่อมโยงในทางสังคม การที่เราต้องประเมินค่าผลกระทบทางสังคม เรื่องเทคโนโลยีไม่ได้สนเรื่อง Disruption เรื่อง Muti Species สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ถูกให้ความสำคัญ

สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดคือยุทธศาสตร์ที่ 4 ไม่มีแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการทำวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพราะสนใจแค่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้น เราต้องใส่โครงสร้างพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

คำถามคือ เราควรจะแยกให้การสนับสนุนด้านสังคมศาสตร์มีแผนงานเฉพาะ แต่พอเรามาดูในตัวยุทธศาสตร์ที่เป็นเรื่องสังคมดีหรือไม่ดี สองคือ มีเรื่องสังคมในแผน เช่น ผู้สูงอายุ แต่ทุนที่ให้คือสุขภาพ ไม่ได้เป็นเรื่องสังคม ดังนั้น อาจารย์ยุกติคิดอย่างไร ถ้าเราคงโครงสร้างนี้หรือรื้อ

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร (ว่าต่อ)

แล้วแต่ว่าเราจะทำอย่างไร ผมคิดว่าต้องรื้อตัวแผน ประเด็นข้อเสนอในเรื่องของตรีม ผมยังคิดว่าหากไม่รื้อ แต่ยุทธศาสตร์ที่ 4 ต้องมีประเด็นมนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ให้ชัดเจน ไม่ใช่ว่าเน้นแค่เรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเท่านั้น

ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

เราบอกว่ายุทธศาสตร์เหล่านี้มุ่งตอบโจทย์ด้านเศรษฐกิจและพัฒนาสังคมด้านคุณภาพชีวิต เราควรมียุทธศาสตร์ใหม่ที่เพิ่มให้เขา ให้เรามีพื้นที่ ในส่วนยุทธศาสตร์ที่ 4 เราก็ไปดูว่าเขาให้ทุนอะไร พบว่า เน้นการพัฒนานักวิจัย บัณฑิต ปริญญาเอก นักวิจัยรุ่นใหม่ อาจารย์รุ่นใหม่ นักวิจัยดีเด่น กล่าวคือ ความเป็นสาขาหายไป แต่พอเราไปดูเขาประกาศชื่อบุคคลและมหาวิทยาลัยทำให้เราไม่เห็นสัดส่วน ในปี2567 เขาบอกว่าพัฒนาต่อยอดนวัตกรรม เขาเน้นเรื่องการจัดอบรม

ดังนั้น โครงการยุทธศาสตร์ที่ 4 เน้นนักวิจัยเสนอกลไกและเรื่องการจัดอบรม ทำให้เกิดจำนวนผู้สืบทอดผ่านการจัดระบบอบรมแบบนี้

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ฝากการบ้านไว้คือ การพัฒนาสังคมศาสตร์จะเอายังไง เขาพูดถึงระบบนิเวศการวิจัยเยอะ ผมคิดว่า เราก็ไปตามน้ำ หากเราคิดให้ชัด ๆ ว่าคำนี้ไม่ได้แปลว่าอบรม แล้วมันแปลว่าอะไร

สำหรับผม เราไม่รื้อยุทธศาสตร์ แต่เราขอปรับยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 4 จากนั้นในแผนฉบับถัดไป เราต้องไปเสนอโครงสร้างใหม่ แต่ในส่วนยุทธศาสตร์ที่สี่ที่เราเสนอไป เราก็เสนอไป หากเราอยากสร้างระบบนิเวศใหม่ เราก็ชี้ให้เขาเห็นว่าระบบนิเวศมนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เป็นอย่างไร

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร

ควรให้ทุนในการจัดสัมมนาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะมีปัญหาว่าหากจะจัดงานสัมมนา มหาวิทยาลัยก็ไม่มีเงิน ทำไมประเด็นนี้เราไม่ทำ

ย้อนกลับมาที่ยุทธศาสตร์ ในระยะสั้น เราเข้าไปจัดการแผนข้างใน ในอนาคตค่อยว่ากันว่าจะรื้อไหม เรื่องต่อมาคือเรื่องตรีม เราควรคิดร่วมกัน เช่น ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ควรครอบคลุม ไม่จำกัดเฉพาะเรื่อง นอกจากนี้ในเรื่องการวิจัยพื้นฐานก็กว้างมาก แต่สามารถแบ่งได้สองลักษณะคือ การตอบโจทย์ประเด็นเฉพาะ และวิจัยในเชิงทฤษฎีและวิธีวิทยา ดังนั้น คนที่ขอทุนวิจัยในเชิงทฤษฎีก็มีด้านต่าง ๆ เรื่องต่อมาคือ แผนต่าง ๆ ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจสังคม งานวิจัยพื้นฐานควรทำเพื่อเข้าใจสังคมว่าคืออะไร งานวิจัยพื้นฐานต้องเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างท่องแท้ ในส่วนการวิจัยในเชิงประยุกต์ มีทั้งแก้ปัญหาสังคม และในเชิงวิพากษ์ เช่น การทำงานนโยบายรัฐ คือ ทั้ง วิพากษ์ (critical) และแก้ปัญหาสังคมได้ด้วย ตรีมที่สามคือ การมองเห็นอนาคตของสังคม อนาคตวิทยา ว่าเราควรไปทางไหน ผมจึงคิดว่า ตรีมเหล่านี้น่าจะครอบคลุม

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ถ้าเราจะเสนอ มีทางเลือกสองทางคือ งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์คืออยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 2 จะมีน้อย แต่ทาง สกสว. จะบอกว่า PMU ต่างก็ทำ เช่น ทำเรื่องเมืองก็มีสังคมศาสตร์อยู่ในนั้น โดยในรายงานของเราก็บอกว่า เราไม่เห็นทิศทางสังคมศาสตร์ไทย ดังนั้น คำถามคือ เราควรเสนอไหมว่า แผนงานหลักจะต้องมีและชัด ส่วนแผนงานที่ PMU จะไปสนับสนุน คือ เราควรเสนอไปไหมว่า เราสนับสนุนให้ PMU นำความรู้สังคมศาสตร์ไปใช้ แต่ไม่ต้องถึงกลับไปนั่งไล่โครงการที่มีมากมาย

รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร

งานวิจัยเล่มนั้นดีมาก ในแง่ของความหนักแน่นในเชิงข้อมูลและแนวคิดที่เราเห็นทิศทางการวิจัยที่ผ่านมาชัดเจน แต่มันไม่ Make sense ถ้าคุณจะมาบอกว่าก็มีอยู่แล้วไง ประเด็นคือ ผมเห็นด้วยว่าเรามีข้อเสนอหลัก วิธีคิดของการทำแผนนี้สะท้อนว่าเขาคิดจากแผนงาน เขาไม่ได้คิดจากยุทธศาสตร์ กล่าวคือ เขาคิดจากปีนี้มีโครงการอะไร แล้วมารวมกันว่าอยู่ในส่วนไหน ดังนั้น เราต้องไปปลุกคนทำแผนให้คิดเกี่ยวกับระบบคิดในการทำแผน

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

เราเสนอเป็นแผนหลัก ความชัดเจนของความคิด ความแหลมคมของประเด็น เราจึงอาจเสนอเพิ่มไปว่า ควรสนับสนุนให้เกิดกลไกการใช้ประโยชน์

รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา

ในเชิงรูปธรรม ผมคิดว่า ธงที่เราจะเขียน เราเอางานที่ทำในปีที่ 1 (หนังสือทบทวนภูมิทัศน์สังคมศาสตร์) มาใช้เป็นฐาน แต่บางเรื่องก็คู่ตรงข้ามไปหน่อย แต่เราเอาฐานนั้นมาดูยุทธศาสตร์ เราเสนอว่า แผนของคุณเอียงไปทางรับใช้นโยบาบาย ไปตอบสนอง แต่ไม่มีการเข้าใจปัญหาและเข้าใจสังคม ข้อเสนอของเราจะตั้งอยู่บนฐานหนังสือทบทวนภูมิทัศน์สังคมศาสตร์

ทั้งนี้เราจะพบว่าตรีมมันแคบ สะท้อนว่าคุณไม่เข้าใจสังคมเลย สิ่งที่ขาดไปคือ หนึ่ง ประชาธิปไตย ใน EU เขียนเป็นข้อแรก แต่เราไม่มี สองคือ ความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ ถูกทำให้เป็นเรื่องเชิงเทคนิคมาก ๆ เช่น ไม่พูดถึงโครงสร้างผูกขาด ยกตัวอย่าง เช่น หมวดสิ่งแวดล้อมคือเรื่องเทคนิค แต่ความจริงเป็นเรื่องความขัดแย้ง OKR เชิงปริมาณ ไม่ตอบอะไรบ้าง เราน่าจะหาตัวอย่างได้ โดยเราไม่เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยในเชิงสาระ ในการประกาศตรีมอาจประกาศเป็นข้อ เช่น Future of Society และ Climate Change การประการตรีมแบบนี้สะท้อนว่า เรื่องสังคม คุณจะทำงานวิจัยพื้นฐานก็ได้ ไม่ใช่แค่ตอบโจทย์นโยบายอย่างเดียว กล่าวคือ คำใหญ่ต้องมีไว้ เพราะเราคุยกันไว้ว่า เราไม่มาแก้เป็น Wording

ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

เราก็โยงไปหาหนังสือทบทวนภูมิทัศน์สังคมศาสตร์จะได้ไม่ต้องเริ่มใหม่ ข้อเสนอใหญ่เราเน้นไปที่แผนใหญ่ อาจารย์บุญเลิศ เสนอวิธีการออกโปรแกรมที่ไม่แคบไป เราอาจสรุปไปเลยว่าเป็นโครงสร้างแบบนี้ หรือจะเป็น Issue Based ก็ได้ เราก็ค่อยสังเคราะห์กันเราจะทำกรอบการเขียนทั้งสาม อ.ยุกติถามว่า หากไม่ได้อยู่ในทั้งสาม ใครจะดู โดยทีมศูนย์เราควรดูภาพรวมทั้งหมด

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

ในเดือนตุลาคม คิดว่าเราจะนัดคุยกับทีมผู้บริหารของ สกสว. เราจะนำทีมของเราไปแชร์ กล่าวคือ เราจะนำเสนอข้อค้นพบเบื้องต้น

อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร

มองว่าให้คง OKR แบบนั้น แต่คือ พอได้จำนวนแล้ว มันส่งผลต่อการพัฒนาประเทศยังไงบ้าง บางครั้ง พอเสร็จโครงการหนึ่งแล้ว มันหยุดแค่นั้น ไม่ได้พัฒนาต่อ

การประชุมคณะทำงานย่อย

เนื้อหาหลักของบทนี้มุ่งนำเสนอให้เห็นถึงสาระสำคัญของการประชุมของคณะทำงานย่อยแต่ละกลุ่มในโครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีเนื้อหาการประชุมดังต่อไปนี้

การประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ สกสว. (วันที่ 10 กรกฎาคม 2567 วันที่ 10 กรกฎาคม 2567 ณ ห้องประชุม 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เวลา 10.00-13.00 น.)

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

1.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ		ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
2.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์		นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
3.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง		นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
4.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง		ผู้ประสานงานโครงการ
5.	นางสาวรพีพร สิทธิ	สกสว.	
6.	นางสาวพรชนก อารยะกุลชัย	สกสว.	
7.	นายสันตกฤษ ทิพย์บรรพต	สกสว.	
8.	นายกิตติคุณ จันทร์แย้ม		สกสว.

สาระสำคัญของการประชุม

การประชุมครั้งนี้เป็นการสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ สกสว. ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเด็นการประชุมได้ 7 ประเด็น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

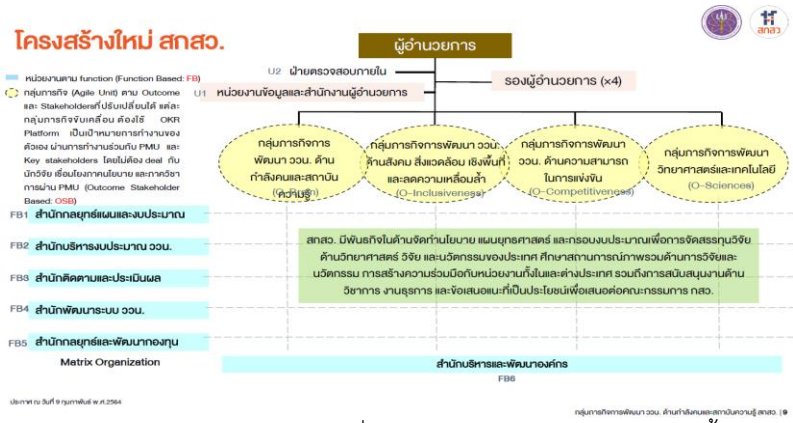
1. แนวคิด Strategic Agenda Team (SAT)

แนวคิด SAT (strategic agenda team) คือแนวคิดใหม่ที่มุ่งขับเคลื่อนในเชิง Product ยกตัวอย่างเช่น มีการตั้ง SAT ด้านการพัฒนากำลังคน รวมถึงทีมอาจารย์แพรก็ได้มีการตั้ง SAT ธรรมาภิบาล และมีการตั้ง SAT ด้านการจัดการน้ำ กล่าวคือ สกสว. จะสนับสนุนงบประมาณให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้านให้ทำการศึกษาออกแบบและสร้างองค์ความรู้ให้ สกสว. เพื่อนำความรู้มาบริหารงานของ สกสว. อีกที

ทั้งนี้ ORG คือ Project ผลิตองค์ความรู้ให้ สกสว. แต่ SAT คือ คณะทำงานใหญ่ซึ่งมีหน้าที่คอยกำกับ ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ กล่าวคือ SAT จะคอยชี้ให้เห็นว่าการทำงานมาถูกทางหรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น หาก วช. ต้องการปรับแผน KR ก็จะมีการเชิญ SAT เข้ามาร่วมให้ข้อมูลด้วย

2. กระบวนการกำหนดแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ พ.ศ. 2566-2570 (ววน.)

เจ้าหน้าที่ สกสว. กล่าวว่าก่อนที่จะกล่าวถึงกระบวนการจัดทำแผน จำเป็นต้องทำความเข้าใจโครงสร้างการทำงานของ สกสว. ในภาพรวมดังที่ปรากฏในภาพด้านล่างนี้

จากภาพโครงสร้างองค์กรของ สกสว. จะพบว่าส่วนที่สำคัญ 5 ส่วนหลักมีรายละเอียดดังนี้

FB1 สำนักกลยุทธ์แผนและงบประมาณ ในฐานะทีมแผนและงบประมาณ

FB 2 สำนักบริหารงบประมาณ ววน. บริหารงบประมาณ

FB3 สำนักติดตามและประเมินผล ทีมประเมินตามแผน ก็จะย้อนไปที่ FB1 ว่าตรงตามแผนไหม

FB4 สำนักพัฒนาระบบ ววน. พัฒนาระบบ เช่น ควรพัฒนาระบบยังไง งานต่างประเทศ empowerment และมีงาน RU (utilization)

FB5 สำนักกลยุทธ์และพัฒนากองทุน ทำหน้าที่ระดมทุน ทว่าการทำงานค่อนข้างไม่ได้ผลเท่าที่ควร

นอกจากนี้ สกสว. ยังมีการตั้งบอร์ดคือ กสว. ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ และฝ่ายติดตามประเมินผล ซึ่งพยายามติดตามประเมินงานของ PMU เป็นต้น

ในส่วนต่อมาคือกลุ่มบริหารกิจการ (OSB) ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มภารกิจการพัฒนา ววน. ด้านกำลังคนและสถาบัน 2) กลุ่มภารกิจการพัฒนา ววน. ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เชิงพื้นที่ และลดความเหลื่อมล้ำ 3) กลุ่มภารกิจการพัฒนา ววน. ด้านความสามารถในการแข่งขัน และ 4) กลุ่มภารกิจการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้ง 4 กลุ่มทำหน้าที่เสมือนทับหน้าในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และทำหน้าที่บริหารตั้งแต่ต้น

จากโครงสร้างภาพรวมข้างต้น มีกระบวนการจัดทำแผน ววน. ดังนี้

แผน ววน. ถูกกำหนดขึ้นโดยยึดโยงกับนโยบายและยุทธศาสตร์ อววน. พ.ศ. 2563 – 2570 ซึ่งถูกกำหนดขึ้นโดยสภานโยบายที่ประกอบด้วย 3 ภาคส่วน ได้แก่ 1) สอวช. 2) สกอว. และ 3) สกสว. ซึ่ง สกสว. จะส่งทีม FB 1 สำนักกลยุทธ์แผนและงบประมาณ เข้าร่วมกำหนดยุทธศาสตร์ อววน. พ.ศ. 2563-2570 ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ซึ่งกำหนดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บท และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้แก่ 1) การพัฒนากำลังคนและสถาบันความรู้ 2) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายสังคม 3) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน และ 4) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และลดความเหลื่อมล้ำ

จากนั้น ในกระบวนการกำหนดแผน ววน. สกสว. จะแบ่งทีมออกเป็น 4 ทีม ประกอบด้วย 1) กลุ่มภารกิจการพัฒนา ววน. ด้านกำลังคนและสถาบัน 2) กลุ่มภารกิจการพัฒนา ววน. ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เชิงพื้นที่ และลดความเหลื่อมล้ำ 3) กลุ่มภารกิจการพัฒนา ววน. ด้านความสามารถในการแข่งขัน และ 4) กลุ่มภารกิจการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ทั้ง 4 ทีมมีหน้าที่กำหนด 4 ยุทธศาสตร์ของแผนด้าน ววน. และเมื่อได้ร่างแผน ววน. 4 ยุทธศาสตร์ จะทำการส่งต่อให้ฝ่ายบริหารของ สกสว. พิจารณา

ทั้งนี้ ในการกำหนดแผนของ สกสว. พบว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) คือผู้มีบทบาทหลักในการกำหนดรายละเอียด คำอธิบาย และคำนิยามของแผน เพราะมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการที่มีบทบาท

ขั้นตอนต่อมาจากแผน วนน. ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์ จะมีการกำหนดเป็นแผนย่อยอีกระดับ ในกระบวนการกำหนดแผนย่อยจะมีทั้งกระบวนการกำหนดจากบนลงล่าง และกระบวนการมีส่วนร่วม โดยฝ่ายที่กำหนดแผนย่อยของ สกสว. ก็คือกลุ่มภารกิจทั้ง 4 กลุ่ม (OSB) ที่กล่าวไป ซึ่งแต่ละกลุ่มจะต้องรับผิดชอบในการกำหนด P เช่น O Inclusiveness จะมุ่งเน้นกำหนด P วิชาการ เป็น

ต้น จากนั้น จะทำการเสนอแผนย่อยขึ้นไปยังฝ่ายบริหารซึ่งจะทำการปรับแก้แผนย่อยเหล่านั้นอีกที นอกจากแผน P แล้ว ยังมีแผนย่อยลงไปอีกคือ แผน N ซึ่งพบว่าหน่วยงานที่กำหนดคือ กลุ่มภารกิจ (OSB) แต่เขาเสนอแผนย่อย N มาจาก สกสว.

ควรกล่าวด้วยว่า การกำหนดแผน ววน. จะมีกระบวนการที่ต้องส่งผ่านไปยังรัฐสภา และคณะมนตรี ซึ่งในกรณีของสภาพบว่าแผนรอบที่แล้ว พวกเขาอยากให้มีการเขียนประเด็นเรื่องจริยธรรมของเด็ก เพราะขณะนั้นมีการชุมนุนของเยาวชน ซึ่งทางทีมเรามองว่ามันไม่เกี่ยวกับแผน ววน. แต่สุดท้ายเราก็เขียนไว้ในจริยธรรมนักวิจัยแทน ประเด็นนี้น่าตลกที่จะพัฒนาเด็กไปอยู่ในกรอบประเด็นสำคัญคือในสภามีแต่ทหาร

3. ข้อท้าทายของทีม OSB ในการทำงาน

พวกเราไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ และข้อมูลในการเขียนแผนในแผน ววน. ไม่มีเลย จึงต้องจัดตั้งทีม SAT นอกจากนี้ ความชำนาญของทีมเราก็อาจตรงสายและไม่ตรงสาย เพราะในอดีตพวกเราเน้นเรื่องการจัดการ (management) แต่พอมาเป็น O Inclusiveness ส่งผลให้การทำงานไม่เพียงการจัดการ แต่ยังมีงานด้านเนื้อหาอีกด้วย ทั้งนี้ เราไม่มีข้อมูลสะท้อนกลับ (feedback)

นอกจากนี้ แผนงานย่อยที่ PMU เสนอขึ้นมาค่อนข้างมีความเป็นอิสระซึ่งเขียนให้สอดคล้องกับ KR ทว่า ปัญหาคือข้อมูล (Data) ของประเทศเรามีไม่พอ อีกทั้งในระหว่างปียังมีการปรับ KR เช่น แผนสังคมสูงวัย ก็จะมีการหารือระหว่างคณะอนุกรรมการ กับ OSB ซึ่งมีการพูดคุยกับตัวแสดงอื่น รวมถึง SAT ในส่วนนี้ก็คือ Role Model ซึ่งก็คือทีมวิชาการที่ช่วยให้เราเห็นว่าทิศทางเป็นยังไง

ในแง่นี้ กลุ่มภารกิจทั้ง 4 กลุ่ม (OSB) จึงไม่ได้รู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ลึกมากนัก จึงจำเป็นต้องตั้งทีม SAT เข้ามาช่วย ในฐานะตัวกลางในการขับเคลื่อน เช่น กรณีของ อาจารย์รพีพันธุ์ ก็จะมีเครือข่ายที่สามารถขับเคลื่อนต่อได้

4. PMU

ในการจัดสรรทุน PMU จะทำหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะส่วนของตัวเอง และ PMU ต้องมีการเขียนแผนย่อยให้ตรงตาม OKR ซึ่งมีการแบ่งเค้กกันไว้แล้ว ยกตัวอย่างเช่น สำนักนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.) จะเน้นเรื่องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ซึ่ง สนช. จะมี Node ในพื้นที่แต่ละภูมิภาค เช่น ตามมหาลัยต่าง ๆ ซึ่งส่วนนี้น่าสนใจ ขณะเดียวกัน บพค. ถูกตั้งมาเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร แต่ วช. ก็ใช้กฎหมายมายืนยีนว่าเรื่องกำลังคน วช. ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า วช.พยายามบรรจุกลไกแบบเดิมเข้ามาภายใต้ P9 อีกด้วย

ทั้งนี้ ในการพูดคุยพบว่าการประชุมกับ วช. มีความยากลำบาก เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ที่ วช. ส่งมาร่วมประชุมไม่มีอำนาจตัดสินใจ

5. หน่วยงานที่ดูแลระบบ NRIIS

จากพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องระบุว่า วช. คือผู้ดูแลระบบ แต่ สกสว. ก็มีฝ่ายที่ร่วมดูแลระบบ NRIIS ด้วย แต่การแก้ไขระบบก็มีความยากลำบาก เหตุเพราะมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจ วช. ไว้ **6. ประเด็นอื่น ๆ**

เจ้าหน้าที่ สกสว. ชี้ว่าผู้มีอำนาจจัดสรรทุนมองว่าปัจจุบันงบประมาณสนับสนุนทุนของสังศาสตร์มีมากแล้ว และบางครั้งพวกเขานิยามสังคมศาสตร์แตกต่างจากเรา

อีกทั้ง ยังมีการถกเถียงถึงการวัดผลทางด้านสังคมศาสตร์ว่า บางอย่างไม่สามารถวัดได้ ทว่าพวกเขามองว่ามันวัดได้ ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้เกณฑ์อะไรในการวัด นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงชื่อวิภารัตน์ ดีอ่อง

7. ข้อเสนอที่ได้จากการประชุม

แผนที่ควรให้ความสำคัญกับประเด็นด้านสังคมศาสตร์คือ P ต่าง ๆ ประกอบด้วย 9, 11, 13, 14, 17, 18, 21, 22, 23, 24 และ 25 ซึ่งทางทีมศูนย์มานุษยวิทยาฯ จะทำการอ่านแผน OKR เพื่อศึกษาช่องโหว่เพื่อสร้างเป็ฯข้อเสนอในการแก้แผนในช่วงกลางปี

ทั้งนี้ ทางทีม สกสว. อยากให้มีการรวม P12 เรื่องคอร์รัปชัน เข้าไปด้วย ที่มาของแผน P12 พบว่ามาจากวีรสิทธิ์ สิทธิไกร (อดีต ประธานอนุแผน) นักรัฐศาสตร์ซึ่งทำงานเกี่ยวกับโรคเอดส์ด้วย ซึ่งไม่เพียงออกแบบแผนนี้เท่านั้นแต่ยังออกแบบแผนอื่นอีกด้วย และในปัจจุบันได้มีการแต่งตั้งวีรพงษ์ แพรสุวรรณ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์เพื่อทำหน้าที่แทนวีรสิทธิ์ สิทธิไกร โดยมีหน้าที่ให้ความเห็นชอบแผน (P) ต่าง ๆ

จากข้อเสนอของเจ้าหน้าที่ สกสว. ที่อยากให้ทีมศูนย์ฯ ทำการศึกษา P12 ในประเด็นนี้ทางทีมศูนย์มานุษยวิทยาจะทำการพูดคุยกับอาจารย์แพรอีกทีถึงความเป็นไปได้ในการศึกษาแผนนี้

กิจกรรมการสนทนากลุมออนไลน์ แผนงานวิจัยสังคมศาสตร์ (วันที่ 19 สิงหาคม 2567 ผ่านทางช่องทาง ZOOM Meeting เวลา 09.30 – 12.30 น.)

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

1.	รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2.	รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3.	ศ. ดร. ธงชัย วินิจจะกูล	University of Wisconsin-Madison
4.	รศ.ดร. ศิริจิต สุนันต๊ะ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มาวิทยาลัยมหิดล
5.	ผศ.ดร.จันทนี เจริญศรี	คณะสังวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	ผศ.ดร.อัมพร หมาดเด็น	คณะสังวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
8.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10.	นางสาวจารุวรรณ ด้วงคำจันทร์	ผู้ช่วยวิจัยโครงการฯ

กิจกรรมการสนทนากลุม ครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาการวิจัยฯ ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เพื่อรับฟังเสียงสะท้อนและประสบการณ์การขอทุนวิจัยจากต่างประเทศของนักวิชาการและนักวิจัย โดยเฉพาะสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 4 ท่าน ได้แก่ **ศ.ดร.ธงชัย วินิจจะกูล** ภาควิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประวัติศาสตร์ไทย มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน แมดิสัน **รศ.ดร.ศิริจิต สุนันต๊ะ** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล **ผศ.ดร.จันทนี เจริญศรี** คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ **ผศ.ดร.อัมพร หมาดเด็น** คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ดำเนินการประชุมคือ รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร และ รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา อธิบายความเป็นมาของโครงการว่า ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2553-2562) ทุนวิจัยที่ สกสว. ให้แก่นักวิจัยในไทยมักเอนเอียงไปทางงานวิจัยแนวปฏิฐานนิยม (positivism) งานวิจัยประยุกต์ และงานวิจัยเชิงนโยบาย แต่งานวิจัยความรู้พื้นฐาน (basic research) งานวิจัยเชิงวิพากษ์ หรืองานวิจัยเชิงมนุษยนิยม ยังมีน้อย และเกณฑ์หรือตัวชี้วัดงานวิจัยมักเป็นเชิงปริมาณ ซึ่งสายวิทยาศาสตร์อาจปรับตัวได้เร็วกว่าสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นอกจากนี้ หลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา กรอบการวิจัยภายในประเทศไทยต้องเขียนให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งถือเป็นแผนแม่บท (masterplan) จนส่งผลกระทบต่อนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ที่มักเสนองานหรือมุมมองที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐและนโยบายของรัฐ

สกสว. จึงร่วมกับศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ศมส.) ปรับปรุงแผนงานให้ทุนวิจัยของสายสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม ซึ่งยังไม่ได้จัดการอย่างเป็นระบบดีนัก วาระสำคัญของการประชุมคือ ประสบการณ์ขอทุนวิจัยจากต่างประเทศ ทั้งในเรื่องของหัวข้อวิจัย จำนวนเงิน กระบวนการของการขอทุน เงื่อนไขของทุน การประเมินคุณค่าของงานต่อสังคม สภาพแวดล้อมของทุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในประเทศต่าง ๆ ตลอดจนที่มาของแหล่งทุน

ธงชัย วินิจจะกูล เสนอว่า ปัญหาเรื่องความแตกต่างกันของงานวิจัยสายสังคมศาสตร์กับสายวิทยาศาสตร์เป็นปัญหาในหลายประเทศ ไม่เฉพาะกับประเทศไทยเท่านั้น แต่ในประเทศอื่น ๆ สามารถปรับตัว และเปิดรับความหลากหลายในการให้ทุนมากขึ้นตามลำดับ

ในฐานะที่เคยได้รับทุนวิจัยหลายประเภท อาทิ ทุนวิจัยรายบุคคล ทุนวิจัยแบบเป็นทีม ทุนแลกเปลี่ยนเป็นนักวิจัยของสถาบันอื่นชั่วคราว รวมถึงเคยเป็นกรรมการพิจารณาให้ทุนเอง ธงชัยอธิบายว่า โครงสร้างการให้ทุนในแต่ละประเทศต่างกัน เช่น

ในสหรัฐอเมริกา นอกจากทุนเอกชนอย่างกลุ่มองค์กรการกุศล (philanthropist) กลุ่มศาสนานิกายต่าง ๆ บริษัทยา และบริษัทคมนาคมแล้ว ยังมีแหล่งทุนใหญ่ของรัฐบาลกลาง ซึ่งเกิดจากฐานคิดว่า รัฐบาลกลางควรสนับสนุนงานวิจัยที่ไม่มีผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม ทั้งด้านนโยบายและด้านเศรษฐกิจ และถูกละเลยจากภาคเอกชน แม้เป็นเจ้าของทุน แต่รัฐไม่ใช่ผู้ตัดสินใจและกำกับทิศทางของทุน เนื่องจากมีผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ การพิจารณาให้ทุนจึงมีลักษณะ organic และ bottom up

สำหรับนักวิจัยสายสังคมศาสตร์ในสหรัฐ แหล่งทุนที่ใหญ่ที่สุดคือ มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่เน้นการวิจัย (research university) ซึ่งมีพันธกิจต้องจัดหาทุนให้บุคลากรอยู่แล้ว ส่วนมหาวิทยาลัยที่เน้นการเรียนการสอนอาจจัดสรรทุนวิจัยลดหลั่นลงมา แต่เปิดให้บุคลากรไปแข่งขันขอรับทุนจากแหล่งทุนภายนอก ดังนั้น แหล่งทุนวิจัยในสหรัฐจึงมีหลากหลายขณะเดียวกันในยุโรป แคนาดา หรือออสเตรเลีย สถาบันการศึกษาและแหล่งทุนวิจัยยังมีจำนวนน้อย และส่วนใหญ่อยู่ใต้สังกัดรัฐ การให้ทุนวิจัยจึงมีลักษณะรวมศูนย์ เน้นการวิจัยเชิงนโยบาย และไม่หลากหลายเท่าสหรัฐอเมริกา

ในกรณีของไทย ธงชัยเห็นว่า เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบก็ต้องปรับตัวในหลายด้าน นอกจากเรื่องระบบบริหารและการเงินแล้วยังต้องปรับปรุงเรื่องงานวิจัยด้วย ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจในพื้นฐานของแต่ละสาขาวิชา ความต้องการและสถานะของผู้วิจัย (นักศึกษาปริญญาเอก อาจารย์ใหม่ อาจารย์เก่า) จุดประสงค์และลักษณะของงานวิจัย (โครงการใหม่ โครงการเดิม โครงการต่อยอด) เนื่องจากงานวิจัยบางประเภท นักวิจัยไม่ได้ต้องการเงินทุนมากเท่ากับเวลา หากมีทุนประเภท Buy-out teaching ที่เอื้อให้พ้นจากภาระการสอนก็จะช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักวิจัย ซึ่งยังไม่ค่อยมีหน่วยงานไหนเข้าใจ

นอกจากนี้ โครงสร้างสถาบันการศึกษาและแหล่งทุนวิจัยของไทยยังคล้ายเกาหลีใต้หรือสิงคโปร์ ซึ่งเน้นการสอนเชิงเทคนิค และผลิตคนไปทำงานในระบบราชการ แต่ไม่เน้นวิจัยความรู้พื้นฐานหรือเชิงวิพากษ์ ซึ่งถือเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย เอาไปใช้งานไม่ได้ และอาจเสียเงินโดยเปล่าประโยชน์ ธงชัยเห็นว่า ฐานคิดที่ตกทอดจากระบบอาณานิคมและได้รับอิทธิพลจากสายวิทยาศาสตร์เช่นนี้ส่งผลต่อการวัดผลงานวิจัย ซึ่งมักกำหนดตัวชี้วัดเชิงปริมาณ และการตีพิมพ์ผลงาน (publication) ทั้งที่จริง แหล่งทุนควรให้ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัยบางประเภท รวมถึงโอกาสที่งานวิจัยนั้นอาจล้มเหลวหรือไม่ได้คำตอบ โดยมีเงื่อนไขว่า หากเป็นการให้ทุนระยะยาวหลายปี แหล่งทุนต้องมีโอกาสตรวจสอบความก้าวหน้าของงานวิจัย

ศิริจิต สุนันต๊ะ มีประสบการณ์รับทุนวิจัยประเภททุนความร่วมมือ (collaboration) จากหน่วยงานต่างประเทศแถบยุโรป งานวิจัยส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศต่าง ๆ ในแต่ละด้าน เนื่องจากในยุโรปมีกระแสการผลิตความรู้ที่รื้อความเป็นอาณานิคม (decolonizing knowledge production) และกำหนดให้ผู้รับทุนวิจัยยุโรปร่วมมือหรือหาภาคี (partner) กับนักวิจัยในภูมิภาคอื่น เพื่อให้ความรู้จากงานวิจัยมีมุมมองที่หลากหลาย และไม่ยึดยุโรปเป็นศูนย์กลาง (Eurocentric) อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ให้ทุนจะกำหนดธีมวิจัยไว้กว้างครอบคลุมหลายมิติ แต่หน่วยงานรับผิดชอบในประเทศภาคีเองอาจตีโจทย์ให้แคบลงจนงานวิจัยสายสังคมศาสตร์ไม่เข้าข่ายว่ามีคุณสมบัติเลย

ศิริจิตยังเปรียบเทียบแหล่งให้ทุนนอกกับแหล่งให้ทุนไทยว่า ทำงานไม่ตรงตามตาราง เช่น ประกาศผลทุนล่าช้า ทั้งที่ควรเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการทำงาน จนส่งผลกระทบต่อชีวิตของนักวิจัย ทำให้บางปีไม่ผ่านการประเมินผลงาน

จันทนี เจริญศรี ซึ่งทำวิจัยด้านการอพยพโยกย้ายถิ่นของแรงงาน มีประสบการณ์ได้ทุนวิจัยไทยน้อย เนื่องจากหน่วยให้ทุนมักกำหนดว่า ต้องทำวิจัยภายในประเทศเท่านั้น ทำให้ต้องขอทุนจากต่างประเทศ เช่น มหาวิทยาลัยในนอร์เวย์ โมเดลทุนต่างประเทศนี้ตอบโจทย์นักวิจัยที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยไทย ซึ่งต้องรับภาระงานสอนหลายวิชาในแต่ละเทอมจนไม่มีเวลาทำวิจัย นักวิจัยจะได้รับทั้งเงินทุนมาชดเชยช่วงที่ไม่ต้องทำงานสอน และเป็นทุนระยะยาวคือ 3 ปี ซึ่งเหมาะกับสายสังคมศาสตร์

ทั้งศิริจิตและอัมพรเห็นว่า ทุนวิจัยต่างประเทศไม่เน้นผลลัพธ์ที่การตีพิมพ์ผลงานเพียงอย่างเดียว แต่ยังนับรวมผลกระทบต่อสังคม (impact) ด้วย เช่น ผลกระทบเชิงนโยบายเรื่องการย้ายถิ่นภายในยุโรป การจัดเสวนาวิชาการ และการจัดนิทรรศการให้ความรู้หรือเปลี่ยนมุมมองของคน แม้ต้องส่งรายงานวิจัย แต่ก็เป็นรายงานเชิงเทคนิคและรายงานการเงิน ไม่ใช่ตัวเล่มฉบับสมบูรณ์

อัมพร หมาดเด็น เคยได้รับทุนวิจัยหลายประเภทจากองค์กรระหว่างประเทศหรือหน่วยงานนอกประเทศไทย อาทิ ทุนวิจัยความรู้พื้นฐาน ทุนวิจัยเชิงปฏิบัติ (action research) และข้อเสนอเชิงนโยบาย (policy brief) หน่วยงานที่ให้ทุนส่วนใหญ่มักเคยทำงานร่วมกันมาก่อน เช่น UNICEF Oxfam ในประเด็นที่อัมพรเชี่ยวชาญ อาทิ สตรีศึกษา ความรุนแรงเกี่ยวกับเพศ หากเป็นโครงการวิจัยขนาดใหญ่ นักวิจัยที่ได้รับเลือกเป็นหัวหน้าจะดึงนักวิชาการในแวดวงที่เชี่ยวชาญประเด็นนั้น ๆ ร่วมทีมวิจัย และต้อง

เขียนเค้าโครงวิจัยกับงบประมาณที่ใช้ในโครงการ จำนวนผู้ร่วมวิจัยและระยะเวลาของโครงการมีผลต่อจำนวนงบประมาณของทุน ตัวอย่างเช่นโครงการวิจัยระยะ 6 เดือน งบประมาณ 500,000 บาท หากมีผู้วิจัยหนึ่งคน อาจมีการต่อรองให้ตัดงบหรือขอให้ชี้แจงเหตุผลที่ต้องใช้งบ งานวิจัยประเภทนี้นักวิจัยมีอิสระในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมา เนื่องจากผู้ให้ทุนเชื่อว่านักวิจัยเป็นผู้เชี่ยวชาญในประเด็นนั้นอยู่แล้ว

ในกรณีข้อเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งมักเป็นการให้ทุนระยะสั้น เช่น 3 เดือน และต้องประชุมกับองค์กรให้ทุนเป็นประจำเพื่อกำหนดทิศทางงานวิจัย ผู้รับทุนจะรับก็ต่อเมื่อสนใจประเด็น ซึ่งปกติแล้วเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ยาก หรือบางครั้งอาจเป็นทุนวิจัยให้สังเคราะห์องค์ความรู้ (knowledge brief) และทำงานวิจัยความรู้พื้นฐาน ที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยระยะยาว งานสังเคราะห์องค์ความรู้จะได้ทุนประมาณ 300,000 บาท/6 เดือน หากผู้วิจัยต้องเสนอนโยบายแก้ปัญหา (intervention program) ด้วยก็จะประมาณ 500,000-700,000 บาท/7-12 เดือน

อัมพรให้เหตุผลที่ขอทุนวิจัยในไทยน้อยว่า มีระบบระเบียบแบบหน่วยงานราชการที่ซับซ้อน มีเป้าประสงค์หรือผลที่คาดว่าจะได้รับ (output) ที่ผู้วิจัยสายสังคมศาสตร์ไม่สามารถทำได้ กระบวนการ (procedure) ขอทุนยุ่งยากและใช้เวลานาน ในบางกรณีแม้จะตกลงกัน หรือกระทั่งอบรมเชิงปฏิบัติ (workshop) กันแล้ว แต่หน่วยงานให้ทุนกลับหายเงียบไป เมื่อรู้อีกทีก็มีทีมวิจัยอื่นได้รับทุนไปแล้ว อัมพรเห็นว่า นี่อาจเป็นสาเหตุให้นักวิจัยสังคมศาสตร์ในไทยส่วนใหญ่หันไปขอทุนวิจัยจากต่างประเทศ

ช่วงท้ายการประชุม มีการสรุปว่า แผนงานการวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของ สกสว. ซึ่งมุ่งพัฒนาสังคมขจัดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มโอกาสและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาสังคมคุณธรรม หรือสร้างสังคมที่ไร้ความรุนแรง อาจดูเป็นยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมและโอบรับงานวิจัยที่หลากหลาย แต่เมื่อยุทธศาสตร์เหล่านี้มักถูกแปลเป็นตัวชี้วัดเชิงเศรษฐกิจหรือเชิงปริมาณ เช่น สร้างรายได้แก่ชุมชนเท่าไหร่ ยกระดับค่าครองชีพหรือไม่ ทำให้นักวิจัยสายสังคมศาสตร์ไม่สามารถส่งข้อเสนองานวิจัยที่เป็นความรู้พื้นฐานได้เลย

ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอว่า การตั้งยุทธศาสตร์หรือกำหนดกรอบเป็นสมมติฐานที่ผิดตั้งแต่ต้น และไม่เปิดโอกาสให้นักวิจัยสายสังคมศาสตร์ที่มีข้อมูลภาคสนามใหม่ ๆ เสนอสิ่งที่ต่างออกไปจากโจทย์หรือประเด็นที่คนกำหนดยุทธศาสตร์ชาติไม่ได้คำนึงถึง และเสนอว่า ควรมีแผนงานที่รองรับข้อเสนอหรืองานวิจัยใหม่ ๆ ที่ไม่อาจจัดเข้ากล่องหรือแผนยุทธศาสตร์เดิมที่มีอยู่ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงข้อเสนอเชิงวิพากษ์ตัวนโยบายและรัฐเอง เช่น ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐแบบไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมและบริบทของพื้นที่ ซึ่งควรบันทึกไว้ในรูปแบบงานวิจัย นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้นักวิจัยสายสังคมศาสตร์รุ่นใหม่เข้าถึงทุนและเก็บเกี่ยวประสบการณ์วิจัย

กิจกรรมการสนทนากลุ่มออนไลน์ แผนงานวิจัยศิลปกรรมศาสตร์ (วันที่ 3 กันยายน 2567 ผ่านทางช่องทาง ZOOM Meeting เวลา 9.30-12.00 น.)

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

1.	อ.ดร.ณรงค์ ปรางค์เจริญ	มหาวิทยาลัยมหิดล (ดนตรี)
2.	รศ.ดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (การแสดง)
3.	ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ทัศนศิลป์)
4.	ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
5.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
8.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

โครงการนี้เป็นการร่วมมือกันระหว่างศูนย์มานุษยวิทยาสิริธรกับ สกสว. เพื่อปรับปรุงแผน ววน. โดยมีการแบ่งทีมวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละทีมจะรีวิวแผน ววน. ที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งนี้ แผนหลายส่วนยังมีช่องว่าและข้อจำกัดที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ของพวกเรา

วันนี้ จึงเชิญนักวิชาการด้านศิลปกรรมศาสตร์ ดนตรี ศิลปะการแสดง และงานที่เกี่ยวข้อง ทีมศิลปกรรมศาสตร์จะขับเคลื่อนด้านนี้ โดยในปีงบประมาณ 2568 เราจะจัดประชุมร่วมกับ PMU เพื่อให้ผู้บริหารนำข้อเสนอของเราไปปรับแผน ครั้งนี้มุ่งขับเคลื่อนไปสู่ระดับนโยบายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

อยากชวนแลกเปลี่ยนว่าแผนมีปัญหาและมีข้อจำกัดอย่างไรสำหรับการศึกษาด้านศิลปกรรมศาสตร์ แต่ประเด็นแรกอยากให้วิทยากรกล่าวถึงการจัดสรรทุนโดยการมองจากข้างนอกเข้ามาข้างใน กล่าวคือการจัดสรรทุนด้านศิลปกรรมศาสตร์ในต่างประเทศมีลักษณะอย่างไร เช่น สนับสนุนทุนอย่างไร เพื่ออะไร โจทย์วิจัยเป็นอย่างไร และการประเมินผลวิจัยเป็นอย่างไร

รศ.ดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์

ไม่ค่อยได้รับทุนวิจัยมากนัก แต่เมื่อครั้งเริ่มทำงานเคยมีโอกาสได้ทุนวิจัยจาก สกว. อ.เจตนาได้ริเริ่มบุกเบิกวัฒนธรรมการวิจารณ์ด้านศิลปะ ซึ่งในครั้งนี้เราเป็นหัวหน้าโครงการ

จากการทำวิจัยข้างต้นพบว่าหัวข้อนี้มีความท้าทายเพราะหัวข้อการวิจัยของโครงการมีความใหม่ เราต้องกลับไปที่ข้อมูลปฐมภูมิทั้งหมดที่ตีพิมพ์ กล่าวคือเราย้อนไปเก็บข้อมูลทั้งหมดในช่วงก่อนปี 2475 จากนั้น นำข้อมูลมาจำแนกว่ามีกี่ประเภทในประเทศนี้ เช่น งานประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลทั่วไป ไปจนถึงการเขียนบทความวิชาการ

โครงการนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของสายการละคร เราเป็นหัวหน้าสายการละคร การย้อนกลับไปยังข้อมูลปฐมภูมิทำให้เห็นว่าเรามองการละครอย่างไร ทั้งนี้ เราก็สนใจบริบทที่ก่อให้เกิดการวิจารณ์ด้วย เรามองว่าทำอย่างไรการวิจารณ์จะเป็นวัฒนธรรมที่เกื้อกูลต่อการสร้างงานศิลปะที่ก้าวหน้า ท้าทายความเชื่อและตอบรับกับสังคมร่วมสมัย อันนี้คือลักษณะของงานคร่าว ๆ ที่เราทำทีมของเราและทีมจากอีก 3 สาขาวิชา เราอยู่ในยุคบุกเบิกของการวิจารณ์และเราได้รับรางวัลงานวิจัยดีเด่นแห่งชาติ ในสมัยนั้นยังไม่มีกรอบที่มาตัดสินว่าโครงการเราจะไปท้าทายศีลธรรม เรามีอิสระระดับหนึ่งในการทำงาน ในเวลาต่อมาเราไปเรียนต่อปริญญาเอกที่ฮาวายและยังคงทำงานเรื่อง Transition

จากข้อมูลพื้นฐานพัฒนาการของการละครพบว่า การศึกษาในประเทศไทยเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เช่น ไม่ท้าทายเท่าไหร่ แต่ก็มีกรณีของพิเชษฐ์ กลั่นชื่น ที่ท้าทาย แต่นอกเหนือจากนั้นก็ไม่ได้ท้าทายอะไรมากนัก

ในแง่นี้ พัฒนาการของการนาฏศิลป์ไทยจึงเป็นแบบเส้นตรง (linear) ไม่ได้ก้าวกระโดด กล่าวคือ จากการย้อนกลับไปศึกษาข้อมูลปฐมภูมิก่อนปี 2475 พบว่า สายนาฏศิลป์ไทยพัฒนาตัวเองในแนวระนาบ สะท้อนให้เห็นจากวิทยานิพนธ์ที่มาจากสายศิลปกรรมศาสตร์ทั้งในจุฬาฯ และมหาวิทยาลัยอื่น ส่วนใหญ่เป็นแนว Narrative และ Descriptive เป็นการศึกษาแนวประวัติศาสตร์หมดเลย แต่ปัจจุบันไม่รู้ว่าไปถึงไหน แต่ที่น่าตกใจคือ ตลอด 70 ปีที่ผานมา มีการทำบันทึกทางวิชาการน้อยมาก และมีตำราหลักในการศึกษาเพียงแค่ 2 เล่ม ผู้ศึกษาทุกคนได้อ้างตำราเดียวกันทั้งหมด ในแง่นี้ จึงมองว่าการศึกษาไม่ได้ไปไหน เนื่องจากเป็นการศึกษาแนวประวัติศาสตร์ธรรมดา โดยขาดการศึกษาแนววิพากษ์และการตั้งคำถาม

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

อยากถามต่อว่า การขาดการคิดแบบวิพากษ์คือธรรมชาติของวิชาการเหล่านี้ มันส่งผลต่อการขอทุนวิจัย มันเกิดปัญหาต่อกระบวนการขอทุนวิจัยไหมครับ

รศ.ดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์

ในต่างประเทศเขาสนับสนุนวิจัยเพื่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ (critical) ทว่าในประเทศไทย กรอบการให้ทุนวิจัยจำกัดในสมัยนั้นเขาอาจไม่ได้เขียนตรง ๆ แต่เราต้องเซ็นเซอร์ (censor) ตัวเองในการขอทุนวิจัยในไทย กล่าวคือ ในไทยมีกรอบคิดเชิงวัฒนธรรมที่แข็งแรง Cultural Hegemony ส่งผลต่อการฝึกฝนศิลปินที่ฝังมาแต่เด็ก จึงไม่ง่ายที่จะทำให้เขาเกิดมุมมองอื่น

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

ในต่างประเทศมีตัวชี้วัดที่สะท้อนการวิพากษ์หรือไม่

รศ.ดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์

ในเบื้องต้น เมื่อตอนเรียนป.เอก เราเสนอโครงร่างการวิจัยไปแบะเราได้รับทุนวิจัย เนื่องจากงานเราเป็นงานที่ท้าทายกรอบคิดสาขาการละครทั้งในไทยและต่างประเทศ เขาคงสนใจว่างานวิจัยเรามีวิธีคิดที่แปลกใหม่ ในสังคมต่างประเทศเขาให้ความสำคัญกับความสามารถในการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ ๆ รวมถึงสนใจที่นักวิจัยสามารถมองเห็นปัญหาในสังคมที่เขาเผชิญ การวิจัยมีไว้เพื่อลองสำรวจปัญหานั้นว่าปัญหานั้นเกิดขึ้นเพราะอะไร และจะมีแนวทางแก้ปัญหาอย่างไร ดังนั้น จึงปล่อยให้นักวิจัยมีอิสระในการทำงาน

สวนทางกับการวิจัยแนวเส้นตรง (linear) ซึ่งสามารถทำได้ตลอด เพราะเป็นการค้นพบเชิงประวัติศาสตร์ ที่ไม่ได้มีความท้าทายอะไร ดังนั้น การศึกษาในระดับปริญญาโทและระดับปริญญาเอกต้องทำอะไรที่ท้าทายตัวเราเองและวิชาการ เพื่อขับเคลื่อนให้ก้าวหน้ามากขึ้น

เมื่อครั้งเรียนปริญญาเอก เราศึกษาการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน (social movement) ของการละครในประเทศไทย เรามีข้อมูลและหลักฐานเยอะมาก ในเวลาต่อมา เราได้รับทุน Fulbright Thailand ซึ่งมักเข้าใจผิดว่าทุนนี้ให้เฉพาะคนที่ไปศึกษาต่อ แต่ทุนที่เราได้รับคือ TDS ซึ่งให้ทุนเราไปทำงานที่อเมริกา ระยะเวลา 3-6 เดือน ทุนนี้จะจัดสรรให้ปีละ 3 คน เราเป็นคนแรกที่ได้ไปทำวิจัยด้านละครเวที Theater Art ผู้ให้ทุนบอกว่าทุนนี้มักจัดสรรให้การศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นหลัก เราจึงเป็นคนแรก

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

ตอนขอทุน Fulbright Thailand อยากทราบว่า อาจารย์เขียนข้อเสนออย่างไรให้สามารถได้ทุนนี้

รศ.ดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์

หัวข้อที่เราสนใจศึกษานั้น ข้อมูลมันล้อแหลมและเกี่ยวกับความปลอดภัยของศิลปินในไทย เราได้ไปทำงานช่วงหลังการแพร่ระบาทของโควิด-19 เพราะหากมหาวิทยาลัยที่นั้นไม่ตอบรับ เราก็ไปไม่ได้

ตอนที่สมัครขอทุน เรามองว่างานเราเป็นหัวข้อที่เราใช้ประโยชน์นั้นได้มากที่สุด กล่าวคือ เราชี้ว่าทำไมเราต้องไปทำงานนี้ที่อเมริกา เหตุเพราะที่ประเทศไทยไม่ได้มีฐานข้อมูลหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่เราศึกษา นอกจากงานของเรา ก็ไม่มีใครศึกษาเลย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องไปอเมริกาเพราะมีเสรีภาพ

ในส่วนของเนื้อหาของงานวิจัยที่เสนอขอทุนต้องชี้ว่างานเรามีประโยชน์ต่อสาขาของเราและวงกว้างอย่างไร เราทำเรื่องสารคดีและทำละครทดลอง ซึ่งประสบความสำเร็จและมีการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ชม เช่น ถนอม ชาภักดี และบางกอกโพสต์ ซึ่งเป็นบทวิจารณ์ที่ สกสว. ไม่สนใจ

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

ทำไมจึงมองว่า สกสว. ไม่สนใจ?

รศ.ดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์

เมื่อ 10 ปีที่แล้ว เราเคยไปฟังการนำเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิของ วช. 2 ครั้ง แนะนำวิธีการขอทุนของ วช. พบว่า กรอบที่เขาให้ทุนนั้นมีลักษณะแคบ เขาให้ทุนกด้านนาฏศิลป์ที่เป็นแนวประเพณีเท่านั้น จึงมองว่าหากเราไม่สนใจหัวข้อนี้ เราจะไปขอทุนวิจัยที่ไหนได้ ในกรณีของผู้ทรงฯ พบว่ามีหลายคน บางคนก็เปิดกว้างให้กับทุนวิจัยด้านทัศนศิลป์ ผู้ทรงฯ คือคนชี้นิ้วตัดสินใจว่าจะให้ทุนแก่ใคร

ในสายเรา ผู้ทรงฯ มักมีกรอบจำกัดและมักให้ทุนที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ยึดแนวทางรัฐบาลเป็นที่ตั้ง เช่น การกำหนดว่าต้องเป็นนาฏศิลป์ไทยเท่านั้น เราได้สอบถามว่าทำไมไม่เปิดกว้างเหมือนสายอื่นที่ไม่จำกัดแค่เรื่องประเพณี อย่างไรก็ดี เราไม่ได้รับคำตอบ ในปัจจุบันไม่ทราบว่ากรอบเปลี่ยนไปยัง ล่าสุด มีกฎหมายว่าด้วยการวิจัยที่เป็นที่ถกเถียงในสังคม เรามองว่าจะทำให้สถานการณ์หนักกว่าเดิมมาก

สำหรับทุน Fulbright เราสนใจละครเชิงสารคดี เพราะมันทำเรื่องที่ท้าทายความเชื่อหรือกรอบคิดเดิม ๆ เพราะสารคดีไปเตะเรื่องข้อเท็จจริงและนำมาสร้างเป็นงานศิลปะ ในต่างประเทศมีหลายรูปแบบ ทั้งนี้ แม้จะไปอเมริกา แต่เราเจอหลักฐานจากยุโรป จากประเทศที่มีเสรีภาพ เราจะพบว่าเขาไปไกลมาก เช่น นักวิชาการเยอรมัน ไปทำวิจัยเกี่ยวกับประเทศในแอฟริกาคือคองโก ซึ่งใช้แรงงานคนสีผิวขุดเหมือง ซึ่งมันเป็นพิษต่อคนที่ไปขุด แรงงานที่ไปทำจึงมีความเสี่ยงสูง เพราะเป็นแร่ธาตุที่นำมาใช้ประโยชน์อุตสาหกรรมในยุโปร โดยผู้วิจัยเจออุปสรรคหลายอย่างเช่น อำนาจท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่น ฯลฯ โดยเขาลงไปทำงาน

แบบชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography) เข้าไปทำความรู้จักและต้องแจ้งแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบถึงการศึกษาและเขายินยอมให้ข้อมูลหรือไม่

งานคนนี้จึงมีท้าทาย เขาสนิทสนมกับชาวบ้านถึงขั้นที่ว่า คนทำงานในพื้นที่ยอมรับว่ามีปัญหา โดยเขานำคนที่มีตำแหน่งในประเทศคองโกไปเล่นละครที่ยุโรป ละครของเขาเป็นการแสดงแนวสอบปากคำ เหมือนเหตุการณ์ในศาล คนที่ร่วมแสดงมาจากคองโกจริง ๆ และมีนักแสดงเข้าไปร่วมโต้ตอบกับคนที่เป็นเหยื่อ นี่คือตัวอย่างละครเชิงสารคดีในต่างประเทศที่ไปไกล ตั้งคำถามต่อภาคธุรกิจ การละเมิดสิทธิมนุษยชน

มหาวิทยาลัยที่เราไปทำงานด้วยมีเครือข่ายทั่วโลก ทำให้เรามีเครือข่ายในเรื่องที่เราสนใจ นอกจากนี้ เนื้อหางานแสดงอื่นก็มีการแตะประเด็นเรื่องศาสนา สัมภาษณ์แม่ชี เขาก็เอาข้อเท็จจริงมาประมวลเพื่อทำละครเวที เช่น เหตุการณ์นักข่าวคนหนึ่ง นัดหมายแม่ชีมาให้ข้อมูล เป็นต้น

กรณีที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นการท้าทายความเชื่อศาสนาอย่างมาก โดยละครเชิงสารคดีของเขาไม่มีข้อจำกัด แต่ในเมืองไทยนั้นยากมากที่จะทำงานแนวนี้

ตอนที่ขอทุน Fulbright ก็ชี้ว่าเราสนใจอะไรแบบนี้ เราได้มีโอกาสทำสองเรื่อง พบว่า ในไทยมีความยากลำบากในการหาเพิ่มที่สนใจแนวคิดเชิงนวัตกรรมการละคร แต่ทุกวันนี้ เริ่มมีคนทำสารคดีแบบเดี่ยวเยอะ แต่ในอดีต แทบจะไม่มีใครทำ จากที่กล่าวมา ส่งผลให้กรรมการพิจารณาทุนวิจัยเห็นว่า งานของเราศึกษาในประเทศไทยไม่ได้จริง ๆ ดังนั้น เขาจึงมอบทุนวิจัยให้เรา

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ทุนต่างประเทศดูประโยชน์เชิงกว้าง จึงอยากถามว่า เรื่องผลลัพธ์จากงานวิจัย (output) เขาคาดหวังอะไรกับเรา?

รศ.ดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์

เขาไม่ได้ซีเรียสมากมากนัก เขาให้อิสระกับเราในเรื่อง output ตอนอยู่อเมนิกาก็ได้มีโอกาสบรรยายด้วย ทั้งนี้ ในตอนทำสัญญารับทุนไม่มีเรื่องนี้ แต่ขึ้นอยู่กับตัวเราว่าเราจะสร้างอะไร สัญญาของเขาเรียบง่ายมาก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่หนักมากคือการสัมภาษณ์ทุนวิจัย เนื่องจากมีคณะกรรมการสัมภาษณ์จำนวน 10 คน ซึ่งถามเราว่าจะนำเนื้อหาที่เราค้นพบ ไปต่อยอดทำอะไรได้บ้าง

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

อยากฟังเรื่องราวการจัดสรรทุนวิจัยจากวิทยากรที่มาจากสาขาอื่นบ้าง

อ.ดร.ณรงค์ ปรางค์เจริญ

เคยได้รับทุนวิจัยของ วช. เรื่องงานสร้างสรรค์ โดยงานวิจัยที่ทำคือการแต่งเพลง ซึ่งคล้ายกับทุนวิจัยที่ได้รับจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีอีกทุนวิจัยหัวข้อดนตรีที่มีผลกระทบต่อไฟฟ้าสมอง เพื่อลดความรุนแรง อะไรทำให้น้องสงบมากขึ้น องค์ประกอบอะไรที่ดนตรีช่วยให้ความรุนแรงลดลง งานนี้อาจมีลักษณะแบบวิทยาศาสตร์ ในการทำงานวิจัยนี้มีสองส่วน กล่าวคือ ส่วนแรก ต้องมีข้อมูลวิทยาศาสตร์รองรับว่าฮอร์โมนมีความเปลี่ยนแปลงยังไง กับอีกส่วนคือการสร้างสรรค์

ทุนวิจัยในต่างประเทศคือ USA Foundation จะให้ความสำคัญกับเรื่อง Impact ที่ได้จากงานสร้างสรรค์ใหม่ เขาให้เราลงไปอยู่ในชุมชนและสร้างงานศิลปะในชุมชนเหล่านั้น เราทำงาน 3 ปี โดยทำงานหนึ่งอาทิตย์และพักหนึ่งอาทิตย์ สิ่งที่ได้คือ งานสร้างสรรค์ใหม่ ตอนที่ทำงานมีผู้ให้ข้อมูลประมาณ 500-600 คน เราไปทุกเมือง เราไปคุยเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ผู้ให้ทุนอยากเห็นกิจกรรมที่สร้าง Impact สุดท้ายคือ เราเอาดนตรีมาแต่งเป็นเพลงเรื่อง inclusive ของเมือง หมายถึงการรวมทุกคนมาอยู่ร่วมกัน

จากนั้น แหล่งทุนวิจัยจะส่งคนมาตรวจสอบกิจกรรมที่เราทำ เช่น คุยกับชุมชนว่าได้รับผลกระทบอะไรบ้าง เพื่อประเมินเมินกิจกรรมระหว่างที่เขาให้ทุนวิจัย จากนั้น เขาก็จะมาดูอนเสิร์ตเราจัด ทั้งนี้ ทุนวิจัยนี้มีข้อแม้คือ เราต้องมี Partner คือ Symbiosis กล่าวอีกแบบคือวงกับ Composure ต้องเข้าไปทำงานให้ชมุชน

ในกรณีทุนวิจัยของ Guggenheim Foundation ที่นิวยอร์กพบว่าการสมัครมีความยาก แต่หากได้ทุนแล้วจะง่ายมาก กล่าวคืออยู่บ้านเฉย ๆ ได้เงินเดือน จากนั้นนั่งแต่งเพลงอยู่บ้าน ในแง่นี้เราจึงมีเวลาเยอะในการสร้างงานศิลปะ เพราะสิ่งที่เขาอยากได้คือผลงานชิ้นนั้น เขาให้อิสระเราในการทำงาน นี่จึงเป็น KPI ของเรา จากนั้น การส่งงานก็ส่งเพลงเหล่านั้นไปให้เขาดู เหตุผลที่เรามองว่าง่ายเพราะเราไม่ไปยุ่งกับใคร ไม่ได้มุ่งหวังว่าต้องสร้างผลกระทบอะไร

หากมองย้อนมองประเทศไทยจะพบปัญหาคือ คำนิยามของงานสร้างสรรค์ เนื่องจากมีความไม่ชัดเจน ใครจะเป็นคนทำ ทุกวันนี้เราทำงานสร้างสรรค์กันหมด แต่งเพลงมาทำบ้าอะไร แต่เพลงนั้นไม่มีชีวิตต่อไปหลังจากนั้น ไม่ต่างอะไรจากงานวิจัยขึ้นหิ้ง ที่แย่กว่าคือ งานขึ้นหิ้งหาแค่ output แต่งานแต่งเพลงไม่ได้องค์ความรู้ เพราะเขาไม่ใช่นักแต่งเพลงจริง ปัญหาคือ ไม่มีใครสนใจพวกเขาและหาทางออกให้เขา ไม่ใช่เขาไม่ดี เช่น นักเปียโน เพลงโมทซาร์ท พวกเขาจะสร้างสรรค์ยังไง แต่ประเด็นสำคัญของการสร้างสรรค์คือ เรื่องกระบวนการในการทำงาน เช่น การเปลี่ยนโน๊ตเพลง ให้ผลที่แตกต่างกันหรือไม่ วิธีไหนเล่นแล้วดีกว่า ในแง่นี้เราจะได้องค์ความรู้ที่เป็น Output ที่ช่วยในการทำงาน ดังนั้น ส่วนนี้ต้องใช้งานวิจัยในการทำ แต่ในปัจจุบันมีความมั่ว หากมีตำราคนที่ทำงานก็ได้ประโยชน์ ส่วนนี้จึงสร้างสรรค์มาก ๆ โดยหากมีช่องทางแบบนี้ นักดนตรีอื่น ๆ ก็ได้ประโยชน์

ตอนที่ได้ทุนวิจัยจาก วช. ได้คุยกับผู้ให้ทุนว่า หลังจากที่ได้รับทุนแล้ว ผมจะต้องทำอะไรบ้าง และหลังจากที่เพลงแสดงเสร็จ จะเกิดอะไรขึ้นบ้าง เช่น CD ใหม่ ผมมีคอนเสิร์ตให้น้อง ๆ ที่มาทำงานของผม เขาก็ได้ไปเล่นคอนเสิร์ตที่ต่างประเทศ ทุนวิจัยของ วช. จึงมีประโยชน์ เพราะมันช่วยต่อยอดคนที่ทำงานจริง เพราะเขาได้ไปต่อและได้ประโยชน์ซึ่งไม่ใช่แค่เล่นเพลงจบและเอาไปวางไว้

จึงมองว่า หนึ่งผู้ให้ทุนต้องจำกัดวิธีการแต่ละส่วนเพราะดนตรีมันกว้างมาก สองคือ ข้อจำกัดของวิธีการการส่งงานของทุน วช. แตกต่างจากต่างประเทศมากในสิ่งที่แหล่งทุนอยากได้

ยกตัวอย่างเช่น ผมจะแต่งเพลง เขาบอกว่ายาวเท่าไหร่ ผมบอกว่า 5 นาที แต่เขาบอกว่าสั้นไป เขาอยากได้ 30 นาที ผมก็บอกไปว่าไม่มีประโยชน์ จึงไม่เอาทุน ดังนั้น 10-15 นาที เหมาะสม ผลงานวิจัยที่คุณให้ผมมาจะต่อยอดได้ แต่ถ้าคุณบอกว่ายาว 30-45 นาที ผมไม่ทำ เพราะงานผมไม่มีชีวิตต่อ ท้ายที่สุด กรรมการก็ยืดหยุ่นลงมา แต่โชคดีที่ผมต่อรอง และไม่สนว่าผมจะได้ทุนหรือเปล่า ในทางตรงกันข้าม หากคนอื่นที่อยากได้ทุนมาก ๆ เขาก็ต้องทำตามกฎ เราไม่สนคุณภาพ เราสนแค่ปริมาณ

สำหรับการวัดผลงานวิจัยในอเมริกาจะไม่สน เพราะหากคุณสร้างเพลง เขามั่นใจว่าเราจะทำให้เพลงได้แสดงต่อ เขาสนเรื่องแค่ community impact เช่น คนมองคอนเสิร์ตยังไง นอกจากนี้ยังมีทุน NEA ซึ่งมีเกณฑ์วัดที่ไม่เหมือนกันเช่น จัดคอนเสิร์ตเพื่อะไร มีผลกระทบต่อชุมชน และเรื่องของ Well Being จึงเห็นได้ว่าทุนวิจัยแต่ละส่วนมีข้อจำกัดของมัน

ที่ผ่านมาเราเคยให้ข้อมูลเขาเกี่ยวกับการให้ทุนวิจัยในต่างประเทศ ซึ่งมันเอื้อให้การทำงานมีความง่ายมากขึ้น ผมก็เอาไปชี้ให้กรรมการเห็นและผมโชคดีที่กรรมการยืดหยุ่น ดังนั้น ปัญหาใหญ่น่าจะเป็นแบบนั้น

มากไปกว่านั้น ยังพบอุปสรรคคือกระบวนการขอทุนที่ซับซ้อน ผมต้องจ้างคนมาทำเรื่องเอกสารการเบิกจ่าย ในต่างประเทศผมทำได้ง่าย แต่ในไทยเขาไม่เชื่อใจ ผมจึงสับสนมากเพราะคุณให้ทุนวิจัยเขา โดยหวังว่าเขาจะทำงานและคุณเชื่อว่าจะเป็นผลดีต่อประเทศ แต่คุณกลับไม่เชื่อว่าเขาจะบริหารเงินได้ดี ดังนั้น คุณก็ไม่ต้องให้ทุนเขาตั้งแต่ต้นไหม เพราะคุณไม่ไว้ใจเขาก็อย่าไปให้ทุนเขา แต่ในความเป็นจริง คุณกลับเอาระเบียบการเงินมาคลุม ที่กล่าวมาคือเรื่องของระบบความไว้เนื้อเชื่อใจ (trust)

แตกต่างจากการให้ทุนวิจัยในอเมริกาเพราะเขาให้ทุนเรามาเลย เราก็ทำรายงานส่ง บางเดือนผมใช้เงินเยอะบางเดือนใช้เงินน้อย เช่น บางเดือนต้องนั่งเครื่องบิน เดือนนั้นค่าใช้จ่ายจะเยอะ แต่อีกเดือนไปแค่ครั้งเดียว ค่าใช้จ่ายน้อยมาก ในต่างประเทศเขาก็ไม่ตั้งคำถาม ขอแค่เรามีการชี้แจง

ดังนั้น จึงอยากฝากกรรมการว่า หากเราจะร่างข้อเสนอจริง ๆ เกณฑ์การตรวจสอบต้องยืดหยุ่น เพราะหากสถานการณ์ยังไม่เปลี่ยนแปลง เราจะไม่ได้คนทำงานเก่ง เพราะเขามองว่ามันยุ่งยาก เขาไปเล่นดนตรีได้เงินเยอะกว่า ทำไมต้องมาทำวิจัย ดังนั้นหากอยากได้คนเก่งต้องทำให้มันยืดหยุ่น และต้องทำให้ตรงกับเขา เช่น บางคนอยากเรียนรู้วิธีการ บางคนอยากเอา Pain point มาเล่า แค่นี้ก็เป็นประโยชน์มากแล้ว เช่น พวกเขาสามารถอ่านประสบการณ์ได้

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

จะเห็นได้ว่ามันมีความทับซ้อนเรื่องคำเกี่ยวกับการวิจัยสร้างสรรค์

อ.ดร.ณรงค์ ปรางค์เจริญ

เขาจะมีการแบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ เช่น ทำอะไรได้บ้าง การแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ กล่าวคือ งานด้านดนตรีคุณอยากทำอะไรก็ทำในหมวดนั้น

คำจำกัดความคำว่า วิจัย มันก็เป็นปัญหาเพราะงานสร้างสรรค์ก็เป็นงานวิจัยเพราะต้องทบทวนวรรณกรรม (review literature) จึงเปรียบเหมือนการทำงานวิจัย แต่ปัญหาคือเขาเอาการวิจัยแบบขนบมาคลุม

ทุนวิจัยของ NEA ถ้าแต่เพลง เขาไม่เอาคำอธิบาย แต่เขาเอาโน๊ต จากนั้น กรรมการจะทำการประเมิน ดูความละเอียด โดยเขาจะสนใจเรื่องคุณภาพ นอกจากนี้ในกรณีของการทำคอนเสิร์ต เขาก็จะรีวิวคอนเสิร์ต กล่าวคือ เขาทำหลายอย่างไม่ใช่แค่งานวิจัยอย่างเดียว แต่เราต้องชี้ว่างานนี้มีอะไรที่ใหม่ เช่น วงแจ๊สก็มีการทำเป็นคอนเสิร์ต คนก็สนับสนุน ตอนนี้ก็กลายเป็นมาตรฐาน ในแง่นี้จึงมี Impact ทั้งนี้ เราสามารถศึกษาเพิ่มเติมในเว็บไซต์ของ NEA ได้ ซึ่งมีหลายอย่างเปลี่ยนไปพอสมควร

ตอนที่ผมได้ทุนวัยเมื่อก่อนนั้น ไม่ใช่ในฐานะนักวิชาการ แต่ได้ทุนวิจัยในฐานะศิลปิน ทำให้ไม่รู้ว่าฝั่งวิชาการเป็นอย่างไร

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

งานต้องมีชีวิตต่อ ช่วยขยายความ?

อ.ดร.ณรงค์ ปรางค์เจริญ

ผมจะบอกนักแต่งเพลงทุกคนว่าพวกคุณมีการแสดงรอบแรกเสมอ แต่ผมให้คุณค่ากับการที่เพลงนั้นได้แสดงซ้ำ ๆ เช่น เพลงที่ผมแต่งคือ Phenomenon ตอนนี้ก็ยังถูกแสดงในคอนเสิร์ตอยู่ โดยจัดแสดงอย่างน้อยประมาณ 200 รอบ ในหลายประเทศ ในแง่นี้เพลงจะมีคุณค่า เราทำงานดนตรี หากเพลงไม่เล่นเลย ก็อาจจะตายไม่มีชีวิต เพราะหากเพลงเราเล่นแสดงว่าประสบความสำเร็จ จึงคิดว่า หากเรามีเพลงก็เหมือนลูก ลูกต้องมีชีวิต

ผมจึงคิดว่า การให้ทุนของวช. และสกสว. ต้องดู Lifespan ของงานชิ้นนั้น ๆ

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

อยากสนทนาเรื่องการวิจัยสร้างสรรค์ ผมมองว่าสำคัญ งานด้านทัศนศิลป์ต้องกลับมาดูเรื่องระบบนิเวศ เพราะทุนวิจัยมักตั้งขึ้นโดยคำว่าวิจัยสร้างสรรค์

ภายใต้กรอบแบบนี้มีสองส่วน หนึ่ง คนที่ขอทุนวิจัยคือนักวิชาการและศิลปิน การทำโจทย์วิจัยในงานก็ไม่ได้ง่าย แต่เป็นข้อจำกัดที่คุณสร้างโครงสร้างเพื่อนำไปขอตำแหน่งวิชาการ สอง จากระบบนิเวศนี้ คนที่ไม่ใช่นักวิชาการ เช่น ศิลปิน พอเข้ามาสู่เกณฑ์การเขียนงานวิจัย เขาไม่เคยชิน เราจะแนะนำให้เขาสามารถอธิบายงานวิจัยได้อย่างไร อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะศิลปินหรืออาจารย์ เรามักจะเจอหลายปัญหา เช่น กรอบการเขียนรายงาน เขาใช้กรอบวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นไม่ได้เลยสำหรับงานสร้างสรรค์ สุดท้ายเราก็จำยอมต้องพิสูจน์ตามแหล่งทุน สุดท้ายก็เสียเวลาทำ เราไปเถียงก็ไม่มีทางได้ เราต้องพิสูจน์ คำตอบคือเป็นไปไม่ได้ตามวัตถุประสงค์ที่เขากำหนด

นอกเหนือจากงานสร้างสรรค์ เราต้องเข้าใจมุมอื่นของทัศนศิลป์คือ การสร้างนิทรรศการโดยทุนวิจัยที่ได้ต้องไปจบที่การแสดงนั้น เงินทุนไม่พอ อีกส่วนคือ ตำราทัศนศิลป์ในไทยมีน้อย การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ยังคงเป็นงานยุคที่ผมเรียนเมื่อสมัยปริญญาตรี ผมมองว่างานที่เขาทำอยู่ไม่ได้มีการอัพเดทไปสู่งานร่วมสมัยได้ จึงมองว่าการจัดสรรทุนต้องให้ความสำคัญกับแหล่งข้อมูลและ Environment ก็มีความสำคัญ

ในปัจจุบันมีคำว่า นวัตกรรม ซึ่งหากหลายคนไม่ได้ทำงานด้านเทคโนโลยี ผมคิดว่าไม่น่าใช้ และมีหลายวิธีการที่เขาสามารถขับเคลื่อนองค์ความรู้ได้ งานแนวนี้ก็สามารถนำไปสู่ปฏิบัติการ และศึกษาต่อยอดทางความคิดที่ใช้ได้ และเห็นปัญหาในเรื่องต่าง ๆ หากเรามองในแง่ Ecosystem ก็มีทิศทางเยอะมาก ดังนั้น เราจะทำอย่างไรให้เกิดการสนับสนุน

ในแง่ของการผลิต อยากกลับมาที่การวิจัยสร้างสรรค์ คำนี้ไม่รู้จะเถียงกันทำไม เพราะมันแยกอยู่แล้ว คือ การทำงานศิลปะร่วมสมัยยุคปัจจุบัน เราทำวิจัยอยู่แล้ว Artist Research เรามองว่ามันก็คืองานวิจัย ผมคิดว่า เราต้องให้ความรู้กับคนด้วย

เงื่อนไขแรกคือ ผู้ให้ทุนต้องปรับโจทย์และเงื่อนไขไหม เช่น ด้านทัศนศิลป์ เราคือ Pure Science เพราะในความเป็นจริงถ้าจะให้อธิบายจริง ๆ มีคำตอบได้ ซึ่งแหล่งทุนอยากได้ผลผลิตแล้วเอาไปใช้ได้เลย ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ดังนั้น ในแง่องค์ความรู้ทัศนศิลป์เราต้องชี้ให้เห็นว่างานเราเป็นประโยชน์ ตัวผลงานอาจไม่ได้ตอบโจทย์เงื่อนไขทุน และไม่ตอบโจทย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ในทางอ้อม ทุกคนก็มาดูงานของเราและสามารถสร้างรายได้ เช่น การเดินทางไปดูงานที่อิตาลี ผมต้องจ่ายค่าเดินทาง ค่าที่พัก อันนี้ก็สร้างรายได้ เช่น ปีหนึ่งมีผู้เข้าร่วม 7 แสนคน (7 แสนคน คูณ 50000) เหล่านี้คือตัวเลขที่เราไม่นึกถึง

อีกเรื่องคือ หากเราสนับสนุนให้คนทำงานสร้างสรรค์มีความยืดหยุ่นให้เขาสามารถพัฒนาความคิดและตอบโจทย์ประเด็นและมีการนำไปต่อยอด เช่น ศิลปินหลายคนถูกคัดเลือก และงานของเขาก็มีราคาสูงขึ้น เช่นคนที่ผมรู้จัก งานของเขาเกือบ 10 ล้านต่อชิ้น ผมเลยรู้ว่า เอา 3 คูณ 300000 มันก็คือ 9 ล้าน

ผมต้องการบอกว่า สิ่งที่ตามมาคือมันเป็นห่วงโซ่ด้วย มันจะตามมาด้วยเรื่องของ Gallery และอาชีพที่เป็น Assistant เข้ามาด้วย เช่น นักกฎหมาย เพราะพอมันมีผลประโยชน์ก็มีเรื่องลิขสิทธิ์ และทำให้ภาษีถูกต้อง รัฐก็ได้ผลประโยชน์ย้อนกลับมาจากสิ่งเหล่านี้ แต่เขาไม่ได้มอง คนติดตั้งงานก็มีงานทำ เช่น ช่าง คนเขียนข่าว เขียนวิจารณ์ หากมีงานดี ๆ เขาก็ตีพิมพ์ในวารสาร ที่ทำให้คนทั่วไปเข้าใจและคนหลายกลุ่ม

หากเราอธิบายแบบนี้ได้ มันเป็นไปได้ ที่คนหลายคนจะกล้าขอทุน เพราะหลายคนไม่กล้าขอทุนเพราะปวดหัว เพราะสิ่งที่เขาเขียนไปเหมือนเขียนไปอย่างงั้น แต่ความจริงคือ มันไม่เป็นแบบนั้น เราไม่ควรมองแค่ End Product ของงานวิจัย แต่ในความจริงยังมีเรื่องอื่นด้วย

องค์ความรู้ของท้องถิ่นหายไป เพราะถูกนักวิชาการส่วนกลางที่นำความรู้แบบใหม่มาครอบ ดังนั้น มันจึงเป็นไปได้ พอถึงกรอบที่ต้องเขียนงานวิจัยหรือตัวเล่มงานวิจัย คนที่ทำงานด้านนี้ เรามักเจอปัญหาในการเขียนอธิบาย คือมันต้องกลับไปต้นตอว่าคนเหล่านั้น เรียนแต่ละที่ไม่เหมือนกัน และวิธีการเขียนมันถูกโครงสร้างที่กำหนดไว้มาครอบ ซึ่งเป็นการเติมคำในช่องว่างที่มีความอันตรายต่องานวิจัยเชิงสร้างสรรค์อย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น บทที่ 1 ต้องเขียนแบบนี้ ซึ่งเรายังไม่ได้ลงมือทำงาน จึงตลกมาก บางครั้งวัตถุประสงค์ก็แข็งทื่อเพราะกรรมการ หากเป็นเช่นนี้คนที่ทำวิจัยก็ตายเลย ดังนั้น เราจะช่วยกันอย่างไร

ผมมีตัวอย่างทุนต่างประเทศ ไม่ใช่ทุนวิจัยแต่เป็นทุนสร้างสรรค์ คือ Japan Foundation และทุนจากอเมริกา ทุนวิจัยแรกเป็นของรัฐบาล อีกทุนเป็นขององค์กรอิสระ เพื่อสนับสนุนศิลปินในการสร้างงานศิลปะ อีกทุนคือ ฮ่องกง

กรณีทุนวิจัย Japan foundation พบว่า การเขียนรายงานไม่ใช่การเขียนแบบวิจัยที่เราขอในไทย กล่าวคือเราแค่รายงานว่าเราทำอะไร เช่น ผมทำงาน 3 เดือน ผมก็ชี้ว่าเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผมกับศิลปินญี่ปุ่น และเป้าหมายของผมคือ เราได้ข้อมูล และมีแนวทางที่ผมมุ่งทำงานต่อ สิ่งที่ผมทำ 3 เดือน คือ เราทำเรื่องสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำ ผมก็เดินสำรวจ ก็เห็นทุกอย่างที่ปรากฏขึ้น พอเสร็จสิ้นโครงการ เราก็ทำรายงานว่าเราเริ่มจากอะไร และนำไปสู่แนวทางทำงานอย่างไร ผมกับเพื่อที่เป็นศิลปินญี่ปุ่นก็ตกลงกันว่าจะทำงานร่วมกันก็เป็น Collaborate Research เมื่อมีข้อมูลที่ต่างคนต่างเจอต่างเห็น

อีกทั้ง ผมยังได้ขอทุนวิจัยของพอลลอค แคสเตอร์ และได้ทุนวิจัยมาทำงานและส่งรายงานกลับไปให้เขา โจทย์นี้คือการตอบโจทย์เรื่อง Exhibition ที่ได้ทุนจากนิวยอร์ก

ทุนที่กล่าวมามีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน แต่การให้ทุนวิจัยของ Japan foundation จะนับเป็นวัน เช่น หากเรากลับก่อน เราต้องคืนเงินให้เขา หากเราอยู่ครบกำหนดเราก็ไม่มีปัญหา

อีกทุนคือ Rockefeller Foundation ที่ฮ่องกง ทุนนี้ไม่ต้องทำรายงาน ผมได้เสนอหัวข้อเกี่ยวกับ Emotional Metropolitan หมายถึงจากการเปลี่ยนระบอบการปกครอง ผมต้องการทำความเข้าใจผลของอารมณ์ของคนและการสร้างงาน ผมก็ทำงานร่วมกับศิลปินฮ่องกง เช่น การทำ Workshop กับนักศึกษา และมีการปฏิบัติ และลงพื้นที่ไปยังจีนแผ่นดินใหญ่ที่เมืองกำลังเปลี่ยนในเชิง Transition คือ เมืองถูกพัฒนาและปรับฐาน จากนั้น เราก็ทำ Report ว่าทำอะไรแค่ไหน

ย้อนกลับมาที่ประเทสไทยพบว่าใน วช. ผู้ทรงฯ มีปัญหา กล่าวคือกรอบวิธีที่เราทำเขามองแบบไหน และมีความยืดหยุ่นเท่าใดเพราะหลายคนทำไปก็ถูกสกัด

ทีนี้ ผมอยากกลับมาที่เรื่องการวิจัยสร้างสรรค์มันก็คือทุนสร้างสรรค์ คือ ให้เขียนรายงานในกรอบของวิจัย เราต้องมาคุยว่า กรอบวิจัยนั้นยืดหยุ่นได้แค่ไหน เพราะยังยึดโครงสร้างแบบเดิมหรือไม่ อย่างไรก็ดี เราจะทำยังไงให้หลุดจากกำแพง โครงสร้างระเบียบวิธีวิจัย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ขอทุนมีความเข้าใจในการอธิบายที่ไม่ต้องตรงกับกรอบของการทำวิจัยที่ประกอบด้วย บทที่ 1-5 เพราะบางคนอาจไปถึง บทที่ 7 เช่น เขาอาจต้องหาข้อมูลศาสตร์อื่น หากยืดหยุ่นอาจทำให้คนที่ขอทุนวิจัยเข้าใจในสิ่งที่เขากำลังอธิบาย เราจะมีวิธีการใดในการเคลื่อนไปสู่เรื่อง วิธีวิทยาซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ทุนนี้ไม่ได้เป็นวิทยานิพนธ์ เราจะทำอย่างไรให้ทุนงานสร้างสรรค์ไม่ต้องเข้มข้นเหมือนการทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงในเรื่อง Output เราจะให้เขาอธิบายอย่างไรได้บ้าง หากเป็นเงื่อนไขแบบนี้ เราจะคุยกันอย่างไร เช่น หากเราเสนอแบบนี้ แต่ผู้ทรงฯ มีความคิดอีกแบบก็ลำบาก

ผมเคยมีประสบการณ์ขอทุนวิจัยแห่งหนึ่ง โดยระบุวัตถุประสงค์ว่า เราจะหาปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา แต่ท้ายที่สุด ผู้ทรงฯ บอกว่าผมต้องทำงานจริงขึ้นมา ผมจึงต้องชี้แจงกลับไปยังเงื่อนไขและวัตถุประสงค์ ผมก็ต้องทำรายงานและอธิบายซับซ้อนอีก เพราะเราไม่ได้ทำงานสร้างสรรค์ แต่เราต้องการรู้ปัญหา และแสวงหาแนวทางปรับแก้ว่ามีอะไรบ้าง งานนี้คืองานเชิงนโยบาย พองานนี้เสร็จ ผมได้ตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์ที่ธรรมศาสตร์

กลับมาที่ Ecosystem งานสร้างสรรค์ไม่ได้ผลิต Outcome อย่างเดียว แต่ยังเป็นเรื่องเชิงนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวงานศิลปะในทุกมิติให้เกิดขึ้น ในทางกลับกัน เมื่อมันตอบโจทย์เหล่านี้ได้ จะพบว่าจากแผนพัฒนาเหล่านั้น งานเราก็สามารถสร้างคำตอบได้ในตัวมันเอง

ประเด็นคือจะทำอย่างไรให้เห็นว่า แม้งานสร้างสรรค์ไม่ได้ตอบโจทย์สังคม แต่ว่าในทำนองเดียวกัน ยังตอบโจทย์ทางด้านอารมณ์ เขาสามารถเข้าใจ ผู้ชมเข้าใจ มีคนพูดแทนในสิ่งที่เขาอึดอัดใจ มันมีจิตวิทยาของคนที่วัดไม่ได้ แต่ผลตัวนั้นจะเชื่อมโยงไปสู่การขยายความและการเข้าใจในเชิงความเป็นมนุษย์ ให้คุณค่ากับเสียง สิทธิ ส่วนนี้จึงเป็นการตอบโจทย์เชิงนามธรรม

แต่หากขอทุนวิจัยที่ไม่เข้าใจประเด็นเหล่านี้ เราต้องมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อช่วยเปิดโอกาสให้งานด้านศิลปกรรมศาสตร์มีโอกาสได้รับทุน และยกระดับงานขึ้นนั้น เช่น หากได้ทุนที่มีงบประมาณมาก ก็จะสามารถผลิตงานได้เต็มที่ และการขอตำแหน่งวิชาการก็ไม่ได้มีปัญหาอยู่แล้ว

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ในเชิงการจัดการงานศิลปะที่มีการทำงานหลายส่วน จากโครงสร้างการให้ทุนวิจัยพบว่ามีปริมาณน้อยกรอบค่อนข้างกว้างและลอยมาก ดังนั้น หากเราต้องการแยกย่อยระหว่างศาสตร์ มันจะยิ่งสร้างปัญหา หรือว่าควรเขียนกรอบยังไง?

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

หากกำหนดกรอบให้กว้างไว้จะดี เพราะหากระบุไว้แคบ ปัญหาจะกลับไปที่ผู้ทรงฯ ว่าเขาจะเข้าใจในการตัดสินใจอย่างไร

ข้อสังเกตคือ เหตุที่เราได้ทุนน้อย เงื่อนไขที่ต้องตอบโจทย์ ตรงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สำหรับผม พวกที่ขอทุนจริง ๆ เราโกหกได้ทั้งนั้น การเขียนโครงร่างวิจัยก็อาจมีปัญหา นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตอีกส่วนคือสิ่งที่เราทำมีความแตกต่างกับสิ่งที่ วช. ทำ เพราะ วช. บอกว่าจะเขียนอย่างไรให้ได้ทุน แต่เรามุ่งเขียนอย่างไรให้เข้าใจในสิ่งที่เราทำ แต่การที่ วช. บอกว่าเขียนอย่างไรให้ได้ทุน เราก็จะกลับมาที่เส้นทางแบบนี้ แต่สิ่งที่เราทำคือมุ่งสร้างความเข้าใจ เพราะเรื่องการเขียนอย่างไรให้ได้ทุนนั้นมันง่าย แต่ได้แล้วจะเขียนอย่างไรนั้น ก็จะได้ของออกมาที่แข็ง ๆ แต่ต้องกล่าวด้วยว่าหลายชิ้นก็ดี เพราะงบไม่ใช่น้อย

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

คำถามต่อมาคือ อยากชวนคุยเรื่องเกณฑ์ สุดท้ายแล้วมีปัญหามาตั้งแต่คนที่กำหนดเกณฑ์และคนที่เข้าไปพิจารณาว่าบุคคลเหล่านี้และองค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนสร้างปัญหา คนที่กุมอำนาจการตัดสินใจ เราจะเข้าไปแทรกแซงได้อย่างไร เพื่อขับเคลื่อน?

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

ผมไม่อยากใช้คำว่าผู้กุมอำนาจ ดูตรงไปยังไงไม่รู้ ผมอยากยกตัวอย่างอันหนึ่งเมื่อครั้งอดีต ในตอนนั้น เขาออกกฎการขอตำแหน่งที่จะขอตำแหน่งได้เฉพาะงานวิจัย ไม่รวมงานสร้างสรรค์ เราได้มีการรวมตัวกันนอกรอบ พบว่า คนที่ทำงานปฏิบัติที่ไปทำงานวิจัยก็จะเจอปัญหาการขอตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งเราก็คุยกันในเรื่องของระยะเวลาที่เป็นไปได้ยาก รวมถึงเขากำหนดอีกว่าหากเข้ามาเป็นอาจารย์ ต้องมีระยะเวลากี่ปีถึงจะขอตำแหน่งได้ มากไปกว่านั้น กว่าจะขอทุนวิจัยก็บวกเพิ่มไปอีกหลายปี และกว่าจะส่งตีพิมพ์ก็นาน ดังนั้น กระบวนการยาวนานแบบนี้ก็เป็นไปไม่ได้ ต่อมา การขอตำแหน่งรองศาสตราจารย์ (รศ.) หรือศาสตราจารย์ (ศ.) เราได้คุยกันและร่างข้อเสนอไว้ว่า หากเรามีงานสร้างสรรค์และเขียนภายใต้โครงสร้างงานวิจัยแบบนี้ก็มี 2 ทาง ดังนี้

1. เริ่มจาก Output จากงานที่เสร็จแล้ว งานที่แสดงแล้ว เราก็เอางานนั้นมาเริ่มต้นซึ่งเป็นวิธีการเขียน แต่เนื้อหาทั้งหมดอยู่ในโครงที่หาที่มาที่ไป คำอธิบาย Output และเรื่องอื่น ๆ ที่สามารถแทรกไปในแต่ละบทได้
2. เราอาจใช้วิธีการเดียวกับการเขียนวิทยานิพนธ์ เราปรับแต่ไม่ได้เข้มข้นแบบนั้น

เราผลักเรื่องนี้เข้าสภา พยายามเขียนเรื่องนี้ออกมา โดยทางสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จะยอมรับและเทียบเท่าได้ไหม ที่ไม่ได้เรียกงานวิจัยสร้างสรรค์ แต่มีฐานะเท่ากับงานวิจัย สุดท้ายเขาก็ยอมรับ ก็ไม่มีปัญหา อันนี้คือที่เราทำการขับเคลื่อนไป

โครงสร้างงานวิจัยยืดหยุ่นและเราสามารถออกแบบได้ เขาไม่ได้เอากรอบโครงสร้างบทที่ 1 2 3 4 5 มาใช้ เพราะหลายคนพอเจอโครงสร้างแบบนี้ เราเขียนไม่ได้ เราเรียบเรียงไล่แบบนี้ไม่ได้ คนเขียนอึดอัด และไม่ได้เป็นจริง หากเริ่มต้นแบบนี้ ทำให้

ความมั่นใจเสียไป และมีช่องโหว่ ดังนั้น จะทำอย่างไรให้ตรงนี้ยืดหยุ่นได้ ต่อมา เราจะคุยกันอย่างไร เช่น หากผู้มีอำนาจไม่สนก็ยาก เพราะเรากำลังต่อรอง ผมไม่รู้ว่าจะต่อรองกับคนข้างบนได้มากน้อยแค่ไหนอย่างไร

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

Pain point งานสร้างสรรค์ คือ การเรียบเรียงความคิดและเขียนบรรยายงานออกมา ผมจะลองเอาคำแนะไปคิดต่อ

อ.ดร.ณรงค์ ปรางค์เจริญ

เห็นด้วยกับอาจารย์กมล บางทีเขาใช้รูปแบบมาบังคับ ส่งผลให้อาจบล็อกวิธีการทำงานของเขา ทำให้งานสร้างสรรค์ออกมาได้ลำบาก จึงมองว่า หนึ่ง คนสร้างกฎก็ทำอยู่อย่างเดียว คนทำก็ไม่ได้คุยกับคนสร้างกฎ สอง ศิลปินก็เห็นด้วยกับวิธีการแบบนั้น อันนี้ยากกว่า

จากที่อ.กมล พูดคือ การ Fake การบังคับให้ศิลปินเขียน เพื่อให้ตรงกับรูปแบบที่ถูกบังคับให้ทำ ศิลปินก็มองว่ามันไม่มีประโยชน์ แต่ก็อยากได้เงิน ท้ายที่สุด ทั้งกระบวนการไปไม่ได้

ดังนั้น จึงมีข้อเสนอ ได้แก่ การ Voice back ไปยังคนสร้างกฎเกณฑ์ รวมถึงศิลปินต้องมี common ground ที่เป็นจุดยอมรับร่วมกัน ที่เราทำได้ ไม่ได้เสแสร้งเกินไป จนเราไม่สามารถทำงานได้

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของ Criteria ก็ต้องสร้างให้มีความชัดเจน กล่าวคือหากเขาอยากให้เราทำงานกับชุมชน เราก็ต้องทำกับชุมชน แต่เขาก็ไม่ได้กำหนดว่ามันมีแค่หาทางเดียว อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทย มันเป็นเส้นทางเดียวที่ทำแบบเดียวกันและใช้มาตรวัดเดียวกัน เช่น คำว่าบูรณาการก็ต้องไปหาหน่วยงานรัฐมาร่วมทำงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Life style ของศิลปินจริง ๆ เพราะสายเราบูรณาการคือการทำงานร่วมกับศิลปินด้วยกัน ซึ่งเป็นประโยชน์มากกว่าที่ต้องไปทำงานกับหน่วยงานรัฐ

สำหรับข้อเสนอคิดว่าอย่างแรกที่ต้องทำคือ เราต้องคุยกันให้เข้าใจว่าปัญหาหลักคืออะไร คือต้องมีพื้นที่ตรงกลางคุยกัน ไม่ใช่คนสร้างกฎอย่างเดียว หากแต่ศิลปินก็มีส่วน เช่น ศิลปินสายวิชาการ เช่น วิธีการแต่งเพลงของเรากับคนอื่นก็ไม่เหมือนกัน เพราะหากเราใช้วิธีวิเคราะห์ด้วยกรอบเดียวกันอาจจะยาก

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

เห็นด้วยกับอ.ณรงค์ เราทำงานคล้ายกัน แต่ศิลปินนักวิชาการบอกว่าเขียนได้ แต่จะไปบังคับคนอื่นไม่ได้ เพราะหากเราใช้โครงสร้างงานวิจัยมาใช้ ผมมองว่าเป็นผม ผมก็ไม่ขอทุนวิจัย

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

โครงการนี้เรามุ่งวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน และนำไปสร้างข้อเสนอ เราเห็นเงื่อนไขบางอย่างที่เอาไปผูกติดกับการขอตำแหน่งวิชาการ โครงการเรามุ่งขับเคลื่อนเพื่อสร้างความรู้และข้อเสนอในมุมกว้าง และมีข้อที่ปลดล็อคยากในการขอตำแหน่งกลุ่มศิลปินหรือนักวิชาการก็กำหนดโครงสร้างนี้อยู่

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ต่อ วช. จากประสบการณ์ของแต่ละท่าน

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

เขามีความตั้งใจที่จะให้ทุน แต่เราเองจะทำอย่างไรให้ทุนนี้มีคนกล้าขอมากขึ้น คณะกรรมการใน วช. ก็ทำงานสร้างสรรค์ แต่เขาเอาไปผูกกับการขอตำแหน่งวิชาการ ผมไม่อยากใช้งานวิจัยสร้างสรรค์ แต่วิจัยสร้างสรรค์สนับสนุนวิชาการจะเหมาะสมกว่า

ผมคิดว่า เวลาอ่านตัวชี้วัดแล้ว มีหลายส่วนที่ต้องเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ งานสร้างสรรค์หลายคน เราไม่ได้เป็น Apply Science ทีนี้ในกรณีของงานทั่วไปในความเป็นจริงที่หลายคนไม่ได้อิงกับอันอื่นจะเปิดโอกาสอย่างไรให้เขากล้าขอทุนวิจัยและถูกหยิบยกมาขอทุนวิจัยได้

บางคนอาจไม่ได้ทุนวิจัยเพราะคนอื่นตอบโจทย์มากกว่า ตรงนี้ขัดแย้งแต่แรก กล่าวคือ งานที่ออกมาในแถบธงชาติก็มักได้ทุน และได้รับรางวัลเสมอ ๆ ดังนั้น เราจะทำอย่างไร เราต้องช่วยกัน เปิดกว้างให้ทุนวิจัย เขาเปิดกว้าง แต่อยู่ที่กระบวนการพิจารณามากกว่าซึ่งจะทำอย่างไร ผมมองว่ายากมาก

อ.ดร.ณรงค์ ปรางค์เจริญ

ในการจัดสรรทุนวิจัยด้านดนตรีของ วช. ตอนที่เขาประกาศทุนจะกว้างมาก แต่กระบวนการคัดเลือกและการให้ทุน เขาอยากได้ intangible ที่มัน tangible กล่าวคือ เขาอยากได้งานที่วัดผลได้ว่า คอนเสิร์ตดียังไง เขาพยายามหามาตรมาวัด แต่ของบางอย่างวัดไม่ได้ เช่น การดีต่อใจ อาจไม่ได้นั่งพูดว่าเป็นแบบนั้นแบบนี้ ฝั่งดนตรีก็เป็นแบบเดียวกัน

จากประสบการณ์ พบว่า วช. ต้องมีจุดที่วัดผล รอบแรกที่เราไป พบว่า เขามีคำถามว่างานที่จะส่ง วช. คืออะไร เราก็ตอบว่าโน๊ตหนึ่งเล่ม วช.ก็จะได้ส่วนนี้ ในเวลาต่อมาเขาถามว่าจากโน๊ต เราจะวัดผลอะไรต่อ ซึ่งในท้ายที่สุด ผมต้องส่งเล่มสรุปวิจัย เราต้องกลับไปนั่งเขียนเล่มเพื่อส่งเขา แต่ความจริงคือ เราได้โน๊ตหนึ่งเล่มซึ่งไม่พอ ทุกคนในที่ประชุมบังคับให้เรากลับไปเขียนเล่มใหม่ ตอนแรกเราจะไม่ยอมเขียน แต่ก็ประนีประนอมกับผู้ใหญ่ สุดท้ายผมก็ทำ

ดังนั้น ตอนที่อ.กมล พูดว่ามันปลอม ผมเลยรู้สึกว่ามันปลอม แต่มันก็ต้องพยายามยัดเข้าไปเพื่อสื่อว่าผมไม่ดื้อ ดังนั้น หากกระบวนการถูกเปลี่ยน เช่น งานคอนเสิร์ตก็มีผลลัพธ์คือคอนเสิร์ต งานแต่งเพลงก็มีผลลัพธ์อีกแบบ ก็เพียงพอแล้ว ดังนั้นจึงต้องยืดหยุ่น

อีกส่วนคือ กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมต้องคุยกันว่าจะทำอะไรต่อไป เช่น NEA เป็นหน่วยงานเดียวซึ่งง่ายต่อการทำงานเพื่อสร้างมรดกทางวัฒนธรรมให้กับประเทศ ดังนั้น เขาหวังว่าในอนาคตเขาให้วาดรูปหนึ่งรูป และคนนั้นอาจเป็นศิลปิน มันก็ได้สร้างมรดก ทรัพย์สมบัติให้กับประเทศ ทว่า เราไม่ได้มองถึงคุณค่าของงานศิลปะ แต่เราไปนำวิทยาศาสตร์มาประเมินคุณค่า เช่น ยานี้ต้องรักษาโรคนี้ ท้ายที่สุดไปกันไม่ได้ ในที่สุดมันจึง Fake ดังนั้น สิ่งที่อยากฝากคือเรื่องกระบวนการที่ผู้ทรงต้องเข้าใจจริง ๆ

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

ต้องกลับมาพิจารณาจุดมุ่งหมายและเป้าประสงค์ของทุนวิจัยว่าอยากจะให้ทุนอย่างไร

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

สิ่งหนึ่งที่เราสามารถทำได้เลย คือ เรื่องการเขียนรายงานและกระบวนการ เพราะเป็นประเด็นสำคัญ เพราะสุดท้ายแล้วมัน Fake และไม่เกี่ยวข้องกับตัวงานสร้างสรรค์ที่เราทำ น่าเก็บไปคิดต่อไป

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

ผมมีโมเดลทั้งหมดที่เคยทำไว้ หากอยากนำไปใช้ก็ยินดี ที่เราเอาไปยื่นกับ สกอ. ทั้งนี้ สถานะปัจจุบันของโมเดลคือเป็นกฎหมายเรียบร้อยแล้ว โมเดลนี้คือ งานสร้างสรรค์เทียบเท่ากับงานวิจัย หากนำโมเดลนี้ไปใช้ก็ง่าย เพราะคิดว่า ไม่น่าจะแตกต่างกันเท่าไหร่

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

ฝั่งทัศนศิลป์ใช้อยู่ก็ไม่มีปัญหาใช่ไหม

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

ไม่มีปัญหาและหลายคนก็ได้ตำแหน่งวิชากร ผู้ใหญ่ทาง สกอ. ก็เอาโมเดลนี้ไปอธิบายว่ามีแนวทางในการใช้ ทำให้มีความหยืดหยุ่น ในการเขียนรายงานวิจัยสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ประกอบด้วย 2 โมเดล เราสามารถเลือกใช้ได้ มันเป็นธรรม โดยที่อย่างน้อยมีกรอบที่ออกมาแล้วอธิบายได้ชัดเจนซึ่งก็คือกรอบและโครงสร้างรายงานวิจัย

โมเดลนี้ ง่ายต่อการอธิบายและเห็นถึงขั้นตอนที่ไม่ติดกับดักกับโครงสร้างกรอบวิจัยแบบเดิม เพราะโมเดลเราชี้ว่างานวิจัยด้านเราควรมีโครงสร้างอะไรบ้าง ทำให้การตรวจสอบงานง่ายขึ้น บางงานเป็นการเติมคำในช่องว่าง ซึ่งผมปวดหัว และอ่านไม่เข้าใจ เราจึงต้องสร้างโมเดลเพื่อปรับ รวมถึงเขียนแล้วเป็นที่ยอมรับ ณ ตอนนี้ การใช้ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละคน แต่บางชิ้นก็ยังคงใช้โครงสร้างแบบเดิม ทำให้เราอ่านไม่รู้เรื่อง

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศ

หากเราเสนอให้แยกบอร์ดโดยมีสภาวิจัยของตัวเองจะได้ไหม?

ศ.กมล เผ่าสวัสดิ์

เห็นด้วยครับ เหมือนกับว่า วิธีวิจัยของ วช. ก็ติดกับดักการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งนำมาใช้เป็นกรอบในการขอทุน ผมคิดว่าอันตรายมาก ผู้ที่นั่งอยู่ตรงนั้นหรือคนที่ออกกฎไม่ได้มานั่งทำงานปัจจุบัน เขาติดกับดักงานวิจัยแบบวิทยาศาสตร์และใช้เกณฑ์

นั้นมาใช้ว่าผู้ที่จะขอต้องไปตอบโจทย์นั้น แต่คนที่ทำงานข้างนอกไปไกลกว่าโจทย์ตรงนั้น ผมว่า มธ. เขามีวิธีการเขียนที่อ่านแล้วสนุก

อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์

ผมอยากเขียนกระบวนการ ว่าต้องพิจารณาใหม่ว่าจะใช้เกณฑ์อะไรในการเขียน ที่เหมาะกับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์

ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ

อยากดูต้นทางที่เป็นโจทย์วิจัยที่กว้างขึ้น เป็นความกว้างที่ชี้ทิศทางให้คนที่ขอทุนวิจัยได้ด้วย และอยากให้มี Common Ground ที่คนสามารถยอมรับและไปด้วยกันได้ เราก็จะมีพลังในการขับเคลื่อน

กิจกรรมการสนทนากลุมออนไลน์ แผนงานวิจัยมนุษยศาสตร์ (วันที่ 25 กันยายน 2567 ผ่านทางช่องทาง ZOOM Meeting เวลา 13.30 -16.00 น.)

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

1.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2.	ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3.	รศ. ดร. ทวีศักดิ์ เผือกสม	มหาวิทยาลัยนเรศวร
4.	รศ. ดร. ศิรประภา ชวะนะญาณ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5.	ผศ. ดร. ชัยรัตน์ พลมุข	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6.	ผศ. ดร. อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
7.	ดร. สุธิดา วิมุตติโกศล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

เนื้อหาการประชุม

เนื้อหาการประชุมในครั้งนี้คือ แผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ พ.ศ. 2566-2570 (แผน ววน.) ควรมีลักษณะอย่างไร รวมถึงในแผน วนน. ไม่สอดคล้องกับมนุษยศาสตร์ และบีบให้มนุษยศาสตร์ต้องปรับตัว เราจึงมองว่า แผนที่เป็นอยู่ได้ตอบโจทย์ด้านมนุษยศาสตร์ จึงอยากชวนให้เสนอมุมมองในแง่อื่น ที่ไม่ใช่แค่เรื่องเศรษฐกิจและการเงิน อยากให้ชวนเสนอแง่มุมใหม่ ๆ เพื่อให้แผน วนน. ให้ความสำคัญกับส่วนนี้ จึงอยากเริ่มจากสองคำถามแรกคือ หนึ่ง มนุษยศาสตร์แต่ละสาขา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ และวรรณคดี ค้นหาคำตอบอะไร มีวิธีวิทยาอะไร จุดเด่นของสาขาเป็นอย่างไร คำถามที่สองคือ องค์ความรู้ของเราไปมีประโยชน์และคุณค่าลักษณะอย่างไร

ศิรประภา ชวะนะญาณ (นักวิชาการด้านปรัชญา)

การวิจัยปรัชญาเป็นการตอบพื้นฐานคำถามต่าง ๆ วิธีวิทยาของการวิจัยเชิงปรัชญาจึงเป็นการวิเคราะห์แนวคิดหรือมุมมองที่ก่อให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ การใช้ความคิดในการแก้ปัญหาทางความรู้และความเชื่อ

ประโยชน์ของการทำวิจัยทางปรัชญา มันคือการช่วยแก้ปัญหาความเข้าใจ หรือสร้างความเข้าใจใหม่ในสังคมหรือชุมชนวัฒนธรรม เช่นการเข้าใจปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองมันอาจนำไปสู่นโยบายหรือแนวทางการแก้ไขต่าง ๆ

ประโยชน์ที่สำคัญอีกอย่าง คือ ก่อให้เกิดคำถาม ท้าทายความคิดความเชื่อ พัฒนาความคิดความเชื่อ ซึ่งอาจไม่มีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ แต่มันก็อาจมีประโยชน์ในการเข้าใจปัญหา อันนำไปสู่การสร้างนโยบายการแก้ไขได้ต่อ

อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง (นักวิชาการด้านปรัชญา)

ความสำคัญของงานปรัชญา คือโจทย์ที่มาจากงานนั้น ๆ สนใจ เช่นความสนใจว่าด้วยปรัชญาความคิด ซึ่งมีประโยชน์สำหรับคนบางกลุ่ม หรือประเด็นปัญหาทางการเมือง ปรัชญาจะทำให้เข้าใจปัญหาของสังคมนั้น ๆ ในทำนองว่าคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร แก้ปัญหาอย่างไร

ตัวอย่างการตีความเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านแนวคิดทางปรัชญา เช่นกรณีของโควิด วิทยาศาสตร์อาจจะมองในแง่ของโรคหรือการแพร่กระจายของเชื้อไข้หวัด แต่หากพิจารณาในเชิงสังคมไทย การวิจัยทางปรัชญาก็จะเห็นว่ามันคือภาวะการเมืองเชิงชีวญาณ หรือการควบคุมประชากรโดยรัฐรูปแบบหนึ่งที่สอดแทรกอยู่ในสถานการณ์โควิด

ประโยชน์ คือ ทำให้เข้าใจตัวเรามากขึ้น ตอนนี้เราเจอปัญหาอะไร เราจะคิดแก้ปัญหาอย่างไร

ทวีศักดิ์ เผือกสม (นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์)

ความสนใจผลประโยชน์ในทางพาณิชย์เป็นหลักทำให้งานวิจัยไทยอ่อนแอ เพราะมุ่งแต่ทำงาน แต่ขาดฐานความรู้สำคัญ ฉะนั้นแม้ผ่านไป 1 ศตวรรษ งานวิจัยไทยก็มีแต่คอยไล่ตามความรู้พื้นฐานอยู่เสมอ ปัญหาแบบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นแต่ในฝั่งของความรู้ทางมนุษยศาสตร์ แต่ยังรวมไปถึงทางวิทยาศาสตร์ไทยอีกด้วย งานวิจัยไทยเลยมีลักษณะตกเป็นเมืองขึ้นทางวิชาการต่างประเทศ

ในทางประวัติศาสตร์ ปัญหาใหญ่และล้ำลึกที่สุดในสังคมไทยคือ ปัญหาทางการเมือง ซึ่งวิชาประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องโดยตรง วิชาทางวิทยาศาสตร์สำรวจข้อมูลวิเคราะห์ศึกษาไม่ได้ การแพทย์ตอบคำถามนี้ไม่ได้ ต้องใช้วิธีการทางมนุษยศาสตร์

ทุนวิจัยผิดพลาดตรงนี้ เนื่องจากมุ่งถามว่างานวิจัยได้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างไร แต่ไม่เคยสนใจเลยว่าจะเข้าใจปัญหาที่สำคัญที่สุดของสังคมไทยควรแก้ไขอย่างไร ทุนวิจัยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีลักษณะปิดกั้นการตั้งคำถาม หรือการห้ามการเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ งานวิจัยไทยด้านหนึ่งจึงถูกปิดกั้นทำให้ไม่มีคุณภาพในทางความรู้ด้วย

ชัยรัตน์ พลมุข (นักวิชาการด้านวรรณคดีตะวันออก)

งานวิจัยทางมนุษยศาสตร์จากประสบการณ์ส่วนตัว ถูกให้เสนอว่า ‘นวัตกรรมใหม่’ คืออะไร คำนี้กว้างและไม่มีคำนิยามที่ชัดเจน งานวิจัยทางสายมนุษยศาสตร์เลยถูกครอบงำด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องการผลการศึกษาในเชิงนวัตกรรม นึกถึงคำนี้แล้วมักจะนึกถึงหุ่นยนต์ ซึ่งมันแคบไปในการศึกษาวิจัยทางมนุษยศาสตร์

สุธิดา วิมุตติโกศล (นักวิชาการด้านวรรณคดตะวันตก)

งานศึกษาเป็นงานวิจัยในเชิงวรรณคดีต่างประเทศเพื่อเชื่อมโยงกับสังคมไทย จึงสนใจว่าตัวบทวรรณกรรมทำงานกับคนอย่างไร และคนใช้ตัวบทวรรณกรรมอย่างไร ซึ่งไม่ใช่แค่การอ่าน แต่ยังเป็นประดิษฐกรรมทางสังคมที่ทำหน้าที่อื่น ๆ

ในงานจึงพยายามนำเรื่องเล่า สถานการณ์และความเคลื่อนไหวอื่น ๆ ในพื้นที่นอกสังคมไทยมามองเรื่องเล่าไทย วิธีวิทยาที่ใช้จึงหลากหลาย ทั้งทางดิจิทัลหรือการเก็บข้อมูลแบบภาคสนาม เช่นเรื่อง Sci-fi ในสังคมไทยมีแต่มุมทางวิทยาศาสตร์ นวัตกรรมการสร้างสรรค์ ทั้ง ๆ ที่งานต่างประเทศส่วนมากที่พูดถึงเรื่องนี้เป็นงานทางวรรณกรรมเสียส่วนใหญ่ คนไทยจึงมีข้อมูล มีคอนเท้นต์เยอะแยะมากมาย แต่ไม่รู้ว่าจะเล่าหรือถ่ายทอดออกมาอย่างไร

การขยับองค์ความรู้พื้นที่ มันสามารถขับเคลื่อนได้ แต่ต้องทำผ่านตรรกะขององค์ความรู้ในสายนั้นโดยไม่ได้เริ่มที่ระดับอุดมศึกษา กรณีวรรณกรรม ประถมเรียนเรื่องหนึ่ง มัธยมเรียนอีกเรื่องหนึ่ง มหาลัยก็เรียนอีกเรื่องหนึ่ง ทำให้การขยับความรู้ไม่มีประสิทธิภาพไม่เป็นระบบ การวิจัยและการสร้างความรู้จึงใช้เวลาพอสมควร ทุนวิจัยทำอย่างจำกัดเวลา ความรู้ที่ได้จึงไม่ต่อเนื่องกัน

(3) ตัวบงชี้อะไรที่ชี้ให้เห็นคุณค่าของงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์ที่แหล่งทุนยอมรับได้

ทวีศักดิ์ เผือกสม (นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์)

งานวิจัยไทยเริ่มจากยุทธศาสตร์แห่งชาติ ความคาดหวังในคำตอบจึงถูกจำกัด สำหรับงานทางประวัติศาสตร์ซึ่งนอกจากจะต้องตอบว่าเกี่ยวกับทางเศรษฐกิจอย่างไร ต้องตอบคำถามด้วยว่าเกี่ยวข้องกับสังคมไทยอย่างไรด้วย

แหล่งทุนก็มีความขัดแย้งในตัวเอง นั้นคือ อยากได้งานวิจัยที่ตีพิมพ์ระดับต่างประเทศ แต่การสร้างความรู้มันไปไกลกว่าสังคมไทย แต่แหล่งทุนก็ต้องการให้มันเกี่ยวข้องกับสังคมไทย เช่น มีอาจารย์ที่เชี่ยวชาญวรรณคดียุคกลาง ทุนวิจัยก็ให้เขาทำเรื่องนั้น พัฒนาความรู้สะดับสากล ไม่ต้องจำกัดแค่ความรู้ตามยุทธศาสตร์ชาติไทย มันคือการผลิตความรู้ที่สำคัญมาก ๆ และทำให้ระบบการวิจัยไทยแข็งแกร่งขึ้น มหาวิทยาลัยมันก็ไป World Ranking ได้

ศิรประภา ชวะนะญาณ (นักวิชาการด้านปรัชญา)

ประเด็นเรื่องตัวชี้วัด จำนวนหรือคุณภาพ หรือทุนวิจัยควรมองอย่างไร ขอเล่าประสบการณ์จากที่เคยเสวนาตัวชี้วัดหนึ่งที่มนุษยศาสตร์ใช้ได้คือ การตระหนักรู้ (awareness) สังคมไทยตระหนักรู้เรื่องต่าง ๆ มากน้อยขึ้นเพียงใด จึงควรมีตัวชี้วัดทางสังคมที่มีระยะเวลามากกว่าขอบเขตการทำวิจัย เช่นการจะวัดความคิดหรือความเชื่อต้องใช้เวลา เพราะมันไม่ได้เปลี่ยนแปลงกันในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่ก็รู้ว่าพูดสิ่งนี้ออกไปแหล่งทุนก็บอกว่าวัดไม่ได้ แต่เชื่อเลยว่าสิ่งนี้มนุษยศาสตร์ทำได้จริง ๆ เพราะเรื่องตั้งต้นแบบนี้งานวิจัยทางมนุษยศาสตร์ทำเยอะสร้างไว้เยอะ

อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง (นักวิชาการด้านปรัชญา)

การวิจัยทางมนุษยศาสตร์มี 2 แนวทางหลัก คือ (1)ความรู้พื้นฐาน (2)การยกระดับและการต่อยอดความรู้

การทำตัวชี้วัดความรู้พื้นฐานที่ต้องปรับคือ เงื่อนไข 1 ปี ซึ่งงานพื้นฐานควรใช้เวลามากกว่านั้น อีกส่วนคือที่เป็นความรู้พื้นฐานสำคัญทางปรัชญาคืองานแปล ซึ่งงานแนวคิดทางปรัชญาที่เป็นผลงานแปลไม่ได้รับทุนเลย และควรเผยแพร่ให้มาก ๆ เพราะสิ่งที่เป็นตัวชี้วัดความรู้พื้นฐานน่าจะเป็นจำนวนการเผยแพร่ ทั้งหนังสือและวิดีโอในโลกออนไลน์

ตัวชี้วัดการต่อยอดความรู้ แหล่งทุนไทยมีลักษณะย้อนแย้งจริง คืออยากเผยแพร่ความรู้แต่จำกัดแค่เรื่องสังคมไทย ในระยะแรกเริ่มของข้อเสนอคือจำนวนการตีพิมพ์บทความต่างประเทศน่าจะควรเอามาเป็นตัวชี้วัดด้วย

ทวีศักดิ์ เผือกสม (นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์)

เสริมอาจารย์อรรถสิทธิ์ จำนวนการตีพิมพ์วารสารต่างประเทศอาจไม่พอ แต่มีกรณีหนึ่ง ววน. ไม่นับวารสารในประเทศฝรั่งเศส เพราะไม่มี SCOPUS ซึ่งมันตลกร้ายมาก เพราะโลกวิชาการทั้งหมดต่างก็มาอ่านในวารสารฝรั่งเศสเหล่านี้

ชัยรัตน์ พลมุข (นักวิชาการด้านวรรณคดตะวันออก)

อาจารย์หลาย ๆ ท่านให้เหตุผลมาแล้ว ส่วนตัวอยากเพิ่มคือว่าทางแหล่งทุนต้องปรับตัวชี้วัด KPI นี้เลย แหล่งทุนต้องเข้าใจที่ทางของมนุษยศาสตร์ในสังคมไทย การสร้างตัวชี้วัด มันมีลักษณะแยกความรู้ทางมนุษยศาสตร์กับสังคม แต่จริง ๆ แล้วมันเชื่อมกันอยู่แล้ว แม้ไม่มีผลลัพท์ทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มาจากงานนั้น ๆ แต่มันก็สะท้อนความรู้ความเข้าใจบางอย่าง

สุธิดา วิมุตติโกศล (นักวิชาการด้านวรรณคดตะวันตก)

อยากเสริมว่าตัวชี้วัด เช่น ความรู้วรรณกรรม แหล่งทุนควรมีทุนให้สร้างผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ เช่น สื่อหรือวิดีโอที่มีลักษณะแบบ End Product ซึ่งมันจะทำให้งานวิจัยมีผลงานชิ้นงานออกมาได้

(4) การพัฒนาบุคลากรนักวิจัยสายมนุษยศาสตร์ และการเข้าถึงทุนในการทำวิจัย

อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง (นักวิชาการด้านปรัชญา)

องค์กร สกว. ให้โอกาสในการพัฒนานักวิจัยพอสมควร น่าจะเป็นองค์กรที่ควรกลับมาช่วยเหลือนักวิจัยในส่วนนี้

ทวีศักดิ์ เผือกสม (นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์)

นักวิชาการไทยอยู่บนหอคอยงาช้างไม่พอ (ย้อนคำเพื่อชี้ว่าการศึกษาไทยสร้างภาระให้แก่ผู้สอนด้านอื่น ๆ จนทำให้ความเชี่ยวชาญของนักวิชาการไทยหายไป) เดี๋ยวนี้คนที่เชี่ยวชาญลิลิตยวนพ่ายมีกี่คนในประเทศไทย คนที่อ่านจารึกแบบประเสริฐ ณ นครได้ในไทยมีกี่คน ด้วยเงื่อนไขการวิจัยที่เป็นอยู่ไม่มีทางผลิตนักวิชาการเก่ง ๆ ได้แล้ว

มหาวิทยาลัยไทยส่งอาจารย์ไปเรียนนอกจำนวนเยอะจริง แต่ก็ทำให้ร้ายพวกเขาด้วยกระบวนการการศึกษารูปแบบต่าง ๆ เช่นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ซึ่งเป็นสิ่งมีค่าทางวิชาการเพราะเคี่ยวเข็ญทำอย่างละเอียด ต่างประเทศสามารถตีพิมพ์เพื่อขอตำแหน่งศาสตราจารย์ได้ เช่นอาจารย์ธงชัย (วินิจฉกูล) แต่มหาวิทยาลัยไทยไม่เป็นแบบนั้น วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกไม่มีประโยชน์ เอามาทำอะไรไม่ได้

ศิรประภา ชวะนะญาณ (นักวิชาการด้านปรัชญา)

(1)การทำวิจัยกับ สกว. ช่วยพัฒนานักวิจัยจริง แต่คิดว่าหลาย ๆ คนคงเห็นว่างานวิจัยทางสายมนุษยศาสตร์ควรได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น หนทางในการพัฒนานักวิจัย ควรมีระยะเวลานานขึ้นเพื่อพัฒนากลุ่มคนบางกลุ่ม

(2)การพัฒนาอันหนึ่งที่สำคัญคือ การเปลี่ยนตัวชี้วัด เนื้องานทางมนุษยศาสตร์มันมีคุณค่ามากกว่าจะมากรอบเอกสารตามช่องว่างที่ทุนกำหนดให้

(3)การพัฒนาเทคโนโลยี ก็ช่วยลดความเหลื่อมล้ำของนักวิจัย เช่น บางกลุ่มเข้าถึงฐานข้อมูลกว้างขวาง บางกลุ่มเข้าถึงข้อมูลยากมากด้วยข้อจำกัดเชิงงบประมาณ

ชัยรัตน์ พลมุข (นักวิชาการด้านวรรณคดตะวันออก)

ด้านหนึ่งสังคมไทยไม่มีตำแหน่ง post-Doctor ให้กับนักศึกษาหลังปริญญาเอก ชุมชนงานวิจัยควรโอบอุ้มพวกเขา

ทวีศักดิ์ เผือกสม (นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์)

สนทนากับชัยรัตน์ พลมุข เมื่อ 2 ปี ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยเชียงใหม่เคยให้ทุนกับนักศึกษาที่จบปริญญาเอก ทุนให้ในฐานะคนทำวิจัย มีงานตีพิมพ์ ให้เงินเดือนประจำด้วย อันนี้ดีมาก ที่อื่นควรทำแบบนี้ด้วย

สุธิดา วิมุตติโกศล (นักวิชาการด้านวรรณคดตะวันตก)

สังคมไทยมีเรื่องตลกร้ายคือ เช่น การเขียนเกี่ยวกับงาน Gender ของ Judith Butler ไม่มีนักวิชาการเขียนเกี่ยวกับงานชิ้นดังกล่าวของเขามีแต่บทความในออนไลน์ มันมีปัญหาเรื่องการอ้างอิงใช้ต่อ ทำนองว่าเหตุใดไม่อ้างจากทางวิชาการ ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการต่อยอดความรู้ความเชี่ยญชาญต้องอาศัยระยะเวลาในการรวบรวมความรู้มาก แวดวงวิชาการไทยจึงมี 2 ลักษณะคือ เผยแพร่เรื่องต่าง ๆ ออกไปเลย กับอีกแบบคือต้องให้ตกผลึกทางความรู้ค่อยผลิตงาน

ส่วนตัวคิดว่ามันมีด้านดีทั้งสองแบบ ด้วยเหตุนี้จึงเห็นด้วยที่ควรสนับสนุนกลุ่มที่เป็น post-Doctor และอยากให้มีทุนช่วยเหลืองานบัณฑิตศึกษาด้วย และอีกอย่างคือ ทุนทำหนังสือที่ได้เงินระยะยาว คือคนทำหนังสือต้องใช้ทุนตัวเองทุกอย่าง มันไม่มีหมวดหมู่ว่าเป็นเงินสนับสนุนการตีพิมพ์หนังสือวิชาการทั้งในระดับคณะมหาวิทยาลัยหรือภายนอกภาคเอกชน

ตัวชี้วัดถ้าไม่วนเวียนอยู่กับการต้องประเมิน Ranking มันทำให้วงการวิชาการดีกว่าหรือไม่ คือเมื่อ 10 ปีที่แล้ว แวดวงวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จะมีพื้นที่นอกมหาวิทยาลัยตัวเอง คือ วารสารฟ้าเดียวกันและวารสารอ่าน ซึ่งมีอาจารย์หลายคนเขียนส่งไปตีพิมพ์ แต่หลัง ๆ ไม่มีแล้ว พิมพ์แล้วเอาไปประเมินอาชีพไม่ได้ แวดวงวิชาการก็กลายเป็นของมหาลัย วารสารอื่น ๆ นอกเหนือจากนั้นก็ไม่ได้รับการสนับสนุน

(5) ข้อคิดเห็นต่อแหล่งทุนด้านต่าง ๆ

ทวีศักดิ์ เผือกสม (นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์)

รื้อฟื้น สกว. ขึ้นมาและยุบอื่น ๆ

อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง (นักวิชาการด้านปรัชญา)

สกว. ค่อนข้างดี ต่างประเทศก็ทำแบบนั้น นักวิจัยกับแหล่งทุนควรไปด้วยกันอย่างเสมอภาคขึ้น เมื่อฝึกฝนนักวิจัยได้นักวิจัยก็เติบโตขึ้นได้

ทวีศักดิ์ เผือกสม (นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์)

ต่อประเด็นนักวิจัยเมืองนอก ในเมืองนอกมีระบบการให้ทุนวิจัย ส่วนหนึ่งของ KPI คือวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของนิสิตทุนวิจัยมันครอบคลุมถึงวิทยานิพนธ์ และนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตงานวิจัยด้วย

ศิรประภา ชวะนะญาณ (นักวิชาการด้านปรัชญา)

อยากให้แหล่งทุน เปิดรับคุณค่างานวิจัย หรือขยายความหรือนิยามว่า ‘ความสำเร็จของงานวิชาการคืออะไร’ จะได้เข้าจารวิจัยทางมนุษยศาสตร์มากขึ้น

3 การสัมภาษณ์นักวิชาการว่าด้วยเรื่องการวิจัยในสังคมไทยและต่างประเทศ

เนื้อหาหลักของบทนี้มุ่งนำเสนอให้เห็นถึงสาระสำคัญของงานเสวนาออนไลน์ Series SAT-SHA (โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม) เนื้อหาของงานเสวนาแต่ละครั้งมีดังนี้

3.1 ปัญหาในระบบวิจัยการละครและศิลปะการแสดง

หัวข้อนี้คือการสรุปประเด็นการบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม EP.1 หัวข้อปัญหาในระบบวิจัยการละครและศิลปะการแสดง วันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.00-15.00 น. ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

การบรรยายครั้งนี้มี ผศ.ดร. ภาสกร อินทุมาร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้นำเสนอหลักซึ่งสามารถแบ่งเนื้อหาการบรรยายตามหัวข้อดังต่อไปนี้

การวิจัยในแวดวงการละคร

ในวงการการละครตะวันตก (theater) ซึ่งไม่รวมนาฏศิลป์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงการสร้างสรรค์การแสดงซึ่งเกี่ยวกับวิธีการแสดง เช่น การกำกับการแสดง รวมถึงการสร้างงานแบบร่วมสมัยผ่านการนำวรรณคดีโบราณมาสร้างเป็นงานศิลปะการแสดงร่วมสมัย ฯลฯ เพื่อสร้างการแสดงร่วมกันใหม่ ดังนั้นในภาพใหญ่คือการทำงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการแสดง

โจทย์วิจัยด้านการละคร เช่น คำถามและการวิพากษ์ในการวิจัย

การวิพากษ์สะท้อนให้เห็นหลายด้าน เช่น การทำงานในวรรณคดีโบราณในชื่อ “เรื่องเก่า เล่าใหม่” ซึ่งมีการนำตัวละครมาตีความใหม่ อ่านความหมายใหม่ เพื่อศึกษาความหมายของผู้หญิงที่สมบูรณ์แบบตามที่สังคมกำหนดและคาดหวัง ในแง่นี้จึงเป็นงานที่มีลักษณะรื้อสร้างชุดความคิดที่เป็นวาทกรรมกระแสหลัก แต่ก็ไม่ได้มีงานแนวนี้มากนักเพราะโดยส่วนใหญ่ไม่ได้มีคำถามลักษณะนี้ เนื่องจากเป็นการสร้างผลงานโดยการใช้ทฤษฎีศิลปะการแสดงมาใช้เป็นทิศทางการทำงาน เช่น บทละครเรื่องเดียวกันแต่เอานักแสดงสองชุดมาเล่น เพื่อศึกษาผลลัพธ์ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ในอีกด้านหนึ่ง มีการนำงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างเป็นการแสดงร่วมสมัย เช่น การนำผาแดงนางไอ่ มาสร้างเป็นงานร่วมสมัย ดังนั้น การทำงานจะมีคำถามนำเหมือนสังคมศาสตร์บ้าง แต่ไม่ค่อยเห็นเยอะมากนัก

วิธีวิทยาของนักวิจัยด้านการละคร

การสร้างละครมีวิธีเพราะเป็นกระบวนการสร้างงานหนึ่งชิ้นขึ้นมา งานวิจัยด้านการละครมีหลากหลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มละครประยุกต์ซึ่งเป็นการละครเพื่อการศึกษาโดยมีวิธีการทำงานอีกแบบ แต่ยังมีงานวิจัยที่เหมือนกับมนุษยศาสตร์ คือ การศึกษาละครในบริบททางสังคมและการเมือง เช่น การศึกษาเรื่องละครเวทีของไทยในมิติเสรีภาพของศิลปะการแสดงภายหลังการรัฐประหาร โดยศึกษาการต่อรองเพื่อยืนยันตัวเอง งานชิ้นนี้ใช้กรอบคิดด้านสังคมศาสตร์มาใช้ แต่งานแนวนี้ไม่ค่อยเห็นมากนักเพราะมักจะไปปรากฏในการศึกษาศาสตร์ด้านอื่น

นักวิจัยด้านการละครสนใจปฏิบัติการของการแสดงมากกว่าหรือไม่?

นักวิจัยส่วนใหญ่จะสนใจปฏิบัติการของการแสดง อย่างไรก็ดียังมีการวิจัยด้านการละครที่ไปอยู่ในสายอื่นเช่นกัน เช่น สหวิทยาการ วรรณคดี นิเทศศาสตร์ กล่าวคือกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้สร้างละคร แต่ศึกษาละครในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอีกมิติหนึ่ง ผมเองก็เคยศึกษากลุ่มละครกลุ่มหนึ่ง

ในปัจจุบันการวิจัยด้านการละครส่งผลกระทบอย่างไรบ้างต่อสังคม

ในอดีตคนสร้างละครไม่ได้มีลักษณะเป็นงานวิจัย เราไม่รู้จักงานวิจัย เราทำละครในฐานะการสร้างผลงาน อย่างไรก็ตามเมื่อมีเงื่อนไขการขอตำแหน่งวิชาการ ทำให้อาจารย์นำงานวิจัยสร้างสรรค์มาขอตำแหน่งวิชาการ

ในส่วนผลกระทบต่อสังคมนั้นพบว่างานวิจัยที่มีน้อยคือการ Reception งานศิลปะ ในแง่นี้ ผลกระทบจากงานวิจัยจึงไม่ค่อยมีการศึกษา แต่ก็มีงานละครที่เป็นตัวแบบที่น่าสนใจคือ งานร่วมสมัยโดยการนำตัวละครสีดามาวิเคราะห์ ในแง่นี้จึงเป็นรูปแบบที่น่าสนใจ แต่ในแง่ผลกระทบก็ยังไม่มีมากนัก

เวทีนำเสนอผลงานวิชาการด้านการละคร

ในอดีตเคยมีเวทีนำเสนองานที่จัดโดยสมาพันธ์ศิลปะการแสดงอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์เป็นผู้ริเริ่ม โดยสมาพันธ์ฯ ก่อตั้งขึ้นเพื่อต่อรองกับกติกาต่าง ๆ ที่กระทรวง อว. สร้างขึ้นมากำกับพวกเรา เนื่องจากเกณฑ์การประเมินที่กำหนดมานั้น สวนทางกับธรรมชาติของสาขาวิชาการละคร

สมาพันธ์ฯ เคยมีการจัดประชุมวิชาการประจำปีซึ่งมีผู้เข้าร่วมงานมากมาย แต่ในปัจจุบันไม่ได้เคลื่อนไหวมากนัก สืบเนื่องจากสถาการณ์การแผ่ระบาดของโควิด 19 อย่างไรก็ดี กลุ่มนี้สะท้อนถึงความพยายามในการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนและในอนาคตยังคงอยากขับเคลื่อนต่อไป

งบประมาณในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน

งบประมาณในการสร้างสรรค์งานขึ้นอยู่กับขนาดของงาน องค์ประกอบของงาน เช่น ในระดับมหาวิทยาลัยอาจมีเงิน 250,000 บาท ซึ่งแต่ละคนมีงบประมาณของตัวเองและมาร่วมทำงานด้วยกัน แต่ไม่มีกฎเกณฑ์ชัดเจนว่าต้องใช้งบเท่าไหร่ เช่น ฉากนักแสดง ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเรื่องการไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงของการสร้างละคร เนื่องจากการวิจัยสร้างสรรค์มีการใช้คนจำนวนมาก รวมถึงค่าใช้จ่ายด้านสถานที่และด้านสวัสดิการ สิ่งเหล่านี้ต้องใช้เงินเยอะ

การเข้าถึงแหล่งทุนของอาจารย์

การเข้าถึงแหล่งทุนที่แทบเป็นไปไม่ได้เลยคือแหล่งทุนเอกชน แต่ก็มีการขอทุนจากภายนอก เช่น สกสว. รวมถึงต่างประเทศ เช่น ทุนฟูลไบรท์ แต่พวกเราไม่ค่อยขอเท่าไหร่

มุมมองต่อเงื่อนไขการจัดสรรทุนในยุคปัจจุบันที่ถูกกำกับโดยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ประเด็นแรก ควรทำความเข้าใจเรื่องศิลปวัฒนธรรมใหม่ เหตุเพราะมีความย้อนแย้ง เนื่องจากงานด้านศิลปกรรมสามารถตอบโจทย์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ แต่งบประมาณที่จะมาตอบโจทย์กลับมีน้อย ดังนั้น เราต้องทำความเข้าใจใหม่กับสิ่งที่เรียกว่าศิลปะ การละคร

ยกตัวอย่างเช่น เรามักมองว่าละครคือการบันเทิงเท่านั้น แต่ในอีกด้านหนึ่ง ยังมีศิลปะการละครที่ทำงานตอบโจทย์สังคมได้ กล่าวคือแม้งานวิจัยด้านการละครอาจดูเหมือนว่าไม่มีอะไร แต่งานละครที่ตอบโจทย์สังคมก็มีเช่นกัน เช่น การละครประยุกต์ ซึ่งเป็นการศึกษาว่าการละครสร้างผลดีต่อเศรษฐกิจอย่างไร อีกทั้ง การละครยังคงผูกโยงกับประเด็นทางสังคมเพราะละครพูดถึงความเป็นมนุษย์และสังคม ในแง่นี้ ละครจึงไม่ใช่เรื่องของความบันเทิงไปวัน ๆ ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายต้องทำความเข้าใจว่างานศิลปะคืออะไร ตอบโจทย์สังคมนี้อย่างไร และเกี่ยวโยงกับประเด็นความเป็นไปของผู้คนและเศรษฐกิจอย่างไร

สอง หากเข้าใจความหมายของศิลปะดังที่กล่าวมาแล้ว เรื่องต่อมาคือ แหล่งทุนการวิจัยจะทราบว่าควรมีการจัดสรรงบประมาณการละครอย่างไรได้บ้าง เพื่อตอบโจทย์การขับเคลื่อนสังคม

ความคิดเห็นต่อตัวชี้วัดด้านการวิจัย

ประเด็นตัวชี้วัดการวิจัยเป็นเรื่องยากลำบากในการสร้างความเข้าใจ เหตุเพราะคนที่ไม่ได้ทำงานด้านนี้จะนึกภาพไม่ออก ดังนั้น จึงต้องมีการพูดคุยกันอย่างจริงจังว่าศิลปะทำงานอะไร ทำหน้าที่อะไรในสังคม และต้องทำความเข้าใจศาสตร์ของพวกเราเพื่อออกแบบเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมซึ่งไม่ใช่การประเมินโดยใช้เกณฑ์เชิงปริมาณ เพราะงานของเราไม่สามารถประเมินในเชิงปริมาณได้ เราไม่ได้ปฏิเสธการประเมินผลงาน แต่ต้องออกแบบการประเมินให้เหมาะสม

รูปแบบเกณฑ์การประเมินงานวิจัยที่อยากเห็น

การประเมินต้องทำวิจัยเชิงคุณภาพ คือ วิจัยการประเมินโดยไม่มีการนำเรื่องกลุ่มตัวอย่างจำนวน (N) มาใช้ แต่เป็นการศึกษาเชิงลึก กล่าวคือเป็นการประเมินผลงานศิลปะโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การละครมีวัตถุประสงค์อะไร และต้องการจะสื่ออะไร จากนั้นก็ทำการประเมินตามวัตถุประสงค์ของการแสดงนั้นว่าเกิดผลอย่างที่คาดหวังไว้หรือไม่ การศึกษาว่าคนดูได้อะไรก็ถือเป็นการวิจัยเช่นกัน ในแง่นี้ การวิจัยเช่นนี้จึงสามารถนำไปพัฒนาให้ตอบโจทย์ได้มากยิ่งขึ้น

การรับรู้ของผู้ชมกับการแสดงด้านการละคร

คนทำงานด้านการละครอาจไม่ถนัดทำงานวิจัย แต่ก็สามารถสร้างทีมเพื่อทำการประเมินงานวิจัยได้ เช่น ผมเคยศึกษาวิจัยโดยใช้กรอบ transformative learning คือการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยเก็บข้อมูลจากผู้ชมเพื่อศึกษาว่าผู้ชมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรภายหลังจากดูละคร ดังนั้น เราจึงอยากให้มีการวิจัยในลักษณะนี้ เพราะเราเองยังไม่รู้เลยว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อผู้ชมเป็นอย่างไรกันแน่

อันนี้คือปัญหาร่วมของงานวิชาการในศาสตร์ด้านนี้ ยกตัวอย่างเช่น อาจารย์ด้านทัศนศิลป์มีหน้าที่สร้างงานศิลปะเป็นหลัก โดยเมื่อสองปีที่แล้ว สกสว. ให้ประเมินงานศิลปะโดยจ้างอาจารย์อนุสรณ์ อุณโณ ซึ่งท่านได้มาชวนผมเข้าร่วมทีมประเมิน ดังนั้น จึงอยากให้มีการประเมินในระยะเวลาที่ทันท่วงที ไม่ใช่ประเมินหลังงานเสร็จไปนานแล้ว

การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ อาจารย์เห็นแนวโน้มอย่างไร?

ในระดับปริญญาตรีพบว่าละครเวทีไม่ใช่อาชีพจริง ๆ จัง ๆ นักการละครที่มีอยู่ตอนนี้มีการรวมกลุ่มละคร พวกเขาอยู่ได้ด้วยการทำอาชีพเสริม เช่น นักแสดงภาพยนตร์ ละครเวที เล่นหนังและโฆษณา และทำงานอาจารย์พิเศษ แต่ก็ทำงานละครอย่างต่อเนื่อง นักศึกษาการละครปัจจุบันมีเครือข่ายเทศกาลละครกรุงเทพฯ ทำให้คนเห็นความเป็นไปได้ของอาชีพการละครมากขึ้น ที่

ผ่านมานักศึกษาเข้าไปทำงานอาชีพละครอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น แนวโน้มจึงเป็นไปในทิศทางที่ดี เพราะละครเวทีขนาดเล็กค่อย ๆ เติบโต เช่น การเกิดเทศกาลละคร เกิดองค์กรการละคร การตั้งเครือข่ายการละคร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นบทบาทการละครมากขึ้น ในแง่นี้ นักศึกษาที่จบใหม่ก็เข้ามางานด้านนี้มากขึ้น แต่ในเรื่องของทุนทำงานพบว่าส่วนใหญ่ลงทุนกันเองและทำการขายบัตรกันเอง ทว่ารายได้ก็ไม่คุ้มเมื่อเทียบกับต้นทุนที่ลงแรงไปทั้งเวลาและกำลังแรงงาน

การสร้างผลงานโดยการระดมเงินกันเองจะส่งผลต่อความยั่งยืนของงานไหม?

บริบทเช่นนี้อาจส่งผลให้เราแห้งตายได้ แต่ที่พวกเรายังทำงานกันอยู่ก็เพราะยังมีแรงทำงาน แต่ก่อนการทำงานเทศกาลศิลปะแห่งกรุงเทพฯ จะมีผู้สนับสนุน ทว่ากลับมีเงื่อนไขมากมาย ในระยะหลังงบประมาณจึงมาจากการระดมทุนกันเอง และมีการขอใช้พื้นที่ของหอศิลป์ซึ่งไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ

ทั้งนี้ ในตะวันตกพบว่าศิลปะได้ลงหลักปักฐานเรียบร้อย ส่งผลให้มีงบประมาณก้อนใหญ่มาสนับสนุนงานศิลปะให้พัฒนา ในบริบทเช่นนี้พวกเขาเข้าใจว่าศิลปะคืออะไร ทำหน้าที่อย่างไร โดยมีการบรรจุความสำคัญของงานศิลปะไว้ในนโยบายอีกด้วย ทว่าในสังคมไทยศิลปะกลับไม่ถูกให้ความสำคัญ แม้กรมส่งเสริมวัฒนธรรมจะให้งบ วช. และสกสว. เพื่อส่งเสริมงานแสดงพื้นบ้าน แต่งานเหล่านี้มักเป็นเรื่องของจารีตประเพณีและ “ศิลปะของชาติ”

การสร้างงานบนฐานจารีตจะสามารถผลิตงานที่มีกึ๋นออกมาได้ไหม?

อาจจะมี เช่น คณะละครและคณะเต้นซึ่งมีการสร้างงานร่วมสมัยโดยใช้โขนซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย แต่งบประมาณก็กระจัดกระจาย เช่น ผู้บริหารอาจจัดสรรงบทำงานให้เฉพาะบางกลุ่ม ทำให้คณะละครได้งบประมาณน้อย เป็นต้น ทั้งนี้ การผลิตงานบนฐานจารีตก็มีการรื้อสร้างประเด็นในสังคมบางอย่าง

คิดเห็นอย่างไรกับการที่แหล่งทุนจัดสรรทุนวิจัยด้านศิลปะการแสดงโดยยึดโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ประเด็นแรกอย่าเอายุทธศาสตร์ชาติมากำหนดโจทย์การวิจัย เพราะยุทธศาสตร์สร้างขึ้นในสมัยที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และสอง แหล่งทุนมักขับเคลื่อนโจทย์วิจัยที่กล่าวถึงนวัตกรรม แต่มักหมายถึงเรื่องเทคโนโลยี ซึ่งงานด้านศิลปะก็มีนวัตกรรมเช่นกัน เช่น การวิจัยเชิงทดลองเพื่อสร้างศิลปะการแสดงใหม่ ๆ โดยได้ค้นพบความรู้ชุดใหม่ด้านวิธีการสร้างการแสดง หรือการนำละครไปตอบโจทย์เรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนั้น โจทย์วิจัยควรมีลักษณะกว้าง ๆ เอาไว้ นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยเพื่อทำการประเมินและสังเคราะห์องค์ความรู้ด้วย โดยมีทีมวิจัยที่เข้าใจเรื่องศิลปะด้านนั้น ๆ มาทำการประเมิน เพราะการวิจัยด้านความคิดนั้นสำคัญมาก

ในปัจจุบันมีการนำ soft power มาสร้างเศรษฐกิจ เราจะเสนอโครงร่างการวิจัยเพื่อทำงานแบบนี้หรือไม่

การละครเกี่ยวโยงกับเรื่องเศรษฐกิจอยู่แล้ว แต่การทำละครเรื่องเดียวจะตอบโจทย์เรื่องเศรษฐกิจระดับใหญ่เป็นไปไม่ได้ ปัญหาใหญ่คือเรื่อง soft power ก็ยังคุยกันไม่ชัดเจนในแง่ของคำนิยาม อย่างไรก็ดี หากเป็นแนวทางที่เราไม่มีความสุข พวกเราก็ไม่เสนอโครงร่างฯ ดังนั้น ก่อนจะสร้างแนวทางการทำวิจัยของรัฐ พวกเขาควรมาคุยกับพวกเราก่อน

ความคิดเห็นของอาจารย์ต่อระบบ NRIIS

สำหรับรายละเอียดการให้ทุนในระบบ NRIIS ต้องให้ความสำคัญกับธรรมชาติของศาสตร์แต่ละแขนงด้วย กล่าวคือ ตัวชี้วัดต้องละเอียดและจัดทำขึ้นโดยให้ความสำคัญกับความรู้ด้านศิลปกรรม ไม่ใช่บนฐานด้านเศรษฐกิจกล่าวคือ เรามีระบบวิจัยออนไลน์ได้ แต่ในเชิงรายละเอียดเราต้องทำประชาคม ให้นักวิชาการด้านต่าง ๆ มาช่วยให้ความคิดเห็นด้วย

โลกเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว อาจารย์คิดว่านักวิชาการด้านการละครในไทยเติบไตไหม?

ในต่างประเทศ คนทำงานได้พาตัวเองเข้าไปสู่แวดวงวิชาการ เขาไม่หลุดจากความก้าวหน้าด้านสังคมศาสตร์ พวกเขาใช้กรอบแนวคิดด้านสังคมศาสตร์มาใช้ศึกษาปรากฏการณ์ทางการละครมากมาย รวมถึงมีการสร้างแนวคิดและทฤษฎีใหม่ ผมเคยเขียนการละครเชิงชาติพรรณวรรณา (Ethno-drama หรือ Ethno-theatre)

ในไทย วรรณคดีศึกษาของไทยเติบโต แต่การละครศึกษากลับไม่เติบโต เหตุเพราะเราเน้นให้นักศึกษาทำละคร เราจึงสอนวิธีการสร้างละคร ดังนั้น คนที่ไปเรียนต่อก็ไปเรียนด้านนี้คือด้านวิธีการและการสร้างการแสดง ในแง่นี้ สังคมไทยจึงมีคนเรียนการละครศึกษาน้อย ทำให้การศึกษาการต่อรองของละครต่ออำนาจทางการเมืองจึงมีน้อย แม้การละครถือเป็นแขนงหนึ่งในวรรณคดีศึกษา แต่วรรณคดีศึกษาไปไกลมาก ทว่าการละครยังไปไม่ถึงไหนเพราะเรายังให้ความสำคัญกับวิธีการสร้างละคร

หลักสูตรการละครในปัจจุบันเชื่อมโยงกับสังคมศาสตร์ไหม?

หลักสูตรของเรามีแค่ปริญญาตรี วิธีการการสร้างละครก็คือพื้นฐานของหลักสูตร แต่ก็มีวิชาการวิเคราะห์วิพากษ์บทละคร เช่น วิชา critical study มุ่งพยายามให้นักศึกษารู้จักกรอบแนวคิดด้านสังคมศาสตร์เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจหนัง ละคร และศิลปะการแสดง โดยนักศึกษาสนุกกับสิ่งแบบนี้

การเรียนการสอนแบบกระแสหลักยังคงครอบงำโดยเฉพาะการเน้นผลิตผู้ปฏิบัติงานเป็นหลัก

เห็นด้วย พวกเราสร้างศิลปินเชิงปฏิบัติ นักแสดง ผู้กำกับ แต่ก็มีอีกกลุ่มที่ไม่อยากทำงานปฏิบัติ เพราะพวกเขาสนใจศึกษางานวิจัย เราก็ใช้แนวทางการศึกษาแบบสังคมศาสตร์ เช่น การศึกษาละครหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 โดยมุ่งชี้ว่าละครเวทีพูดเรื่องอะไรบ้าง

ในวงการมีคนเก่งที่พร้อมจะทำงานไหม?

มี! นักศึกษาจบแล้วก็เข้าแวดวงการละครเวทีเยอะขึ้น สาขาของเราเชิญผู้เกี่ยวข้องมาสอนด้วย เช่น นักแสดงอาชีพ ฯลฯ เพื่อช่วยส่งเสริมความรู้ไปพร้อมกันทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เรามีการผลักดันให้นักศึกษาทำงานร่วมสมัย อีกทั้งแนวโน้มการทำงานงานก็เปลี่ยนไปเนื่องจากในปัจจุบันมีการทำละครที่ไม่มีตัวบท กล่าวคือมีแค่ประเด็น จากนั้นค่อยหาแนวทางแสดงร่วมกันซึ่งเรียกว่า Device Performance ยกตัวอย่างเช่น เรื่องการทำการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ เราจะมีการอ่านหนังสือ จากนั้นก็มีเครื่องมือการทำละครซึ่งเป็นกระบวนการหาวิธีการไปด้วยกันระหว่างนักแสดงกับผู้กำกับซึ่งเป็นการแสดงที่ไม่ได้เน้นคำพูด

ดังนั้น ส่วนนี้คือการรื้อสร้างที่ไม่ยึดติดอยู่กับตัวบท เพราะตัวบทมีอำนาจ รวมถึงตัวบทยังมีอำนาจของผู้กำกับ แต่นักแสดงเป็นผู้กระทำการที่กำหนดไว้แล้ว ทว่า Device Performance คือการแสดงบนหลักการประชาธิปไตย มุ่งเน้นการสลายมายาคติชุดเดิมว่าด้วยการละคร การละครแนวนี้ได้รับอิทธิพลจากสำนักโพสต์ (post) ต่าง ๆ โดยนักศึกษาจำนวนมากสนุกกับงานแบบนี้มากกว่าเพราะเป็นงานที่สร้างมาจากพวกเขาเอง (original)

งานศิลปะกับงานนาฏศิลป์พื้นฐานไปด้วยกันได้ไหม

ไปด้วยกันได้ ยกตัวอย่าง มหาวิทยลัยขอนแก่น (มข.) ได้ปรับหลักสูตรใหม่ คนที่มาเรียนมาจากบริบทอีสาน การให้มาเรียนละครตะวันตกจึงดูผิดที่ผิดทาง จึงปรับหลักสูตรใหม่หมดโดยเน้นสร้างงานร่วมสมัยซึ่งเป็นการรื้อสร้าง ไม่มีระบบหน่วยกิจแต่เป็นระบบโมดูล (module) ซึ่งมีการดึงความเป็นศิลปวัฒนธรรมของอีสานมาสร้างงานศิลปะ ดังนั้น มันจึงไปด้วยกันได้ แต่ก็มีส่วนที่แยกกันอยู่ เช่น งานแบบดั้งเดิมก็แยกไปเลย แต่ก็มีความพยายามทำงานร่วมสมัยที่ในบางมิติยังคงความดั้งเดิม แต่นำมาสร้างเป็นงานร่วมสมัย ในหลักสูตรจึงพยายามทำแบบนี้

การวิจัยด้านนาฏศิลป์สามารถเชื่อมโยงกับเรื่องการเมืองได้ไหม?

การทำงานให้เชื่อมโยงการเมืองขึ้นอยู่กับจุดยืนและความคิดความเชื่อของศิลปินและนักวิชาการ บางคนมองว่า การทำงานที่ออกนอกขนบนั้น คือการทำลายนาฏศิลป์ไทย แม้จะมีคนชื้นชมก็ตาม อย่างไรก็ดี งานนาฏศิลป์ก็มีงานร่วมสมัยใหม่ แต่ไม่ได้โยงกับสังคมการเมืองมากนัก แต่ก็ถือว่าเป็นงานร่วมสมัย ดังนั้น งานนาฏศิลป์จะวิพากษ์ได้นั้น คงไม่สามารถยึดขนบแบบเดิม ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องพูดเรื่องทางสังคมที่ใหญ่โตก็ได้ โดยพวกเขาต้องเอามาต่อยอดกับประเด็นร่วมสมัยในสังคม แต่หากยืนยันแบบขนบเดิมก็ตั้งคำถามไม่ได้ แต่ในทางวิชาการด้านนาฏศิลป์ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย ผมเห็นงานนาฏศิลป์แบบร่วมสมัยค่อย ๆ เติบโตขึ้น แต่อาจไม่ตั้งคำถามในเชิงสังคม แต่ในเชิงรูปแบบมีการออกนอกขนบเดิม

ความคิดเห็นต่อหน่วยงานสนับสนุนทุนวิจัย

ควรต้องมีหน่วยสนับสนุนการวิจัย แต่ก่อนจะมีการจัดตั้งหน่วยงาน ผู้กำหนดนโยบายต้องเข้าใจว่าศิลปะคืออะไร ทำหน้าที่อะไร มีบทบาทอย่างไร ดังนั้น จึงต้องมีเวทีรับฟัง แต่ไม่ใช่เวทีที่รับฟังอย่างไร้ความหมายหรือจัดเป็นเพียงพิธีกรรม เช่น การมีสถาบันสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้ (สสร.) แต่สายการละครก็ไม่รู้ว่าได้งบประมาณเท่าไหร่ ดังนั้น แหล่งทุนสำหรับศิลปินจำเป็นต้องมี โดยที่ผ่านมา เป็นเพียงการถามแค่ข้อเสนอ แต่พวกเขาไม่ได้เข้าใจศิลปะจริง ๆ เพราะศิลปะมิใช่เพียงเรื่องความงามและความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังมีอีกหลายมิติซึ่งหากอยากเข้าใจจริง ๆ จะต้องเข้ามาคลุกคลีและล่มหัวจมท้ายร่วมกัน เพราะผู้กำหนดนโยบายไม่ใช่คนในศาสตร์ด้านศิลปะ นักวิชาการและศิลปินสายนี้ควรเข้าไปเป็นผู้ร่วมกำหนดนโยบาย

สิ่งสำคัญคือ ต้องมีกระบวนการระยะยาวเพื่อให้คนกำหนดนโยบายเกิดความเข้าใจงานศิลปะจริง ๆ เช่น ได้เห็นบทบาทหน้าที่ ทว่าที่ผ่านมาเขาไม่เคยเห็นและไม่เคยทำความเข้าใจ

นอกจากนี้ ยังถือเป็นปัญหาของระบบราชการอีกด้วย กล่าวคือผู้อำนวยการด้านศิลปะไม่ได้มาจากสายศิลปะซึ่งมีความย้อนแย้ง ในอดีต พรรคการก้าวไกลมีนโยบายที่จริงจังด้านศิลปะแต่ก็ถูกยุบพรรค พรรคนี้สนใจและเข้าใจศิลปะเพราะพวกเขาเป็นคนรุ่นใหม่ รวมถึงเข้าใจโลกศิลปวัฒนธรรมว่าทำหน้าที่อย่างไร ซึ่งพรรคก้าวไกลจริงจังมาก โดยผมทำรีวิวนโยบายประเทศต่าง ๆ และเสนอให้มี National Council of Art โดยกระบวนการรีวิวและการเสนอ National Council of Art นั้น เกิดขึ้นจากการเชิญศิลปินเป็นหลัก คือ เป็นนโยบายที่จะเข้าไปสู่กระทรวงวัฒนธรรม national council of art หรือ art council ซึ่งกำหนดขึ้นจากตัวอย่างต่างประเทศประกอบกับการรับฟังเสียงของศิลปินในไทย

ถ้า สกสว. อยากสนับสนุนการวิจัยด้านการละคร อาจารย์คิดว่าเรื่องที่ควรจะทำสามอย่างคืออะไร

1. เชิญพวกเรามาแลกเปลี่ยน มาแสดงความเห็น เพราะเราอยากรายงานสถานการณ์โลกวิชาการในตะวันตกด้านศิลปกรรมว่าไปถึงไหนแล้ว เช่น การวิจัย การสร้างความรู้ กล่าวคือให้ผู้ที่กำหนดแผนงานวิจัยมาฟังจริง ๆ โดยเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ
2. งานศิลปะมีบทบาทสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมหลายด้าน ดังนั้น จึงต้องศึกษาว่าในสังคมไทย องค์ความรู้ด้านศิลปะเป็นอย่างไร และต้องพัฒนาไปในทิศทางใด โดยมีการรับฟังคนที่ทำงานจริง ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของงานศิลปะมากขึ้น
3. การจัดสรรงบประมาณ

ทิ้งท้าย

หวังว่างานนี้จะนำไปสู่การแก้ปัญหางานวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม

การส่งเสริมงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ในประเทศไทย

หัวข้อนี้คือการสรุปประเด็นการบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.2 หัวข้อการส่งเสริมงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ในประเทศไทย วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.00-15.00 น. ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

การบรรยายครั้งนี้มีวิทยากรคือ รศ.ดร.อภิลักษณ์ เกษมผลกูล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมุ่งนำเสนอให้เห็นถึงการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ทั้งในแง่ของขอบเขตการวิจัย ทิศทางการวิจัย และข้อจำกัดของการวิจัยในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของความรู้ด้านมนุษยศาสตร์เป็นอย่างไร?

เรากำลังทำความเข้าใจมนุษย์ในมิติที่ลึกซึ้ง กล่าวคือเราศึกษามิติข้างในมนุษย์ เบื้องหลังความคิดคิด และจิตวิญญาณในมิติต่าง ๆ เช่น ในการศึกษาเรื่องอาหาร เราจะศึกว่าทำไมถึงมีการสร้างอาหารนี้ขึ้นมามา

อยากให้ยกตัวอย่าง Discipline สาขาวิชาในมนุษยศาสตร์เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจ

การศึกษาในสายมนุษยศาสตร์ประกอบด้วยหลายส่วน เช่น คติชนวิทยา ภาษา วรรณคดี ปรัชญา ประวัติศาสตร์ และการศึกษาวิธีคิดต่าง ๆ

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นอย่างไร

การศึกษาด้านนี้เน้นการอ่านเอกสารเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ด้วยเช่นกัน เช่น การสัมภาษณ์ผู้เขียน ผู้ชมพ่อเพลง และแม่เพลง แต่งานด้านนี้ไม่ได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในปริมาณเยอะ

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ที่เป็นเครือข่ายสังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์เป็นอย่างไร

เราจะพบความสัมพันธ์แบบนี้บ่อย เพราะงานเราต้องแต่งงานกับทุกศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เช่น Material Folklore เกี่ยวข้องอย่างมากกับงานด้านศิลปกรรมศาสตร์ รวมถึงงานวิจัยเรื่องผีก็มีเรื่องจิตวิเคราะห์เข้ามาด้วย ในแง่นี้ งานเราจึงเป็นสหศาสตร์ที่เชื่อมโยงกัน เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้เห็นหลากหลายแง่มุมของมนุษย์

จากการที่เคยทำงานเป็นผู้บริหารและอยู่ในมหาวิทยาลัยที่เป็นวิทยศาสตร์ พบข้อดีและอุปสรรคในการสนับสนุนการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์อย่างไร

ศาสตร์ของเราเป็นมนุษยศาสตร์ที่อยู่ท่ามกลางนักวิทยาศาสตร์ซึ่งมีความท้าทายมาก เวลาคุยกับคนในมหาวิทยาลัย เขาเรียกเราว่าสายสังคมศาสตร์ เหตุเพราะเขาแยกไม่ออกระหว่างสังคมศาสตร์กับมนุษยศาสตร์ และเขามองว่ามนุษยศาสตร์คือ ภาษา ดังนั้น เวลาพูดถึงภาษาก็เท่ากับสังคมศาสตร์ในมุมของนักวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ดี มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการวิจัย เราก็ได้รับการส่งเสริมการทำงานพอสมควร แต่ในยุคปัจจุบัน โจทย์การวิจัยท้าทายขึ้นเรื่อย ๆ และท้าทายการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์เช่นกัน ที่มีส่วนทำให้การศึกษาต้องไปทางเดียวกัน กล่าวคือ เราจะทำงานอย่างไรเราถึงจะไม่ตกขบวน เราจึงต้องพัฒนาตัวเองตลอดเวลาว่า เหตุเพราะโลกฝั่งวิทยาศาสตร์เป็นแบบนั้น เราจะปรับตัวอย่างไรเพื่อไม่ให้ตกขบวน ยกตัวอย่างเช่น หัวข้อบางอย่างไม่เคยได้ยินมาก่อน แต่เราก็ต้องศึกษาเพื่อให้เข้าใจตรงกัน

การสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหิดลมีงบประมาณเพียงพอให้อาจารย์ด้านมนุษยศาสตร์ขอทุนหรือไม่

มหาวิทยาลัยไม่ได้มองในแง่ของการแบ่งสาย แต่มองในแง่ของการใช้ประโยชน์ เช่น กลุ่มเป้าหมายนี้จะขับเคลื่อนสังคมอย่างไร เราจะมีนโยบายในการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างไร กล่าวคือ ไม่ว่าสาขาใดก็สามารถขอทุนนี้ได้ ดังนั้นเราต้องท้าทายตัวเอง เราจะชี้ให้เขาเห็นว่านโยบายเปลี่ยนอย่างไรในมุมมองด้านมนุษยศาสตร์

ในปัจจุบัน สังคมเราอาจจะไม่เข้าใจว่า มนุษยศาสตร์มีสองแขนง ได้แก่ Pure Science และ Apply Science ทว่า สังคมเรามักจะเห็นแค่แขนงเดียวคือ Apply Science อย่างไรก็ตาม ในความเนจริง หากปราศจาก Pure Science ก็ยากที่จะมี Apply Science กล่าวคือ หากเราไม่ส่งเสริมบุคลากรด้าน Pure Science ให้มีความเข้มแข็ง ก็อยากที่เราจะมี Apply Science ดังนั้น เราจึงต้องสร้างความสมดุล (balance) ของทั้งสองแขนงข้างต้น

กระนั้นก็ตาม ผู้บริหารคนที่แบกดัชนีตัวชี้วัดต่าง ๆ มากมาย มักให้ความสำคัญกับ Apply Science โดยลืมไปว่ามนุษยศาสตร์คือศาสตร์พื้นฐาน ไม่ใช่ศาสตร์วิชาชีพ กล่าวคือ เราไม่ได้ร้องเพลงได้เลย แต่เป็นการสั่งสมและบ่มเพราะ ฉะนั้นแล้ว ผู้บริหารจึงมองข้ามไปยังปลายน้ำ (apply science) ส่งผลให้อาจารย์ที่เป็นนักวิจัยต้นน้ำ (pure science) รู้สึกว่าตัวเองต้องบำเพ็ญพรตต่อไป รวมถึงต้องรอขอพรจากพระอินทร์ต่อไป สถานการณ์เช่นนี้ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลขึ้นมา

นโยบายของมหาวิทยาลัยเน้นการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยใช่ไหม?

จริง ๆ ไม่ใช่แค่มหาวิทยาลัยมหิดล แต่ผมคิดว่ามันเกิดขึ้นทุกที่ เพราะเขาต้องขับเคลื่อนประเทศ ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลง แต่ว่าสิ่งนี้ไม่ได้เหมาะกับทุกคน

จากกรอบการวิจัยของไทยที่ต้องดำเนินรอยตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ปรากฏออกมาในแผน ววน. ดังนั้น อาจารย์คิดว่ากรอบการวิจัยแบบนี้มีพื้นที่ให้แก่ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ไหม

ผมคิดว่าไปได้ระดับหนึ่ง แต่ไม่ครอบคลุม อย่างที่ผมกล่าวว่า คนที่เป็น Apply Science ไม่ค่อยประสบปัญหาเท่าไหร่ภายใต้ทิศทางแบบนี้ แต่เรากำลังทิ้งคนไว้ข้างหลังอีกกลุ่มหนึ่งที่เขาก็ทำงานหนักไม่แพ้เราเหมือนกัน งานเขาก็มีความละเอียดเหมือนกัน

อย่างไรก็ดี คนส่วนใหญ่หรือผู้บริหารองค์กรด้านการวิจัยยังละเลยมิตินี้ ผมเข้าใจฝั่งนั้นเหมือนกัน เขาก็ทำตามแผนที่กำหนดเป็นขั้น ๆ ดังนั้น ผมจึงคิดว่าอาจต้องมีใครสักคนที่เป็นตัวกลางเพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของ Pure Science เช่นการส่งต่อไปให้ใครหรือจะเอาไปใช้ประโยชน์อย่างไร เพื่อที่จะไม่เป็นภาระของคนศึกษาด้านนี้ และทำให้คนที่ทำงานสามารถทำงานได้ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว จะเกิดภาวะอิหลักอิเหลื่อแบบนี้ต่อไป จนไม่เกิดการแก้ไขปัญหานี้ ต่างคนต่างคุย เป็นเพียง Group Therapy ไม่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอะไร ดังนั้น ผมคิดว่าต้องมีคนกลางหรือหน่วยงานกลางมาทำงานตรงนี้

ผมมองว่างานวิจัยของ วช. หรือ สกสว. ที่มักกล่าวถึงเรื่องต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ปัญหาที่ผ่านมาก็คือ คนที่เรียนมาด้านปลายน้ำ หุบทุนวิจัยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ทำให้ต้นน้ำไม่แน่น ส่วนคนที่อยู่ต้นน้ำอยากจะทำงานปลายน้ำขึ้นมาก็พบว่าตัวเองไม่ได้แข็งแรงพอ เพราะตัวเองแม่นงานวิจัยต้นน้ำ

ดังนั้น โจทย์ของผมคือทำอย่างไรที่จะเกิดการทำงานร่วมกัน ส่งต่องานกัน ซึ่งจะทำให้เราได้งานที่สมบูรณ์ (perfect) เพราะที่ผ่านมาไม่ได้เป็นแบบนี้ เช่น ผมทำงานเรื่องผลิตภัณฑ์ แต่ว่าไม่เคยเรียนเรื่อง Content มาก่อน ส่วนอีกคนเรียน Content เก่งมาก แต่ไม่ได้จบ Design ดังนั้น ทำยังไงให้เขามาเจอกันแล้วไม่แย่งงานกัน เพื่อที่จะสร้างงานที่เป็นประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย

แต่ในปัจจุบัน การทำงานเป็นระบบกินรวบ ทำให้งานที่ออกมาไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ งานที่ออกมาส่วนใหญ่ใช้ไม่ได้จริง เป็นงานวิจัยขึ้นหิ้ง คำว่าขึ้นหิ้งหมายความว่ามันใช้ไม่ได้เพราะว่า งานมันไม่ได้ถูกทำจากฐานจริง ๆ มันถูกออกแบบแค่ให้จบและส่งงาน ไม่ได้คิดถึงกาเอาไปใช้งานต่อ

วิธีคิดของแหล่งทุนเป็นแบบนี้จริง ๆ อาจารย์ได้เสนอว่าควรจะมีหน่วยงานกลาง ทั้งนี้ ในเชิงรูปธรรม พอจะมีตัวอย่างไหมว่าควรมีการจัดโครงสร้างองค์กรแบบไหนเพื่อทำหน้าที่ปรับปรุงให้เกิดการเชื่อมกันได้จริง ๆ

อย่างแรกคือการจัดทำข้อมูล Big Data เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ทำข้อมูลให้แน่น จากนั้น เราจะเริ่มเรื่องต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ

สำหรับหน่วยงานที่จะเข้ามาแก้ปัญหานั้น ประกอบด้วยสองส่วนที่สมดุล ได้แก่ คนที่ไม่ได้เรียนด้านมนุษยศาสตร์แต่มีความเข้าใจมนุษยศาสตร์ กับอีกส่วนคือคนที่มาจากมนุษยศาสตร์และเข้าใจเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์ จากนั้นก็ทำการพูดคุยเพื่อหาทางออก ในแง่นี้จึงเป็นหน่วยงานหรือคณะทำงานที่เหมือนการจับคู่ธุรกิจ ที่ผ่านมาพบว่า นักวิจัยมีความเก่งมาก แต่ขายงานวิจัยไม่เป็น กล่าวคือเป็นอาจารย์ในมหาลัยแล้วต้องมานั่งขายของ แต่ไม่ได้หมายความว่าคนที่พูดเก่งจะทำงานได้ดีเสมอไป ขณะเดียวกันคนพูดไม่เก่ง แต่ทำงานดีก็มี ในแง่นี้ เราจะทำอย่างไรเพื่อให้สามารถคุยกันได้ เพราะหลายคนเก่งทั้งนั้นเลย เพียงแต่ไม่มีสื่อ

ปัจจุบันมี PMU อาจารย์คิดว่า บทบาทของหน่วยงานนี้ควรเป็นยังไง ?

เขาควรจะทำหน้าที่เป็นหน่วยป้อนสถานการณ์ โจทย์วิจัย และข้อมูลสถิติ รวมถึงควรเป็นพี่เลี้ยง คอยแนะนำแนวโน้มบางอย่าง เพราะบางทีเราอาจไม่เห็นว่าโลกต้องการอะไร แต่ในมุมที่มองเข้ามา PMU อาจเห็นมุมอื่น

แต่ PMU เขาทำตัวเป็นเจ้าของเงิน

พวกเขาเหมือนมองเราว่าเป็นหุ่นยนต์

การที่ในปัจจุบันนโยบายมีทั้งการตามงาน และการส่งประเมิน ในแง่นี้ถือเป็นภาระให้กับนักวิจัยเกินไปไหม?

ผมเข้าใจว่าแหล่งทุนอาจมองนักวิจัยกับต้นสังกัดเป็นก้อนเดียวกัน หน่วยงานให้ทุนไม่ได้มีความรู้ว่าจะต้องไปเชิญใครมาเป็นผู้ประเมินที่เชี่ยวชาญ ผมมองว่าต้องแบ่งเป็นประเด็น กล่าวคืออันนี้คือหน่วยงานต้นสังกัด เพราะว่าเวลาที่เราขอตำแหน่งวิชาการหรือประเมินผลงาน ก็ต้องผ่านคณะอยู่แล้ว ซึ่งคณะและมหาวิทยาลัยจะได้ส่วนแบ่งจากงานวิจัยเราด้วย ไม่ใช่ค่าแบนอย่างเดียว ผมคิดว่าน่าจะเป็นบทบาทของมหาวิทยาลัยที่ต้องเข้ามา

ประเด็นคือเขาจะฟังไหม? โดยผู้ให้ทุนวิจัยก็ต้องบอกว่าต้นสังกัดต้องทำอะไรบ้าง เพราะว่าบางทีการให้ผู้วิจัยทำเองก็ไม่ถูกหลักจริยธรรมเหมือนกัน จึงคิดว่าต้นสังกัดคือตัวกลางที่ดี และผมคิดว่าเขาก็ต้องทำงานบ้าง

จากที่ทำงานกับ วช. อาจารย์เห็นคุณูปการหรือข้อจำกัดของ วช. อย่างไรบ้าง

ผู้ทรงคุณวุฒิไม่หลากหลายพอ เหตุเพราะ วช. มองแบบวิทยาศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิจึงไม่หลากหลายพอ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเพราะมีการตั้งกฎเกณฑ์ไว้สูง ทำให้ไม่มีผู้ทรงที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ บางสาขาอาจยังไม่เป็นที่รู้จัก หรือว่าคณาจารย์ยังไม่เป็นที่รู้จัก ทำให้การทำงานในสาขานั้นไม่รู้ว่าควรจะไปหาผู้ทรงฯท่านใด ผมคิดว่าส่วนนี้ก็น่าจะเป็นปัญหา

ระบบการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิใน วช. เป็นระบบราชการไหม หรือว่าเขาทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยอื่นอย่างกว้างขวาง หรือว่าแต่งตั้งเฉพาะคนคุ้นเคย

จากประสบการณ์ส่วนตัว ผู้ทรงฯ ส่วนใหญ่มาจากมหาวิทยาลัย เป็นอาจารย์ผู้ใหญ่ เป็นศาสตราจารย์ หรือไม่ก็เป็นผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ใหญ่ในด้านนั้นเลย ซึ่งถือว่าโอเค แต่ไม่ได้มีความหลากหลาย เช่น ผู้ทรงฯ เป็นท่านเดิมอีกแล้ว

ใครเป็นคนเชิญผู้ทรงฯ

เราไม่รู้เลย บางทีเขาก็คัดเลือกผู้ทรงฯ จากเมธีวิจัยอาวุโสและราชบัณฑิตยสภา

อ.คิดว่าผู้ทรงฯ จำเป็นไหมต้องเป็นผู้อาวุโส?

อันนี้ผมว่าต้องมาคุยกันเรื่องเกณฑ์การแต่งตั้งผู้ทรงฯ สำหรับผมโอเค แต่ว่าบางคนก็อาจมีข้อจำกัดบางอย่าง บางทีวัฒนธรรมไทยอาจไม่เห็นด้วยที่ให้เด็กไปอ่านงานของผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กไม่เข้าใจในบางประเด็น ในแง่นี้ การคัดเลือกคุณสมบัติของผู้ทรงฯ ต้องมีการตั้งเกณฑ์ เช่น คุณไม่มีตำแหน่งทางวิชาการ คุณจะต้องมีคุณสมบัติอะไร เพื่อให้สามารถประเมินงานนั้นได้

ในปัจจุบันได้เกิดศาสตร์ใหม่และงานใหม่เช่น Muti-species Post-human และ Ontology พอผู้ทรงฯ ไม่คุ้นเคย ก็อาจตีตกงานวิจัยไปได้ ในแง่นี้ อาจารย์มองอย่างไร

ถ้าแบบนี้ก็ไม่เป็นธรรม ผมคิดว่าการเกิดขึ้นของสาขาใหม่ ๆ คนที่เป็นคณะกรรมการต้องเปิดใจ เพราะไม่ควรปัดตก เพราะในการทำงานวิจัยมีหลักการวิจัย เช่น ระเบียบวิธีวิจัย ไม่ถูกต้องกับไม่ถูกใจมันต่างกัน

นอกจากนี้ก็มีเรื่องสำนวนภาษาที่ต่างกัน เช่น คำศัพท์ทางแนวคิด

ถ้าศัพท์ใหม่ทางแนวคิด ผมไม่มีปัญหา แต่หากเป็นคำที่ต้องให้คนเข้าใจตรงกัน เราต้องมีคำกลาง

ในอดีตระบบการทำวิจัยไม่ได้เป็นโครงสร้างแบบนี้ อยากให้เล่าความเป็นมาว่า เวทีวิจัยทำให้ความรู้ทางมนุษยศาสตร์เติบโตอย่างไรบ้าง

ผมคิดว่าการมีเวทีวิจัยดีมาก เพราะทำให้เราเห็นมุมมองที่หลากหลาย และเวทีมีความแหลมคมทางความคิด ผมนึกถึงอาจารย์สุวรรณา ผมคิดว่าโจทย์แหลมคมมาจากอาจารย์อาวุโสซึ่งมีความเปิดกว้าง ผมสามารถขบคิดต่อได้จากเวทีวิจัย เพราะว่าเวทีวิจัยชวนให้เราคิดและมีแรงบันดาลใจในการทำงาน ไม่ใช่แค่การนั่งฟัง มันจึงน่าสนใจ

เวทีนี้ขับเคลื่อนประเทศอย่างไรบ้าง

ผมมองว่าทำให้เกิดการขับเคลื่อนวิชาการในประเทศ เช่น ศาสตร์ใหม่ มุมมองใหม่ ข้อมูลเดิมแต่เปลี่ยนมุมมองใหม่ อาจไม่ถึงขั้นเปลี่ยนโลกแบบฉับพลัน แต่โลกก็ค่อย ๆ เปลี่ยนไป ซึ่งถือเป็นการบ่มเพาะ

อ.คิดว่า เจ้าหน้าที่วช. เรียนรู้จากเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไหม?

วช. มีเจ้าหน้าที่ที่หลากหลาย เช่น เจ้าหน้าที่ที่ดูงานของเวทีวิจัย และงานอื่นที่เป็นมนุษยศาสตร์ ทำให้ไม่ได้มีการติดต่อประสานกัน

เวทีวิจัย อาจไม่ได้ทำให้เจ้าหน้าที่รู้ว่าความรู้มนุษยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์มีความแตกต่างกัน

ผมคิดว่าเขาอาจมองว่าไม่จำเป็นต้องเข้าใจด้วยซ้ำ เพราะเขาเป็นแค่ผู้ประสานงาน เช่น เน้นการตามงาน ฯลฯ อย่างไรก็ดี ผมคิดว่า มีกลุ่มคนที่เหนือขึ้นไปอีกที่ทำหน้าที่จัดสรรทุน กำหนดโจทย์วิจัย ซึ่งคนเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์

จากนโยบายในปัจจุบัน เราไม่เห็นว่าแผนววน. ต้องการสนับสนุนเรื่องอะไร คนก็ไม่รู้ว่าอยากได้ความรู้แบบไหน

มนุษยศาสตร์ของเขาอาจจะเป็น Pure Science หรือเปล่า แต่เป็นเพียงการตีความของผม แต่ถ้าคุณมองเห็น User แล้ว คุณไปเข้ากลุ่มอื่นที่มันเป็น Flagship อันนั้น เช่น ความเหลื่อมล้ำ คุณค่อยไปดูว่าคุณเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำยังไง แต่ว่า ถ้าคุณคิดอะไรไม่ออกก็บอกมนุษยศาสตร์

เขาอาจไม่ได้มองว่าความรู้มนุษยศาสตร์ก็มีลายระเอียดที่ต่างกัน

ใช่ครับ ยกตัวอย่างเช่น บางคนศึกษาวรรณคดีโบราณจะได้ทุนไหม ในอดีตภายใต้การจัดสรรทุนแบบเดิม เขาก็จะได้ทุน แต่ในระบบจัดสรรทุนปัจจุบัน เขากลายเป็นลูกป้าข้างบ้าน ดังนั้น เราจะทำอย่างไรให้กลับมาเหมือนเดิม ในสมัยก่อน ทุกสาขารุ่งเรืองหมด แต่พอรวมศูนย์การวิจัย กลับพบว่า Pure Science ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

อันนี้คือ Gap ใหญ่เลย ว่าจะเปิดพื้นที่อย่างไร ให้นักวิจัยสามารถเสนอขอทุน

ใช่ครับ โจทย์วิจัยไม่ค่อยเปิดพื้นที่ให้ Pure Science เท่าไหร่

โจทย์วิจัยแบบการท่องเที่ยวสายมู ความเชื่อ อาจารย์คิดว่า โจทย์วิจัยแบบนี้เป็นการ Apply หรือว่าสนับสนุนองค์ความรู้แบบที่จะต้องใช้ฐานความรู้จริง ๆ ในการทำงานหรือไม่?

ผมคิดว่า ถ้าใครเป็นศึกษาศาสตร์ท่องเที่ยวก็ว่ากันไป ส่วนเรื่องมู ไม่ต้องส่งเสริมก็มูได้ เพราะหากศักดิ์สิทธิ์จริงคนก็ไปหาเราไม่ควรไปให้แสงกับสิ่งที่มีแสดงอยู่แล้ว เราควรไปทำในสิ่งที่โลกยังไม่เห็น ไปช่วยให้เขาขึ้นมา แต่ว่าการท่องเที่ยวนั้น ก็ต้องถามเขาก่อนว่าอยากทำไหม เพราะบางทีเขาก็อยากอยู่สงบ ๆ และบางทีแทนที่ชุมชนจะพัฒนา เขาก็อาจไม่ต้องการ

ปัจจุบัน ผมเห็นความเชื่อเรื่องพญานาค อาจารย์คิดว่าความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ จะสามารถเป็นหลักคิดในการเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความเชื่ออย่างไรบ้าง?

จริง ๆ มันเป็นหลักคิดได้ แต่ถามว่าใครจะอ่านงานวิจัยเรา สุดท้ายคนที่ไปเที่ยว เขาก็ไม่ได้อ่านงานเรา คำถามคือ ทำอย่างไรถึงจะมีคนที่เอาข้อคิดที่ได้จากงานวิจัยไปบอกต่อ โดยที่เขาไม่ต้องมานั่งอ่านงานวิจัย แต่มีคนที่ย่อยงานวิจัยเพื่อไปสื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งผมคิดว่ามันจำเป็น

ประเทศเราขาดคนที่ทำหน้าที่ย่อยงานวิจัยเพื่อสื่อสารต่อ

หากมีคนย่อยงานวิจัยก็เป็นเรื่องวิทยาศาสตร์มากกว่า แต่ในฝั่งเราไม่ค่อยมีใครมาย่อยเพื่อทำให้โลกรู้ เช่น เรื่องพญานาค ไม่ได้มีพญานาคทุกภาค จากเดิมที่เป็นของหายาก แต่ปัจจุบันมีทุกวัด แต่หากเราศึกษาจะพบว่าพญานาคมีแค่บางพื้นที่ ไม่ใช่ทุกพื้นที่จะมีได้ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้ตื่นเต้น ในแง่นี้ งานวิจัยจึงควรชี้ให้เห็นว่า คนที่ไม่ได้ศึกษาข้อมูลจะเห็นอะไรบ้างในประเด็นนี้

รัฐบาลอยากให้ความเชื่อด้านมูเตลูเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

ทุกวันนี้มูเตลูก็ขับเคลื่อนเศรษฐกิจอยู่แล้ว เช่น การซื้อหวย หลวงปู่ก็ขับเคลื่อน ผมคิดว่าควรทำอย่างอื่นที่เร่งรีบก่อน เพราะส่วนนี้ไม่ต้องทำ ก็ไปไกลได้ เพราะเราเคยทำวิจัยที่บาหลี ก็พบว่าไทยเป็นแหล่งส่งออกความเชื่อที่สำคัญ

ปัจจุบัน รัฐไทยอยากทำเรื่อง Soft Power ซึ่งความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ก็ต้องไปทำมา อาจารย์คิดยังไง

ผมเข้าใจดีว่าทุกคนหวังดีกับประเทศ แต่ผมมองว่า เราไม่ได้ใช้คำว่าทุนทางวัฒนธรรม แต่เราใช้คำว่า Local Asset เราก็จะเห็นว่า สิ่งที่ไม่ถูกใช้เพื่อหาเงินก็ยังคงเป็นแค่สินทรัพย์ ไม่ได้เป็นทุน แต่ทุนทางวัฒนธรรมไม่เท่ากับ Soft Power เพราะทุนทางวัฒนธรรมเป็นคำศัพท์ด้านเศรษฐศาสตร์ ส่วน Soft Power เป็นศัพท์ด้านรัฐศาสตร์ แต่ทั้งหมดนี้ถูกใช้โดยคนจากฝั่งมนุษยศาสตร์

ผมมองว่าเราต้องเข้าใจก่อนว่ามันคืออะไร ส่วนนี้คือสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่สังคมไทยมีอยู่เยอะ ผมนึกถึงจีนที่มีสถาบันขงจื้อ เรื่อง Soft Power คนไม่จำเป็นต้องรู้กันทั่วประเทศ แต่คนที่เป็นผู้บริหารหรือองค์กรสำคัญควรจะรู้ กล่าวคือเราต้องมีหน่วยงานที่ขับเคลื่อนอย่างจริงจัง เช่น สถาบันขงจื้อ Japan Foundation แล้วประเทศไทยมีอะไร กล่าวคือเราไม่มี

อันนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญเพราะ Soft Power ไม่ต้องมาบอกคนในประเทศ แต่บอกคนต่างประเทศ ผมคิดว่าหากรัฐบาลเปลี่ยนมุมมอง คิดอะไรไม่ออกเกี่ยวกับเรื่องไทยก็มาถามเราได้ เช่น ทำหน้าที่เหมือนสถาบันขงจื้อ

แผนวิจัยของประเทศมองความรู้ที่กินได้เป็นหลัก

ก่อนที่จะพูดถึงความรู้ที่กินได้ เราต้องรู้จักวัตถุดิบก่อน บางอย่างกินได้ แต่อร่อยหรือเปล่าก็เป็นอีกเรื่อง

อีกประเด็นคือแผน ววน. มองว่า การพัฒนานักวิจัยจะทำให้ประเทศมีการเติบโตด้านสติปัญญา อ.คิดว่าการสร้างนักวิจัยตั้งแต่ระดับนักศึกษาไปจนถึงอาจารย์ที่ทำงานแล้วในปัจจุบันมีกลไกการสนับสนุนเป็นอย่างไรบ้าง

จากการที่ทำงานกับมหาวิทยาลัย วช. และสกสว. มองว่ามีกลไกในการพัฒนาเยอะ เพียงแต่ไม่เป็นที่รับรู้ โดยผู้ให้ทุนวิจัยได้ทำการประกาศ แต่บางทีก็เข้าไม่ถึง

ผมคิดว่า การทำงานจะเป็นประโยชน์ในการสร้างนักวิจัยหน้าใหม่ เราก็พยายามสร้างเครือข่ายนักวิจัย เราเป็นมหาวิทยาลัยใหญ่ก็ควรพามหาวิทยาลัยท้องถิ่นไปด้วยกัน พอถึงเวลา เราไปคนเดียวไม่ได้หรอก ผมคิดว่าควรเอื้อประโยชน์กันทำงานด้วยกัน ในงานวิจัยหลายงานก็เติมเต็มกัน การทำงานร่วมกันทำให้เห็นว่าแต่ละที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่แตกต่างกัน พอมาเจอกันก็ทำให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้แลกเปลี่ยนความรู้กัน โดยการทำงานร่วมกันทำให้องค์ความรู้ขยายผล และการรวมกลุ่มทำให้มีพลังเวลาขอทุนก็มีพลังและมีผลสะเทือนมากขึ้น

ตอนนี้มีการให้ทุน ป.โท ป.เอก และอ.รุ่นใหม่ ได้ทุนวิจัย อาจารย์คิดว่า เส้นทางแบบนี้สร้างนักวิจัยจริง ๆ ไหม?

จริง ๆ ครับ เช่นที่ผมเรียนมาก็เป็นแบบนี้ เห็นการทำงานของนักวิจัยจริง ๆ ผมก็เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของเมธีวิจัย ผมเกิดได้เพราะโครงการเมธีวิจัยอาวุโสจริง ๆ โครงการเหล่านี้คือครูกับศิษย์มีการดูแลกันอย่างจริงจัง งานเลยออกมาโอเค

ในอดีตเมธีวิจัยเป็นของ กสว. แต่ปัจจุบันเป็นของ วช. อาจารย์คิดว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงไหม

ไม่ทราบ

อ.คิดว่าโจทย์ท้าทายการส่งเสริมงานวิจัยในเชิง Area Study ความรู้แบบไหนควรรีบสนับสนุนให้ทำงานตั้งแต่ระดับ Basic Research สะสมความรู้ เพราะหากผ่านไปแล้ว มันจะกลายเป็นว่า ความรู้จะหายไปเลย ในมุมอาจารย์ ควรจะเอาประเด็นนี้เข้าไป เป็นไอเดียปรับแผนงานวิจัยในปีต่อไปหรือไม่

สิ่งที่ไม่รอเราคือชีวิตคนกับเอกสารเก่า อันนี้คือสิ่งที่เร่งรีบพอสมควร ยกตัวอย่างเช่น สมุดไทย ใบลาน จะได้ทุนวิจัยน้อยมาก ผมเห็นแล้วเข้าใจเลย บางมหาวิทยาลัยให้ทุนแต่บางแห่งไม่ให้ทุน ซึ่งไม่มีหน่วยงานในประเทศที่สร้างช่องทางให้ทุนวิจัย หรือ

แม้แต่การศึกษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน ที่เมื่อก่อนได้รับการจัดสรรทุนวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ซึ่งเงื่อนไขการให้ทุนเปิดกว้าง กล่าวคือไม่จำเป็นต้องเป็นาอาจารย์มหาวิทยาลัยก็ขอทุนได้ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน แต่ปัจจุบันกลับกลายเป็นว่าชาวบ้านไม่มีคุณสมบัติพอในการขอทุน

ดังนั้น คำว่านักวิจัยของ วช. จะต้องขยายคำนิยามใหม่ เพราะสมัยก่อน สกสว จะมีนักวิจัยท้องถิ่น แต่ปัจจุบันยากเลย เช่น การกำหนดเกณฑ์ว่าต้องจบอะไรมา ประสบการณ์วิจัย การตีพิมพ์ผลงาน ผมคิดว่างานที่ออกมาจากคนในอย่างแท้จริงหายไประบบแบบนี้ให้ความสำคัญกับคนที่มุ่งเป็นศาสตราจารย์อย่างเดียว แต่บางคนไม่ได้อยากเป็นศาสตราจารย์ เพราะพวกเขาอยากแก้ปัญหา ทว่าในปัจจุบันโอกาสของคนกลุ่มหลังหายไป ดังนั้น ผมคิดว่างานวิจัยแบบนี้มันหายไปซึ่งน่าเสียดายมาก แต่ผมก็ยังอยากเห็นอยู่ จึงอยากให้ วช. ส่งเสริมช่องทางแบบนี้เกิดขึ้นอีก

ผมเกิดคำถามว่า คำว่านักวิจัยของ วช. หมายถึงคนที่สังกัดกระทรวง อว. เท่านั้นหรือไม่ หรือว่า นักวิจัยของเรายังมีรูปแบบอื่น เช่น นักวิจัยท้องถิ่น และงานวิจัยจำกัดเฉพาะอาจารย์มหาวิทยาลัยหรือเปล่า จึงคิดว่า ส่วนนี้ ควรต้องทำให้มันกลับมาเพราะอย่างงาน Ethnography ถ้าเขียนโดยปราชญ์ชุมชนมันดูเท่กว่านักวิจัยที่ไปเขียน

เขาเป็นคนที่อยู่ในชีวิตเขาเอง

ผมอยากได้คำของเขา เวลานำมาใช้ต่อมันดี วิเคราะห์สังคมด้วยตัวเขาเอง หรือหากกลัวว่าจะมีความเสี่ยงในการทำงาน เราก็จัดงานเพื่ออบรมให้แก่เขาได้ ดังนั้น อยากให้ วช. ปรับวิธีคิดว่า 1 ตำบล มี 1 นักวิจัยท้องถิ่นขึ้นมาได้ ผมคิดว่ามันช่วยนักวิจัยระดับ Macro ได้พอสมควร ผมว่า 1 ชุมชน 1 นวัตกรรม ควรเปลี่ยนเป็น 1 ตำบล 1 นักวิจัยท้องถิ่น ยังได้ประโยชน์โพดผลมากกว่า เพราะมันสร้างคนและคนนี้ก็เป็นกลไกของ วช. ในระดับท้องถิ่นได้อีก

ผมเคยลงพื้นที่ พบว่า มีคุณครูที่เขาเกษียณทำงานใบลานแล้วเอามาขาย แบบนี้ใครจะไปช่วยเขา ผมก็เข้าไปช่วยซื้อ แต่ผมไม่สามารถซื้อได้ทุกอย่าง แบบนี้คืองานวิจัยเชิงมนุษยศาสตร์ที่มีคุณค่า ดังนั้น จะทำยังไงให้มันเกิดทุนวิจัยแบบนี้

อ. เสนอว่าความรู้อยู่ในเอกสารโบราณ ความรู้แบบนี้เป็นเรื่องที่รัฐบาลมักมองข้ามไปเลย ถ้าเป็นไปได้ก็ควรเสนอให้มีการร่างเป็นร่มประเด็นนี้ขึ้นมา

ผมเข้าใจทั้งคู่ หลังจากที่เคยปะทะกันทั้งคู่ เพื่อให้รัฐบาลสบายใจและเราก็สบายใจ เราควรจับคู่ธุรกิจ ผมมองว่างานเอกสารโบราณมีคุณค่า ผมคิดว่าเอกสารโบราณนำมาใช้ได้ แต่ทำอย่างไรจะชี้ให้เห็นว่ามีคุณค่า มีประโยชน์

อาจมีพื้นที่ให้งานวิจัยบางอย่างที่เขาไม่เร่งรีบไปใช้ apply

ใช่ครับ ผมถึงบอกว่า มันต้องมีคนกลาง คอยสื่อสารทั้งสองฝั่ง

รัฐบาลไทยอยากสร้างคนรุ่นใหม่ แต่เรากลับไปเน้นความรู้ต่างประเทศ แต่ความรู้ท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่กลับไม่มีความหมายไปเลย

ข้อมูลบางอย่างไม่สามารถค้นได้ บางข้อมูลก็หายไป เช่น ข้อมูลที่บอกภูมิศาสตร์ของพื้นที่ รวมไปถึงบางคนจำชื่อปู่-ย่าไม่ได้ กล่าวคือ เรารู้ทุกอย่าง ยกเว้นเรื่องของตัวเอง เราจะระลึกอยู่เสมอว่าเรามีราก แต่เราไม่สาวรากขึ้นมา

พลเมืองโลก คือ ไม่ต้องไปสนใจ

ผมว่าก็อยู่ไป ผมไม่ได้ปฏิเสธ แต่ว่าเราอยู่ได้ไหมเป็นอีกเรื่อง สุดท้ายแล้ว แม้เราจะอยู่ในโลก แต่เราก็อยู่ในบ้าน ดังนั้นเราต้องทำความเข้าใจ มันก็ปฏิเสธไม่ได้หรอก สุดท้าย นักวิทยาศาสตร์ออกแบบอะไรมา เราก็ต้องซื้อของสวยอยู่ดี ยังไงวิทย์กับศิลป์ก็ไปด้วยกัน กล่าวคือเราอยู่ไม่ได้ถ้าไม่มีพวกวิทย์ พวกวิทย์ก็อยู่ไม่ได้ถ้าไม่มีสุนทรียะ

3.3 งานวิจัยดนตรีในประเทศไทย

หัวข้อนี้คือการสรุปประเด็นการบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.3 หัวข้องานวิจัยดนตรีในประเทศไทย วันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2567 เวลา 13.00-15.00 น. ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

การบรรยายครั้งนี้มีวิทยากรคืออาจารย์อานันท์ นาคคง คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เนื้อหาในการนำเสนอมุ่งแสดงให้เห็นว่าการวิจัยดนตรีในประเทศไทยเป็นอย่างไร รวมถึงควรมีทิศทางอย่างไร ดังสะท้อนให้เห็นจากรายละเอียดดังนี้

อยากให้อาจารย์ช่วยประเมินการเรียนการสอนและการวิจัยว่าเรามีความก้าวหน้าและความน่าสนใจยังไงบ้าง

ขอบเขตการทำงานด้านดนตรีในประเทศไทยมีความอันตรายเนื่องจากเรานำแนวคิดรัฐชาติและราชาชาตินิยม หรือวิธีการมองดนตรีบนฐานอธิปไตยของไทยมาใช้เป็นขอบเขต

โลกที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง สิ่งที่จับต้องไม่ได้ซึ่งรวมถึงดนตรี ต้องมาตั้งตัวว่ากีต้าร์เป็นดนตรีไทยไหม เคป็อป (K-pop) สะท้อนอะไรให้กับสังคมไทยบ้าง ดังนั้น เราต้องมาคุยกันถึงชุดคำถามเหล่านี้ ซึ่งเชื่อมโยงกับความคิดเรื่องการให้ทุนวิจัยว่าจำเป็นไหมว่าต้องให้ทุนวิจัยแค่คนไทย วิจัยดนตรีไทย หรือดนตรีที่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น เนื่องจากประเทศเรารองรับผู้คนที่หลากหลาย และหลายคนก็ทิ้งมรดกวัฒนธรรมและกลายมาเป็นสมบัติไทยในเวลาต่อมา เหตุการณ์เช่นนี้มีให้เห็นในหลายประเทศ เช่น อินเดียโบราณ อาหลับโบราณ และในยุคอาณานิคม ซึ่งเราเห็นการเติบโตของโยธวาทิตและแตรวงหรือในยุคสมัยใหม่ก็มีบิ๊กแบนด์

สิ่งเหล่านี้เราเรียกว่าเป็นดนตรีไทยไหม?

เราก็เปิดกว้างแก่วัฒนธรรมด้านเสียง

เราต้องนิยามเรื่องสุนทรียะด้วย เพราะดนตรีปัจจุบันมีการต่อล้อต่อเถียงกับกฎหมายว่าด้วยเสียงรบกวน ผมเคยไปร่วมงานที่วัดพระพิเรนทร์ซึ่งเป็นที่ที่นักดนตรีพื้นบ้านมาร่วมงานทุกปี ซึ่งเป็นการประกอบพิธีไว้ครู รวมถึงงานนี้มีสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปินมามอบสวัสดิการให้กับศิลปินที่ตกทุกข์ได้ยาก เช่น ศิลปินที่แก่แล้วไม่มีอะไรจะกิน สมาคมได้จัดงานใหญ่ทุกปี มีลิเก 6 คืน คืนสุดท้ายเป็นการประชันปี่พาทย์ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างนักดนตรีไทยมาหลายคน สร้างเพลงใหม่และองค์ความรู้ด้านวิธีการบรรเลงเพลง สร้างผู้ฟัง โดยเป็นคู่ขนานกับโลกเทคโนโลยีที่เราสามารถเปิดยูทูบ แต่การแสดงสดที่ว่ามาสามารถทำให้เราได้ตรวจสอบตัวเองและสิ่งแวดล้อม

ในแง่นี้ การจัดงานแสดงสดได้ถูกร้องเรียนจากเพื่อนบ้านว่ามันเป็นเสียงรบกวน (noise) เราต้องยุติอะไรที่เป็นเสียงดัง โดยในบางครั้งเราก็ต่อรองเพื่อขยายเวลาการแสดง และแม้เราจะหยุดเล่น แต่หัวใจของนักดนตรียังเดินต่อ

ที่เล่ามาสะท้อนว่าในบางมิติสิ่งที่เป็นการอนุรักษ์หรือสืบทอดองค์ความรู้ได้สวนทางกับความไพเราะความปลอดภัยในชีวิตหรือคู่ขนานกับเรื่องกฎหมายของเสียง หรือกรณีของรถแห่ก็เป็นการเกิดใหม่ของหมอลำภาคอีสานซึ่งได้ประสบกับเรื่องกฎหมายเสียงรบกวน ดังนั้น ผมจึงไม่แน่ใจเรื่องสุนทรียะเพราะเราจะขังดนตรีใน Concert Hall เหมือนในอดีตก็ไม่ได้ เพราะมันมีสตรีทโลกออนไลน์ แต่บางทีคุณก็ต้องจ่ายเงินเพื่อไม่ให้มีโฆษณามารบกวน สุนทรียะที่มันอยู่ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้ เราจะนำมานับรวมกับสถานการณ์ที่เรียกว่าดนตรีละเสียงในการสนทนาครั้งนี้หรือเปล่าก็คงต้องมาคุยกัน

ต่อประเด็นการประเมินสถานการณ์ดนตรี

ผมไม่ใช่นักวิจัยมืออาชีพ ผมไม่ได้มุ่งหวังเผยแพร่งานวิจัยเพื่อตำแหน่งวิชาการ ผมอยู่จนจะเกษียณยังไม่มีตำแหน่ง แต่ไม่ได้หมายความว่าผมไม่มีความรู้ ผมก็ได้เรียนรู้มาเหมือนกัน

หากถามว่าในการประเมิน ณ วันนี้เห็นอะไรในสังคม เรื่องการวิจัยของดนตรีและเสียง ผมเห็นความอุดมสมบูรณ์และความกระตือรือร้นของผู้คนมากมาย ทั้งในสถาบันอุดมศึกษา เช่น ผมก็เคยทำงาน แต่ถูกถอนไปเพราะข้อจำกัดเรื่องคุณวุฒิ แต่จากการทำงานที่ผ่านมาพบว่ามีความสนใจของคนรุ่นใหม่ มีการวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนา หลายคนก็ผูกพันกัน บางคนเก็บสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ทางเสียง อัพเดทองค์ความรู้ นอกจากนี้ ตลอดชีวิตที่ผ่านมาเห็นการเติบโตของหลักสูตรที่ใช้องค์ความรู้ด้านการวิจัยเข้ามาขับเคลื่อน เช่น Music Education คือ ครุศาสตร์ด้านดนตรี ในปัจจุบันมีการเรียนการสอนไปจนถึงระดับปริญญาเอก ผมเห็นดนตรีวิทยา (musicology) เมื่อก่อนเป็นการนำเข้าจากตะวันตก ใช้แฟชั่นเดิม ๆ ที่สนใจ Scale ดนตรี ความถี่ ประวัติศาสตร์ ทว่าในปัจจุบันเกิดการข้ามไปสู่ความคิดใหม่ ๆ ที่จับประเด็นสังคมและการเปรียบเทียบ

นอกจากนั้น ผมยังเห็นคนที่เข้ามาเริ่มแรกจากการค้าพาณิชย์ แต่ด้านงานวิจัยก็มีการมองว่าจะยกระดับดนตรีให้กลายเป็นสินค้าในตลาดได้อย่างไร แม้ฟังดูเจ็บปวด แต่ในโลกความจริงถ้าไม่ขายเราจะเอาอะไรกิน อีกทั้งมันยังส่งผลดีต่อสังคมและประเทศด้วยเช่นกัน รัฐบาลส่งเสริม Soft Power เพื่อให้เกิดการยอมรับและการสร้างสรรค์

อีกทั้ง ผมเห็นการเติบโตของศาสตร์อื่นด้วย เช่น เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ งานวิจัยใหม่ที่สนใจศึกษาอิทธิพลของคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยี เอไอ ต่อเรื่องดนตรี และการวิจัยตอบอะไรเราถึงบทบาทของเอไอที่เราจะดีลกับมันเพราะเอไอวิ่งพล่านไปในโลกยุคปัจจุบัน

ดนตรีและเสียงถูกศึกษาอย่างมหาศาล เราได้เห็นความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เช่น เพลงสร้างสรรค์ที่ไม่ต้องเขียนในกระดาษอีกต่อไป เนื่องจากเราสามารถเขียนเป็นชุดคำสั่ง จากนั้นให้ไอเอประเมินผลในการออกแบบเพลง ชุดคำสั่งพวกนี้เอไอสามารถสร้างเพลงให้ไพเราะได้ สามารถเป็นนวัตกรรมอื่นได้ด้วย เช่น ที่ผ่านมาไม่เคยเห็นเครื่องดนตรีแบบนี้ แต่ก็ได้เห็น ส่งผลให้อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดนตรีมันเติบโต เนื่องจากการผลิตเครื่องดนตรีในอดีตต้องใช้เวลานาน แต่ปัจจุบันระยะเวลาลดลงมากขึ้น

สิ่งเหล่านี่ทำให้เราต้องมาคุยกันว่า ทิศทางการวิจัยที่ขึ้นต้นด้วยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เราจะไม่จับมือกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเลยใช่ไหม มิพักต้องกล่าวถึงเรื่องชีววิทยากับดนตรีซึ่งมีการใช้เสียงคลื่นมาบำบัดเพื่อให้เราหลับสบายและเจริญอาหาร เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีวิทยาศาสตร์อื่นที่สะท้อนให้เห็นว่า โลกร้อนส่งผลต่อสัตว์น้ำ สัตว์จำนวนหนึ่งสื่อสารกันด้วยเสียง แต่ทว่าเรือเดินสมุทรทำให้เสียงในท้องทะเลมีปัญหา ดังนั้นเมื่อตัวกลางเปลี่ยน เขาก็เดินทางผิดที่ เช่น ปลาวาฬว่ายผิดสถานที่ ปกติเขาจะหาคู่ด้วยเสียง แต่เสียงที่ว่าไม่ใช่เสียงหาคู่ แต่เป็นเสียงหายนะ

การศึกษาพวกนี้ เผยให้เห็นว่ามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจกันและกัน

บ้านเราชินกับการทำงานที่เอาศาสตร์ตัวเองมาเป็นกรอบในการทำงาน ไม่เห็นโครงการที่ดึงศาสตร์อื่นเข้ามา อาจารย์มองยังไง?

ผมมองว่าเป็น Comfort Zone และเป็นอันตราย เพราะหากปิดกั้นองค์ความรู้อื่น ทำให้การเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เกิดความไขว้เขว บิดเบือน เราหลงว่าสิ่งที่เราเห็นนั้นสมบูรณ์แล้ว ยกตัวอย่างเช่น ในแวดวงดนตรี บางคนอาจมองว่าเราไม่ต้องสนใจเรื่องอื่น เช่น วิทยาศาสตร์สุขภาพ แต่สิ่งสำคัญคือเราจะฝึกดนตรีอย่างไรจะได้ไม่เจ็บป่วย และเราสามารถรักษาร่างกายเพื่อให้ได้เล่นดนตรีนานที่สุด ทำให้หลายคนเห็นคุณค่าของการเลือกกินซึ่งเป็นเรื่องของ Well Being บางคนศึกษาข้อจำกัดของกล้ามเนื้อเพราะบางทีเราก็ฝึกเพลงที่ทำลายกล้ามเนื้อ

ดังนั้น เราต้องอาศัยความรู้ที่มากกว่าเรื่องของดนตรี เช่น การใช้ชีวิต การนอน รวมถึงเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ใส่ในการร้องเพลง คุณจะแบกชุดหนักเพื่อไปร้องเพลงไม่ได้ จึงเป็นเรื่องของการศึกษาและประมวลผล แม้แต่การถนอมเสียงการขับร้องด้วยการใช้เทคโนโลยีลิปซิงค์ ในทางศิลปะมันน่าอาย แต่จริง ๆ เราต้องมีการทำเทียม การฝึกกับการร้องแบบลิปซิงค์ ผมคิดว่ามันคือส่วนหนึ่งของการทำงานวิจัย การเติบโต การประสบความสำเร็จของศิลปินด้วยเช่นกัน กล่าวคือเราต้องจัดการกับเรื่องต่าง ๆ

นักดนตรีพึ่งหลายอย่าง อาศัยความรู้ที่กว้างขวางมากในการทำเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น

เราต้องมีเรื่องการศึกษาที่เป็นขั้นตอน จนกว่าจะถึงประเด็นว่า เราจะทำวิจัยเรื่องต่าง ๆ อย่างไร วิธีการวิจัยอย่างไร มันต้องสะสม เราจะใช้ชีวิตอยู่กับมันแบบไหน เช่น หากอยากเป็นผู้นำ คุณต้องเสียสละอะไรบ้าง โดยบางเรื่องอาจไม่ได้อยู่ในตำรา แต่เราต้องใส่ใจมัน เช่น เรื่องของหู คืออย่าให้หูเสีย แต่หากหูเสีย คุณก็อยู่กับมันได้ แต่ผมเคยเจอหลายคนที่มีปัญหาการได้ยิน แต่ก็มีวิธีการแก้ปัญหา หรือแม้แต่คนตาบอดหลายคน ยกตัวอย่างเช่น คุณสมบัติ สิมหล้า เขามองไม่เห็น แต่ใช้ประสาทหูได้ดีกว่าคนธรรมดา และสามารถแสดงได้ดีกว่าคนตาดีหลายคน

เหล่านี้คือเรื่องของการเตรียมตัวที่ละเอียดอ่อนอย่างมาก ไม่รู้ว่าเรามีการศึกษาศักยภาพร่างกายมนุษย์กับการวิจัยดนตรีมากน้อยแค่ไหนในปัจจุบัน

อาจารย์ยังไม่เคยเห็นงานที่ศึกษาด้านนี้จริง ๆ ใช่หรือไม่?

อาจจะมีงานศึกษาบ้าง แต่ในการอธิบายต้องมีข้อมูลเยอะ เช่น คนบกพร่องเขาสื่อสารอย่างไร ที่มากกว่าภาษาพูด และมีความซับซ้อนในระดับไหน รวมถึงเรื่องของจิตวิทยา มีงานวิจัยอีกส่วนคือ Psychology ที่ศึกษาว่าดนตรีมีผลต่อคนและสังคม รวมถึงตัวเครื่องดนตรีได้ซ่อนคลื่นบางอย่างเอาไว้

โจทย์แบบนี้สร้างความรู้ใหม่ อาจารย์คิดว่าแหล่งทุนสนใจโจทย์แบบนี้ไหม?

อยู่ที่ว่าเราคุยกับแหล่งทุนแบบไหน

สกสว. เขาจะมีมาตรฐานว่าโจทย์เป็นแบบไหน เช่น ตอบเรื่องเงิน ไม่มีโจทย์ที่เราคุยกันวันนี้ให้ได้มีพื้นให้เข้าไปเสนอโครงร่างการวิจัย อาจารย์มีคำแนะนำไหม?

คงไม่ถึงเรื่องของคำแนะนำ แต่มองว่าถ้าเราจะให้ทุนเพื่อสนองนโยบายที่เป็น Flagship ของรัฐบาลเดิมที่เขาฝากเอาไว้ และมีโครงการนวัตกรรมที่ไม่ใช่เรื่องของการเดินหน้าอย่างเดียว เหตุเพราะเรายังมีการประมวลองค์ความรู้เก่าว่ามีความพอเพียงและถึงที่สุดแล้วหรือยัง เราคงต้องทำทุกสายไปพร้อม ๆ กัน

หากฝากดนตรีไว้กับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เพื่อทำให้ประเทศเกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ผมคิดว่าก็ป่วย เราต้องถอยกลับไปว่า หัวใจมนุษย์มันวัดได้หรือเปล่าในแง่ของความสุข ในแง่ของสิ่งที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ ที่ไม่ใช่ความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รางวัลโนเบล แต่มันคิดเปลี่ยนจากความคิดเดิมได้ขนาดไหน และคิดในแง่ของการไม่โกรธเกลียดเพื่อมนุษย์อื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น หากเราศึกษาดนตรีประเทศเพื่อนบ้าน ก็นำไปสู่การเข้าอกเข้าใจกัน คือ เอาแค่มนุษย์เห็นคุณค่าของมนุษย์ที่อยู่ใกล้ๆ รู้สึกความเป็นพี่น้อง ซึ่งอาจพิสูจน์ยากในการวิจัย

แต่ในความผูกพันผมคิดว่า แหล่งทุนต้องเข้าใจสิ่งพวกนี้ด้วย เราจะฝากความหวังไว้กับความมั่นคงของรัฐ และหวังว่าเราจะรักกันด้วยคอนเสิร์ตมิตรภาพ แต่การทำความรู้จักกันจริง ๆ ว่าการเป็นเพื่อนกันผ่านมิติของดนตรี เช่น อาเซียน ที่ไม่ใช่แค่ตอบโจทย์เรื่องธุรกิจอย่างเดียว แต่ยังมีเรื่องของอาเซียนที่เห็นความหลากหลายของผู้คนที่อยู่ร่วมกันอย่างไร ถ้าจะเอาดนตรีมาเป็นตัวกลางศึกษาความหลากหลายของมนุษย์ เราจะสามารถทำอย่างไรได้บ้าง

นอกจากนี้ยังมีอีกเรื่องคือ เราจะลงทุนเพียงคนไทยอย่างเดียวหรือไม่ เพราะบางเรื่องต้องคุยกันว่ายังมีประเทศที่ใช้โลหะมากมายในวงดนตรีของเขา เช่น อินโดนีเซีย เขาคิดยังไง ดังนั้น แหล่งทุนต้องเปิดกว้างและมองเห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมและสิ่งที่ต้องลงทุนใหม่ เราต้องเห็นความเป็นเพื่อนร่วมในวงการลงทุน นักวิจัยก็ไม่ใช่แค่คนไทยอย่างเดียว เพราะที่ผ่านมาเราตัดสินบนฐานชาตินิยม

ดังนั้น คงต้องมองดูว่ากองทุนวิจัยหรือแหล่งทุนวิจัยที่เราจะฝากความหวังไว้ เขาคิดเห็นอย่างไรในการลงทุนร่วมซึ่งไม่เพียงแค่รัฐเท่านั้น ผมเห็นหลายโครงการที่เกิดจากองค์กรเอกชนซึ่งสามารถเติบโตได้

หาก สกสว. และแหล่งทุนฟังเราเรื่องการเปิดกว้างในการทำงานกับประเทศอื่น มากกว่าแผนที่เน้นชาติไทยอย่างเดียว

ประเทศอื่นที่ว่ามีหลายระดับ เช่น ประเทศที่ใกล้เคียงกับประเทศเรา และประเทศที่เป็นพี่ใหญ่ เราก็สงสัยว่าเขาจะมีการบริโภคไหม แต่พี่ใหญ่พวกนี้ก็เลี่ยงไม่ได้ ตอนนี้มหาวิทยาลัยหลายแห่งเปิดหลักสูตรด้านดนตรี ลูกค้าไม่ใช่คนไทย ลูกค้าไม่ได้มาเรียนและทำวิจัยอย่างเดียว

มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนมีเยอะ สกสว. จะเห็นสิ่งเหล่านี้หรือไม่เพราะหลักสูตรที่พูดถึงดนตรีไม่ใช่อยู่แค่คนไทย แต่ยังมีพี่ใหญ่ที่เข้ามาสมัยหนึ่ง ก่อนหน้านี้ มีเจ้าอาณานิคมเข้ามาอยู่ในช่วงสงครามเวียดนาม ทำให้มีองค์ความรู้เยอะไปหมด สิ่งที่เราเรียกว่าดนตรีไทยถูกเล่าผ่านภาษาอังกฤษโดยผู้คนที่มาจากยุโรปและอเมริกา และตีพิมพ์ในเอกสารนานาชาติ แต่ทุกวันนี้เปลี่ยนมือเป็นภาษาจีน ดังนั้น เราเข้าใจและติดตามเขาได้ขนาดไหนและไม่รู้ว่ามีการตรวจสอบขนาดไหน โดยเพื่อนบ้านที่อยู่วงเล็กขนาดนั้นเขารู้จักการวิจัยในสังคมไทยหรือเปล่า

ดังนั้น ผมว่าต้องศึกษาทบทวน และสำรวจจริง ๆ เพราะตอนนี้เรามีมหาวิทยาลัยของรัฐที่เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ไปจนถึงระดับปริญญาเอกจำนวน 19 แห่ง อีกทั้งยังมีมหาวิทยาลัยราชภัฏ 36 แห่ง ที่แต่เดิมคือวิทยาลัยครูที่มุ่งสร้างครูเพื่อไปสอนในโรงเรียนทุกระดับ มหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งคุณภาพสูงกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐอีก เนื่องจากมีการสนับสนุนขององค์กรและได้คนเก่งไปทำงาน นอกจากนี้ยังมีมาวิทยาลัยเอกชน 6 แห่ง ซึ่งเปิดหลักสูตรโดยตรงจนถึงระดับปริญญาเอก โดยมีนักศึกษาจีนเป็นลูกค้ารายใหญ่หลายร้อยคน นอกจากนั้น ยังมีวิทยาลัยนาฏศิลป 12 แห่ง ซึ่งแน่นอนเขาเน้นการสอนเชิงวัฒนธรรม (traditional) แต่เขาก็เปิดกว้างกับดนตรีสากล ดนตรีสร้างสรรค์ มีสถาบันที่เขายกระดับมาคือบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มีการสอนในระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก มากไปกว่านั้นยังมี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 20 กว่าแห่ง ซึ่งก่อนหน้านี้เขาผลิตศิลปินที่ไม่ได้อยู่ในตัวหลักสูตรของเขา เช่น จรัล มโนเพ็ชร น้าหมู น้าหว่อง พวกเขาเหล่านี้คือศิษย์เก่า

ประเทศนี้ค่อนข้างจะมีความหวังเพราะมหาวิทยาลัยมีมากมายและผลิตคนออกมามากมายเช่นกัน บางคนมาจากจีน แต่ก็เป็นอาจารย์มาก่อนแล้ว แต่การได้ปริญญาในประเทศเขามีข้อจำกัดเยอะ แต่ไทยก็ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี หลายคนมาประสบความสำเร็จที่นี้ ผลิตงานวิจัยและการตีพิมพ์ออกมามากมาย

ย้อนกลับมาที่ไทย เราต้องผลิตงานที่เป็นงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ และไม่ได้พิมพ์แค่วารสารในไทย แต่หลายคนตีพิมพ์ในพื้นที่อื่นก็มีไม่ใช่น้อย คงไม่ได้มีตัวเลขที่จับต้องได้ แต่รู้สึกได้ว่า หากมหาวิทยาลัยมีต่างชาติเข้ามาอยู่ เราจะทำอย่างไรกับ

ทิศทางการศึกษาการวิจัย แม้กระทั่งมาตรฐานในการสอบ การจบ และ Postdoc เขาจะทำอย่างไร ในระดับเดียวกัน คนไทยที่เรียนอยู่เป็นอย่างไร มีมาตรฐานเดียวกันไหม มันคือสิ่งที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญควบคู่กันหรือไม่

นักศึกษาไทยที่เรียนดนตรีมีเป้าหมายทางอาชีพอย่างไร เช่น ศิลปินและนักวิชาการ

สำหรับโอกาสในชีวิตก่อนหน้าที่จะมีสถาบันการศึกษารองรับพบว่า เมื่อก่อนเป็นเรื่องของการทำมาหากินเป็นหลัก ดนตรีคืออาชีพที่มีค่าตอบแทน ที่ไม่ใช่แค่เรื่องเงิน แต่มีสิทธิพิเศษบางอย่างที่ทำให้คนรู้จักคุณและเคารพคุณ

แต่ภายหลังมีการศึกษาระดับปริญญาเข้ามาผูกติด บางอาชีพต้องเรียนและฝึกหัด อย่างกรณีของครูดนตรี ก็มีตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาก็มีการฝึกครูไปสอน ต้องเรียนจิตวิทยา สื่อการสอน ในปัจจุบันมีตำรา มีการพัฒนาคู่มือของโน้ตเพลง ส่งผลให้คนอ่านออกเขียนได้ในทางดนตรี ซึ่งมีคุณค่าไม่แพ้การอ่านออกเขียนได้ในเชิงตัวหนังสือ เพราะตัวโน้ตมีกติกาวิธีการ เราต้องอ่านยังไงให้เป็นเสียงและเป็นเพลง เพื่อให้เข้าใจ Concept ของความคิด ดังนั้น ในการวิเคราะห์ ครูคือส่วนสำคัญ นอกจากนี้ การมีหลักสูตรยังทำให้เกิดการยอมรับจากสังคมและการเป็นครูดนตรีทำให้มีเกียรติมีศักดิ์ศรี ไม่แพ้กับครูด้านอื่น

เมื่อเติบโตต่อไปถึงหลักสูตรการสร้างศิลปิน ศิลปินมีใบปริญญา เพราะในบางอาชีพมีการกำหนดคุณวุฒิที่ต้องการ เพื่อทำให้หน่วยงานที่รับเอาบัณฑิตคนนี้ไปทำงานมีความน่าเชื่อถือไปด้วย เช่น คุณตั้งหน่วยงานที่เป็นกรมอะไรบางอย่าง ก็ต้องการคนที่จบมาทางด้านนี้

กระบวนการผลิตผลงานของพวกศิลปินบัณฑิต ก็ไม่ใช่แค่การปฏิบัติ แต่ยังมีเรื่องของการสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ ผลผลิตใหม่ เช่น การประพันธ์เพลง ซึ่งเป็นการประมวลผลว่าจากความรู้ที่มี เราจะเอาไปสร้างใหม่อย่างไร การแต่งเพลงก็เป็นทางหนึ่ง แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะทำไปทำมาก็แต่งด้วยสูตรที่ใช้มาแล้ว ผู้ที่ประเมินผลก็คุ้นเคยกับการแต่งเพลงบางอย่าง โดยหากแต่งเพลงกลับหัวกลับหางหรือหลุดไปจากที่ผู้ประเมินคุ้นเคย บางทีก็ไม่สำเร็จ

ศิลปินที่ว่าก็มีใบปริญญาจนถึงระดับปริญญาเอก การจบปริญญาเอกก็ทำงานสร้างสรรค์ แต่ก่อนสร้างสรรค์ก็มีการวิจัย เช่น การศึกษาว่ากว่าจะมาเป็นศิลปินที่ประสบความสำเร็จได้ เขาผ่านอะไรมาในชีวิต เหมือนการศึกษาประวัติและผลงานของศิลปินต้นแบบ จากนั้น ประมวลความรู้ว่า เราจะเติบโตแบบนี้ได้ไหม หรือเรามีทางเลือกอื่นที่สามารถต่อยอดไปได้ อันนี้คือหลักสูตรยอดนิยมคือมีครูมีศิลปะ

ตอนหลังมีธุรกิจดนตรี มหาวิทยาลัยของผมมีลูกค้ารายใหญ่ โดยมี Music Business ที่มีการสอน Pop Idol ทั้งนี้ Music Business เป็นอีกหนึ่งอาชีพเลยเพราะเกี่ยวกับกฎหมาย กฎที่คุ้มครองงานสร้างสรรค์ เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ โดยมีประเด็นคือหากนำเพลงนี้ไปทำและคัดลอกก็อาจโดนปรับหรือโดนจับ หรือเอาไปใช้ในงานพาณิชยกรรมข้ามประเภทซึ่งก็มีการถกเถียง

อีกด้านที่ผมเห็นว่าเป็นความหวังและเป็นโจทย์ท้าทายใหม่เกี่ยวกับนวัตกรรมคือ เทคโนโลยีดนตรี เรามีคณะวิชาที่สอนอยู่ที่ลาดกระบังคือ วิศวกรรมสังคีต ซึ่งผมไปสอนมาในรายวิชา World Music เน้นการเรียนด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับดนตรี เช่น เสียงที่ขยายความเป็น Voice ด้วยไมโครโฟน รวมถึงลำโพง (speaker) ไม่ใช่เครื่องดนตรี แต่ขับด้านความถี่ คนเรียนต้องเข้าใจ Acoustic และเข้าใจ Physic ของเสียงด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้น ยังมีพวกซอฟต์แวร์ ที่เราเอามาบันทึกเสียง และตัวโน้ตคือคนละเรื่อง พวกงานตัวโน้ตจะไปปรากฏในจอ จะให้มีระเบียบ จะพลิกกลับ จะทำให้มันสามารถย้าย พวกนี้คือเรื่องของซอฟต์แวร์ว่าด้วยโน้ต ต่างจากการบันทึกเสียง เราจะเอา Guide Line เข้าไปก่อน เราจะวางดนตรีไหนที่เป็นเครื่องดนตรีแรก เช่น กีต้าร์หรือกลอง ดังนั้น เราต้องมีองค์ความรู้ในแง่ของการบริหารจัดการห้องบันทึกเสียง ที่เหมาะสมกับแต่ละเสียง เหล่านี้คือเทคโนโลยี ที่ไม่ใช่แค่การเสียบปลั๊กแล้วจบ

หากเราจัดคอนเสิร์ตกลางแจ้งซึ่งมีหลายเสียง เราก็ต้องมีแสดง Stage Lighting ซึ่งมีเรื่องของเทคโนโลยี และสังคีตวิจัย ในอีกด้านหนึ่ง ยังมีสิ่งที่เรียกว่า เสียงที่ไม่ได้ผลิตด้วยเครื่องดนตรีสดอีกต่อไป แต่ว่าไปอัดเม็ดเสียงนี้มา และนำมาเป็น Source ในการเล่นด้วยคีย์บอร์ดและการเป็นเสียงไวโอลิน

เทคโนโลยีดนตรี คือ ด้านหนึ่งงานวิจัยสนใจเทคโนโลยีที่เติบโตและไม่ได้พัฒนาแค่ในไทย แต่มีต้นแบบจากยุโรป อเมริกา แม้แต่ในเอเชีย ในญี่ปุ่นก็มีเมืองสร้างสรรค์ในด้านดนตรี ที่สร้างคีย์บอร์ดที่สามารถนำไปเล่นอะไรก็ได้

ผมเคยทำงานและเอาเสียงแคนและระนาดไปใส่ในเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง XPS-10 เพื่อศึกษาว่า ตลาดชาวบ้านต้องการอะไร สิ่งนี้ช่วยเหลืออุตสาหกรรมดนตรีพื้นบ้านได้ดีงามมาก ๆ ส่งผลให้คุณค่าของแคนแบบเดิมหรือเครื่องดนตรีพื้นบ้านอื่น ๆ ดังนั้น เราจะดูแลเขายังไง ในยุคปัจจุบัน โดยเราไม่ได้ปฏิเสธ เห็นความน่ายินดี นี้คืองานนวัตกรรมดนตรีที่ไม่ได้ลงทุนโดยคนไทย

ลาดกระบังเห็นทิศทางถึงเปิดหลักสูตรนี้

เขาเปิดมาเกือบ 10 ปี รวมถึงมีทั้งการนำองค์ความรู้ไปทดลองใช้จริง ผ่านการจัดคอนเสิร์ตทางเทคโนโลยีดนตรี เขาบันทึกเสียงด้านดนตรี รวมถึงคำว่า Immersive ตอนหลังมี 360 องศา ซึ่งเป็นเรื่องมหัศจรรย์ ทำให้เราได้ยินเสียงดนตรีที่ไม่แบนอีกต่อไป เราจัดสถาปัตยกรรมของเสียงได้ใหม่ เหมือนกับเราศึกษาเรื่อง Sound Stage ยกตัวอย่างเช่น การดูหนัง สิ่งที่บันเทิงไม่ใช่แค่การแสดงของพระเอกที่ขับรถ แต่เป็นเรื่องของเสียง ในโรงหนังมาตรฐานรุ่นใหม่มีเสียงที่มีคุณภาพ จัดวางลำโพงใหม่ ที่มีลำโพงทั้งด้านหน้า ด้านข้าง ด้านหลัง ด้านบน และข้างใต้ที่นั่ง

จะเห็นได้ว่าในอุตสาหกรรมภาพยนตร์มีเรื่อง Sound Design เข้ามา ชุดข้อมูลของเสียง จะทำให้เราเสพสุนทรียะของเสียงในรูปแบบต่าง ๆ ในโรงภาพยนตร์ เราทำงานกับดนตรีและเสียง บทบาทของ Soundscape มีการทำงาน สิ่งที่ควรจะสัมผัสด้วยสายตา สิ่งเหล่านี้ มีการสอนกันในคณะว่าด้วยดนตรีและเสียง ซึ่งรับใช้อุตสาหกรรมที่ไม่ใช่แค่การผลิตเครื่องเสียง แต่ทำให้โรงภาพยนตร์เกิดความอิ่มเอม เสียงดนตรีมีผลต่อเรื่องพวกนี้ด้วย หากคนแต่งเพลงไม่ทำวิจัยก็จะไม่ทำให้คุณค่ามันเกิดขึ้น

อุตสาหกรรมภาพยนตร์คือกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนงานดนตรีสร้างสรรค์มากที่เดียว เราไม่เคยคุยเรื่องพวกนี้กันในโลกวิจัย เช่น ในสถาบันอุดมศึกษา เราซาบซึ้งคอนเสิร์ตและดนตรีไทย แต่ดนตรีที่คนใช้ชีวิตกับมัน เช่น ดนตรีภาพยนตร์ กลับไม่ได้นำไปใช้ในการเรียนการสอนหรือการทดลองสร้างงาน

แต่เมื่อไหร่ที่มันคลิ๊กกับคน มันมีแรงเหวี่ยงมหาศาล เช่น หนังโหมโรง ผมอยู่เบื้องหลังในการทำเพลงประกอบ ซึ่งไม่ใช่แค่เพลง แต่ยังมีเรื่อง Sound ในแต่ละฉาก สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องมี Input จากฝ่ายต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความสนใจใหม่ ทำให้คนสนใจเครื่องดนตรีไทย ในยุคหลัง ๆ เขาสนใจทำวิจัยในเชิงปฏิสัมพันธ์ในเชิง Action ซึ่งไม่อาจวัดได้ด้วยตัว Paper อย่างเดียว เราต้องเข้าไปอยู่ในช่วงที่เขาปฏิบัติการ

ผมไม่รู้ว่า สกสว. เขามองเรื่องการวิจัยแบบ Action ขนาดไหน ?

เขาคิดว่าโจทย์ที่ทำงานสร้างสรรค์แล้วไปเพิ่มคุณค่าด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจที่ว่าอาจคุยง่ายและคุยยาก เพราะบางอย่างไม่รู้ว่าการดูหนังโหมโรงทำให้เศรษฐกิจรุ่งเรืองหรือไม่ แต่เราได้คนรุ่นใหม่แน่นอนและได้คนที่กล้าที่จะลุกขึ้นมาทำอะไรบ้างอย่างเกี่ยวกับดนตรีไทยที่ไม่ซ้ำรอยเดิม แต่เราบอกไม่ได้ว่าเขาทำรายได้ปีละเท่าไหร่

อันนี้คือด้านที่ สกสว. ไม่ค่อยสนใจ

แต่ศิลปะต้องทำหน้าที่นี้ คือการทำหน้าที่เป็นแรงบันดาลใจให้คน สุดท้ายเขาจะไปสร้างผลต่อเศรษฐกิจอย่างไรก็อีกเรื่องหนึ่ง แม้ไม่รวย แต่มันก็มีเรื่อง Productive เปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนมิติของคนอีกมากหมาย

งานศิลปะต้องมีผลให้คนได้เปลี่ยน

กระตุ้นบางอย่าง เกิดแรงบันดาลใจและจะออกมาโดยสื่ออะไรก็อีกเรื่อง มันอาจเป็นบทกวีที่เขียนเกี่ยวกับดนตรี เช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ที่เขียนถึงเสียงดนตรีแล้วเกิดแรงบันดาลใจ เรื่องแรงบันดาลใจ ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของการแต่งเพลงอย่างเดียว แต่ยังมีการแต่งบทกวี การเขียนวรรณกรรม ก็มีแรงขับพวกนี้

ในปัจจุบัน อาจารย์ด้านดนตรีในสังกัดต่าง ๆ เขาให้ความสำคัญกับการเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ เช่น งานสร้างสรรค์ แต่ยังมีงานที่ต้องข้ามศาสตร์มากขึ้น มันมีแนวโน้มที่คนจะเข้ามาทำงานแบบนี้มากไหม? เพราะส่วนใหญ่เน้นขอตำแหน่ง

งานข้ามศาสตร์ส่งผลสะเทือนเยอะมากสำหรับคนที่ได้ไปเสพละครที่มีการทำงานดนตรี และทำให้ทัศนะของการฟังเพลงของเราแตกต่างไปจากเดิม ผมสนใจงานที่เอาเสียงและเพลงมาจัดวาง ทำให้ทัศนะของการมองดูเรื่องของศิลปะไม่เหมือนเดิม งานเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องการวิจัยสร้างสรรค์ในแบบดนตรีเพรียว ๆ แต่มันทำให้เราเห็นว่า ดนตรีอยู่กับอะไรก็ได้ ทำให้มีการพลิกบทบาทระหว่างคนดนตรีกับคนอื่น ๆ ที่เขาอาจไม่ได้มองดนตรีคือ การเล่นอย่างเดียว แต่ก็เป็น Object ในการจัดวางก็ได้ เป็นส่วนหนึ่งในการผลิตงานละครก็ได้

พวกนี้สอนองค์ความรู้ใหม่ ๆ แก่เรา ให้เรากลับมาคิดว่า แต่เดิมเรามีดีด สี ตี เป่า แต่ทุกวันนี้ทุกอย่างเข้าไปอยู่ในคีย์บอร์ดที่สามารถบิดและย้ายความถี่ของเสียงให้เป็นเสียงอื่น ๆ ได้ด้วย ส่งผลให้เกิดการปรับความคิดแบบใหม่ในทางดนตรี

คำถามจากทางบ้าน อาจารย์พอจะแนะนำตัวชี้วัดด้านดนตรีด้านการประเมินผลที่เป็นรูปธรรมในมุมมองของ Creative Economy ไหม?

Creative Economy มีนวัตกรรมขึ้นมา การมีเงินค่าตอบแทนหรือเศรษฐกิจใหม่ ง่ายที่สุดอาจไม่ใช่ดนตรีกับดนตรี แต่เป็นเรื่องการรับรู้ การขยายฐานผู้เสพ เดิมอาจเป็นคนที่มาซื้อตั๋วโดยตรง แต่เขามาซื้อสิ่งอื่นด้วยที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีของลิซ่าไปซื้ออะไร ไปเที่ยวที่ไหน มันคือความสำเร็จอะไรบางอย่างที่ใช้ลิซ่าเป็นตัวปั่น ตัวเปลี่ยนแปลงสังคม ทำให้ต้องแข่งกับลิซ่า ใครจะมาเทียมลิซ่า เราสามารถเอาโมเดลลิซ่ามาศึกษา และให้เกิดการปรับตัวใหม่ ขึ้นอยู่กับว่าเราเข้าใจกลยุทธ์การตลาดแบบไหน

ดังนั้น อาจต้องมีตัวชี้วัด การเห็นโมเดล และเห็นการเติบโตต่อจากสิ่งที่เป็นตลาดรอบ ๆ รวมถึงการศึกษาด้วย โรงเรียนเกิดขึ้นตามมา กล่าวคือ มันยืนได้ในสังคมและยืนยาว ทำให้มีการปรับเปลี่ยนของมหาวิทยาลัยที่ไม่เพียงแค่แพทย์ แต่ไปสู่มหาวิทยาลัยด้านการดนตรี เช่น เพลงลูกทุ่งมันเปลี่ยน Scenario ของสังคม แต่ก่อนเราไม่มีช่องให้คนรากหญ้าที่จะกลายเป็นคนมีชื่อเสียง แต่เพลงลูกทุ่งได้เปลี่ยนสิ่งนี้ไป พื้นบ้านก็ตอบโจทย์ได้ ถ้าเรามองเห็นการเติบโตของมัน นอกจากที่เราเห็นการเติบโตของการสร้างสรรค์งานของศิลปิน แต่มันยังส่งผลให้คนหนุ่มสาวกล้าเล่นเพลงนั้น ๆ เช่น การฉ่อย

ตอนนี้ Creative Economy เป็น Flagship ของรัฐ อาจารย์คิดว่ารัฐเดินมาถูกทางไหม?

ถ้าไม่ทำเลยจะน่าผิดหวัง แต่จะถูกทางหรือไม่ ไม่ขอตัดสินใจ เราจำเป็นต้องรู้เขารู้เรา เห็นคนที่ทำงาน Creative Economy แล้วประสบความสำเร็จมาก ๆ เช่น เกาหลีโมเดล ผลิตศูนย์เพื่อออกแบบสังคมเพื่อขับเคลื่อน ศิลปวัฒนธรรมที่มีผลต่อเศรษฐกิจมวลรวมยังไง เราเห็นความสำเร็จของ K POP ของอาหารการกิน ซึ่งส่งผลต่อการเรียนภาษาด้วย เช่น ในประเทศไทยก็มีการสอนภาษาเกาหลี ภาษาเป็นอาภรณ์ประดับชีวิตในการเสพความสุขในการดูซีรีย์ กล่าวคือมันมีความสุขอื่น ๆ ของมนุษย์ ในแง่นี้ Creative Economy ที่เกาหลีสร้างขึ้นมา แต่ก็ไม่แค่ในเกาหลี เพราะยังมีมุมอื่นในโลกที่เราอาจต้องคิดถึงเขาบ้าง บางทีอาจมองว่าเป็นการทำงานซ้ำซาก เช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ Hollywood กับ Bollywood ทำไมมันถึงผลิตสื่อที่ทำให้คนมีความสุข มันเอื้อเฟื้อต่อศิลปะหลายแขนงเลยทีเดียว

ถ้าต้นทางแปลว่าเราต้องมีหลักสูตรสร้างศิลปิน Iconic ขึ้นมาไหม?

ผมไม่แน่ใจว่าหลักสูตรจะสร้างศิลปิน Iconic ได้หรือเปล่า แต่หลายคนที่เติบโตมาจากโลกวิชาการ ก็ผันตัวไปสู่ศิลปิน Iconic ซึ่งประสบความสำเร็จมาก ๆ และเอื้อเฟื้อต่อสถาบันที่เรียนมา หรือสิ่งที่มันเป็นเงื่อนไขทางธุรกิจ ก็ไปหยิบเอาศิลปินหรือคนที่มาจากสถาบันเหล่านี้ แต่บางแห่งก็ชัดเจน เช่น กลุ่มที่เราคิดว่าเขาเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์ หลายคนเป็นคนสร้างสรรค์มีความโดดเด่นอย่างมาก เช่น พวกโขนมีหัวก้าวหน้า เช่น พิเชษฐ์ กลั่นชื่น อย่างไรก็ดี ไม่ได้หมายความว่าเราจะพึ่งตราสถานบันอย่างเดียว เพราะหากศิลปินไม่เข้าใจก็ลำบาก

ในมหาวิทยาลัยศิลปากร นักศึกษาเขาเน้นอะไรหลังจบไป เช่น ธุรกิจหรือครู ?

เขาเน้นทุกอย่าง เป็นครูอาจไม่มากนัก แต่ว่ามีโรงเรียนกลุ่มที่สอนโดยที่ไม่ใช่การศึกษาขั้นพื้นฐานตามระบบสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) บางสมัยก็นิยมโรงเรียนดนตรีพิเศษ โดยฝากไว้กับโรงเรียนที่อยู่ในศูนย์การค้า ซึ่งได้ความรู้และประสบการณ์ที่ดีกว่าในโรงเรียนด้วยซ้ำ

การเรียนการสอนพื้นฐานไม่ต่างกันในเชิงทักษะ แต่ว่าในเบื้องลึก สิ่งที่ Advanced แต่ละคนก็มีของดี

มันเป็นแบบนั้น หรือแค่ภาพจำ?

มันเป็นเครือข่าย และความผูกพันด้วย บางสาขาผมคิดว่าไม่ใช่สอนทักษะความสามารถด้านดนตรี แต่ถ้าจะเป็นครู คือสอนหนังสือ เรามีต้นแบบอะไร ครูอาจไม่ใช่อาชีพที่ร่ำรวย แต่คือผู้สร้างฐานคนที่เสพรับเรื่องของดนตรีมากที่สุด รวมถึงศิลปะหลายประเภท คนเกลียดดนตรีเพราะครูดนตรีก็ไม่ใช่น้อย

ดังนั้น เราจะดันสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร อาจจะต้องคุยกับแหล่งทุนวิจัยว่า ที่ผ่านมา พวกครูที่ทำวิจัยเพื่อการอยู่รอดมันทำอะไรกันไปบ้าง สัมฤทธิ์ผลของวิชานี้เป็นอย่างไร แต่มันต้องมีอะไรที่ก้าวหน้ากว่านั้นให้ได้สิ ใช้นวัตกรรมอะไร ใช้ซอฟต์แวร์อะไร ใช้กระบวนการศึกษาแบบไหน ที่จะทำให้คนก้าวหน้าในทางดนตรี เราต้องการฐานของผู้เสพ ผู้ซื้อ ผู้สนับสนุน

ผมเคยมีประสบการณ์ตรงที่อยากแชร์ ผมมีวงดนตรีที่มีคนจากประชาคมอาเซียนอยู่ด้วยกัน โดยเราได้รับการสนับสนุนจากมหาเศรษฐีท่านหนึ่ง ซึ่งเขาเคยเรียนดนตรีไทย โดยเขาไม่ได้ประสบความสำเร็จกับการทำดนตรีที่เก่ง แต่เขาเข้าใจธรรมชาติของดนตรีว่าเป็นรากเหง้าและขับเคลื่อนสังคมได้ เขาให้เงินมากกว่าที่นักวิจัยได้รับจากรัฐในการทำงานดนตรีสร้างสรรค์ ซึ่งในปีหน้าจะครบรอบ 10 ปี ที่เขาให้เงินทำงาน มีนักดนตรีจาก 10 ประเทศที่เป็นนักดนตรีรุ่นเยาว์ มีกูรู มีนักเทคโนโลยีดนตรี มีนักสื่อสารประชาสัมพันธ์ เหล่านี้มาจากเงินของนักธุรกิจ ทำให้เกิดเครือข่ายดนตรีที่อยู่ในภูมิภาค เราไม่ได้ทำงานดนตรีไทยอย่างเดียว

สิ่งนี้คือผลสำเร็จของดนตรีศึกษา เกิดจากคุณครูที่สอนให้นักธุรกิจท่านนี้ตระหนักรู้ว่า เขาควรช่วยยกระดับดนตรี Traditional ที่ไม่มีใครแคร์มากนัก ให้กลายมาเป็นหน้าตาของภูมิภาคอาเซียนอย่างสมเกียรติได้อย่างไร ซึ่งดนตรีที่ได้มามีการไปจัดแสดงในงานใหญ่อีกด้วย ดังนั้น ครูดนตรี 1 คน เปลี่ยนชีวิตของนักธุรกิจคนหนึ่งได้

วิธีคิดของแหล่งทุน มักมองดนตรีเป็นแค่ดนตรีไม่ได้มองลึกลงไปถึง เสียง บริบทที่เกี่ยวข้อง อาจารย์มีอะไรแนะนำ สกสว. ให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นไหม?

อยากให้เขาพยายามขยายแพลตฟอร์มของสิ่งที่เรียกว่าดนตรีและเสียงให้ผู้คนรับรู้ได้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ โดยหากจะผ่านนักวิจัยโดยตรง ผมไม่แน่ใจว่ามีนักวิจัยเท่าไหร่ บางคนทำงานวิจัยเพื่ออยู่รอดหรือเพื่อเลื่อนอะไรบางอย่าง แต่ว่าคนที่เป็น Music Research ที่เขาต้องมีความพร้อมหลายด้าน

ขอเติมว่า สิ่งที่เขามีปัญหาลำบากไม่ใช่แค่เรื่องเงิน แต่ยังมีเรื่องเครื่องไม้เครื่องมืออีกด้วย เราไม่มีห้องแล็บ เช่น ในสิงคโปร์มีห้องห้องแล็บวิทยาศาสตร์ที่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ เพื่อนำไปขยายเพื่อไปต่อ เราไม่มี Archive เพื่อรวบรวมผลงานในการเป็นแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ไม่แน่ใจว่าจะเป็น National Library หรือ Music Library หรือ National Sound Archive พวกนี้คือฐานที่จะลงทุนคู่กันกับเงินทุนวิจัย เราไม่มีแหล่งสนับสนุนเครื่องมือที่ชัดเจนพอ

ผมเคยทำงานศึกษาชีวิตครูดนตรีไทยท่านหนึ่ง และได้ทุนจาก Library Congress เขาให้ยืมเครื่องมือวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกเสียงของเขา ไม้ กล้อง แฟลช มันคือเงินที่เขาบริจาคให้มิวเซียมท้องถิ่น ซึ่งสนับสนุนนักวิจัยสัญจร เช่น หากอาจารย์มาจากอเมริกาและต้องไปเชียงใหม่ ซึ่งต้องแบกทุกอย่างไป แต่ในท้องถิ่นมีเครื่องมือเครื่องใช้ในการสนับสนุน เขาก็มีความสุขมากที่จะมาทำงานในไทย ทุกภูมิภาคควรมีแหล่งช่วยด้านเครื่องไม้เครื่องมือ มีผู้เชี่ยวชาญมีเงินช่วยสนับสนุน ให้เขามีความสุขในการให้ข้อมูลวิจัย ไม่ใช่ภาระของนักวิจัยเพื่อตัดเงิน เหล่านี้เป็นเรื่องที่เราต้องฝากความหวังไว้ต่อไป

ในเรื่องการเผยแพร่งานวิจัยไม่แค่เรื่องเอกสารอย่างเดียว ดนตรีเป็นเรื่องของเสียง ดังนั้น ทำยังไงจะมีพื้นที่ที่เป็นช่องทางที่เราสามารถสดับรับฟัง หรือดูยูทูบที่แลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นกันได้ ได้ยินในสิ่งที่เขาพูดถึง ได้เห็นภาพของการสร้างสรรค์ ไม่โดนลิขสิทธิ์ที่เขาจะมารุกราน

ดังนั้น กองทุนวิจัยน่าจะคิดแพลตฟอร์มเผื่อในการสนับสนุนช่องทางการเผยแพร่งานวิจัยที่ไม่ได้อยู่แค่ตัวเอกสารอย่างเดียว งานดิจิทัลอาจเสี่ยงต่อการถูกคัดลอกและสูญหาย แต่ยืนยันว่ามันเรื่องของประสบการณ์ที่ต้องได้ยินและเห็นภาพ มากกว่าการบรรยายด้วยเครื่องไม้เครื่องมือที่มีข้อจำกัด

นอกจากนี้ ยังต้องมีวาระแห่งชาติบ่อย ๆ เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนนักวิจัยด้านดนตรีในมุมต่าง ๆ ที่สามารถชี้วิธีการทำงานทั้งประโยชน์และอุปสรรค ต้องไม่ลืมว่ามีคนที่ไม่ใช่คนไทยมาทำงานในไทย แต่เราไม่มีฐานข้อมูลองค์ความรู้ดนตรีในไทยต่าง ๆ มันอยู่ในมือของฝรั่ง จีน สักเท่าไหร่ ก็คงต้องช่วยกัน

อาจารย์ให้โจทย์วิจัยไว้เยอะมาก เช่น เทคโนโลยี ตัวคนใช้อวัยวะร่างกาย สังคม การเมือง วัฒนธรรมมีผลต่อดนตรี

การเมืองและความเชื่อเป็นอุปสรรคในการวิจัยและการวิจารณ์ มันมีกติกาเหล่านี้

ก่อนจบ มีอะไรอยากทิ้งท้าย

ขอบคุณที่ชวนมา ผมรู้สึกถึงคนจำนวนหนึ่งที่เข้าไม่ถึงทุนวิจัย แต่เขาทำงานสร้างสรรค์มาก ๆ เช่น พวกปี่พาทย์คือ คนน้อยที่สืบทอดองค์ความรู้บางอย่าง เขาต่อสู้มากในการทำให้เขาอยู่รอดและได้รับการรับรู้ที่ดี เวทีนี้ไม่ใช่การสอบวิจัยหรือนำเสนองานต่อสถาบันการศึกษาอย่างเดียว แต่มันคือชาวบ้านด้วยกันที่พร้อมที่จะลุกหนีจากตรงนั้น แต่ไม่มีใครลุกหนี มันมีความสุขเหลือเกิน สิ่งที่เราจะมาพูดกับงานวิจัย มันคือสิ่งที่มันจะเกิดขึ้นกับนักดนตรีปี่พาทย์เหล่านั้นไหม ก็คิดหนัก

หากถามว่า ผมรู้สึกยังไงกับสิ่งที่ไม่ได้เป็นตัว Paper วิจัยในการแสดงสด ผมรักที่จะโอบกอดคนปี่พาทย์เหล่านั้น อยากสนับสนุนให้เกิดความสมดุลระหว่างการทำงาน Paper กับการทำงานเชิงประสบการณ์ที่สามารถแลกเปลี่ยนและมีปฏิสัมพันธ์กันได้

โลกที่มันเปลี่ยนแปลงไป เราบอกว่าเราต้องรักษาศิลปวัฒนธรรม คนพวกนี้สู้กับเวลา กล่าวคือหากเลยเวลานี้ คุณจะมีปัญหา เพราะเสียงคุณไปรบกวน แม้เสียงคุณจะมีรากเหง้าชัดเจน ซึ่งมีหลายอย่างที่พวกเราสะเทือนใจมาก ๆ จึงให้กำลังใจกับคนที่ไม่ใช่นักวิจัยโดยอาชีพ แต่ว่าต้องต่อสู้กับดนตรีของเขา มันอาจจะเป็นดนตรีที่สร้างความสุขให้ผู้คน แต่ก็สร้างความกดดันอย่างยิ่งกับพวกเขา ให้กำลังใจ พวกเขาก็กดดัน เช่น ทุน โอกาสเผยแพร่งานวิจัย การประเมินงานวิจัยว่ามีคุณค่าขนาดไหน

งานวิจัย LGBTIQ ไม่มีพื้นที่ยืนในสังคมไทย?

หัวข้อนี้คือการสรุปประเด็นการบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.4 งานวิจัย LGBTIQ ไม่มีพื้นที่ยืนในสังคมไทย? วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2567 เวลา 13.00-15.00 น. ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

การบรรยายครั้งนี้มีวิทยากรคือ ผศ.ดร.กนกวรรณ ธราวรรณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมุ่งนำเสนอให้เห็นถึงประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับ LGBTIQ ว่าเหตุใดถึงไม่มีที่ยืน เหตุใดถึงเป็นเช่นนั้น เป็นการถกเถียงเพื่อให้หน่วยงานจัดสรรทุนได้เห็นถึงช่องว่างของความรู้ด้านนี้ในสังคมไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

อีกแล้วเหรอที่กลุ่ม LGBT ต้องมาเรียกร้องสิทธิ ไม่สนใจสิทธิคนอื่นหรือเปล่า

เริ่มต้นคืองานวิจัยในประเทศไทย ต้องมีทุนในการทำการวิจัย ซึ่งมาจากภายในและต่างประเทศ โดยทุนภายในประเทศจากรัฐบาลก็มีการจัดสรรทุกปี เช่น ปีงบประมาณที่ผ่านมามีประมาณ 17000 ล้านบาท เพื่อให้นักวิจัยขอทุนมาทำงานวิจัย อย่างไรก็ดี ทุนนี้ไม่ได้ถูกนำไปใช้วิจัยว่าด้วยเรื่อง LGBT กล่าวคือมีจำนวน 0 บาท ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องมาพูดถึงประเด็นการวิจัย LGBT

เราขอเรียกตัวเองว่าชาวสีรุ้ง เพราะตัวย่อต่าง ๆ จะมีการกำหนดขึ้นกี่ตัวก็ได้ ไม่มีใครว่า ตราบใดที่ตั้งมาแล้ว รู้สึกว่าตัวย่อเหล่านี้สามารถใช้ได้ อย่าไปใส่ใจมากกับตัวย่อ สิ่งสำคัญคือเราต้องสามารถที่จะอยู่ร่วมกันกับคนที่ไม่ได้เป็นเหมือนเราได้ เช่น คนที่มีเพศสภาพ เพศวิถี แตกต่างไปจากเรา แต่เราอยู่กับเขาได้ หรือหากรู้เราเป็น เราก็สนับสนุนได้ ดังนั้น เวลาใช้คำว่าชาวสีรุ้งจะชอบกว่า เพราะหลายคนชอบคำนี้ เช่น หลายคนอยากเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว เพราะคำนี้ จุดสำคัญคือเราต้องอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

อ. คิดยังไงกับเรื่องที่ว่าคนสีรุ้งเห็นความสำคัญของเพศ ชาย หญิง ที่ถูกเบียดขับจากกลุ่มสีรุ้งด้วย

ที่สุดแล้วต้องอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เกลียดกัน ว่าใครชอบแบบไหน มีคำอธิบาย เช่น สังคมไทยเป็นสังคมที่รับรู้แต่ไม่รองรับ เช่น TOLERANCE But Not Accept ประโยคนี้สะท้อนไหม?

ส่วนหนึ่งยังสะท้อนสังคมปัจจุบัน เช่น คำว่า TOLERANCE ซึ่งมีหลายเหตุผล เช่น บางคนทนได้กับ LGBT เพราะสงสารหรือเป็นกรรม เห็นอกเห็นใจ แต่จะให้ยอมรับถึงขั้นว่า เปลี่ยนคำนำหน้าของกระเทย ก็ยอมรับไม่ได้ เพราะผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ดังนั้น จึงทน ๆ กันได้ แต่ยอมรับแบบกิจจะลักษณไม่ได้ กล่าวคือ หากไม่เป็นทางการรับได้ ทนเห็นได้ แต่จะให้ยอมรับแบบจดทะเบียนสมรสคือยังไม่ได้ อย่างไรก็ดียังมีส่วนที่ยอมรับกันได้ คือ พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียมจึงผ่านได้

ส่วนตัวเวลาไปพบเจอกับคนที่อายุน้อยกว่า 40-45 ก็ให้การยอมรับว่าคนเพศไหนก็รักกันได้ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงการบ่มเพราะที่แตกต่างกัน แตกต่างจากคนรุ่นเก่าที่ยังคงเชื่อเรื่องขั้วตรงกันข้าม เช่น ชาย-หญิง หรือหากไม่ได้จริงจะเป็น ชายชายหรือหญิงหญิง ก็ขอให้คนหนึ่งเป็นชายอีกคนเป็นหญิง ซึ่งก้าวหน้าที่สุดแล้ว ในกลุ่มคนที่ถูกสั่งสอนให้เชื่อแบบนั้น

แต่คนรุ่นใหม่แตกต่าง ยกตัวอย่างเช่น หนังช่อง 3 พูดถึงการรักต่างเพศ สะท้อนว่าคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มยอมรับความรักได้หลายรูปแบบ โดยไม่ได้ยึดติดกับรูปลักษณ์ภายนอก

แสดงว่าเกี่ยวข้องกับเรื่อง Generation ? คนรุ่นเก่าเห็นว่าเป็นเรื่องแปลก

เพราะเขาไม่เคยเห็น เคยถามเด็กคนหนึ่งอายุ 15 ปีว่า หากเขาหิวจะไปที่ไหน เขาก็หากินข้างทางหรือไป 7 ก็เป็นเรื่องปกติของเด็กรุ่นนี้ โดยไม่รู้ว่าครั้งหนึ่ง ตลาดที่พ่อแม่เคยซื้อจะเปิดแค่กลางวัน ดังนั้น คนสองยุคสมัยไม่ได้ต่างกันแค่อายุเท่านั้น แต่ยังต่างกันในระบบสังคม การเมือง และเทคโนโลยี ดังนั้น การเรียนรู้ของคนจึงต่างกัน ดังนั้น คนรุ่นใหม่จึงเรียนรู้ความหลากหลายเห็นจนชินตา เป็นเรื่องธรรมดาสำหรับเขา แต่คนสมัยก่อนไม่ใช่แบบนี้

ในวงวิชาการ มีนักวิชาการที่เปิดตัว และทำเรื่องนี้ แต่โอกาสได้รับทุนไม่เท่าสายอื่น ดังนั้น อ.เคยได้ทุนที่สนับสนุนงานวิจัยเรื่อง LGBT ตรง ๆ เลยไหม ทั้งในและไทย

ทุนวิจัยไม่มี แต่มีทุนสำหรับทำงาน เช่น มูลนิธิเพื่อความหลากหลายทางเพศ ที่เป็นตัวหลักผลักดัน พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียม เงินทุนที่ได้มาจะมาจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เพื่อนำมาทำการรณรงค์ (action) ไม่ค่อยมีเงินสนับสนุนการวิจัย ในฐานะนักวิชาการด้านนี้ พูดได้ว่า ไม่มีทุนด้านนี้เลย

เงินทุน 17000 ล้านบาทที่กล่าวไป ในปัจจุบันทุนนี้ถูกบริหารอีกแบบ เพราะเมื่อก่อนมี วช. สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ หน่วยงานด้านการเกษตร สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ดังนั้น มี 4 องค์กรที่บริหารเงินวิจัย

แต่ในเวลาต่อมามีการยุบรวมมาอยู่ภายใต้ สภานโยบาย โดยมี สอวช. ทำหน้าที่บริหารจัดการ จากนั้นก็แตกออกมาเป็น 3 ส่วน ได้แก่ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) และ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) โดยเงินที่ได้มานั้นมีหลายแหล่ง แต่แหล่งสำคัญคือ สกสว. สะท้อนชัดว่า ชื่อเขาส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม แต่ลึกลงไปแล้วจะพบว่า วิจัยคือด้านวิทยาศาสตร์ นวัตกรรมก็เป็นเรื่องเทคโนโลยี แม้จะมีสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ มีนวัตกรรมสังคม โดยเราเคยขอทุน แต่ไม่ได้ทุน เรามองว่า คำว่านวัตกรรมทางสังคม เราคิดว่าเราขอได้ เพื่อทำให้เกิดความชัดเจนมีต้นแบบ มีหลักสูตรขึ้นมา แต่ก็ไม่เคยได้ทุนวิจัย

แหล่งทุนบอกว่า โจทย์วิจัยต้องการแก้ปัญหาเร่งด่วนด้านเศรษฐกิจ ไทยสามารถแข่งขันได้กับนานาประเทศ มีโครงการ flagship เอาความรู้วิทยาศาสตร์มาชี้นำ ส่วนเรื่องความหลากหลายทางเพศไม่จำเป็น อ.คิดยังไง?

วิสัยทัศน์ของ สอวช. หรือ สกสว. หรือวิธีคิดของเจ้าของเงิน เขาบอกว่าในการพัฒนาเศรษฐกิจ จะมีคำว่าฐานราก เขาต้องการให้ไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว คำถามคือเรานิยามคำว่าประเทศที่พัฒนาแล้วไว้อย่างไร ยกตัวอย่างเช่น เราต้องการให้ทุกคนลุกขึ้นมาเป็นนักวิทยาศาสตร์ ผลิตสิ่งต่าง ๆ แต่ไม่ได้สนใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คุณค่าของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม เป็นแพทย์ที่มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นครูที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อเด็กเหรอ? คุณถึงได้ไปมุ่งเน้นให้คนแข่งขันกันเป็นอัศจรรย์ แล้วก็ผลิตอะไรบางอย่างออกมา แล้วใครจะใช้?

กล่าวคือ ไม่ถูกนัก ที่เราแบ่งแยกว่าคนดีคนเก่ง เพราะสิ่งสำคัญคือ เราต้องการคนเก่ง แต่ต้องการคนเก่งแบบเห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่ส่วนรวม ไม่ใช่ว่าคนที่ดีมีคุณธรรมจะเป็นคนโง่ เพราะการเป็นคนดีมีคุณธรรมนั้นต้องอาศัยสมองและดุลยพินิจ ในทางตรงกันข้าม คนเก่งที่ไม่มีคุณธรรมจริยธรรมต่างหาก ที่ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ มนุษย์ถูกพัฒนาให้เป็นคนเก่งได้ทั้งหมด เพียงแต่ว่า เราต้องไม่ลืมความเป็นมนุษย์ที่สามารถมีคุณธรรมจริยธรรมเคียงคู่ไปด้วย

ต่อมา หากการจัดสรรงบประมาณไม่เอื้อต่อการสร้างพื้นฐานแนวคิดในการสร้างให้คนมีจริยธรรม แต่เราเน้นสร้างแค่คนเก่งเท่านั้น คำถามคือ ประเทศชาติจะเป็นอย่างไร? ยกตัวอย่างเช่น ในระดับมหาวิทยาลัยก็จะเน้นวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม โดยการเรียนสูงไม่ได้หมายความว่าจะเป็นคนดี

ในระบบการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจฐานคิดให้เห็นความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ ความหลากหลายทางเพศ ในมหาวิทยาลัยที่เน้นการแข่งขันเพื่อสร้าง ranking มีผลงานตีพิมพ์ เป็นเหมือนการผลักให้คนต้องผลิตงาน อ.คิดว่าสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยที่เป็นอยู่เป็นอย่างไร?

มันบีบ กล่าวคือการตีพิมพ์ หรือการที่เราจะเป็นที่ปรึกษาต้องมีการตีพิมพ์ตามที่กำหนด ดังนั้น อาจารย์คนหนึ่งที่สอนนักศึกษาและอาจทำงานวิจัย แต่ไม่ได้ตีพิมพ์ ส่งผลให้ไม่มีสิทธิที่จะเป็นที่ปรึกษาของนักศึกษา รวมถึง คะแนนของอาจารย์ที่ทั้งสอน รวมถึงดูแลนักศึกษา และทำงานวิจัย ก็จะหายไป ดังนั้น อาจารย์ก็ถูกบังคับโดยปริยายที่จะต้องตีพิมพ์ หากไม่ได้ตีพิมพ์ก็ไม่ได้เป็นที่ปรึกษาและคะแนนก็ตกลงไป ดังนั้น นี่คือการบีบบังคับให้อาจารย์ต้องตีพิมพ์

นอกจากนี้ ในกระบวนการตีพิมพ์ก็บอกว่าต้อง Q1 Q2 รวมถึงมีการให้รางวัลว่าหากตีพิมพ์ระดับสูงก็จะได้เงินรางวัล รวมถึงมีการยกย่องชมเชยคนที่ตีพิมพ์ ดังนั้น สะท้อนให้เห็นว่ามีการบีบบังคับทั้ง Soft Power และ Hard Power

มหาวิทยาลัยต้องการให้อาจารย์ตีพิมพ์ เพื่อแสวงหาผลผลิตเหล่านี้ มาเป็นคะแนนตัวเองเพื่อนำเสนอระดับนานาชาติ เพื่อชี้วัดว่ามหาวิทยาลัยอยู่ใน Ranking ไหน ดังนั้น จึงถูกบังคับมาเป็นระดับแบบนี้

ในแง่หนึ่งก็ดีสำหรับมหาวิทยาลัย และอาจดีสำหรับเด็กรุ่นใหม่ที่อยากเรียนในมหาวิทยาลัยดี ๆ อย่างไรก็ตาม เชื่อไหมว่ามันแตกต่างไปจากระบบเดิม กล่าวคือ อาจารย์ที่สอนในระดับมหาวิทยาลัย เวลาเราสอนเราก็สอนเหมือนระดับมัธยม ปฐม อนุบาล กล่าวคือ เราไม่ได้สอนให้คุณเก่งอย่างเดียว แต่มีเรื่องคุณงาม ความดี ศีลธรรม จริยธรรม

เราเคยทำงานในพื้นที่ เห็นสภาพชีวิตของคน แม้ GDP ของไทยไปไกล แต่บ้านที่เราไปสำรวจนั้นพบว่า กินข้าวคลุกน้ำปลา ใช้กล่องกระดาษมาทำบ้าน คนแก่อยู่กับเหลน คนรุ่นพ่อแม่ออกไปทำงาน หาเช้ากินค่ำ ฯลฯ สภาพการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นจริง จึงอยากรู้ว่า กุญแจสำคัญที่ส่งผลให้เกิดสังคมเช่นนี้มันคืออะไร?

ขอยกตัวอย่าง 2 กรณีที่เกี่ยวข้องกับ LGBT คือ กรณีที่ 1 คือ ครอบครัวที่พะเยา น้องเขาเป็นกระเทยและไปทำงานต่างประเทศได้เงินมากและส่งเงินกลับมาสร้างบ้านใหญ่โตให้แม่และน้องสาว อย่างไรก็ดี พอเขากลับมาก็มีความเครียดบางอย่าง

ครอบครัวมองว่าเขาแปลก ๆ เพราะเขาตื่นเที่ยง ตอนกลางคืนออกไปข้างนอก ถึงตีสองตีสาม ทั้งนี้ หากมองจากมุมของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และครอบครัวจะพบว่า เขาผิดปกติ แต่หากพูดคุยจะพบว่า เขาคุยกับใครไม่รู้เรื่อง เพราะทุกคนคาดหวังให้เขาเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ แม้เขาจะช่วยสร้างบ้าน เขาเลยใช้ชีวิตเป็นส่วนตัว ส่งผลให้บรรยากาศภายในบ้านไม่ดีเลย ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต เพราะเกิดจากการที่ไม่ยอมรับ เช่น เรื่องที่เขาเศร้าหมองอยากระบายที่บ้าน แม่ก็ปัดไป เช่น เราเป็นชาย จะให้ผู้ชายมารักได้อย่างไร

อีกกรณีที่ 2 คือ สามีทำร้ายร่างกายภรรยา มีกลุ่มผู้หญิงเข้าไปช่วย จากนั้น ผู้ชายที่เป็นสามีก็ดี ต่อมาแต่งหน้าแต่งตาเป็นผู้หญิง และมีการเข้าไปพูดคุยพบว่า ที่ต้องตีผู้หญิงก็เพราะอยากให้ภรรยาออกไปจากบ้าน เพื่อให้เขาสามารถเป็นอยู่อย่างที่อยากเป็นได้ จากนั้น เขามองว่า ภรรยาก็กลับมาอยู่ด้วยกันได้ในฐานะเพื่อน เขาก็ยินดี

ในต่างประเทศ เช่น ในอเมริกาเขาอาจสอนว่า หากคุณรู้สึกว่ามันมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ผู้ชายอยากลุกมาแต่งตัวเป็นผู้หญิง ภรรยาอาจจูงมือไปหาศูนย์ให้คำปรึกษา ก็อาจไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้น หากแต่เราไม่มีบริการเช่นนี้ในพื้นที่ ทำให้เกิดภาพของความรุนแรงขึ้นมา

ทุกวันนี้ปัญหาสุขภาพจิตต่อกลุ่มคน LGBT ขึ้นมาเยอะมาก เพราะมันไม่มีที่ไป ดังนั้น เราควรจะแก้ปัญหาอย่างไรในมิติต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ หากเราอยากแปลงเพศต้องทำอย่างไร

ในประเทศไทยมีความก้าวหน้าทางการแพทย์และเทคโนโลยี เพียงแต่ว่าไม่มีการสนับสนุนอย่างแท้จริง เช่น บุคลากร งบประมาณ ที่ใช้มาสนับสนุนงานวิจัยว่าทำอย่างไรให้เกิดการพัฒนา

สิ่งนี้จะช่วยลดปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาความสัมพันธ์ภายในบ้าน ปัญหาคนภายนอกที่ไม่เข้าใจว่าทำไม LGBT ต้องออกมาเรียกร้องและมาจูบกันหน้าสภา LGBT ไม่ใช่พวกที่เอาแต่พวกตัวเอง เช่น กระเทยในหมู่บ้านก็ช่วยคนทุกกลุ่ม น้องที่เป็นทอมก็เป็นอาสากู้ภัยก็กู้ทุกศพ กล่าวคือ ไม่ใช่ว่า LGBT ทำเพื่อพวกตัวเอง แต่ยังทำเพื่อสังคมเพื่อสาธารณะมากมาย

พวกเขาคือคนธรรมดาที่ออกมาเรียกร้องในเชิงนโยบาย เพราะพวกเขามีบัตรประชาชนเหมือนกัน สิ่งที่คุณทำได้ เขาก็ต้องทำได้ อันนี้เป็นสิทธิพลเมืองของคนไทย ดังนั้น นโยบายจะต้องสนับสนุน งบประมาณที่ทุ่มเทมาจะต้องให้คนทุกคนเท่ากัน นักวิจัยก็ต้องการทุนวิจัยเหมือนกัน ไม่ใช่แค่นักวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์เท่านั้น เพราะนักสังคมศาสตร์ นักมนุษยศาสตร์ นักมานุษยวิทยา ก็ล้วนต้องการทุนสนับสนุนเพื่อมาทำวิจัยที่เรารัก และจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติไม่น้อยไปกว่านักวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์ วิจัยวิทยาศาสตร์ นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ขอย้อนกลับไปเรื่องประสบการณ์ชีวิตของคนหลากหลายทางเพศที่อยู่ในชุมชน ซึ่งความรู้เพื่อไปศึกษายังไปไม่ถึง เพราะเราไม่มีช่องทางเพื่อสร้างเป็นโจทย์วิจัย เพราะแหล่งทุนไม่ได้สนใจคำถามประมาณนี้ พอเราไม่สามารถสร้างความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ได้ งานวิจัยก็ไม่ปรากฏ อาจเพราหาที่ตีพิมพ์ไม่ได้ เขาก็จะเป็นที่ปรึกษาไม่ได้ จึงอยากแชร์ประสบการณ์ เพราะเคยเจอกับตัวเอง ผมเคยถูกขอให้เป็นที่ปรึกษาด้าน Gender และ Sexuality ซึ่งในมหาวิทยาลัยนั้นไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ ดังนั้นนักศึกษาก็ไม่ได้ที่ปรึกษาที่มีความรู้จริง ๆ เขาก็ไปเอาอาจารย์ที่ไม่ถนัดมาทำงานไปก่อน ส่วนนี้คือช่องว่าง ขาดแคลนอาจารย์แล้วเราจะผลักดันให้เกิดความรู้จากงานวิจัยได้อย่างไร และอาจารย์แม้จะอยากทำงานวิจัย แต่ก็ไม่มีโอกาส เพราะต้องไปทำวิจัยตามโจทย์ที่รัฐต้องการ ดังนั้นมันจึงวนลูป จึงอยากถามว่าอาจารย์คิดว่าอย่างไรต่อการวนลูปเช่นนี้

เริ่มจากคนที่เขากำหนดตรงนี้ เขาไม่ได้เห็นความสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย เพราะหากเขาเห็นความสำคัญก็จะมีการสนับสนุนงานวิจัยที่เกิดเป็นองค์ความรู้เยอะแยะ ยกตัวอย่างเช่นการติดเชื้อ HIV ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ด้วย ในทางวิทยาศาสตร์ก็มีความพยายามหาทางระงับการเจริญเติบโตของเชื้อ HIV เราเข้าใจว่าจำเป็นต้องผลิตยาเพื่อลดปริมาณเชื้อในร่างกายมนุษย์

ในส่วนของสังคมศาสตร์ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม การมีเพศสัมพันธ์ เป็นเรื่อง Lifestyle เราพูดกันเรื่องถุงยางอนามัย เพราะคือเทคโนโลยีที่ผลิตให้คุณแล้ว แต่คนไม่ใช้ ถึงได้บอกแต่แรกว่า แม้คุณจะผลิตเทคโนโลยีได้สุดยอดแค่ไหนก็ตาม วัคซีนจะผลิตมากตาม หรือจะผลิตยาก็ตาม หรือผลิตถุงยางหรือการกินยา แต่คนไม่เอาเลย เพราะฉีดวัคซีนเดี๋ยวตาย เขาก็ไม่ใช้

ทีนี้ ฝั่งวิทยาศาสตร์ก็เริ่มสนใจสังคมศาสตร์ขึ้นมาว่าจะทำอย่างไรให้มนุษย์เปลี่ยนพฤติกรรม ส่วนนี้สะท้อนว่าวิทยาศาสตร์ให้ความสนใจ เพราะสังคมศาสตร์เข้าไปเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ที่คุณผลิตมา มันจำเป็นต้องทำการศึกษาทาง

สังคมศาสตร์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ ส่งผลให้ต่อมาเงินเริ่มเข้ามามากมายเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ แต่หยุดแค่เพียง HIV

อย่างไรก็ตาม มีกรณีหนึ่งที่ผู้หญิงสองคนอยู่ด้วยกัน ทว่าครอบครัวของอีกคนที่เป็นคนจีนกลับไม่ให้การยอมรับความสัมพันธ์ครั้งนี้ ผู้หญิงที่อยู่ด้วยกันสองคนได้ทำมาหากินด้วยกัน จนประสบความสำเร็จ จนสุดท้ายครอบครัวชาวจีนให้การยอมรับความสัมพันธ์ในครั้งนี้ว่าอยู่ร่วมกันได้

คำถามคือครอบครัวยอมรับเพราะอะไร คำตอบคือ พี่เขายังมีความกตัญญู ซึ่งเป็นคุณสมบัติของคนไทยเชื้อสายจีน ดังนั้นคุณสมบัติข้างต้นคือสิ่งที่ทำให้ครอบครัวยอมรับ ส่วนนี้จึงเป็นการค้นพบ เป็นความรู้

จากงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่า การยอมรับของพ่อแม่ต่อความหลากหลายทางเพศ เพราะเขายังขยันและมีความกตัญญู ซึ่งเหมือนกับคู่รักรูปแบบอื่น ๆ ดังนั้น ไม่ว่าเพศไหนแต่สามารถทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัว พ่อแม่ก็เปิดโอกาสยอมรับได้

ในแง่นี้ งานวิจัยที่เราออกมา เราสามารถใช้สอนโดยทั่วไปเพื่อปลูกฝังให้คนไทยเป็นคนดี ขยัน สร้างครอบครัวไปด้วยกันโดยไม่สนใจว่าจะเป็นเพศไหน ย่อมส่งผลให้พ่อแม่ยอมรับได้ ส่วนนี้คือนวัตกรรมไหม? ด้านคำสอน ด้านการจรรโลงสังคมไหม อันนี้เป็นเพียงงานวิจัยชิ้นเล็ก ๆ เท่านั้น แต่หากเรายกระดับเป็นงานวิจัยทั่วประเทศละ?

อย่างไรก็ดีคุณไม่สนับสนุนให้เกิดการทำงานแบบนี้ ดังนั้นมันก็วนลูปเหมือนที่อาจารย์นฤพนธ์ว่าไว้ คุณต้องการให้เราทำงานวิจัยเพื่อตอบสิ่งที่คุณคิด ถ้าคุณเปิดโอกาสให้นักวิจัยพวกเราเท่า ๆ กัน ในการเข้าถึงทุนวิจัยเพื่อทำงานวิจัยแบบที่เรามีความรู้ความเชี่ยวชาญ เราก็จะสามารถพัฒนาตัวเองให้มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดแก่สังไทยมากขึ้น

เราก็จะสอนลูกศิษย์เราได้ นักศึกษาของเราก็กลับไปสอนไป มันก็จะวนลูปแบบนี้ แต่หากคุณตัดตั้งแต่ทีแรก คือ คุณให้อาจารย์ที่ไม่ได้มีความรู้ด้านความหลากหลายทางเพศมาเป็นที่ปรึกษา ย่อมส่งให้นักศึกษาไม่ได้ความรู้ในเรื่องนั้นเต็มที่ เพราะคุณไม่ได้มีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วย

เพราะฉะนั้นมันก็ย้อนแย้งทั้งระบบ ถ้าคุณแก้ ตั้งแต่ทีแรกคือการให้โอกาสนักวิจัยนักวิชาการทุกแขนงที่ต่างคนต่างมีความรู้ความสามารถ ได้ทำงานวิจัย ให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ สร้างสรรค์จรรโลงสังคมต่อไป โดยอาจารย์ก็กลับมาสอนนักศึกษาที่จะกลายไปเป็นเจ้าหน้าที่ประจำกรมกอง กรทะรวง หรืออาจารย์สอนหนังสือ หากวนลูปแบบนี้มันถึงจะดี

ปัจจุบันไม่เห็นมหาวิทยาลัยในไทยที่ไหนที่มีศูนย์วิจัยเกี่ยวกับ Gender and Sexuality มีแค่สตรีศึกษา แต่ไม่มีศูนย์วิจัยเหมือนต่างประเทศ ที่ส่งต่อให้เกิดความเข้าใจในสังคม คำถามคือ ทำไมไทยมีการสนับสนุน กิจกรรม โครงการ เพื่อให้เข้าไปขับเคลื่อน ความหลากหลายทางเพศ

อยากวิพากษ์เชิงวิธีคิด

คณะแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มี Transgender Medicine ก็จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ LGBT แต่เน้นทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ มีแพทย์ที่เชี่ยวชาญด้านการแปลงเพศ (transgender medicine) ที่โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์เคยเป็นลูกศิษย์ อยากพูดว่าคนที่เรียนมาทางสายวิทยาศาสตร์ที่เป็นเกย์เป็นผู้ชาย กล่าวคือคนที่เกิดมามีจู๋ เขายังมีพลังบางอย่างในตัวเขาที่ส่งผลให้เขารู้สึกว่า ฉันอยากจะทำอะไรก็ทำได้ พลังในตัวจู๋มีมากกว่าในจิ๋ม ดังนั้น ผู้ชายที่เป็นเกย์ที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ ทำให้เขามีพลัง ส่งผลให้คนเหล่านี้สามารถต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งภาควิชาหนึ่งที่ธรรมศาสตร์เพื่อดูเรื่อง Transgender Medicine เรื่องนี้น่ายกย่อง

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการที่เป็นผู้หญิงที่อาจเป็นหญิงรักหญิง แต่เป็นนักสังคมศาสตร์ พลังต่อให้มีแค่ไหนก็ตาม ก็สู้ไม่ได้ มันพูดแล้วไม่มีใครฟัง เราเคยแซวไปว่า เราคิดเรื่อง Transgender Medicine ไปทางวิทยาศาสตร์ล้วน ๆ ไม่ได้นะ แต่ยังมีเรื่องสังคมศาสตร์ ปรากฏว่าเขาก็เงียบ

สิ่งที่อยากวิพากษ์แรงคือ เรามีนายกสภานโยบายโดยตำแหน่ง โดยมีคุณแพรทองธาร แต่ไม่ได้หมายความว่า เขาจะคิดแบบผู้หญิง เพราะวิธีคิดที่เชื่อในเรื่องจู๋เป็นใหญ่ และวิธีคิดที่เชื่อว่าวิทยาศาสตร์ใหญ่กว่าสังคมศาสตร์เป็นวิธีคิดที่อยู่ในเพศไหนก็ได้ ในแง่นี้ วิธีคิดในสังคมไทยถูกครอบงำโดยสังคมชายเป็นใหญ่และวิทยาศาสตร์เป็นใหญ่

ในแง่นี้ งานวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องความหลากหลายทางเพศ ไม่เหลือเลย แม้จะมีตัวตน แต่จะหายไปหมดเลย ไม่ถูกมองเห็น ไม่มีความสำคัญ ทั้งเกิดจากสาเหตุสังคมศาสตร์และมองว่าไม่ใช่กระแสหลักชายหญิง แม้คนเหล่านี้จะเป็นนักวิชาการที่แข็งแรง เราสามารถสื่อสารต่อสาธารณะได้ดี ทำงานด้านนี้มาอย่างยาวนาน แต่พวกเรารวมกันแล้วก็ไม่สามารถสู้ได้ เพราะมันเป็นเรื่องวิธีคิดชายเป็นใหญ่และวิทยาศาสตร์เป็นใหญ่

เราเสียงดังเฉพาะเวลาเราคุยกัน แต่เมื่อนำงานไปนำเสนอก็เป็นเพียง Case Study หนึ่ง แต่ที่จริงไม่ใช่ เพราะงานเราคือนวัตกรรมทางสังคม ปรัชญา วิธีคิด เราสามารถนำไปสร้างคำสอนจากรุ่นสู่รุ่น และสามารถจรรโลงสังคมได้

อีกตัวอย่างคือ แพทย์แผนไทยกับแพทย์แผนปัจจุบัน ยาแผนปัจจุบันมีการทดลองหลายระยะ ขณะที่ยาแผนไทยจะใช้กันมาตราบนานเท่าทาน นักมานุษยวิทยาการแพทย์เราจะรู้ว่า แพทย์แผนไทยจะคิดต่างจากแพทย์แผนปัจจุบัน แต่กระทรวงสาธารณสุขไทย เมื่อกล่าวถึงเรื่องแพทย์แผนไทย จะคิดแบบองค์การเภสัชกรรมกล่าวคือ ในการผลิตยาจะคิดเป็นระยะ 1 2 3 จากนั้นก็ออกมาเป็นยา อย่างไรก็ดี เขานำวิธีนี้ไปบังคับใช้กับยาแผนไทยทุกชนิด ซึ่งมันผิด มันไม่ใช่วิธีการ เพราะนำวิธีการแบบวิทยาศาสตร์มาจับสิ่งที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์มันเป็นไปไม่ได้ เพราะแพทย์แผนไทยมีวิธีการของเขาในการบ่มเพาะกว่าจะออกมาเป็นสมุนไพร ดังนั้น มันจึงพังหมด เพราะเราเอาวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ จึงเกิดการตีกันระหว่างสองวิธีคิด

เพราะฉะนั้น ที่เรียกร้องตอนนี้ ไม่ใช่ให้วิทยาศาสตร์มาครอบงำสังคมศาสตร์ เราไม่ต้องการผู้นำแบบนี้ เพราะเรามีผู้นำในแบบของเรา เรามีทุกสิ่งทุกอย่างพร้อม แต่ไม่ได้มีนโยบายมาสนับสนุน ดังนั้น คุณแบ่งงบประมาณคนละครึ่งระหว่างวิทยาศาสตร์กับสังคมศาสตร์ ต่างคนต่างทำ เพราะเรามีวิธีการทำคนละอย่าง อย่ามาใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เรามีความเป็นวิทยาศาสตร์เพียงแต่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์อย่างที่คุณเข้าใจ คุณออกมามองโลกภายนอกบ้างว่าเขามีวิธีการแตกต่างไปจากสิ่งที่คุณทำ

มีการเก็บจำนวนประชากรของ LGBT เพื่อสนับสนุนงบประมาณการทำงาน การพัฒนา ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อหาตัวเลขที่นับได้จริง อ.คิดว่าเป็นประโยชน์ไหมหรือมีช่องว่าง

มีประโยชน์แต่น้อย และเป็นงานวิจัยที่ย้อนยุค กล่าวคือ ในปัจจุบันเราบอกว่าคนทุกคนเป็นคน และไม่ควรกำหนดว่าเป็นเพศอะไร เราไม่ต้องแยกแล้วว่าชายเท่าไหร่ หญิงเท่าไหร่ LGBT เท่าไหร่ เพราะมันย้อนยุคที่จะมาระบุว่าเป็นเพศอะไร แต่มันก็มีประโยชน์น้อยนิดในแง่ที่ว่า เขาสามารถนำไปเสนอว่าควรมีการสนับสนุนงบประมาณ แต่คำถามใหญ่คือ มันพ้นเวลาไปแล้วที่เราจะมีนับว่าใครคือเพศอะไร

มีการเชื่อว่า ตัวบุคคลเขาตอบคำถามว่าเพศอะไร แต่ความจริงเขาอาจนิยามตัวเองไม่เหมือนกัน แต่นักวิจัยที่เก็บข้อมูล เขาอาจระบุอีกแบบ ซึ่งไม่ได้สะท้อนจำนวนที่แท้จริง

ประเด็นคือ เข้าใจว่าทีมนักวิจัยคงไม่ได้ทำง่าย ๆ โดยการถามว่าคุณคือเพศอะไรเท่านั้น แต่เขาก็ใช้วิธีการทันสมัยคือ Self-Identification โดยอาจใช้คำถามปลายเปิด เราไม่ทราบว่าตัวโครงการวิจัยมีรายละเอียดอย่างไร แต่เราไม่ควรมีช่องให้ติ๊กเท่านั้น

หากมีเวลาไปถามจะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมากกว่า แต่หากนักวิจัยใช้งานเชิงปริมาณที่ต้องการผู้ให้ข้อมูลจำนวนมาก และเก็บข้อมูลผ่านช่องระบุตัวตน ก็จะมีข้อจำกัดเช่นกัน แต่หากสอบถามเป็นแบบเปิด โดยให้เขียนออกมาเองเราสามารถบอกได้ว่าเราเป็นเพศไหน ซึ่งก้าวหน้ามาก จากนั้น ผู้วิจัยค่อนมาศึกษา

อย่างไรก็ตาม การระบุตัวตนข้างต้น ไม่สามารถบอกได้ว่า คนคนนั้นระบุว่าตัวเองเป็นอะไร เพราะเราไม่ได้ Identify ตัวเอง เราอาจ Perform แบบนั้นไปก่อน เป็นการแสดง เหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ สาเหตุที่เราไม่สามารถระบุได้ เพราะเราไม่ได้ต้อง Identify เพราะการแจงนับว่าใครเป็นใคร มันเป็นประโยชน์ของคนอื่นมากกว่าของเรา คือ คนที่นำข้อมูลไปใช้ ก็หวังว่ามันจะมีประโยชน์ แม้จะผิดยุคผิดสมัย

การแสวงหาความรู้ที่มากกว่านั้น โดยใช้แนวคิดอื่น

งานวิจัยชิ้นนี้ต้องขอบคุณที่เขาคิดอยากจะทำ เท่าที่ทราบเขาได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สะท้อนว่า งบประมาณไม่ได้มากจากรัฐบาลโดยตรง แต่ได้มาจาก สสส. แต่ประเด็นคือ หากงานวิจัยเปิดวงกว้างรับฟัง ก็จะเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเรียนรู้ไปด้วยกัน และเกิดการสนับสนุนเรื่องนี้อย่างกว้างขวาง

คำถามจากผู้ฟัง บทบาทรัฐควรเป็นอย่างไรในการพัฒนาองค์กรให้มีความเท่าเทียมและสิทธิมนุษยชน์ของชาวสีรุ้งให้มากขึ้น

ภาครัฐเป็นหน่วยงานที่มีอิทธิพลมากในการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียม เพราะส่วนกลางมีหลายกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตมนุษย์ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาไทย ฯลฯ และเมื่อลงไปถึงระดับท้องถิ่นก็มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ท้องถิ่น ฯลฯ

จะเห็นได้ว่ารัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นมีบทบาทต่อมนุษย์ ทีนี้คำถามคือจะส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมเกิดขึ้นได้อย่างไรนั้น นโยบายที่ดีไม่ใช่มาจากส่วนกลาง แต่เป็นนโยบายที่มาจาก Bottom Up เพราะท้องถิ่นเรามี ตำบล เช่น ในด้าน

การศึกษาเราจะมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก็จะมีการบังคับให้ใส่ชุด เช่น ชุดผู้หญิงและผู้ชาย และของเล่นก็แยกเป็นหญิงและชาย ในแง่นี้คุณจะไม่ส่งเสริมความหลากหลาย เพราะเน้นชายจริงหญิงแท้ โดยเด็กผู้หญิงก็ทำเย็บ ปัก ถักร้อย ซึ่งไม่ดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีหัวหน้าฝ่ายการศึกษา มีครูศูนย์เด็กเล็ก ดังนั้น ต้องให้การอบรมก่อนว่า ไม่มีชายมีหญิง ทุกคนคือคนเหมือนกัน จะแต่งตัวยังไงช่างมัน จะพูดครับหรือค่ะก็ช่างมัน

หากเขาอ้างว่า เราต้องสอนให้เด็กเติบโตถูกเพศ ?

วันนี้คุณเชื่อแบบนี้ เราไม่ว่า แต่การสอนคนมันไม่สามารถสอนคำเดียวจบ แต่ในระยะยาวนั้น หากเรามีการอบรมครูรุ่นใหม่ ในระยะยาวเราจะสามารถเปลี่ยนได้ ต่อมาคือ ฝ่ายสาธารณสุข ตั้งแต่เด็กไปจนถึงคนแก่ คำถามคือ มีศูนย์ให้คำปรึกษาเรื่อง LGBT หรือไม่? หากท้องถิ่นทำได้ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงต้องฟังว่าเขาอยากทำอะไร แล้วสนับสนุนงบประมาณให้เขาสามารถทำได้ เพื่อพลิกประเทศได้

มีกฎหมายส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และมีกรมสตรีทำงาน แต่ทำไม หน่วยงานราชการยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญ ส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหารายวัน

สาเหตุเกิดจากคนเพราะใช้เวลา กล่าวคือ มีกฎหมายและมีกองทุนให้ใช้ทั้งประเทศ อย่างไรก็ตาม โครงการที่ของบประมาณจะเป็นเรื่องการให้ความรู้ โดยอบรมผ่านวิทยากร

ผมเคยเห็นการเกณฑ์คนมา และมีการนั่งหลับ

โครงการที่ดีคือ โครงการให้ความรู้ โครงการเปลี่ยนทัศนคติ และโครงการเปลี่ยนพฤติกรรม อย่างไรก็ดี ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการให้ความรู้ กล่าวคือ มันอยู่ที่คุณภาพของมนุษย์ที่ของบประมาณไปทำโครงการด้วย หลายคนก็ทำดี บางคนก็มุ่งหวังแค่ค่าตอบแทน ทั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพียงการให้ความรู้ ไปไม่ถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้น กฎหมายออกมาก็จริง และมีการให้ทุน กระจายไปทุกพื้นที่ทั่วประเทศ แต่คุณภาพของโครงการที่นำไปทำไม่ดีเท่าไหร่

การทำงานผ่านระบบราชการ ขับเคลื่อนด้วยกลไกของรัฐ ทำตามตัวชี้วัด

มันเป็นแบบนั้น อย่างไรก็ดี ยังมีคนข้างในของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวที่มีความมุ่งมั่นทำงาน แต่มีเสียงน้อยไม่ได้มีอำนาจมากนัก

คำถามต่อมาคือ มุมมองของนักวิจัย เราไม่สามารถแตะถึงประสบการณ์ของทุกกลุ่มได้ คิดว่าในอนาคตเราควรสนใจประสบการณ์ของกลุ่มที่แยกจากกัน หรือมองไปไกลกว่าการแบ่งกลุ่มเป็น LGBTQIA+ ไหมครับ?

อยากจะบอกว่า หากจะมองเป็นประเด็นของแต่ละคนก็หลากหลาย หากจะมองเป็นคน ๆ ไปก็จะเยอะมาก การจะนำเสนอชีวิตเรื่องราวของแต่ละคนก็ดี แต่เวลาทำวิจัยเราจะทำทั้งสองแบบ กล่าวคือ หนึ่ง สนใจเรื่องราวปัจเจกบุคคล และกลุ่มความหลากหลาย อันนี้ก็สำคัญ ขณะเดียวกัน เราก็ต้องมองสิ่งที่เรามีร่วมกัน คือ เราควรมีโอกาสในการเข้าถึงทุกสิ่งทุกอย่างเท่า ๆ กัน เช่น เรื่อง กฎหมายสมรสเท่าเทียม กล่าวคือ พวกเรามีปัญหาร่วมกันคือการแต่งงานเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ จนกระทั่งเรามีกฎหมายสมรสเท่าเทียม พวกเราจึงได้ประโยชน์ร่วมกัน แต่ก็มีประเด็นร่วมอื่นของชาวสีรุ้ง ซึ่งเรามองได้ หรือหากเราจะมองในเชิงปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มมก็ได้

เราทำงานมาอย่างยาวนาน เพราะฉะนั้น เราก็สามารถทำงานแต่ละเรื่องไปได้เรื่อย ๆ เราสามารถสลับกันได้ แต่ในภาพรวม การทำงานวิจัยควรจะเป็นทั้งสองแบบ ขึ้นอยู่กับว่านักวิจัยเป็นแบบไหน ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาว่าทำไมเกย์ต้องมีกล้ามปู แต่เกย์บางคนก็ไม่ได้เป็นแบบนั้น ทำไมดี้บางคนชอบทอมที่เอาอกเอาใจ ช่วยทำมาหากิน แต่บางคนก็ไม่ใช่ น่าสนใจศึกษาทั้งหมด

อยากช่วยเสริมว่า สุดท้ายเราจะไปไกลกว่าคำว่า LGBT ไหม กล่าวคือ ในแวดวงวิชาการ มีแนวทางหลายแบบในการศึกษาเรื่องเพศ ที่เขาเรียนรู้ประสบการณ์ตรง เพื่อทำงานชาติพรรณวรรณา และมีการที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับระบอบอำนาจ การผลิตซ้ำอุดมการณ์ที่รัฐทำให้ประชากรเป็น Subject บางอย่าง ดังนั้น มันก็ไปไกลกว่ากลุ่ม LGBT พอสมควร แล้วแต่นักวิจัย เพราะนักวิจัยก็ไม่ได้สนใจในเรื่องประเด็นเดียวกัน เช่น นักวิจัยที่สนใจเรื่องชาวสีรุ้ง นักวิจัยที่สนใจเรื่อง LGBT บางคนที่สนใจเรื่องรัฐศาสตร์ก็จะมองอีกมุม ซึ่งมีหลายแนวทางในการศึกษา

จะเห็นได้ว่ามันไปไกลกว่าเรื่อง LGBT เพราะบางครั้งกลุ่ม LGBT ก็ผลิตซ้ำเรื่องชาติ รักโรแมนติก ผลิตซ้ำอัตลักษณ์ชนชั้น

ตอนกฎหมายสมรสเท่าเทียมออกมา เราเคยไปถามชาวบ้าน เขาตอบว่า เขาไม่เคยคิดที่จะจดทะเบียนสมรส แต่ดีใจที่กฎหมายนี้ออกมา เนื่องจากมันจะได้กลายเป็นเรื่องปกติสักที

การอยู่ด้วยกันของมนุษย์จะมีรัฐมาเป็นพยาน หรือไม่มีก็ได้

อาจารย์ที่รู้จักกันเป็นกระเทย เขาบอกว่าจะให้ฉันไปถือป้าย gay pride นั้น ขออยู่บ้านดีกว่า เราคิดไม่เหมือนกัน ดีที่สุดเราต้องไม่คิดว่ามันเป็นแบบนี้ เช่น พอมี กฎหมายสมรสเท่าเทียมแล้ว จะทำให้ชายทุกคนต้องมาแต่งงานก็ไม่ใช่ เพราะมีบางคนที่ไม่เห็นด้วยอีกเยอะ

เพราะสังคม LGBT มีความแตกต่างหลายอย่าง ซึ่งงานวิจัยสามารถบอกได้ แต่แหล่งทุนไม่เคยมองเห็น

เหมือนที่ชายหญิงสามารถจดทะเบียนสมรสกันได้ แต่บางคนก็ไม่ได้อยากจดทะเบียน ก็เหมือนสังคมมนุษย์ทั่วไป ไม่ได้มีอะไรแปลก

เราเข้าถึงแหล่งทุนไม่เท่ากัน เพราะรัฐไม่สนใจ

ผู้กำหนดนโยบายถูกบ่มเพราะไม่ให้คิดต่าง เราอยากได้คนที่คิดต่าง มองนอกกรอบที่คุ้นเคย คุณจะเห็นว่านักวิจัยและนักวิชาการอีกเยอะที่ต้องการทุนวิจัย ที่นอกเหนือไปจากนักวิจัยสายวิทยาศาสตร์ มีอีกเยอะที่ควรได้รับการสนับสนุน เพียงแต่ผู้บริหารต้องมองต่าง

คำถามสุดท้าย ในเมื่อแหล่งทุนรัฐที่ไม่สนับสนุนทุนหลากหลาย เราจะทำยังไง

เราก็ทำเหมือนเดิม เพราะปัจจุบันเราก็ไม่ได้เงิน ทำมาอย่างไรก็คงต้องทำแบบนั้นต่อไป และเราต้องใช้ทุกเวทีที่สามารถจะพูดได้ทั้งในที่ทำงาน ในมหาวิทยาลัย เราต้องพูดออกมาให้ฟังว่า ทุนวิจัยของประเทศก็ไปทั้งทางวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ที่ต้องให้ความสำคัญกับเรื่องเพศวิถีและความหลากหลายของคนในสังคมด้วย

นอกจากหน่วยงานรัฐจะไม่ให้ตังค์ แถมยังปิดกั้นด้วย เพราะเคยเจอกับตัวเอง กล่าวคือ ส่งบทความไปตีพิมพ์กับวารสารระดับประเทศ แต่เขาปฏิเสธ และบอกว่าบทความเราไม่ตรงกับหัวข้อของวารสาร ให้เราไปตีพิมพ์ที่วารสารอื่น

ฟังแล้วรู้สึกอารมณ์ขึ้น จริง ๆ แล้ว ความรู้เป็นสิ่งที่เรียกว่า Knowledge belongs to the world ความรู้เป็นของสาธารณะ การตีพิมพ์เป็นช่องทางหนึ่ง หรือการเปลงมาเป็น Action เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการตีพิมพ์เป็นช่องทางสำคัญ แต่งานอ.ตูนถูกปฏิเสธ ฟังแล้วสะเทือนใจ คุณปฏิเสธความรู้ แย่จัง

ประเด็นทิ้งท้ายข้อเสนอต่อแหล่งทุน

ประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นประเทศที่ประชาชนที่เป็นสมาชิกของประเทศอยู่ด้วยกันได้อย่างพึ่งพาอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำจิตน้ำใจ เคารพกันและกัน แม้เราจะแตกต่างกัน ประเทศที่พัฒนาแล้ว ประชาชนต้องมีความเคารพในสิทธิของผู้อื่น ไม่ใช่แค่ของตนเอง

ดังนั้น LGBT ไม่ได้ต้องการเรียกร้องเพื่อสิทธิของ LGBT เท่านั้น แต่เราเรียกร้องมากกว่านั้นคือเพื่อสังคมวงกว้าง เราอยากให้ประเทศชาติเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่คนทุกคนในชาติ อยู่อย่างเคารพซึ่งกันและกัน อันนี้คือสิ่งสำคัญที่จะช่วยจรรโลงให้สังคมอยู่ได้อย่างมีศีลธรรมและจริยธรรม

นักวิจัย นักวิชาการ อยากจะทำงานวิจัย และอยากได้รับการสนับสนุนเพื่อสร้างความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาประเทศ จรรโลงสังคม ไม่ใช่เพียงแค่ พัฒนาวัตถุขึ้นมาชิ้นหนึ่ง หรือการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว

3.5 งานวิจัยสังคม กับประโยชน์ทางปัญญา

หัวข้อนี้คือการสรุปประเด็นการบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.5 งานวิจัยสังคมกับประโยชน์ทางปัญญา วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.00-15.00 น. ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

การบรรยายครั้งนี้มีวิทยากรคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงพล อินทร์จันทร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งมุ่งนำเสนอให้เห็นถึงประเด็นงานวิจัยสังคมกับประโยชน์ทางปัญญา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

จากประสบการณ์ทำงานวิชาการ อาจารย์ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของนโยบายการวิจัยของไทยเป็นอย่างไรบ้าง

ผมเติบโตจากมหาวิทยาลัย โดยได้มีโอกาสทำงานผู้ช่วยวิจัย อาจารย์ผมเน้นการทำงานสนาม ไม่ได้มีโจทย์หรือวาระ (agenda) ในการตอบยุทธศาสตร์ เพราะเราเน้นการสร้างความรู้จริง ๆ จากนั้น พอเรียนจบ ก็ได้มีโอกาสสร้างงานวิจัยของตนเอง เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจต่อสังคม ผมสนใจงานด้านชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ผมไม่ได้คิดเรื่องการตอบนโยบายหรือการค้า

ในเวลาต่อมา เมื่อเข้าสู่มหาวิทยลัย จะมีเรื่องการทำงานวิจัยเพื่อตอบนโยบายและการพัฒนา ซึ่งไม่ใช่เรื่องความรู้แล้ว แต่เป็นเรื่องประยุกต์ เพื่อต่อยอดและเพื่อให้ออกผล ให้ตอบโจทย์ในเชิงสังคม แต่การเอาไปใช้ ขึ้นอยู่กับคนอ่านว่าจะต่อยอดหรือจะเอาไปทำอะไรต่อ

การทำงานชุมชน พบว่าชุมชนมีคลังความรู้อยู่แล้ว จากนั้นเรานำเสนอข้อมูลสู่สาธารณะ ต่อมาภายหลัง ข้อมูลที่เรานำเสนอไปแล้ว ก็มีคนนำกลับมาอ่านใหม่ แน่นอนว่า ความรู้ยังอยู่ มันยังคงอยู่ในห้องสมุด และคนในชุมชนก็ใช้ประโยชน์ได้ด้วย นักวิจัยไม่ได้เห็นผลในทันที คือ ภายใน 2 ปี อาจไม่ได้เห็นผลในเชิง Social Refund of Investment เราไม่ได้คิดแบบนั้น แต่ผลมันกลับมาโดยที่เราไม่รู้ กล่าวคือจนกระทั่งมีคนบอกเราว่า ได้อ่านงานของเรา

เราจะเจอคำที่เป็นคำ Audit เช่น ตัวชี้วัด ผลประโยชน์ที่จะได้รับ สิ่งที่จะตอบแทน คำเหล่านี้ทำให้เราคิดสิ่งที่ไม่ใช่แค่ความรู้ เพราะเราต้องมานั่งคิดเรื่องมูลค่า ซึ่งไม่ได้คิดคุณค่าแบบเดิม ยกตัวอย่างเช่น ล่าสุดมีการอบรมว่าเราจะคิดอย่างไรเพื่อตอบแหล่งทุน เช่น มูลค่าในเชิงตัวเลข เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม แต่เราไม่ค่อยคิดคำนวณในเชิงปริมาณและตัวเลข แต่หากเราจะได้ทุน เราต้องตอบสิ่งเหล่านี้

พอมีการตัดสินชี้วัดในเชิงเศรษฐกิจ ความรู้สังคมศาสตร์ถูกผลักให้อยู่ในร่มเดียวกันกับสายวิทย์ ที่เอาความรู้มาตอบด้านเศรษฐกิจ ข้ามพ้นเรื่องความรู้ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ชี้นำประโยชน์ทางปัญญา อ.คิดว่าควรไปด้วยกันไหม

อาจต้องย้อนกลับไปว่ามันมาจากนโยบาย คือ สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ สิ่งนี้เกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังนั้น ยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นมีการใช้วิทยาศาสตร์นำ ต่อมา ผู้บริหารก็จะคิดเรื่องการพัฒนา ทฤษฎีระบบโลกได้กำหนดว่าเราอยู่ในกลุ่มไหน และจะขยับไปไหน ทำให้มีการเอาตัวชี้วัดแบบวิทยาศาสตร์มาตอบ

ในเวลาต่อมา ทุกอย่างกลายเป็นสิ่งที่ต้องแปลงในเชิงมูลค่า ต่อมาก็มีการใช้วิทยาศาสตร์มาวัดวัฒนธรรม วัฒนธรรมก็กลายเป็นสินค้า คนในแวดวงวิชาการก็ต้องตอบสนองต่อนโยบาย เอาสิ่งที่เป็นมูลค่ามาวัด

ในงานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ไม่ได้มีหัวข้อเชิงเศรษฐศาสตร์และสินค้า แต่มักถูกวัดด้วยคำว่านวัตกรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพราะเขามองว่า ความรู้อยู่บนหอคอยงาช้า แต่สิ่งที่เห็นคือ มันคือแนวคิดปฏิฐานนิยม (positivism) ฝ่ายบริหารก็พอใจแต่งานวิจัยบางอย่างที่ไม่ได้เป็นเรื่องเศรษฐกิจนั้น จะไม่เห็นผลในทันที กล่าวคือไม่สามารถวัดได้ว่าจาก 1 จะเป็น 10 ได้อย่างไร

ถ้าให้โจทย์แก่นักวิจัยไว้ว่า ต้องทั้งผลิตความรู้ ศึกษาความรู้ รวมถึงต้องเป็นพ่อค้าด้วย คงเป็นเรื่องยาก เหมือนเราคิดว่าเราจะขายของ ความรู้จะไม่บริสุทธิ์แล้ว พอเอาการค้าและเศรษฐกิจมาวัดก็กระอักกระอ่วน เป็นเรื่องที่นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ไม่ได้คิดมาก่อน ส่งผลให้เป็นเรื่องหนัก หลายคนถอดใจในการขอทุนวิจัยที่ต้องตอบตัวชี้วัด

เราเห็นตรงกันว่าแผน ววน. ให้ความสำคัญกับความรู้ที่ตอบโจทย์เศรษฐกิจ แต่ไม่ได้พูดถึงความเหลื่อมล้ำ อ.คิดยังไงต่อการตั้งสมมติฐานในการจัดสรรทุนวิจัยที่ยึดโยงกับเรื่องเศรษฐกิจ

เขามีคำว่า ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเท่าเทียม รวมถึง มีความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น ผมคิดว่าจริง ๆ แล้ว มันแก้ปัญหาจริง ๆ ได้ไหม อาจต้องทบทวนว่า ยุทธศาสตร์เช่นนี้ละเลยสิ่งที่ต้องการตระหนัก ในฐานะที่เป็นปัญหาจริง ๆ

ปัญหาที่เจอคือเรื่องความเท่าเทียมมีหลายมิติ ดังนั้น เราจะวัดอย่างไร หรือการจำแนกคนว่าเป็นกลุ่มใดก็ถูกตั้งคำถามว่าเหมาะสมไหม ยกตัวอย่างเช่น คนจนหรือความยากจน เราจะวัดอย่างไร เพราะเราพูดยาก เนื่องจากมีตัวแปรหลายเรื่อง วัดไม่ได้ด้วยตัวเลข

ดังนั้น เราต้องเข้าใจว่า ความเป็นคนไม่ได้ปราศจากสิ่งที่เป็นคุณค่า เช่น บางเรื่องที่เป็นเรื่องเปราะบางในสังคมไทย ถามว่า ปัจเจกชนก็ต้องเข้าไปดีลกับมัน นักกำหนดนโยบายที่ไม่เข้าใจเรื่องความเท่าเทียมและความแตกต่างหลากหลายก็จะกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีลักษณะแข็งตัว ต่อให้เรากำหนดยุทธศาสตร์มาที่มีระยะเวลาทำงานยาวนาน แต่ยังคงอยู่บนตัวเลข มากกว่าประเด็นที่ว่าเราจะเข้าใจมันอย่างไร เช่น ตรงไหนคือความพอเพียง อะไรคือความแตกต่าง ดังนั้น ต้องทบทวนว่าเราจะตอบและหาแผนไปสู่เป้าหมายอย่างไร

ความรู้ด้านสังคมศาสตร์และมนุษศาสตร์เป็นเรื่องรอง เพราะเราเน้นเรื่องการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี แต่ในต่างประเทศมีสมาคมและสภาด้านมนุษยศาสตร์ มีสมาชิกไม่ต่ำกว่า 250,000 คน ซึ่งมีสมาคมย่อยลงไปอีก พวกเขาทำงานโดยปราศจากการครอบงำของวิทยาศาสตร์ ไม่ได้มียุทธศาสตร์มากำหนด เพราะบางเรื่องต้องควบคู่กัน สังคมไม่สามารถใช้ไม้บรรทัดเดียวมาวัด บางเรื่องอาจวัดไม่ได้ แต่บางเรื่องก็สร้างนิยามมาวัดได้ แต่การนำนิยามของวิทยาศาสตร์มากำหนดก็อาจไม่ตอบ และสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น

ความรู้ทำงานกับประสบการณ์ของคน มันเป็นความจำ การเรียนรู้กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ไม่สามารถสร้างได้ในวันเดียว แต่เกิดจากการสะสม ความรู้เป็นกระจกสะท้อนปัญหาสังคม อ.เห็นด้วยไหมว่า ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ทำงานมากกว่าการเศรษฐกิจ แต่ยังเน้นชี้ให้เห็นความไม่เท่าเทียม และลำเอียง หรือเป็นเครื่องมือที่จะเปิดเผยความสัมพันธ์เชิงอำนาจในนโยบายของรัฐ อ.เห็นด้วยไหมว่าความรู้แบบเราไม่สามารถวัดได้

ผมคิดว่ามันชัด ยกตัวอย่างเช่น การผลิตงานความรู้ เช่น ศิลปะ ศิลปินตั้งคำถามว่าถ้าเขาต้องผลิตงานหนึ่งชิ้น แต่ต้องถูกลดทอน เหมือนกันสังคมศาสตร์ ดังที่ปรากฏให้เห็นผ่านกรณีของชาติพันธ์ก็มีความหลากหลาย แต่เราจะใช้เกณฑ์เดียวกันมาตัดสินทุกกลุ่มก็ไม่เหมาะสม เพราะมันมีความแตกต่าง เราไม่สามารถใช้มาตรฐานเดียวกัน หรือการกำหนดแบบเหมารวม

แหล่งทุนจะเอามาตรฐานเดียวกันมาวัดก็ยาก เราต้องทบทวน และทำความเข้าใจธรรมชาติของศาสตร์นั้น มากกว่าจะมองว่าทุกอย่างวัดได้ทั้งหมด

ในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ได้เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์มาอย่างต่อเนื่อง พอเป็นยุควิทยาศาสตร์ก็เปลี่ยนกระบวนทัศน์ แต่นักคิดยุคหลังก็ตั้งคำถามต่อวิทยาศาสตร์ ในปัจจุบัน มีการตั้งคำถามว่า มนุษย์กำหนดเทคโนโลยี หรือเทคโนโลยีกำหนดมนุษย์ เพราะหลายเรื่องที่เราพึ่งพาเทคโนโลยี แต่เทคโนโลยีก็กำหนดเรา เช่น เขากำหนดโปรแกรมมา คุณก็ต้องทำตามโปรแกรม สะท้อนว่ามันมีการโต้เถียง รวมถึงปรัชญาพ้นมนุษย์

แต่วิทยาศาสตร์ก็ช่วยสร้างนวัตกรรม แต่เราไม่ได้ให้อำนาจมันทั้งหมด เราตั้งคำถามกับทุกเรื่อง หากเราไปกำกับความรู้ด้วยอะไรบางอย่าง จะทำให้การค้นคว้าถูกแช่แข็ง ขาดอิสระในการค้นคว้า แม้เราจะใช้กรอบทางวิทยาศาสตร์ที่วัดได้ แต่บางเรื่องเห็นเป็นตัวเลขไม่ได้ทั้งหมด

หากเราย้อนดูแผน ววน. แผนย่อ พวกเขามีการเปลี่ยนแปลง แผน ววน. ในปัจจุบัน โครงการที่เราทำ ก็พยายามจะเสนอแนะแนวทางว่า หากจะปรับแผน ววน. ให้เข้าใจธรรมชาติของสังคมศาสตร์ ก็มีหลายสาขาวิชา อ.คิดยังไง มีข้อสังเกตอะไรบ้าง ที่ สกสว. ควรคำนึงถึง หากเขาอยากปรับแผนกลางปี

ผมคิดว่าในแง่การกำหนดแผน ววน. อาจจำเป็นต้องทบทวนว่าเป้าหมายแต่ละส่วนต้องมีผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นเข้ามาช่วยวิเคราะห์ มาสกัดเอาความรู้ มาพิจารณาความรู้นั้นในช่วงที่ผ่านมา จากนั้นดูว่าสิ่งที่ทำไปแล้วมันตอบโจทย์ที่คุณตั้งไว้ไหม

ประเด็นคือ เราต้องทบทวนวรรณกรรม หากเราไม่ทบทวน เราก็ไม่รู้ว่าเราต้องไปต่อไหม เช่น เรื่องนี้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมเริ่มเปลี่ยน เราต้องเท่าทันต่อเหตุการณ์ ในแง่นี้ ผมคิดว่าเขาต้องทบทวน เช่น เรื่องของช่องว่าง แต่อีกด้านคือ นักสังคมศาสตร์ก็มีลักษณะเฉพาะ แหล่งทุนก็ต้องมีตัวชี้วัดอื่น ๆ มาช่วย หากกำหนดว่าเป้าหมายคือส่วนนี้ก็ต้องให้โอกาสแต่ละศาสตร์ กล่าวคือมีความยืดหยุ่นในการวัด ต้องจำแนกว่าสังคมศาสตร์และมนุษยศาสต์ก็มีงานวิจัยหลายแบบ คือ เราต้องจำแนกให้เห็น

หากโยนโจทย์เรื่องมูลค่าก็ไม่ตอบ มันต้องเชื่อมโยงและบูรณาการ ไม่ได้หมายความว่า ใช้เกณฑ์เดียวกัน เพราะบางเรื่องอาจผิดฝาผิดตัว

ทีมเรามองว่า การประเมินผลงานวิจัยต้องขึ้นอยู่กับความรู้แต่ละศาสตร์ที่ไม่เหมือนกัน ไม่ต้องตอบมูลค่าทางเศรษฐกิจเสมอ ให้พื้นที่นักวิจัยสร้างความคิด ความรู้ เปิดกว้าง

ขอขยายความ ผมอยู่สังกัดมหาวิทยาลัยไม่ได้ทำเงิน ไม่ได้เน้นปริมาณนักศึกษา ความรู้บางเรื่องไม่อาจวัดด้วยมูลค่า เช่น สาขาด้านภาษาก็อาจต่อยอดและสร้างมูลค่าได้ ปรัชญาและประวัติศาสตร์ก็ต้องเอาไปใช้ จะให้พวกเรามานั่งคิดว่าจะทำอย่างไรให้เกิดมูลค่า ก็ไม่น่าจะมีคำตอบ

ไม่อาจโยนโจทย์นี้ไปให้คนที่ผลิตความรู้ได้ เพราะเราคิดว่าเราไม่สามาถรสร้างมูลค่าจากงานเราได้ เพราะเรามีหน้าที่ผลิตความรู้ ผลิตคน แทนที่เราจะไปผลิตความรู้ เราก็มานั่งแบกว่าเราจะทำยังไงให้ขายได้ ซึ่งก็ยากสำหรับนักวิจัยในทางสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ หากคิดเรื่องการขายก็จะลดคุณค่าของงานนั้น ๆ ไปเลย

การขอทุนจากหน่วยงานรัฐ เขาบังคับให้เราเป็นทุกอย่าง นักวิจัย นักประยุกต์ นักหาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประเมินผล ชี้วัดความสำเร็จ หน่วยงานกลางสนใจแพลตฟอร์ม แต่ไม่มีหน่วยงานไหนที่เอาความรู้มาประเมินและส่งต่อไปยังหน่วยงานที่ใช้ประโยชน์จริง ๆ ไทยไม่มีหน่วยงานกลางตรงไหน อ.คิดว่ามันเป็นช่องว่างไหม?

กรณีแรกคือ การโยนโจทย์เพื่อให้คนเดียวรับผิดชอบและตอบทุกเรื่องเป็นปัญหา เพราะยากที่คนเดียวจะจัดการได้ หากแหล่งทุนอยากพัฒนาบางเรื่อง คนเดียวจัดการโครงเดียวจะเป็นปัญหาแน่ ๆ แต่อาจมีบางโครงการที่มีหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง

ประเด็นต่อมาคือ คนที่คิดจะเอาไปใช้ประโยชน์ว่าจะนำไปใช้ด้านไหน เพราะความรู้มันไม่ได้กระจุกอยู่ที่คนเดียว แต่ต้องดึงศักยภาพของใครหลายคนเข้ามา อาจเรียกว่าชุดโครงการ แหล่งทุนต้องเข้าใจว่า คนเดียวไม่สามารถทำได้ทั้งกระบวนการ ต่อมาบางคนอาจทำงานร่วมกับคนอื่นได้ บางคนอาจเก่งเรื่องค้นคว้าเอกสาร เราต้องเข้าใจบริบทของนักวิจัย รวมถึงการกำหนดเป้าหมายด้วย ดังนั้น คงไม่สามารถโยนหนึ่งโครงการและจะตอบทุกอย่างได้

ปัจจุบันแผนวิจัยของประเทศ เอาปีงบประมาณของราชการมากำหนด พอวนลูป ปัญหานี้ นักวิจัยจะต้องแก้ บางทีต้องสมมุติเรื่องขึ้นมาเอง เพราะงานที่เราทำยังไม่เสร็จ อ.มองว่ายังไง

เป็นปัญหาเหมือนกัน เพราะหากเรากำหนดระยะเวลา งานทางสังคมศาสตร์ไม่อาจวัดด้วยเวลาที่กำกับ คำถามคือ เราจัดการไม่ดีเหรอ แต่เราไม่สามารถควบคุมตัวแปรหลายอย่างเช่น การเข้าถึงข้อมูลในยุคโควิด-19 และนักวิจัยจะทำยังไง ปัญหานี้คือสิ่งหนึ่ง

ประการต่อมาคือ การศึกษาการค้นคว้าวิจัยมันเร่งรัด ทำให้บางทีมันกระท่อนกระแท่น บางงานคงทำได้ แต่บางงานใช้เวลาในการสะสมความรู้ หลายคนไม่ได้มีภารกิจเดียว ทำให้การกำหนดเวลาไม่สอดคล้อง บางเรื่องแค่ค้นคว้าอย่างเดียวก็ใช้ระยะเวลามาก คือ เราไม่สามารถเข้าห้องแล็บแล้วได้ผลลัพธ์ เราดีลกับปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ เช่น มนุษย์ สังคม บริบทสภาพแวดล้อม ต่อให้เป็นเรื่องวิทยาศาสตร์ก็มีตัวแปร เช่น หากอากาศเปลี่ยนแปลง ก็ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงตามมา นักมานุษยวิทยาก็ต้องใช้ระยะเวลาอย่างต่ำ 1 ปี เข้าไปเก็บข้อมูล เข้าไปเห็นบริบท ซึ่งกำกับระยะเวลาได้ยากกว่า

เราจะทำยังไง? เราต้องวางแผนร่วมกัน เช่น แต่ละช่วงเวลาเราจะได้ผลผลิตอะไรของงานนั้น ๆ ผมให้นักศึกษาทำวิจัยเราก็ต้องวางแผนเพราะเราต้องจบ สิ่งที่คุณทำได้คือ ทำอย่างไร งานคุณจะมีคุณภาพ มากกว่าจะไปตอบโจทย์เรื่องเวลา เราจึงไม่คาดหวังว่าทุกอย่างจะได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ส่วนนี้คือสิ่งที่เรากำกับได้

แหล่งทุนต้องเข้าใจในธรรมชาติของศาสตร์นั้น ๆ และมีความยืดหยุ่น เพราะบางเรื่องเราไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด ตัวแปรมันเยอะ เพราะเราดีลกับคน

ปัจจุบัน อว. คือ เจ้าภาพหลักในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด ความรู้วิทยาศาสตร์กับสังคมศาสตร์ ต้องมีผู้ทรงฯ แยกจากกันไหม?

ควรแยก เพราะในต่างประเทศในโลกที่เรารับความรู้มา เขาให้คุณค่ากับแต่ละศาสตร์อย่างที่ควรจะเป็น เช่น มีสภาวิจัยสังคมศาสตร์ Academy of Social Science ชุมชนในด้านนั้น ๆ ช่วยกันพิจารณา ช่วยกันตัดสินกันเอง วิศวกรรมศาสตร์ก็มีสภาวิชาชีพของเขา ดังนั้น สังคมศาสตร์ก็ต้องมีสภาตัวเอง เราต้องให้เกียรติกับสาขาวิชาของเขา

เขาใช้ยุทธศาสตร์แบบคลุมถุงชน

ผมให้เกียรติกับศาสตร์อื่น เราก็เคารพความเป็นแพทย์ สถาปนิก ศิลปิน วรรณคดี วรรณกรรม แต่ละศาสตร์ต้องมีฝ่ายตัดสินใจแวดวงของเขาเอง เพราะฉะนั้น การที่มีคนที่คุม แต่ไม่ได้อยู่ในศาสตร์นั้นมาพิจารณา ก็อาจทำให้ผลลัพธ์ไม่ตอบกับสิ่งที่เราคาดหวัง ดังนั้น ผู้ทรงฯ ควรเป็นคนที่อยู่ในกลุ่มนั้น เพราะหากเราไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญก็ยากที่จะประเมิน

เราจะทำได้ไหม? คือ เราต้องเปิดกว้างให้กับคนนั้นจริง ๆ ปัญหาคือ หากเรานำเข้าความรู้ใหม่ แต่ไม่มีคนมาประเมิน บางเรื่องทางสังคมศาสตร์เป็นเรื่องใหม่

ผมมีข้อสังเกต อยากให้ช่วยทบทวน คือ หลังจากเกิดกระทรวง อว. ได้เกิดการ centralize knowledge รัฐชี้นำว่าอยากได้ความรู้แบบนี้ คุณทำงานมาให้เรา กระทรวง อว. เกิดมาโดยเอารัฐเป็นศูนย์กลาง และเอางานวิจัยมาตอบโจทย์รัฐ มากกว่าจะวิเคราะห์รัฐ อ.คิดยังไง

หากเราคิดแบบรวมศูนย์จะเกิดปัญหา ความรู้ก็เช่นเดียวกัน หากความรู้ถูกผูกขาด จะทำให้ความรู้แคบลง ยกตัวอย่างเช่น ระบบตัวชี้วัดจะลดทอนคนที่มีศักยภาพ มันทำให้ความหลากหลายไม่เกิด หากเรากำหนดโครงสร้างในเชิงยุทธศาสตร์คงดี แต่ไม่ใช่สิ่งที่ตอบในเชิงวิชาการ เราคิดว่าทุกอย่างต้องนวัตกรรมทั้งหมด คงเป็นไปไม่ได้

เราต้องขยายพรมแดนความคิดของคนที่พิจารณาด้วย เช่น กรุงเทพฯ ไม่ควรเป็นที่รวมทุกอย่าง แต่ต้องกระจายไปพื้นที่อื่น เข้ามาในกรุงเทพฯ ก็ไม่ได้ทุกอย่าง ผมเห็นด้วย ว่าไม่ควรกระจุก หากรวมศูนย์ การผลิตความรู้ก็ไม่ตอบสิ่งที่ควรจะเป็นในบริบทต่าง ๆ

การที่รัฐเข้ามาเป็นนายหน้าให้ทุนวิจัย วิธีคิดของรัฐกับงานวิจัย กับวิธีคิดของนักวิจัย ไม่ตรงกัน เพราะความรู้บางอย่างต้องวิพากษ์ด้วย แต่รัฐมีดบอด ไม่สนใจว่า จะเกิดการวิพากษ์ตัวรัฐเองยังไง รัฐไม่เคยสนใจจะเปิดพื้นที่ให้มีการวิพากษ์นโยบายของประเทศ อ.คิดว่ามันย้อนแย้งไหม

หากมีหลายเรื่องที่รัฐไม่รู้สิ่งที่เป็นกลไกทางสังคม วัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลง แต่รัฐคิดเรื่องความมั่นคง และต้องวัดด้วยการขีดเส้น ดังนั้น อะไรที่กระทบก็ไม่ได้ ส่วนนี้เป็นสิ่งที่ค่อนข้างจะย้อนแย้ง เพราะหากแหล่งทุนบอกว่าเป็นนายหน้าก็จะเป็นเรื่องธุรกิจ คงมีบางกลุ่มที่เข้าช่องทางนี้ได้ แต่หลายส่วน เช่น นักวิจัย นักสังคมศาสตร์นักวิชาการ ก็ไม่อยากเข้าไปสังฆกรรมด้วย

อีกประเด็นคือ การกำหนดโดยรัฐ หากคิดแบบกรอบวิทยาศาสตร์ คุณกำหนดคำถามผิด ต่อให้คุณทำวิจัยมาได้ ก็ผิดอยู่ดี ผมเคยอ่านงานพบว่า มีคนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย บอกว่าบรรพบุรุษมาจากประเทศไทย แต่คนกลุ่มนี้ตั้งรกรากในดินแดนนั้น มาอย่างยาวนาน มาก่อนสมัยสุโขทัย งานนี้ถูกตีพิมพ์เพราะเป็นวิทยาศาสตร์ แต่ขัดแย้งกับนักประวัติศาสตร์ ดังนั้น หากตั้งโจทย์ผิด คำตอบก็ผิดอยู่ดี

บางครั้งผู้วิจัย ตั้งสมมุติฐานภายใต้อคติของตนเอง

ในกลุ่มคนที่มองว่าไทยเป็นอาณาจักรเดียว ครั้งหนึ่งในชีวิตก็มองว่าอาจเชื่อมโยงกัน แต่จริง ๆ ไม่ใช่ มันคนละบริบท เราจึงไม่อาจบอกได้ว่าเรามีเป้าหมาย เพราะไม่สอดคล้องกับบริบทจริง ๆ คำตอบที่ได้ก็ผิดฝาผิดตัว ย้อนแย้งกับตนเอง

งานวิจัยหลายชิ้น เอายุทธศาสตร์ชาติมากำหนด ปลายทางทำให้นักวิจัยต้องไปตอบตัวชี้วัด อาจได้ข้อมูลไม่ตรง

เป็นการวิจัยเพื่อเอาใจ Favored Research เช่น ความมั่นคง ความยั่งยืน แต่งานวิจัยเราไม่ได้ตอบสนองความต้องการทั้งหมด ทุกอย่างต้องถูกยัดเข้าไปในกล่อง ดังนั้น อะไรควรอยู่ในกล่อง และอยู่นอกกล่อง เหมือนกับเราคิดว่า เราทำวิจัยแล้วจะขายของได้ไหม บางเรื่องอาจขายไม่ได้ แต่ต่อยอดได้ ก็ทำต่อไป บางเรื่องอยู่ในเรื่องที่เป็นชุดความรู้ เอาไปขายไม่ได้ แต่สามารถยืดโยงได้

สิ่งที่เราพูดกัน นักวิจัยเห็นว่ามีข้อจำกัด เงื่อนไขของแหล่งทุนกับความรู้ที่เราอยากหาต่างกัน แต่ต้องยื่นขอทุนเพื่อให้ตรงตัวชี้วัด อ.คิดว่าปัญหาเหล่านี้เป็นโรคระบาทในมหาวิทยาลัยด้วยไหม นอกเหนือจากแหล่งทุน

ผมเข้าใจธรรมชาติของการบริหารและฝ่ายที่กำหนดตัวชี้วัด รวมถึงยังเข้าใจธรรมชาติของสาขาวิชาต่าง ๆ ด้วย ผมคิดว่ามันมีอิทธิพลและแพร่ หลายเรื่องถูกกำหนดกรอบโดยเศรษฐกิจ เช่น มหาวิทยาลัยมียุทธศาสตร์ ซึ่งก็ต้องตอบยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยก็ไปกำหนดยุทธศาสตร์สาขาอีกที

บางทีเราไม่สามารถเหมารวมด้วยยุทธศาสตร์เดียวกันแบบบนลงล่าง ประเด็นคือ นักวิชาการบางคนมีองค์ความรู้เรื่องท้องถิ่นมาก แต่ไม่มีความรู้เรื่องภาษานานาชาติ ซึ่งตอบยุทธศาสตร์นานาชาติลำบาก ก็เป็นเรื่องที่ยาก งานวิจัยต้องไปสู่ระดับโลก ซึ่งก็อาจเป็นนโยบายที่ดีในการนำไปสู่การจัดลำดับ (ranking)

คนที่กำหนดนโยบายอาจต้องดูด้วยว่าบางเรื่องใช้ได้เพื่อตอบสิ่งนั้น แต่บางเรื่องก็เข้าใจธรรมชาติของเขาด้วย ดังนั้น สิ่งที่กำหนดมันแพร่ระบาท ทำให้มีคำเฉพาะเช่น ตอบยุทธศาสตร์ ผลประโยชน์ที่ได้รับ การลงทุน พอเจอแบบนี้ อาจารย์บางคนและนักวิจัยบางคนไม่อยากทำเพราะมันไม่ใช่ชีวิตของเขา อาจารย์ผมระดับผู้เชี่ยวชาญ ไม่ได้ทุน แต่งานของเขายังศึกษาอยู่ แต่หากได้ทุนก็เอื้อ

เมื่อไหร่ก็ตามที่ถูกกำกับ งานวิจัยก็แข็งกระด้าง นักวิจัยบางคนทำวิจัยต้องมีความสุขในการทำ ไม่ใช่ทำวิจัยเพื่อไปตอบความสุขของคนอื่น บางเรื่องตอบยุทธศาสตร์จริง แต่ส่งผลกระทบ เราจึงต้องมานั่งคิดว่างานวิจัยให้คุณค่ากับสังคมหรือคนที่เราศึกษาจริง ๆ หรือว่ามันไปลิดรอน ทำลาย หรือสิ่งผลกระทบ อันนี้เราอาจต้องพิจารณา เราก็ไม่มีความสุขในการทำวิจัยนั้นต่อเช่นเดียวกัน

อีกประเด็นคือในช่วงโควิด-19 คงไม่มีนักวิทยาศาสตร์ที่ทำวัคซีนมาขาย ดังนั้น นี่คือสิ่งที่เราต้องพิจารณาว่าเราจะมองมันอย่างไร เราต้องมีคนเป็นแกน หากคุณพัฒนายังไง แต่คนกลัว มีความเสี่ยง แต่อิสระก็อยู่ภายใต้ความหวาดกลัว เสรีภาพทางวิชาการ ไม่ควรอยู่ภายใต้ความหวาดกลัว เราควรมีอิสระในการทำวิจัย มีเสรีภาพทางวิชาการ

งานวิจัยคือการแสวงหาความรู้ใหม่ งานวิจัยที่มีอิสระ แหล่งทุนก็ควรเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่ตอบสนองต่อเสรีภาพทางวิชาการ

เราต้องจัดประเภทให้เห็น แหล่งทุนต้องจัดประเภทว่า กลุ่มไหนที่เราจะหวังผลในแง่ตอบโจทย์ การสร้างความรู้ใหม่ หรือเรื่องธุรกิจ กล่าวคือ เราไม่อาจบอกว่าทุกคนต้องทำสิ่งเดียวกัน และไม่สามารถวัดด้วยเกณฑ์เดียวกัน เราไม่อาจเอาโจทย์แบบหนึ่งไปให้อีกคนทำ เพราะมันผิดฝาผิดตัว ดังนั้น มันต้องเป็นกรอบที่จัดประเภทให้เหมาะสม

เขาจะยอมรับหรือเขาจะยังคงตอบโจทย์นโยบาย เช่น หากเป็นหมอ แต่ให้ไปทำอย่างอื่นก็อาจจะได้ แต่อาจไม่ใช่สิ่งที่เป็นหรือไม่ หรือหากเอาศิลปินไปวิเคราะห์คนไข้ก็อาจไม่ตอบ ส่งผลให้ไม่ได้ดอกผลของงาน เราต้องมีความคิดที่เปิดกว้างมากขึ้น ไม่ได้ยึดเป้าหมายอย่างเดียว อาจมีเป้าหมายได้ แต่กระบวนการอาจมีความแตกต่าง

หลายครั้งการศึกษาในทางสังคมศาสตร์ได้กำหนดคำถามและรูปแบบการวิจัย แต่ข้อมูลที่ได้มันย้อนแย้ง เราก็ต้องกลับมาทบทวนว่าเราผิดตรงไหน ข้อมูลที่ได้ก็อาจไม่ตอบ เราก็นั่งคิดว่าเราผิดตรงส่วนไหน ทำไมงานศึกษาบางเรื่องถึงไม่ได้ข้อสรุปในระยะเวลาที่มันควรจะเป็น

อ.แนะนำว่า หน่วยงานให้ทุนวิจัยของไทย PMU ควรจะมีการแยกประเภทชนิดของงานวิจัยให้เห็นชัดเจนว่าควรจัดหมวดหมู่โครงร่างการวิจัยให้มีความหลายหลาย ความรู้ประเภทต่าง ๆ ก็ควรมีผู้ทรงฯ ที่เชี่ยวชาญมาประเมิน

หนึ่ง ผมคิดว่า นี่คือสิ่งที่ควรต้องเป็น ไม่ควรใช้ไม้บรรทัดเดียวกันในการตัดสินทุกอย่างได้ และสอง หลายเรื่องเปลี่ยนได้ตลอดเวลา หลายครั้งการพิจารณางานวิจัยจะให้ความสำคัญกับรูปแบบ ซึ่งบางทีผมไม่ได้เชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิค ผมก็ไม่ได้ทุนตั้งแต่แรก ดังนั้น ก็ยากที่จะให้ตอบทุกเรื่องได้ ถ้าไม่ได้ตามแบบฟอร์มนี้ก็ตก หากเราไม่ได้โอกาสคนที่คิดต่างหลากหลายก็มีปัญหา

ยกตัวอย่างเช่น ผมเคยไปลงชุมชนชาติพันธ์ เขามีองค์ความรู้ แต่เขาเขียนไม่ได้ เพราะแหล่งทุนให้โจทย์มา ประเด็นคือแหล่งทุนเข้าใจไหมว่าโดยธรรมชาติของคนที่รับทุนนั้นอยู่ในบริบทใด เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ จะต้องทำตามรูปแบบ แต่มันไม่เอื้อ เอานโยบายและแผนไปทำในสิ่งที่เขาไม่ได้ต้องการในสิ่งที่เขาจริง ๆ

ดังนั้น เสียงของผู้วิจัย เสียงของชุมชน เสียงของคนเหล่านี้มีนัยสำคัญสำหรับการกำหนดแผนให้ทุน เราไม่อาจจะบอกว่าทุกอย่างกำหนดด้วยแหล่งทุนเดียว รัฐหนดทั้งหมด ผมคิดว่าปัญหาหลายเรื่องไม่ได้แก้ มันกลายเป็นการละลายงบประมาณที่ปล่อยออกไปมากกว่า ดังนั้น เสียงของคนทั้งหลายจึงสำคัญ ที่เราต้องรับฟัง

งานวิจัยหลายประเภทไม่ได้ให้ความสำคัญ เพราะมุ่งเน้นเรื่องมาตการ วิธีการ และทำให้เกิดผลผลิตเพื่อส่งแหล่งทุน แต่ไม่เอาเสียงของชาวบ้านมาเป็นองค์ประกอบให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น ในทางสังคมศาสตร์ เราให้ค่ากับเสียง นักวิจัยในอดีต ถูกตั้งคำถามว่าคุณคิดเอง หรือชาวบ้านพูด เกิดการตั้งคำถามว่ามีการบิดเบือนหรือไม่ ทำให้ในบางงานชี้แจงเลยว่า ได้มีการเอางานวิจัยกลับไปเล่าให้ชาวบ้านฟังเพื่อให้เกิดการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดการแนะนำ เราให้ค่ากับเสียงของคนที่อยู่ในพื้นที่ มากกว่าที่จะเอาแนวคิดของเราไปตัดสิน

เรื่องนี้สำคัญ เพราะปัจจุบัน รัฐไทยไม่ค่อยฟังเสียงคนตัวเล็กตัวน้อย ดังนั้น งานทางด้านสังคมศาสตร์ จึงมีบทบาทในการสะท้อนปัญหาคนตัวเล็กตัวน้อย

ประเด็นคือ คนที่กำหนดนโยบายอาจไม่อ่านงานเรา เรื่องเล่าเขาไม่ฟัง เราต้องการส่งเสียง แต่เขาไม่ฟัง นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ก็ยังคงทำงาน เพราะนี่คือสิ่งที่เป็นเสียงจากคนที่เราศึกษา ไม่ใช่เสียงของเราเอง

สิ่งเหล่านี้ หน่วยงานให้ทุนมักจะชี้ว่ามันส่งผลดีต่อเศรษฐกิจอย่างไร

อันนี้ก็อาจไม่ใช่โจทย์ของคนที่ทำวิจัย เพราะมันเป็นโจทย์ของคนที่พัฒนาคือการวิจัยและพัฒนา หลายโครงการก็นำไปพัฒนา แต่บางอันก็นำไปสร้างนวัตกรรม ในเชิงวัฒนธรรมไม่อาจบอกได้ว่า เพราะมันเปลี่ยนได้ตลอดเวลา คงไม่ใช่ว่าทำวิจัยแล้วจะต้องตอบโจทย์เชิงเศรษฐกิจอย่างเดียว ไม่ใช่ว่านักวิจัยต้องมุ่งเป้าเรื่องการทำเงินได้อย่างเดียว คงไม่ใช่คำตอบ

คำถามจากผู้ชม ท่านคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะผลักดันให้งานวิจัยด้านสังคมวัฒนธรรมทัดเทียมกับงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์เศรษฐกิจ โดยเฉพาะในลักษณะ การแยกบริบทความสำคัญ โดยไม่เอามูลค่ามาวัดเพียงอย่างเดียว

หากนำมูลค่ามาวัดก็คงเป็นปัจจัยหนึ่ง เช่น ความรู้ ความรู้ใหม่ ทบทวนความรู้เดิม ประยุกต์ ฯลฯ หลายอย่างทำได้ เช่น มหาวิทยาลัยบางแห่ง อาจนำความรู้ไปต่อยอดด้านธุรกิจ แต่คงไม่ใช่ว่า ทำงานชิ้นเดียวแล้วตอบได้ทุกตัวชี้วัด เพราะจะยากไป แม้แต่งานวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถทำได้

คิดอย่างไรกับศิลปินใหม่ๆ ที่ใช้เครื่องมือในทางวิชาการในการหาคำตอบและตั้งคำถาม ทั้งที่เดิมที่ พวกเขาก็มีเครื่องมือของตนเอง เช่น ระเบียบวิธีวิจัยในกาเข้าถึงความรู้

คงหมายถึงว่า ในแง่หนึ่งเขาอาจให้เกิดการเท่าทันในแต่ละบริบท เช่น การใช้ AI ที่เข้ามามีบทบาท ซึ่งทำให้เกิดการสร้างสรรค์น้อยลง แต่การสร้างทักษะรูปแบบเดิมนั้นสำคัญ เช่น บางงานคงใช้ AI ช่วย แต่บางอย่างเราต้องฝึกเขียน การเรียนรู้มนุษย์

หากนำ AI มาใช้ บางอย่างอาจกระด้างในมิติสุนทรียะ คนรุ่นใหม่มองว่ามันเร็ว แต่หากคุณต้องการสุนทรียะ องค์ความประกอบทางศิลปะ และความงาม ก็อาจใช้วิธีการทำงานต่างกัน

คนรุ่นใหม่ทุกแขนง ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีในการทำงานเร็วขึ้น

คงมีบางส่วน เช่น ต้องออกแบบให้ได้ 1 คืน ผมคิดว่าคนคงทำเองไม่ได้ แต่ต้องใช้ AI มาช่วย ในแง่นี้ เทคโนโลยีก็ช่วย แต่คงไม่สามารถใช้ได้ทุกงาน เพราะศิลปินบางคนก็อยากใช้เวลาในการคิดสร้างสรรค์ รวมถึงหาก AI เข้ามาแทนที่ Humanity ก็อาจลดลง ในปัจจุบันมีข้อโต้แย้ง เช่น งานศิลปะที่ใช้ AI เข้ามาประมวลผล เราจะวัดอย่างไร คุณอาจต้องให้เครดิต AI ด้วยไหม หรือให้เครดิตแค่ตัวเราเอง ในงานศิลปะ ทุกงานที่ผลิตออกมา ผู้ผลิตก็มีลิขสิทธิ์ในตัวของเขาเอง แต่หากใช้ AI มาทำ ก็จะเกิดการถกเถียงเรื่องลิขสิทธิ์

ประเด็นทิ้งท้าย

ผมคิดว่าในแง่หนึ่ง การสร้างองค์ความรู้ บางเรื่องก็อาจจะมีกรอบ เช่น ปฏิฐานนิยม แต่บางความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคน โดยเฉพาะภูมิปัญญา อาจไม่ได้มีกรอบที่ไปกำหนด เช่นเดียวกันกับงานวิจัย นักวิจัยก็ไม่ได้ปราศจากอคติ และต้องมีเสรีภาพในการทำงานระดับหนึ่ง หากเราจำกัดกรอบ ขีดด้วยกรอบ หรือไม้บรรทัดบางอย่างมาวัด ย่อมส่งผลให้ไม่เกิดการเติบโตทางภูมิปัญญาและทางความรู้ รวมถึงอาจส่งผลให้คุณค่าของความเป็นคน และองค์ความรู้ทางมานุษยวิทยา สังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ถูดลดทอนคุณค่าลงไปด้วย เพราะเราไปให้ค่ากับการตีความความหมายอื่นมากเกินไป

จึงคิดว่า การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยก็อาจต้องพิจารณาสิ่งเหล่านี้ด้วย มากกว่าที่จะกำหนดด้วยตัวชี้วัดที่แข็งและเป็นตัวเลขเกินไป

3.5 ระบบวิจัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในประเทศออสเตรเลีย

สรุปประเด็นการบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.6 วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2567 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร วิทยากรสำหรับการบรรยายครั้งนี้ ได้แก่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ปีเตอร์ เอ. แจ็คสัน จาก มหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย จุดมุ่งหมายของงานนี้คือการชี้ให้เห็นระบบการวิจัยในประเทศออสเตรเลียเพื่อเป็นภาพสะท้อนให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกับระบบการวิจัยในประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประวัติความเป็นเป็นมาของ Australia research council (ARC)

ARU เป็นองค์ระดับชาติอยู่ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งมา 20 ปี เป็นแหล่งทุนด้านวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่แหล่งทุนด้านแพทย์ศาสตร์และสุขภาพจะเรียกว่า National Research Council โดยอาจารย์ด้านมนุษยศาสตศาสตร์จะขอทุนกับ ARC

ก่อนมี ARC เราสมัครทุนวิจัยจากไหน

เมื่อก่อน ผู้ให้ทุนจะคล้ายกับ ARC แต่เปลี่ยนชื่อมาเป็น ARC ทั้งนี้ ในออสเตรเลียไม่มีแหล่งทุนเอกชน ส่วนมากจะเป็นของรัฐ แหล่งทุนสำหรับการวิจัยมาจากรัฐบาลกลาง ซึ่งแตกต่างจากอเมริกา

ARC จะเป็นแหล่งทุนด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีงบประมาณการจัดสรรทุนประมาณ 800,000,000 AUD ซึ่งมีจำนวนเยอะ รวมถึงมีหลายโครงการ เช่น การวิจัยแบบทั่วไปซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลแบบใหม่ ๆ (discovery) ผู้ขอทุนสามารถเป็น

อาจารย์ทุกระดับ ไม่มีแบ่งแยก เปิดกว้าง และทุกสาขาวิชาสามารถขอได้ นอกจากนี้ ยังมีทุน Post Doc ที่ผู้วิจัยสามารถขอทุนจาก ARC ได้ โดยมีระยะเวลาการให้ทุน 4 ปี

นอกจากนั้นจะมีทุนเฉพาะที่เรียกว่า Center of Excellent ซึ่งมีทุนเยอะมาก แต่การขอทุนต้องเป็นโครงการระดับมหาวิทยาลัย ระยะเวลาทุนคือ 5-7 ปี

ในส่วนของระบบ Discovery ซึ่งน่าสนใจมากกว่าเพราะคล้ายกับระบบของ สกสว. แต่จะขอพูดภาพรวมก่อน กล่าวคือ ทุนที่ได้มาจาก ARC จะมีระยะเวลาสามปี หากใช้งบประมาณไม่หมด ก็สามารถขยายเวลาไปสู่ปีที่สี่และห้าก็ได้

สำหรับระบบการสมัครนั้นไม่ง่ายเลย ทั้งนี้ ความสำคัญของ ARC ต่อระบบวิชาการคือ ในออสเตรเลียไม่มีแหล่งทุนเอกชน ทุน ARC สำคัญมากสำหรับอาชีพอาจารย์ เพราะเชื่อมโยงไปถึงเรื่องการได้สัญญาจ้างงานถาวร และการได้เลื่อนชั้น เพราะหากไม่ได้ทุนนี้ในช่วงที่เป็นอาจารย์ก็อาจจะดูไม่ดี นอกจากนี้ หากผู้ขอทุนวิจัยมีตำแหน่งรองศาสตราจารย์ และอยากได้ตำแหน่งศาสตราจารย์อย่างเต็มที่ ถ้าไม่เคยได้ทุน ARC สักครั้งในชีวิต ก็คงเป็นไปไม่ได้

อีกประเด็นคือ ในออสเตรเลียมีมหาวิทยาลัยประมาณ 40 แห่ง ทุกสถาบันจะได้ทุนพิเศษจากรัฐบาลกลาง เช่น ปีนี้ สถาบันได้ทุนจาก ARC ประมาณ 3 ล้าน แต่รัฐบาลกลางจะให้ทุนเพิ่ม เพื่อวัดคุณภาพของสถาบัน โดยหากได้ทุน ARC เยอะ รัฐบาลก็จะสนับสนุนเยอะ ทุนเพิ่มเติมที่เข้ามาไม่จำเป็นต้องใช้เฉพาะโครงการของคุณ แต่สถาบันเอาไปใช้อะไรก็ได้

ในแง่นี้ อาจารย์มหาวิทยาลัยจะถูกผลักดันจากฝ่ายบริหารของมหาวิทยาลัยเพื่อให้ขอทุน ARC เพราะหากอาจารย์ได้ทุน มหาวิทยาลัยก็ได้ทุนด้วย ซึ่งมหาวิทยาลัยจะนำไปใช้ด้านใดก็ได้

โดยสรุป ทุน ARC สำคัญมากสำหรับอาจารย์ ในอีกด้านหนึ่งทุน ARC ก็สำคัญสำหรับใช้แข่งขันกับสถาบันอื่นด้วย เช่น สถาบันไหนที่ได้ทุน ARC มากที่สุดประจำปีนี้ จากนั้น มหาวิทยาลัยก็นำไปใช้อ้างถึงระบบคุณภาพ เพื่อให้นักศึกษาจากต่างประเทศเข้ามาเรียน ซึ่งเป็นระบบจัดลำดับ (ranking)

มหาลัยใดได้ทุนมากสุด?

The Australian National University (ANU) แข่งกับ Sydney, Melbourne และ Brisbane

ระบบมหาวิทยาลัยของออสเตรเลียมีการจัดกลุ่ม Academic Status เขาจัดกันเอง เขาเรียกว่าเราจะเป็นมหาวิทยาลัยแบบ Research University มหาวิทยาลัยอื่นจะเน้นกานสอน แต่ไม่เน้นวิจัยเท่าไหร่

ARC มีคณะกรรมการที่ดูแลงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์โดยเฉพาะหรือไม่

ARC จะมีคณะกรรมการที่เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา เรียกว่าเป็นคณะกรรมการคัดเลือกโครงร่างการวิจัยที่ส่งมา ยกตัวอย่างเช่น อาจารย์จะสมัครขอทุนด้านสังคมศาสตร์ ใบสมัครก็จะถูกส่งไปให้อาจารย์ด้านสังคมศาสตร์ โดยอาจารย์ด้านวิทยาศาสตร์จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเลยกล่าวคือ คนที่จะวัดคุณภาพและให้ความเห็นต้องเป็นอาจารย์ด้านนั้น

ขั้นต่อไปจะส่งไปที่ไหนต่อ?

มีหลายขั้นตอน กล่าวคือ ARC จะมีระบบสำคัญที่ในทุกมหาวิทยาลัยจะมีคณะกรรมการภายในที่ดูแลเรื่องการสมัครขอทุนของอาจารย์ในแต่ละมหาวิทยาลัย ในแต่ละปี คณะกรรมการนี้จะแจ้งการประกาศรับสมัครขอทุนแก่อาจารย์ในมหาวิทยาลัย เพื่อให้อาจารย์ส่งโครงร่างมาที่คณะกรรมการชุดนี้ จากนั้นจะมีคณะกรรมการคัดเลือกภายในก่อน คณะกรรมการนี้จะมีอำนาจตัดสินใจว่าโครงร่างการวิจัยใดบ้างจะสามารถไปต่อ กล่าวคือ ต้องผ่านระบบภายในก่อน หากไม่ผ่าน ARC ก็ต้องรอปีหน้า เพื่อปรับปรุงต่อไป

ในกรณีที่ผ่านคณะกรรมการภายใน ขั้นตอนต่อไปคือ ข้าราชการประจำจะช่วยเหลือในการพัฒนาโครงร่างการวิจัยซึ่งมีความละเอียดมาก กล่าวคือ โครงร่างการวิจัยเป็นยังไงประมาณ 10 หน้า ซึ่งเปรียบได้กับบทความในวารสารในแง่คุณภาพ เช่น ต้องมีระบบการอ้างอิง โดยใช้เวลาสองถึงสามเดือน ทั้งนี้ การส่งโครงร่างการวิจัย ต้องส่งออนไลน์ และโครงร่างฯ ต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของชาติ โดยประเด็นจะเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละปี

ยุทธศาสตร์ชาติโดยทั่วไปเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาติ โดยยุทธศาสตร์นี้มาจากกระทรวงศึกษาธิการ เช่น บางปีอาจเป็นเรื่องเทคโนโลยี แต่ละปีมีหัวข้อประมาณไม่เกิด 10 หัวข้อ

แบบฟอร์มออนไลน์หน้าแรกต้องระบุว่า โครงการนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ใด คือ ต้องอธิบายอย่างน้อยประมาณ 1 ย่อหน้า

โดยทั่วไป ยุทธศาสตร์ชาติไม่ได้เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เพราะเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ สุขภาพสุขภาวะ เรามีสิทธิที่จะสมัครทุนอะไรก็ได้ เราต้องอธิบายว่าโครงการนี้จะช่วยเหลือในการนำเสนอยุทธศาสตร์ชาติอย่างไร รวมถึงเรื่องของผลลัพธ์ด้วย ซึ่งรัฐไม่ได้กำหนด กล่าวคือ จะสามารถสร้างความรู้ และช่วยเหลือสังคมยังไง ซึ่งเป็นสังคมภายนอกมหาวิทยลัย

หากเป็น Pure Research มีโอกาสได้ทุนน้อย แต่หากจะได้ต้องชี้ว่ามีผลลัพธ์อย่างไร และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติอย่างไร เพราะคณะกรรมการต้องคัดเลือกโดยตั้งอยู่บนฐานของหลายปัจจัย เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ คุณภาพของโครงร่างการวิจัย จากนั้นก็จะรวมคะแนน กล่าวคือ แม้โครงร่างนั้นจะดีมาก แต่หากไม่ได้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ก็จะได้คะแนนน้อย

นักวิจัยต้องเขียนให้ครอบคลุม คำถามคือ แหล่งทุนจะตรวจสอบไหมว่าหลังทำโครงการเสร็จ จะมีการเช็คผลลัพธ์ไหม

กระบวนการสมัครขอทุนนี้ยากมาก แต่หากได้แล้ว ขั้นตอนอื่นจะง่ายขึ้น เพราะว่าระยะเวลาทุนวิจัยมีเวลา 3 ปี แต่ไม่จำเป็นต้องรีบมีผลลัพธ์ออกมา กล่าวคือ แม้เราจะมีบทความในวารสาร แต่ว่าไม่จำเป็นต้องรีบทำสิ่งนี้

หากคุณได้ทุน ARC เขาจะดูผลที่ได้มาจากทุนเก่าเพื่อพิจารณาการสมัครครั้งต่อไป ยกตัวอย่างเช่น หากคุณเคยได้ทุนแล้วแต่ไม่มีผลงานออกมาจากโครงการ ก็จะมีโอกาสได้รับทุนยาก แต่หากคุณมีผลผลัพธ์ออกมา ก็จะดีสำหรับการขอทุนครั้งต่อไป

การตีพิมพ์ก็คือความสำเร็จของโครงการ แต่เขาจริงจังมากไหมกับประเด็นที่ว่าสังคมจะได้ประโยชน์อะไรจากโครงการ

เมื่อก่อนเข้าจริงจัง แต่ปัจจุบันมีการคิดกันว่า เราจะวัดผลอย่างไร เช่น โครงการนี้ อาจารย์ได้มีโอกาสนำเสนองานในโทรทัศน์ หรือว่าโครงการของคุณได้ถูกอ้างถึงในสภาซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย ฯลฯ แสดงว่า โครงการของคุณมีประโยชน์ต่อสังคมทั่วไปนอกมหาวิทยาลัย

โดยเฉพาะยิ่งอาจารย์ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ต้องชี้ว่าโครงการนี้จะมีประโยชน์อย่างไรต่อการกำหนดนโยบายทั้งในระดับเทศบาลและระดับใหญ่ รวมไปถึง การสร้างผลต่อแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ยกตัวอย่างเช่น ในออสเตรเลียมีชนพื้นเมือง อาจารย์ด้านมานุษยวิทยา ก็ต้องชี้ว่าโครงการนี้จะส่งผลต่อการสร้างความเท่าเทียมและความภูมิใจของพวกเขา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาให้คนด้อยโอกาสได้เข้ามามีบทบาทในสังคมด้วย

อาจารย์ด้านมานุษยวิทยาจะต้องชี้ว่างานนี้มีความสำคัญมากสำหรับกลุ่มคนเหล่านี้เพื่อรักษาพิธีกรรมเพื่อสร้างอัตลักษณ์ประจำเผ่าของเขา และสร้างความภูมิใจในเผ่าของเขา เป็นเรื่องที่สำคัญในการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจคนกลุ่มน้อย ซึ่งจะมีผลต่อนโยบาย ดังนั้น ความรู้ที่ได้มาก็จะสร้างสังคมที่มีความหลากหลายตามมา

ประเทศไทยเรา รัฐบาลไม่ค่อยมีนโยบายเช่นนี้เพราะเราไม่พูดถึงสังคมพหุวัฒนธรรม แต่เน้นเรื่องการสร้างรายได้ เปลี่ยนวัฒนธรรมการเป็นสินค้า ต้องวัดเป็นจำนวน อ.คิดว่ามันสอดคล้องกับมานุษยวิทยาหรือไม่

ทุน สกสว. แค่สิบสองเดือน ซึ่งยากในการทำงานสนามและเขียนรายงาน หากขยายเป็น 2 ปีหรือ 3 ปีจะดีกว่าเพราะจะทำให้อาจารย์ทำงานวิจัยได้อย่างลึกซึ้ง เพราะระยะเวลาสิบสองเดือนไม่ง่ายเลย เช่น กว่าจะหาผู้ช่วยหรือกว่าจะทำก็ยาก เพราะทุกอย่างต้องใช้เวลา

ออสเตรเลียเปิดกว้างให้มีความหลากหลายในการใช้ประโยชน์เชิงสังคมมาก

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้ได้ แต่ระบบการให้ทุนของออสเตรเลียก็มีข้อบกพร่อง แม้ทุกวิชาจะสามารถขอทุนได้ แต่ร้อยละ 80 ที่ได้ทุนวิจัยจาก ARC คือ โครงการด้านวิทยาศาสตร์ ส่วนด้านสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาจะได้ทุนประมาณร้อยละ 20

อีกเรื่องคือ ระบบ ARC สำคัญมากสำหรับอาจารย์และมหาวิทยาลัย ทำให้สัดส่วนในการได้ทุนจะน้อยมาก ปีที่ผ่านมามีแค่ร้อยละ 16 เท่านั้นที่ได้ทุน น้อยกว่า 1 ใน 5 กล่าวคือ ทุนนี้ค่อยข้างยาก

ยิ่งเป็นอาจารย์ระดับรองศาสตราจารย์ หรือ ศาสตราจารย์ เขาก็จะคิดว่าเป็นหน้าที่ของอาจารย์ระดับสูงที่จะสร้างเครือข่าย แต่ไม่ได้เน้นการทำงานของตนเอง คือ เป็นหน้าที่ที่ต้องสร้างเครือข่ายเพื่อทำเป็น Post Doc หรือจ้างคนรุ่นใหม่เข้ามาที่จะมาช่วยเหลือ โดยโครงการที่จะได้ทุนต้องเป็นโครงการกลุ่มซึ่งเน้นสร้างเครือข่ายนักวิจัย โดยเฉพาะระหว่างสถาบัน ที่สำคัญคือการสร้างเครือข่ายระดับระหว่างประเทศ

คนที่สมัครทุนนั้นจะประกอบด้วย ผู้วิจัยหลัก อาจารย์ร่วมวิจัย (partner) ซึ่งหากเป็นอาจารย์ต่างประเทศจะดีมาก ทั้งนี้ทุนวิจัยที่ได้มาจะไม่ใช่เงินเดือน แต่เป็นค่าใช้จ่าย แม้จะเป็นอาจารย์ต่างประเทศก็จะเป็นค่าเดินทาง ค่าลงพื้นที่

ผลลัพธ์จากการวิจัยของ ARC ไม่สนใจว่าจะมีผลลัพธ์เป็นภาษาใด เพราะสามารถเป็นภาษาอะไรก็ได้ แต่จะเน้นเรื่องที่ว่ามีการตีพิมพ์กี่เรื่อง

นักวิจัยในออสเตรเลียเขามีข้อเรียงร้องอะไรบ้างถึงระบบวิจัยของ ARC

จากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาพบว่า อาจารย์หลายท่านบ่นตลอดมา โดยเฉพาะเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ (national priorities) ที่ไม่ให้ความสำคัญกับสังคมศาสตร์เท่าไหร่ และยุทธศาสตร์จะเน้นด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างวงวิชาการกับบริษัท เช่น งานด้านไอที หากจะร่วมมือกับบริษัทที่จะลงทุน โดยจะให้ทุนก็จะดูดี กล่าวคือ เอาทุนจากเอกชนมารวบรวมจาก ARC จะดูดี หากเป็นอาจารย์ด้านมนุษยศาสตร์จะดูไม่ดี

อีกเรื่อง แม้โครงร่างการวิจัยจะส่งไปยังอาจารย์ภายใน แต่การตัดสินใจสุดท้ายจะอยู่ที่อาจารย์ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่จะมีอำนาจตัดสินใจว่าจะให้ทุนหรือเปล่า และอาจารย์กลุ่มนี้ก็จะมองว่างานจะเป็นประโยชน์กับสังคมเท่าไหร่

จากข้อมูล ARC พบว่า นโยบายจะเน้นเรื่อง National Innovation System ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1.Developing new idea 2.Creating job 3.Economic growth 4.Enhance quality of life in Australia อ.เห็นด้วยไหมกับเป้าหมายที่ว่ามา

อันแรกฟังดูดี แต่มันจะมีอำนาจแค่ไหนในการทำให้เกิดสิ่งอื่น เช่น ข้อ 2 และ 3

อ.คิดอย่างไรกับข้อที่ 2

รัฐบาลอาจคิดว่า คุณเป็นอาจารย์ หากเราอยากเก็บข้อมูลอย่างไร อาจทำให้บริษัทใหม่สามารถดำเนินการได้เลย แต่ว่างานด้านมนุษยศาสตร์ยาก ผมคิดว่า อาจสร้างงานด้านการท่องเที่ยว

Enhance quality of life คืออะไร?

การสนับสนุนคุณภาพชีวิต เช่น ช่วยเหลือการสร้างคุณภาพชีวิต สร้างความเท่าเทียมระหว่างกลุ่มในสังคม เช่น ในการเขียนใบสมัคร เราต้องคิดแบบว่าโครงร่างฯ จะตอบสนองประเด็นเหล่านี้อย่างไรดี หน่วยงานในมหาวิทยาลัยต้องช่วยเหลืออาจารย์ในการนึกถึงประเด็นกว้าง ๆ เหล่านี้ด้วย แม้โครงการของเราจะไม่เกี่ยวข้อง แต่เราก็ต้องเชื่อมโยงประเด็นพวกนี้

ผมเคยได้ทุนมาที่ออสเตรเลีย โดยเมื่อ 30 ปี ที่แล้วไม่เข้มงวดแบบนี้ เพราะโจทย์กว้าง อาจารย์ฝั่งเราได้ทุนประมาณร้อยละ 25 ผมเคยใช้วิธีการคือการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการสมัครทุน เมื่อ 20 ปีที่แล้ว ประเทศไทยคือประเทศกำลังพัฒนา ผมก็ชี้ไปว่างานวิจัยของผมจะทำให้ประเทศไทยพัฒนาได้ซึ่งจะเข้ากรอบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่เราก็อาจเขียนว่าสร้างโอกาสให้กับคนรุ่นใหม่ที่นี้ได้ เช่น การจ้างคนเรียนปริญญาโทในการเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นการสร้างคนรุ่นใหม่ในระดับระหว่างประเทศ คือ เราต้องคิดเช่นนี้ในการขอทุน

สกสว. ไม่ได้สนับสนุนโครงการวิจัยที่ร่วมมือกับต่างประเทศ แต่เน้นในประเทศไทย

สมมุติว่ามีอาจารย์คนไทยที่อยากสมัคร แต่เขาก็มีความสัมพันธ์กับอาจารย์ต่างประเทศ อาจารย์ต่างประเทศกำลังสมัครทุนของเขา คนไทยสมัคร สกสว. ซึ่งสกสว. จะรวบรวมได้ไหม

ยังไม่เห็นมี เพราะเป็นงบประมาณปีต่อปี ซึ่งต้องส่งผลลัพธ์ในเสร็จในปีงบประมาณ แม้เราอยากจะทำวิจัยกับต่างประเทศ แต่ สกสว. ก็ยังไม่เปิดให้ตรงนั้น

ARC ก็เปิดให้กับการลงทุนในต่างประเทศด้วย เช่น อาจารย์ในออสเตรเลียมีเครือข่ายของอาจารย์ต่างประเทศ คือ เขาไม่มีปัญหากับการร่วมมือกับหลายแหล่งทุน

สมัยนี้ งานวิจัยเป็นเรื่องระดับโลก คงจะดีในสายตาของ สกสว. หากอาจารย์ได้ตีพิมพ์ผลงานในวารสารระดับโลก แต่หากอาจารย์คนไทยไม่มีเครือข่ายกับอาจารย์ต่างประเทศก็ไม่ง่ายที่จะตีพิมพ์ผลงานในระดับระดับนานาชาติ

เรื่องนี้เป็นประเด็นที่ สกสว. ต้องกลับไปแก้วิธีการเพื่อให้นักวิจัยทำงานร่วมกับต่างประเทศ

ARC เขาจะเน้นเครือข่ายมากกว่า แม้จะเป็นโครงการเดี่ยว แต่หากมีเครือข่ายก็จะดูดี ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่าย ไม่ใช่เรื่องของปัจเจก ARC อยากเน้นการทำงานเป็นเครือข่าย ซึ่งหากมากกว่า 1 สถาบันจะยิ่งดี

วช. เขาก็มีโครงการคล้ายกัน แต่นักวิจัยต้องดึงเอาเครือข่ายนักวิจัยในประเทศเพื่อนบ้าน เขาชื่อว่าประเทศไทยต้องเก่งกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เขามองเป็นชาติไทยมาก่อน ไม่เท่าเทียมกับประเทศอื่น

แม้จะมีการจัดตั้ง Center of Excellent แล้วมีอาจารย์ต่างประเทศเข้ามาไหม?

เข้ามาในฐานะผู้ร่วมอบรม

ไม่ได้เข้ามาในบทบาทนักวิจัยใช่ไหม?

เขาไม่มีทุนวิจัยให้ แต่ค่อนข้างเป็นแนวอนุรักษ์นิยม ไม่สนใจเรื่องความเท่าเทียม เพราะเอาความเป็นชาติเป็นตัวตั้ง

หากเขาจะคิดให้กว้างขึ้น คือ เอาทุนมาสร้างให้ไทยเป็นศูนย์นานาชาติได้ เช่น มีทุนสร้าง Center of Excellent แล้วเชิญคนเข้ามา มันจะสร้างฐานะของศาสตร์ได้ ซึ่งเป็นแค่ตัวอย่าง แต่ สกสว. ไม่ได้คิดแบบนั้นแล้ว ประเทศลาว เขมร พม่า รวมถึงจีน ไทยก็มีโอกาสที่จะสร้างศูนย์มานุษยวิทยาก็ได้ แต่ว่ายังไม่ได้ทำ

ผู้ตัดสินให้ทุนค่อนข้างเป็นอนุรักษ์นิยม เห็นด้วยกับอ.ปีเตอร์ที่ว่าหากเราเปิดรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก็คงเป็นประโยชน์

นักการเมืองกระทรวงศึกษาธิการก็อนุรักษ์นิยม เช่น เขาบอกว่าหากตั้งศูนย์ อาจารย์ที่เป็นอาจารย์ผู้ใหญ่ก็ถูกเชิญมาให้ร่วมมือกับเรา ซึ่งให้ผู้ใหญ่ด้านนี้อยากมาทำงานกับเรา

ARC ให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธ์และ LGBT อาจารย์มีตัวอย่างที่อาจารย์ด้านนี้เสนอวิจัย และเขาให้ความสำคัญไหม

งานด้านชาติพันธุ์มีโอกาสมากกว่า LGBT เพราะรัฐบาลกลางและรัฐบาลระดับเล็ก รัฐบาลอยากสนับสนุนให้คนที่มาจากกลุ่มอะบอริจินีและกลุ่มผู้อพยพให้เข้ามาขอทุน เช่น ผู้ลี้ภัย คนด้อยโอกาส หากจะสร้างโอกาสให้เขาเข้ามาเป็นนักวิชาการได้ก็จะดูดี ซึ่งจะเข้ากรอบนโยบายของรัฐด้วย งานวิจัยจะช่วยเหลือให้คนอื่นเข้ามามีบทบาทในงานวิจัยด้วย

ในส่วนของ LGBT รัฐบาลจะให้ความสำคัญกับงานวิจัยเรื่องโรคเอดส์ แต่ถ้าเป็นเรื่อง Transgender ไม่ค่อยมี แต่อาจารย์ที่ศึกษา LGBT เขาจะขอทุนทางด้านแพทย์ศาสตร์ โดยอธิบายเหตุผลในการขอทุนไปว่า เราต้องเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมคนใช้ยาเสพติด กลุ่ม LGBT กล่าวคือ ก่อนที่เราจะเข้าไปช่วยเหลือสุขภาพ เราต้องรู้จักวัฒนธรรมของเขาก่อน ถ้าเราไม่รู้จักวัฒนธรรมของเขา นโยบายที่กำหนดออกมาแก้ปัญหาจะไม่ทำงาน และเราต้องสร้างเครือข่ายระหว่างแพทย์และนักมานุษยวิทยาเพื่อศึกษากลุ่มชายขอบ โดยหากทำงานวิจัยร่วมมือกับแพทย์ศาสตร์ก็มีโอกาสได้ทุน โดยสรุป หากเป็นงานมานุษยวิทยาที่ศึกษาคนชายขอบด้านต่าง ๆ ก็เป็นโครงการที่มีโอกาสได้ทุนมากกว่าโครงการทั่วไป

ถือเป็นข้อดีของ ARC แต่ของไทยไม่ปรากฏที่พูดเรื่องคนกลุ่มน้อย

ในเวลาที่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม เช่น อิสราเอลกับฮามาส เพราะในออสเตรเลียมาคนนับถือศาสนา ดังนั้น หากงานวิจัยสามารถช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งก็คงจะดูดีในสายตาของรัฐบาลด้วย

อาจารย์รุ่นใหม่ในออสเตรเลีย เขามีโอกาสไหม เช่น ในไทยมีเมธีวิจัยอาวุโสจะพัฒนาและมีลูกศิษย์ด้วย ซึ่งเมธีวิจัยได้ทุนพิเศษ

ARC มีทุนอีกส่วนที่มีไว้สำหรับอาจารย์ที่เป็นศาสตราจารย์ที่มีผลงานตีพิมพ์จำนวนมาก อาจารย์จะสามารถขอทุนนี้ ซึ่งสามารถสร้างเครือข่ายวิชาการกับคนรุ่นใหม่ได้ เรียกว่า Early Career Researcher (ECR) คนที่เริ่มเก็บข้อมูล

เขามีรางวัลให้ด้วยใช่ไหม

ไม่ใช่รางวัลแต่เป็นทุนให้ บางมหาวิทยาลัยอาจมีแต่ไม่เยอะ แต่คนที่เป็น ECR มีสิทธิที่จะสมัครทุนที่เรียกว่า Future Fellow ซึ่งเป็นทุน Post Doc โดยมีเงินเดือนพื้นฐานของอาจารย์แต่ไม่ต้องสอน เพราะสามารถเก็บข้อมูลได้ ซึ่งให้ทุนทุกสาขาวิชา ทั้งนี้เป็นเงินเดือน 4 ปี หลายคนใช้ทุนนี้เพื่อพัฒนาวิทยานิพนธ์มาตีพิมพ์เป็นหนังสือ เงินเดือนเท่ากับอาจารย์ธรรมดาและอยู่ได้

ในไทยให้นักวิจัยที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยลัยแล้วจากนั้นค่อยเข้ามาขอทุน

อาจารย์อาวุโสได้ทุนจะเชิญอาจารย์ใหม่มาไหม? และต้องเป็นอาจารย์อยู่แล้วใช่ไหม?

ส่วนใหญ่เป็นแบบนั้น

ในออสเตรเลียคิดว่า ทุนแบบนี้คือการฝึกฝนก่อนที่จะเป็นอาจารย์ คนที่เรียนปริญญาเอกจบแล้ว ยังไม่มีตำแหน่งอาจารย์ระบบในไทยต้องอยู่กับอาจารย์อาวุโสกี่ปี? จบแล้วต้องอยู่ตำแหน่งเดิมไหม?

ขึ้นอยู่กับโครงการ ตำแหน่งก็ยังเป็นอาจารย์อยู่และยังทำวิจัยและสอนด้วย

ARC เน้นฝึกฝนคนที่จะได้เป็นอาจารย์ในที่สุดได้ คนที่จบจากทุนนี้สุดท้ายก็ต้องสมัครอาจารย์เอง ส่วนมากต้องสมัครตำแหน่งก่อน 4 ปี สำหรับคนที่เรียนเก่งอาจไม่ใช่แค่ปรับปรุงวิทยานิพนธ์ เพราะเขาอาจเริ่มโครงการใหม่ได้ด้วย ซึ่งต่อยอดจาก

งานวิจัยเดิม สะท้อนว่าคนแบบนี้เก่งในการสร้างแนวคิดในโครงการใหม่ ไม่ได้อยู่นิ่ง รวมถึงในสมัยนี้ตำแหน่งอาจารย์ด้านมานุษยวิทยามีน้อย เพราะคุณต้องสร้างแนวคิดใหม่ ต้องแสดงว่าคุณมีแนวคิดใหม่ใหม่ที่พอจะสมัครได้และเป็นคนกระตือรือร้น

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยในออสเตรเลียเจอปัญหาระบบในมหาวิทยลัยไหม เพราะในไทยเราออกนอกระดับ ทำให้ภาระเยอะมาก อ.เจอปัญหานี้ไหม?

คล้าย ๆ กัน และมีอีกปัญหาคือ คนรุ่นใหม่ที่เป็นอาจารย์มีสัญญาชั่วคราวเท่านั้น ไม่มีถาวร เมื่อก่อนเป็นสัญญาถาวรจนถึงเกษียณ แต่ตำแหน่งแบบนี้น้อยลง ส่วนมากมหาวิทยลัยจะจ้างคนใหม่เข้ามาไม่เกิน 5 ปี ซึ่งอาจารย์ต้องผ่านการประเมินผล เช่น ประเมินผลการสอน การสมัครทุน เพื่อนำไปพิจารณาในการเปลี่ยนสัญญาเป็นถาวร ซึ่งสร้างความเครียดให้กับอาจารย์รุ่นใหม่

คนรุ่นใหม่มองว่าไม่เป็นธรรม เพราะเขาต้องดิ้นรนกับสัญญาชั่วคราวตลอด ในระบบเสรีนิยมการขายการศึกษาสำคัญมาก รายได้มาจากนักศึกษาต่างประเทศ ซึ่งนำมาสู่งบประมาณอุดหนุนมหาวิทยาลัย หากรายได้น้อยลง มหาวิทยาลัยก็ยกเลิกสัญญาอาจารย์ที่มาใหม่ได้เลย ในช่วงโควิด-19 นักศึกษาต่างประเทศไม่ได้เข้ามา ส่งผลให้อาจารย์ตกงาน โดยเป็นทุกสาขาวิชา อาจารย์หลายคนมีสัญญาชั่วคราวต่อเนื่องไปจนถึงอายุ 40 ปี ซึ่งยังไม่มั่นคงเลย

รัฐบาลไม่ได้ให้เป็นเงินเดือนค่าจ้าง

ประมาณ 20 ปีก่อน รัฐบาลไม่ได้ตัดงบประมาณ แต่ไม่เพิ่มขึ้น รัฐบาลเปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยขายการศึกษาได้ นักศึกษาต่างประเทศจะจ่ายค่าเรียนแพงกว่า คนออสเตรเลียไม่ได้เรียนฟรี เพราะเขาคิดราคาเป็นค่าหน่วยกิต โดยเมื่อคุณเรียกและทำงาน คุณต้องจ่ายภาษีเพื่อชดเชยค่าเรียน แต่ว่าค่าเรียนไม่แพงเท่าคนต่างประเทศ ทั้งนี้ รัฐบาลไม่มีมาตรการควบคุมราคาค่าเรียน ขึ้นอยู่กับว่ามหาวิทยาลัยจะคิดราคากี่บาท

นักศึกษาต่างชาติก็เข้าเรียนได้เลย?

เขาก็ต้องมีคะแนนภาษาอังกฤษที่ดี หากเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ก็ต้องมีคะแนนภาษาอังกฤษตามเกณฑ์ ขณะที่ระดับปริญญาโทก็ต้องมีคะแนนภาษาอังกฤษ สำหรับระดับปริญญาเอกก็มีคะแนนภาษาอังกฤษ และมีโครงร่างการวิจัยที่มีคุณภาพด้วย แม้จะมีเงินเรียน แต่หากโครงร่างวิจัยไม่มีคุณภาพก็ไม่ได้เรียน

หลักสูตรที่ทำเงินก็อยู่ได้ เช่น ธุรกิจ

ชนชั้นกลางของเอเชียสนใจเรื่องธุรกิจ ไอที และการตลาด คณะที่สอนด้านธุรกิจ ไอที ก็จะรับนักศึกษาต่างประเทศเยอะมาก

เป็นหลักสูตรที่ได้เงิน แสดงว่าสังคมศาสตร์ได้เงินน้อย?

เขามีสิทธิที่จะมาเรียนแต่ว่ามีน้อย เพราะชนชั้นกลางของเอเชีย ส่วนมากถูกกดดันจากพ่อแม่ให้มาเรียนสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับเขา

ผมเข้ามาเป็นอาจารย์ครั้งแรก ลูกศิษย์ของผมส่วนใหญ่คือคนออสเตรเลีย แต่หลังจากนั้นจะเป็นคนไทยมากกว่าที่จะมาเรียนไทยศึกษา เพราะเป็นช่วงที่รัฐบาลไทยให้ทุนอาจารย์ที่นี้ไปเรียนต่อ ในปีสุดท้ายที่ผมเกษียณผมไม่มีลูกศิษย์ที่เป็นคนออสเตรเลียเลย เพราะส่วนมากคือคนที่ได้ทุนจากรัฐบาลมาเรียนที่ออสเตรเลีย

The funding for humanity and sociology is limited, however, muti-discipline such as social epidemiology and social medicine has better chance to get funded. In your experience, do you see the trend of standalone “humanity” or sociology in Australia to get ARC funding?

มีโอกาส แต่ว่าโอกาสน้อย หัวข้อการข้ามศาสตร์เป็นเรื่องน่าสนใจ เพราะงานวิจัยที่มีโอกาสได้ทุนก็คืองานที่รวมหลายสาขาวิชา กล่าวคือ นอกจากการสร้างเครือข่าย ยังมีเรื่องของการข้ามศาสตร์ก็มีโอกาสได้ทุนวิจัยมากขึ้น คนที่พึ่งเข้ามาเป็นอาจารย์อาจยังไม่มีประสบการณ์สร้างโครงการแบบนี้ แต่สิ่งสำคัญในการขอทุนคือ ทุกมหาวิทยาลัยมีทุนให้อาจารย์สร้างพื้นฐานเพื่อสร้างเครือข่ายและข้ามศาสตร์ เราไม่ต้องทำงานวิจัยคนเดียว มหาวิทยาลัยให้ทุนเล็ก ๆ เราเพื่อสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาไปขอทุน ARC

เรื่องที่ไม่เป็นธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่คือ คนที่ได้ทุนครั้งที่แรก ก็มีโอกาสได้ทุนครั้งต่อไปมากกว่า

อยากทราบว่าแหล่งทุนมีปัญหาหรือไม่กับการขอทุนเพื่อศึกษาสังคม มานุษยวิทยาในบริบทต่างชาติหรือประเด็นที่ไม่ได้เกิดขึ้นภายในประเทศ

ARC เขาไม่สนว่าส่วนหนึ่งของทุนจะต้องส่งไปต่างประเทศ ไม่มีปัญหา

สกสว. ควรนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ คือ นักวิจัยไทยที่อยากไปร่วมมือกับต่างชาติควรสนับสนุน

มันจะยกคุณภาพประเทศไทยและสร้างสถานะของไทยด้วย

โอกาสที่นักศึกษาจะได้ทุนปริญญาเอกยากหรือง่าย

ออสเตรเลียมีทุนสำหรับนักศึกษาต่างประเทศซึ่งมีเหมือนเดิม แต่คนสมัครเยอะขึ้น เพราะระบบอุดมศึกษาในเอเชียในแต่ละประเทศได้ผลิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมากขึ้นด้วย ทำให้คนอยากเรียนปริญญาเอกมากขึ้น ดังนั้นต้องแข่งขันกัน ทั้งนี้ สำหรับคนต่างประเทศที่จะสมัครทุนในออสเตรเลีย ยากกว่ากว่าคนออสเตรเลียหลายเท่า

ส่วนใหญ่นักศึกษาต่างชาติก็เอาทุนมหาวิทยลัยไปเรียนต่างประเทศ

อีกปัญหาคือ บางปีมหาวิทยาลัยมีทุนปริญญาเอก แต่คณบดีก็ต้องแย่งกัน เพราะมันเป็นทุนที่มีให้กับสาขาวิชา เช่น ปีนี้มีทุนปริญญาเอก 20 ทุน แต่อาจารย์แต่ละคณะก็ต้องแย่งกัน ซึ่งมีการเมืองภายในร่วมอยู่ด้วย

ข้อเสนอทิ้งท้าย

หาก สกสว. อยากปรับปรุงนโยบาย ควรขยายเวลาการเก็บข้อมูลการวิจัยมากกว่า 1 ปี หาก สกสว. อยากนำเสนอคุณภาพของการวิจัย อาจารย์ก็ต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี เพราะว่าโครงการวิจัยที่มีคุณภาพจริง ๆ ทำจบใน 1 ปีไม่ได้ อีกประเด็นคือหากสนับสนุนโอกาสให้อาจารย์คนไทยสร้างเครือข่ายระดับนานาชาติ จะช่วยสนับสนุนวงวิชาการไทยให้ได้ปรับปรุง และทำให้วงวิชาการไทยมีสถานะในระดับนานาชาติอีกด้วย เพราะวงวิชาการไทยมีความอนุรักษ์นิยมมากเกินไป ไม่ได้ปรับปรุงเรื่องนานาชาติ

"ชาตินิยม" ในยุทธศาสตร์การวิจัยของไทย

สรุปประเด็นการบรรยายออนไลน์ Series SAT-SHA-โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ EP.7 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2567 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร วิทยากรสำหรับการบรรยายครั้งนี้ ได้แก่ รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมุ่งนำเสนอให้เห็นถึงแนวคิดชาตินิยมในนโยบายการจัดสรรทุนวิจัยของประเทศไทย มีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดการสร้างชาติ

หลายคนในสังคมไทยเมื่อนึกถึงคำว่าชาตินิยมมีทั้งคนที่มองบวก เช่น การรักชาติ บางคนก็มองว่าคำนี้อันตราย อย่างไรก็ตาม หากวิเคราะห์จะพบว่า สิ่งที่เรียกว่าชาติพึ่งถูกสร้างขึ้นมาไม่นาน เพราะก่อนหน้านี้รัฐไม่ได้มีขอบเขตชัดเจน คนในอดีตไม่ได้มีแนวคิดเรื่องชาติ

เราจึงศึกษาว่าชาติสร้างขึ้นได้อย่างไร ยกตัวอย่างเช่น เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน ได้ศึกษาเรื่องชาติ และอธิบายว่าชาตินิยมมีหลายประเภท ประเทศไทยถือเป็นชาตินิยมที่เป็นทางการ หรือ ชาตินิยมโดยรัฐ โดยนักวิชาการมองว่ามีปัญหาหลายประการ กล่าวคือ ทำให้กลุ่มชาติพันธ์อื่นไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในชาติไทยด้วย เช่น คนมลายู ดังนั้น หากเรายึดมั่นถือมั่นก็ทำให้คนกลุ่มอื่นไม่ได้ถูกนับว่าเป็นชาติไทยด้วย

ต่อมา ชาติไทยเน้นเรื่องความต่อเนื่องจากอดีตตั้งแต่ยุคสุโขทัย แต่อาจารย์ธงชัยก็มองว่าชาตินิยมบ้านเราเป็นราชาชาตินิยมที่เอาพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของการสร้างชาติ แม้คนอื่นจะมีส่วนสร้างชาติแต่ก็ไม่ได้มีบทบาท

แนวคิดชาตินิยมทำให้เราเข้าใจสังคมวัฒนธรรมที่ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวอย่างไร

นักมานุษยวิทยาตระหนักในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาติไม่ได้มีหนึ่งเดียว แต่สังคมประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย เช่น กลุ่มชาติพันธ์ทางภาคเหนือ ภาคอีสาน (คนลาว)

ราชาชาตินิยม และคำใกล้เคียง อมาตยา ธนาชาตินิยม มันเกี่ยวข้องอย่างไรกับชาติ

แนวคิดชาตินิยมถูกสร้างขึ้นมา แนวคิดชาติพึ่งเกิดขึ้น มีคำอธิบายว่าเรามีประวัติศาสตร์ร่วมกัน เป็นคนไทยเหมือนกัน ทั้งนี้ การสร้างชาติของแต่ละประเทศก็ไม่เหมือนกัน เช่น ในเวียดนามก็สร้างชาติจากการต่อต้านฝรั่งเศษ แต่ของไทยสร้างชาติโดยแนวคิดราชาชาตินิยม รวมถึงยังมีอีกสองส่วนที่สำคัญไม่น้อยกว่ากันคือ ทหารและข้าราชการ จึงมีคำว่า อมาตยาเสนาชาตินิยม ซึ่งมองว่ากองทัพและราชการมีส่วนในการสร้างชาติ แต่ยังมีอีกกระแสที่มองว่าชาติหมายถึงทุกคน หากมองแคบเราก็จะกีดกันคนอื่นออกไป

ประชาชาตินิยมคืออะไร?

เอาชาติเป็นหลัก เราเป็นคนประเทศเดียวกัน แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มชาติพันธ์เดียวกัน

อาจารย์คิดว่ายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแนวคิดชาตินิยม มีผลกระทบอะไรบ้างต่อสังคม

เวลา 20 ปีหลัง กองทัพมีบทบาทอย่างมาก เช่น บางคนถูกมองว่าเป็นคนชังชาติ ใครคือผู้กำหนดว่าอะไรคือชาติไทย ใครกำหนดว่าอะไรคือผลประโยชน์ของชาติ หากทหารกำหนดเขาก็จะเน้นเรื่องความมั่นคง หลังการรัฐประหาร 2557 มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ มีคำที่เป็นคำขวัญ คือ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

คำว่า “มั่นคง” มาก่อนสะท้อนว่าเขาให้ความสำคัญกับผลประโยชน์นี้ ซึ่งมาจากกระบวนการที่ประชาชนไม่ได้ส่งเสียง ผมจึงเรียกว่า เสนาชาตินิยม อีกคำคือ “มั่งคั่ง” สังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำ เขาไม่ได้บอกว่ามั่งคั่งจะกระจุกตัวหรือจะกระจาย เพราะบางคนได้ผลประโยชน์มากกว่า ผมจึงเรียกว่า ธนาชาตินิยม คือ ชาตินิยมของคนรวย เขาไม่สนใจความเป็นธรรม ส่วนคำว่า “ยั่งยืน” เราเห็นการทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นคำที่สวยงาม แต่ในความจริงก็สร้างปัญหาไม่น้อย

ชาตินิยมมีความเป็นไทยอยู่ด้วย

อาจารย์สายชล สัตยานุรักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่ต่อสู้กันไม่ใช่ราชาชาตินิยม แต่เป็นเรื่องการนิยามความเป็นไทย ที่มีแกนกลางเป็นพระมหากษัตริย์ ความเป็นไทยคือการอ่อนน้อมถ่อมตน ยอมรับระบบลำดับขั้น เมื่อเราเสนอคำว่าคนเท่ากัน ก็จะถูกมองอีกแบบ การนิยามความเป็นไทยแบบนี้ไม่ยั่งยืน ที่คนรุ่นใหม่อยากนิยามความเป็นไทยอีกแบบ ผู้มีอำนาจก็อยากรักษาวิธีคิดแบบเดิม

ความเป็นไทยคือแก่นแท้ถาวร?

แนวคิดนี้พึ่งถูกสร้าง เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 6 และ ยุคจอมพล ป. แต่เรารู้เท่าทันว่าสิ่งเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมา ในยุคปัจจุบันเราจะทำอย่างไรให้แนวคิดเรื่องชาติเท่าทัน เพื่อให้คนในแผ่นดินนี้มีปากมีเสียง ไม่เหยียดเพื่อนบ้าน เราตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลาย และมีการสะท้อนตัวเองอยู่เสมอ

การทำวิจัยต้องมีความรู้ที่หลากหลาย แต่ความเป็นชาติเข้ามากำกับในยุทธศาสตร์การวิจัยของ สกสว. ดังนั้น อาจารย์มีข้อสังเกตอะไรบ้าง?

แต่เดิมเราไม่เคยมี แต่พึ่งมียุทธศาสตร์ตอนหลังการรัฐประหาร 2557 ซึ่งบังคับว่าหน่วยงานต่าง ๆ ต้องทำงานสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ กรณีของแผน ววน. ก็เช่นกัน

ผมมองว่าเป็นข้อจำกัดอย่างมาก เพราะ 1) ความเป็นวิชาการ คือ เราควรได้คิดอย่างเป็นอิสระ 2) ยิ่งมีความจำเป็นเพราะยุทธศาสตร์ชาติร่างโดยคนไม่กี่คน และบังคับใช้ถึง 20 ปี แต่คุณจะรู้ได้อย่างไรว่ายุทธศาสตร์นี้จะสอดคล้องกับอนาคตใน 20 ปีข้างหน้า ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แข็งไป นอกจากนั้น ยังบังคับให้ฝ่ายวิชการต้องทำงานสอดรับ มันเป็นการปิดกั้นมาก

จากงานที่ผมไปทบทวนแผน ววน. ว่าเกี่ยวข้องกับแนวคิดชาติอย่างไร พบว่ามีประเด็นเด่นชัด คือ แผนงานวิจัยเน้นความมั่นคง ประเทศมั่นคง ก็สอดคล้องกับยุคสมัยที่ทหารมีบทบาทเยอะ มีคำว่าสร้างความเป็นธรรม แต่ไม่ได้โยงไปถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่แปลกมากคือ ยุทธศาสตร์งานวิจัยไม่เพียงเขียนว่าต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนสภาพัฒน์เท่านั้น แต่ยังเขียนว่าต้องสอดคล้องกับแผนความมั่นคงแห่งชาติ ในแง่นี้ แผนความมั่นคงจึงอยู่เหนือกว่าแผนงานวิจัย งานวิจัยต้องสอดรับกับแผนความมั่นคง ซึ่งเป็นความมั่นคงที่มิติสังคมน้อย

อีกประเด็นคือ แผนการวิจัยมีคำว่า “ประชาธิปไตย” น้อยมาก แต่เน้นการปกป้องสถาบันหลักของชาติ หากนำไปเปรียบเทียบกับ EU จะพบว่า ประชาธิปไตยเป็นประเด็นที่เขาให้ความสำคัญเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง แต่บ้านเรายากมากในยุคการรัฐประหารที่จะให้เขาพูดเรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นการกลืนตัวเอง

งานวิชาการไม่ควรล้อยุทธศาสตร์ที่กำหนดจากบนลงล่าง ฝ่ายวิชาการควรคัดง้างขึ้นไปได้บ้าง ผมเห็นใจผู้บริหาร ววน. ที่ถูกกำกับอีกที

แผน ววน. เน้นความมั่งคั่ง แต่พูดถึงการกระจายความมั่งคั่งน้อย เป็นการพูดแบบเปลือก เช่น ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน แต่ไม่ได้ชี้ว่าชุมชนจะเติบโตอย่างไร รวมถึงมีการพูดว่าเราจะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ แต่เราจะมีมาตรการทางภาษีอย่างไร ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ไม่อยู่ในกรอบการวิจัย

ปัญหาใหญ่ของแผนวว.คือการนำยุทธศาสตร์มาเป็นกรอบ ทำให้การสร้างเป้าหมายเน้นเชิงปริมาณ

ผมพูดอย่างเห็นใจพบว่า โครงสร้างกำหนดไว้แบบนั้น ทำให้การคิดกรอบถูกจำกัด แต่มีประเด็นที่ต้องพูดคือ บางเรื่องในยุทธศาสตร์ชาติพูดไว้อย่างหนักแน่ แต่ในแผน ววน. หายไป เช่น ยุทธศาสตร์ชาติเขียนเรื่องความเหลื่อมล้ำ แต่ในแผน ววน. เขียนน้อยลง เป็นต้น ยุทธศาสตร์ชาติกำกับ แต่หากเปิดกว้างให้นักวิจัยสามารถวิพากษ์นโยบายของรัฐบาลได้ ก็จะมีโอกาสในการพัฒนามากกว่า

แต่ตัวชี้วัดของงานวิจัย กลับเป็นการเน้นจำนวนนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที แต่งานวิจัยทางสังศาสตร์ไม่ใช่แบบนั้นทั้งหมด เพราะงานสังคมศาสตร์มีลักษณะของการวิพากษ์และทบทวน รัฐบาลไม่ต้องการเสียงวิพากษ์เลยเหรอ? อาจารย์บางคนได้ทุน EU และทำการวิพากษ์นโยบาย EU เพื่อให้เกิดการพัฒนา ดังนั้น อันนี้คือข้อจำกัดสำคัญ

จากแผนวิจัยของ วช. พบว่าเป้าหมายของไทยคือต้องติดดัชนีนวัตกรรมอันดับที่ 35 ของโลก ซึ่งจะวัดอย่างไร?

ผมมองว่าเป็นการนำนวัตกรรมซึ่งสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ แต่สังคมศาสตร์ไม่ใช่แบบนั้น เพราะแม้เราเรียนทฤษฎีก็ชี้ว่ามันถูกสร้างในสังคมหนึ่ง เราทำงานเกี่ยวกับสังคมและมนุษย์ต้องชี้ว่าสังคมเป็นอย่างไร เนื้อในเป็นอย่างไร

แผน ววน. วัดความสำเร็จจากจำนวน แต่มองข้ามคุณภาพของความสุข ?

ผมมีสองประเด็น คือ การบอกว่าชาวบ้านต้องมีรายได้จากงานวิจัย ทำให้เราไม่ใช่นักวิจัย แต่เราเป็นนายก อบต. ความคาดหวังกับงานวิจัยแบบนี้คืองานบริหารด้วย เป็นนักพัฒนากร ซึ่งคาดหวังจากนักวิจัยมากไป อีกประเด็นคือ การเน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณไม่นำไปสู่อะไร แต่ผลกระทบที่สำคัญของสังคมศาสตร์คือ การสร้างความเข้าใจใหม่ ผมขอยกตัวอย่างงานตัวเองคือ ในอดีตเราไม่เข้าใจคนเร่ร่อน แต่ปัจจุบันเราเข้าใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีงานของอาจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ก็มีการใช้คำใหม่ เช่น สันติวิธี ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก ตัวอย่างเช่นนี้ ไม่ใช่วัตถุสิ่งของ ผมจึงคิดว่าคุณูปการของงานสังคมศาสตร์มีความกว้างกว่านวัตกรรมที่เป็นชิ้น ๆ

แผน ววน. มีเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ และเป็นผู้นำด้านอุตสาหกรรม และผู้นำโลก

มีคนพูดว่าเราจะตกขบวนในหลายเรื่อง เราต้องคอยสะท้อนตัวเองว่าเราอยู่ตรงไหนของโลก เราตั้งเป้าหมายได้ แต่ไม่ควรเอามาครอบคนอื่นทั้งหมด

แผน ววน. มียุทธศาสตร์การแข่งขัน ทำให้ชาติไทยไม่ด้อยกว่าที่อื่น อ.มองการแข่งขันอย่างไร

มองแบบเศรษฐศาสตร์มาก คือ การแข่งขันนำไปสู่ประสิทธิภาพสูงสุด แต่ความจริงไม่ใช่แบบนั้น เพราะการแข่งขันเสรีก็เป็นเรื่องอุดมคติ คิดว่า ไม่ควรนำมิตินี้ไปครอบงำมิติอื่น

หากเราเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขัน คำถามคือ ทุนใหญ่เราเติบโตจากความเก่ง หรือเติบโตมาจากการผูกขาด ดังนั้นหากงานเราอยากแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ แต่เราไม่ตั้งคำถามต่อทุนใหญ่ เราก็ไม่แตะเรื่องโครงสร้าง ทุนใหญ่อยู่ได้ด้วยการแข่งขันหรืออยู่ได้ด้วยการผูกขาด ในญี่ปุ่น แข่งขันกันได้เพราะมี SME ขนาดเล็ก และเป็นสังคมที่เปิดกว้าง ให้เกิดการสร้างสรรค์

แต่สังคมไทยเน้นเรื่องความมั่นคง และเชื่อมโยงไปถึงเรื่องพระราชบัญญัติเกี่ยวกับนวัตกรรม และมีร่างพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การวิจัยและข้อกำหนดจริยธรรมการวิจัยซึ่งมีปัญหากับ หลักศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ที่กำหนดว่าห้ามทำงานวิจัยที่ก่อให้เกิดความแตกแยก

แต่งานวิจัยคือการต่อยอดความคิด แต่หากมีกฎหมายแบบนี้ เราจะสร้างความรู้ใหม่ได้อย่างไร การเน้นความมั่นคงก็จะห้ามความคิดต่าง แต่ไปได้กับโลกวิชาการ เพราะเราต้องแย้ง และสร้างความรู้ใหม่ แต่หากเราห้ามแบบนี้ มันจะเกิดความรู้ใหม่ได้อย่างไร อีกตัวอย่างคือ หนังสือของอาจารย์พวงทองที่เป็นที่ถกเถียง แต่การแก้ปัญหาคือ เราต้องเขียนบทความวิชากรเพื่อแย้ง ไม่ใช่บอกว่าเขาชังชาติ

ข้อเสนอแนะที่เขาควรรับฟังเราคืออะไร

หนึ่ง งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์มีค่ามากกว่าแค่รับใช้นโยบาย แต่งานวิจัยที่วิพากษ์และเสนอแนะนโยบายก็มีคุณค่าไม่น้อยไปกว่ากัน สอง การสนับสนุนการงอกงามทางวิชาการ ไม่เพียงเป็นผลดีต่อวงวิชาการ แต่เป็นผลดีต่อสังคม การจำกัดว่าต้องทำวิจัยแค่บางเรื่อง จึงเป็นการจำกัดขอบเขตการสร้างความรู้

อีกประเด็นคือ การประกาศกรอบการวิจัยไม่ควรแบบและจำกัด เช่น หากเราไม่สอนให้คนคิด เราก็สอนให้คนเป็นช่างเทคนิคธรรมดา ดังนั้น การประกาศกรอบวิจัยไม่ควรจำกัดด้วยคำเฉพาะเจาะจง ผมรีวิวโจทย์ในประเทศสิงคโปร์ เขาก็มีคำว่า *Future of Economy, Future of Society* และ *Sustainable Environment* สะท้อนว่าโจทย์มีความกว้างมาก ไม่ใช่การมี

ตัวชี้วัดแคบ ๆ ซึ่งจะกีดกันความคิดที่จะเสนอข้อเสนออื่นขึ้นมา อีกเรื่องคือ เราเห็นปรากฏการทางสังคม นักวิชาการจึงต้องทำ สังคมมีปัญหา แต่แก้ปัญหาไม่ได้ เพราะคุณไม่สนับสนุนงานวิชาการ

ยุทธศาสตร์วิจัยของ วช. เน้นค่านิยมและวัฒนธรรม ซึ่งมีหลายเรื่อง อาจารย์คิดอย่างไร?

เหล่านี้คือภาพะสะท้อนการแช่แข็งสังคมเอาไว้ กำหนดว่าเราต้องเป็นแบบนี้ กำหนดบรรทัดฐานเอาไว้แล้ว ในมุมมองผม เรื่องคุณธรรมควรทำเรื่อง คุณธรรมที่จำเป็นสำหรับสังคมคืออะไร ไม่ใช่กำหนดคุณธรรมไว้แล้ว ผมขอยกตัวอย่างเช่น คุณธรรมที่จำเป็นสำหรับสังคมอารยะคือ ความอดทนต่อความแตกต่าง (civic virtue) ตัวอย่างนี้คือการทำให้สังคมมีวุฒิภาวะ หากเรามีฐานนี้ คุณจะไม่ลำเอียงกับเรื่องตากใบ เราพูดถึงสังคมไร้ความรุนแรง แต่มองข้ามมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจ แต่มันเกี่ยวกับเรื่องอำนาจ สิ่งเหล่านี้ขับเคลื่อนผ่านสื่อ ผ่านสังคม ไม่ได้ตอบได้ทันที

วช.เขียนไว้ว่ามีโครงการขนาดใหญ่ด้านวัฒนธรรมที่หลากหลายไว้เป็นสมบัติของชาติ

วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เป็นวัตถุ จับต้องได้ เพราะวัฒนธรรมมีพลวัต ประเด็นคือ เราจะเข้าใจวัฒนธรรมที่มีพลวัตได้อย่างไร เพื่อไม่ให้เป็นการแช่แข็ง เช่น เรื่องเสื้อผ้าของชาติพันธุ์ แต่ความจริงคือเขาไม่เปลี่ยนแปลงเลยเหรอ ผมเคยอบรมเรื่องสั้น และคนเข้าร่วมเป็นกลุ่มคนชาติพันธุ์ พบว่า มีคนที่มองวัฒนธรรมอย่างเป็นพลวัต

อ.คิดอย่างไรกับการนำวัฒนธรรมมาเป็นทุน

สามารถมองได้ แต่พื้นฐานไม่ควรหายไป เช่น อาจารย์ยุกติ และ อาจารย์อัจฉรา ศึกษาภาษาในเวียดนามก็ไม่ได้คิดเรื่องต่อยอด แต่คิดว่าภาษานี้กำลังหายไป เป็นการเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของมันเอง ไม่ได้คิดแค่เรื่องการขายได้เท่านั้น แต่คิดเรื่องคุณค่าที่ตอบไม่ได้ว่าขายได้เท่าไหร่ แต่เป็นการคิดถึงรากเหง้า ทั้งนี้ ไม่ได้ปฏิเสธการขาย เพราะบางเรื่องก็สำคัญ

ไทยนำวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ มาผลิต แปรรูปเป็นสินค้าและแผนงานวิจัยก็มองแบบนี้ อ.คิดยังไง

เราพูดเรื่อง Soft power ซึ่งคือ Commodification of Culture ทั้งนี้ ผมไม่ปฏิเสธ เพราะหากวัฒนธรรมถูกทำให้ทันสมัย และทำให้ชุมชนอยู่ได้ ผมก็ไม่ปฏิเสธ แต่ผมมองว่า ทำไมเราเน้นด้านนี้ อาจเพราะเราทำอย่างอื่นไม่ได้

แผน วนน. ได้เปิดพื้นที่ให้ทางสังคมเข้ามาหรือไม่ ในเรื่องสังคมไร้ความรุนแรง

ในแผน ววน. เขียนสังคมไร้ความรุนแรง และอยู่ติดกับเรื่องความปลอดภัยและการไม่มีอาชญากรรม แต่ผมคิดว่ามันไม่ใช่เรื่องเดียวกัน ความรุนแรงมีหลายรูปแบบ เช่น ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ความรุนแรงโดยรัฐ และความรุนแรงในชีวิตประจำวัน แต่โจทย์วิจัยไม่ได้ระบุกว้างแบบนี้

หากเรามองว่าเรื่องนวัตกรรมลดความรุนแรง เป็นเรื่องของการติดกล้องวงจรปิด แต่เราไปไม่ถึงรากของปัญหา เช่น เรื่องวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งความรุนแรงมีความสลับซับซ้อน ผมเคยเสนอไป แต่รัฐไม่ฟัง ดังนั้น จึงไม่ใช่ความผิดของนักวิจัย เพราะรัฐไม่นำไปใช้ ฝ่ายนโยบายและแผนคิดนโยบายบนฐานของความรู้มากน้อยแค่ไหน หรือคุณกลัวกระทบต่อผู้มีอำนาจ งานด้านสังคมศาสตร์ไม่ใช่เรื่องเทคนิค แต่เป็นเรื่องความสัมพันธ์ในสังคม

เขาเน้นระบบฐานข้อมูล

ระบบฐานข้อมูลก็สำคัญนะ อ.ประจักษ์ก็ทำ แต่คุณจะนำไปใช้ไหม?

เขาพูดเรื่องสังคมสันติประชาธรรม แต่คำอธิบายคือการทำให้ผู้ประกอบการมีทักษะมากขึ้น อ.คิดยังไง

ผมคิดว่า แผน ววน. เน้นตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติใน 2 เรื่อง เรื่องแรกคือมั่นคงกับเรื่องเศรษฐกิจ โดยเน้นเรื่องผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตามไม่ได้สนใจเรื่องรายย่อยมากนัก เช่น เรื่อง Smart Farming มองข้ามหลายเรื่อง เราเน้นเทคโนโลยี แต่เกษตรกรหลายคนเข้าไม่ถึงเทคโนโลยี บางอย่างเป็นการตอบโจทย์เกษตรกรรายใหญ่

ยุทธศาสตร์การวิจัยเป็นร่างทรงนายทุนและนักการเมือง

แผนวิจัยเน้นทุน ราชการ และกองทัพ ผมจึงใช้คำว่าเสนาชาตินิยมและธนาชาตินิยม ผมอ่านแผน ววน. พบว่ามองข้ามเรื่องความเหลื่อมล้ำและการกระจายความมั่งคั่ง

การวิจัยกับประเทศเพื่อนบ้าน

การวิจัยกับประเทศเพื่อนบ้านก็เป็นหัวข้อที่น่าสนใจ ผมเป็นนักมานุษยวิทยา คนจะเติบโตได้ก็โดยการไปศึกษาสังคมอื่น หากเราไม่ศึกษาก็จะมีข้อจำกัดเยอะ บ้านเรามีปัญหาคือ เรามองพื้นบ้านเป็นศัตรู เราเหยียดเขา ดังนั้น การวิจัยเพื่อทำความเข้าใจ

เพื่อนบ้านยังมีน้อย ในอดีตยุค สกว. ก็มีการศึกษาเพื่อนบ้านเยอะ ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจและความเชื่อมโยงกัน แต่ระยะหลังการสนับสนุนการวิจัยแบบนี้มีน้อยลง หากจะมีงานเหล่านี้ก็มาจากการสนับสนุนทุนจากต่างประเทศ

ผมได้ทุนวิจัยตอนปริญญาโทจากต่างประเทศ เพื่อให้ทุนนักวิจัยที่ศึกษานอกประเทศ การมีโอกาสทำวิจัยต่างประเทศทำให้เรามีเครือข่ายและเข้าใจ ดังนั้น หากเรามองข้ามเรื่องเหล่านี้ เราก็ไม่มีองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งพอ

เรื่องบางอย่างก็ข้ามพรมแดน เช่น น้ำท่วมที่เกี่ยวข้องกับประเทศพม่า รวมถึงการรับมือกับภัยพิบัติของเวียดนาม ในฟิลิปปินส์ก็มีบางพื้นที่ที่มีปัญหาคล้ายกับภาคใต้ของไทย แต่เราไม่สนับสนุนงานวิจัยด้านนี้ ดังนั้น เราจะเข้าใจเพื่อนบ้านได้อย่างไร ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญว่า ทำไมคนไม่ชอบญี่ปุ่น เขาจึงให้ทุนเพื่อศึกษาว่าทำไม รวมถึงมหาวิทยาลัยเกียวโต ก็ให้คนไทยไปศึกษาที่ญี่ปุ่น เราให้ความสำคัญกับชาติมหาอำนาจ เช่น อเมริกา เราไม่ได้สร้างความรู้จากพื้นที่อื่น

คำถามจากผู้ชม: งานวิจัยภายใต้ชาตินิยมมันคือการผลิตซ้ำโมหะหรือไม่

มีส่วนอย่างมาก สำหรับชาตินิยมทั่วไป เช่น ชาตินิยมโดยรัฐ ก็จะสนับสนุนอุดมการณ์ของรัฐเป็นหลัก รัฐไม่ใช่ประชาชน การวิจัยแบบนี้ไม่ครอบคลุมพอ ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำการกีดกัน แต่โลกทุกวันนี้เราต้องยอมรับความหลากหลาย

สิ่งที่ขาดหายไปในแผน ววน.

ผมมี 3 ประเด็น ได้แก่ เห็นความสำคัญของงานวิจัยของทางสังคมศาสตร์ที่ไม่ใช่แค่รับใช้นโยบาย กล่าวคือ งานวิจัยเชิงวิพากษ์ก็มีความสำคัญอย่างมาก งานวิจัยพื้นฐานก็สำคัญไม่น้อย เช่น งานผลิตความคิดใหม่ แต่ในปัจจุบันงานวิจัยพื้นฐานไม่ค่อยมีพื้นที่ หากไม่สนับสนุน เราก็จะมีแต่งานที่มองแบบเดิม

งานวิจัยพื้นฐานเช่น Post-human เกี่ยวข้องกับชีวิตคน เช่น เราอาศัยอยู่กับสุนัข ไม่ใช่การเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง ดังนั้น งานวิจัยพื้นฐานจึงมีความจำเป็น ซึ่งจะช่วยให้งานวิจัยแบบอื่นสามารถต่อยอดไปได้

ประเด็นต่อมาคือ การวิจัยในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะช่วยให้เรามีความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น อีกประเด็นคือ อย่าประกาศโจทย์การวิจัยที่แคบ แต่ต้องกว้างพอ ไม่ควรมองว่านักวิจัยจะเสนอโครงการมากระจัดกระจาย เพราะคุณสามารถคัดเลือกได้ ในแง่นี้ โจทย์ที่กว้างจะช่วยให้สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้

ผมเคยทำงานผู้ทรงฯ ให้กับ PMU แต่บางครั้ง ผู้ทรงฯ ก็ได้งานมาเยอะมาก จึงทำให้เป็นเรื่องยากที่จะเกิดการพัฒนา ผมเคยเห็นโครงร่างการวิจัยที่เสนอมา ร้อยละ 80 มีคุณภาพไม่ค่อยดี รวมไปถึง อาจารย์บางท่านก็ไม่อยากเสนอ เพราะมีกระบวนการที่ยุ่งยาก

นวัตกรรมถูกตีความว่าต้องไปรวบรวมวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อนำไปจัดทำ Application หรือ ทำ Application เพื่อไกด์ท้องถิ่น แต่งานวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์มันควรมีอะไรที่ใหม่กว่านี้ ทุนระดับชาติควรจูงใจให้ทำเรื่องใหญ่กว่านี้

จำเป็นต้องใช้คำว่านวัตกรรมไหม?

อยากเสนอใหม่ว่า เราเปลี่ยนวิธีการวัดที่ไม่ใช่วัดบนฐานที่ว่า งานวิจัยที่รัฐไม่นำไปใช้เท่ากับงานวิจัยไม่ดี เพราะงานวิจัยบางอย่างดี แต่ข้าราชการไม่ใช่เพราะเกรงว่าอำนาจลดลง

ประเด็นต่อมาคือผลกระทบทางสังคมในเชิงการสร้างความรับรู้ควรได้รับความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเรื่องนวัตกรรมเป็นชิ้น ๆ ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยบางอย่าง สื่อนำไปขยายต่อก็มีความสำคัญ ซึ่งผลกระทบทางสังคมก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน เช่น งานของผมเรื่อง คนจนเมือง ก็มีคนใช้คำนี้อย่างกว้างขวาง เพราะมีคนในเมืองที่ไม่ได้ถูกพูดถึง

คำว่าวิจัยนำไปสู่สังคมอารยะควรพูดถึงไหม

ผมชอบใช้คำว่า Civil Society ที่ไม่ได้หายถึงประชาสังคม แต่คือสังคมที่เถียงกันด้วยเหตุด้วยผล แต่ผมไม่แน่ใจว่าสังคมอารยะของรัฐคืออะไร

คำว่าเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อ.คิดว่ามีเรื่องชาตินิยมหรือไม่

สำหรับผม เราเคยเถียงกับประเทศกัมพูชาหลายเรื่อง หากเราก้าวข้ามชาตินิยม เราก็จะเข้าใจกันมากขึ้น แต่หากเรามองข้าม เราก็จะไม่เห็นการมีวัฒนธรรมร่วมกัน พรมแดนพึ่งถูกขีดขึ้นมาทีหลัง

เรื่องมวยไทย สงกรานต์ไทย อ.คิดยังไง

สิ่งนี้คืออันตราย แทนที่เราจะเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน เช่น เรื่องมวย เราจะพบว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการหยิบยืมกัน วัฒนธรรมไม่ได้กำเนิดขึ้นมาเป็นของไทยเลย เราไม่ควรสืบวัฒนธรรมบนฐานของการกีดกัน

เขาไม่ได้มองว่าวัฒนธรรมมีคุณค่าในตัวเอง แต่วัฒนธรรมมีคุณค่าก็ต่อเมื่อมันขายได้ ในมุมมองผมวัฒนธรรมมีพลวัต ไม่ใช่เรื่องมาถามความแท้ไม่แท้

ยุทธศาสตร์ชาติมาสู่แผนการวิจัย อ.คิดว่า เขาควรเพิ่มทักษะอะไรเข้าไป?

ผมเสนออย่างเดียวคือเรื่อง Critical thinking ทักษะนี้จะมีไม่ได้ หากผู้ใหญ่มองว่ามันเป็นเรื่องอันตราย ไม่ว่าคุณจะเรียนสาขาใดก็ควรมีทักษะนี้ อีกเรื่องคือ การเคารพต่อความแตกต่าง สิ่งเหล่านี้คือเรื่องที่สำคัญ เช่น ปรากฏการณ์ของนักเรียนเลวสะท้อนว่าสังคมผลิตซ้ำวัฒนธรรมความรุนแรง พวกเขาจึงต้องออกมาเรียกร้อง

โรงเรียนไทยผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมอย่างมาก อาจารย์นิธิเคยเสนอให้เราเข้าใจวัฒนธรรมอย่างวิพากษ์วิจารณ์

ปัญหาที่เราเห็นในสื่อสะท้อนว่า คนไทยหลงไปกับเรื่องราว อยากรวย ในแง่นี้ ความรู้สังคมศาสตร์ไม่ได้อยู่ในสังคมเลย

ความเข้าใจว่าความสุขในชีวิตคืออะไร ศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์มีส่วนสำคัญในการอธิบาย ศาสตร์เราไม่ได้บอกว่าเราควรมีเงิน แต่บอกว่าเราจะอยู่ในโลกนี้ได้อย่างไร

เนื้อหาในยุทธศาสตร์ชาติ เหมือนยุคสงครามเย็น

จะยุคสงครามเย็นหรือยุค คสช. ผมเรียกว่าเป็นยุคเสนาชาตินิยม ซึ่งเป็นการรื้อฟื้นความคิดสมัยสงครามเย็นที่กองทัพมีบทบาทเยอะ

อาจารย์มีประเด็นอะไรทิ้งท้าย

อยากเสนอว่าให้นักวิชาการและนักวิจัยได้ทำวิจัย จากนั้นเขาจะทำงานเพื่อตอบสังคม และสร้างทางเลือกให้กับสังคมได้ งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ไม่ได้มีไว้เพื่อรับใช้รัฐ หากสถาบันวิชาการรับใช้รัฐบาลหมด พอถึงเวลาที่รัฐไม่มีคำตอบ เราจะไม่เหลือสถาบันวิชาการเพื่อสร้างทางเลือก ผมไม่อยากให้มองวิชาการว่ารับใช้นโยบายอย่างเดียว เพราะวิชาการควรเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างทางเลือกให้สังคมด้วย

ประเด็นต่อมาในหัวข้อนี้คือ ชาติควรหมายถึงประชาชน เราทำงานวิจัยหรือบริหารนโยบายเพื่อรับใช้ประชาชนที่มีความหลากหลายในสังคม เราก็จะไม่รังเกียจชาตินิยมแบบนี้ หากเป็นชาติที่ทุกคนรัก ชาติควรเป็นของประชาชนทุกคน

ประเด็นสุดท้าย ประเทศไทยเขียนไว้ในเป้าหมายเลยว่า ต้องการให้มหาวิทยาลัยไทยติดลำดับโลก ประเด็นนี้ช่วยอะไรสังคมบ้าง?

หลายมหาวิทยาลัยไม่สนใจเรื่องการจัดลำดับ อาจารย์ธงชัยเขียนไว้ว่า เราตกเป็นเหยื่อของคนที่จัดลำดับมหาวิทยาลัย ซึ่งไม่ได้ตอบโจทย์อะไรแก่สังคมเลย ผมเขียนงานเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไทย เขียนให้คนเข้าใจปัญหา

สรุปการประชุมประชาคมวิจัยเพื่อรับฟังความคิดเห็น (ด้านสังคมศาสตร์) เกี่ยวกับการปรับแก้ไขแผน ววน. ของประเทศไทย
วันที่ 19 พฤศจิกายน 2567 เวลา 13.00-16.30 น.
ห้อง 601 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

อ.ยุกติ

ประเด็นการพูดคุยครั้งนี้ ประกอบด้วย กระบวนการในการจัดทำแผน ววน. ในปีต่อไปควรเป็นอย่างไร เช่น อาจเริ่มจากการจัดสัมมนาเพื่อระดมความเห็นที่ให้เห็นความสำคัญกับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ สองคือ วิสัยทัศน์และกรอบของแผนในด้านสังคมศาสตร์ เช่น สิงคโปร์ สามคือ กระบวนการขับเคลื่อนระบบวิจัย ผมมองเรื่องกระบวนการการพัฒนา เช่น โจทย์วิจัยควรคำนึงถึงเป้าหมายเชิงประยุกต์ และทฤษฎี ระเบียบวิธีวิจัย ประเด็นสุดท้ายคือ การพัฒนากำลังคน เครือข่ายการวิจัย

อ.ดำรงพล

เห็นด้วยกับการแยกแต่ละศาสตร์ออกจากกัน เช่น ในต่างประเทศมีการตั้งสภา (council) แต่ละด้าน โดยเป็นผลดีต่อการเข้าใจธรรมชาติของแต่ละศาสตร์ ในสังคมศาสตร์ก็มีความหลากหลาย มนุษยศาสตร์ก็มีความหลากหลายเช่นกัน ดังนั้น การแยกออกมาเป็นสภาเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้น เหตเพราะหากไม่แยกออกมา จะไม่เห็นบทบาทหน้าที่ของแต่ละศาสตร์ ทั้งนี้ เราจะแยกย่อยไปจนถึงความต่างระหว่างมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์หรือไม่ก็เป็นอีกเรื่อง

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเชิงคำนิยาม เราจะนิยามอย่างไร ยกตัวอย่างเช่นในทางโบราณคดีมีคนที่ทำงานทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ ทั้งวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษศาสตร์ เป็นต้น ดังนั้น ต้องทำนิยามตรงนี้ให้ชัด

อ.ฐานิดา

เราตั้งแผนพวกนี้ตามยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติมีระยะเวลายาวถึงปี 2580 จึงเป็นการล็อค เพราะเราไม่รู้ว่าในอนาคตข้างหน้าจะมีอะไรเกิดขึ้นหรือไม่ ดังนั้น ทำยังไงถึงจะไม่ถูกแช่แข็งโดยยุทธศาสตร์ชาติ

อ.จักรกริช

โจทย์ของแผน ววน. มันล็อค กล่าวคือเป็นการตั้งโจทย์ผิดตั้งแต่ต้น เช่น แผน 9 เน้นการพัฒนาสังคมสูงวัยด้วยวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม ทุกอย่างเป็น Techno fix หมด อย่างก็ดี ศาสตร์ของเราแตกต่างอย่างมาก ดังนั้น หากจะเสนอคือ เราต้องตั้งโจทย์ให้เขาใหม่ ไม่ใช่ล้อไปตามเขา เราต้องเอาคำว่าเทคโนนวัตกรรมออกไป เราต้องสร้าง Social accountability มันจะทำให้โจทย์ของเราชัดขึ้น และไม่ต้องไปล้อตามโจทยเขา

ทั้งนี้ Social accountability คือการต้องตอบสนองต่อความจำเป็นของสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำ ผมได้แนวคิดนี้มาจากการรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 ตามแนวคิดของอาจารย์ยศ เพราะคำนี้คลุมหมดและสำคัญ

อ.ประชาธิป กะทา

ผมเห็นด้วยกับข้อเสนอให้แยกเป็นสภา (council) ให้อย่างชัดเจน สกสว. อาจมีหน่วยที่ตั้งมาดูแลแผนงานวิจัย และมีผู้อำนวยการ และเป็นผู้มีความรู้ในสามสาขานี้ พร้อมทั้งกำหนดคุณสมบัติของหัวหน้าฝ่ายโดยต้องมาจากประชาคมการวิจัย อีกทั้งยังเห็นด้วยกับการแยก PMU ออกมาอย่างชัดเจนไปเลยเพื่อให้ทุนวิจัยในการสนับสนุนศาสตร์ของพวกเราเกิดขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้พบปัญหาเรื่องวิธีคิดของคนให้ทุน เช่น เขาอ้างว่าพร้อมเปิดรับวิธีคิดที่หลากหลาย แต่ย้อนหลังไปหลายปี กลับไม่มีงานด้านสังคมศาสตร์เข้าไปเลย เพราะงานวิจัยเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์การแพทย์ ในแง่นี้ ต้องมี PMU ให้ชัดเจน เช่น เน้นการแพทย์ไปเลย ดังนั้น PMU จะเป็นกลไกในการแก้ปัญหาในเรื่องนี้

อีกประเด็นที่เราไม่ได้กล่าวถึงคือ เมื่อแผนงานเดินทางจาก สกสว. ไปมหาวิทยาลัย มันก็จะมีหน่วยที่ทำหน้าที่ต่อในการแตกทุน เพื่อให้สะท้อนอัตลักษณ์ของมหาวิทยลัย เช่น เกษตรศาสตร์ เอาแผนงานวิจัยมาตีความให้ล้อตามอัตลักษณ์ของเกษตรศาสตร์ เช่น การเน้นอาหาร สิ่งแวดล้อม ซึ่งยากมากที่อาจารย์ด้านสังคมศาสตร์จะทำเรื่องอาหาร ดังนั้น ทำยังไงที่จะรับประกันว่ามหาวิทยาลัย จะไม่ตีความทุนวิจัยให้เข้ากับอัตลักษณ์ของตนเองจนเป็นการปิดกั้น

ดังนั้น นอกจากเรื่องการแยก PMU ผมยังคิดว่าให้แผน ววน. กำหนดไปเลยว่า ร้อยละ 30 ต้องจัดสรรทุนให้สังคมศาสตร์ เพื่อให้มีตัวชี้วัดเช่นนี้ หากไม่มีถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์ มันคือ กลไกรับในการรับประกันว่าข้อเสนอที่มีอยู่มันถูกดำเนินการ

อ.ยุกติ

ในส่วนที่เราวิจัยยังเข้าไม่ถึงข้อมูลพวกนี้ จึงไม่ได้เขียน ฝ่ายนโยบายของ สกสว. เขาก็บ่นว่าเงินที่เขาจัดสรรไป หายไป เช่น ผู้ทรงฯ เขาประเมินสิ่งต่าง ๆ ยังไง

อ.กนกวรรณ

น่าสงสัยต่อตัวเลขการจัดสรรทุน เพราะแม้ว่าหลายอย่างเป็นงานวิจัยนวัตกรรมทางสังคม แต่ความจริงไม่ใช่ เพราะยังเป็นวิทยาศาสตร์อยู่ดี

อ.ยุกติ

หากเราแยกออกมาเป็นสภาเลย และมีกลไกบริหารจัดการแบบสังคม มันถึงจะเป็นตัวแทนของเรา

อ.กนกวรรณ

จึงอยากเรียนถามว่า จากการบทสรุปผู้บริหารของทีมอาจารย์ยุกติ ขอแค่ให้ทำได้ เช่น ข้อ 1-12 เราจะทำยังไงให้ข้อเสนอของเราทำได้ ในอดีต เราต่อสู้ให้มีตัวเลข สส. ผู้หญิงในสภา เช่น หนึ่งในสอง หนึ่งในสาม

อ.ยุกติ

กระบวนการจัดทำแผน เราจะทำจริงได้ยังไง เราคุยกันว่า ไม่ใช่แค่คุยเสร็จ แต่เรามองว่าต้องมี Visibility เช่น การจัดแถลงข่าว ประชาคม เพื่อให้เป็นข่าวขึ้นมาได้จริง ๆ เพื่อให้ประชาคมตื่นขึ้นมา กล่าวคือ ต้องมีกระบวนการทำให้เป็นสาธารณะมากขึ้น เช่น เราเคยทำบทสัมภาษณ์และทำแบนเนอร์ ซึ่งเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ของศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร

อ.กนกวรรณ

มองว่าเป็นเพียงการสนทนา คืออย่างให้ไปถึงขั้น Engagement เราไม่ยอมให้คุณเป็นผู้มีอำนาจ เราควรนั่งคุยกับเขาเลย เช่น การต่อรองไปเลย และสร้างกฎขึ้นมาเลย

อ.ดำรงพล

การจัดสรรทุน 30% จะไปที่มหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาค เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร มีกี่วิทยาเขตและโครงการที่เสนอวิจัยจะได้ทุนครอบคลุมพื้นที่ไหม นอกจากนี้ ความเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยก็สำคัญ เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร จะมองว่าเป็นเรื่องของศิลปะ ดังนั้น มันก็จะเกลี่ยมาได้ เช่น โครงการที่ทำเรื่องเมืองน่าอยู่ เขาก็เน้นการบูรณาการ เราก็จะเห็นการเปลี่ยนแปลง อันนี้คือเรื่อง 30%

อ.ประจักษ์

เราจะต้องโน้มน้าวใครเพื่อให้เราทำงานนี้อย่างสำเร็จ

อ.ยุกติ

หนึ่งคือ บอร์ด สกสว. และอาจารย์สมปอง เราต้องมุ่งไปที่ สกสว. เพราะเขาดูแลระบบทั้งหมด

อ.สายชล ปัญญชิต

มีข้อเสนอคือ มีคนที่ทำงานที่ PMU หลายคน เขาเน้นเรื่องคาร์บอนและท่องเที่ยว จึงถามว่าทำไมไม่ทำเรื่องชุมชน แต่เขาก็เน้นเรื่องการไปใช้ประโยชน์ เช่น หากเป็นเรื่องการจัดการน้ำก็เป็นเรื่องการจัดการน้ำไม่ให้ท่วม ดังนั้น ปัญหาคือ กลไกในการจัดการระดับข้างล่าง เป็นคนที่มีความคิดแบบ Positivism ทั้งนี้ หนึ่งคือ เป็นเรื่องของกลไกของคนที่พิจารณาทุน สองคือ ผมเป็นนักวิจัยเด็กที่ถูกส่งไปทำงานเรื่องนี้ ผมคิดว่างบประมาณที่อ.กนกวรรณพูดว่า 30% ไม่ได้มาถึงเราจริง ๆ แต่กระจายไป บพท. บพค. ความคิดเขาไม่เข้าใจเรา ดังนั้น งานที่เรากำลังทำอยู่จึงดีมาก เพราะเราไปเขย่าเขา

อ.ยุกติ

สกสว. ปวดหัวที่ PMU ตีความแผนของเขาจนทำให้งานวิจัยพื้นฐานหายไป เพราะ สกสว. อยากให้มีงานวิจัยพื้นฐานทุกแผน แต่เขาไม่ได้เขียนไว้ ทำให้งานพื้นฐานเป็นแค่ติ่งของแผน โดยคนเขียนแผนก็ยอมรับว่ามีข้อจำกัด แต่อีกแง่คือ เขาไม่ได้มีการประเมินการปฏิบัติงานของหน่วยงานเลย ในแง่นี้ กล่องดำคือเราไม่รู้กลไกของการปฏิบัติงานจริง ๆ ดังนั้น เราจึงมุ่งไปสัมภาษณ์ PMU เพื่อศึกษาวิธีคิดของพวกเขา เราอยากได้ข้อเท็จจริงของผู้ที่นำนโยบายไปปฏิบัติจริง ๆ เพราะที่ผ่านมา เราเห็นแค่ระดับของ สกสว. แต่ระดับหน่วยงาน PMU เรายังไม่ได้ไปคุยกับเขา เราไม่รู้ว่าการแปลงนโยบายมาสู่การปฏิบัติเป็นอย่างไร

อ.กนกวรรณ

แบบสอบถามที่ถามว่า เช่น ผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัยด้านสังคม ไม่ควรถูกนำไปใช้ได้ทันที ซึ่งชัดเจนมาก กล่าวคือ นักวิจัยมองว่างานพื้นฐานหายไปหมด แต่เน้นสร้างผลิตภัณฑ์ไปพัฒนาประเทศ และอ.ยุกติก็มองว่ามันขาดหลักฐาน ซึ่งคือหลักฐานอะไร โดยเราต้องไปถามผู้ให้ทุน

แต่หากไปถามเขา เขาจะมองไม่เห็นสิ่งที่เราพูด ซึ่งก็อาจจะเสียเวลาของเรา ดังนั้น เราต้องเสนอจากฝั่งเราไปเลย คือ แผนต่าง ๆ ก็ควรมีอีกรหัสหนึ่งไปเลย และที่สำคัญควรเสนอว่า คนที่อนุมัติโครงการ กรรมการอนุมัติต้องมีความรู้งานวิจัยพื้นฐาน ไม่ใช่เอาใครก็ได้มานั่งเป็นกรรมการ

อ.ประชาธิป กะทา

หากเก็บข้อมูลคนกลุ่มปฏิบัติงาน โดยมีกลุ่มหนึ่งที่รู้กลไกนี้ดีคือ รองคณบดี ฝ่ายวิจัยของคณะต่าง ๆ เพราะเขาเข้าร่วมประชุมแผนการวิจัยของ ววน. ผมเคยได้ฟังมา บางคนต้องเดินออกนอกห้องประชุม ผมสามารถแนะนำชื่ออาจารย์ได้

อ.อดิศร จันทรสุข

มันโยงกับระบบนิเวศของมหาวิทยาลัยด้วย เช่น เอาตัวชี้วัดไปโยงนวัตกรรม มหาวิทยาลัยก็ให้ความสำคัญกับเรื่องแบบนี้ เรื่องบางอย่างก็ไม่ต้องไปอธิบาย เพราะเขาไม่เข้าใจงานพื้นฐาน พอเขาไม่เข้าใจ และตอบคำถามไม่ได้ เขาจึงเลือกที่จะไม่ตอบ

อ.ยุกติ

สกสว. มองว่า มหาวิทยาลัยก็ตีความนโยบายตามที่ว่ารัฐอยากได้งานวิจัยประยุกต์ จึงทำงานวิจัยตามรัฐ

อ.บุญเลิศ

เราต้องกลับมาความสำคัญที่ว่า สกสว. มีส่วนอยากมาก คือ สกสว. กำหนดตัวชี้วัดออกมาแบบนี้ เรามองว่า งานวิจัยต้องครอบคลุมทั้งพื้นฐานและประยุกต์ สองคือ ตัวชี้วัดไม่ใช่การใช้ประโยชน์ทันที เพราะงานเราสร้างความเข้าใจ สาม ตัวชี้วัดทั้งหลายไม่ใช่มีลักษณะเป็นชิ้น ๆ

อ.ประจักษ์

เป้าหมายของเราคือทำการทำแผน ววน. ใหม่ กระบวนการในการเขียนแผนนี้ไม่ควรมีลักษณะแบบบนลงล่าง โดยเฉพาะการไปผูกกับยุทธศาสตร์ชาติ กล่าวคือ แผนงานวิจัยควรเป็นอิสระ

เราเสนอว่า แผนควรมาจากชุมชนนักวิจัยจริง ๆ ทีนี้ กระบวนการเราจะเสนอให้ทำกระบวนการแบบใหม่ แต่ฝั่งเราก็ต้องแข็งแรง เขาไม่ฟังเราง่าย ๆ เราต้องทำให้เห็นว่ามันมีชุมชนนักวิจัยที่เราเห็นปัญหาร่วมกัน และเราก็ผลักดัน จึงเสนอว่า รูปธรรมคือสามศาสตร์เมื่อรวมกันจะใหญ่ ทีนี้ อาจต้องแยกกันไปเลย เช่น Social Science Council หรือ Humanity Council เป็นต้น แต่ละศาสตร์ไปกำหนดแผนมา จากนั้น ค่อยเอาแผนมาประกบกัน

กระบวนการทำงานหลังจากนี้ คือ มีคณะทำงานที่ต่อเนื่อง ไม่อย่างงั้นจะผลักดันไม่สำเร็จ เราคิดรูปแบบอะไร เราคิดเครือข่ายหลวม ๆ เราตั้งสภาที่ยั่งยืนไหม เพราะจะทำให้มีน้ำหนัก เพราะแผนที่มาจะต้องถูกส่งขึ้นไป ดังนั้น พวกฝั่งนโยบายจะฟังมากขึ้น

อ.ดำรงพล

การประชุมนักมนุษยศาสตร์แห่งประเทศไทย สะท้อนว่าเราต้องดึงองค์กรและมีอำนาจที่สามารถอ้างอิงได้ สร้างเครือข่ายเพื่อทำให้เห็นว่าเครือข่ายนี้มีเป้าหมายที่ตอบสนองศาสตร์ทั้งสามด้าน

อ.กนกวรรณ

ต้องมีการตั้งมีสภา เช่น มี 15 คน ประกอบด้วยประธานของแต่ละศาสตร์ เราอาจจะประชุมปีละครั้ง ฯลฯ

อ.ยุกติ

อ.แพรเป็นส่วนหนึ่งของ สกสว. เขาจึงดึงทุนนี้มาช่วยกันทำ ตอนนี้ยังไม่เป็นทางการสักที เราเรียกว่าชุมทาง จากนั้นค่อยก่อตัวองค์กรกลุ่มคนที่ขับเคลื่อนเรื่องนี้

อ.ประชาธิป

แผน ววน. ในปี 2571 ต้องไม่มีลักษณะบนลงล่าง โดยทำอย่างไรแผน ววน. ปีต่อไป จะถูกคิดมาจากความเชี่ยวชาญและความสนใจของนักสังคมศาสตร์ไทยด้วย กล่าวคือโจทย์วิจัยของทุนปัจจุบันไม่เอื้อให้เราคิด ดังนั้น แผน ววน. ปีต่อไป อาจต้องคุยกันในประชาคมว่าใครสนใจประเด็นไหนบ้าง เพื่อเสนอโจทย์วิจัยในลักษณะนี้ ซึ่งเป็นความสนใจของนักมนุษวิทยาไทย ดังนั้น ต้องคิด

แผนมาจากข้างล่างนี้ด้วย โดยจะทำให้คนที่เขามีความเชี่ยวชาญในการขอทุน ให้ได้รับทุนสนับสนุนไปในตัว ดังนั้น โจทย์วิจัยจึงคู่ขนานกันไประหว่างยุทธศาสตร์ชาติกับความสนใจของประชาคม

อ.จักรกริช

งานวิจัยพื้นฐานมีปัญหา เขาเข้าใจต่างจากเรา เช่น เราต้องมีการวิจัยพื้นฐาน แต่นักคิดเหล่านี้ก็มองว่า การสำรวจและเห็นภาพรวมทีเดียวก็เพียงพอแล้ว เช่น การศึกษาความเหลื่อมล้ำ ทำเสร็จก็จบ แต่เราไม่ได้มองแบบนี้ เพราะเรื่องความเหลื่อมล้ำทำได้หลายเรื่อง ดังนั้น เราต้องเปลี่ยนวิธีคิดของเขา อาจใช้คำอื่น เช่น แนวคิด หากเราใช้คำว่าวิธีวิทยา เขาก็ไม่เข้าใจ การมองกระบวนการสร้างความรู้ก็ต่างกัน หากเขาไม่เข้าใจวิธีคิดงานพื้นฐาน เขาก็ให้ทุนทีเดียวก็จบ

อ.บุญเลิศ

สิ่งแรกที่เราต้องทำคือการชี้ให้เห็นว่างานวิจัยทฤษฎี วิธีวิทยาใหม่ ๆ มันมีประโยชน์อย่างไร เพราะก็ต้องบอกได้ว่ามันไม่ได้ก่อประโยชน์ทันที

อ.ดำรงพล

เขาไม่รู้จริง ๆ คนที่ดูแลโครงการ เช่น สังคมสูงวัย เขาไม่เข้าใจว่าสถานการณ์ผู้สูงอายุคืออะไร เขายังไม่รู้จริง ๆ เขาขาดสิ่งที่เราทำ เขาไม่อ่านงานพวกนี้ งานพื้นฐาน ต้องการองค์ความรู้ที่สะสม เราต้องมีคำนิยามให้เห็นเลยว่า แต่ละศาสตร์มีโครงอย่างไร ต้องการการเติมอย่างไรให้องค์ความรู้มันสูงขึ้น เราต้องแบ่งให้เห็นชัด

อ.กนกวรรณ

คนที่เราจะคุยด้วย คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ที่ตัวบุคคล เราอาจต้องศึกษา อ.สมปองให้ดี

อ.ดำรงพล

อาจารย์เอนกสนใจโบราณคดี เขาก็ตั้งเลย นี่คือเป็นเรื่องแนวคิดของผู้บริหาร เราไม่รู้ว่า อ.สมปองมองอะไร

อ.กนกวรรณ

เราต้องเล่นใหญ่ ไม่มีใครไม่สนใจเรื่องสังคมศาสตร์ แต่เขาสนใจแค่ไหน เรารอเวลามาเยอะแล้ว เราต้องคิดแบบยุทธศาสตร์จริง ๆ

อ.ยุกติ

จากสี่ประเด็นที่ผมเสนอไว้ตอนต้น เราอาจคุยในกระบวนการที่เราขับเคลื่อนไป เราอาจคิดถึงการจัดทำแผนจริง ๆ ว่าเราจะเริ่มยังไง เช่น เราควรมีงานสักงาน และตั้งคณะทำงานยังไง และเป้าหมายของคณะทำงานนี้จะนำไปสู่การจัดทำแผน หรือการสร้างสภา

หมอโกมาตร

เราต้องตามกระบวนการเขาให้ทัน ใครจะทำยังไงในแต่ละแผน ผมคิดว่าทีมทั้งสาม ทำให้เราเข้าใจโครงสร้างแผนดีในระดับหนึ่ง แต่หากเรามีข้อเสนอที่ทำการบ้านมาอย่างดี ไม่ใช่การตอบคำถามในที่ประชุมสด ๆ เราก็จะทำได้

ประเด็นการผลักดันในเชิงโครงสร้าง ผมว่าต้องเป็นคณะผู้ก่อการต่างหาก และเราต้องเตรียมข้อเสนอเหล่านี้พอสมควร เช่น หากเราต้องเปลี่ยน พ.ร.บ. ต้องมีร่าง พ.ร.บ. เราต้องทำเป็น Policy Options ขึ้นมา เรื่องนี้ต้องรอหน้าต่างโอกาสทางการเมือง ดังนั้น การผลักดันโครงสร้างสภาแยก ต้องมีคณะผู้ก่อการ ทำบทความที่มีข้อมูลดี ๆ มีการประเมินค่าใช้จ่าย

อ.ยุกติ

ข้อเสนอการแทรกแซงการจัดทำแผนเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว แต่เรื่องสภาเป็นเรื่องใหญ่

หมอโกมาตร

เราอาจทำวิจัยเพื่อเป็นตัวอย่างเพื่อศึกษาว่าทำไมต้องแยก

อ.แพร

เรื่องของการตั้งสภามีช่องของ Hub of knowledge เรารวมตัวกันจากตรงนั้น ประเด็นคือ Hub เป็น Issue based ไม่ใช่สามสาขา แต่เราจะทำยังไงให้เราสามารถร่วมกันแล้วพัฒนาเป็นสภา

หมายเหตุ: ที่ผ่านมาเคยส่ง Hub เข้าไปแข่งขัน แต่ตกไป เราแพ้ไดโนเสาร์กับมวยไทย ทั้งนี้ ปีที่ผ่านเคยได้รับการตอบสนองในการมาผลักดันเรื่อง Hub ความรุนแรง การทุจริต

อ.กนกวรรณ

เราทำสิ่งต่าง ๆ ไป แต่รู้ว่าปลายทางของเราคือ สภา เพื่อมุ่งไปสู่เป้านี้

อ.ประจักษ์

มีข้อเสนอสองสามข้อ

หนึ่ง คณะทำงาน เราต้องชวนใครมาเพิ่มอีก และเริ่มสานต่อเพื่อให้เป็นรูปร่าง

จากนั้น หากเราสามารถทำโจทย์วิจัยเล็กๆ เพื่อทำให้ข้อเสนอของเรามีน้ำหนัก เช่น การศึกษาการให้ทุนของประเทศที่เจริญแล้ว เพื่อนำมาเสนอในประเทศไทย เขาก็อยากจะเดินตาม เช่น สิงคโปร์ เขาก็สนับสนุน Basic research เพื่อผลิตองค์ความรู้แบบใหม่ แต่ของเราเป็นโลกที่สาม เราเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันยังมีโจทย์ใหม่ เช่น การอยู่ร่วมกันในสังคมแบบใหม่ Social contract ใหม่คืออะไร การอยู่ร่วมกับกับเทคโนโลยี เราจึงต้องมีงานวิจัยเล็ก ๆ

อีกเรื่องคือ วาระจริง ๆ เราแจกงานวิจัยเลยไหมว่า โจทย์วิจัยใหม่คืออะไร รัฐศาสตร์คืออะไร อันนี้จะนำไปสู่การทำแผนคร่าว ๆ เพื่อนำไปประกบกับเขา เริ่มจากทุนวิจัยเล็ก ๆ และการประชุมแต่ละครั้ง จะได้มีคนแต่ละคนที่นำเสนอด้วย จะได้มีรูปธรรม

อ.จักรกริช

เราจะทำยังไงให้เขารู้สึกว่า สังคมศาสตร์ไม่ได้มีความสำคัญเท่านั้น แต่ต้องชี้อีกว่าสังคมศาสตร์ขาดไม่ได้ เช่น เขาจะให้ทุนอะไรก็ตาม จะมีความเสี่ยงเกิดขึ้นทั้งหมด เช่น ให้ทุนเอไอ อุตสาหกรรม เราต้องชี้ให้เห็นว่าสังคมศาสตร์ทำหน้าที่เช็ดขี้เช็ดเยี่ยว แต่เราไม่ทำหน้าที่นี้อีกแล้ว แต่เราต้องชี้ว่าทุกอย่างต้องมีสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจต้องมีเรื่องนี้ เราก็จะได้ไม่ต้องพูดว่าอะไรคือพื้นฐาน (Basic)

หมอโกมาตร

ทุกวันนี้เขาก็บอกว่า PMU แต่ละอันก็ทำวิจัยเรื่องต่าง ๆ แต่ว่ามันกระจัดกระจาย เราจึงบอกไม่ได้ว่า ทิศทางของสังคมศาสตร์ไทยคืออะไร ดังนั้น เราต้องมีทิศทางหลัก

อ.ยุกติสรุป

จากที่เราวางประเด็นการพูดคุยไว้ 4 ด้าน ได้แก่ หนึ่ง กระบวนการในการจัดทำแผน ววน. ในปีต่อไปควรเป็นอย่างไร สอง คือ วิสัยทัศน์และกรอบของแผนในด้านสังคมศาสตร์ สาม กระบวนการขับเคลื่อนระบบวิจัย สี่ การพัฒนากำลังคน เครือข่ายการวิจัย ผมอยากสรุปเนื้อหา ดังนี้

หนึ่ง กระบวนการจัดทำแผน ววน. เราคุยไปถึงขั้นว่า เราต้องคุยกับใคร เราจะเจาะเขาได้ยังไง อันนี้คือเรื่องใหญ่

สอง กระบวนการทั้งหมด เราจะวางยุทธศาสตร์ของการจัดทำแผนยังไง เช่น การจัดงานเพื่อชูประเด็น การดึงประชาคมนักวิชาการ ใครจะเป็นเจ้าภาพ ใช้เงินที่ไหน

สาม สำหรับวิสัยทัศน์ คือ การแยกแต่ละศาสตร์ออกไปเลย เช่น สังคมศาสตร์ก็น่าจะมีการบริหารจัดการของตนเอง รวมไปถึง การไปดูข้อเสนอในต่างประเทศว่ามีอะไรบ้าง จากนั้น จัดทำเป็นแนวทางในการพัฒนาแผนงานวิจัย

ในส่วนของการขับเคลื่อนพบว่า ทุนวิจัยถูดจัดสรรลงไปแล้ว และเงินถูกบริหารโดยหน่วยงานต่าง ๆ แต่ก็ตีความนโยบายแตกต่างกัน รวมถึงมีบุคลากรที่ไม่เข้าใจธรรมชาติของศาสตร์ ดังนั้น ข้อเสนอคือ เราอาจต้องเสนอไปถึงเรื่องบุคลากรในการเข้าไปบริหารแผน นโยบาย และเงินทุน อันนี้คือปัญหาจริง ๆ

สุดท้ายคือ การพัฒนากำลังคน เครือข่าย เราอาจสร้างชุมชนนักวิชาการไปพร้อม ๆ กัน คือ ประชาคม สภา (council)

สรุปการประชุมประชาคมวิจัยเพื่อรับฟังความคิดเห็น (ด้านมนุษยศาสตร์) เกี่ยวกับการปรับแก้ไขแผน ววน. ของประเทศไทย
วันที่ 19 พฤศจิกายน 2567 เวลา 13.00-16.30 น.
ห้อง 601 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

อ.นัทธนัย	**การได้ทุนมักเกิดจากการนำเสนอโครงการที่ตอบโจทย์ของรัฐ หรืออยู่ในประเด็นที่รัฐกำลังสนใจ** เช่น ตนเองเคยขอทุนจาก วช. เพื่อวิจัยเรื่องซีรียส์วาย โดยนำประเด็น softpower ที่ไม่ได้สนใจเลยนำเสนอเป็นส่วนหน้า แต่ชุกทฤษฎี queer ที่เป็นสาระจริง ๆ ไว้ส่วนหลัง
อ.ชาญณรงค์	**การได้ทุนมักถูกถามว่าจะเอาผลงานวิจัยไปใช้ทำอะไร** ตนเองทำวิจัยปรัชญาแต่โครงการวิจัยปรัชญาที่ได้ทุนมักไม่ใช่ปรัชญาในตัวเอง แต่เป็นเรื่องคุณธรรมกระแสหลัก และพุทธศาสนา ซึ่งในกรณีของการวิจัยพุทธศาสนาก็มักโยงต่อไปยังประเด็นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์
อ.นัทธนัย	**ผู้ทรงคุณวุฒิที่มักมีปัญหากับโครงการวิจัยมนุษยศาสตร์มักมาจากสายเศรษฐศาสตร์**ซึ่งชอบถามว่าคำตอบต่าง ๆ ของการวิจัยที่ไม่ใช่ตัวเลขจะมีการวัด/ประเมินอย่างไร แม่นยำแค่ไหน รวมถึงสัมพันธ์กับนโยบายอย่างไร การนำเสนอโครงการวิจัยจึงต้องเน้นพูดถึงเป้าหมายและการนำไปใช้ประโยชน์ ไม่พูดว่ามนุษยศาสตร์เป็นนามธรรม แต่พูดว่าจับต้องได้อย่างไร
อ.นัทธนัย	**ผู้ประเมินไม่มีความรู้ในเรื่องที่เราต้องการวิจัย** เพราะความเห็นที่มีต่อโครงการมักเป็นเรื่องปรับแก้คำที่เขาอยากจะได้ยิน ไม่ใช่ความเห็นหรือข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ในเชิงเนื้อหาของการวิจัย
อ.นัทธนัย	**ระบบกีดกันนักวิจัยรุ่นใหม่** เพราะต้องการนักวิจัยที่มีประสบการณ์ในการทำงานโครงการ มีโปรไฟล์ทางวิชาการ มีการตีพิมพ์วารสารระดับ scopus มีการรวมกลุ่มในการทำโครงการวิจัยเพื่อให้มีผลงานตีพิมพ์ได้มาก ๆ ต่อโครงการที่ให้ทุน นักวิชาการหน้าใหม่ที่อาจมีเครือข่ายไม่มากและมักเสนอเป็นโครงการเดี่ยวจึงไม่ค่อยได้รับทุน
อ.สิทธิเทพ	**ระบบกีดกันความรู้ที่ไม่ใช่กระแสหลัก** เพราะโครงการวิจัยทางประวัติศาสตร์กระแสรองที่เคยเสนอต่อให้มีประเด็นดีแค่ไหนถ้าไม่ใช่กระแสหลักจะถูกปัดตก
อ.ชาติชาย	**นักมนุษยศาสตร์ต้องทำตัวเป็นศรีธนญชัยในการอยู่กับระบบ** ทำไมเราถึงต้องแปลงตัวเองและหัวข้อวิจัยเพื่อไปรับใช้นโยบายและแหล่งทุนวิจัย
อ.ปรีดี	**ระบบการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิขาดโครงสร้างที่ชัดเจน** ตัวอย่างเช่น ผู้ทรงคุณวุฒิของ วช. มักมาจากการเลือกกันเอง ซึ่งส่วนใหญ่ค่อนไปทางวิทยาศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ ทำให้มีแนวโน้มในการประเมินค่อนไปทางปฏิฐานนิยมและแนวคิดเรื่องความคุ้มทุน
อ.อิสระ	**มนุษยศาสตร์มีอำนาจต่อรองน้อยในระบบวิจัย** จำเป็นต้องรวมกลุ่มกับศาสตร์อื่นที่มีแนวคิดใกล้เคียงกัน หรือคุยกันเข้าใจ เช่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ ฯลฯ เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในระบบวิจัยให้มากขึ้น การมี PMU มนุษยศาสตร์โดยเฉพาะอาจเป็นไปได้น้อย **แต่ถ้าไปรวมกับสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เป็น PMU ของ SHA ได้ก็จะมีอำนาจต่อรองร่วมกันมากขึ้น** เพราะในสังคมศาสตร์เองพวกที่มีอำนาจต่อรองมากก็มักจะเป็นพวกเศรษฐศาสตร์
อ.สิทธิเทพ	**ระบบวิจัยขาดความเป็นนานาชาติ** มีการจำกัดสัญชาติในการให้ทุน ส่งผลให้นักวิจัยต่างชาติที่มีความสนใจประเด็นในประเทศไทยเข้าไม่ถึงแหล่งทุน
อ.พจนก	**การวิจัยมักเน้นไปที่การประยุกต์** การวิจัยโบราณคดีที่ได้ทุนมักเป็นโบราณคดีเชิงประยุกต์ เช่น การบูรณะโบราณสถาน การท่องเที่ยว การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และมักจะได้โดยคนที่มาจากสถาบันเดียวที่มีเครือข่ายขนาดใหญ่ งานวิจัยพื้นฐานที่เป็นเรื่องของการสะสมองค์ความรู้และตอบโจทย์ระยะสั้นได้ยากมักไม่ได้ทุน

อ.อภิลักษณ์ **อ.สุธิดา**	**กรอบการวิจัยคลุมเครือ ไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมมนุษยศาสตร์** มีการระบุถึงการศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีโดยไม่ได้ระบุถึงคติชนวิทยา ซึ่งมีสองขาคือขาวรรณคดี/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (มนุษยศาสตร์) และขา มานุษยวิทยา (สังคมศาสตร์) ส่วนในกรณีของวรรณคดีอังกฤษและภาษาต่างประเทศคือหลุดจากกรอบวิจัยไปเลย

ข้อคิดเห็น

อ.ชาญณรงค์	**ควรมีการวิจัยเชิงวิธีวิทยาเพื่อปรับฐานคิดในมนุษยศาสตร์** รัฐมักจะชอบพูดถึง interdisciplinary อยากให้ศาสตร์ต่าง ๆ ทำงานร่วมกัน แต่ทุกวันนี้บางสาขาในมนุษย์ศาสตร์ด้วยกันเองยังคุยกันไม่รู้เรื่องเลย ความหลากหลายของสำนักต่าง ๆ เช่น ปรัชญา ทำให้มีแนวทางที่แตกต่างกันจากเล็กน้อยไปจนถึงคนละโลก และคนข้างนอกรวมถึงแหล่งทุนอาจจะไม่เข้าใจ จึงควรเริ่มต้นจากการปรับฐานความเข้าใจร่วมกันในสาขาต่าง ๆ
อ.อรรถสิทธิ์	**ควรมีการสนับสนุนการแปลเพื่อนำเข้าความคิด** วางโครงสร้างพื้นฐานทางความคิดและทำให้คนทั่วไป รวมถึงแหล่งทุนเข้าใจมนุษยศาสตร์มากขึ้น
อ.สุธิดา	**ควรมีกระบวนการปรับให้ระบบวิจัยเป็นมิตรกับนักวิชาการมากขึ้น** แผนงานต่าง ๆ ถูกเขียนขึ้นโดยใช้ภาษาที่เข้าใจยาก นอกจากเรื่องทุนแล้วอยากให้เริ่มตรงนี้ด้วย
อ.สิทธิเทพ	**ควรนำเอาโมเดลแบบ สกว. ภาค กลับมา** ซึ่งจะทำให้การให้ทุนสามารถดำเนินการได้จริงจังและหลากหลาย มีการจัดประชุมและสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง
อ.ชาญณรงค์ **อ.ชาติชาย**	**อาจมีการใช้ระบบแมวมอง** เพื่อให้แหล่งทุนมีการทำงานเชิงรุกและสามารถเข้าถึงนักวิจัยในเรื่องเฉพาะได้ แต่ต้องระวังไม่ให้เป็นระบบที่มองเฉพาะคนในเครือข่ายอุปถัมภ์
อ.อิสระ	**ควรรวมกลุ่ม SHA ให้เข็มแข็ง เพื่อให้เกิด representation ของประชาคมเข้าไปต่อรองกับ Authority ของระบบ** โดย SHA อาจมีโจทย์ร่วมกันในเรื่องที่พูดเหมือน ๆ กัน เช่น โรค สงคราม ความเหงา การฆ่าตัวตาย เป็นธีมร่วมกันได้
อ.ปรีดี	**ควรมีการจัดโครงสร้างของการประชาคมที่ชัดเจน** มีการรวมตัวกันของสาขาวิชาต่าง ๆ โดยมีการเลือกขึ้นมาเป็นตัวแทนของอนุ และให้ตัวแทนเข้าไปมีปากเสียงในระบบในฐานะตัวแทน ไม่ใช่ตัวเอง
อ.นัทธนัย	**ภาพรวมประเด็นที่พูดคุยในวง** Outward looking : ประเด็นข้ามชาติ/วัฒนธรรม, ความรู้พื้นฐาน, นำเข้า/ส่งออกความรู้ Inward looking : วัฒนธรรมกระแสรอง, งานสนาม, ประเด็นร่วมสมัย
อ.ชาญณรงค์	**สามารถที่จะมีประเด็นวิจัยที่เข้าไปทำลายกรอบยุทธศาสตร์และแผนในปัจจุบันได้ไหม** เช่น ความเป็นไทยอันหลากหลาย

สรุปการประชุมประชาคมวิจัยเพื่อรับฟังความคิดเห็น (ด้านศิลปกรรมศาสตร์) เกี่ยวกับการปรับแก้ไขแผน ววน. ของประเทศไทยวันที่ 19 พฤศจิกายน 2567 เวลา 13.00-16.30 น.
ห้อง 601 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ในห้องประชุมใหญ่โครงการพัฒนาการวิจัยฯ ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ มหาวิทยาลัยมหิดล ตัวแทนทีมวิจัยสายศิลปกรรมศาสตร์ เห็นตรงกับฝ่ายสังคมศาสตร์และฝ่ายมนุษยศาสตร์ ที่ตั้งคำถามกับการใช้หลักคิดของสายวิทยาศาสตร์มาครอบงานวิจัยของสายอื่น

เมื่อพิจารณาแผนงานวิจัยของ ววน. ซึ่งเป็นนโยบายแบบสั่งการลงมาจากข้างบน (top-down) อย่างละเอียด จะพบปัญหาหลายประการ เช่น การผูกงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์กับบทบาทการพัฒนาประเทศ ซึ่งอาจยากกว่าศาสตร์อื่น และเมื่อต้องขอทุน เรื่องที่ผู้รับทุนต้องพิจารณา เช่น คำนิยาม การเผยแพร่งานวิจัย การสื่อสารต่อสาธารณะ ความเกี่ยวข้องกับ ‘นวัตกรรม’ ตลอดจนเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น ได้องค์ความรู้เท่าไหร่หรือมีบทความเผยแพร่กี่บทความ ที่ไม่สอดคล้องกับวิธีการหาความรู้ทางศิลปกรรมศาสตร์หลายแขนง

นอกจากนี้ แผนงานของ ววน. ยังจำแนกศิลปกรรมศาสตร์เป็นทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ทั้งที่จริงยังมีศิลปะหมวดอื่น ๆ หรือสาขาวิชาที่มักร่วมงานกัน เช่น สถาปัตยกรรม หรือนิเทศศาสตร์ด้วยที่ไม่ถูกเอ่ยถึงในแผน P 17 เมื่อทบทวนแผนงานดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นความไม่สมเหตุสมผลของการจัดกลุ่มสาขาวิชาที่มีธรรมชาติของการแสดงหาความรู้ต่างกันมาก ขณะเดียวกันก็มีมิติที่ต้องหาความรู้และทำงานวิจัยร่วมกัน จึงเป็นที่มาของการประชุมระดมสมองครั้งนี้เพื่อหาข้อเสนอที่สมดุล

อีกปัญหาคือการจำกัดบทบาทและขอบเขตของงานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่พบในแผนงานย่อย N32-N35 ตัวอย่างเช่นการนิยามศิลปะว่าหมายถึงความยั่งยืน ความมีอารยะ หรือความเป็นไทย แต่นิยามเช่นนี้ไม่มีพื้นที่ให้ความหลากหลาย (diversity) วัฒนธรรมป๊อป (pop culture) กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมย่อย หรือกลุ่มคนที่ตกเป็นเบี้ยล่าง (subaltern) ทั้งที่ธรรมชาติของงานศิลปะคือการสะท้อนความคิดและส่งเสียงของคนที่ไร้สิทธิไร้เสียงเหล่านี้สู่สังคม เงื่อนไขขอทุนที่มีอยู่เดิมจึงไม่ได้เห็นคุณค่าของงานศิลปะที่ช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมได้ และยังขาดวิธีวิทยาที่หลากหลาย รวมถึงผูกขาดการให้ทุนที่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมีอำนาจตีความสูง จนทำให้นักวิจัยที่ได้รับทุนส่วนมากคือคนที่ทำวิจัยตามแบบแผนที่ล็อกเอาไว้ (การเลือกอนุรักษ์ความเป็นไทยบางแบบ และกีดกันแบบอื่น) เพียงเพื่อขอผลงานเลื่อนตำแหน่งวิชาการ แต่ไม่ได้วิจัยเพื่อประโยชน์ของสังคม แม้แหล่งทุนต้องการงานวิจัยที่เท่าทันพลวัตของโลก แต่กลับล็อกเกณฑ์เอาไว้ ทำให้โจทย์วิจัยใหม่ ๆ เป็นไปได้ยาก

นันธิดายังเสนอว่า การให้ทุนวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ควรครอบคลุมงานวิจัยพื้นฐานหรือ frontier research ขยายขอบเขตของโจทย์วิจัยให้กว้างกว่าวัฒนธรรมไทยกระแสหลัก รวมถึงตรวจสอบปทัสถานและความรู้ที่ขับเคลื่อนแวดวงศิลปกรรมศาสตร์ ไม่ให้เกิดการผลิตซ้ำงานวิจัยเดิมตามแบบแผน และเน้นงานวิจัยข้ามศาสตร์หรือประยุกต์กรอบคิดจากสาขาอื่น ๆ ด้วย
ส่วนการประชุมโฟกัสกรุ๊ป อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อธิบายจุดประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ว่าเป็นการระดมสมองของนักวิชาการด้านศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อรับฟังข้อควรคำนึงหรือข้อควรระวัง รวมถึงออกแบบข้อเสนอเป็นรูปธรรม ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

ผศ.ดร.ภาวิณี บุญเสริม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวว่า เมื่อต้องขอทุนวิจัยก็ต้องปรับโจทย์วิจัยของตนให้เข้ากับนโยบายของรัฐหรือหน่วยให้ทุนที่ไม่ค่อยยืดหยุ่น หรือสอดคล้องกับความรู้ทางศิลปะ และเห็นด้วยกับข้อเสนอที่ให้พัฒนาองค์ความรู้ หรือการวิจัยด้านทฤษฎี ที่ไม่ต้องตอบโจทย์นโยบายของรัฐบาลอย่างเดียว หรือวิจัยนาฏศิลป์เชิงเปรียบเทียบกับประเทศอื่น โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ใช่โฟกัสแต่นาฏศิลป์ไทย ซึ่งเป็นภาพแทนที่เหมารวมด้วยซ้ำ รวมถึงงานวิจัยต่อยอดที่เปิดโอกาสให้ทำงานกับนักปฏิบัติ ศิลปิน หรือนักวิชาการระดับโลก โดยมีทุนสนับสนุนอย่างเพียงพอ ภาวิณีเห็นว่า keyword ของการให้ทุนวิจัยอาจไม่ใช่คำว่า ไทย หรือศิลปะวัฒนธรรมไทย แต่เป็นคำว่า องค์ความรู้ ซึ่งโอบรับโจทย์วิจัยที่กว้างกว่า ทั้งยังเสนอว่า อาจเพิ่มการพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะเข้าไปในส่วนผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ หรือตัวชี้วัด

กุลธีร์ บรรจุแก้ว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เสนอว่า แม้มหาวิทยาลัยบางแห่งจะได้รับทุนวิจัยพื้นฐาน หรือทุน FF (Fundamental Fund) แต่มักพ่วงมาด้วยเงื่อนไขที่กำหนดให้โจทย์หรือขอบเขตงานวิจัย ต้องยึดติดกับพื้นที่หรือชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยนั้น เช่น ตนที่สอนในอยุธยาเมื่อได้ทุนก็ต้องทำวิจัยเกี่ยวกับอยุธยาหรือ

เขตภาคกลางเท่านั้น ขณะเดียวกัน ทุนที่เปิดให้นักวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ก็มีแต่ทุนวิจัยสร้างสรรค์หรือทุนวิจัยประยุกต์ แต่ไม่มีทุนวิจัยพื้นฐาน (basic research) เลย

แพรวา รุจิณรงค์ วิทยาลัยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เห็นตรงกันว่า ทุนวิจัยความรู้พื้นฐานด้านแฟชั่นหรือสิ่งทอ (textile) ไม่มีเลย มีแต่ทุนวิจัยสร้างสรรค์ที่ให้ผลิตชิ้นงานที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ ยิ่งกว่านั้น ทุนที่มีก็มักเน้นแต่งานที่จับต้องได้ แต่ไม่สนมรดกทางภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ (intangible heritage) แถมยังไม่สนับสนุนวัฒนธรรมป๊อปหรือแฟชั่นสตรีท ทั้งที่แบรนด์ระดับโลกที่ไปไกลกันแล้วก็โตได้เพราะการรับทุนพื้นฐานก่อนทั้งนั้น

อ.ดร.นที มณฑลวิทย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เสนอปัญหาของการยึดโยงทุนวิจัยกับพื้นที่ และยกตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับวิดีโอเกมและอวตารบนโลกดิจิทัลที่เก็บข้อมูลผ่านแบบฟอร์มออนไลน์ ซึ่งเป็นไปได้ยากที่ผู้ให้ข้อมูลจะอยู่ในพื้นที่เดียวกับผู้รับทุน พร้อมตั้งคำถามว่า งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์อาจไม่ได้รับใช้แค่ท้องถิ่น แต่รับใช้มวลมนุษย์ นอกจากนี้ เงื่อนไขการให้ทุนที่แยกงานวิจัยเป็นกล่องแข็ง ๆ อาจเป็นอุปสรรคการขอทุนของสายศิลปะ ซึ่งมักทำงานข้ามศาสตร์และเป็นสหวิทยาการอยู่แล้ว การใช้เงื่อนไขและตัวชี้วัดแบบวิทยาศาสตร์จึงแคบเกินไปจนอาจทำให้งานที่เรียกว่า frontier research ซึ่งเสนอมุมมองหรือวิธีวิทยาแบบใหม่ขอทุนไม่ได้เลย นทีเห็นว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ได้รับทุนอยู่ตอนนี้มักเป็นการลงพื้นที่ไปผลิตสินค้าออกมาสักชิ้นหนึ่ง แล้วเขียนเล่มวิจัยราวกับเป็นคู่มือ (manual) การทำงานศิลปะชิ้นนั้น โดยที่ชาวบ้านในชุมชนก็ไม่ได้รับประโยชน์ และตั้งคำถามว่า เงื่อนไขการให้ทุนแบบนี้ต้องการสร้างงานวิจัยหรือผลิตสินค้ากันแน่สุดท้าย นทียังตั้งข้อสังเกตว่า เนื่องจากแต่ละสาขามีวิธีสร้างความรู้ต่างกัน เช่น ศิลปะบางสายอาจผลิตงานวิจัยผ่านการจัดนิทรรศการ (exhibition) แต่ไม่ถนัดเขียนเล่มวิจัย ซึ่งจำเป็นต้องส่งหากได้รับทุน

นันธิดาเสริมว่า ทุนวิจัยพื้นฐานไม่ใช่ไม่มีพื้นที่ในแผนของ ววน. แต่กระจายในหลายหมวด และผู้ขอรับทุนสายศิลปะอาจต้องแข่งกับสายวิทยาศาสตร์ ซึ่งบางเรื่องเขาก็ถนัดกว่า เช่น สุขภาวะ และถึงแม้ทุน FF ของ สกสว. อาจให้อิสระแก่มหาวิทยาลัยในการบริหารจัดการทุนก็จริง แต่มหาวิทยาลัยบางแห่งก็พยายามยึดโยงกับยุทธศาสตร์ชาติและกำหนดโจทย์วิจัยที่แข็งทื่อ

ผศ.ดร.ชัยวัฒน์ สุวรรณอ่อน คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แผนงานของ ววน. ที่มีอยู่พยายามจัดลำดับงานวิจัยเป็นขั้นบันได (hierarchy) คือ งานวิจัยพื้นฐาน งานพัฒนาบุคลากร งานวิจัยสร้างสรรค์ (ชิ้นงาน) แล้วก็งานวิจัยที่ต่อยอดไปเป็นเศรษฐกิจ แต่ยังเห็นความเชื่อมโยงไม่ชัด จึงเสนอให้ร่างข้อเสนอที่ชัดเจนขึ้นเพื่อความสะดวกของผู้ขอทุนด้านศิลปกรรมศาสตร์

ผู้เข้าร่วมประชุมยังตั้งคำถามถึงตัวชี้วัดเชิงคุณภาพที่มองแต่ตัวเลข โดยให้เหตุผลว่า แม้งานศิลปะทุกชิ้นจะมีคุณค่า แต่ก็ใช้ระยะเวลานานกว่าจะเห็นผล แล้วผู้ให้ทุนจะรอดูคุณค่าเชิงศิลปะงอกงามหรือไม่ และรอได้นานแค่ไหน ด้าน ผศ.ภาคภูมิ เตี๋ยวงษ์สุวรรณ วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ฝากคำถามถึงหน่วยให้ทุนว่านิยามบางอย่างก็แช่แข็งความเป็นศิลปะ เช่น คำว่า สุนทรียศาสตร์ ซึ่งไม่ชัดว่าคืออะไรแน่ ฝ่ายให้ทุนอาจมองว่า ศิลปะต้องจรรโลงใจอย่างเดียว แต่ละเลยกลุ่มคนที่รักศิลปะแบบจริงจัง เคร่งเครียด หรือหม่นหมอง ซึ่งมีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์เช่นกัน

ผศ.ดร.พรรณศักดิ์ สุขี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เสนอว่า งานวิจัยแนวหน้าหรือ frontier research ไม่ใช่งานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับสูง แต่คืองานที่นับรวมสามัญชนเข้ามา (include) หรือก็คืองานวิจัยที่คำนึงว่าคนทุกเพศทุกวัยต้องเข้าถึงศิลปะได้ และเสนอว่า ประเทศไทยยังขาดกระบวนการสอนศิลปะพื้นฐาน (pedagogy) ซึ่งไม่ใช่แค่นักเรียนหรือนักศึกษา แต่หมายถึงการปลูกฝังให้คนทุกอายุขัยเสพและเข้าถึงงานศิลปะ พร้อมยกตัวอย่างคณะกรรมการ Soft power หรือ THACCA ของรัฐบาลที่มุ่งหวังแต่มูลค่าทางเศรษฐกิจจากงานศิลปะ แต่ไม่สนใจปลูกฝังระบบคุณค่าหรือรสนิยมศิลปะของผู้คนเลย ข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมก็คือการสนับสนุนงานวิจัยพื้นฐานที่สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังในระยะยาว มองแค่ระยะสั้นไม่ได้ ที่สำคัญ งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์อาจใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณอย่างเดียวไม่ได้ เพราะเกี่ยวพันกับระบบคุณค่า อารมณ์ ความรู้สึก หรือผัสสะ และตั้งคำถามว่า หากวัดกันแค่ปริมาณ ก็ไม่ต่างจากการมองว่าศิลปะเป็นสินค้าที่ขายได้มากหรือน้อยเท่านั้น แต่ละเลยความหลากหลายทางศิลปะไป

สรุปการสัมภาษณ์ ดร.อาร์ม ตั้งนิรันดร
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 28 พฤศจิกายน 2567 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

5. ดร.อาร์ม ตั้งนิรันดร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9. อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11. นายอาทิตย์ ภูบุญคง นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
12. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง ผู้ประสานงานโครงการ

อาจารย์อาร์ม

ผมทำงานในฐานะบอร์ด จึงอยากเล่าในมุมมองของบอร์ดมากกว่า และอยากแลกเปลี่ยนด้วย โดยผมกังวลเรื่องการที่ระบบการวิจัยที่เป็นอยู่ได้เน้นเรื่องวิทยาศาสตร์เหมือนกัน และกังวลแนวโน้มที่ว่างานวิจัยต้องตอบโจทย์ที่แตกต่างจากงานสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ความเป็นมาของการทำงานใน สกสว.

มาจากกระบวนการสรรหา มีกลุ่มคนที่เสนอชื่อ จากนั้นเขาก็พิจารณาประวัติ ต่อมาจัดทำรายชื่อเพื่อเสนอรัฐมนตรี และรัฐมนตรีก็เลือกรายชื่อ ทั้งนี้ ตอนติดต่อมา ประธานกรรมการสรรหาได้ชี้แจ้งว่า การสรรหารอบนี้มีเป้าหมายคือ ให้กรรมการมีที่มาจากศาสตร์ที่กว้างขวาง ผมเรียนนิติศาสตร์ แต่ก็ทำเรื่องจีนศึกษา และผมก็สนใจกว้างขวาง รวมถึงกรรมการอยากได้คนรุ่นใหม่ มุมมองใหม่ จากนั้น รัฐมนตรีก็เลือก จากบัญชีที่กรรมการสรรหาเสนอ ซึ่งมีประกาศในอินเตอร์เน็ต

ใน กสว. มีกี่คน

กสว. ประกอบด้วยส่วนที่เป็น ผู้ทรงฯ กับตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งนี้ เขาจะมีสัดส่วน คือ กรรมการโดยตำแหน่งจะมาจากสภาพัฒน์ สำนักงบประมาณ กรมบัญชีกลาง กรรมการผู้ทรงมาจากด้านวิทยาศาสตร์ 2 คน สังคมศาสตร์ 1 คน มนุษศาสตร์ 1 คน ผู้แทนที่ไม่ได้สังกัดกระทรวง อว. คือ อาจารย์สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ นี่คือองค์ประกอบเบื้องต้น ทั้งนี้ สามารถดูประกาศได้เพิ่มเติม กรณีอ.สมเกียรตินั้นมาจากการเลือกตั้งของหน่วยงานที่ไม่ใช่ อว. และหน่วยงาน อว. โดยมีวาระการทำงานมี 4 ปี

ผู้ทรงฯ มีตัวแทนนอกอว. ด้วย?

อันนี้เรียกว่า กรรมการที่เป็นตัวแทนหน่วยงานในระบบวิจัย 1 ท่าน ที่สังกัด อว. และที่ไม่สังกัด อว.คือ อาจารย์สมเกียรติ ทั้งนี้ อาจารย์สมเกียรติก็มีความถนัดหลากหลาย เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ โดยอาจารย์จบปริญญาเอกด้านวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ ขณะที่อาจารย์สาโรช ศึกษาซินโครตรอน

หน้าที่สำคัญของอาจารย์อาร์มในปัจจุบัน

ทำหน้าที่เป็นกรรมการบอร์ดนี้ อีกทั้งยังเป็นประธานอนุกรรมการกฎหมาย กรรมการในชุดอนุกรรมการแผน อนุกรรมการพัฒนาระบบ กรรมการอำนวยการซึ่งมีอนุกรรมการเรื่องการสื่อสาร องค์กรผมไปช่วยด้วย ในส่วนหน้าที่ในอนุของ กสว. อยู่ในชุดกฎหมาย แผน และพัฒนาระบบ

ส่วนไหนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยมากที่สุด?

ชุดแผนเป็นคนกลั่นกลอง ส่วนเรื่องพัฒนาระบบคือเรื่องคิดไปข้างหน้าซึ่งเป็นการปฏิรูปกลไก ชุดที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบคือชุดแผน

กรรมการที่ดูแผน ววน. เขาตัดสินใจเรื่องตัวชี้วัด ฯลฯ เขาพูดเรื่องอะไรบ้างในที่ประชุม?

กรรมการให้ความสำคัญหลายเรื่อง ได้แก่ เรื่อง Accountability เงินทุนต้องตรวจสอบได้ เมื่อเราต้องไปชี้แจงงบประมาณต้องชี้ว่าเงินได้สร้างรูปธรรมอะไร แต่เราก็ต้องชี้แจงเหมือนกัน เพราะบางท่านไม่คุ้นเคยกับงานสังคมศาสตร์ เช่น ในมิติของ สส. เขาก็สนใจเรื่อง Apply เราได้ผลอะไรที่เป็นรูปธรรม เช่น การสร้างงานใหม่ การสร้างนักวิจัย ไอเอ ฯลฯ เขามักถามว่า วิจัยช่วยประเทศชาติอย่างไร ดังนั้น กรรมการในการอภิปรายจะพูดเป็นประเด็นหลัก ว่าเราตอบเขาได้ไหมว่ามันมีผลกระทบอย่างไร ที่ผ่านมาเราพูดแบบกระจัดกระจาย ไม่ได้ชี้ให้เห็นภาพของผลกระทบ

ประเด็นที่สองคือ เรื่อง fragmentation คือ ที่ผ่านมาระบบต้องการแก้ปัญหาเรื่องความไร้เอกภาพ เพื่อทำให้เห็นชัดเจนว่าเกิดผลกระทบอย่างไร

ประเด็นที่สาม เป็นเรื่องที่มีเสียงมากขึ้น แต่ไม่ได้มีการผลักดันรูปธรรมคือ เสียงจากสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และงานวิจัยพื้นฐาน กล่าวคือ งานเหล่านี้ตกต่ำลงอย่างมาก เราจึงตั้งคำถามเกี่ยวกับงบประมาณด้านนี้

ประเด็นที่สี่ การพูดเรื่องประสิทธิภาพของ PMU เช่น วช. ก็มีปัญหาการจัดสรรทุน และปัญหาความเป็นระบบราชการ แต่เราก็พูดยากเพราะเราไม่ได้มีอำนาจเหนือ วช. ทั้งนี้ เรามักอธิบายให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ได้เงินไป มักเป็นมุมมองของพื้นที่ว่าจะเอาเงินไปใช้อะไร คือ FF ไม่ได้มีข้อกำหนดว่าจะให้เขาทำอะไร บางมหาวิทยาก็เอาเงินไปทำงานวิจัย SF เราไม่สามารถที่จะสั่งการอะไรได้ รวมถึงมหาวิทยาลัยก็มองว่าทุนวิจัยที่ได้มาจากงบประมาณของรัฐ เขาไม่ได้มองว่า สกสว. เป็นเจ้าของเงิน

กล่าวคือ งานที่เราส่งเสียงไปก็เลยตกหายไป โดยมีที่มาจากสองส่วน ได้แก่ หนึ่ง งานพื้นฐานไม่ได้ปรากฏและขอไม่ได้เพราะขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยว่าให้ความสำคัญกับเรื่องอะไร และสอง เขาบอกว่างบประมาณด้านสังคมมีมากกว่าเดิม ปัญหาอยู่ที่ PMU หรือเปล่า เพราะในอดีต สกว คือคนให้ทุน สกว. ระบบเก่า งานสังคมศาสตร์ก็มี แต่ระบบใหม่มีผู้ให้ทุนมากขึ้นกว่าเดิม เช่น กรณีของ วช. ก็มีผู้ทรงฯ หลายท่านและมีความเป็นระบบราชการค่อนข้างมาก ดังนั้น เขามองว่าเป็นปัญหาการให้ทุนหรือเปล่า

อีกประเด็นคอื ความคิดของคนในระบบวิจัยเขามองว่า ทำอะไรก็ต้องตอบโจทย์ เช่น วช. ให้ทุนก็จะเป็นเรื่องที่จับต้องได้ ดังนั้น นี่คือปัญหาที่คุยกัน ในแง่นี้ เราจึงคุยกันเรื่องการจัดตั้ง PMU ใหม่ เช่น PMU ด้านนโยบายสาธารณะเป็นพิเศษ ที่สามารถให้ทุนเรื่องนโยบายสาธารณะ และ PMU ที่ทำงานด้านสังคมศาสตร์

ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติ ไม่ใช่อำนาจของ กสว. เพราะเราต้องเสนอไปที่ สภานโยบาย จากนั้นถึงจากมีรูปธรรมลงมาได้

เหล่านี้คือเรื่องที่เราอภิปรายกัน ณ ปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีเรื่องการใช้เงินให้ตรงตามเป้าหมาย เช่น SF ไม่ควรเอาไปซื้ออุปกรณ์ แต่ละอันต้องใช้ให้มันถูกตามวัตถุประสงค์ของวิธีการให้ทุน

บางมหาวิทยาลัยนำ FF ไปทำ SF เรามีมาตรการแก้ไขปัญหานี้ไหม?

ผมคิดว่าโดยระบบไม่มี ไม่มีความเข้าใจที่ชัดเจนว่าเป็นเงินของใคร เขาไม่เข้าใจว่า สกสว.เป็นเจ้าของเงิน มหาวิทยาลัยเข้าใจว่ารับเงินมาจากรัฐบาล มหาวิทยลัยมองว่าเป็นเงินที่ตนได้มาแต่ไหนแต่ไร ขณะที่ สกสว. ก็ไม่ได้มีอำนาจมากต่อ PMU

ดังนั้น ข้อต่อต่าง ๆ จึงมีปัญหา แม้เงินจะมาจากเรา แต่เราไม่มีอำนาจไปสั่ง PMU ได้ ในแง่นี้ ตรรกะในการออกแบบระบบคือ คนทำแผนก็อีกคน คนให้ทุนก็อีกคน ดังนั้น ทั้งมหาวิทยาลัยและ PMU ไม่ได้มองว่าเขาคือลูกน้องเรา ทั้งนี้ PMU ยังมองว่าเราเป็นคนเขียนแผน แต่มหาวิทยาลัยไม่ได้มีความคิดนี้ การสื่อสาร สกสว. ก็ไม่ได้มีความชัดเจนว่าอะไรคือขอบเขตที่จะชี้แจงต่อมหาวิทยาลัย

ในส่วนของการให้ทุนผ่าน PMU เราไม่ได้สั่งเขา เราทำได้มากที่สุดคือการสื่อสาร ให้ผู้ให้ทุนเข้ามาในกระบวนการ เช่น เรื่องสังคมศาสตร์ สกสว. ก็ชวน วช. ให้เข้ามา แต่เขาก็ไม่ใช่หน่วยงานภายใต้เรา ทั้งนี้ PMU ก็มีหลายแห่ง คนออกแบบระบบมองว่าหากมีผู้ให้ทุนเดียว จะเกิดปัญหารวมศูนย์ เขาจึงตั้งผู้ให้ทุนอื่น แต่มันนำมาซึ่งการกระจัดกระจาย

การจัดสรรทุนปัจจุบันประกอบด้วย 3 ระดับ

1. สภานโยบายเป็นคนทำแผน
2. สกสว. คือ Budget allocation
3. Granting agency ซึ่งประกอบด้วยหลายส่วน

ทั้งนี้ สภานโยบาย กับ สกสว. ควรรวมกันหรือไม่ เพราะ สภานโยบายก็ไม่ค่อยเคลื่อนไหวเท่าไหร่

สภานโยบายมีอำนาจรวมศูนย์ โดยโครงสร้างแบบนี้ดีไหม?

หลายคนมองว่าสภานโยบายกับสกสว. ควรรวมกันได้ ประเด็นนี้ก็มีการพูดคุย แต่เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนกฎหมายใหม่ ในปัจจุบัน สภานโยบายไม่ได้ทำแผนอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน คนที่ทำทั้งหมดคือ สกสว. แต่หลายเรื่อง สกสว. ไม่ได้มีอำนาจ เพราะเป็นอำนาจของสภานโยบาย เช่น การรื้อโครงสร้าง PMU นั้น สกสว. ไม่ได้มีอำนาจ เราทำได้แค่เพียงเสนอไปยังสภานโยบาย

เรื่องการปรับ PMU ใหม่ เป็นของสภานโยบาย เราไม่ได้สั่ง PMU เช่น เรามีแนวคิดว่าให้ วช. จัดสรรทุนใหม่ เราก็ไม่มีอำนาจ ทำให้ได้แค่บ่น ปัญหาคือการให้ทุนของ วช. เป็นหน่วยงานราชการมาก จึงมองว่า การออกแบบระบบ เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าการจัดระบบใหม่ เราจะให้ใครไปทำอะไร

ก่อนที่ผมจะมาทำงาน สกสว. ผมแปลกใจ ในอดีตคนที่วางแผนคือ วช. คนที่จัดสรรทุนคือ สกว. แต่ขณะนั้น สกว. ก็มีเงินไม่มาก สมัยเดิม วช. เป็นหน่วยราชการแต่มีการเริ่มต้นว่าพวกเขาอยากทำแผนวิจัย แต่คนที่ทำเรื่องการให้ทุนได้ดีคือ สกว. แต่พอเปลี่ยนระบบ สกว. กลับมาทำแผน แต่คนให้ทุนก็ไปตั้ง PMU ใหม่ขึ้นมา

ต่อมา วช. ไม่ได้ทำแผน แต่เปลี่ยนมาเป็นผู้ให้ทุน ผมมองว่ามันแปลกดี เปลี่ยนหน้าที่กัน แต่ความเข้าใจผมคือ คนเชื่อมั่นกับ สกว. สูง เขาจึงมองว่า สกว. จะทำหน้าที่นี้ได้ดีกว่าระบบราชการ จึงเป็นที่มาของโครงสร้างปัจจุบัน

เรื่องพวกนี้คงมีการเมืองข้างใน คือ เหตุผลหลักคือความเชื่อมั่นต่อ สกสว. สูงกว่า วช. แต่ไหนแต่ไร ผมมองว่า พอเปลี่ยนระบบใหม่ มันมีลักษณะของการ Consolidation และ Centralization เขามองว่า สกสว. จะเป็นหน่วยงานสำคัญ เพราะเงินอยู่ที่นี้ที่เดียว การทำแผนจึงเป็นหน้าที่สำคัญ เขาไม่ไว้ใจศักยภาพของ วช. จึงขอให้ สกว. ทำหน้าที่นี้คือ Budget allocation จากนั้นจึงมีการตั้ง PMU มาเป็นผู้จัดสรรทุน

วช. ก็มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานจึงยุบยาก และเป็นหน่วยงานราชการ พวกเขามีอิสระพอสมควร การที่ วช. มีงบประมาณจัดสรรทุน จึงขึ้นอยู่กับคนสนใจของ วช. เอง หน่วยงานให้ทุนที่อยู่ภายใต้รัฐก็คือ วช. ดังนั้น จึงจำเป็นที่ยังต้องคง วช. ไว้ กล่าวคือ หากดูงบประมาณจะพบว่า เงินไม่น้อย และเงินด้านสังคมศาสตร์ก็ไม่ได้น้อยลง

แผน ววน. มีข้อจำกัดที่ไม่สอดคล้องกับสังคมศาสตร์ อ.มีข้อสังเกตอย่างไรบ้าง

คนทำแผนไม่เข้าใจมุมมองทางวิชาการ แต่ผมก็มองว่าเขาทำแผนในภาพใหญ่ที่เน้นเรื่อง Accountability กล่าวคือ เราจะตอบได้อย่างไรว่าเงินถูกใช้ประโยชน์ เพราะไม่ว่าจะพรรคไหน เขาไม่ถามเรื่องวิชาการ เขาจะถามว่างบประมาณนี้เกิดผลอะไร ดังนั้น คนที่ตอบก็จะตอบว่างานวิจัยสร้างมูลค่า จึงเป็นที่มาของการปฏิรูประบบปัจจุบัน เรื่องที่ 2 คือ Fragmentation เราควรทำเรื่องใหญ่เรื่องยากให้เกิดผล ไม่กระจัดกระจาย และสามคือ เรื่องเกิดผล

แม้จะมีทุน FF แต่มหาวิทยาลัยก็มีแนวคิดว่างานวิจัยจะสร้างมูลค่าเท่าไหร่ จะเอาไปทำอะไร มันเป็น One size fits all ผมเห็นด้วยว่า ไม่ใช่ทุกอย่างจะเป็นแบบนี้ แต่ไม่จริงที่ว่าเราไม่ส่งเสริม Basic research เพราะมันอยู่ใน FF จึงมองว่าปัญหาอยู่ที่การจัดสรรทุนในระดับมหาวิทยาลัย ปัญหามาจากตรรกะนี้ ผมคิดว่าที่เป็นปัญหาคือ One size fits all

ปัญหา one size fits all นั้น บอร์ดที่ดูเรื่องแผนเขาจะปรับให้มันสอดรับต่องานวิจัยด้านสังคมมากขึ้นหรือไม่?

การตอบสนองของกรรมการต่อประเด็นนี้ คือ การชี้แจงว่า หนึ่งไม่จริงที่เราไม่ให้ความสำคัญกับสังคมศาสตร์ แต่ประเด็นที่สองคือ กรรมการยังมองว่างานสังคมศาสตร์ต้องตอบสนองเศรษฐกิจ งานสังคมศาสตร์ มนุษศาสตร์ ยังจำเป็น แต่เขาเน้นการแก้ปัญหา อันนี้คือความเข้าใจของระบบนี้คือ เขามองว่า SF ต้องมีสังคมศาสตร์ แต่ยังคงเป็นสังคมศาสตร์ที่ตอบโจทย์การแก้ปัญหาของเขา แต่งานวิจัยของทีมเราจะตอบอย่างไรก็โครงสร้างปัจจุบัน

อาจารย์ยุกติ

เข้าใจมากขึ้นว่า หลักคิดเบื้องหลังของมัน เราไม่ได้เห็นภาพรวม พอฟังก็เข้าใจมากขึ้น คำถามคือ มีวิธีหรือไม่ การแยกทุนเป็นสองส่วนคือ SF เน้นการวิจัยเชิงตอบโจทย์นโยบาย FF เน้นงานวิจัยพื้นฐาน หน่วยงานที่ให้ทุนก็คือมหาวิทยาลัย

ทุน FF ฝ่ายแผน สกสว. ก็ทำแผนด้วย คำถามคือ สกสว. มีข้อมูลหรือไม่ว่า FF มีความหมายว่า Basic research มากน้อยแค่ไหน?

อีกคำถามคือ SF มีทางไหมจะทำให้ Basic research เป็น Strategy ด้วย คือ งานวิจัยพื้นฐานก็เป็นยุทธศาสตร์ของชาติได้เหมือนกัน คือ การสร้างความรู้พื้นฐานให้ประชาชนที่มีความรู้ที่แข็งแกร่ง คือ เราจะตรวจสอบ FF ได้แค่ไหน

อาจารย์อาร์ม

คนในระบบเขามีความคิดชัดเจนว่าอะไรคือ SF คือ ต้องตอบโจทย์ มีผลกระทบ เขารู้ว่างานวิจัยพื้นฐานไม่ใช่อันนี้ แต่ FF กลับไม่ได้เข้าใจร่วมกัน หากเราวิพากษ์คำตอบจะมาประมาณแบบนี้ แต่ผมคิดว่า เขาไม่ได้มีความเข้าใจร่วมกันว่า FF ต้องทำ Basic research อย่างเดียว แต่ยังเป็นการเสริมความแข็งแกร่งให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ผมอยากตอบว่า เขาไม่ได้มีแนวคิดว่า FF คือ Basic research ทั้งนี้ แนวคิดของมหาวิทยลัยยิ่งไม่เข้าใจว่า FF ต้องนำไปทำอะไร และขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละมหาวิทยาลัย โดยเขาเน้นสองเรื่องคือ หนึ่งตอบสนองนโยบาย และสองคือขยับการจัดลำดับ (ranking)

ในทางนิติศาสตร์ก็มองว่าไม่มีที่ คือ ไม่สามารถขอ SF ได้ และพอจะขอทุนจุฬาฯ เดิม ก็ตีพิมพ์ Scopus ไม่ได้ ดังนั้น นิติศาสตร์ก็จะของบหน่วยงานรัฐ ผมไม่แน่ใจว่า ศาสตร์อื่น ๆ รู้สึกตกหล่นหรือไม่ ผมคิดว่า เขาไม่เข้าใจใด ๆ ว่า FF คืออะไร เขาเข้าใจแต่ว่า FF คือเงินที่ให้มหาวิทยาลัยนำไปตอบสนองต่อเป้าหมายของมหาวิทยาลัย จึงเสนอว่า เราต้องแก้ปัญหานี้หน่อยไหม แต่เขาก็แจ้งว่า อาจารย์ขึ้นตรงต่อมหาวิทยาลัย

อาจารย์กานต์วิรุช

สาขาที่ตกหล่นจากการให้ทุนคือ สายวรรณกรรม วรรณคดี จะขอทุน SF ก็ไม่รู้จะตอบโจทย์ด้านไหน จะขอ FF ก็มีเงื่อนไขตีพิมพ์ ดังนั้น งานที่ได้ทุน FF ก็คืองานพื้นฐานที่ต้องไปประยุกต์กับงานอื่น ๆ

อ.อาร์ม

ดังนั้น เราต้องคิดว่าเราจะนำเสนอวิธีอย่างไร เช่น 1. นิยาม SF ให้กว้างขึ้น เพื่อชี้ว่า SF มีช่องที่เป็นงานพื้นฐาน เช่น คณะโบราณคดี เขาต้องจัดท่องเที่ยวและพัฒนาชุมชน ดังนั้น ทำยังไงจะนิยาม SF ให้มีกล่องเพิ่มขึ้น ที่ครอบคลุม Basic research

รวมถึงใน FF ต้องมีนโยบายชัดเจนว่า ไม่ใช่การสร้างผลที่เป็นรูปธรรม แต่เรื่องนี้ก็มีการถกเถียงเพราะเราจะสั่งมหาวิทยาลัยได้มากน้อยแค่ไหน เพราะมหาวิทยาลัยมองว่าเขาได้เงินมาจากรัฐ เราจะไปจัดการเขาได้อย่างไร ดังนั้น เราอาจต้องมีแนวทางที่กำหนดไว้ได้ คือ FF ต้องมีเป้ามากกว่านี้ ดังนั้น เราต้องไปสัมภาษณ์ระดับเจ้าหน้าที่ เพราะบางทีเขาอาจให้มุมมองใหม่ เช่น เราไม่ได้กำหนดว่า มหาวิทยาลัยต้องไปตีพิมพ์ กล่าวอีกแบบคือ ที่เราวิพากษ์เขานั้น มันมีช่องให้ไป เพราะ สกสว. ไม่ได้ล็อคไว้แบบนี้

อ.ยุกติ

สกสว. ก็ขีดเส้นอำนาจของตัวเองอย่างชัดเจน เราไม่เข้าใจว่าเราจะแข่งทำการจัดลำดับไปเพื่ออะไร เพราะเราไม่ได้ขึ้นสูงสุดอยู่แล้ว

คนที่คุมมหาวิทยาลัยทั้งหมดคือ กระทรวง อว. และ ววน. ก็อยู่ใต้กระทรวง อว. โดย กระทรวง อว. ได้วางกรอบระเบียบทางวิชาการไว้กว้างกว่า มหาวิทยาลัยไปจัดการกันเอง มหาวิทยาลัยบางแห่งก็เข้มงวดเกินกว่าเหตุ แต่ขณะเดียวกัน กระทรวง อว. ก็ไม่อยากไปยุ่งกับมหาวิทยาลัย

ที่น่าสนใจที่พูดถึงคือ หากเรายึดตรรกะที่ว่า สกสว. ได้ทุน Basic research แต่พอนโยบายและโครงสร้างเปลี่ยน ได้เกิดสิ่งที่หล่นหาย จึงเป็นการสูญเสียในอีกลักษณะ

ดังนั้น เรามีทางที่จะวัดข้อเท็จจริงตรงนี้ได้อย่างไร และ สิ่งที่ตกหล่นไปมีทางที่จะวัด เพื่อนำไปโน้มน้าวอย่างไร และสองมีแนวทางอะไรไหมที่จะสร้างกลไกอะไรเพื่อไปช้อนสิ่งเหล่านี้กลับมา

อ.อาร์ม

สิ่งแรก ไม่แน่ใจว่ามีสถิติอะไรไหม แต่ที่มองคือ การจัดสรรทุนของ วช. เราควรดูว่า วช. จัดสรรทุนอย่างไร และตกหล่นมากน้อยเพียงใด ดังนั้น เราต้องดู วช. ในฐานะ PMU หลักที่ดูแลเรื่องสังคมศาสตร์

สองคือ กรรมการมองไปทิศทางการตั้ง PMU ใหม่ แต่ยังไม่มีการขับเคลื่อน เพื่อมาทำเรื่องที่ตกหล่น เช่น PMU เรื่องสังคมศาสตร์และนโยบายสาธารณะ ทั้งนี้ ข้อเสนอนี้ต้องไปที่ สภานโยบาย

เราจะแบ่งอำนาจกับ วช. อย่างไร เราก็มีข้อเสนอเช่น วช. ควรจะยุบหรือไม่ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ผมคิดว่าต้องคุยกันว่าจะจัดอย่างไร ผมเคยเสนอว่า เราปฏิรูป วช. ได้หรือไม่ การเมืองไทยแปลกคือ เรามักแก้ปัญหาด้วยการตั้งอันใหม่ โดยให้อันใหม่ทำให้ดีกว่าอันเก่า คำถามต่อมาคือ เราจะปฏิรูป วช. อย่างไร วช. มีการให้ทุนคล้ายคลึงกับ สกว. เก่า ทั้งนี้ วช. ก็ยังคงมีความเป็นระบบราชการ การปฏิรูป วช. ต้องใช้เจตจำนงทางการเมือง

อ.ยุกติ

จากข้อเสนอในงานวิจัยของพวกเรา เราอยากให้มีทุนโดยเฉพาะสำหรับพวกเรา โดยแยกออกมาต่างหาก คล้ายกับที่อ. อาร์ม ได้เสนอให้มีหน่วยงานใหม่ อันนี้จะไปด้วยกันได้ไหม?

อ.อาร์ม

ผมคิดว่าไปด้วยกันได้ แต่เราก็ต้องคิดว่า PMU ใหม่ จะทำอะไรและแบบไหนเพื่อให้แตกต่างจาก วช. หลายคนกังวลเรื่องนี้ว่างานเราหายไป ตอนนี้มาถึงจุดที่พูดถึงแนวคิดการตั้ง PMU ใหม่ แต่ยังไม่ได้ลงลึกว่าจะมีอะไรบ้าง แต่ละอันจะมีหน้าที่อย่างไร และเราจะไปแบ่งอำนาจกับอันเดิมอย่างไร กระบวนการที่จะเกิดต้องทำยังไง ทั้งนี้ ผมคิดว่าเป็นไปได้ เพรางานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ไม่ได้ใช้เงินเยอะ ผมคิดว่าเป็นไปได้ เพื่อให้ไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง แต่เราต้องอธิบายวิธีการว่าจะทำอย่างไร

อาจารย์คาดหวังให้ SAT ไปเคลื่อนไหวตรงไหน?

SAT มาก่อนผม ดังนั้น ไม่แน่ใจว่า ความมุ่งหมายของเขาต้องการอะไรจากอาจารย์ แต่หากถามผม หากอาจารย์มีข้อเสนออะไรที่มาจากการวิจัย ผมคิดว่ามันก็ช่วยให้ผมกับอาจารย์ปังปอนด์นำไปเสนอได้ เพื่อนำไปขับเคลื่อนได้

ในมุมผม ผมก็อยากได้อะไรที่เป็นรูปธรรมและรายละเอียดมากขึ้นหน่อย เช่น เรื่องของการตั้ง PMU ก็ควรมีรายละเอียดการทำงานเพื่อให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น รวมถึง กระบวนการการตั้ง กสว. ควรเสนอไปที่สภานโยบาย ก็จะทำให้เห็นชัดเจนขึ้นว่าคนจะไปทำอะไรต่อ อะไรควรต้องทำ อยากให้เห็นรายละเอียด และตัวอย่างที่จับต้องได้ เขาก็จะเห็นรายละเอียด ไม่อย่างงั้น ก็จะไม่ไปไหน เพราะไม่มีคนคิดรายละเอียดให้

งานที่หายไป เช่น ในอดีต สกว. โดดเด่นเรื่องเหล่านี้ แต่ปัจจุบันงานแบบเดิมหายไปเลย ดังนั้น หากเราระบุและจัดกลุ่มก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น ในตอนเขียนรายงาน ก็ไม่อยากให้อ้างชื่อผม

อยากแนะนำดังนี้

1. ความเข้าใจของผม ผมเป็นคนนอก ผมไม่ได้คุ้นเคยกับระบบมาก่อน ผมเป็นนักวิจัยเด็ก ผมไม่ได้มีประสบการณ์การขอทุนจากวงการนี้ ผมไม่ได้เข้ามาก่อน และตอนที่เขาทาบทามเขาต้องการคนรุ่นใหม่และมีความรู้หลายศาสตร์ ดังนั้น สิ่งที่เล่าให้ฟังคือ ความเข้าใจของผมหลังจากที่ได้เข้ามาในระบบ ดังนั้น จึงอาจนำข้อมูลนี้ไปเทียบกับแหล่งข้อมูลอื่น
2. อยากให้ลองคุยกับอาจารย์ปังปอนด์ซึ่งเป็นด้านสังคมศาสตร์ และอาจารย์ได้อยู่ในวงการมากกว่า คุ้นเคยมากกว่า หากอาจารย์ปังปอนด์เห็นด้วย ก็อาจจะเชื่อมกันได้
3. ตอนนี้ สกสว. ได้เปลี่ยนผู้บริหารชุดใหม่ รอง ผอ. มีทั้งหมด 5 คน ผมเห็นว่าไม่น่าจะมีรอง ผอ. ที่มาจากสายสังคมศาสตร์ อันนี้คือข้อกังวล เพราะในอาจารย์ปังทมาจากสายสังคมศาสตร์ แต่ชุดใหม่นี้ไม่แน่ใจ ดังนั้น ไม่แน่ใจว่าจะมีช่องว่างมากขึ้นไหม แต่จากการแถลงนโยบายของ ผอ. ท่านใหม่ ผมได้ชูเรื่องสังคมศาสตร์ พบคำตอบว่า นโยบายของ ผอ. จะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังแน่นอน ดังนั้น หากทีมเราสามารถลองนัดหรือพูดคุยกับทีมผู้บริหารชุดใหม่ ก็อาจจะเป็นประโยชน์

ตอนคุยกับ วช. อาจลองถามเขาดู เพราะ มีคำวิจารณ์เยอะเกี่ยวกับคุณภาพการให้ทุนของเขา

เขาให้เราทำแผนเรื่องการพัฒนานักวิจัยด้วย อ.อาร์ม ได้มีข้อคิดเห็นนี้อย่างไรบ้าง?

เราพูดถึงเรื่องประเด็นปัญหาเกี่ยวกับนักวิจัยรุ่นใหม่ เช่น อุปสรรคในการขอทุน รวมถึงมีการชูเรื่องสัดส่วนของงานวิจัยของนักวิจัยรุ่นใหม่ ซึ่งก็มีคนอธิบายว่ามันน้อยลอง ทั้งนี้ ไม่ได้มีแนวคิดตรง ๆ ว่าจะทำอย่างไร เช่น การให้ทุนนักวิจัยรุ่นใหม่ รวมไปถึงการจัดสรรทุนต้องมีเงื่อนไขว่าต้องมีนักวิจัยรุ่นใหม่กี่เปอร์เซ็นต์ ล่าสุด เขามีการจัดงานอบรมที่พัทยาเพื่อพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ แต่ก็ไม่ได้มีแนวคิดอะไรเป็นพิเศษ

อ.ยุกติ เคยเสนอไว้ว่า หากเป็นไปได้อยากให้การทำงานกับต่างประเทศ เป็นไปได้หรือไม่?

ไม่แน่ใจว่าในปัจจุบันเป็นอย่าง ดังนั้น ต้องถามฝ่ายปฏิบัติการว่าเขามองอย่างไร แต่ผมคิดว่าก็มีข้อกังวลว่าในระบบใหม่สัดส่วนของนักวิจัยรุ่นใหม่ได้ลดน้อยถอยลง

อ.กานต์วิรุช

เรื่อง Research utilization พบว่ามีปัญหาเหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น ผมได้ศึกษาภาษาเก่าได้ประสบกับปัญหาที่ว่านักวิจัยได้ผลการศึกษาออกมาเกี่ยวกับอยุธยาตอนต้น แต่มีหนังที่เป็นเรื่อง Soft power แต่เขาไม่ได้หยิบงานวิจัยชิ้นนี้ไปใช้ เพราะหากให้ตัวละครพูดภาษาสมัยเก่าอาจทำให้คนไม่เข้าใจ จึงมีผลกระทบต่อการนำงานวิจัยไปใช้ได้

ในภาพรวม สกสว. มีแนวทางที่จะสร้างโอกาสให้งานวิจัยถูกนำไปใช้มากน้อยเพียงใด?

อ.อาร์ม

เขาก็ถกเถียงกัน เช่น การตั้งเป้าหมาย และการประเมินตรวจสอบว่านำไปใช้ประโยชน์ได้จริงหรือไม่ สุดท้ายทุกอย่างเป็นแบบแผน แม้กระทั่งระบบการประเมินตรวจสอบก็เป็นการติ๊กช่อง สุดท้ายก็จบ ปัจจุบันก็มีการพูดถึงระบบการประเมินตรวจสอบทุกอย่างของเรากลายเป็นการขอทุนที่ติ๊กตามแบบ หากครบก็ได้ทุน แต่ไม่ได้มีการติดตาม เรื่องผลกระทบ จุดนี้คือข้อจำกัดของระบบ เรื่องการประเมินจะยากขึ้นไปอีก

อ.กานต์วิรุช

เห็นด้วย เพราะ OKR จะวัดผลเป็นตัวเลข บางที่ก็ไม่ได้สะท้อนคุณภาพหรือการเอาไปใช้จริง ๆ ก็ได้

อ.ณัฐพล

การวัดผลงานวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์พบว่า OKR ไม่ได้สะท้อนถึงสิ่งที่มันเกิดขึ้น ดังนั้น การชี้วัดเชิงคุณภาพก็สำคัญไม่แพ้กัน ไม่ทราบว่าจะต้องนำเสนออย่างไร และเริ่มปรับจากตรงไหน แต่มันเป็นความปวดหัว

อ.อาร์ม

ในรายงาน หากอาจารย์พอยกตัวอย่าง เช่น การเสนอ OKR ที่เป็นทางเลือกควรเป็นอย่างไร ใช้อย่างอื่นแทนได้ หากเป็นรูปธรรมมากขึ้น จะไม่ใช่อะไรที่ขึ้นหิ้ง หากเรามีข้อเสนอรูปธรรมมากขึ้นหน่อยก็จะเป็นรูปธรรมมากขึ้น

รายงานเราพอจะมีโอกาสในการสร้างการเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยแค่ไหน?

หลักการโดยรวมของรายงานสะท้อนเจตนารมณ์ส่วนรวม ข้อกังวลพวกนี้เขารับรู้กัน อย่างไรก็ตาม เราจะทำอย่างไร หนึ่งข้อสรุปไม่ใช่การวิจารณ์ระบบเดิม เพราะเป็นไปไม่ได้ที่เราจะบอกว่า SF ไม่ดี คิดผิด เขาคงไม่รับ แต่หากเราพูดในลักษณะที่เราเข้าใจระบบ ณ ปัจจุบัน จากนั้น เราชี้ให้เห็นว่ามันมีห้องที่เปิดรับศาสตร์อื่น ก็เป็นไปได้ เพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น หากเราไปได้มากขึ้นในเชิงรูปธรรม มันจะช่วยในการขับเคลื่อน

หากเราทำพิมพ์เขียวในการปรับปรุงแผนในช่วง 2571-2575 โดยเป็นแผนเฉพาะทางด้านนี้ และเสนอให้ สกสว. นำไปเข้าคณะกรรมการของ กสว. ในทางปฏิบัติขั้นตอนจะเป็นอย่างไร?

ผมไม่แน่ใจ แต่ผมยกตัวอย่างก่อนหน้านี้ มีสำนักหนึ่งใน สกสว. ที่ให้ทุนสำนักกฤษฎีกา เราก็ให้เขานำงานมาเสนอต่อคณะอนุกรรมการด้านกฎหมาย ดังนั้น ต้องคุยกับคนให้ทุนว่าหากงานเสร็จจะเสนอต่อคณะอนุกรรมการแผน หรือคณะอนุกรรมการด้านการพัฒนาระบบ เช่น หากเราได้ผลการศึกษา ก็นำมาเสนอต่อผมกับอาจารย์ปังปอนด์ก็ได้ เพื่อนำไปผลักต่อใน สกสว. และจะดีมากหากคุยกับผู้บริหารชุดใหม่

สรุปการสัมภาษณ์ ศ.ดร.ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 29 พฤศจิกายน 2567 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุมที่ห้องประชุม

1. ศ.ดร.ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ มหาวิทยาลัยมหิดล
5. อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
8. นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์ นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9. นายอาทิตย์ ภูบุญคง นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง ผู้ประสานงานโครงการ

อาจารย์ปังปอนด์

กสว. ไม่ได้ทำงานที่ สกสว. เราเป็นบอร์ด กล่าวคือ กสว. มีหน้าที่กำกับ โดยคนที่รับบทบาท กสว. มาจากการแต่งตั้ง เช่น อาจารย์มาจากด้านสังคมศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีตัวแทนมาจากส่วนอื่น เช่น ตัวแทนจากหน่วยงานในกำกับของรัฐ ดังนั้น ทีมชุดนี้มีแค่อาจารย์ปังปอนด์คนเดียวที่มาจากสังคมศาสตร์

สำหรับหน้าที่ เราจะช่วยคิด จากนั้นก็สั่งการไปยังสำนักงาน สกสว. พวกเราไม่มีเงินเดือน ระยะเวลาการทำงานเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ในอดีต สกสว. มี ผอ. ท่านเดิมคืออาจารย์ปัท ในปัจจุบันมี ผอ. ใหม่คืออาจารย์สมปอง

อาจารย์สมปองศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เคมี ในอดีตอาจารย์ทำงานกับ สกว. ในฝ่ายแผนและงบประมาณ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้ง สกสว. และ PMU คือ บพค. ดังนั้น ผอ. คนใหม่ก็ทำงานด้านสังคมศาสตร์ อย่างไรก็ตาม การทำงานของ บพค. ในอดีตไม่แน่ใจว่าเป็นยังไง

อาจารย์ปังปอนด์อยากให้ทำตัวเลขออกมาเลยว่าทำอะไร พออาจารย์สมปองได้รับตำแหน่งที่ผ่านมา ก็ได้ชี้ว่า งานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ต้องมาแล้ว ในปัจจุบันมีแผนที่จะชวนอาจารย์ด้านสังคมศาสตร์ เพื่อให้เสนอความคิดเห็นเข้าไป โดยอาจารย์สมปองก็โอเค ที่ผ่านมา เราทราบกันดีว่าการให้ทุนวิจัยมันมีปัญหา กล่าวคือมันมุ่งไปที่ PMU

อาจารย์เคยได้รับทุนวิจัยอาจารย์รุ่นใหม่ เราจึงรู้จักที่นี้เป็นอย่างดี แต่ 4-5 ปี ที่ผ่านมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก กล่าวคือ งานวิจัยด้านสังคมศาสตร์หายไป และไม่มีช่องที่นักวิจัยจะทำได้

จากคำถามที่ส่งมาอยากตอบคำถาม ดังนี้

สิ่งที่เราอยากจะเห็นจริง ๆ เราพบว่าโครงสร้างที่เป็นอยู่มันเหนื่อย ในอดีต สกว. เป็นหน่วยงานที่จัดสรรทุนวิจัย สกว. จะเน้นเรื่องงานวิจัยที่เป็นงาน FF หรืองานวิจัยมูลฐาน ต่อมาเมื่อเปลี่ยนเป็น สกสว. ภาระหน้าที่ก็เปลี่ยนไป กล่าวคือ ในอดีตกระทรวงต่าง ๆ เคยได้ทุนวิจัย แต่ปัจจุบันไม่ได้แล้ว เพราะทุกอย่างรวมมาที่กองทุนวิจัย ววน. ต่อมามีการวางแผนว่าจะมีงานวิจัยเรื่องต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 25 แผน จากนั้น เราก็จะจัดสรรเงินไปยัง 9 PMU

สกสว. จะให้เงิน 9 หน่วยงานนี้ จากนั้น สกสว. จะดึงงบประมาณมา 1 ก้อน มาใช้ด้าน Fundamental fund ทุน FF ไม่ได้มีจำนวนน้อย กล่าวคือ ประมาณร้อยละ 30 ของกองทุน ทีนี้ มันต้องแบ่งไปยัง PMU เช่น หน่วยงานภายใต้กระทรวงพาณิชย์ที่ทำเรื่องการค้า สิ่งที่เขาทำคือต้องยื่นสมัครเข้ามา จากนั้น กสว. ก็ต้องยอมรับว่าเขารับทุนเราได้ แต่เราไม่ได้มีหน้าที่ให้ทุนโดยตรง แต่ กสว. ให้ทุนเป็นก้อน แต่ส่วนคนที่ดูรายละเอียด ออกโครงการ คือ PMU มันจึงงง PMU ที่สำคัญมาก ๆ สำหรับเรื่องสังคมศาสตร์ คือ วช. ดูแลเรื่องคนและนักวิจัยในระบบ

ดังนั้น ที่เราต้องแก้ไขคือ วช. และ FF เพราะ 9 PMU เขาจะเน้นการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์และต้องตอบโจทย์ประเทศ ในอดีตมีการตีความคำว่า วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เขาตีความตัวแรกและตัวหลัง แต่คำว่า “วิจัย” ก็หายไป

กองทุนนี้จะถูกรวมมา แต่ กสว. และ สกสว. ยังคงอยู่ภายใต้กระทรวง อว. ทำให้ทิศทางการวิจัยยังเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์ และบอร์ดก็ยังเป็นวิทยาศาสตร์ อันนี้คือปัญหาที่อาจารย์มองว่ามันเกิดอะไรขึ้น

ปัจจุบันพยายามบอก ผอ. ใหม่ว่า เราจะทำแบบนี้ไม่ได้ เพราะในอดีตการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ มีความเฟื้องฟูมาก ไม่ได้มีแค่วิทยาศาสตร์อย่างเดียว ปัจจุบันมีทุน Flagship เช่น เรื่อง PM 2.5 ก็จะเน้นแค่เรื่องวิทยาศาสตร์ แต่ความเป็นจริง ๆ ประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับคนอย่างมาก

อีกหน่วยงานคือสภานโยบาย คือ สอวช. หน่วยงานนี้จะขึ้นตรงต่อกรทรวง อว. สอวช. มีบทบาททับซ้อนกับ กสว. สกสว. โดยเฉพาะเรื่องที่ว่าใครมีหน้าที่ทำนโยบาย ประเทศไทยมีสภานโยบายใหญ่ สอวช. เป็นเหมือนเลขาสภานโยบายใหญ่ของประเทศ พูดอีกแบบคือ สอวช. มีหน้าที่บอกสภานโยบายเรื่องกรอบงบประมาณ จำนวนประมาณ 4 หมื่นล้านบาท แต่เราได้ถูกจัดสรรมาประมาณ 2 หมื่นล้าน ทั้งนี้ สอวช. ต่างจาก กสว. ยังไง คือ สอวช. เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับงบประมาณ แต่เนื้อหาจริง ๆ คือ สกสว. โดย กสว. เราไม่ปล่อยให้ สกสว. ทำงานเหมือนที่ผ่านมา

เรื่องงบประมาณ PMU 9 หน่วยงาน มหาวิทยาลัยคือ PMU ไหม?

ไม่ใช่ มหาวิทยาลัยรับเงินจาก PMU อีกที โดยมหาวิทยาลัยสามารถขอทุนได้จาก 9 PMU ในอดีต สมัยก่อนทุน FF ถูกตั้งคำถามว่า ทำไม สกสว. ไม่บริหารทุน FF เอง เพื่อให้เหมือนกับ สกว. ในสมัยก่อน แต่ทำไม่ได้ เพราะเราต้อง Decentralize ทุนวิจัย

มหาวิทยาลัยไหน ได้งบประมาณตรงนี้เท่าไหร่ เรามีการกำหนดยังไง?

อาจารย์ไม่ได้อยู่ในคณะอนุกรรมการนี้ แต่เขามีกรรมการที่ดูแลงบ FF ทั้งที่จริง ๆ เราควรอยู่ โดยวิธีการให้ทุน FF ไม่แน่ใจว่าเป็นอย่างไร แต่ในอดีตมีลักษณะที่มหาวิทยาลัยจะเขียนโครงร่างการวิจัยมาขอทุน เช่น จุฬาฯ จะขอทุน 3 ร้อยล้านบาท จากนั้น กรรมการชุดนี้จะนำทุกมหาวิทยาลัยมาดู กระบวนการต่างจาก สกว. ในอดีต

ปัจจุบันทุน FF ให้เป็นก้อน เช่น มหาวิทยาลัยนี้ได้เงินไป 4 แสนบาท จุฬาฯ ได้ 3 ร้อยล้าน ปัจจุบันมหาวิทยลัยมหิดลจะได้เยอะที่สุด ส่วนมหาวิทยาลัยเล็กแทบจะไม่ได้เลย เช่น มหาวิทยาลัยเอกชน

ระบบ Decentralize โดยบอกว่านำเงินไปใช้ได้เต็มที่ แต่ก่อนหน้านี้ต้องมีการถกเถียงพอสมควร โดยเห็นด้วยในบางเรื่อง คือ เขาไม่อยากจำกัดว่า FF ต้องนำไปทำอะไร เพื่อให้มหาวิทยาลัยไปจัดแจกแจง

ยกตัวอย่างเช่น จุฬาฯ ได้เงินมา จากนั้นก็แบ่งออกเป็นโครงการต่าง ๆ โดยอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต้องเขียนโครงการฯ มาขอทุน โดย สกสว. ไม่ได้เข้ามากำกับ มหาวิทยาลัยเป็นคนคิดเรื่องนี้เลย อีกตัวอย่าง เคยพบว่าเขาได้ทุน FF แต่เขาบอกว่าสามารถทำได้แค่นี้ เพราะงบประมาณหมด เพราะได้เงิน 1 แสนบาท มหาวิทยาลัยได้เงินมา 2 ล้านบาท สามารถแบ่งได้เป็น 20 โครงการ ดังนั้น จึงเป็นเบี้ยหัวแตก และเละเทะไปหมด

สงสัยว่านโยบายการควบคุมทุน FF เป็นอย่างไรหรือมีการวางกรอบยังไง?

เขาวางกรอบตามที่พูดมา กล่าวคือ เราให้อำนาจมหาวิทยาลัยเต็มที่ แต่ สกสว. จะถูกบ่นที่สุด แต่หากเรากระจายอำนาจมากเกินไปก็ไม่ดีอีก ตอนนี้ เราพยายามเสนอแนวคิดทางเลือกว่าให้เรากำกับอีกทีจะดีกว่าไหม?

ทุน FF ไปยังมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยก็เน้นเรื่องวิทยาศาสตร์อยู่ดี

ใช่ เพราะการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ตีพิมพ์ง่าย การแก้ไขปัญหานี้ไม่ง่ายเลย

ทุน SF จะไปตาม 9 PMU วช. ก็เป็นกลไกสำคัญ ซึ่งเราก็เข้าไปจัดการดูแลไม่ได้ใช่ไหม?

ในท้ายที่สุด เมื่อเข้ามาทำงานจะพบว่า สกสว. ไม่สามารถล้วงลูก PMU ได้เลย เราอยากจัดระบบ PMU ใหม่ เพื่อให้งาน PMU นี้เปลี่ยนหน้าที่ใหม่ อย่างไรก็ดี แต่ละ PMU ก็มีความเป็นอิสระของเขา เราไม่สามารถควบคุมเขาได้ นอกเสียจากว่า เราระบุไปเลยว่าจะให้เงิน PMU เท่าไหร่ เคยนำเสนอแนวคิดไว้ว่า ศาสตร์ต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ดังนั้น โครงการที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ อาจต้องมีการแบ่งเงินมาทำเรื่องสังคมศาสตร์ แต่ตอนนี้งานด้านสังคมศาสตร์มีน้อยมาก

ดังนั้น จึงอยากให้ทีมอาจารย์ทำข้อมูลให้เห็นเลยว่า FF มีสังคมศาสตร์กี่เปอร์เซ็นต์ และโครงการวิจัยของ PMU มีโครงการด้านสังคมศาสตร์กี่เปอร์เซ็นต์ PMU ที่ใกล้เคียงมาก ๆ คือ บพท. บพค. และ บพข. ตอนนี้เรากำลังอยู่ในยุคเปลี่ยนผ่าน เรามีโอกาสเสนอไอเดีย

อ.ยุกติ ถามว่า หากเปรียบเทียบสมัย สกว. มีส่วนที่หายไปคืองานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ดังนั้น หากเราจะหาทางนับที่ตกหล่นด้านสังคมศาสตร์

ในปัจจุบันได้ทำหน้าที่บอร์ดพบว่า ทุนนักวิจัยรุ่นใหม่มีทุนแค่ 10 เปอร์เซ็นต์ ถือว่าน้อยมาก อาจารย์เคยเป็นคนประเมินทุนวิจัยด้วย ยิ่งตั้งใจทำยิ่งพบว่า คุณภาพของงานวิจัยเชิงสังคมศาสตร์ถดถอยลงมาก สุดท้ายก็ประเมินไม่ผ่าน ทำให้สัดส่วนงานวิจัยเชิงสังคมศาสตร์ก็ไม่เพิ่มขึ้น ผู้ทรงฯ ก็บอกว่า โครงร่างไม่โอเค จึงได้แค่นี้

งานมันถดถอยลงอย่างไร?

ปัญหาพื้นฐานงานด้านสังคมศาสตร์บ้านเราพบว่า ในอดีตคุณภาพงานวิจัยต่างกันกับอดีตมาก บางคนไปสำรวจมาและคาดว่าจะได้ตีพิมพ์ก็เป็นไปไม่ได้ ในขณะที่การวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ เขารู้เลยว่าต้องทำงานอะไร และงานวิจัยของเขาก็ดี ปัญหานี้ไม่ค่อยมีคนพูด พอเราจะของบประมาณเพิ่ม แต่ก็ยังยาก เราพยายามผลักดันสุด ๆ อันนี้คือปัญหาเพราะการวิจัยทางสังคมศาสตร์งานด้านเรามันถดถอยลง

หรือว่า โครงร่างการวิจัยดี ๆ ไม่เข้ามาขอทุนวิจัยในระบบหรือไม่?

เป็นไปได้ และมองว่าจากโครงสร้างที่เป็นอยู่ เราให้อำนาจ สกสว. มีอำนาจมากเกินไป และผู้บริหารโดยมากคือวิทยาศาสตร์ เขาก็มองสังคมศาสตร์แบบนี้

ในตอนเขียนรายงานที่บอกว่า โดยมากจะทำเรื่องเศรษฐศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ จริง ๆ ไม่ใช่ เพราะโดยมากเศรษฐศาสตร์จะทำเรื่องสังคมศาสตร์

หากเราบอกว่า การให้ทุนไม่มีช่องสังคมศาสตร์เพรียว ๆ อันนี้จะฟังขึ้นกว่า ทั้งนี้ ทุน FF สกสว. ก็ควบคุมไม่ได้อีก เพราะมันเป็นเรื่องของมหาวิทยาลัย

จากทุนปี 2567 นักวิจัยระบุว่าทุนนี้คือสังคมศาสตร์ซึ่งเยอะมาก แต่โครงการเหล่านี้ไม่ได้นำไปสู่การพัฒนาอะไรเท่าไหร่ มีส่วนที่ได้ผลลัพธ์จริง ๆ แต่บางส่วนทำเป็นเรื่องซ้ำซาก มันเป็นปัญหาด้วยไหม?

เป็นปัญหา กสว. มีคณะอนุกรรมการการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ ปัจจุบันอาจารย์บัณฑิตเป็นประธาน เวลาพูดเรื่องประโยชน์ก็จะเน้นแค่เรื่องวิทยาศาสตร์ โดยสังคมศาสตร์มีการใช้ประโยชน์เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยช่วยชาวบ้านไปออกแบบการทอผ้าจากดอกมะขาม เขาก็ช่วยชาวบ้านพัฒนาลายผ้าทอ อันนี้ควรจะถูกนับว่าเป็นการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ แต่มันกลับไม่ถูกนับ อาจารย์ที่ทำเรื่องนี้ได้เงินประมาณ 1 แสน มันเป็นเรื่องของการแปลความ

ดังนั้น เวลาเขียนเรื่องข้อเสนอแนะ อยากให้เขียนเรื่องแปลความ และการวิจัยไม่ใช่การวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึง หากไปดูสัดส่วนการวิจัยของ สกว. เดิมด้วยจะยิ่งดีมาก

เรื่องการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ กสว. กับ สกสว. ทำงานเรื่องเนื้อหา ดังนั้น กระบวนการเป็นอย่างไร?

กสว. ไม่ได้ทำเนื้อหาเลย สกสว. ไม่ได้ทำเนื้อหาเลย เพราะคนที่ทำเนื้อหาจริง ๆ คือ PMU และหน่วยงานที่ดูแลเรื่อง FF

สกสว. ก็ไม่สามารถกำกับได้

ไม่ได้เลย โครงสร้างการจัดสรรทุนเป็นแบบนี้ ตอนมาทำงานใหม่ ๆ มีคนมาฝากโครงการต่าง ๆ แต่ไม่สามารถทำได้

อาจารย์บอกว่า ต้องแก้ไขที่ วช. จึงอยากให้ช่วยแนะนำ

แก้เยอะ เช่น การแก้สัดส่วนงบประมาณ จากนั้น ระดับ PMU เราระบุว่างบประมาณตรงนี้เป็นสังคมศาสตร์มากขึ้น วช. จะได้เงินมากขึ้น แต่เราไม่สามารถกำกับ วช. ได้เลย ในเชิงรายละเอียด รายโครงการ เราไม่มีสิทธิเลย

อาจารย์พูดถึงเรื่อง สหวิทยา แตกเป็น PMU ใหม่ มี อาจารย์คิดว่าเป็นไปได้ไหม และหากจะผลักดันต้องคำนึงอะไรบ้าง

แนวคิดนี้ดี แต่หากจะผลักต้องผลักระยะยาว เพราะ PMU ต้องตั้งตาม พ.ร.บ. แต่หากเราเสนอแนวคิดขึ้นมา เขาก็จะชี้ว่าก็มี PMU ที่ดูแลเรื่องสังคมศาสตร์ อย่างไรก็ตาม เราต้องชี้ว่า จากหลักฐานการให้ทุนจะพบว่า มีสัดส่วนงานด้านสังคมศาสตร์น้อย หากทำเช่นนี้งานเราจะน่าเชื่อถือ จากนั้น อาจารย์ปังปอนด์และอาจารย์อาร์มจะร่วมผลักดันด้วย หนทางที่ใกล้ที่สุดเราต้อง

วิเคราะห์เรื่อง SF ให้มาก เราต้องไปทำข้อมูลมา แต่เรื่อง PMU เป็นไปได้ ในการผลักดัน ตอนนี้มี PMU ที่ดูแลเรื่องสังคมศาสตร์และมนุษศาสตร์ แต่เขาแปลความผิดไป

บพข. เขามีวาระที่เข้ากับสังคม แต่งานวิจัยที่เข้าไปแล้วตกเพราะติดที่ OKR ด้วยไหม เราจะแก้อย่างไร?

ความเห็นส่วนตัว เราพบว่า OKR เป็นเรื่องที่ไร้สาระ และการประเมินผลด้วย SROI ก็มีข้อจำกัด เรื่องกระบวนการที่เขาใช้ประเมินโครงการต้องคุยกันใหม่ ดังนั้น ทีมอาจารย์ก็ทำข้อเสนอแนะเข้ามาได้ งานเราไม่ต้องไปถึงเรื่อง SROI ในอดีต สกสว. เคยมีหน่วยงานทำการประเมิน อันนี้น่าจะเอากลับมา แต่หน่วยงานประเมินต้องไม่ใช่การประเมินแบบวิทยาศาสตร์ งานวิจัยไม่ต้องมีประโยชน์ก็ได้ แต่เป็นการส่งเสริมความรู้ที่ดีงาม อาจารย์ทำงานด้านเศรษฐศาสตร์ และมีความซาบซึ้งกับงานด้านสังคมศาสตร์มาก โดยไม่ต้องมีเรื่อง OKR ดังนั้น เราต้องปลดล็อคตรงนี้ว่า เราต้องไม่ประเมินเหมือนกัน

OKR ใครกำหนด?

PMU กำหนด เขากำหนดตามที่ สกสว. บอกเขาไป สกสว. บอกเขาไปในภาพใหญ่ PMU ต่าง ๆ รายงานผลตามปี แน่นอนว่ามีมาตรฐานหลักที่ทุกคนต้องทำ

ตอนเขาทำแผน ววน. เขามีการเชิญอาจารย์มาคุมตัวชี้วัด อาจารย์ได้เข้าร่วมไหม?

ไม่ได้เข้าร่วม เราทำได้เพียงแค่ถกเถียง เราทำได้แค่ไม่อนุมัติให้ไปคิดใหม่ รายละเอียดเราไม่เห็น โครงสร้างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ให้อำนาจ สกสว. สูงมาก

อาจารย์คิดว่า เราสามารถเสนอแก้ไขตรงไหนที่ กสว. หรือบอร์ดรับเราง่ายที่สุด?

อาจารย์ต้องทำตัวเลขขึ้นมาว่าตรงไหนที่หายไป และโครงสร้างตรงไหนที่เราไม่สามารถไปจ่อมันได้ นอกจากนี้ อาจทำข้อเสนอที่ว่า การปฏิบัติงานของแต่ละ PMU ต้องมีงานด้านสังคมศาสตร์ ดังนั้น เราอย่าบ่น แต่หากทำออกมาเป็นตัวเลข เป็นข้อมูล เป็นคำนิยาม เป็นปรัชญา เช่น วิทยาศาสตร์ก็ปล่อยไป แต่นวัตกรรมต้องเป็นนวัตกรรมทางสังคม สังเกตุจากเรื่องกำลังคนด้าน AI แต่เราไม่พูดกำลังคนด้านศิลปะ ด้าน Soft Power

ดังนั้น เราต้องทำให้เป็นรูปธรรม เช่น เรื่องนวัตกรรมด้านสังคมศาสตร์เป็นอย่างไร การพัฒนาระบบวิจัยของไทยต้องเป็นอย่างไรบ้าง รวมถึงไม่อยากให้พูดเรื่องแค่ทุนวิจัย แต่อยากให้พูดเรื่องกำลังคนการวิจัยของประเทศด้วย กรรมการเขาจะถามว่านวัตกรรมทางสังคมจะเป็นรูปธรรมอย่างไร ดังนั้น เราต้องนิยามมันออกมา

ช่วงเปลี่ยน ผอ. ใหม่ ได้เสนอไอเดียอะไรหรือไม่?

ยังไม่ได้เสนออะไร กำลังอยู่ในช่วงโครงสร้างองค์กรใหม่ เคยเสนอไปว่า หากครบแล้วจะเชิญอาจารย์ด้านสังคมศาสตร์มาร่วมพูดคุยหรือไม่

สรุปการสัมภาษณ์ ผศ.ดร.ชินวุธ พิพัฒน์ภานุกูล
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 3 ธันวาคม 2567 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1.	ผศ.ดร.ชินวุธ พิพัฒน์ภานุกูล	รองผู้อำนวยการกลุ่มภารกิจพัฒนา ววน. ด้านกำลังคนและสถาบันความรู้ (O-Brain)
2.	รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4.	ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
5.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
8.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

อาจารย์ชินวุธ

Sat ที่เราทำ เราอยากได้บุคลากร ววน. ที่รวมหลายคน เราอยากได้ตัวเลขคือ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสต์ และศิลปกรรมศาสตร์ เราต้องการกำลังคนมิติไหน เช่น นักวิจัยเชิงนโยบาย ด้านสังคมศาสตร์โดยตรง ดังนั้น หากแนะนำส่วนนี้ในรายงานคงจะเป็นประโยชน์อย่างมาก

อยากให้อาจารย์แนะนำที่มาของการเข้าร่วม สกสว.

เดิมทีผมเป็นอาจารย์ที่ม.บูร รับหน้าที่ 2 บทบาท ได้แก่ ผู้บริหาร และคณะทำงานด้านการพัฒนากำลังคนของ EEC ที่มุ่งตอบอุตสาหกรรม จากนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับสกสว. เมื่อ 2 ปีที่แล้ว คือ SAT คือทำเรื่องโครงสร้างพื้นฐานระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จากนั้น ได้เข้ามาทำงานกลุ่มภารกิจด้านกำลังคนเรื่อยมา ผมศึกษาด้านวิศวกรรมวัสดุ สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยบูรพา

สำหรับมิติกำลังคน เราดูยุทธศาสตร์ที่ 4 ของ SF พูดถึงเรื่องกำลังคนที่รองรับอุตสาหกรรมและด้านวิชาการ สนับสนุนงบผ่าน PMU

การนำนโยบายลงมาปฏิบัติจะมีสภานโยบาย เมื่อเราได้นโยบายด้านกำลังคน จะมีการส่งต่อมาที่ สกสว. โดยเรารับลูกต่อจากสภานโยบาย จากนั้น เราก็นำข้อมูลจากสภานโยบายมาทำงานร่วมกับ PMU เช่น ใน บพค. มีแผนที่เกี่ยวข้องกับกำลังคนด้านสังคมศาสตร์ หากไม่เกี่ยวกับ PMU เราก็จะส่งทุนไปที่หน่วยงานรับงบประมาณคือ มหาวิทยาลัย ที่ว่ามาคือ กลไกระบบ ววน. ประเด็นหลักของเราคือการถอดนโยบายออกมาเพื่อจัดสรรงบประมาณ

สกสว. ไม่ได้กำหนดเป็นตัวชี้วัด เนื่องจาก PMU สามารถออกแบบเองได้ เช่น P17 มีแผนงานย่อย โดยแผนงานย่อยรายประเด็น PMU จะออกแบบเองเพื่อตอบ OKR ทั้งนี้ ได้เกิดช่องว่างตามมา คือ การไม่ตรงตามบริบทความต้องการของประเทศ รวมถึง PMU มีอิสระในการทำงาน ดังนั้น กลไกการขับเคลื่อน ววน. จึงเกิดการไม่เป็นไปตามเป้าหมายอยู่บ้าง

O brain ทำหน้าที่ไหนบ้าง

เราเน้นเรื่อง P18 21 23 ทั้งนี้ แต่ละกลุ่มภารกิจจะดูแลแต่ละประเด็น เช่น S3 จะอยู่ที่ O science เป็นต้น

O brain แทบไม่ได้เตะเรื่องสังคมศาสตร์เลย เนื่องจากเรื่องสังคมศาสตร์คือ P17 จะอยู่ที่ O inclusiveness โดย O brain เน้นเรื่องวิทยาศาสตร์เป็นหลัก แต่เราเคยคุยกับผู้ทรงฯ และชี้ว่าภาพสังคมศาสตร์ได้หายไป ส่งผลให้มีการผนวกเข้าไปกับ

งานเชิงพื้นที่ ทำให้การพัฒนากำลังคนหายไป สิ่งเหล่านี้ กสว. ให้ความสำคัญ และในการปรับปรุงแผน วนน. (ณ ปัจจุบันกำลังปรับ Midterm review) อาจมีการเพิ่ม เช่น การนำกำลังคนไปแทรกในแผนงานย่อยรายประเด็น

นอกจากนี้ เรายังอยากรู้ว่า ความต้องการสังคมศาสตร์ ต้องการขับเคลื่อนกำลังคนแบบไหน และอย่างไร ภาพนี้อยากให้มีการคิดเพิ่มเติม และหารือว่าเราจะขับเคลื่อนอย่างไร อีกประเด็นคือ เราขาด PMU ด้านสังคมศาสตร์ อันนี้เราก็อาจหาแนวทางมาเติมเต็มได้

นิยามคำว่ากำลังคนของ สกสว. เขาเน้นผลิตนักวิจัยหรือเน้นคนทำงานด้านวิชาชีพ?

คำว่ากำลังคนมีหลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าเราจะนิยามแบบไหน เช่น การเน้นโครงการวิจัย ก็อาจจะมีผู้ร่วมวิจัยระหว่างอาจารย์รุ่นใหม่กับอาวุโส หรือ อาจารย์รุ่นใหม่กับสายสนับสนุน หรือทุนวิจัยมีเปิดให้นิสิต ป.โท และ ป. เอก เข้าไปเก็บข้อมูล เหล่านี้ก็คือการพัฒนากำลังคน

อยากชี้ว่า นอกจาก PMU ให้งบผ่านแผน 25 แผน เรายังให้ทุนผ่านมหาวิทยาลัยซึ่งมีโครงการเยอะมาก โดย 10 เปอร์เซ็นต์ เป็นโครงการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เราจะพบตัวเลขด้านกำลังคนที่เป็น นิสิตที่เป็นบัณฑิตศึกษา แต่มันไม่ได้ถูกยกขึ้นมาเป็นประเด็นหลัก

ทั้งนี้ สกสว. ไม่ได้เข้าไปควบคุมมหาวิทยาลัย ทำให้แผนการวิจัยของมหาวิทยาลัยขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยเอง โดยขึ้นอยู่กับทิศทางของนโยบายของแต่ละผู้ให้ทุน ดังนั้น สกสว. ไม่ได้ใช้ One size fits all ซึ่งมีความแตกต่างจาก PMU ที่ สกสว. จะเข้าไปครอบหรือเข้าไปกำหนดแนวทาง

ระบบ ววน. ที่เกิดการปฏิรูปมีความใหญ่และซับซ้อน ไม่สามารถสั่งการได้ทั้งหมด PMU บริหารงบประมาณเยอะมาก

ระหว่าง วช. กับ บพค. เขามีรูปแบบการให้ทุนที่มีประสิทธิภาพหรือต่างกันอย่างไร?

สกสว. มีเกณฑ์ในการประเมินหลัก ๆ คือ Past performance ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการทุนย้อนหลัง 2 ปี เพื่อชี้ว่าปัจจุบัน PMU มีศักยภาพอย่างไร เช่น การบริหารโครงการ การนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ ความตรงต่อเวลา สำหรับการบริหารโครงการมีธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไร และอีกประเด็นคือ ผลผลิตย้อนหลัง 2 ปี ตรงต่อคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้หรือไม่ จากนั้น เราจะทำออกมาเป็นคะแนน ซึ่งพบว่า บพค. มีคะแนนสูงกว่า วช.

จากภารกิจด้านการรองรับภาคอุตสาหกรรม พบว่าไม่มีพื้นที่ศิลปกรรมศาสตร์ ดังนั้น ด้านนี้จะเน้นโจทย์ระดับประเทศ ไม่ได้รวมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ทั้งนี้มันมีโจทย์เรื่อง Soft power แต่ในสถานการณ์แบบนี้ ไม่สามารถตอบได้ว่า ศิลปกรรมมีคุณค่าไปช่วยประเทศได้ ดังนั้น มีโอกาสที่จะเปิดพื้นที่ให้ศิลปกรรมศาสตร์ได้หรือไม่

ถูกต้อง แผน ววน. ที่สร้างขึ้นมา เราเน้นมิติด้านเศรษฐกิจ เราให้ทุนไปที่ FF ที่พัฒนากำลังคน โดยมีหน่วยงานที่ทำเรื่องศิลปกรรมศาสตร์โดยเฉพาะ แต่ทุน SF ผู้ทรงฯ มองว่าหลักคิดเน้นเรื่อง Global innovation index และ Competitiveness index

ดังนั้น จึงถูกต้องที่ไม่ได้เน้นการพัฒนากำลังคนด้านศิลปกรรมศาสตร์ อย่างไรก็ตาม อาจแฝงไว้ในมิติสร้างสรรค์ เช่น S1 P3

ทั้งนี้ นักวิจัยอยู่ตรงไหน? โดย แผน ววน. ละเอียดมาก ว่าให้ทุนไปเท่าไหร่และได้ผลกลับมาอย่างไร การพัฒนากำลังคนด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงไม่มี เพราะมันแฝงอยู่ในยุทธศาสตร์อยู่แล้ว หลักคิดที่ใช้ในการพัฒนาแผน ววน. นั้น คือ กำลังคนเกิดขึ้นอยู่ในทุก ๆ โครงการวิจัยอยู่แล้ว

ดังนั้น หากโครงการวิจัยของอาจารย์สามารถชี้เป็นกรอบได้ว่า การพัฒนากำลังคนด้านสังคมศาสตร์ เราจะมีกรอบในการพัฒนา Career path อย่างไร เช่น อาจารย์ นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ ยกตัวอย่างเช่น เรามีผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี เราจะมี Career path ของการทำวิจัยด้านนี้อย่างไร ในแง่นี้ เราจะสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาแผน ววน. ได้ด้วย เพื่อออกแบบการทำงานและกลไกเชิงนโยบายเพื่อหารือกับ สอวช. และส่งต่อไปยัง สภานโยบาย

อ.นันทิดา

การพัฒนากำลังของต่างประเทศเน้นเรื่อง Career path ไม่ได้เน้นเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเดียว ตรงนี้เองจึงตอบโจทย์เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างศิลปินระดับนานาชาติได้ด้วยเช่นกัน

อ.ชินวุธ

หากสกัดข้อมูลต่างประเทศมาเป็นข้อเสนอแนะจะยิ่งดีมาก เช่น ในยุโรปมีลักษณะแบบนี้ เพื่อนบ้านเรามีแบบนี้ หากเราสังเคราะห์ข้อมูลมาสร้างเป็นกลไกใหม่ เป็นภาพของกรอบในการพัฒนา จากนั้น เราก็คุยกับ บพค. เพื่อมาคุยแนวทางการพัฒนาจะดีมาก

การบริหารจัดการจริง ๆ หากมีการสร้างแผนที่รองรับการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตณ์ ให้ชัดเชน เช่น การสร้าง PMU ใหม่ โดยทุนที่ให้ไปทางมหาวิทยาลัย FF พบว่า 10 % ไปทางสังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตณ์ ซึ่งไม่ได้มากมายอะไร PMU ก็มีทุนแฝงในที่ต่าง ๆ กระจัดกระจาย ดังนั้น หากเราเสนอให้สร้าง PMU ใหม่ มีแนวโน้มเป็นไปได้ไหม?

มีโอกาสเป็นไปได้ สกสว. คือ เลขาของ กสว. เลขามีหน้าที่เสนอต่อ กสว. เพื่อพิจารณาในการขับเคลื่อน เราทำงานร่วมกัน SAT คือ ทีมที่ทำงานร่วมกับ สกสว. เพื่อหาประเด็นหรือช่องว่าง เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อส่งต่อไปยัง กสว. และไปยัง สภานโยบาย จากนั้น สภานโยบายก็มีมติจัดตั้ง PMU จากนั้น จะส่งต่อไปยังคณะรัฐมนตรี

อีกมิติคือในระยะเร่งด่วน เราเน้นการสร้างกลไกใน PMU เดิมที่มีอยู่ แต่ให้ทำแผนที่เกี่ยวข้องกับสังศาสตร์โดยเฉพาะ

ทั้งนี้ เราต้องมีเหตุผลทางวิชาการรองรับว่าเพราะเหตุใดเราต้องมี PMU เพราะ เขาอาจแย้งว่า วช. ก็ทำหน้าที่ดูแลอยู่แล้ว ทำไมเราต้องตั้ง PMU ใหม่ โดยสรุป เรามีโอกาส แต่เราจะได้รับการยอมรับหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาทางวิชาการของเรา

สกสว. มองประเด็นการพัฒนากำลัง คาดหวังกำลังคนอย่างไร เป้าหมายการสร้างนักวิจัย คาดหวังอะไรมากกว่าจำนวนคนหรือไม่

ความคาดหวังการพัฒนากำลังคน จากหลักคิดการสร้างแผน ววน. จะพบว่า แผนงานย่อยรายประเด็นที่ไม่รัดตัวมากเกินไป แต่มีทั้งข้อดีและเสีย ข้อดีคือ PMU สามารถออกแบบแผนงานย่อยได้เองเลย แต่ข้อเสียคือ หากเน้นการพัฒนาวิทยาศาสตร์ก็จะมองข้ามด้านสังคมศาสตร์ทันที โจทย์การวิจัยที่ออกไปเน้นเรื่องการแก้ปัญหาสังคม

เรามองกำลังคนเป็นแค่จำนวน เราให้ PMU ออกแบบ เช่น จำนวนผู้ผ่านการอบรวมคุณธรรมจริยธรรม หรือบุคลากรของ ววน. มีจำนวนมากขึ้น โดยมีคำอธิบายและวัตถุประสงค์ชัดเจน ทั้งนี้ บุคลากรของ ววน. ไม่ได้จำกัดศาสตร์ว่าต้องเป็นด้านไหน เราเน้นแค่จำนวนที่เพิ่มมากขึ้น โดยอ้างอิงจากอัตราส่วน FTE ว่าประเทศที่พัฒนาแล้วต้องมีบุคลากร ววน. เพิ่มขึ้น อันนี้คือหลักคิดที่เราต้องอ้างอิงเรื่องจำนวน

เราไม่ได้ไปกำหนดจากบนลงล่างเพื่อนำไปใช้กับผู้ให้ทุน เราเปิดกว้างให้ PMU ออกแบบ และออกแบบบนฐานของข้อมูลวิชาการว่าเราควรสนับสนุนด้านไหน โดย สกสว. กำกับแค่ OKR

ข้อดีคือ PMU ออกแบบได้ แต่ข้อเสียคือ เราไม่สามารถควบคุม PMU ในมิติเชิงคุณภาพได้ เช่น P23 เราคาดหวังว่า จะมีการพัฒนาวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ให้ประชาชนเข้าใจสถานการณ์ ในรูปแบบ hub of knowledge เพื่อให้เกิดการพัฒนา เหล่านี้คือภาพที่เราอยากขับเคลื่อนในมิติของกำลังคน โดยเราไม่สามารถควบคุม PMU ได้ เพราะเราเป็น budget allocation

อ.ยุกติ

การพัฒนากำลังคนและการวิจัย อาจารย์ได้ทำให้เข้าใจชัดเจนว่า การผลิตงานวิจัยก็คือการพัฒนากำลังคน ผมคิดว่า สิ่งที่เราเห็นเป็นปัญหาคือ งานวิจัยที่ศูนย์มานุษวิทยาได้รวบรวมตัวเลขงานวิจัย สิ่งที่เราพบคือ ทิศทางของงานวิจัยมันเอนไปยังทิศทางที่เน้นระเบียบวิธีวิจัยที่เน้นเรื่องวิทยาศาสตร์ โดยสังคมศาสตร์มีหลายหลายสาขา แต่งานที่ได้เน้น Positivism และเน้นนโยบายมากกว่างานวิจัยพื้นฐาน ดังนั้น เราพบว่า แผน ววน. คือที่มาสำคัญของปรากฏการณ์นี้

คำถาม 2 ข้อ คือ 1. ววน. ยังคงความต่อเนื่องของวิธีคิดที่เน้นวิทยาศาสตร์ การวิจัยประยุกต์ และการวิจัยเชิงนโยบาย ดังนั้น การปรับ ววน. ควรทำมากแค่ไหน หรือหากปรับแล้ว ทำอย่างไรจะตัดปัญหานี้ อีกข้อคือ 2. ที่ผ่านมาเกิดการบริหารที่ สกสว. ไม่อาจก้าวล่วงส่วนอื่น ผลที่เกิดขึ้นคือ การบริหารทุนได้ผลิตซ้ำโครงสร้างงานวิจัยแบบเดิมที่เน้น Positivism ประยุกต์ และนโยบาย ดังนั้น จะมีแนวทางอย่างในการแก้ไข มีกลไกอย่างไร

อ.ชินวุธ

ความคิดส่วนตัว อาจต้องแบ่งเป็นระยะ

ส่วน SF ที่เราของบประมาณผ่านสำนักงบ เราอิงไว้เพื่อให้ได้งบประมาณปีละ 2 หมื่นล้าน เราต้องได้ผลที่เราให้คำสัญญาไว้กับสำนักงบ เราจึงสนับสนุนผ่าน SF ด้วยกรอบวิธีคิดแบบนี้ แผน ววน. จึงลดทอนงานที่เกี่ยวข้อง กับ Basic research ความยากคือ เราไม่สามารถคานงัดกับสำนักงบได้ เพื่อให้พวกเขาสนับสนุน รวมถึง เราต้องสร้างความสมดุลทางการเมืองด้วย

ดังนั้น วิธีการปรับคือ ปรับให้หน่วยงานที่ให้ทุนที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ มานุด ศิล ที่เป็น FF รวมตัวกัน หลาย ๆ หน่วยงานเป็น Consortium เพื่อให้เวลาทำงานมีแรงผลักเฉพาะ เช่น ศูนย์มานุษวิทยา ชวนหลายหน่วยงานมารวมตัวกัน ตั้งคณะทำงานขับเคลื่อน เพื่อสะท้อนภาพการขับเคลื่อนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพราะ FF สกสว. ไม่ได้เข้าไปยุ่ง จึงคุยกันง่าย ในแง่นี้อาจเป็นมิติใหม่ที่สะท้อนว่ามีกลไกการขับเคลื่อนระดับข้างล่าง จากนั้น สภานโยบายจะขับเคลื่อนอย่างไรต่อ ก็อาจมีการขับเคลื่อนต่อ

ทุน FF มีการกำหนดนโยบายหรือกรอบหรือไม่ ว่ามหาวิทยาลัยได้งบเท่าไหร่ มีกรอบอย่างไร?

กองทุนวิจัยเปรียบเสมือนธนาคาร เรามี 2 ส่วน คือ งานวิจัยนวัตกรรม และ งานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งมุ่งจัดสรรให้โครงสร้างพื้นฐานการวิจัย โดยงานวิจัยนวัตกรรมแตกเป็น SF FF และงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคือ RU

คำถามคือ เรามีวิธีการจัดกรอบงบประมาณอย่างไร คำตอบคือจะตั้งอยู่บนฐานของ Past performance ว่าด้วยเรื่องประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยวัดจาก 4 มิติ ได้แก่ การจัดการงบ การบริหารจัดการงานวิจัย ผลผลิตผลลัพธ์ และการใช้ประโยชน์ จากนั้น เราจะไปคิดเพื่อสร้างกรอบงบประมาณ แต่ละมหาวิทยาลัยได้งบไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับ Past performance ทั้งนี้ งบประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ขึ้นอยู่กับ past performance อีก 70 เปอร์เซ็นต์ ขึ้นอยู่กับการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาล ดังนั้น แต่ละปีงบประมาณในการจัดสรรจะแตกต่างกันในแต่ละปี

ตั้งแต่ปี 2566 พบว่า ทุน SF ลดลง แต่ทุน FF เพิ่มขึ้น สะท้อนว่าเราอยากรักษางบการวิจัยมูลฐาน เพื่อรักษาฐานความรู้เอาไว้

จึงอยากเสนอแนะว่า หากมีการรวมตัวกันทำให้ทุน FF ของแต่ละคน เป็น Consortium ก็จะทำให้งานด้านนี้โตขึ้นเรื่อย ๆ จากนั้น รองลงมาคือการเสนอ PMU เฉพาะทาง แต่ต้องมีข้อมูลวิชาการที่เพียงพอ

เรื่องการรวมกลุ่ม Consortium เพื่อผลักดัน อยากปรึกษาว่า สถาบันดูแลงานวิจัยมีไม่มาก บางแห่งไม่ใช่มหาวิทยาลัย และขึ้นตรงต่อกระทรวงวัฒนธรรม เขาก็มองศิลปะแบบอนุรักษ์นิยม ดังนั้น ทุน FF จะมีวิธีคิดเป็นอีกแบบ คนที่อยากจะทำงานวิจัยมูลฐานซึ่งเป็นมุมอื่นจึงเกิดการขัดแย้งในการทำการวิจัย ดังนั้น Consortium จะเป็นอย่างไร อาจารย์มีคำแนะนำไหม?

เราเคยผลัก Consortium ระบบราง เป็นกลไกที่ให้มีการรวบรวมที่เกี่ยวข้องกับระบบราง หากประเทศไทยจะเข้มแข็งเรื่องระบบราง เราต้องมีส่วนไหนบ้าง เช่น รถไฟความเร็วสูง รางคู่ ฯลฯ จากนั้นเมื่อมีการรวมกลุ่มเสร็จก็คุยกับ สกสว. ต่อในเรื่องนั้น ๆ ผมเคยพบกับผู้บริหารบัณฑิตพัฒนศิลป์ เขามีการปรับตัวเหมือนกัน

กลไก คือ ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) แต่อาจต้องชูประเด็นให้ชัดขึ้น เช่น เศรษฐกิจสร้างสรรค์ อาจทำให้เรารวบรวมงานวิจัยได้มากขึ้น เพราะ การรวมกลุ่มระบบรางมีนักวิจัยหลายระดับ ดังนั้น จึงเสนอเป็นโมเดลที่ สกสว. เคยใช้ คือ มีหน่วยงานเจ้าภาพ จากนั้น สกสว. จะเป็นตัวเชื่อม อันนี้คือแนวทางที่สามารถทำงานกับระบบได้

สำหรับทุน FF เป็นอย่างไร

กลุ่มระบบราง เราคุยกับอธิการบดีของแต่ละมหาวิทยาลัย อาจต้องมีรองอธิการบดี เพื่อผลักดันเรื่องนี้พร้อม ๆ กัน จากนั้น ใช้กลไกของ ทปอ. ในการขับเคลื่อน ต่อมา สกสว. จะใช้กลไกนี้ในการขับเคลื่อน เช่น การทำแผนตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

Consortium ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ มีโจทย์การวิจัยไม่เหมือนกัน มันอาจต้องแบ่งไหม หรือว่ารวมเป็น Consortium ทั้งหมด

เสนอให้แยกเป็นประเด็น เพื่อให้ประเด็นมีความชัดเจนว่าเป็นอย่างไร ดังนั้น หากมีวาระหลักร่วมกันจะทำให้งานวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ด้านสังคมศาสตร์ ผมอยากเห็นงานวิจัยที่เน้นนโยบายและการแก้ปัญหาสังคม เช่น เรื่องของทุนจีน และ Call center เรื่องนี้ นักสังคมศาสตร์ก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

อ.กานต์วิรุช

ตอนนี้รับทุน วช. ผมรับผิดชอบเรื่องการแก้ปัญหาการ Corruption ผ่านการอ่าน เพื่อดูว่าสื่อแต่ละส่วนมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ งานชิ้นนี้มีลักษณะเป็น Consortium เพื่อแก้ปัญหาการทุจริต โดยแบ่งเป็นทีมย่อยต่าง ๆ เช่น ศึกษาภาษา การนำไปใช้ใน

ระบบการศึกษาซึ่งเราจะออกแบบสื่อการเรียนการสอนอย่างไรให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกันในการอ่าน เป็นการรวมกันของนักวิจัยด้านภาษา โดยเป็นงานที่มีความต่อเนื่องกัน เช่น หากวิเคราะห์คำเชื่อมเสร็จจะส่งต่อไปยังกลุ่มผลิตสื่อ เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาในการพัฒนาวิจารณญาณของนักเรียน เราจะของงบประมาณจาก วช. ค่อนข้างสะดวกยิ่งขึ้น หากเรามองเห็นปลายทางที่จะได้ ปลายทางสุดท้ายจะนำสื่อการเรียนการสอนทั้งหมดเข้าไปในระบบออนไลน์ คือ เว็บไซต์กลาง ให้สามารถนำไปสอนได้เลย

อีกประเด็นคือ อาจารย์บางท่านศึกษาภาษาต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่หาประเด็นมาขอทุนได้ยาก การเสนอหัวข้อวิจัยต้องเชื่อมโยงกับประเทศไทยให้ได้ แต่ในความเป็นจริงเป็นไปได้ยาก ทำให้เวลาการขอทุนเกิดการรากข้อความ เพื่อโยงประเด็นที่เขาทำให้ตอบโจทย์กับแผน ววน. ทำให้เกิดการทำงานที่เราไม่ได้อยากจะทำจริง ๆ

เหล่านี้ คือ เรื่องที่อยากหารือว่าอาจเพิ่มลักษณะความเป็นสากล เช่น การศึกษาวัฒนธรรมจีน ก็อาจทำให้เราเข้าใจจีนมากขึ้น ผมมองเรื่องการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

อ.ชินวุธ

ยากมากที่เราจะกำกับให้มหาวิทยาลัยระบุสัดส่วนทุน FF และ SF การตั้ง consortium จะมีคำถามว่า สุดท้ายการสะสมความรู้นี้จะนำไปสู่การพัฒนาด้านไหน เช่น หากมีภาพการพัฒนาด้านสังคม ก็จะสำคัญ หรือ หากพัฒนาความรู้นี้จะมีเอกสารการสอนเกี่ยวกับภาษาไทย เป็นตำรา อันนี้ก็จะมีปลายทาง คือเพื่อปัญญา โดยทุน FF ที่สร้างองค์ความรู้อย่างเดียวอาจขับเคลื่อนยาก เราต้องชี้ให้เห็นว่าสุดท้ายแล้วองค์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ได้ อ่านได้ อ้างอิงได้ เช่น จีนศึกษาที่ศึกษาความเป็นมนุษย์ ความเปลี่ยนผ่านในสังคม ฯลฯ

การตั้ง Consortium ผ่าน FF นั้น หากเราต้องการความเข้มแข็งการพัฒนาโจทย์ เราสามารถชักชวนเครือข่ายของเราเข้ามาทำงานและขอผ่านมหาวิทยาลัยได้ไหม

สิ่งที่ Consortium ระบบรางทำคือ งบประมาณอยู่ที่มหาวิทยาลัย โดยการเก็บงบประมาณไว้สำหรับ Consortium โดย Consortium ต้องมีแผนเป็นระยะ และมีตัวเลขงบประมาณ โครงการเหล่านี้จะเสนอต่อมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว โดยชี้ว่าใน 3-5 ปี เราจะลดช่องว่างตรงนี้ได้ เช่น ระบบราง จะมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับล้อ เขาจะผลิตชิ้นส่วนนี้ให้การรถไฟได้ เราจะเห็นภาพการวิจัยที่รวมกันหลายมหาวิทยาลัย

วิธีการโน้มน้าวคือทำ MOU ร่วมกับ สกสว. และ ทปอ. กล่าวคือ กลไกทำงานต้องเริ่มนำเนื้อหาเข้าไป ทปอ. ให้เขาพูดคุยกัน จากนั้น มีภาพของการเริ่มทำกิจกรรมของ ทปอ. จากนั้น เชิญมหาวิทยาลัยอื่นเข้ามาร่วม หากเริ่มจากตรงนี้ เราจะเห็นภาพการทำงานที่ชัดเจน

ในกรณีที่แผน ววน. จะจบลงในปี 2570 จากนั้น 2571-2575 จะมีการเสนอยุทธศาสตร์ ววน. ฉบับใหม่ ทีมเราจะสามารถร่างข้อเสนอยุทธศาสตร์และ OKR ให้เป็นอีกฉบับ แนวทางควรเป็นอย่างไร?

ส่วนนี้คือความคาดหวัง SAT คือผู้เสนอเนื้อหาเชิงวิชาการ สกสว. ไม่ได้มีกำลังคนเยอะ เราเชี่ยวชาญเรื่องถอดนโยบาย แต่เราก็อยากฟังเสียงนักวิชาการ หากข้อเสนอที่ได้มา เราจะนำมาตั้งต้นว่าเราขาดประเด็นไหนไปบ้าง จากนั้น เราจะเสนอเรื่องเหล่านี้ควรอยู่ตรงไหน แต่ก็ขึ้นอยู่กับสภานโยบายอีกทีหนึ่ง ทั้งนี้ สกสว. มี SAT เยอะมาก ทำให้ สกสว. มีข้อมูลเพียงพอที่จะโน้มน้าวสภานโยบาย กระบวนการทำแผนควรจะเริ่มตั้งแต่ปี 2569 หากอาจารย์ส่งมอบข้อมูลชุดนี้จะเป็นประโยชน์มาก

คำแนะนำต่อ SAT?

อยากขอความอนุเคราะห์คือเรื่อง Career path ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ เพราะภาพยังไม่ชัด หากมีภาพนี้เราจะนำไปพัฒนาต่อได้ เช่น แต่ละด้านมี Career path แบบไหน จะเป็นประโยชน์ในการเห็นเส้นทางอาชีพ

อีกเรื่องคือ Caracter ของกำลังคนด้านด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ เกี่ยวข้องกับการสร้างนักวิจัย ซึ่งภาพนี้ยังไม่ชัดสำหรับข้อมูลที่เรามี ดังนั้น นอกจาก การเสนอแผน ก็อยากให้เสนอเรื่องเหล่านี้เพิ่มด้วย

เราควรเสนอรูปแบบการพัฒนาตั้งแต่ระดับนักเรียน มัธยม ไปจนถึงปลายทาง ประมาณนี้ไหม?

ใช่ครับ กว่าจะได้นักวิจัย ต้องมีการพัฒนาหลายขั้นตอน ทำอย่างไรเราจะเห็น Caracter และเส้นทางอาชีพ เพื่อให้เราต่อยอดได้ว่า กำลังคนแบบนี้จะพัฒนาไปสู่นักวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ เป็นต้น เหตุเพราะเมื่อเราจะแก้ปัญหา เรานำไปใช้ถูก เช่น บพค. ควรเพิ่มประเด็นนี้ เป็นต้น

กระทรวงศึกษาพยายามแยกศาสตร์ต่าง ๆ ข้อแตกต่างที่เห็นเร็ว ๆ คือ สายวิทย์จะมีโรงเรียนเตรียมอุดม หรือสถาบันการศึกษาที่ผลิตคนเพื่อมุ่งไปทำงานแต่ละด้าน แต่ศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์ยังไม่เห็นสถาบันแบบนั้น เราสามารถเสนอให้ตั้งโรงเรียนได้ไหม?

เราสามารถสร้างข้อเสนอได้ในรายงาน โดยเราเสนอไปทางกระทรวง อว. และสำนักงานปลัดกระทรวง จากนั้นก็มีกลไกในการนำไปปฏิบัติใช้อีกหลายส่วน

อ.กานต์วิรุช

Career path ของเด็กด้านสังคมศาสตร์อาจไม่ชัดเหมือนเด็กวิทย์ได้ เพราะไม่ว่าคุณจะจบจากสายไหนมาตอนเรียนมัธยมคุยก็สามารถศึกษาสังคมศาสตร์ได้ จากประสบการณ์ส่วนตัว สมัยมัธยมผมได้เรียนวิชาเลือกด้านภาษาศาสตร์ การสร้างบุคลากรด้านนี้ ครูต้องเรียนระดับป.โท เพื่อเปิดวิชาเลือกให้นักเรียน วิชาเลือกนี้อาจนำไปเทียบเป็นวุฒิเมื่อตอนยื่นสมัครมหาวิทยาลัยได้

อ.ชินวุธ

การมองเรื่องกำลังคน เราขาดข้อมูลด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ แต่ด้านอุตสาหกรรม เรามีข้อมูลชัดมาก ทั้งนี้ ข้อมูลที่เราได้มาจะมาจาก STEM แต่ด้านสังคมศาสตร์มีน้อยมาก

ในรายงานของเรา จะสร้างภาพแบบนี้ได้ไหมคือมีตารางด้านหนึ่งพูดถึงเรื่อง ระดับอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมขั้นสูง ตารางอีกด้านคือ รายละเอียด ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร เพื่อให้ข้อมูลชัดขึ้น หากเรามีข้อมูล เราจะกำหนดการพัฒนากำลังคน ววน. ได้ แต่เรายังขาดด้านสังคมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ดังนั้น หากเรามีข้อมูลชุดนี้ เราจะเห็นภาพว่า เราควรสนับสนุนงานวิจัยอย่างไร เป็นต้น หากเราได้ Caracter กำลังคน เราจะรู้ว่าจะลงไปตรงไหนได้บ้าง

ข้อแนะนำที่เราควรจะทำ

ผมฝากความคาดหวังไว้กับทีมนักวิจัย เราอยากให้เป็นการรีวิวจากนักวิจัยในกลุ่มจริง ๆ ในตอน Focus group อยากให้มีความกว้าง เพื่อให้เป็นเสียงสะท้อนจากหลาย ๆ ภาคส่วน ไม่ได้เน้นที่มหาวิทยาลัยอย่างเดียว แต่สัมภาษณ์หน่วยงานระดับปฏิบัติงานด้วย โดยในระบบ ววน. ประกอบด้วยหลายกรมที่รับทุนวิจัย

หากเรานำตัวเลขด้านการพัฒนานักวิจัย เราอยากพัฒนาให้มีนักวิจัยระดับ Global league กล่าวคือ นักวิจัยถูกอ้างอิงในระดับโลก ซึ่งเป็นยอดสุดในการพัฒนานักวิจัย เราจึงต้องพัฒนาตั้งแต่เยาวชน ไปจนถึง การมีพื้นที่ในระหว่างประเทศ ดังนั้น สกสว. ไม่ได้มองแค่การสนับสนุนแค่วิทยาศาสตร์ แต่เรามองภาพไปถึง Global league

อ.นฤพนธ์

Global league เป็นอุดมคติของสายเรา เรายังขาดโอกาส ไม่ได้มีช่องทางที่ประเทศจะสนับสนุนได้เท่ากับสายวิทย์ ตั้งแต่ตั้ง วช. มา เขาก็สนับสนุนงานวิทยาศาสตร์มาโดยตลอด

อ.นันทิดา

ข้อจำกัดในเชิงประเด็น ทำให้งานด้านเราไม่สามารถสร้างผลในระดับข้างบนได้ กล่าวคือมีปัญหาในเรื่องโจทย์การวิจัยการให้ทุน จึงไม่ได้สร้างผลกระทบในระดับใหญ่ได้

สรุปการประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 6
โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
4 ธันวาคม 2567 ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร

รายชื่อผู้เข้าประชุม

13. ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง	มหาวิทยาลัยศิลปากร
14. รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
15. ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
16. ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
17. อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
18. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
19. นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
20. นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
21. นางสาวพรชนก อารยะกุลชัย	สกสว.
22. นายกิตติคุณ จันทร์แย้ม	สกสว.
23. นายสินธุ แก้วสินธุ์	สกสว.
24. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

การประชุมคณะทำงานครั้งที่ 6 สามารถสรุปการประชุมได้ดังนี้

การอัพเดทสถานการณ์โดยรวมของ สกสว.

อาจารย์โกมาตร

วันนี้เราจะมาออกแบบว่าจะทำงานอย่างไร เช่น การปรับเปลี่ยนการให้ทุนให้รองรับเรามากขึ้น และอีกส่วนที่เราทำได้คือการพยายามสร้างระบบนิเวศการวิจัยหรือระบบนิเวศการเรียนรู้ให้มีมากขึ้น นอกจากนี้ จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงใน สกสว. ได้มีผลต่อโครงการของเรา เช่น เรื่องงบประมาณ อีกประเด็นคือ เราจะจัดรูปขบวนการทำงานของเราอย่างไร เราประเมินสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงใน สกสว. อย่างไร และงานของเราไปถึงไหน วันนี้จึงอยากคุยประเด็นเหล่านี้

คุณกิตติคุณ

O inclusiveness ได้คุยกับ ผอ. สมปอง ว่าเราจะทำระยะต่อไปในเรื่องของกรอบการประเมินและการประเมินองค์ความรู้ อ.สมปอง มองว่า ให้เราเสนอโครงการเข้าไปในไตรมาสที่สองของปีงบประมาณหน้าคือเดือนมีนาคมปีหน้า

อยากให้ทีมเรา หัวหน้าโครงการวิจัยต้องเป็นคนใหม่ที่ไม่ซ้อนทับกับพี่ตูน รวมถึงโครงร่างการวิจัยต้องเรียบร้อยในเดือนมีนาคมปีหน้า (อย่างไรก็ดีในที่ประชุมกล่าวว่าเราอาจไม่ต้องเปลี่ยนหัวหน้าโครงการก็ได้) ทั้งนี้ กรอบงบประมาณของโครงการในปีต่อไปคือ 2 ล้านบาท ในระยะที่สอง โครงการเรามีผลต่อการจัดสรรทุนในอนาคตในเรื่องงบประมาณ

อ.แพร

จะเกิดการเปลี่ยนแปลงมากใน สกสว. เช่น ไม่มียุทธศาสตร์ 4 ด้าน รวมถึงโครงสร้างภายในจะมีการเปลี่ยนใหม่ ดังนั้น จึงจะส่งผลกระทบต่อ SAT ของเรา โดยเฉพาะเรื่องที่ว่า เราจะเสนออะไรที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การให้ทุนที่จะหายไป อีกเรื่องคือจากสัญญา SAT เราจะปรับแผนกลางปี แต่คิดว่าไม่ทัน และคิดว่า ผอ. คนใหม่คงไม่ปรับอะไรในแผน ววน. อีกต่อไป จึงอยากขอปรับแผน ววน. โดยฝากทีม สกสว. ไปคุยกับอาจารย์อีกที ดังนั้น การเสนอกรอบแผน ววน. อาจเสนอได้อิสระมากขึ้น รวมถึงการเสนอกการพัฒนากำลังคน เพราะไม่มีกรอบแล้ว

ตอนนี้ไม่มีนโยบายของ ผอ. จึงไม่ได้ทำแผนพัฒนากำลังคนเอาไว้ ดังนั้นงานเราจึงมีอิสระในการเสนอว่าทิศทางควรเป็นอย่างไร รวมถึงเราได้ติดต่อกับอ.อาร์ม และอ.ปังปอนด์ เราจึงมีโอกาส

คุณกิตติคุณ

สิ่งที่ส่งมอบตามสัญญามีหลายข้อด้วยกัน เช่น รายงานการขับเคลื่อนวาระการวิจัย ฯลฯ ดังนั้น เรามีอิสระตั้งแต่ต้น แต่ทางทีม สกสว. ก็อยากให้เราช่วยทำกรอบให้ชัด เช่น ทีม SAT เห็นว่านักวิจัยด้านไหนบ้างที่จำเป็นต่อการพัฒนากำลังคนเพื่อตอบโจทย์ในอนาคต โดยเป็นรูปแบบการเสนอไอเดีย

อ.โกมาตร

จุดสำคัญคือเรื่อง Timing กล่าวคือทีมบริหารใหม่เขาวางจังหวะอย่างไร เราต้องเข้าไปคุยกับเขา ข้อเสนอของเราอาจไม่ได้ยึด 4 ยุทธศาสตร์ก็ไม่เป็นไร ดังนั้น จึงอยากให้สอบถามเรื่อง Timing ต่อ ผมเคยได้คุยกับอ.สมปอง ให้มาทำงานกับ TPBS ซึ่งอาจารย์ก็ดูเห็นด้วย โดยเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกับ SAT ของเรา ในแง่นี้ เราต้องสร้างโอกาสในการพูดคุยกับอาจารย์สมปองมากขึ้น นอกจากนี้ เราควรไปคุยกับอาจารย์ปังปอนด์มากยิ่งขึ้น เพราะอาจารย์ได้เห็นสภาพปัญหาในระบบเช่นกัน

อ.แพร

เรื่อง Timing พบว่าได้เข้าไปพูดคุยกับ ผอ. โดยชี้ว่าภายใน 6 เดือนจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของ สกสว. ดังนั้นจึงเป็นเดือนมกราคม เราควรรอเดือนมกราคม ว่าเขามีแนวคิดอย่างไร อีกเรื่องคือยุทธศาสตร์ของเรา ได้แก่ การเชิญ ผอ. สมปอง มาดูงานของพวกเรา รวมถึง ผอ. เน้นเรื่อง Impact

อ.โกมาตร

การเชิญอาจารย์สมปองในนามศูนย์มานุษยวิทยาจะดูดีมาก ในโครงการระยะต่อไปจะเน้นการขับเคลื่อน อยากให้พูดเป็นเสียงเดียวกันและเป็นข้อสรุปสั้น ๆ ให้ง่ายต่อการจดจำ เพราะหากเรานำเสนอแนวคิดที่สับสนตั้งแต่ต้น การตกผลึกจะยาว แต่หากเรากลั่นความคิดจนเป็นข้อเสนอที่ชัดเจนก็จะดี จากนั้น ผมอาจช่วยส่งต่อแนวคิดนี้ให้ ซึ่งเปรียบเสมือนงานการทูต รวมถึง ในการสร้างข้อเสนอเราต้องนำสโลแกนของ อ.สมปอง มาปรับเข้ากับงานของเราให้ได้ด้วย

การอัพเดทความคืบหน้าของการทำงานที่ผ่านมา รวมถึงการขับเคลื่อนในอนาคต

อ.นฤพนธ์

เราได้ข้อมูลนักวิชาการคืออาจารย์ในมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยข้อมูลมาหลายส่วน

อ.โกมาตร

เราควรค้นข้อมูลสายวิทย์ รองเปรียบเทียบข้ามสาขา เปรียบเทียบช่วงเวลา จากนั้นดูว่าความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร เพื่อให้เห็นแนวโน้มมากขึ้น ข้อมูลอย่าผิด เพราะเราจะเสียความน่าเชื่อถือ เขียนไว้ด้วยว่ามีมหาวิทยาลัยอะไรบ้าง เทียบให้เห็นความหมาย และหาเวลาเทียบ

อ.นฤพนธ์

แบบสำรวจความเห็นที่เราจัดทำ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับหลักการ 5 ข้อของเรา รวมถึงหลักการอาจารย์ยศ

อ.โกมาตร

เราจะนำความคิดของ อ.ยศ มาทีเดียวก็อาจไม่เหมาะสม เราอาจไม่สามารถนำมาใช้ทั้งดุ้นแบบนี้

อ.นฤพนธ์

ภาพรวมประชาชนเห็นด้วยกับที่เราในเรื่องต่าง ๆ บางข้อคล้ายกับทีมเรา เราอาจนำไปเสนอได้ นอกจากนี้ จากที่เราได้คุยกับ อ.อาร์ม อ.ปังปอนด์ และ อ.ชินวุธ พบว่า มีประเด็นการขับเคลื่อนหลายส่วน เช่น การจัดตั้ง PMU ใหม่ การนิยามนวัตกรรมให้ครอบคลุมงานเรามากขึ้น การปฏิรูป วช. ข้อเสนอแผนงาน OKR การพัฒนาคุณภาพของงานวิจัย การตั้ง Consortium การทำ MOU กับ สกสว. ร่วมกับ ทปอ. เป็นต้น

อ.ยุกติ

การพูดคุยที่ผ่านมากับทีม สกว. ดำเนินไปด้วยดี ต่างคนต่างมีประเด็นขับเคลื่อน ผู้ให้ข้อมูลคือเสียงส่วนน้อย เขาเลยคิดว่าทีมเราจะช่วยสนับสนุนเขาได้ จากการพูดคุยที่ผ่านมาพบว่า แผน ววน. มาก่อนที่เขาจะมาอีก การขับเคลื่อนแผนก็พบว่า สกสว.

ก็ไม่ได้มีอำนาจ ทำได้แค่กำหนดเป้าหมายรวม ๆ รวมถึง ทุน FF SF ก็พบว่า มหาวิทยาลัยเป็นตัวกำหนด เขารู้สึกว่าการทำงาน ทำได้แค่วางกรอบ และเขาเองก็ไม่พอใจ รวมถึงไม่รู้ว่าจะบริหารจัดการอย่างไร กล่าวคือ เราเป็นคนส่วนน้อยที่เป็นคนส่วนน้อยที่ไม่มีอำนาจ เราได้เห็นภาวะของสิ่งที่มีร่วมกันคือการผลักดันให้วาระของเราเด่นชัดขึ้น แต่ก็มืดแปดด้านว่าจะทำอย่างไร

อ.ณัฐพล

อ.อาร์ม บอกว่า ข้อเสนอของเราควรมีตัวเลข เช่น การนำข้อมูลสถิติให้เอามาประกอบข้อเสนอของเราด้วย โดยผมก็เห็นด้วย เพราะทีมเรายังไม่ได้เก็บข้อมูลทางสถิติและข้อมูลตัวเลข เพราะบางที เขาอาจบอกว่าทุนด้านสังคมศาสตร์มีมากกว่า ดังนั้น เราต้องนำตัวเลขมานำเสนอ

การอภิปรายประเด็นการขับเคลื่อนต่อไป

อ.ยุกติ

ข้อเสนอ 8 ข้อ ที่อ.นฤพนธ์ได้นำเสนอสามารถจัดกลุ่มได้ ประกอบด้วย 1 2 7 คือเรื่องของโครงสร้าง ข้อเสนอโครงสร้าง คือ ทำ PMU ใหม่ อีกลุ่มคือ 3 5 คือ การจัดการแผน ววน. และ 6 คือเรื่องกำลังคน

อ.แพร

การเสนอโครงสร้างประกอบด้วยหลายระดับ คือ การแยกเป็นรัฐอิสระ การตั้ง PMU ใหม่ การเสนอรูปแบบการให้ทุนใหม่ที่เป็นไปได้ กล่าวคือ อยากให้มีระดับในการทำข้อเสนอใหม่ ทั้งนี้ แม้ สกสว. จะเปลี่ยน แต่พันธกิจยังคงเหมือนเดิม กล่าวคือ อยากให้ทั้งหมดนี้ ล้อไปกับบทบาทของ สกสว. แต่ยืนอยู่บนฐานของสังคมศาสตร์

อ.ยุกติ

Consortium คือข้อเสนอของ อ.ชินวุธ โดยเป็นเรื่องงานวิจัยระบบรางซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญจากหลายมหาวิทยาลัย จากนั้นก็วางแผนว่าจะทำงานกี่ปี และจะนำไปสู่ผลลัพธ์อะไร โดยมีเป้าหมายที่เฉพาะ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับเราเท่าไหร่ แต่ก็เป็นแนวคิดที่น่าสนใจ

สมมุติหากเราออกแบบหน่วยงานหนึ่งให้เป็นตัวกลางเชื่อม Consortium โดยเป็นเจ้าภาพ โดยไม่ได้จัดการเป็นงานวิจัยแบบเดียว เราอาจเน้นการสร้างกำลังคนในทางสังคมศาสตร์ ตัวกลางนี้ส่งเสริมการจัดกิจกรรม เช่น คณะเศรษฐศาสตร์ มธ. มีการพัฒนาคนตั้งแต่เด็ก ล่าสุดมีตำราที่เขียนโดยเด็กมัธยม ดังนั้น จึงน่าสนใจหากเราคิดแบบนี้ในด้านการสร้างกำลังคน แทนที่จะให้แต่ละแห่งดิ้นรนกันเอง แต่เรามีเวทีกลาง โดยระบุลิสต์กิจกรรมที่สามารถขอทุนได้ ดังนั้น เราน่าจะทำการสร้างเครือข่ายที่เราคุยกันนำมาปัดฝุ่นและนำมาทำต่อ กล่าวคือทำ Consortium ในการสร้างกำลังคน

อ.โกมาตร

ผมนึกว่า Consortium คือการมาประชุมร่วมกัน แต่จากที่ อ.ยุกติ ได้ฟัง เหมือนเขาต้องการให้เป็นตรีมจากนั้นถึงคนมาช่วยกันทำ หากผมลองเปรียบเทียบระบบการให้ทุนกับต่างประเทศ บางประเทศมีการให้ทุนแบบ Them muti- research

เราอาจต้องเลือก หากเราทำเรื่องที่ อ.ยุกติ เสนอจะตอบโจทย์ บพค. ซึ่งเป็นโจทย์ใหญ่ แต่ก็มีจุดอ่อนในแง่ของการนำเสนอในเรื่องของประโยชน์ในการใช้ เรื่องระบบรางก็เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ดังนั้น หากเราเลือกตรีมดี ๆ อาจทำให้ได้ทั้งสองก็ได้ เพราะ Consortium ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว เราจะเลือกการพัฒนากำลังคน การพัฒนาโจทย์วิจัย การพัฒนาระเบียบวิธีวิจัย หรือว่าเราจะเน้นเลือกตรีมเรื่องโรคระบาทข้ามพรมแดน เป็นโรคที่คำนวณเป็นตัวเลขได้ ซึ่งมีผลกระทบไม่เหมือนกัน

อ.เสาวณิต

งานของอาจารย์สุวรรณามีการสร้างเครือข่ายที่มีความต่อเนื่อง ในปัจจุบันงบอยู่ที่ วช. จึงไม่แน่ใจว่ามีการทำต่อหรือไม่ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์มีรูปแบบคือการให้ทุน และมีการทำเป็นตรีม บางท่านทำต่อเนื่อง จึงอาจเป็นแนวทางที่เรานำมาคิดต่อได้

อ.นันทิดา

Consortium น่าสนใจ แต่เรื่องความยั่งยืนอาจเป็นระยะสั้น อาจารย์ชินวุธ กล่าวว่าเงินที่จะทำด้านนี้คือทุน FF ซึ่งมีแนวโน้มจะมากขึ้น หากมองในเชิงประเด็นการยกตัวอย่างเรื่องรางนั้น เราอาจต้องคิดเชิงประเด็นว่างานเราตอบผลกระทบอะไร อาจารย์ให้เราทำแผนการพัฒนากำลังคนคู่ขนานไปกับงานวิจัย แต่ว่าตรีมจะเป็นอะไรก็อาจมีหลายส่วน อีกส่วนที่ต้องมีกลยุทธ์ เช่น การเริ่มที่ ม.ธรรมศาสตร์ คือ เรามีตรีมใหญ่ภายใต้ MOU ส่วนเรื่องเงิน หากอยู่มหาวิทยาลัยไหนก็รับที่นั่น

ดังนั้น Consortium เป็นจุดที่มีโอกาส แต่เราก็ต้องตั้งโจทย์ให้ชัด เพราะเรื่องระบบรางเขามีความชัดเจน โดยกลุ่มระบบรางเคยมาขอความช่วยเหลือเรื่องการเชื่อมโยงกับชุมชน ดังนั้น หากเราจะทำเราต้องมีประเด็นเรื่องด่วนเพื่อขอทุน แต่ก็ไม่ได้ยั่งยืนเมื่อเทียบกับเรื่องการทำ PMU ใหม่

อ.โกมาตร

จากทุน FF พบว่า PMU เขาจะมีโจทย์ของตน หากเราสามารถสแกนได้ว่ามี PMU ไหนที่น่าสนใจ จากนั้น เราไปทำ Consortium ก็ดึงโครงการที่ PMU นั้นทำอยู่ เราก็อาจงอกงามได้ดีกว่าเดิม เราก็ไม่ต้องไปดิ้นรนเรื่อง FF เพราะ SF นักวิจัยสร้างเครดิตของเขา หากเราเลือกนักวิจัยที่มีศักยภาพก็ต่อได้

อ.แพร

สุดท้ายรู้สึกว่า Consortium เราเสนอวาระวิจัยสังคมศาสตร์ได้ อยากชวนให้คิดแบบใหญ่ว่าเราตั้ง Council และเป็นสิ่งที่ ววน. ต้องฟัง เวลาทำแผนต้องมาปรึกษา Council ของเรา โดยเป้านี้คือเป้าใหญ่ของเรา เพราะจะเป็นอำนาจต่อรองอย่างมากกับระบบ ววน. โดยกระทรวง อว. ก็จะมาคุยกับเราด้วย แต่ก็เป็นเรื่องยาก

การพัฒนากำลังคนต้องทำให้เขาเห็นว่าเราจะพัฒนากำลังคน เรากำหนดวาระ จากนั้น สกสว. ลงไประดับแผน นอกจากนี้ได้ไปประชุมที่ชะอำ ซึ่งเป็นงานนำเสนอว่าตัวเองมีงานอะไร พบว่ามีหน่วยงานที่ทำงานวิจัยด้านสังคมมากมายในหลายกระทรวง บางหน่วยงานก็ไม่เคยได้รู้ว่าทำเรื่องวิจัย ทั้งนี้ เขาบอกว่างานวิจัยของเขาคืองานวิจัยพื้นฐาน แต่ก็เป็นเรื่องที่ทำมาแล้ว โดยมองว่างานที่ทำมาไม่ได้ ดังนั้น จึงคิดว่านี้คือโอกาส ว่าเราจะพัฒนากำลังคนด้านการวิจัยในหน่วยงานที่เป็นทุน FF โดย FF หน่วยงานเหล่านี้ไม่มีนักวิจัย กล่าวคือ หน่วยงานต้องการการพัฒนาตรงนี้ เขาจึงอาจสนใจในเรื่องการพัฒนาตัวนักวิจัย เพราะในพันธกิจของ สกสว. ก็มีช่องส่วนนี้

อ.โกมาตร

การพัฒนานักวิจัยเราต้องออกแรงเยอะ การอบรมกว้าง ๆ ไม่ค่อยได้ผล เราต้องการความต่อเนื่องและพลัง ดังนั้น หากเราจะทำเรื่องการพัฒนากำลังคนเราต้องมาออกแบบ มันเป็นเรื่องสำคัญ แต่กว่าจะผลิดอกออกผลก็นาน การทำงานด้านนี้อาจต้องมีอีกรูปแบบ

อ.ยุกติ

ผมคิดว่าแนวคิดของ อ.แพร น่าสนใจ คิดใหญ่ไปเลยว่าเราสร้าง Council ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายของพลังทางด้าน SHA ของเรา กล่าวคือ ต่อจากนี้การทำเรื่องทุนต้องมีเราเข้าไปอยู่ด้วย

เราอาจต้องไปปัดฝุ่นดูว่าสมาคมต่าง ๆ ที่เคยมีตัวตนและทำงานอยู่ รวมถึงอาจเชิญเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ มารวมตัวกันเพื่อคิดแผนการว่าเราจะร่วมทำอะไร จะทำอย่างไรให้เรามีส่วนเข้าไปทำ ววน. รวมถึงมีส่วนในการเสนอโครงสร้างอะไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึง PMU หลายคนอึดอัดกับ วช. แต่เราก็ไม่สามารถทำอะไรได้กับ วช. เพราะเขาสืบทอดความเป็นตัวตนของ วช. เอง สมาชิก กสว. จึงเสนอว่าหรือว่าจะตั้ง PMU ใหม่

ผมคิดต่อว่า เราจะสร้างพลังต่อรองไว้ก่อนก็จะดี จากยุทธศาสตร์ระยะต่าง ๆ พบว่า ระยะสั้นอาจทดลองการทำ MOU ทีม Council ของเราคุยกันได้ลงตัวและได้แผนมา จากนั้น เราคิดต่อว่าจะทำ MOU กับหน่วยงานไหนต่อ อันนี้ก็มีทางเลือกที่เป็นไปได้ นอกจากนี้ อาจมีช่องโหว่ที่ PMU อยากได้นักวิจัยที่มีศักยภาพสูง แต่เขาก็ไม่รู้ว่าจะเข้าถึงใคร

บพค. มีช่องว่างเหมือนกัน นักวิจัยด้าน SHA ก็ไม่รู้ว่ามีทุนแหล่งอื่น เราต้องเปิดหูเปิดตาตัวเอง เราควรมีทีมที่ไปคุยกับ PMU เหล่านี้ โดยให้ทีมเราลองบริหารทุนสัก 10% เพื่อนำไปสร้างงานวิจัยที่มีศักยภาพสูงขึ้นได้

อ.โกมาตร

เรามีเป้าหมายสูงสุดคือการสร้าง Council เพื่อให้มีระบบที่สนับสนุน SHA หากมองแบบนี้จะได้ไหมเพราะ Consortium ถูกโยนมาจากคนวงใน หากเราใช้แนวคิดนี้เป็นกลยุทธ์ในการรวบรวมพรรคพวก และพยายามจัดแถวของ Consortium โดยเราอาจลองผิดลองถูก ทำงานในหลายด้าน ผมเคยทำงานกับ PMU พบว่า เราต้องเลือกสถานะและบทบาทของเราให้ดี ไม่งั้นเราต้องนั่งอ่านโครงร่างการวิจัยที่คัดลอกจาก Call for proposal

ไอเดียของผม เป้าหมายคือ Council แต่กระบวนการคือ Consortium การทำงานเช่นนี้อาจทำให้เรามีอำนาจต่อรองมากขึ้น จนเมื่อฟ้าเปิดการทำ Council จะได้ไม่ต้องเริ่มต้นด้วยมือเปล่า ๆ เช่น การทำเรื่อง 30 บาท รักษาทุกโรค ก็มีพื้นที่ที่ทำ

ล่วงหน้าไปเยอะมาก ซึ่งช่วยเป็นปากเป็นเสียง ดังนั้น หากเราสะสมกำลังไประดับหนึ่ง เมื่อจังหวะเหมาะจะพบว่าองค์กรนี้ควรจะเป็นอย่างไร

ดังนั้น เราต้องสะสมพละกำลัง สร้างสมาชิก Consortium เพื่อให้เขาเห็นว่าเรามีพรรคพวก จากนั้น เราต้องสะสมตัวอย่างเพื่อเอาไว้เถียง อีกส่วนคือ การสร้างนักการทูต คำถามของผมคือ เราจะขึ้นโครง Consortium อย่างไร จึงอยากชวนคุย เราต้องทำให้ชื่อ SHA Consortium เป็นฐานอันหนึ่ง เมื่อจัดงานต่าง ๆ ต้องระบุเครือข่ายที่ร่วมทำงาน กล่าวคือ ทำให้ชื่อนี้มีอะไรขึ้นมา เพื่อให้เราใช้เป็นเงื่อนไขการต่อรองในอนาคต

อ.ยุกติ

การสร้าง Brand น่าสนใจ เราอาจต้องหาโลโก้มาใช้ อีกเรื่องคือการต่อรอง คนที่มีอำนาจจริง ๆ คือ สภานโยบายของ อว. แต่การวิจัยผ่าน กสว. ผู้กำหนดนโยบายคือ กสว. อ.ปังปอนด์ กล่าวว่าเราควรนัดคุยกับประธาน กสว. เพื่อให้แกเห็นว่าเราทำอะไรอยู่ เห็นแนวคิดของเรา ส่วนนี้ก็น่าสนใจ กล่าวคือเราต้องคิดถึงการต่อรองกับอำนาจในลักษณะแบบนี้

กลับมาที่การออกแบบ Consortium มีสองส่วน ได้แก่ การสร้างโครงการวิจัยที่เป็นร่มใหญ่ที่ครอบคลุมสามสาขาของเรา อีกเรื่องคือการทำแผนงานด้านกำลังคน แผนงานเรื่องการวิจัยก็ทดลองดูว่ามีความเป็นไปได้แค่ไหน เรื่องการพัฒนากำลังคนเราจะได้เห็นว่าเราจะไปได้ยังไง

สำหรับเรื่องโครงการวิจัยร่วมกัน ผมเห็นด้วยกับอ.โกมาตร กล่าวคือ เราตอบโจทย์ได้ทั้งหมด ตั้งแต่เรื่องงานวิจัยพื้นฐาน หรือเราจะไปถึง STS เพราะทางด้านมนุษยศาสตร์ ประเด็นพวกนี้มันมาอยู่แล้ว ผมเคยไปที่ไต้หวัน เขาก็จัดงานใหญ่โดยเอาศิลปินทั่วโลกมาพูด Museum as ecology

ทุนวิจัยในระยะต่อไป ควรเป็นทุนในระดับปฏิบัติการเลยไหม ไม่ได้แค่ระดมความเห็น แต่คือเราจะรวมตัวกัน เพื่อให้ช่วยกันออกแบบเรื่องต่าง ๆ เช่น Consortium แต่ละคนก็มีช่องทางไปคุยกับส่วนต่าง ๆ ผมคิดว่าทุนไม่น่าจะต้องเขียนรายงานแล้ว รายงานอาจเป็นตัวเลข แต่เราเน้นการทำงานขับเคลื่อนไป

อ.แพร

SHA council ควรมีชื่อออกมา เราจะทำอย่างไร เรามีเงินจาก SHA อยู่แล้ว ก็ใช้เงินนี้มาประชุม จากนั้นก็สร้าง Council ศูนย์มานุษยวิทยา มีงบ FF เราขอสัก 3-5 แสนมาทำ Council นี้ เพื่อให้มีการขยับขับเคลื่อน อันนี้คือ Council ขณะที่ Consortium ก็ทำงานภายใต้ Council นี้

ระบบราง เขาไม่ได้กำหนดแค่วาระระบบราง แต่เขาต้องดึงผู้ใช้เข้ามาด้วย จากนั้นก็รับระบบรางจากงานวิจัยไปด้วย ดังนั้น เราต้องคิดต่อว่าเราจะถึง User ที่รับไม้ต่อไปด้วย ไม่อย่างงั้นจะไม่มีผลกระทบ

สำหรับโอกาสที่จะของบวิจัยใน FF พบว่า บพค. ต้องเป็น Frontier ดังนั้น เราต้องกำหนดนิยาม Frontier ให้ชัด คนสำคัญใน บพค. คือ อ.รัศมี ชูทรงเดช ส่วน วช. ก็มีอีกกลุ่ม เราทำ Consortium งบก็มาจาก บพค. อีกอันคือการทำ Hub ก็พัฒนากำลังคนได้ มีเงินจาก วช. และบพค. เราก็จะสร้างผลกระทบได้มากขึ้นกว่านี้ สำหรับยุทธศาสตร์ที่จะเปลี่ยนใน สกสว. คือ SF และ FF และการพัฒนากำลังคน

อ.โกมาตร

บางเรื่องเก็บไว้ทำได้ แต่ที่ควรทำคือ การยกร่าง พ.ร.บ. ซึ่งมีการขอแก้กฎหมาย โดยเข้าไปถกเถียงในสภา การทบทวนการให้ทุน ต้องทบทวนด้วยว่า เขาเขียนกฎหมายอย่างไรด้วย ผมจึงคิดว่าที่เราควรทำคือการออกแบบ Institutional design เราต้องเลือกอะไรที่เหมาะ ๆ เพราะการเสนอ Council อาจไปสะกิดแผลของสภาการวิจัยแห่งชาติ

หากเรามุ่งเป้าไป Council เราควรมีทีมทำงานที่ทบทวนกฎหมายทั้งในไทยและนานาชาติ จากนั้น เราก็ต้องขึ้นโครงว่าเราจะทำอย่างไรกัน จากนั้นก็จะได้ร่างกฎหมายที่พอรับได้

อ.ยุกติ

เราอาจเรียกว่าเครือข่ายไหมสำหรับคำว่า Consortium ส่วนคำว่าสมาคมก็จำกัด

อ.แพร

รายงานฉบับนี้ควรเสนอว่า ควรมีการสร้างเครือข่ายกำลังคนด้าน SHA เอาไว้ จากนั้นเสนอให้กับ สกสว. จากนั้นก็เป็นผลงานที่อาจารย์สมปองสามารถนำไปประกาศต่อไปได้ จากนั้นก็ส่งไปยังระดับรัฐมนตรีได้

อ.โกมาตร

หากเราขับเคลื่อน เราต้องทำ Brand ให้เกิดการ Recognizable

อ.นันทิดา

หากเราใช้เงิน บพค. ขับเคลื่อน เราต้องเตรียมประเด็นไหน

อ.แพร

เราสมัครไป และการ Invite โดยเราอาจเจรจา และให้ อ.รัศมี มานั่งคุย ส่วนเรื่อง Hub ก็มีเยอะ อาจต้องไปพร้อมกับการที่เราคุยกับอาจารย์สมปอง ทั้งนี้ ต้องใช้พละกำลังจริง ๆ

อ.โกมาตร

การขับเคลื่อนนี้ หากโครงสร้างซับซ้อนไปจะทำให้จัดตั้งยาก เราต้องทำให้มัน Lean หากมากกว่านี้จะยุ่งเหยิง

อ.แพร

เคยทำงานและสร้างข้อเสนอไว้ คือ เรามีงานที่ได้งบจากระบบ ววน. มันก็สอดคล้องกับ Hub พอดี ดังนั้น เขาจึงพิจารณาว่ามันไปด้วยกันได้ งานก็จะเห็นว่ามันไปด้วยกัน แต่ในเรื่อง PMU เราต้องคิดว่าเราจะไปทำงานทั้งสองส่วนได้อย่างไร คือเป็นเรื่องการเชื่อมโยงและการสร้างผลกระทบ

อ.โกมาตร

เราอาจคิดคำว่า SHA council แต่พอเราเสนอต่อรัฐมนตรีอาจเสนอว่า National SHA council เราต้องมาคุยอีกที เราได้คุยกันก็มีไอเดียหลายส่วน อีกเรื่องคือ กระบวนการที่เราจะเข้าไปควรเป็นยังไง อีกเรื่องที่เราควรจะได้คุยคือเรื่อง คน

การตั้งรูปขบวนการการพัฒนากำลังคน เราต้องตั้งเป็นระดับ ๆ ไป จะทำยังไงให้กำลังคนด้าน SHA มันเข้มแข็งขึ้น

อ.กานต์วิรุช

มีโครงการอาศรมวิจัย ซึ่งมีการแยกกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ในระยะหลังก็มีกลุ่มสถาปัตย์มาร่วมด้วย แต่เราต้องคิดต่อ

คุณกิตติคุณ

อยากฝากว่า สายเราไปเทียบกับวิทยาศาสตร์เรื่อง Career path เราจะมีลักษณะอย่างไรบ้าง

อ.นันทิดา

เราจะมองย้อนลงมาได้ไหมว่า ในสายอาชีพของสังคมศาสตร์ เรามีอาชีพอะไรบ้าง และเราขาดอะไรอยู่ กล่าวคือ เรามองปลายทาง คือ เรื่องตลาดแรงงาน เช่น เรื่องดนตรี เคยพบว่าคนเรียนดนตรีไม่ได้มีดนตรีอย่างเดียว แต่มีการทำงานสื่อ จากนั้น เราก็ชี้ว่าเราขาดอะไรไป

อ.แพร

เห็นด้วยกับการดูอาชีพ แต่อยากให้ทำอีกอันคู่ไปด้วย เราต้องทำให้เขาเห็นว่าเราไม่ใช่วิทยาศาสตร์ การพัฒนานักวิจัยที่ไม่ได้ไปเพื่อไปอาชีพอะไร อันนี้คือคุณูปการของ SHA คือการพัฒนาคนที่มีระบบคิด มีวิธีคิดที่แข็งแรง เราไม่ได้เน้นการขายอย่างเดียว แต่อยากให้ยืนบนจุดที่เราจะสู้เรื่องนี้ คือ เราต้องการพัฒนานักวิจัยที่เป็นนักคิด เราต้องใส่เข้าไปให้สำนักงบคุ้นเคยกับสิ่งเหล่านี้บ้าง

อ.โกมาตร

หากเราเริ่มจากการเลือกอาชีพที่เขารู้สึกว่ามันสำคัญที่ชัด ๆ เช่น ในวงการโฆษณามันนักสร้างสรรค์กี่คน ดังนั้น พวกสร้างสรรค์ก็มาจากสายสังคมแน่นอน กล่าวคือ ชี้ให้เห็นคุณูปการของ SHA ชัด ๆ จากนั้นก็ไปเทียบกับนานาชาติ อาจไม่ใช่ทุกอาชีพ แต่เราทำข้อมูลเพื่อโน้มน้าว เราเน้นชี้ให้เห็นว่า SHA สร้างกำลังคนตรงไหนบ้าง ต่อมา เราต้องชี้ว่า Priority อยู่กลุ่มไหน จากนั้น เราจะมีแนวทางสนับสนุนกลุ่มคนเหล่านี้ได้อย่างไร เราอาจขอเวลาเพื่อสร้างแผน อาชีพที่มีคุณูปการต่อสังคม เราต้องคำนวณออกมาเลย กล่าวคือ สองปีแรกขอทำข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องกำลังคนด้านนี้กับสังคมไทย แค่นี้ก็เป็นจุดเริ่มต้นได้

อ.ยุกติ

อย่างน้อย เราต้องหาสายเศรษฐศาสตร์แรงงาน ให้มาช่วยวางกรอบว่าเราควรดูอะไร

อ.โกมาตร

สายอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ก็มาจากสาย SHA เรื่องนี้น่าจะมีแกนหลักเข้ามาทำ เราลองตั้งเป็นคนเริ่มเรื่องนี้ สักสองสามคน เพื่อทำการบ้าน ไปรีวิวแผนของส่วนต่าง ๆ เช่น แผนพัฒนากำลังคนของเกาหลี

อ.แพร

ลองขอข้อมูลจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ น่าจะมีข้อมูลเรื่องนี้ อยากขอให้ทำเรื่อง World class ว่าอาจารย์ไทยไปที่ไหนมาบ้าง อยู่ตรงไหนบ้าง เช่น อ.ยุกติ อ.สุวรรณา จะได้บอกเขาว่า อย่าคิดว่าเราไม่มีน้ำยา

อ.โกมาตร

ให้ทีมศูนย์ไปรีวิว

1. World class SSA ว่า ใครที่เป็น World class อาจทำเป็นสามระดับ World class, Rising star กล่าวคือ ให้มีข้อมูลแบบที่อ.แพร กล่าวถึง
2. รีวิว CEA creative economy ดูว่าเขาพูดถึงเรื่อง Professional อะไรบ้าง
3. อุตสาหกรรมทางปัญญาและบันเทิง
4. ลองเสนอว่ามีอาชีพที่ปฏิเสธไม่ได้ว่านี่คือคุณูปการของงานเรา

เราทำงานพวกนี้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำไปโน้มโน้ม จากนั้นค่อยมาเสนอต่อ

อีกประเด็นทีเรายังไม่ช่วยนิยามคือ Frontier research ซึ่งอาจหมายถึง Basic research ด้วย หรือ Utility based research แต่ตอนนี้เรายังไม่ได้ทำเลย เราจะนิยาม Frontier ให้เป็นประโยชน์กับ SHA กันได้อย่างไร จึงอยากขอความเห็นเบื้องต้นให้เราคุยกันครั้งต่อไปได้ เราต้องบอกได้ว่าประเทศไทยล้ำเรื่องใดในระดับโลกในเรื่องกำลังคน

อ.ยุกติ

สายศิลปะ อาจตามเรื่องความเป็นศิลปินอยู่ในระดับไหน เช่น คุณฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช เรามีคนแบบนี้ จากนั้น เราจะวัดจากอะไรได้อีก เช่น การเป็นกรรมการในสมาคมทางด้านศิลปะ เช่น คุณเจี๊ยบ บ้านจิม ทอมป์สันก็เป็นกรรมการของพิพิธภัณฑ์ศิลปะที่สิงคโปร์ อันนี้ คือ Global league ส่วนสายสังคมศาสตร์อาจดูจาก การเป็นกรรมการสมาคมทางวิชาการระดับโลก เช่น อ.สุวรรณา อ.ธงชัย เคยเป็นประธานสมาคมเอเชียศึกษา

นอกจากนี้ อาจดูผลงานที่ถูกอ้างอิงโดยงานวิชาการระดับโลก เราอาจขอจากบางมหาวิทยาลัย หรือกลุ่มอาจารย์เชียงใหม่ งานของ อ.ปิ่นแก้ว ถูกอ้างถึงในงาน Jame C. Scott งาน อ.ธงชัย เขียนหนังสือ และได้รางวัลใหญ่ ๆ หรือกรณีของอภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล

อ.โกมาตร

เรื่อง Frontier อาจต้องดูพรมแดนเก่า และเสนอว่าเราจะออกาจากพรมแดนอย่างไร

อ.แพร

อาจต้องไปดูประเด็นอนาคต

อ.นันทิดา

พึ่งได้ทุน Frontier research โดยเสนอเรื่องศีลธรรม เป็นเรื่องรื้อและสร้างใหม่ โดยเขียนองค์ความรู้คือการได้วิธีวิทยาใหม่ ทุกวันนี้ก็ยังตอบไม่ได้ว่า Frontier คืออะไร แต่ยังตอบไม่ได้

อ.โกมาตร

ความหมาย Frontier ได้แก่

ข้อที่ 1 งานวิจัย SHA ที่สร้างคนให้เป็นผู้นำ

ข้อที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน

ข้อที่ 3 สิ่งที่ค้นพบได้ในบริบท disruption society อาทิ วิธีวิทยาใหม่ที่ค้นพบในช่วง Post-pandemic

ข้อที่ 4 การบริหารจัดการแบบใหม่กับทุนความรู้ที่มีอยู่ เช่น Historical foresight จากตัวอย่างงานศึกษาประวัติศาสตร์องค์ความรู้การเดินเรือโลกอาหรับ สำหรับการพัฒนา Logistics (ไอเดียของ รอว.เอนก) เป็นต้น

ข้อที่ 5 Future Studies (อนาคตของศาสตร์) ที่ใช้ศาสตร์ของ SHA ในการศึกษา

หากเราลองเขียนร่างขึ้นมา อาจยังไม่ลงตัว จากนั้นค่อยคุยกันก็จะเหมาะสมขึ้น

สรุปการสัมภาษณ์อาจารย์ประสพชัย พัฒน์โรจนโสภณ
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 16 ธันวาคม 2567 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1.	รศ.ดร.ประสพชัย พัฒน์โรจนโสภณ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
8.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

เนื้อหาการประชุม

มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ใช้แผน ววน. หรือไม่

เราดำเนินตามแผน ววน. กล่าวคือ สกสว. ได้มาสื่อสารให้กับองค์กรที่เป็นหน่วยบริหารจัดการทุน แต่เราไม่ได้ทำตามทุกแผนงาน เพราะทำแต่แผนที่ประกาศรับ

แผน ววน. ได้รวมทุกเรื่องราวในการวิจัยหรือไม่

ส่วนมากจะเน้นเรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่มหาวิทยาลัยของเราไม่ได้เชี่ยวชาญทุกเรื่อง มหาวิทยาลัยเราก็มีสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ทำให้การดำเนินการไม่ได้ครอบคลุม หรือ มีน้อย แต่วิทยาศาสตร์ก็มีบทบาทนำในการขับเคลื่อน ทำให้เขามุ่งเน้นด้านนี้ ในอนาคตหากเน้นสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศษสตร์ก็จะทำให้นักวิจัยเข้าถึงทุนได้มากขึ้น

มหาวิทยาลัยรับทุน FF หรือไม่

จริง ๆ มีหลายทุน ปกติมี FF ที่เน้นการวิจัยให้นักวิจัยที่ยังไม่สามารถขอทุนภายนอกได้ ม.ศิลปกกรเน้นทุนภายในเป็นหลัก ทุน FF จึงช่วยสนับสนุนนักวิจัยที่ไม่สามารถขอทุนภายนอก แต่ก็มีนักวิจัยที่ขอทุนภายนอก เช่น วช. และ บพท.

มหาวิทยาลัยได้งบประมาณจากทุน FF เยอะหรือไม่

ประมาณ 20 กว่าล้าน

เกณฑ์ในการคัดเลือกโครงร่างการวิจัยเป็นอย่างไร

เราทำตามนโยบายของ สกสว. คือการส่งเสริมนักวิจัยรุ่นใหม่ เช่น คนที่พึ่งเริ่มการวิจัยและยังไม่สามารถของบจากภายนอกได้ อีกส่วนคือ เราให้ทุนกับนักวิจัยที่มีศักยภาพดี โดยประเมินเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า ที่ผ่านมานักวิจัยไม่สามารถปิดโครงการได้ตามระยะเวลาที่กำหนด รวมถึงการดูเรื่องของการใช้งบประมาณที่ไม่ได้มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงทำให้มีการหักคะแนน โดยสรุป เราทำตามนโยบาย สกสว. แต่เราก็มีโครงการมุ่งเป้า ที่จัดสรรทุนตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

สัดส่วนการได้ทุกของอาจารย์ด้านวิทยาศาสตร์กับสังคมศาสตร์เป็นอย่างไร

ศิลปะจะน้อยและวิทยาศาสตร์จะมากกว่าสังคมศาสตร์เล็กน้อย ปกติเราพยายามจัดสรรทุนให้ทุกกลุ่ม อย่างไรก็ดี ปีที่แล้ว เขากำหนดกรอบไว้เยอะมาก เราจึงไปหาโครงการมาเติม แต่ สกสว. ตัดงบ จึงเป็นปัญหา ทำให้เสนอให้จัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะมีหลายโครงการที่หลุดไป ในปีหน้าจะมุ่งจัดการให้ดีขึ้น เพื่อให้นักวิจัยทุกคนได้งบประมาณในส่วนนี้ ส่วนนักวิจัยที่มีศักยภาพสูงเราจะผลักดันให้ไปขอภายนอก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับคนที่มานำเสนอวิจัยด้วย เพราะปัจจุบันมีคนสมัครไม่ค่อยเยอะ จึงไม่ครบตามงบประมาณที่เขาให้มาด้วย

ปี 2568 พึ่งจะอนุมัติกรอบไป ทางม.ศิลปากรโอเคไหม?

ปีนี้มีปัญหา เพราะมีการปรับเปลี่ยน ครม. ทำให้งบเหลือ สกสว. จึงให้งบสนับสนุนเพิ่มเติม เราจึงไปหาโครงการมาเติม อย่างไรก็ตาม พอเราไปหาโครงการเพิ่มเติม สกสว. กลับให้งบประมาณลดลงไปจากเดิม ทำให้เกิดปัญหา โครงการเล็ก ๆ ถูกตัดชื่อออกไป ในปีต่อไป เราพยายามจะแก้ปัญหานี้ แต่ สกสว. ก็จัดสรรทุนเกินมาเหมือนเดิม ในปี 2569

ปี 68 เหลืองบเท่าไหร่?

เราขอ 30 ล้าน แต่เขาให้เพิ่มอีก 15 ล้าน แต่เขาตัดเราเหลือ 24 ล้าน ในปี 2569 เราขอ 30 ล้าน แต่เขาก็แจ้งว่าเราได้ 50 ล้าน แต่เราก็ขอทุนให้ตรงกับที่นักวิจัยต้องการจริง ๆ เพราะจะทำให้เราสามารถบริหารจัดการทุนได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ เราเอาเรื่อง Past performance มาช่วยประเมินการให้ทุน

เราให้ทุน FF กับอาจารย์ทุกท่านไหม?

เราจัดสรรทุนเกือบทุกโครงการ แต่เราจะตัดบางโครงการที่นักวิจัยได้คะแนนการประเมินต่ำในช่วงที่ผ่านมา แต่เราก็อยากส่งเสริม โดยเฉพาะนักวิจัยที่พึ่งเริ่มและนักวิจัยรุ่นใหม่ เราจะผลักดันให้ได้ทุนลำดับต้น ๆ เพราะ สกสว. สนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ โดยในปี 2568 มีนักวิจัยหน้าใหม่เยอะ เราคาดหวังว่านักวิจัยรุ่นใหญ่จะสามารถขอทุนวิจัยจากภายนอกได้ กล่าวคือ นักวิจัยรุ่นใหม่จะได้ทุนวิจัยหมด

ม.เราทำนโยบายอะไรที่ต่างไปจาก สกสว. ไหม?

เราเน้นตามยุทธศาสตร์ แต่เราก็เน้นการวิจัยตามวิสัยทัศน์ของอธิการบดีเช่นกัน ซึ่งเป็นการตอบโจทย์สังคม โดยสอดคล้องกับ สกสว. คือ การประเมิน SROI เราจะให้ทุนวิจัยแก่งานพื้นฐานและนักวิจัยใหม่ เราต้องส่งเสริมเขา เพราะในอนาคตพวกเขาคือคนที่จะขับเคลื่อนสังคม

ในปี 2568 มีโครงการที่เราเน้นตอบโจทย์ตาม สกสว. เราจึงได้เชิญคนที่มีศักยภาพมาทำโครงการนี้ เราเน้นงานวิจัยการใช้ประโยชน์และงานวิจัยพื้นฐาน

ผู้กำหนดนโยบายบอกว่าเราจัดสรรทุนวิจัยให้กับงานพื้นฐานได้เลย?

แต่ สกสว. เวลาประเมินหน่วยงาน เขาจะประเมินเรื่องการใช้ประโยชน์ เช่น ในปีนี้เขาจะบังคับ กล่าวคือมีการประเมินในลักษณะแบบเดิม แม้เขาจะมุ่งเน้นงานวิจัยพื้นฐาน แต่ในความเป็นจริงเขาประเมินเรื่องการใช้ประโยชน์ ในแง่นี้จึงขัดกันและเป็นปัญหา เพราะหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัยพื้นฐานมีจำนวนน้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะ วช. และ สกสว. ก็ไม่ได้ให้ทุนนี้เท่าไหร่

ทั้งนี้มองว่า นักวิจัยที่สร้างองค์ความรู้เป็นสิ่งสำคัญ แต่เราก็เน้นใช้ประโยชน์อย่างเดียว จึงอยากให้ สกสว. สนับสนุนงานวิจัยพื้นฐาน แต่เขายังคงประเมินในเรื่องการใช้ประโยชน์อยู่

ม.ศิลปากร ชำนาญด้านศิลปะ มีเสียงบ่นให้ได้ยินหรือไม่เกี่ยวกับทุนของ สกสว.?

เคยได้ยิน เพราะเราเปิดรับฟัง ในเรื่องของศิลปะมีเกณฑ์ที่เปิดกว้าง เช่น ขอแค่เพียงจัดแสดงผลงาน โดยไม่ต้องตีพิมพ์ เพราะศาสตร์ด้านนี้อาจไม่ได้ชำนาญการตีพิมพ์ ซึ่งเขาก็ทำได้แน่นอน อย่างไรก็ดี มีคนส่งมาน้อยมาก เราจึงจัดสรรทุนไม่ได้ โดยมีอาจารย์บางท่านที่ขอทุนเป็นประจำ ดังนั้น เราจึงอยากให้นักวิจัยส่งข้อเสนอเข้ามา แต่เราก็ยังไม่ได้มีการสอบถามอย่างจริงจัง ในปีหน้าจึงอยากจัดการประชุมเพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ค่ายการพัฒนาข้อเสนอโครงการและการส่งเสริมการเขียนงานเพื่อตีพิมพ์ในระดับนานาชาติ เพราะเรายังไม่ได้ยินเสียงของนักวิจัยในช่วงที่ผ่านมา เราไม่อยากให้เป็นแค่เสียงบ่น เพราะเราอยากให้มีการสะท้อนและก่อให้เกิดการพัฒนา มหาวิทยาลัยเรายินที่จะสนับสนุนเต็มที่ นักวิจัยเราต้องช่วยกันในการส่งข้อเสนอโครงการเข้ามาด้วย ในปี 2569 มีสายศิลปะค่อนข้างน้อย

ในสำนักงานของเรา มีคนที่ดูแลงานวิจัยทางด้านศิลปะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ได้เข้ามาบริหารบ้างหรือไม่?

เรามีบอร์ดชุดใหญ่คือคณะกรรมการบริหารการวิจัยของมหาวิทยาลัย ซึ่งมาจากทุกคณะ หน้าที่ในการประชุมเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ ระบบการบริหารของเราต่างจากที่อื่น เพราะไม่ได้รวมศูนย์ โดยเน้นการบริหารจัดการในระดับคณะเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลางจะบริหารจัดการเป็นหลักในเรื่องการเบิกจ่าย แต่ในเรื่องการสนับสนุนเราจะให้งบไปที่กองทุนวิจัยของคณะ ซึ่งคณะจะกำหนดกฎเกณฑ์มาเอง ดังนั้น ส่วนกลางจึงไม่ได้มีทุนมากนัก ในแง่นี้จึงเป็นข้อดี เพราะมหาวิทยาลัยประกอบด้วยหลายสาขาวิชา การใช้เกณฑ์เดียวอาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ การให้คณะบริหารจัดการเองจะดีมากกว่า ส่วนเรื่องการเข้าถึงทุนได้มากน้อยแค่ไหน ต้องทำการศึกษาอีกที เพราะส่วนกลางกำหนดนโยบายให้คณะไปบริหารจัดการมากกว่า และทำหน้าที่ให้รางวัล การจัดอบรม การตีพิมพ์ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ มีงบประมาณที่ค่อยข้างเยอะ

เราบริหารจัดการงบประมาณที่เข้ามาอย่างไร

เวลางบเข้ามา เราจะกระจายไปตามส่วนงาน กล่าวคืองบประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ จะไปที่กองทุนบริหารการวิจัยของคณะ ซึ่งคณะก็จะบริหารจัดการทุน และให้รางวัล รวมถึงการสนับสนุนรูปแบบต่าง ๆ ของคณะ โดยส่วนกลางจะได้แค่ปีละ 2 ล้านบาท เพื่อใช้ในการสนับสนุนการไปนำเสนองานในต่างประเทศ ในแง่นี้ ส่วนกลางจึงมีงบประมาณน้อย ซึ่งเป็นอุปสรรคและเป็นข้อเสียของการบริหารจัดการรูปแบบที่ไม่รวมศูนย์ นอกจากนี้ เรามีงบของ สกสว. ด้านการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อพัฒนาให้นักวิจัยเราสามารถขอทุนวิจัยจากภายนอกได้เยอะขึ้น

ผู้บริหาร ม. มีนโยบายการจัดลำดับด้วยหรือไม่?

มีนโยบายการจัดลำดับ แต่เน้นแง่มุมที่แตกต่าง กล่าวคือ เน้นการสร้างความผาสุกให้สังคมอย่างยั่งยืน เน้นการดำเนินการที่ตอบโจทย์ SDGs การขับเคลื่อนเรื่องนี้เป็นแผนที่ทุกศาสตร์เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างผลกระทบต่อชุมชนและสังคม การจัดลำดับเป็นเพียงตัววัด แต่ไม่ใช่เพื่อเป็นการแข่งขัน

ผมมองว่า ตัววัดต่าง ๆ ทำให้เราไปทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนซึ่งก็สอดคล้องกับนโยบายของอธิการบดี การจัดสรรทุน FF เราก็นำเรื่องนี้เข้าไปด้วย เช่น งานตอบโจทย์ความต้องการของสังคมหรือไม่ เพื่อไม่ให้งานวิจัยขึ้นหิ้ง ในแง่นี้ ระยะหลัง เราจึงกำหนดให้นักวิจัยที่ขอทุนชี้ว่างานวิจัยที่ขอทุนมาจะสร้างประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างไร อย่างไรก็ดี นักวิจัยอาจยังไม่ค่อยชินกับการสร้างโจทย์วิจัยที่มาจากชุมชน แต่นักวิจัยก็ต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับโลกที่เปลี่ยนไปด้วย

อ.ประสพชัย

ผมอยากได้ข้อมูลเหมือนกันนะว่านักวิจัยคิดยังไง

อ.ณัฐพล

นักวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ก็มองสอดคล้องกับอาจารย์ที่ว่า งานวิจัยด้านศิลปกรรมศาสตร์ไม่ค่อยได้ทุน และมีการวิชาการกับงานสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสองฝั่งของดินแดนที่ก้าวไปก้าวมายาก

อ.ประสพชัย

ในทุน FF ในปี 2569 เราไม่ได้กำหนดว่าต้องตีพิมพ์และเขียน เพราะเราเข้าใจธรรมชาติของงานศิลปะที่ไม่ได้เน้นการสร้างผลงาน นอกจากนี้ มีการศิลปะที่ผนวกรวมกับวิทยาศาสตร์จะมีผลกระทบต่อสังคมค่อนข้างเยอะ ในอนาคตอยากให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมได้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่การรวมตัวกันก็ไม่ง่ายนัก จึงอยากให้มีเวทีมากขึ้น

สกสว. ให้ทุนกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในฐานะงบในการพัฒนานักวิจัย หรือว่าเป็นทุน FF ด้วย เขาไปพร้อมกันหรือแยกทุน?

สกสว. ให้ทุนวิจัย แต่ก็มีงบเสริมสร้างความเข้มแข็ง ซึ่งเราใช้งบส่วนนี้มาพัฒนานักวิจัย เช่น การเขียน การตีพิมพ์ และการสร้างเครือข่าย งบประมาณส่วนนี้ไม่เยอะมาก ประมาณ 5 แสน

นอกจากนี้ยังมีงบด้านโครงการวิจัย ซึ่งเขาก็เน้นนักวิจัยรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดการสร้างและบ่มเพาะ เพราะ สกสว. กำหนดว่าอย่างน้อยต้องมีนักวิจัยรุ่นใหม่ 20% อย่างไรก็ตาม สกสว. ก็ประเมินเราอย่างเข้มงวด เช่น การบริหารโครงการในมิติต่าง นักวิจัยรุ่นใหม่มีปัญหาในเรื่องการบริหารโครงการ เราจึงมีระบบการตรวจสอบความก้าวหน้า เพราะหากได้คะแนนน้อย จะมีผลต่องบประมาณที่มหาวิทยาลัยได้ในปีต่อไป ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยใหญ่จะได้งบประมาณจำนวนเยอะมาก ในแง่นี้ เราต้องมีค่ายจับมือนักวิจัยเขียน โดยเราอาจกำหนดกรอบโจทย์วิจัย พร้อมทั้งเชิญผู้ทรงฯ ที่มีประสบการณ์การวิจัย เนื่องจาก เราอยากทำให้นักวิจัยทุกคนสามารถขอทุนได้ เรามุ่งเน้นให้นักวิจัยไปขอทุนจากภายนอกมากขึ้น เพราะปัจจุบันนักวิจัยไม่ได้ข้อทุนภายนอกมากนัก

ภายนอกคืออะไร

PMU ต่าง ๆ หลายท่านในมหาวิทยาลัยเคยมีประสบการณ์การขอทุนจากภายนอก เราจึงอยากให้พวกเขามาแชร์ประสบการณ์

จากการทำงานของผมพบว่า เมื่อจัดงานพบว่านักวิจัยจากม.ศิลปากรไม่ได้เข้าร่วมมากนักเมื่อเทียบกับนักวิจัยในเครือข่าย ในแง่นี้ เราจึงไม่ได้ยินเสียงของนักวิจัยว่าต้องการให้ช่วยเหลือประเด็นไหน ดังนั้น การศึกษาปัญหาจึงอาจเป็นแนวทางที่ดี เช่น การสัมภาษณ์นักวิจัยทั้งมหาวิทยาลัยให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม มหาวิทยาลัยจะได้ทุนวิจัยมากน้อยแค่ไหนก็สะท้อนศักยภาพของหน่วยบริหารการวิจัยในมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน เราจึงอยากพัฒนาในส่วนนี้ต่อไป

ทำไมนักวิจัย ทำไมอาจารย์ถึงไม่ค่อยขอทุนภายนอก ที่ มธ. สะดวกใจที่จะขอทุนกับคณะตัวเอง เนื่องจากเราเข้าใจกันเพราะเราทำงานในแนวเดียวกัน คุยกันรู้เรื่อง จึงอยากถามว่า เคยคุยกับนักวิจัยไหมว่าทำไมไม่ขอทุนภายนอก

ส่วนหนึ่งคือเรื่องการบริหารจัดการ เพราะทุนภายนอกมีกฎและระเบียบเยอะ ทำให้การบริหารจัดการมีความยากลำบาก นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่ว่าทุนภายนอกจัดสรรทุนล่าช้า ในแง่นี้ เราต้องเข้าไปสัมภาษณ์นักวิจัยเพื่อให้ได้เข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริง เพราะนักวิจัยขอทุนภายนอกลดลงอย่างมาก ส่วนใหญ่จะขอทุนวิจัยภายใน

การให้ทุนมีกรอบอย่างไร

กรอบการใช้เงินของกองทุนสนับสนุนการวิจัย เช่น การกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม เราพยายามจะเปิดกรอบตรงนี้ให้กว้างขึ้น รวมถึงการพูดคุยกับคณะเพื่อกำหนดให้การบริหารจัดการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การขยายการให้ทุนที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้นักวิจัยอยากทำวิจัย ไม่อยากให้นักวิจัยท้อ ในฐานะนักวิจัยผมเข้าใจว่านักวิจัยก็อยากได้การทำงานที่สะดวกและสนับสนับการทำวิจัย แต่ผู้บริหารก็ไม่ได้เข้าใจทุกบริบท

กรอบชุมชนและ SDG มีระยะเวลายาวนานแค่ไหน?

SDG จะครบในปี 2030 แต่ของประเทศไทยจะมีกรอบอยู่ เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ และ BCG ที่ทำงานเพื่อตอบสนองความยั่งยืนของชุมชนและสังคม มหาวิทยาลัยเราเด่นในเรื่องการทำงานเชิงพื้นที่ เราพยายามสกัดโจทย์จากระดับพื้นที่ จากนั้นจะนำเสนอต่อนักวิจัยเพื่อให้เกิดการตอบโจทย์ต่อชุมชน ปัญหาก็คือ นักวิจัยของเราไม่ได้ทำงานร่วมกัน จึงต้องมีตัวช่วยส่งเสริม

อยากให้ยกตัวอย่างโครงการที่ม. สนับสนุนที่น่าสนใจและเป็นผลงานสำเร็จ

โครงการหลัก ๆ ของเราที่สำคัญคือเห็นผลกระทบ เช่น โครงการสมัครสงครามอยู่ดี เขาไปสร้างอาชีพ กลุ่มผู้ประกอบการเรือพายมีสินค้าใหม่ ๆ เป็นต้น ในแง่นี้เป็นโครงการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ในแง่นี้จึงมีปัจจัยการร่วมมือของชุมชนด้วย อีกส่วนคือ โครงการเพชรบุรีที่ได้พัฒนาผู้ประกอบการและการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งโครงการเหล่านี้ได้รับรางวัลจาก วช. ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันเรามีปัญหาคือการไม่พบโครงการใหญ่ที่ทำงานระดับอำเภอและจังหวัด ซึ่งเราอยากได้ส่วนนี้ ดังนั้นต้องพัฒนาต่อไป จากการพูดคุยพบว่า นักวิจัยรุ่นใหม่ยังไม่มีความชัดเจนในแง่แนวทาง เราจึงต้องบ่มเพาะนักวิจัยรุ่นใหม่ให้มากขึ้น เป็นต้น

อาจารย์อิ๋วทำงานเชิงพื้นที่ค่อนข้างชัดเจน เพราะทำงานพื้นที่มาตลอด นอกจากนั้นยังมีงานปรัชญาและมนุษยศาสตร์ ซึ่งอาจทำให้เขารู้สึกว่าไม่มีพื้นที่ไหม?

เรามีหลายกรอบการวิจัยซึ่งเปิดกว้าง แต่งานพื้นที่เราจะนำไปตอบโจทย์เรื่องผลกระทบต่อสังคม เราทราบดีว่าทุกโครงการไม่สามารถทำเหมือนกันได้ ผมคิดว่ากรอบของผมครอบคลุม อย่างไรก็ดี เราต้องมีการพูดคุยกับนักวิจัยในแต่ละสาขาเพื่อให้เข้าใจภาพรวมของศาสตร์แต่ละแขนง โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตร์ด้านศิลปกรรมศาสตร์

สายศิลปกรรม เขาค่อนข้างสนใจตัวชิ้นงาน การสร้างสรรค์

ศิลปกรรมศาสตร์เรามีทุนสนับสนุนเพื่อชูความโดดเด่นของม.ศิลปากร ประมาณ 5 ล้านบาทต่อปี

ตอนที่เข้ามาบริหารสำนักงานวิจัย การทำงานกับ สกสว.ยากไหม?

ไม่ยาก เพราะ สกสว. บริหารจัดการดี เช่น เรื่องการกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศ การสื่อสารก็มีประจำ ทำให้เราเข้าใจระบบวิจัยของประเทศ ซึ่งจะนำมาบริหารจัดการระดับมหาวิทยาลัยต่อไป เรามีโอกาสให้ความเห็นต่อ สกสว. ในเรื่องที่ยังไม่ตอบโจทย์ เช่น เรื่องของการใช้ประโยชน์ เพราะ สกสว. เป็นหน่วยวิจัยที่ให้ทุนพื้นฐาน จึงต้องสนับสนุน เราได้เสนอผ่านไปทาง ทปอ. ในอนาคตหวังว่าจะมีการพัฒนาตามเรื่องที่เสนอไป

คำแนะนำให้ สกสว. ในการพัฒนา FF

ไม่อยากให้ลดงบประมาณลง เพราะในปัจจุบันเขาเน้น SF เพราะ FF ได้ทุนแค่ 30% ซึ่งถือว่าน้อย เนื่องจากหากเราไม่มีองค์ความรู้พื้นฐาน เราก็จะไปต่อไม่ได้ ในแง่นี้ทุนส่วนนี้จึงสำคัญ จึงอยากให้เขาสนับสนุนงานวิจัยพื้นที่ที่ไม่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในระยะเวลาอันสั้น แต่อยากให้เน้นงานวิจัยพื้นฐานที่สามารถนำไปต่อยอดได้ในอนาคต ผมได้ข่าวว่าจะมีการลดงบประมาณ FF ลงไปอีก ในแง่นี้ นักวิจัยหลายคนจึงหลุดออกจากกรอบ ดังนั้น จึงอยากให้หน่วยงานสนับสนุนเรื่องนี้

การพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ อยากให้สนับสนุนเรื่องใดบ้างที่ไม่ใช่วิจัย เช่น ไปต่างประเทศ ทุนอื่น ๆ

สิ่งสำคัญที่สุดคือการสร้างอาวุธให้เขาก่อนคือ การบ่มเพาะทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็น หากขาดทักษะในการทำวิจัย การบริหารจัดการ การดำเนินการ การมองภาพระบบวิจัย ทักษะการเขียนโครงร่างการวิจัย ฯลฯ ดังนั้น สิ่งแรกคือเรื่องเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อก้าวหน้าในอนาคต นอกจากนี้ ควรมีงบประมาณให้นักวิจัยรุ่นใหม่ได้มีจุดเริ่มต้นในการพัฒนาอาชีพของเขาก่อน อีกทั้ง ส่งเสริมเรื่องการทำงานวิจัยกับความก้าวหน้าของอาชีพด้วย เช่น ตำแหน่งวิชาการ เรามีค่ายนักวิจัยรุ่นใหม่ ซึ่งผมได้ยินเสียงจากนักวิจัยรุ่นใหม่ เพราะมันทำให้พวกเขาเห็นเส้นทางและแนวทางการเขียน อย่างไรก็ตาม เขาเปิดรับจำนวนผู้เข้าร่วมที่ค่อนข้างน้อย

หากมีเรื่องเหล่านี้จะทำให้มีการพัฒนาที่ไปไกลกว่าเดิม

กำลังคนรุ่นใหม่ เช่น นักศึกษาที่เข้าเรียนในสาขาต่าง ๆ มีแนวโน้มเพิ่มไหม?

แนวโน้มลดลงซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากอาจารย์ไม่สามารถทำวิจัยด้วยตัวเองได้ทั้งหมด นักศึกษาเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ดังนั้น การพัฒนานักศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ๆ

ในปัจจุบันงบประมาณส่วนนี้ลดลงไปเยอะมาก โดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษา ผมมองว่า นักศึกษาเองก็มีความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยไม่อยากเรียนต่อ แต่อยากไปเป็นผู้ประกอบการ ไม่รู้ว่าจะเรียนไปทำไม เพราะหากเป็นอาจารย์ก็ไม่ได้มีเงินเดือนสูงนัก

สิ่งที่จะดึงให้เขากลับมาสู่วงการการศึกษาได้คือ เรื่องการสนับสนุนทุน เพื่อให้เขาได้ไปเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าทุนวิจัยก็ไม่มี ผมยังพบอีกว่า นักศึกษาบางคนเรียนดีมาก แต่พอจะเชิญให้เขามาเรียนต่อกับผมว่าทุนเรียนมีน้อยมาก ผลที่ตามมาคือ คนเรียนน้อย งานวิจัยก็น้อย ดังนั้นต้องมีระบบสนับสนุนตรงนี้ มหาวิทยาลัยเองก็ได้มีการพูดคุยเรื่องนี้ กล่าวคือ ควรมีทุนให้นักศึกษาเต็มจำนวน ให้พวกเขาเรียนโดยไม่ต้องเสีย แต่ก็ทำได้ยาก เพราะเราได้งบประมาณจำกัด การบริหารระดับประเทศจึงต้องให้ความสำคัญส่วนนี้

สกสว. ก็ยังคิดไม่ออกว่า สาขาวิชาไหนที่ขาดแคลน เช่น ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สังคมศาสตร์ก็ยังขาดแคลน หากเขาสามารถสนับสนุนได้อย่างครอบคลุม ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ก็คงดี

มีปัญหาอื่นหรือไม่ในเรื่องระบบวิจัยและสกสว. ที่ว่าควรทำได้ดีกว่านี้

ในเรื่องการสนับสนุนทุนบัณฑิตศึกษาคือเรื่องสำคัญ

จำเป็นไหมที่ยุทธศาสตร์งานวิจัยต้องผูกโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ?

ยุทธศาสตร์ชาติกำหนดไว้ 20 ปี แต่ความก้าวหน้างานวิจัยในอนาคตอาจเปลี่ยนแปลงไปแล้ว แต่กรอบยุทธศาสตร์ชาติในปัจจุบันยังอยู่ในกระแส ดังนั้น เราจึงไม่ต้องยึดทั้งหมด แต่ยึดแค่ส่วนหนึ่ง สกสว. ต้องประเมินว่าเราควรมุ่งเน้นเรื่องอะไร เราต้องสร้างสมดุลระหว่างวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ปัจจุบันทุนวิจัยให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี ทำให้หลายมหาวิทยาลัยเข้าไม่ถึงทุนวิจัย เช่น AI และ Battery แต่ สกสว. เขาก็มองว่าประเทศต้องเคลื่อนไปทิศทางนี้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยพื้นฐานก็สำคัญ ดังนั้น ต้องจัดสรรทุนให้สมดุล

สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไม่ค่อยขอทุน สกสว. เขาจึงเห็นปัญหาว่าเป็นช่องว่าง หากเราทำการอบรม คิดว่านักวิจัยจะมาขอทุนมากขึ้นไหม?

จุดเริ่มต้นคือเราต้องทำให้นักวิจัยเข้าร่วมได้มากที่สุด เป้าหมายคือให้นักวิจัยพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยไว้ เพื่อจะได้ส่งไปขอทุน FF ได้เลย ประเด็นสำคัญคือ เขาจะมาเข้าร่วมหรือไม่ ดังนั้น ผมต้องจัดการอบรมหลายรอบ เพื่อให้ทุกคนได้เข้าร่วม และเราก็จะได้โครงร่างการวิจัยได้มากขึ้น หากโครงการวิจัยใดมีศักยภาพ เราก็จะส่งไปขอทุนวิจัยภายนอกต่อไป นักวิจัยต้องการคนช่วย และหากนักวิจัยให้ความร่วมมือก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนา

คณบดี มีบทบาทในการชวนคนเข้าค่ายไหม?

เราก็ประสานไปทางคณะ แต่ปัญหาคือนักวิจัยติดธุระ บางที่ก็มีตัวแทนมาคนเดียวและสองคน ดังนั้น เราต้องมีกระบวนการที่มากขึ้น เพราะเราในฐานะส่วนกลาง เราไม่ได้เห็นนักวิจัยทั้งหมด เราจึงต้องอาศัยกลไกของคณะ เช่น การขอรายชื่อนักวิจัยจากคณะที่เป็นคนรุ่นใหม่และอยากพัฒนา นอกจากนี้ ในเรื่องการตีพิมพ์ นักวิจัยสังคมศาสตร์จะมีรายงาน เราจึงอยากให้มีการผลักดันเพื่อให้เกิดการตีพิมพ์ เรามีวารสารของมหาวิทยาลัย เรามีนโยบายที่จะผลักดันให้คนในตีพิมพ์ 50% ในปัจจุบันมีจำนวนแค่ 20%

การเข้าค่ายและอบรม มหาวิทยาลัยมีแนวทางอย่างไร เช่น การแยกจัดแต่ละคณะ หรือรวมครั้งเดียว?

ทำได้ทั้งรวมและแยก แต่เราต้องวางแผนกันอีกที เพราะบางทีอยากกระจายไปจัดที่คณะ ซึ่งคณะจะรู้ดีว่านักวิจัยต้องการอะไร เราจึงอาจต้องสื่อสารกับคณบดีแต่ละคณะ

จากการพูดถึงเครือข่ายวิจัยอุดมศึกษา อยากทราบว่าการทำงานเครือข่ายมันมีประโยชน์หรือมีส่วนช่วยเสริมให้เกิดการวิจัยมากน้อย เพิ่มขึ้นยังไง ในอนาคตจะดีไหม หากทำให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ร่วมมือ

การทำงานเป็นเครือข่ายทำให้เราเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการยื่นขอทุน เพราะเราจะเติมจุดอ่อนและจุดแข็งของกันและกัน โอกาสในการได้ทุนจะมีมากขึ้น นอกจากนี้ การทำงานร่วมกันไม่ว่าจะระดับใด เช่น คณะ 2 คณะมาทำงานร่วมกัน จะทำให้มีความน่าสนใจมากขึ้น เพราะเป็นการทำงานที่มีมุมมองแตกต่างมาร่วมกันศึกษา อาทิ การทำงานระหว่างวิทยาศาสตร์กับศิลปะ ที่สร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ ในแง่นี้ การรวมกันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งและโดดเด่น ดังนั้นจึงอยากพัฒนาให้เกิดการทำงานร่วมกัน

ยกตัวอย่างเช่น โครงการเพชรบุรีและสมุครสงครามเป็นการบูรณาการของแต่ละศาสตร์ในการทำงาน เพื่อให้สินค้ามีจุดขายมากยิ่งขึ้น สังคมศาสตร์ก็ช่วยในการพัฒนาระบบการค้าและต่าง ๆ ทำให้องค์ความรู้ครบองค์ประกอบ ซึ่งจะทำให้งานมีผลกระทบเยอะมากขึ้น

ม.ศิลปากรมีจุดเน้นที่จะทำงานเชิงพื้นที่และข้ามศาสตร์ มีอะไรที่ชัดเจนในช่วงนี้บ้างไหม?

เรามีนโยบายการข้ามศาสตร์ เรามีตัวชี้วัดต่าง ๆ เช่น การบูรณาการตั้งแต่ 2 คณะขึ้นไป เราได้ส่งไปยังคณบดี และมีการสร้างทีมขึ้นมา เรามีการถ่ายทอดแนวทางไปแล้ว ขณะที่ส่วนกลางจะจัดเวทีให้นักวิจัยได้เข้ามาพูดคุย รวมถึงได้มองช่องทางการให้งบประมาณให้มีการศึกษาปัญหาในพื้นที่และพัฒนาข้อเสนอโครงการขึ้นมา ตอนนี้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อทำงานส่วนนี้

เราเปิดให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างภาควิชา โดยมีชุมชนเป็นกรณีศึกษาใช่ไหม?

ในเบื้องต้นมีการทำงานระหว่างศิลปะกับวิศวกรรมศาสตร์ ส่วนกลางก็กำลังหางบประมาณให้ลองไปทำงานวิจัยร่วมกัน

เราใช้งบประมาณส่วนไหน?

เราใช้งบจากส่วนกลาง และ FF ก็เป็นทุนวิจัยส่วนหนึ่งที่นำมาใช้ นอกจากนี้ จะผลักดันให้มีการขอทุนวิจัยจากภายนอกกับ PMU ต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน เรามุ่งให้เขาลงพื้นที่เพื่อไปหาโจทย์ก่อน

เราเคยสนับสนุนทุนไปแล้ว แต่ปัญหาคือไม่เกิดผลกระทบ ดังนั้น รอบนี้ต้องพูดคุยเพื่อให้เกิดการรวมตัว นอกจากนี้จะเปิดช่องให้มีการสนับสนุนในส่วนอื่นด้วย เช่น การจัดเวที

คำว่า Impact นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์จะหวาดกลัว

โจทย์วิจัยต้องมาจากพื้นที่จริง ๆ แต่ไม่จำเป็นต้องเกิดผลกระทบวงกว้าง กล่าวคือ ความต้องการต้องไม่มาจากตัวนักวิจัยเอง

อธิการมีแนวคิดการวิจัยด้านอื่นไหม เช่น สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ท่านสนับสนุนทุกรูปแบบและอยากให้มีการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ดี เรามีงบประมาณที่จำกัดทำให้บางคณะไม่ได้เข้าร่วม ดังนั้นต้องพูดคุยและหารือต่อไป เพื่อให้การสนับสนุนได้มากขึ้น

งานนี้ท้าทายมาก อยากทำหลายอย่าง แต่ก็มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น กฎระเบียบ ความไม่คล่องตัวเรื่องกองคลัง จึงพยายามทำให้นักวิจัยกลับมาทำวิจัย เพราะนักวิจัยเป็นกำลังสำคัญ เราจึงยินดีให้การสนับสนุนนักวิจัย ทุกครั้งที่จัดการอบรม เราได้นำความเห็นมาพัฒนาตลอด แต่ระบบนิเวศก็ยังไม่สนับสนุนนักวิจัยมากเพียงพอ

เสียงสะท้อนจากนักวิจัยมีเรื่องใดบ้างที่ท้าทาย

ความท้าทายคือ ทำอย่างไรให้นักวิจัยเข้ามาอบรมกับเรา เพราะเมื่อจัดงานจริงกลับมีนักวิจัยเข้าร่วมน้อย เราเคยจัดในช่วงปิดเทอม แต่ก็ยังมีคนน้อย นอกจากนี้ นักวิจัยก็มีการให้ความคิดเห็นที่ดี เราก็ได้ตอบสนองต่อข้อคิดเห็นเหล่านี้ เช่น หลายคนมองว่าการอบรมนี้ทำให้เขาเห็นภาพ ในอนาคตอยากขยายต่อไปเพื่อให้นักวิจัยกลับมาทำงานต่อ

นักวิจัยรุ่นใหม่อยากพัฒนาทักษะการเขียนโครงร่าง?

การเขียนโครงร่างเป็นส่วนหนึ่งที่เขาต้องการ เราอยากให้เขาเห็นเส้นทางการเติบโตด้วยเช่นกัน เช่น ความก้าวหน้าตำแหน่งวิชาการ วิธีการสมัครทุนวิจัย เหล่านี้คือสิ่งที่เราอยากให้เขารู้จัก บางคนภายหลังการอบรมก็สามารถได้ทุนวิจัยด้วย ทำให้เขามีรายได้และมีตำแหน่งวิชาการ จึงมองว่า การอบรมเช่นนี้ยังคงเป็นสิ่งที่นักวิจัยต้องการ และจะจัดต่อเนื่องทุกปี

คิดอย่างไรก็การทำงานระหว่างนักวิจัยระดับใหญ่ กลาง เล็ก

เราอยากให้นักวิจัยทำงานเป็นทีมมากขึ้นทั้งรุ่นกลางและรุ่นใหญ่ เราจึงให้ทุนส่งเสริมการทำงานกลุ่มวิจัย เราไม่ได้ให้ทุนทำวิจัย แต่เป็นทุนในการร่วมพูดคุย ได้ทำงานร่วมกัน เช่น การทำงานร่วมกันภายในคณะ และต่างคณะ

ทุนนี้มีทุกมหาวิทยาลัยไหม?

มหาวิทยาลัยใหญ่จะมีทุนนี้ พอนักวิจัยได้ทำงานร่วมกันก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยมหิดลแลเชียงใหม่ ในกรณีของม.มหิดลจะมีงบประมาณเยอะมาก เขาให้ทุนกลุ่มนักวิจัยเพื่อตั้งเป็นศูนย์และมีการตั้งผู้อำนวยการศูนย์ สำหรับม.เชียงใหม่ ก็มีกลุ่มวิจัยที่สามารถตีพิมพ์ผลงานร่วมกัน รวมถึงมีทุน Post Doc และ Post Master ผมเคยคุยกับมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ ที่สร้างนักวิจัยที่ยังคงทำงาน เราก็พยายามเรียนรู้และนำมาพัฒนาต่อ

ทำไมมหาวิทยาลัยถึงทำสำเร็จ มีปัจจัยอะไร?

หลายอย่าง หนึ่งคือระบบนิเวศในการสนับสนุน เช่น งบประมาณเยอะ นักวิจัยได้เงินทุกคน นักวิจัยถูกผลักดันให้ทำวิจัยตั้งแต่ต้น นักวิจัยคุ้นเคยกับระบบนิเวศแบบนี้ จากนั้น นักวิจัยก็สามารถขอทุนภายนอกได้ จึงเกิดความยั่งยืน นักวิจัยก็มีการตีพิมพ์และมีการการให้รางวัล ซึ่งเราได้ไปดูกรณีศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นก็พบว่าน่าสนใจในการจูงใจให้นักวิจัยยังคงทำงานอยู่ นอกจากนี้ หลายมหาวิทยาลัยมีข้อบังคับ เช่น ต้องผลิตผลงานกี่ชิ้น หากทำไม่ได้ก็จะไม่ต่อสัญญา กล่าวคือ เขามีระบบลงโทษและระบบรางวัล อย่างไรก็ตาม ไม่อยากให้มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นแบบนี้

อ.เสาวณิต

ที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มธ.จะมีกองทุน มหาวิทยาลัยจะให้เงินมาแต่ละคณะ และคณะจะบริหารจัดการทุน คณะก็สร้างกลไกต่าง ๆ ให้นักวิจัยมาขอทุน แต่เขาไม่ได้กำหนดเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์จะมี 14 หลักสูตร เขาจึงปล่อยอิสระให้แต่ละคนว่า ใครอยากทำอะไรก็มาขอทุนวิจัยได้ แต่ก็มีการสร้างความร่วมมือ

อ.ณัฐพล

ผมมีข้อสังเกตในเรื่องการพยายามจะปรับปรุง Output ของงานวิจัย เพราะคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการผลักดันให้อาจารย์ทำงานวิจัยโดยการร่วมมือกับอาจารย์ต่างประเทศและคณะต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ที่ต่างจากไทยคือ เขาไม่ต้องการรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ แค่การตีพิมพ์ก็เพียงพอแล้ว ผมจึงไม่แน่ใจว่าเราจะสามารถแก้ข้อกำหนดตัวนี้ได้มากน้อยแค่ไหน หากเราปลดล็อคตรงนี้ได้จะเปิดช่องให้กับงานวิจัยของอาจารย์ในประเทศนี้ได้อีกเยอะ

อ.ประสพชัย

เห็นด้วยว่า การตีพิมพ์ก็พอ ทุนภายในของเราก็มีลักษณะแบบนี้ อย่างไรก็ตาม ทุนของแหล่งทุนต่าง ๆ ยังคงต้องการรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เห็นด้วยที่ว่าบางอย่างก็ไม่จำเป็น ดังนั้นต้องลองคุยกันต่อ

อ.เสาณิต

เรื่องแนวคิดเรื่องประกันคุณภาพ ทำให้มหาวิทยาลัยรับแต่ปริญญาเอก แต่ถามว่าใครจะลงทุนเรียนเอกเพื่อมารับเงินเดือนน้อยนิด เรื่องกำลังคนจึงสำคัญมาก

อ.ประสพชัย

การสร้างเสริมให้เขาตั้งแต่ระดับนักศึกษาจะสำคัญมาก

อ.นฤพนธ์

เรื่องสำคัญที่ได้เรียนรู้คือ เรื่องการพัฒนากำลังคนตั้งแต่ต้น และการทำงานข้ามศาสตร์ ซึ่งจะได้นำไปเสนอต่อ สกสว. ต่อไป

สรุปการสัมภาษณ์คุณสตตกมล เกียรติพานิช
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 18 ธันวาคม 2567 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

2.	คุณสตตกมล เกียรติพานิช.	ผู้อำนวยการ กองบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม 2 วช.
3.	ทีมกองบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
4.	ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
5.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

การส่งเสริมงานวิจัยด้าน SHA มีความแตกต่างจากยุคที่ วช. แยกจาก อว. อย่างไร อดีตกับปัจจุบัน

ในเรื่องการบริหารจัดการคล้ายเดิม ในส่วนที่ต่างคือ เรามีแผน ววน. ในอดีต วช. มีการจัดทำกรอบทุกปี แต่ปัจจุบันเราทำกรอบการวิจัยโดยอิงแผน ววน. ทำให้เรามีความชัดเจนมากขึ้นในการทำงาน

แผน ววน. มีข้อดีข้อเสียอย่างไร

แผนนี้ทำให้เราทำงานชัดเจนมากขึ้น เรามีหน่วย PMU หลายหน่วย การมีแผนนี้จึงทำให้การทำงานมีความชัดเจนอย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบคือ ตัว KR ในแผน ววน. เรามีการวิจัยพื้นฐานและการประยุกต์มารวมในแผนเดียวกัน และเราใช้ตัว KR ร่วมกัน โดยมองว่างานวิจัยพื้นฐานมีระดับของ KR อยู่ กล่าวคือ งานวิจัยพื้นฐานอาจไปไม่ถึง KR ที่ตั้งไว้

KR ที่ใช้ร่วมกัน ทำให้งานวิจัยพื้นฐานมีคนละทิศทางกับงานวิจัยในเชิงประยุกต์ ช่วยขยายความเพิ่มเติมว่า ตัวชี้วัดพื้นฐานกับประยุกต์ต่างกันอย่างไร

ใน P17 ประกอบด้วยแผนงานย่อยรายประเด็นซึ่งมีหลายแผน หนึ่งในนั้นมีแผนงานต่อยอดสุนทรียะ ให้ความสำคัญกับการนำงานศิลปะไปใช้ประโยชน์ แต่ก็มีแผนงานย่อยเกี่ยวกับงานพื้นฐานด้าน SHA ทั้งนี้ใน P17 จะมี KR ซึ่งประกอบด้วย 6 ตัว โดยมีระดับต่างกัน เช่น ผู้สืบสานถ่ายทอดซึ่งในส่วนนี้ เราไม่ได้รับการแจ้งว่าต้องตีความอย่างไร บางทีเขามาแจ้งความนิยามตามหลัง แต่เราทำงานให้ทุนวิจัยไปแล้ว เพราะมีกรอบระยะเวลากำหนดไว้

ในแง่นี้ เราจึงมองเป้าคนละเป้ากันระหว่าง วช. กับ สกสว. ทำให้เป็นการมองเป้าที่สูงเกินไป ทั้งที่จริง ๆ เขาไม่ได้สื่อสารคำนิยามมาก่อน

หากมีปัญหาที่ว่า สกสว. กำหนดตัวชี้วัดเยอะ แต่ PMU มองว่ายากไป ดังนั้น PMU จะเสนอไปได้อย่างไร

ในปีนี้ สกสว. เริ่มทำงานใกล้ชิดกับเรามากขึ้นเกี่ยวกับ Mind stone และ Impact path way โดยเราได้สะท้อนไปว่าการตอบตัวชี้วัด เป็นการตั้งเป้าที่สูงเมื่อเทียบกับงบประมาณที่ได้รับ ในทางปฏิบัติงบประมาณไม่ได้เต็มดังที่ตั้งเป้าไว้

สกสว. แจ้งว่า ที่ทำผ่านมาอาจนับได้ว่าเป็นผลผลิตรายทาง แต่ไม่สามารถนับเป็น KR ได้ ในสองปีที่ทำมาไม่ได้ตัว KR จริง ๆ หลังจากที่เราสะท้อนไปพบว่า ให้เราไปดูรายปี ปีต่อไปก็ทบทวนอีก ทั้งนี้ ไม่มีคำตอบที่ชัดเจน

หลายประเด็นตัวชี้วัดตั้งไว้สูง PMU รู้สึกอย่างไร เช่น บางตัวชี้วัดต้องไปทำเมืองน่าอยู่ PMU เจอปัญหาจากนักวิจัยบ้างไหม?

รู้สึกเช่นกัน KR บางตัว เราพยายามสะท้อนเรื่องนี้ บางตัวชี้วัดตั้งไว้ แต่จำกัดขอบเขตของงานวิจัย เช่น งานศิลปกรรมต้องมี KR การกระตุ้นเศรษฐกิจ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของนักวิจัยสายนี้

ในภาพรวม วช. ประกาศรับข้อเสนอโครงการวิจัยในช่วงเดือนไหน?

ประมาณมิถุนายน ถึง สิงหาคม โดยในประกาศรับสมัครทุนนั้น เรามีการจัดทำกรอบการวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับแผน ววน. กรอบการวิจัยนี้จะเกิดขึ้นจากการเชิญผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ทรงฯ หน่วยงานที่เป็นผู้ใช้ เพื่อให้ความเห็นต่อกรอบการวิจัย จากนั้น เราจะนำกรอบการวิจัยไปเสนอต่อบอร์ด 1 ซึ่งดูภาพรวมของแผนงานของ วช. ต่อมา เราจะนำกรอบนี้ไปจัดทำเป็นตัวเล่ม เพื่อเผยแพร่ และประกาศกรอบวิจัยในแต่ละปี

ควรกล่าวด้วยว่า ก่อนที่จะถึงบอร์ด 1 จะมีบอร์ด 2 ซึ่งมีคณะกรรมการเฉพาะ เช่น สังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเส้นทางอาชีพนักวิจัย ก็จะมีบอร์ดเฉพาะของแต่ละด้าน

ผู้ทรง และผู้ใช้ มาช่วยคิดกรอบแล้วเสนอบอร์ด 1 จึงอยากถามว่าตัว KR วช. ไม่ได้เป็นคนกำหนด แต่ว่าในการประกาศกรอบที่ตัวเป้าหมายและผลกระทบด้วยไหม เราตีความจากแผน ววน. มาเป็นกรอบอย่างไร จึงอยากทราบกระบวนการ

เราต้องยึดตาม KR การประกาศกรอบเราจะมีประเด็นมุ่งเน้นซึ่งแต่ละปีจะมีหัวข้อ เราจะกลับไปที่ KR ว่าอะไรที่ขาด อะไรที่ควรเติมเข้าไป อีกทั้ง เราจะมีประกาศในส่วนของผลผลิต ซึ่งเราจะล้อตาม KR เราก็นำไปประกาศในกรอบการวิจัยด้วย

อยากให้ยกตัวอย่างให้เห็นว่า วช. เน้นงานวิจัยด้านใด ?

เรามีหลายแผน เช่น งานด้านศิลปะ เราจะมีการประกาศกรอบโดยยึดตามแผน ววน. จากนั้นเราจะประชุมกับผู้ทรงฯ ผู้ทรงฯ ก็จะให้ข้อเสนอแนะว่า เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายนี้ เราควรมีกรอบการวิจัยประมาณไหน ควรมีผลผลิตและประเด็นมุ่งเน้นอะไร

มีการประชุมเลือกผู้ทรง เพื่อคัดเลือกงานวิจัยให้ล้อกับแผน ววน. และกำหนดประเด็นมุ่งเน้น จึงอยากถามว่า เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงฯ วช. มีวิธีการในการคัดเลือกผู้ทรงแบบไหนบ้าง

ในเรื่องกรอบการวิจัย ผู้ทรงฯ จะมีในแต่ละแผนทั้งภายในและภายนอก นอกจากนี้ ยังมีผู้ใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ในเรื่องเกณฑ์การเลือกผู้ทรงมีหลายส่วน เช่น ในเรื่องเส้นทางอาชีพจะเป็น S4 ซึ่ง OKR ของเราต้องมีนักวิจัยประมาณ 18,000 คน

งานเส้นทางอาชีพ เราไม่ได้กำหนดสาขาที่เฉพาะ เราจะให้ทุก ๆ สาขาตาม OECD ทุนนี้จะมีประเภททุนเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ระดับเล็ก ไปจนถึงนักวิจัยรุ่นใหม่ รุ่นกลาง รุ่นอาวุโส

ในแง่นี้ การพิจารณาทุน เราจะมีบอร์ด 1 จะควบคุมกำกับงบประมาณที่มากกว่า 20 ล้าน ส่วนบอร์ดสองจะดูแลงบประมาณที่ต่ำกว่า 20 ล้าน จากนั้น เราจะแบ่งว่าทุนแต่ละสาขาย่อย ก็จะมีกรรมการแต่ละสาขา

ผู้แทนแต่ละสาขามาจากบอร์ดสอง จากนั้น แต่ละประเภททุนเราก็จะจัดประชุม เพื่อคัดเลือกผู้ทรงตามแต่ละสาขา โดยผู้ทรงฯ 1 ชุด จะมีประมาณ 5-10 คน ต่อสาขา

จากนั้น ในการประเมินโครงการวิจัย เราจะกำหนดว่าให้มีผู้ทรงหลัก 1 ท่าน บวกกับผู้ทรงภายนอกอีก 2 ท่าน อย่างน้อยโครงการหนึ่งต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงฯ 3 คน

ต่อมา เราจะมีประชุมสรุปสุดท้าย และรอบสุดท้ายสรุปโครงการ โดยมีเกณฑ์แบบประเมินข้อเสนอ ซึ่งเราได้รับการกำหนดมาจากบอร์ดสอง

คุณสตตกมล

ในส่วนทุนอื่น ๆ เราจะมีผู้ทรงฯ จากวิชาการ และสองคือผู้ทรงจากหน่วยขับเคลื่อน เช่น งานด้านศิลปกรรม งานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เราก็จะเชิญศูนย์เศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมกันเรา

ในตอนพิจารณาข้อเสนอวิจัย เราจะใช้คำว่าคณะผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้น โครงการที่ผ่านการคัดเลือกอาจมีความเฉพาะและมีเรื่องเทคนิคและการแพทย์ ในแง่นี้ เราจะเชิญคณะกรรมการเพิ่มเติมเพื่อช่วยดูเรื่องเฉพาะเหล่านี้ ให้เกิดการเสริมจากคณะผู้ทรงเดิม

ในการออกประกาศกรอบวิจัยมันยากไหม เพราะดูยากที่จะทำให้สอดล้องกับ สกสว. รวมถึงต้องให้ดึงดูดนักวิจัยด้วย

การประกาศกรอบมีความยาก แผน ววน. กำหนดไว้กว้าง เช่น กำหนดเรื่ององค์ความรู้พื้นฐาน นวัตกรรม มาตรการนโยบาย ฯลฯ มีหลายระดับ ในแง่นี้ บางอย่างเกิดปัญหา เพราะเราทำงานวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์ เรามั่นใจว่าจะสามารถตอบ KR ได้ อย่างไรก็ตาม มีข้อที่ว่าต้องมีการนำไปใช้ในพื้นที่ แต่เราเข้าใจว่านวัตกรรมที่เราได้มาสามารถตอบได้ว่าทั้งมีนวัตกรรมและใช้ประโยชน์ แต่เขาไม่ให้นับซ้ำ ดังนั้น เราต้องไปออกแบบว่าจะพัฒนาแบบไหน

วช. มีวิธีคือ โครงการเราพยายามให้สอดคล้องกับ KR เช่น เป้าหมายที่เรากำหนดนั้น เรากำหนดตาม KR อาทิ งานศิลปกรรม เรากำหนดว่าอยากให้นำความรู้ศิลปกรรมไปใช้ประโยชน์ แต่เราไม่สามารถระบุเจาะจงได้ว่าเป็นประโยชน์แบบไหน เราเพียงกำหนดอย่างกว้างเอาไว้

ในส่วนผลผลิต เราจะให้ล้อกับตัว KR บางแผนงานเป็นงานวิจัยพื้นฐาน เราคงไม่ได้กำหนด KR ให้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ แต่เราจะระบุว่าต้องได้ความรู้ เราจะกำหนดผลผลิตที่เราคาดหวังไปตอบในแต่ละแผน แผนต่าง ๆ จะรวมกันอยู่ใน P17

คุณสตตกมล

ในส่วน KR มีหลายระดับ เคยคุยกับ สกสว. พบว่า พอเราจะต้องดันไปสู่ KR ระดับต่าง ๆ ที่ต้องถูกนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ นอกจากนี้ เราต้องดันโครงการ โครงการต้องมีการทำวิจัยมาแล้วเพื่อต่อยอด ในแง่นี้ เราต้องขาดหายกับโครงการที่เป็น Open call เราไม่สามารถเอางบประมาณไปลงการสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อีก เพราะมีข้อจำกัด เพราะเราต้องดันไปสู่ KR ระดับสูง ประเด็นนี้เป็นข้อกังวล เพราะเราอยากให้เกิดงานวิจัยใหม่ ๆ เหมือนกัน

บางทีข้อเรียกร้องให้นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ อยู่นอกเหนือภาระงานของนักวิจัย วช.ก็เห็นใช่ไหม

เราเห็น อีกเรื่องคือ บางโครงการหากได้ผลผลิตแล้ว เรานับซ้ำไม่ได้ กล่าวคือ งานวิจัยต้องตอบแค่ KR ตัวเดียว

เข้าใจนักวิจัยว่าเขาอยากทำงาน แต่ในส่วนของ PMU จะพบว่ามีช่องว่า เราจึงต้องหาทางออกร่วมกัน บางโครงการนักวิจัยได้นวัตกรรม แต่ยังไม่ได้เชื่อมต่อไปยังหน่วยงาน อย่างที่อาจารย์ว่า งานวิจัยไม่สามารถแก้ได้ทุกอย่าง เช่น เรื่องอุบัติเหตุก็มีตัวแสดงหลายส่วน จึงเกิดความกดดันทั้ง PMU และนักวิจัย

ในตัว KR ของ P17 บอกว่าองค์ความรู้พื้นฐานด้าน SHA นักวิจัยก็จะมีการตีพิมพ์ แต่พอเรานำมารายงาน การตีพิมพ์นับเป็นงานวิชาการไม่ได้ โดยไม่ทราบเหตุผล เรารายงานว่าเป็นการใช้ประโยชน์ด้านวิชาการ

หน่วยงานใดที่พิจารณาผลงานของ วช.

มาจากกลุ่มแผน ส่วนที่ วช. ต้องรายงาน มีการรายงานตามแผนและงบประมาณที่เราได้ รายงานตามคำสัญญากับ สกสว. ก็จะมีรอบการรายงาน 6 เดือน และ 1 ปี อีกส่วนคือ สำนักติดตามและประเมินผลที่ สกสว. พึ่งเริ่มทำ น่าจะเป็นกรมบัญชีกลาง ซึ่งติดตามผลลัพธ์และผลกระทบของแผนงานที่ได้งบมากกว่า 100 ล้าน

การทำกรอบรับข้อเสนอวิจัย บอร์ด 1 และ 2 ได้พูดถึงการส่งเสริมงานวิจัยด้าน SHA ด้านใดบ้าง

ในกรณีของบอร์ด 1 อาจไม่ได้พูดถึง SHA ตรง ๆ แต่ให้ความเห็นในเชิงที่เป็นรายประเด็น เช่น การศึกษา

เราเคยถาม สกสว. ว่าเขาประกาศข้อต่าง ๆ อย่างไร เสียงจากนักวิจัยก็พบว่า ฝ่ายวิชาการจะช่วย วช. เรื่องผู้ทรงฯ มีผู้ทรงฯ ที่เราจะช่วยลิศต์รายชื่อให้ได้ แต่ วช. ก็เป็นคนตัดสินในสุดท้าย

หากทำแบบนี้จะเป็นประโยชน์ เราอยากได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการทำงานของเรา เราก็อยากมีทีมที่ปรึกษา อาจคล้ายทีม SAT ของ สกสว.

อยากสอบถามเรื่อง Issue based ที่มีการดู P19 ถือเป็นเรื่องรายประเด็นไหม อยากถามว่าประเด็นเหล่านี้มาจาก แผน ววน. เมื่อต้องแตกเป็น N และ F ใครทำ?

สกสว. แตกมาให้

วช. บริหารแผนอย่างไร เรามี P ต่าง ๆ และมี F และ N คำถามคือ ตอนที่ วช. ประกาศกรอบ เราต้องแตกมาเป็นคำอธิบายเอง?

ถูกต้อง เราก็จะเป็นราย N เช่น 4N ก็จะมีแต่ละด้าน

P9 11 13 ไม่ได้เชื่อม SHA เลย เป็นอะไรก็ได้ใช่ไหม?

ตอนนี้ก็ยังแยกกันอยู่

เวลาเราตีความสังคมศาสตร์ หมายถึงอะไร ?

รายประเด็นก็เป็นสังคมศาสตร์ แต่มันถูกแบ่งมาจากแผน ววน. รายประเด็นถูกกำหนดมาแล้ว เข้าใจว่ามันก็เป็นสังคมศาสตร์ แต่ P17 ไม่แน่ใจ เขาใช้คำว่างานวิจัยพื้นฐาน มันน่าจะเป็นการวิจัยเชิงวิชาการหรือเปล่า แต่พอทำไปก็พบปัญหาหลายอย่าง

P9-17 ซึ่งอยู่ใน S2 หากแบ่งแบบนี้ ทำให้ PMU รู้สึกไหมว่า งานวิจัยพื้นฐานเป็นแค่หนึ่งในหลายแผน แม้ S2 จะเป็นเรื่อง SHA แต่งานวิจัยพื้นฐานมีแค่ P เดียว ดังนั้น วิธีที่จะคัดเลือกให้ทุนพื้นฐาน จึงน้อยกว่าการวิจัยเชิงประยุกต์หรือเปล่า?

มีความคาดหวังจากภายนอก เช่น การชี้แจงกรรมาธิการ สกสว. ก็ต้องเผชิญ เขาอยากให้เห็นงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ทำให้ทุกอย่างเทไปว่าอะไรก็ได้ที่ใช้ประโยชน์และตอบโจทย์ของประเทศ ในแง่นี้ จึงทำให้งานด้านนี้ไม่สำคัญเท่า เพราะพวกเราเจอคำถามแบบนี้เยอะ เขาคาดหวังให้เราใช้ประโยชน์ได้เลย ทำให้งานวิจัยพื้นฐานถูกมองเป็นเรื่องรอง

กรอบวงเงิน

จะเป็นกรอบที่ สกสว. กำหนดมาให้ ประเด็นเหล่านี้ก็เน้นการใช้ประโยชน์และจับต้องได้ จึงเป็นมุมมองของผู้บริหาร สกสว. ที่กำหนดกรอบวงเงินลงมา ซึ่งมากกว่างานวิจัยพื้นฐาน ในแง่นี้ งบประมาณไม่ได้มากน้อย แต่อยู่ที่ระดับที่เขามองว่าหลายปัจจัย เช่น กรรมาธิการและการตอบคำถามต่อผู้บริหารระดับประเทศ

หากตีเป็นงบประมาณระบุได้หรือไม่ว่า งบแต่ละปีมีงานวิจัยพื้นฐานเท่าไหร่?

ในปี 2568 P17 พบว่า น้อยกว่าร้อยละ 10 ในส่วนของ วช. เอง เราได้รับมอบหมายให้ดูแล S2 4 งบประมาณลงมาทุกยุทธศาสตร์ เราได้ดูแล F และ N

จากที่ได้คุยกับผู้บริหาร สกสว. พบว่า ที่เขาทำแผน ววน. P9-16 แม้ว่าจะเป็นรายประเด็น แต่เขาคาดหวังว่าประเด็นต่าง ๆ ก็ทำวิจัยพื้นฐานได้ด้วย ประเด็นนี้ วช. ได้รับรู้ หรือรู้สึกแบบไหม หรือมองว่าจาก KR ก็เป็นเรื่องการใช้ประโยชน์?

หากมองจาก KR ก็ไม่น่าจะใช่ ต่อให้บอกว่าเป็นองค์ความรู้ แต่ก็ไม่น่าจะใช่สิ่งที่เขาคาดหวัง หากลองดู KR P12 ระบุว่าองค์ความรู้ที่ต้องถูกนำไปใช้ หรือประเด็นปัญหาขององค์กรต้องถูกแก้ไข คำเหล่านี้ไม่ใช่พื้นฐานแล้ว

ส่วนใหญ่ผลผลิตที่ได้ในเชิงประยุกต์มันได้มากไหม เกิดประโยชน์ไหม หรือพอถูกบังคับก็ยาก

KR ที่ปรากฏคือการทำ Platform นักวิจัยก็ทำเพื่อตอบ KR นักวิจัยจึงต้องทำ ในแง่นี้ KR จึงมีส่วนอย่างมากในการได้ข้อเสนอมา

KR มีเรื่อง Soft power ทำให้งานวิจัยที่ถูกนำเข้ามามีการนำวิจัยไปใช้ในลักษณะเดียว วิจัยจะไปในทิศทางนี้ไหม?

ในตัว KR ไม่ได้ระบุเรื่อง Soft power แต่เป็นนโยบายของรัฐบาล เราทำงานก็ต้องสอดคล้องกับรัฐบาล เรามีเจ้านายหลายท่าน เราจึงต้องออกแบบให้สอดคล้อง แต่การจะตอบ Soft power ก็ยังไปไม่ถึงขั้นนั้น เช่น การใช้เอไอเที่ยววัด แต่ก็ยังไปไม่ถึง Soft power แต่ก็ค่อย ๆ ไป

ในเรื่อง Soft power เกิดจากการใช้ประโยชน์ เนื่องจาก สกสว. เคยจัดเรื่อง RU ของแต่ละแผนงาน ในแผนศิลปกรรมมีการระบุ Soft power ไปด้วย

โดยส่วนตัว Soft power เป็นเรื่องลึกซึ้ง ไม่ใช่ทำวิจัยแล้วจะตอบเรื่องนี้ได้จริง ๆ

คนทำงานศิลปกรรม Soft power จะทำให้งานแขนงนี้อาจตีความว่าทุกอย่างก็เป็น Soft power ได้ เอาคำนี้มาแปะได้ และสามารถเข้ารับเรื่องได้

ถูกต้องเลย บางส่วนจะใช้คำแบบนี้คือ Soft power คณะกรรมการด้านศิลปกรรมก็กังวลเรื่องนี้เหมือนกัน เพราะบางทีมันไม่ใช่

การวิจัยที่ถูกคัดเลือกมา เช่น วิจัยสร้างสรรค์ ต้องผลิตองค์ความรู้ใหม่ ผมทำงานด้านดนตรีที่ผ่านการได้รับการคัดเลือก ส่วนใหญ่เป็นการทำวิจัยในเชิงการอนุรักษ์ อันนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือเปล่า วช. มีการตรวจสอบและสมดุลอย่างไร เพราะนี่คือปัญหามาก ๆ ในหมู่นักวิจัย

ขอยกตัวอย่างงานสร้างสรรค์งานศิลป์ ผู้ทรงฯ ของเราไม่ได้ติดคำว่า Soft power อาจารย์บางท่านมีความเห็นต่อ Soft power ว่าเราจะไปถึงไหม บางอย่างที่เราทำ เราตอบโจทย์เรื่องการสร้างความรู้ใหม่ กระบวนการใหม่ เทคนิคใหม่ ส่วนในเรื่องการลักลั่นแบบนี้ กรรมการพยายามกระจายให้เข้ากับศิลปกรรมทุกแขนง ท่านมองในประเด็นพวกนี้ด้วยว่า ให้ครอบคลุมทุกด้านเพื่อให้เกิดการพัฒนางานทุกแขนง

ตัว KR บางอย่างกำหนดการนำไปใช้ อาจารย์หลายท่านก็มองว่าหากเป็นงานศิลปะจะต่อยอดแบบใด เช่น P17 มีแผนองค์ความรู้พื้นฐานงานศิลป์ N17 กรรมการในแผนเหล่านี้ก็จะกำหนดกรอบ โดยอิงว่าโครงการนี้เป็นความรู้พื้นฐาน บางโครงการหากนำไปต่อยอดได้ ก็จะส่งไปยังต่อยอด เราคุยกันเพื่อให้เกิดการต่อยอดและสนับสนุนความรู้พื้นฐานที่หลากหลาย

งานสร้างสรรค์ การแต่งเพลงก็พอแล้ว หรือว่าต้องแต่งเพลงยาว 3 นาที งานวิจัยด้านนี้มักเป็นงานพื้นฐาน ต่อยอด แต่งานด้านศิลปกรรมศาสตร์ ไม่ได้ปรากฏในส่วนที่เป็นงานพื้นฐาน จึงไม่แน่ใจว่า อาจเพราะโครงการที่ยื่นมาไม่ตอบโจทย์

วิจัยพื้นฐานเป็นแผนเดียว จึงเป็นงานด้าน SHA เราพยายามให้งานวิจัยเราตอบสนอง SHA เราจึงกำหนดกลุ่มเรื่องย่อยภายใต้แผนวิจัยพื้นฐาน ประกอบด้วย กลุ่มแรกคือ SHA อีกกลุ่มคือสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ ทั้งสองได้งบประมาณเท่ากัน เราพยายามเฉลี่ย แต่งบประมาณไม่เยอะ เราอยากให้งบทุกแขนง ในส่วนเรื่อง N37 ก็จะเน้นด้านศิลปกรรมล้วน ๆ อย่างไรก็ตาม เราจะมุ่งเน้นให้เกิดการนำไปพัฒนาชุมชนและพื้นที่ ฯลฯ เพื่อยกระดับให้ไปไกลกว่าการสร้างสรรค์งานศิลป์เดิม

งานด้านศิลปกรรมก็จะมีศิลปิน เขาชอบอิสระ แต่ก็ไปไม่ถึงในแง่การไปใช้ประโยชน์ บางท่านมีข้อจำกัด อาจไม่เชี่ยวชาญการเขียน แต่มีองค์ความรู้ เราจึงพยายามไม่ตีกรอบว่าต้องไปถึงขั้นที่ใช้ประโยชน์ ในเรื่องการต่อยอด หากนักวิจัยโทรมาถามก็จะให้คำนิยาม การสร้างสรรค์งานศิลป์มีความเป็นอิสระ อาจไม่ต้องลงชุมชน แค่ได้ผลงานออกมา ในส่วนของการต่อยอด เราจะเน้นเรื่องชุมชนและการนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดมากขึ้น

งานสร้างสรรค์งานศิลป์มีการแข่งขันกันมากสุด เพราะตอบโจทย์มากที่สุด

คนสมัครเยอะมาก แต่งบประมาณมีไม่มาก เราจะดูว่าโครงการใดมีความเป็นไปได้ มีความใหม่ ไม่ใช่ทำจากสิ่งที่เขาทำไว้อยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ยังไม่ต้องไปถึงขั้นใช้ประโยชน์

ดังนั้น คนที่ทำงานด้านศิลปกรรมศาสตร์ก็จะมีตัวเลือกเดียว คือต้องสมัคร P17 หากเป็นเช่นนี้ จะสามารถกระจายความเป็นไปได้ในการขอทุน เพื่อไม่ให้เกิดการกระจุกในแผนย่อยของ P17

แผนกำหนดไว้ หากนักวิจัยทำงานมาระดับหนึ่ง เขาก็เสนอขอทุนต่อยอดสุนทรียะได้ พอมันเป็นงานวิจัยพื้นฐาน SHA มันก็มีการเฉลี่ยงบประมาณ เราต้องจัดสรรทุนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเรื่อง ศิลปกรรมยังโชคดีที่มีแผน N37 เพื่อให้เกิดผลงาน ซึ่งเป็นอีกช่องทางที่เสนอขอได้

คำถามสามข้อ ได้แก่

1.อยากฟังความเห็นของ วช. ต่อข้อเสนอโครงการด้านมนุษยศาสตร์ วช. ประเมินโครงการว่ามีลักษณะอย่างไร คุณภาพแบบไหน นักวิจัยส่งมามากไหม?

2.วช. ได้โครงการที่มีคุณภาพน่าพอใจไหม หลังมีการปรับโครงการวิจัย

3.ในทางมนุษยศาสตร์มีเอกภาษาต่างประเทศ จึงมีความหลากหลายในแง่ภาษาเหล่านี้ด้วยไหม มีคุณภาพเพียงพอให้เราคัดเลือกไหม เรามีวิธีไหนส่งเสริมให้เขากล้ายื่นข้อเสนอขอทุน

ข้อเสนอเกินความคาดหวัง งบประมาณเราไม่ได้มีมาก เราได้เชิญผู้ทรงฯ ที่เกี่ยวข้อง โดน SHA ประกอบด้วยหลายด้านเข้ามาอยู่ด้วยกัน เราทำงานกันอย่างเข้มข้น ข้อเสนอ SHA ที่ได้มามีคุณภาพ เพราะเราใช้เวลาในการพิจารณา เรามีการติดตามประเมินผล กรรมการให้คำแนะนำตลอดเวลา สำหรับจำนวนก็ขึ้นอยู่กับงบประมาณ และหลายโครงการก็กล้ายื่น หัวข้อมีความหลากหลาย เช่น โบราณคดี ถิ่นที่อยู่อาศัย การแปลภาษา กฎหมาย ฯลฯ

นักวิจัยรุ่นใหม่ ระดับบัณฑิตศึกษา โทและเอก ที่ผ่านมา วช. ให้ทุนบัณฑิตศึกษาดีมาก ผมไม่ทราบว่าระดับปริญญาโทมีสัดส่วนงบประมาณอย่างไร เมื่อเทียบกับนักวิจัยอาจารย์ อีกเรื่องคือระหว่างปริญญาโทกับเอก ผมพึ่งทราบว่ามีการให้ทุนป.เอก เพื่อทำวิจัย ต่างจากทุน คปก. ทุนวิจัยของที่เป็นวิทยานิพนธ์เป็นอย่างไรบ้างในป.เอก หากเทียบกับป.โท ได้มาอย่างไร จัดส่วนอย่างไร มาจากส่วนไหนของแผน ววน. ?

ทุนรุ่นเยาว์คือ บัณฑิตศึกษา เป็นทุนเดิมของวช. ตั้งแต่แรก เราให้ทุนเป็นค่าวิจัยอย่างเดียว ในส่วนของ ป.โท ประมาณ 1 แสน ป.เอก ประมาณ 3 แสน เหล่านี้คือค่าวิจัยซึ่งต่างจากทุน คปก. เพราะเขาเน้นป.เอกอย่างเดียว

ส่วน พวอ. เปลี่ยนไปตามนโยบายของรัฐบาล แต่ว่าบัณฑิต ปกติเมื่อก่อนจะสนับสนุนตามเงิน พรบ. ปีหนึ่งประมาณ 250 ทุน แต่ปัจจุบัน ได้รับนโยบายมาและพบว่า งบประมาณเหลือประมาณ 25 ทุน ซึ่งรวมทั้งป.โทและป.เอก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อเสนอของงานวิจัย เราไม่ได้เรียงตามโทและเอก ทั้งนี้สาขาสังคมศาสตร์จะเยอะกว่ามนุษยศาสตร์

หากข้อเสนอดีทั้งหมด จะให้ได้กี่ทุน

บัณฑิตมีข้อเสนอที่ดีเยอะ แต่ทุนเรามีน้อย ดังนั้น เราต้องเลือกและเรียงตามลำดับ หากมีพอจะเพิ่มทุนให้ ยังไม่รวมกับสายวิทยาศาสตร์ แต่หากเยอะที่สุดน่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

ที่ขอน้อย เพราะเขาไม่รู้?

ไม่น่าใช่ เพราะขอเข้ามา 200 กว่าโครงการ

หากมองย้อนกลับไปเทียบ วช. ในอดีตกับปัจจุบัน ซึ่ง วช. เคยมีงบประมาณโดยตรงและมีอิสระ เรามองสองยุคนี้อย่างไร มีความต่างในเชิงของทิศทางการให้ทุนของทุน SHA มากน้อยแค่ไหน เรากังวลว่าการให้ทุนวิจัยพื้นฐานกับส่วนที่สัมพันธ์กับงานด้านประยุกต์กับรายประเด็น ดังนั้น ธรรมชาติของ วช. เปลี่ยนไปแค่ไหน?

ในอดีต วช. ทำจริง ๆ คือ นโยบาย แต่ส่วนหนึ่งคือเราทำการให้ทุนวิจัยด้วย บทบาทต่างกัน ในส่วนการให้ทุนเพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมขับเคลื่อน บทบาทนโยบายเราวางกรอบคล้ายกับแผน ววน. และประกาศกรอบ ในระบบ ววน. ก็มีความคล้ายคลึงกับส่วนเดิม กล่าวคือจะมี SF FF ยังคิดว่ามีความคล้ายคลึง

อย่างไรก็ตาม บทบาทเราเปลี่ยนไป เราไม่ได้กำหนดนโยบายเอง เราต้องทำตามนโยบาย และกลไกต่าง ๆ ที่กำหนดมาจาก กสว. เอง ดังนั้น บทบาทในการให้ทุนในปัจจุบัน เราต้องทำงานร่วมกับผู้จัดสรรงบและผู้ดูแลนโยบาย จากเดิมเราทำนโยบายและการจัดสรรงบ แต่ปัจจุบัน เราไม่ได้จัดสรรงบ แต่เราจัดสรรทุนมากกว่า

ในเชิงจุดเน้นของลักษณะงานวิจัย สัดส่วนการให้ทุน SHA เปลี่ยนไปไหม การวิจัยประยุกต์กับพื้นฐานเปลี่ยนไปไหม?

อันนี้ยาก เพราะคนที่มาทำงานเป็นคนใหม่ในปัจจุบัน จึงไม่แน่ใจในประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ ในอดีตไม่ได้แบ่งชัดเจนว่าเป็น SHA แต่อาจแบ่งเป็นรายประเด็น ในแง่นี้ ไม่ได้ถูกแยกอย่างเป็นปัจจุบันว่าเป็น SHA

อ.นฤพนธ์

สกว. รับผิดชอบงานด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ วช. ให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ แต่ในปัจจุบันภายใต้ อว. PMU ด้าน SHA ก็คาดหวัง วช. ให้ขยายพรมแดนความรู้ด้านนี้ จึงอยากถามว่า ในอนาคต หากมี PMU ใหม่ ด้าน SHA ควรมีไหม หรือ วช. ยังคงต้องทำหน้าที่ดูแลงานด้านนี้ต่อไป

คุณสตตกมล

คิดว่ามีความคิดจะตั้งสถาบัน ไม่แน่ใจว่าจะเหมือนต่างประเทศที่มีสถาบัน ทั้งนี้คิดว่า มันจะยิ่งทำให้สับสน เพราะสถาบันที่จะตั้งขึ้นมาจะดูอะไร เราต้องดูองค์ประกอบโครงสร้างของสถาบันด้วย มันอาจมีความเหลื่อมซ้อนในการทำงาน ซึ่งเป็นข้อกังวล

เรามีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้าง Forum เพื่อเป็นที่ปรึกษาผลักดันงานด้านนี้ วช. คิดอย่างไร ในฐานะกลไกขับเคลื่อนองค์ความรู้ด้านนี้

คิดว่าเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนการทำงาน เพราะคิดว่าปัญหาที่พบเป็นเรื่องของการสร้างเครือข่ายยังมีการกระจายตัว ส่วนตัวกำลังทำโครงการที่เกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งไม่ใช่การอบรมแล้วจบไป เรามีวัตถุประสงค์คือการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของกลุ่ม ตอนนี้ยังไม่ได้เริ่มดำเนินงาน ตอนนี้ทำให้กลุ่มมนุษยศาสตร์กับสังคมศาสตร์ จึงอยากขอข้อเสนอแนะ เราอยากแยกสามกลุ่ม แต่เรามีข้อจำกัด เรามีแนวคิดที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่งาน SHA ดังนั้นแนวคิด Consortium ก็จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่งานด้าน SHA ได้

หลักสูตรมีหน้าตาอย่างไร?

ตอนนี้ยังเป็นตัวร่าง เริ่มคุยกันมาช่วงต้นปี เราอยากจะเห็นการทำงาน ที่ไม่ใช่แค่การอบรมแล้วจบ เราดูเรื่องการสร้างเครือข่าย SHA แต่เป้าอาจปรับไป เราจะช่วยมองในเรื่องของการตอบความคาดหวังการใช้ประโยชน์ เราจึงมุ่งการมองไปในอนาคต งานด้าน SHA ทำอย่างไร จะได้นำไปใช้ประโยชน์ในมิติต่าง ๆ ที่ไม่ใช่แค่เรื่องรายได้ คืออยากให้นักวิจัยมองการใช้ประโยชน์ในเรื่องอื่น ๆ วัตถุประสงค์หลักคือการสร้างการทำงานร่วมกัน หากเรามี Consortium เราก็จะนำมาช่วยด้วย

งานเราเป็นกึ่งการฝึก แต่เรามองต่างไปถึงเรื่องการใช้ประโยชน์ แนวคิดคือ งานมีการนำไปใช้ประโยชน์จริง ๆ หรือเปล่า จึงอยากให้มีการ Coaching มาช่วย

ตอนนี้ วช. มีเป้าหมายในช่วงแผน 5 ปีข้างหน้าอย่างไร ในเรื่องการปรับเปลี่ยนนโยบาย

ตอนนี้กังวลการไปไม่ถึงเป้ามากกว่า

สกสว. ส่งสัญญาณอะไรมาบ้าง

ยุทธศาสตร์ 4 อาจต้องลดจำนวนลง เพราะสร้าง 900 คน อาจไปไม่ถึง เราจึงอาจปรับตัวชี้วัดให้ลงมา

วช. มีข้อไหนที่อยากลดมาก ?

สำหรับเส้นทางอาชีพคือจำนวนเงิน คนดูแผน ไม่ได้ดูทุนเดิมมาก่อน งานเส้นทางอาชีพมาจาก สกสว. ทุนมีระยะเวลา 2 ปี เรามีสะสมแต่ละปี ในแง่นี้ จึงคิดว่าจะดีขึ้นในปี 2569-2570

หากมีโอกาสถูกเชิญเข้าไปเป็นผู้กำหนดนโยบาย มีแนวคิดใดที่อยากจะทำ?

อยากจะเห็นงานด้าน SHA ที่มีการแยกงานวิจัยพื้นฐานกับการวิจัยเอาไปใช้ประโยชน์ เพราะมันมีความแตกต่างเยอะ จึงควรแยกก้อนกันไหม การกำหนด KR เพราะตอนนี้ ตัวนี้เป็นประเด็นปัญหาพอสมควรสำหรับนักวิจัย และ PMU

ข้อเสนออื่นที่เรายังไม่ได้ถาม

อยากให้มีในเรื่องของ KR แต่ละข้อซึ่งมีเป้า ฝ่ายนโยบายอยากให้เราท้าทาย แต่บางอย่างมีเป้า พอไม่ได้ตามเป้าก็จะมีการประเมินซึ่งใช้อาจารย์จากภายนอก ความเห็นกลับมาคือเราทำงานไม่ผ่าน ไม่ตรงตามเป้าที่เขาให้มา เราพยายามปรับตามนโยบายที่ได้รับมา จึงอยากฝากว่า หากไปไม่ถึงเป้าก็เห็นใจเราด้วย

คุณสตตกมล

กลไกการทำงานระหว่าง สกสว. กับ วช. เราทำงานใกล้ชิด แต่การติดตามมีหลายหน่วย ซึ่งมีหลาย O พอเวลาติดตามก็จะมีทีมติดตาม เราสะท้อนปัญหาทุกสิ่งอย่าง แต่พอติดตามเป็นการจ้างคนภายนอก ซึ่งไม่แน่ใจว่าพวกเขาทราบปัญหาที่เราพูดไปหรือไม่ เพราะเขาติดตามตามคำมั่นสัญญาที่เราให้ไว้ แต่ผู้ประเมินภายนอกไม่ทราบครบถ้วน พอประเมินก็บอกว่าเราทำไม่ได้ ดังนั้น ส่วนนี้คือประเด็นปัญหาจากแผนคราวที่แล้ว

หลังคุยกันวันนี้สบายใจ เพราะการให้ทุนด้าน SHA คนข้างนอกคาดหวัง แต่ด้วยข้อจำกัดหลายอย่าง เรามีความพยายามพัฒนากลไก ในการเชื่อมการทำงานของนักวิจัยในกลุ่มนี้ เราสบายใจขึ้นหลังที่อาจารย์จะมี Consortium และการลิสต์รายชื่อมาสนับสนุนการทำงาน เราอยากเห็นงานด้านนี้ไปได้เทียบเท่ากับงานวิทยาศาสตร์

สรุปการสัมภาษณ์อาจารย์มลฐิรา สวัสรักษา
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 20 ธันวาคม 2567 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

9. อ.มลฐิรา สวัสรักษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรมด้านสังคม
10. อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12. รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
13. ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10. นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์ นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
12. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง ผู้ประสานงานโครงการ

ปัจจุบันมีแผนงานวิจัยเรื่องใดบ้าง

แผนส่งเสริมและรักษามรดก เพราะกรมของเรามีภารกิจเรื่องนี้

มีเครือข่ายทำงานหรือไม่

ตั้งแต่รับทุนผ่าน สกสว. มีนักวิจัยภายนอก โดยมีนักวิจัยที่เป็นเครือข่ายเดิม และเครือข่ายที่เราทำงานด้วย ในปี 2568 นักวิจัยจะต้องเป็นคนในหน่วยงาน เราไม่สามารถรับบุคคลภายนอกได้อีก เราต้องคัดเลือกจากบุคลากรภายใน ซึ่งเป็นการชวนให้ข้าราชภายในมาสมัครและสอดคล้องกับแผน เขากำหนดว่าหัวหน้าโครงการเป็นบุคลากรของกรม

ก่อนมี สกสว. กรมส่งเสริมฯ มีงบประมาณรับสมัครจากบุคคลภายนอก?

ใช่ เรามีงบประมาณประมาณ 10 ล้านให้แก่นักวิจัย ซึ่งเป็นงานวิจัยในท้องถิ่น มีคนเสนอโครงการมาจำนวนมาก เรามีคณะกรรมการคัดเลือกโครงการซึ่งเป็นอำนาจของกรม

การเปลี่ยนแปลงในยุค สกสว.?

งบประมาณช่วงแรกประมาณ 3-5 ล้านบาท ในไม่นานมานี้ประมาณ 1 ล้านกว่า ๆ

โครงการในปีที่ผ่านมา 2567 มีชื่อโครงการวิจัยของกรมฯ ไหม?

มี 5 โครงการ เช่น ในปี 2567 เรารับโครงการจากนักวิจัยที่เสนอเข้ามา ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องวัฒนธรรม ประเพณีในจังหวัดสตูล การท่องเที่ยว สุกร งานช่าง เป็นต้น

การรับทุนจาก สกสว. กรมส่งเสริมฯ มีวิธีการทำงานกับ สกสว. และแผน ววน. อย่างไร?

เรารอว่าเขาจะแจ้งอะไรมา เช่น ในปีที่ผ่านมา เราก็ต้องรอว่าเขาจะแจ้งกรอบวงเงินว่า ให้เราเสนอแผนงานวิจัยในกรอบวงเงินเท่าไหร่ เราจะเสนอกี่แผนก็ได้ แต่ต้องอยู่ในกรอบวงเงิน เช่น 2568-2569 เขากำหนดว่ามีงบให้ 2 ล้านบาท ทั้งนี้ เราทำงานตามแผนของเรา ไม่ได้ยึดกับแผน ววน. เราเสนอตามภารกิจหลักของกรมฯ เช่น มรดกทางภูมิปัญญา แผนของเราในปัจจุบันมีการใช้เป็นระยะเวลา 3 ปี

ความต้องการของกระทรวงเป็นอย่างไรภายใต้ระบบที่เป็นอยู่

เป็นอุปสรรค หลายหน่วยงานเคยบริหารงบประมาณได้เอง เรากำหนดเองว่าจะให้ทุนอะไรในสัดส่วนเท่าไหร่ รวมถึงมีงานวิจัยเชิงนโยบาย จากที่เคยบริหารเองทั้งหมด เราต้องมาอยู่ภายใต้เขา บทบาทเราก็ลดลง บทบาทเราไม่ใช่แหล่งทุนเหมือนแต่เดิม

เขาชี้นำ เขาอยากให้งานวิจัยที่เราเกี่ยวข้องด้วย ต้องนำไปใช้ด้านใดบ้าง เช่น เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว เขาบังคับไหมหรือให้อิสระ?

เขาให้เราทำตามภารกิจเป็นหลัก แต่ว่าการให้เงินของเขาขึ้นอยู่กับว่างานวิจัยเราขยายกว้างไปได้มากน้อยแค่ไหน กระตุ้นเศรษฐกิจได้ไหม เขาจะนำเกณฑ์เหล่านี้มาพิจารณาว่าจะให้งบประมาณเท่าใด หากโครงการเรามีความกว้างขวาง เราก็จะโดนตัดน้อย

จากการเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้รับทุน คำถามคือ ระบบปัจจุบันส่งเสริมการทำงานของหน่วยงานเราหรือไม่ หรือมีข้อเสนออะไร

เรื่องงบประมาณที่ลดลง ส่งผลกระทบหลายอย่าง เมื่อเราได้งบประมาณวิจัยน้อยลง งบส่วนอื่นก็ลดลงไปด้วย เช่น การเผยแพร่งานวิจัย ในอดีต เราได้งบประมาณ 10 ล้าน เราก็จะมีงบดำเนินงาน 1 ล้าน แต่พอลดลง ส่วนอื่นก็ลดลง เช่น การจัดประชุม จัดพิมพ์วารสาร ก็ลดลงมา 5-2 แสน ซึ่งเราก็แทบจะทำอะไรไม่ได้ เพราะเขาอ้างอิงบนฐานของงบประมาณที่เราได้รับทุน

เปรียบเทียบงบประมาณระหว่าง สกสว. กับสำนักงบประมาณ?

เขาจะกำหนดมาประมาณ 2 ล้าน แต่หลังจากที่เสนอก็จะเหลือประมาณ 1.3 ล้าน ในปีต่อไปไม่รู้ว่าจะได้เงินเท่าไหร่ เพราะเขานำประวัติการทำงานในช่วงที่ผ่านมามาร่วมวิเคราะห์ด้วย ส่วนที่ได้รับผลกระทบมากคือ การติดตาม เราได้รับจดหมายเยอะมาก จึงคิดว่า เงินจำนวนแค่นี้ กับการที่เราต้องทำงาน

พอเราได้ทุน เราก็มีงบของกรมเองด้วย ที่เราเขียนขอโครงการเพิ่มเติม เราไปทำในโครงการอื่นที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของการวิจัยด้วย แต่เราไม่สามารถใช้คำว่าวิจัยได้ เราต้องใช้คำว่าศึกษา

งบอุดหนุนที่สำนักงบให้มามีเท่าไหร่ต่อปี

มีหลายส่วน งบประมาณอุดหนุนกองทุน อุดหนุนทั่วไป รวมแล้วน่าจะเกิน 10 ล้าน แต่ว่าจะมีหลายส่วนที่ดูแล ในส่วนของวิจัยจะใช้ร่วมกับภูมิปัญญา

กิจกรรมที่ทำกับเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศก็มีเยอะ ทางหน่วยงานก็มีการประชุมหลักเกณฑ์ในการให้ทุน ซึ่งเป็นเรื่องการวิจัยโดยตรง ทำให้เกิดกิจกรรมในท้องถิ่น

ปัจจุบันมีนักวิจัยภายในกี่คน ?

ตำแหน่งนักวิจัยไม่มี หลายหน่วยงานมีนักวิจัยของตนเอง เรามีเพียงนักวิชาการ แต่เขาก็มีภารกิจ ในสมัยก่อน การเสนอโครงการรับทุน ก็มีหลายประเด็น แต่หลายคนหยุดไป เพราะงานประจำเขาก็มีเยอะ ในแง่นี้จึงทำให้การพัฒนานักวิจัยของเราก็หยุดไป เราเคยคุยเรื่องนี้ว่า เราต้องมีนักวิจัยในหน่วยงาน เพื่อพัฒนา ก็มีแนวคิดว่าทุกคนที่ทำงานก็เป็นนักวิจัยได้ จึงอยากส่งเสริมให้งานประจำเป็นนักวิจัย เพราะเรามีการทำงานกับชุมชนและศิลปะ เราต้องให้ความรู้กับบุคลากรของเรา ให้มีการเสนอขอรับทุนวิจัย หากบุคลากรภายในเราเสนอ ค่าตอบแทนก็ไม่ได้ เพราะเรามีเงินเดือน ส่งผลให้ทุกคนก็มองว่าจะทำทำไม่ เพราะงานประจำก็เยอะ เพราะทำงานวิจัยจะได้อะไร เราต้องมีนโยบายที่ชัดเจนด้วย เพื่อจูงใจให้ทุกคนรุกขึ้นมาทำงานวิจัยให้หน่วยงาน

หน่วยงานที่ทำงานด้านสังคมวัฒนธรรมมีน้อย ส่วนใหญ่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์

ไม่นานมานี้ วช. ได้จัดงาน มีการจัดบูธวิจัย ได้พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมก็เยอะมาก ซึ่งเป็นงานที่มาจากมหาวิทยาลัย เราก็ไม่เข้าใจระบบ วช. ไม่ได้เป็นหน่วยให้ทุนวิจัย

งานวิจัยที่อาจารย์มหาวิทยาลัยมาขอทุน PMU เช่น บพท. ทำงานพื้นที่ท้องถิ่น ภูมิปัญญา จึงอยากทราบว่า กระทรวงได้ใช้ประโยชน์จากงานเหล่านี้บ้างหรือไม่? มีการเชื่อมโยงข้อมูลไหม?

พึ่งเห็นในวันนั้น เราเองก็ยุ่งกับงานตัวเอง ไม่ได้ไปดูงานฝ่ายอื่น หากไม่ได้จัดงานนี้ เราก็ไม่ได้เห็น กล่าวคือ หากไม่ไปตามเวทีที่เขาจัด ก็จะไม่ทราบ ทั้งนี้ ในอดีตอาจทำวิจัยเสร็จก็ส่งเล่มมาที่เรา แต่ปัจจุบันเขาไม่ได้เน้นงานแบบนั้น เราต้องไปค้นหาในระบบ ซึ่งก็เข้าได้บ้างไม่ได้บ้าง งานวิจัยมาไม่ถึงเรา

รวมทั้ง งานวิจัยของเราก็ไปไม่ถึงคนอื่นเหมือนกัน เราก็เผยแพร่ในรูปแบบเดิม จัดงาน 1 ครั้ง แต่หากถามว่าจะไปถึงแค่ไหน ก็ได้แค่วันนั้น เราก็หาช่องทางในการเผยแพร่งานเหมือนกัน

งานที่ว่าเป็นมหกรรม ใครเป็นคนจัด?

วช. จัดวันครบรอบ

หาก สกสว. รวบรวม จัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยในแต่ละปี ที่ สกสว. ให้ทุน และจัดทำเป็นฐานข้อมูล และเผยแพร่ให้หน่วยงานรับรู้ ก็คงเป็นแหล่งข้อมูลที่ดี

ตอนนี้เขาให้เราใช้ระบบข้อมูล ฐานข้อมูลวิจัย เราก็เข้าเป็นประจำ ซึ่งก็คือระบบ NRRIS ส่วนใหญ่ข้อมูลต่าง ๆ ก็จะรวบรวมไว้ในนี้ หากมีฐานข้อมูลวิจัยด้วย เราก็ไม่ต้องไปหลายหน่วย

อ.ยุกติ

หาก สกสว. ทำรวมไว้ เป็นภาพรวมทั้งหมด จาก PMU ต่าง ๆ เพื่อให้เป็นฐานข้อมูลงานวิจัย ตรงนี้น่าจะเป็นสิ่งที่ PMU มีอยู่แล้ว แค่รวบรวมและจัดระบบ เพื่อให้เราไปเสนอ

อ.กานต์วิรุช

น่าจะมีระบบที่ติดตามและดูแลการอ้างอิงและการนำไปใช้ประโยชน์เกี่ยวกับงานวิจัยก็จะเชื่อมโยงได้ง่าย

ตอนนี้เราส่งเสริมวัฒนธรรม?

ใช่ แต่ต่อไปน่าจะทำงาน Soft power เพราะกำลังมาแรง ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล กรมฯ เราส่งเสริมเรื่องภาพยนตร์ อาหาร ศิลปะการแสดง เทศกาล แต่งบภาพยนตร์จะเยอะที่สุด

เราต้องมีการปรับโครงสร้างภายในเพื่อรองรับงาน Soft power ให้ตรงที่สุด ส่วนใหญ่จะเป็นเงินอุดหนุน อีกทั้งจะมีเรื่องของกองทุนวัฒนธรรมที่ดูแลศิลปินแห่งชาติ ก็ส่งเสริมให้มีการจัดทำกิจกรรม การถ่ายทอด

พอมีเรื่อง Soft power นึกถึงกรมส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย เราจะแบ่งงานกันอย่างไร เพราะ กรมใหม่ได้ประกาศทุนวิจัยซึ่งมี 11 โครงการที่ได้ทุน หรือว่ากรมใหม่นี้ได้ทุนวิจัยจาก สกสว. มากกว่าทางเราหรือไม่ และเราแบ่งงานกันอย่างไร?

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยจะมีกองทุนของเขาเองและมีเงินเยอะกว่า

เคยเจอคนจากสำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เขาพึ่งประกาศทุน และถามว่ามีทุนวิจัยไหม เขาตอบว่าไม่ใช่ทุนวิจัย แต่เป็นทุนในรูปแบบการทำกิจกรรม สำนักนี้อยู่ภายใต้กรมส่งเสริมวัฒนธรรม เทียบเท่าระดับกรม เขามีอิสระไหม?

เหมือนกันกับเรา แหล่งทุนแบบนี้ไม่ใช่ทุนวิจัย เช่น กองทุนส่งเสริมวัฒนธรรมของกรม ก็เป็นเงินนอกงบประมาณที่ใช้ในการอุดหนุดกิจกรรม มีเงินอุดหนุนเครือข่ายที่ไม่ใช่งานวิจัย ต้องมีการตั้งกรรมการในการกำหนดหลักเกณฑ์ จากนั้น มีการประกาศรับ มีการคัดเลือก ทั้งหมดจะไม่เรียกว่าวิจัย เพราะวิจัยจะรับได้ที่เดียวคือ สกสว. ดังนั้น กิจกรรมที่จะรับผ่านโครงการเหล่านี้จะไม่ใช่วิจัย แต่เป็นเรื่องการทำกิจกรรม อบรม ถ่ายทอด จัดนิทรรศการ

เราไม่ได้ค้นคว้าอะไร เป็นเพียงการจัดกิจกรรม อบรม จัดงาน 1 ครั้ง และจัดคอนเสิร์ต ส่วนในเรื่องการพิจารณาก็จะมีหลักเกณฑ์ของแต่ละหน่วยในการให้ทุน โดยปกติ เมื่อก่อนจะอยู่ในเงินกองทุนที่ดูแลศิลปินแห่งชาติ อาจต้องมีการทวนข้อมูลกันอย่าให้มีการซ้ำซ้อน อย่างที่เห็นมาพบว่า มีการเสนอไปทุกหน่วยงาน เราก็ต้องมีการตรวจสอบข้อมูลกันเองด้วย

กรมส่งเสริมวัฒนธรรมมีกองทุนเช่นกัน มีกรรมการบริหารจัดการกองทุน ซึ่งมีมาดามแป้งเป็นกรรมการ และประกอบด้วยผู้ทรงฯ หลายด้านที่ประชุมกันทุกเดือน ในการบริหารจัดการทุน

การให้ทุนให้แก่คนได้บ้าง เช่น ศิลปินแห่งชาติ หรือใครก็ได้?

ละครเวทีก็มีคนเสนอมา เนื่องจากเป็นงบประมาณที่สูง เราอาจให้ได้แค่บางส่วน เช่น ค่าเครื่องแต่งกาย เขามีผู้สนับสนุนหลายที่ เราสนับสนุนศิลปินแห่งชาติ

ไม่ได้เชื่อมโยงองค์ความรู้?

ส่วนใหญ่สนับสนุนให้เกิดการทำงาน การเผยแพร่ ให้คนรู้จักศิลปินแห่งชาติ ทุนวิจัยเราไม่มี

เราให้ทุนวิจัยกี่โครงการ และชื่อโครงการประมาณไหน?

ในปี 2568 เราเสนอได้โครงการเดียว เพราะเราไม่มีนักวิจัย เราให้อดีตผู้เชี่ยวชาญทำเรื่อง ทำข้อมูลเรื่องไร่หมุนเวียน เพื่อเสนอต่อ UNESCO ซึ่งปีนี้ก็น่าจะอยู่ระหว่างการดำเนินงาน ได้เงินมาแล้ว ทำเรื่องนี้ เพื่อเตรียมข้อมูลในระดับของ UNESCO ต่อไป โดยเป็นเรื่องวัฒนธรรมภูมิปัญญาของกระเหรี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับแผนการส่งเสริมและรักษามรดรทางภูมิปัญญา

ในปี 2567 มี 5 โครงการ ได้แก่ โครงการการท่องเที่ยวชื่อกาแฟแลเล การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม สุกร โครงการที่สองคือวิธีการบำบัดมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนาเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยได้งบ 5 หมื่นบาท โครงการที่สามคือ โครงการมาตรการทางกฎหมายและการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โครงการที่สี่คือ ไม้ล้านนา และโครงการที่ห้าคือ ไหว้ผีของชาวจีน

เราลงพื้นที่ไปทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรม เขามีเป้าหมายในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนที่สืบทอดต่อไหม เช่น คนรุ่นใหม่ หรือมีข้อเกี่ยวกับเรื่องนี้ไหม หรือแค่มีศิลปินก็พอแล้ว?

ส่วนใหญ่เป็นงานด้านมรดกทางภูมิปัญญาจะมีเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน เรามีการอุดหนุนการทำกิจกรรม การบันทึกข้อมูลความรู้ มีข้อกำหนดคือ เกณฑ์มรดกทางภูมิปัญญาต้องมีการสืบทอดและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเรื่องนั้น ๆ ยกตัวอย่าง เช่น โครงการถ่ายทอด และโครงการเผยแพร่ แต่ว่าจำนวนไม่น้อยที่เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชน

มีเรื่องจำนวนเกี่ยวข้องหรือไม่? ว่าต้องมีคนเรียนเพิ่มขึ้นกี่คน?

มีเหมือนกัน บางคนทำตัวชี้วัดซึ่งกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่มีการควบคุมตัวชี้วัด ทั้งนี้ จะถ่ายทอดจำนวนเท่าไหร่จะอยู่ที่งบประมาณที่ได้รับ และความพร้อมของศิลปิน เขาไม่ได้กำหนดเรื่องถ่ายทอด แต่เรื่องเผยแพร่มีการกำหนดตัวชี้วัดว่าต้องเพิ่มทุกปี

ทุนของกรมส่งเสริม เป็นทุน FF หรือ SF ?

FF

ผู้วิจัยไร่หมุนเวียนคือใคร?

หัวหน้าโครงการคืออดีตผู้เชี่ยวชาญของกรม ท่านเคยเป็นอดีตผอ. ศูนย์วิจัยและวัฒนธรรม

อาจารย์หลายท่านทำงานวิจัยไร่หมุนเวียนที่ ม.เชียงใหม่

เรามีปัจจัยเยอะ เราจึงทำงานกว้าง การมีส่วนร่วมยังไม่ได้เริ่มทำ

เดิมที งานวิจัยพื้นที่ทำงานเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎี ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับประเด็น เรามีการให้ทุนแบบทฤษฎีบ้างไหม?

งานวิจัยเป็นไปตามภารกิจของกรม ซึ่งเราเน้นเรื่องมรดกภูมิปัญญา เราจึงต้องทำเรื่องนี้ คือมรดกทางภูมิปัญญาที่จับต้องได้ เราจึงต้องเตรียมข้อมูลไว้เพื่อนำเสนอ

อ.นฤพนธ์

หากเป็นหน่วยงานรับทุนนอกมหาวิทยาลัย สกสว. จะมีงบสนับสนุนให้แต่ละกรมสนับสนุนให้กับหน่วยงานนั้น ๆ แตกต่างจากมหาวิทยาลัย

สาขาวิชาที่ได้รับทุนเป็นสาขาอะไร ?

ที่ผ่านมาเป็นการคละกัน เช่น งานด้านมรดกภูมิปัญญาตามสาขาที่เราได้แบ่งไว้ งานช่างฝีมือก็มี เช่น 2567 ก็มีการเก็บองค์ความรู้ในเชิงช่าง งานด้านประเพณีก็มี

ส่วนหนึ่งทุนก็น้อยมาก สองคือต้องเน้นภารกิจของหน่วยงาน เมื่อกี้มีการพูดถึงเรื่อง Soft power มีทุนวิจัยเท่าไหร่ และมีกรอบการวิจัยไหม เช่น นอกจากภาพยนตร์ มีกรอบอะไรเล็กลงไปอีกไหม?

เท่าที่เห็นจากการสนับสนุนเงินมา เงินภาพยนตร์ 100 กว่าล้าน ซึ่งก็ระบุย่อยไปอีกว่ามีด้านไหน เช่น งานเทศการภาพยนตร์ การผลิตภาพยนตร์ ประเด็นย่อยเหล่านี้ ต้องไปถามเขา ส่วนเงินส่วนอื่นก็จำตัวเลขไม่ได้

เงินที่ว่ามาคือของกรมเราทั้งหมด เพราะเราเป็นหน่วยงานหลักในการรับทุน เราทำงานตามกรรมการ Soft power แห่งชาติ เพราะกรมเราเป็นฝ่ายเลขา ในการเสนอแผนวิจัยปี 2570 อาจต้องเสนอภารกิจของกรมที่เพิ่มเข้ามา ซึ่งคาดว่างบของเราจะได้มากขึ้นกว่าเดิม

นโยบาย Soft power จะเน้นการปฏิบัติ ไม่ได้สนใจวิจัยเท่าไหร่ สกสว. ก็ไม่ได้คุยกับคณะกรรมการ Soft power อันนี้ก็เป็นโจทย์ที่เราเสนอต่อ สกสว. ได้

มันต้องมีการปรับแผนวิจัยอยู่แล้ว เพราะการแถลงนโยบายของรัฐมนตรี ก็มุ่งนำงานวิจัยเข้ามาทำงานด้วย หน่วยเราต้องมีแผนวิจัย ที่สามารถสนับสนุนงาน Soft power ได้ด้วย

จากที่ทำงานมาพบเห็นอุปสรรคอะไรบ้าง

เราต้องปรับตัวเยอะ เพราะเราไม่มีนักวิจัยเป็นของตนเอง เราโดยตัดงบไป เราจึงอยากจัดอบรมการวิจัยแก่บุคลากรในหน่วยงาน เพื่อเชิญชวนให้เขาสมัครเป็นนักวิจัย อยากให้เขาเข้ามาร่วมทีม โดยมีหัวหน้าโครงการที่เรามีอยู่ โดยมีน้อง ๆ ข้าราชการรุ่นใหม่เข้าร่วม ปีนี้จึงคิดว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด

อ.นฤพนธ์

หน่วยงานรับทุน FF จะเจอปัญหาการขาดแคลนบุคลากรการวิจัย พันธกิจของหน่วยงานก็หนักและเยอะ ส่วน FF ที่เป็นมหาวิทยาลัยมีบุคลากรพร้อม แต่นักวิจัยแย่งทุนกัน เงื่อนไขจึงต่างกัน

สรุปการสัมภาษณ์อาจารย์สมปราชญ์ วุฒิจันทร์
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 24 ธันวาคม 2567 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

14.	ดร.สมปราชญ์ วุฒิจันทร์	มหาวิทยาลัยราษภัฏสุราษฎร์ธานี
15.	ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
16.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
17.	รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
13.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

แนะนำนโยบายการวิจัยของมหาวิทยาลัย

ทำงานงานวิจัยมาสองปี ที่ผ่านมาเน้นการนำความรู้ไปพัฒนาระดับท้องถิ่นเป็นหลัก อย่างไรก็ดี มีโจทย์ใหญ่สำคัญคือ งานวิจัยไม่ได้สร้างประโยชน์ที่แท้จริงต่อชุมชน เช่น การทำผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น เรามักจะเริ่มจากการสร้างทุนคือสร้างภาระให้กับชาวบ้าน ผมใช้แนวคิดการตลาด กล่าวคือ ขายให้ใคร เพราะสุดท้ายเราต้องยกระดับคุณภาพชีวิต เช่น รายได้ งานวิจัยต้องมีรากฐานมาจากงานวิชาการ เราต้องสัมผัสพื้นที่อย่างแท้จริงว่าอะไรคือปัญหา ไม่ใช่คิดเอาเอง ในแง่นี้ นี่คือนโยบายที่เราพยายามจะเปลี่ยน

เรามีสามจังหวัด ได้แก่ สุราษฎร์ธานี ชุมพร ระนอง ที่จะทำการศึกษา อย่างไรก็ดี เราก็มีการทำงานนอกพื้นที่กับ 9 มหาวิทยาลัย อีกทั้งยังมีการทำงานนอกประเทศ ทั้งนี้ โจทย์สำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ได้

การบริหารงบประมาณ และช่องทางการให้ และการคัดเลือก

งบประมาณมาจากหลายช่องทาง แบ่งได้เป็น เงินภายนอกซึ่งมาจาก PMU และสองคือนักวิจัยได้ทุนมาจากต่างประเทศ และสามคือท้องถิ่น และสี่คือภาคเอกชนซึ่งกำลังพยายามอย่างมากในส่วนนี้ อย่างไรก็ดี เรามีทุนภายใน แต่ก็จะจัดสรรลดลง

ในส่วนการบริหารจัดการการเงินจะมีสำนักวิจัยเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารจัดการงบประมาณ ซึ่งจะจัดสรรมาให้กับมหาวิทยาลัย

สัดส่วนโครงการที่ได้รับทุนเป็นอย่างไร?

วิทยาศาสตร์จะเยอะกว่าแน่นอน

ทุน PMU ได้มาจากไหน อาจารย์หาเองหรือไม่ และอีกคำถามคือ ทุน FF มีการตั้งโจทย์อย่างไร เช่น ตั้งโจทย์เองและให้อิสระ?

คำถามแรกมีสองแบบ หนึ่ง มหาวิทยาลัยไปติดต่อกับ PMU โดยตรง เช่น เรื่องระเบียงเศรษฐกิจได้ขอทุนกับ บพท. และสองคือ นักวิจัยไปล่าทุนด้วยตัวเอง ทั้งนี้ สัดส่วนของทั้งสองวิธีมีความใกล้เคียงกัน ในอดีตที่ผ่านมามีความผิดพลาด กล่าวคือทำแล้วไม่มีประสิทธิภาพ เราจึงมุ่งแก้ปัญหา

คำถามที่สองคือ เราให้อิสระแก่นักวิจัยในการพัฒนาตามที่เขาถนัด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการขอตำแหน่งทางวิชาการและ TOR เนื่องจากหากอาจารย์ไม่ได้ส่งผลงานตามกรอบเวลาที่กำหนดก็จะออกจากงานได้ ดังนั้น จึงให้อิสระในการทำงาน

ยกตัวอย่างโครงการวิจัยที่สำเร็จ?

ในระยะใกล้มีสองเรื่อง ได้แก่ การทำปลอกเปลือกโกโก้ ซึ่งเป็นงานด้านวิทยาศาสตร์ จากเดิมใช้ระยะเวลา 8 ชั่วโมงในการทำงาน แต่ปัจจุบันใช้เวลาแค่ 3 นาที โครงการนี้ได้รางวัลจากกระทรวงและจังหวัด และอีกโครงการคือการร่วมมือระหว่าง

มนุษยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นโครงการแก้ปัญหาการจัดการขยะ เพื่อให้เกิดการแยกขยะ โดยวิทยาศาสตร์ได้เข้ามาช่วยในเรื่องการแยกขยะ ในปัจจุบันได้นำเครื่องมือไปใช้ที่ขุนทะเล ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาขยะได้มาก และได้รางวัลจาก UNDP

มีงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์บ้างไหม?

มีงานหนึ่งชิ้นคือการพัฒนาเมืองซึ่งเป็นการใช้ศิลปะมาพัฒนาพื้นที่บ้านล่างเพื่อให้เป็น Street art ส่งผลให้พื้นที่นี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีงาน Pure science ซึ่งเกี่ยวกับการใช้ภาษาถิ่น เพราะปัจจุบันการใช้ภาษาถิ่นมีจำนวนลดลง งานชิ้นนี้จึงทำการศึกษาเรื่องนี้ ในปัจจุบันจังหวัดจึงได้ผลักดันให้มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษาถิ่นใต้

ทุน FF เป็นงานวิจัยแบบไหน?

เราเปิดอิสระ นักวิจัยจะเขียนให้ตรงกับศาสตร์ที่เขาศึกษา ทั้งนี้จะอยู่ในกรอบการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นงานพื้นฐานของพื้นที่มากกว่า

มหาวิทยาลัยมีแนวทางการพัฒนานักวิจัยอย่างไรบ้าง?

เรามีการอบรมตลอดทั้งปี เราเน้นการอบรมแบบมุ่งเป้า วิธีการคือเน้นคนที่มีประสบการณ์และมีชื่อเสียงมาเป็นผู้อบรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการขอทุนมากขึ้น อีกประเด็นคือเราพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ เช่น การทำโครงร่างการวิจัย อีกเรื่องคือ เรามุ่งเป้าไปที่นักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยเพื่อให้เขามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยมากขึ้น

ที่ผ่านมา เคยพบเสียงบ่นเกี่ยวกับระบบทุนบ้างหรือไม่?

เรื่องหลักคือ หนึ่งตัวเองมีความเชื่อมั่นที่จะได้ทุน แต่กรอบวิจัยมีจำกัด จึงไม่ผ่าน ก็ทำให้บ่น อีกกรณีคือคนที่ได้ทุนก็มีการบ่นเรื่องการเบิกจ่าย อย่างไรก็ตาม ผมคิดว่างานวิจัยแบบหนึ่งปีควรจะเลิก งานวิจัยไม่ควรยาวเกิน หกเดือนก็เหมาะสม อันนี้อาจเป็นข้อเสนอแนะของผม

เนื่องจาก หากเรามองว่างานวิจัยเราจะสร้างประโยชน์ให้กับประชาชน หนึ่งปีมากไป แต่งานบางส่วนก็อาจใช้เวลามากกว่านี้ก็ได้ อันนี้ก็เป็นความท้าทาย เพราะหากงานสามารถแก้ความยากจนให้ประชาชนได้ หกเดือนถือว่าพอสมควร

ทุน SF ได้เงินเท่าไหร่?

ผมจำวงเงินไม่ได้ ส่วนใหญ่ไม่เกิน 10 ล้าน จึงอยากเสนอให้เพิ่มงบประมาณ

แนวโน้มงานวิจัยของมหาวิทยาลัย จะเป็นการวิจัยเชิงนวัตกรรม?

ผมว่าจะยิ่งสูงขึ้น เช่น การวิจัยขยะ แม้จะเป็นงานวิจัยสังคมศาสตร์แต่ก็ต้องจับมือกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ดี เพราะงานด้านเรามักถูกมองว่าจะสร้างประโยชน์อะไร

เปรียบเทียบงานวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกัน อ.คิดว่าต่างกันอย่างไร?

เหมือนกันทั้งประเทศ เนื่องจากเราใช้ชุมชนเป็นประเด็นในการขับเคลื่อน อย่างไรก็ตาม เราต้องมองใหม่ เพราะนโยบายของประเทศและการรุกเข้ามาของต่างชาติ ทำให้มหาวิทยาลัยต้องกลับมาคิดกันใหม่ ยกตัวอย่างเช่น นโยบาย SEC, One Belt One Road และ LandBridge ในแง่นี้ เราต้องมานั่งทำงานกัน และต้องมาร่วมกันทำงาน อย่างไรก็ดี เราก็ไม่ได้ร่วมมือกัน

ผมพยายามทำเรื่องการฟื้นฟูผ้าพื้นถิ่นเพื่อสร้างเศรษฐกิจระดับฐานราก โดยการฟื้นฟูช่างฝีมือระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ดี ผมก็ทำได้แค่เพียงในบางจังหวัด การแก้ปัญหาไม่ควรคิดแค่เพียงระดับท้องถิ่นอย่างเดียว

อาจารย์น่าจะเห็นว่า งานวิจัยซ้ำ ๆ มีอะไรอีกไหมที่หากเราทำท้องถิ่น แต่เราอาจซ้ำและตัน มีอีกไหม?

การทำวิจัยโดยที่ไม่ได้เอาภาคเอกชนและการตลาดเข้ามานั่งคิด จะอันตราย เรามักจะคิดว่ามุมมองของเราถูกต้องที่สุด แต่เราลืมว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมีอะไร เช่น การตลาด ภาคเอกชนจะมีความรู้ในการพัฒนาต่อยอดได้

การวิจัยเกี่ยวกับศิลปะและการแสดงเป็นอย่างไร?

มีผลการศึกษาด้านนี้น้อย ในจังหวัดเราศิลปะการแสดงมักจะเป็น มโนราห์ แต่ผมอยากให้ทำอีกเรื่อง เพราะในจังหวัดเรามีการอพยพของคนจีนซึ่งเอาอาหาร การกิน ศิลปะ วัฒนธรรม และการแสดง ซึ่งเรื่องนี้มีการศึกษาน้อยมาก คนส่วนใหญ่ลืมไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีพี่น้องมุสลิม แต่ก็ไม่มีใครพูดถึงเรื่องพวกนี้ หากมีการส่งเสริมและพัฒนาก็จะทำให้เกิดการฟื้นฟูสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา

งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่ใช่วัฒนธรรมหลัก นักวิชาการสนใจงานพวกนี้ต้องเจอข้อจำกัดอะไร ทำให้มีน้อย?

ข้อจำกัดในชีวิต ได้แก่ เวลา TOR สุดท้ายต้องทำให้เสร็จตามกรอบ อีกเรื่องคือชาวบ้าน พวกเขาพร้อมสนับสนุนให้ทำ เช่น สมาคมจีน

มหาวิทยาลัยก็มีการแข่งขันในการได้ทุนวิจัย เราบริหารจัดการอย่างไร?

เรามีทุนวิจัยหลายแบบทั้งภายนอกและภายใน ทุนภายในคือโอกาสของอาจารย์ที่ผิดหวังจากภายนอก เช่น หากนาย A ไม่ผ่าน เราก็ต้องหาอาจารย์ที่เชี่ยวชาญเข้ามาพัฒนาโครงร่างการวิจัย

กรอบวิจัยเยอะไหม?

ก็บริหารจัดการได้

FF ควรเพิ่มกรอบวงเงิน?

อยากให้เพิ่มขึ้น แต่อยากให้เพิ่มอย่างท้าทาย เช่น การจัดระยะเวลาใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

ผลประโยชน์จากงานวิจัย นอกจากเพิ่มรายได้ มันมีเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ไม่เอื้อ ที่เราต้องทะลุ เราเจอเรื่องนี้ไหม?

ที่ผ่านมาเร็ว ๆ นี้ เราทำงานวิจัยร่วมกับบริษัทเอกชนเกี่ยวกับขมิ้นชันเพื่อส่งไปที่จีน อย่างไรก็ตาม นโยบายจีนเปลี่ยน ทำให้การส่งสินค้าต้องแบ่งช่วง อีกเรื่องคือค่าเรือ พบว่าประเทศไทยแพงที่สุดในโลก นอกจากนี้ เราเจอปัญหาที่ชาวบ้านไปไม่ถึง อย. เราจึงทำโครงการสินค้าไทยในมือสะใภ้ไทย เราใช้วิธีการขนส่งโดยการให้คนหิ้วสินค้าไปต่างประเทศ อีกเรื่องคือ ผมพยายามลบล้างคำว่าเมียฝรั่ง

ผมเคยไปที่มหาวิทยาลัยอาจารย์ ผมทราบเรื่องปัญหาหอย

เรื่องหอยเป็นเรื่องอิทธิพล เช่น อาจารย์เราเคยพูดเรื่องนี้ วันต่อมาผมต้องไปช่วยเคลียร์ ผลของงานวิจัยชัดว่า ธรรมชาติที่เกิดจากการเลี้ยงตรงชายฝั่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อออกสู่สาธารณะก็มีผลกระทบ นักวิจัยเราก็ไม่ได้ถอย ส่วนใหญ่นักวิจัยของเราที่เราทำเรื่องหอยมักจะทำร่วมกับชาวบ้าน เราจึงอยู่ตรงข้ามกับฝั่งนายทุน

เรื่องบางเรื่องแก้ชุมชนได้ แต่บางเรื่องก็มีปัญหาใหญ่

ชุมชนเข้มแข็งคือดี แต่มันถูกแทรกแซงโดยนโยบายและนายทุน ในความเป็นจริง ท้องทะเลเป็นของทุกคน การจองพื้นที่ทางทะเลเป็นไปไม่ได้ แต่ในจังหวัดเรา ในทะเลมีโฉนด นส.3

ในจังหวัดระนองมีชาวมอแกน อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ไม่สามารถทำบัตรประชาชนได้ ต้องเสียเงิน 3 หมื่น เราจึงเข้าไปศึกษา ในท้ายที่สุดเกิดความร่วมมือ ชีวิตของพวกเขาก็ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม พอเราออกมา ปัญหาก็เหมือนเดิม

อยากถามต่อเรื่องโครงสร้างและอำนาจที่อยู่นอกเหนือขอบเขตวิชาการ ในทางศิลปกรรมศาสตร์ วัฒนธรรมมีความหลากหลายมาก เช่น จีน และมอแกน แต่งานวิจัยประเทศนี้กลับไม่ถูกนำเสนอ คำถามคือ ที่ทำงานนี้ไม่ได้ เพราะรัฐบาลมักมองว่าวัฒนธรรมต้องเป็นแบบนี้ ทำให้นักวิจัยจึงต้องทำตามกรอบจากส่วนกลาง?

ถูกต้องชัดเจน นักวิจัยเวลาเขาทำงาน เขาต้องเขียนให้ตรงกับกรอบการวิจัย อย่างไรก็ตาม กรอบเป็นกระแสหลัก ทำให้เรื่องอื่นเดินไม่ได้ ส่งผลให้คนหมดกำลังใจไม่อยากทำต่อ ยกตัวอย่างเช่น ททท. เขาเน้นเรื่อง มโนราห์และหนังตะลุง ไม่มีการทำเรื่องใหม่ เราจึงต้องสนับสนุน

เมื่อเกิดปัญหากับโครงสร้างและอิทธิพล เราก็ต้องเคลียร์ เราต้องร่วมกันสู้ ในแง่นี้ หากเราปรับเปลี่ยน เราจะขายได้เยอะ เช่น หากเราทำเรื่องวัฒนธรรมจีนได้สำเร็จ ผมคิดว่านักท่องเที่ยวจีนจะมาสุราษเยอะเลย

ในปัจจุบัน ผมได้คุยกับสมาคมจีน เหลือแค่เรื่องการทำงานกับนักวิจัย จึงคิดว่าต้องนำนักวิจัยที่เชี่ยวชาญใกล้เคียงมาร่วมทำงานเพื่อให้งานเดินหน้าต่อ

คำว่าท้องถิ่น เป็นท้องถิ่นที่ถูกเลือก เพราะมโนราห์ไม่ใช่แค่สุราษ หากอาจารย์ทำเรื่องอื่นจึงน่าสนใจ เพียงแต่ว่าอาจหาทุนลำบาก

ผมไม่ได้มุ่งหวังให้งานอื่นมาแทน แต่อยากให้เกิดความแปลกใหม่ เพราะสุดท้ายจะขายได้ และกลับมายกระดับเศรษฐกิจฐานรากได้

โจทย์การวิจัยของมหาวิทยาลัย จะเน้นเรื่องการพัฒนาชุมชน คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานราก ในปัจจุบันมีโครงการขนาดใหญ่ที่ไปได้ นักวิจัยคนเดียวไม่ไหว ผู้บริหารต้องช่วยและเชื่อมโยงให้ อย่างไรก็ตาม โครงการขนาดเล็กเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ไหม? มหาวิทยาลัยที่อื่นมีภารกิจอื่น แต่เราก็ทำเพื่อพื้นที่ แต่หากเราไปขอทุน บพท. เขาก็ไม่ให้ คำถามคือ โครงการแนวนี้ อาจารย์ต้องหางานทำ อาจารย์คิดว่าแนวโน้มจะเป็นอย่างไร และมีโครงการแบบนี้เยอะไหม?

มีอยู่ และลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ หากโครงการใดเป็นภาระ เราก็ไม่เสนอเพื่อขอรับทุน ยกเว้นกรณีที่อาจารย์ได้มาเอง แต่เราก็พยายามพูดคุย ไม่เช่นนั้น โครงการแนวนี้จะเต็มไปหมด เพราะบางคนคิดไม่ได้รอบด้าน แต่มีเจตนาที่ดี เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ แต่สุดท้ายก็ขายไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหากับชาวบ้าน มากไปกว่านั้น อาจารย์รับซื้อผลิตภัณฑ์นั้นด้วยตัวเอง ยิ่งอันตรายเข้าไปอีก เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่ผิด ดังนั้น ในอนาคต งานแบบนี้จะน้อยลง แนวโน้มการวิจัยไปยังทิศทางการคิดกลับด้าน มีการเอาตลาดมานำ แต่เงินแบบนี้ก็จะมีอยู่บ้าง

ทุนวิจัยจาก วช. เขาให้งบประมาณเรื่องวิศวกรสังคม โครงการนี้เป็นอย่างไรบ้าง?

ผมไม่ได้รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้ ข้อดีคือได้มีการนำแนวคิดวิศวกรสังคมไปปฏิบัติใช้ การแก้ปัญหาไม่สามารถใช้ศาสตร์เดียวได้ เราจึงต้องจับมือเพื่อน ชวนมือน้อง ขอร้องพี่ เข้ามาทำงาน การรวมคนเข้ามาต่อสู้กับปัญหา อย่างไรก็ตามเวลาแก้ปัญหาต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมด้วย ดังนั้น โครงการนี้จึงแก้ปัญหาถูกจุด อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องดูคือผลระยะยาว การแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน แต่ขายไม่ได้ สร้างรายได้ไม่ได้ ก็จะเป็นปัญหาอยู่ดี

ผมมีแนวคิดอีกอันที่น่าสนใจ นักศึกษามาจากหลายหมู่บ้าน เราควรเอานักศึกษาเหล่านี้ไปประชุมกับชาวบ้านและหยิบปัญหาจากชาวบ้านมาทำงานและจัดสรรงบประมาณเข้าไป

โครงการวิศวกรสังคม เป็นโครงการเชิงปฏิบัติการ จากที่ผ่านมา การทำงานกับ สกสว. และวช. และ PMU ต่าง ๆ อาจารย์มองว่าหน่วยงานไหนทำงานตอบโจทย์มหาวิทยาลัยได้มากที่สุด?

ผมคิดว่า บพท. ทำงานพื้นที่ได้จริง ๆ แต่ที่สนับสนุนงบประมาณได้หลากหลายคือ FF กล่าวคือ บพท. ถึงชาวบ้านจริง ขณะเดียวกัน FF ก็สนับสนุนจริง แต่ผมอยากได้มากและท้าทายกว่านี้

โครงการ บพท. ที่สำเร็จ?

โครงการผ้าพื้นถิ่น เราสร้างนวัตกรชุมชนให้กลับมา เพื่อพัฒนาผ้าและนำไปสู่เชิงพาณิชย์ ในปัจจุบันผ้าพื้นถิ่นได้ฟื้นฟูกลับมาอีกครั้ง ผมได้ฟื้นฟูช่างฝีมืออีกด้วย ผมอยากให้มีการทำแบบนี้ทั้งประเทศเพื่อสร้างรายได้ ฟื้นฟูอัตลักษณ์ การสร้างคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เขาเล็งเห็นความสำคัญของการมีรากเหง้า

เราพัฒนาลายผ้าของท้องถิ่น?

เราเอาลายเดิมที่จะสูญหายนำมาทำใหม่ และสร้างเป็นนวัตกรรม นักวิจัยมาจากหลายสาขาทั้ง สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และเคมี

จำนวนอาจารย์ที่มีผลงานวิจัย มีบ้างไหม?

มีหลายคน แต่ก็ยังมีจำนวนน้อย เพราะอาจารย์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีภาระการสอนเยอะ นักศึกษามีจำนวนมาก แม้จะมีการจ้างอาจารย์พิเศษ แต่ก็ไม่ได้ช่วยมากนัก ในอนาคตอาจต้องปรับการสอน เพื่อให้อาจารย์มีเวลาทำวิจัยโดยตรง เพราะมหาวิทยาลัยเราไม่ได้สร้างนักวิจัยที่ทำวิจัยโดยเฉพาะ

จำนวนนักศึกษาเยอะไหมด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

เยอะมาก เช่น รัฐศาสตร์ รปศ. และการพัฒนาชุมชน

ช่วงนี้เป็นกระบวนการรับนักศึกษาเข้า ผมจึงมีประเด็นว่า การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มเที่ยวกับคนที่มีประสบการณ์กับคนที่รับเข้ามาปกติ กลุ่มไหนมีแนวโน้มจะไปได้ไกลกว่า? เพราะในมหาวิทยาลัยผม นักศึกษาที่เข้ามารอบ Portfolio จะเก่งกว่า

รอบ Portfolio จะเก่งกว่า เช่น ภาษาไทยพบว่า เด็กที่ทำกิจกรรมจะได้เปรียบ เช่น การเขียนและการทำกิจกรรมสาธารณะ พวกเขาจะมีทักษะการแข่งขัน แต่มุมมองผมจะพบว่า ผมไม่ค่อยชอบเด็กแข่งขัน เพราะพวกเขาไม่ได้เรียนเหมือนชาวบ้าน ครูไปสร้างความคาดหวังกับเขาอย่างเอาเป็นเอาตาย ทำให้เขากดดัน ในปัจจุบันโรงเรียนขึ้นป้าย ผมนึกว่าป้ายศพ ทั้งนี้ผมไม่โอเคกับเรื่องนี้ เพราะความสามารถของคนไม่ได้มีแบบเดียว คนเงียบไม่ได้หมายความว่าเขาไม่มีพรสวรรค์ ดังนั้น เราต้องสนับสนุนเขาให้ดี มันควรจะต้องมี transcript ที่แตกต่างกันไปเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าแต่ละคนมีความสามารถต่างกัน ในอนาคต เราจะอยู่ในโลกที่ทุกอย่างฟรีหมด เราอาจตกงานเพราะ AI ก็ได้

วช. อยากให้เราทำเส้นทางอาชีพ เราควรจะมีแนวทางยังไงให้เกิดการส่งเสริมบุคลากรให้เพิ่มมากขึ้น เราไม่ควรปิดกั้นคนกลุ่มอื่น

เราไม่ควรทิ้งไม่ปล่อยให้เขาเป็นเงามืด ซึ่งไม่ใช่แค่ระดับมหาวิทยาลัย แต่ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ระดับเด็ก มากไปกว่านั้น มีการส่งลูกไปเรียนพิเศษ แต่บางคนก็เศร้า คำถามคืออะไรที่ผลักให้เขาฆ่าตัวตาย

สำหรับเส้นทางอาชีพ มองว่า เราต้องเปิดโอกาสให้เขาก้าวไปสู่การทำอาชีพที่ไม่ใช่แค่ศาสตร์ของเขา ต่อไปการเรียนการสอนอาจเป็นระบบเมนูเหมือนในร้านอาหาร ผมเรียนตรี โท และเอก ผมเรียนภาษาไทย แต่ก็ทำงานด้านภาษาไทยน้อยมาก

นักศึกษาที่มาเรียนคณะเรา เขาเข้ามาเพื่อไปทำอาชีพอะไรกัน?

90% มุ่งทำงานท้องถิ่น และเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยราชภัฏแทบทุกที่

ประเภทงานที่นักศึกษาไปทำอยู่ในภาคไหน?

สำหรับคณะเรา ทำงานราชการเป็นส่วนใหญ่ เช่น รปศ. และรัฐศาสตร์ บางส่วนทำงานด้านภาษา โรงเรียน และสำนักพิมพ์

เรามีนโยบาย Land bridge การพัฒนาแบบนี้ ส่งผลกระทบต่อการทำงานของมหาวิทยาลัยบ้างไหม?

โครงการแบบนี้มีผล ราชภัฏต้องปรับตัวเพื่อทำงานกับนโยบายเหล่านี้ และเราไม่สามารถทำงานคนเดียว รวมถึงหลักสูตรก็ต้องสอดคล้องกับนโยบาย เช่น วิศวกรรมศาสตร์ โครงการพัฒนาขนาดใหญ่เหล่านี้สะท้อนความสำคัญของวิศวกรระบบรางมากขึ้น ไม่อย่างงั้น จะเกิดการเข้ามาของแรงงานต่างชาติ เราจะไม่มีงานทำ

แรงงานต่างด้าวเข้ามาสุราษเยอะ มีปัญหาอะไรบ้างไหม?

มีความสงบสุข ไม่ได้เกิดความเลวร้าย มีบ้างเรื่องที่ข่าวไม่ได้เปิดเผย เช่น การโยนลงทะเล แต่ในระยะหลังมีการอยู่ร่วมกันมากขึ้น

เรามีงานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานเยอะไหม?

ยังไม่มากนัก ผมได้ให้ทางนิติศาสตร์ทำเรื่องพวกนี้ แต่ก็ไม่ได้มีผลเป็นรูปธรรมมากนัก ในอนาคตอาจเพิ่มขึ้น

ทิศทางวิจัยของมหาวิทยาลัย มีหัวข้อใดบ้างที่อยากสนับสนุนเพื่อให้เป็นองค์ความรู้ในการทำงานเชิงวิชาการ?

เราต้องทำเรื่องความอยู่ของพี่น้องประชาชน ซึ่งอาจต้องรวมกับเรื่องการตลาด ไม่สามารถทำได้แค่ศาสตร์เดียว เพราะท้ายที่สุด ปากท้องคือเรื่องสำคัญ ในปัจจุบันเราเจอปัญหาเรื่องพืชผลการเกษตร เราต้องทำเรื่องพวกนี้ให้มาก อีกส่วนคือ เราต้องฟื้นฟูเรื่องศิลปวัฒนธรรม ที่สามารถจับต้องและสร้างรายได้ “กินได้” ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่ามีผลต่อชุมชนจริง ๆ

ตัวชี้วัดที่ สกสว. กำหนด ในโครงการ FF เช่น การเพิ่มรายได้ ลดความยากจน ทำได้จริงไหม?

ผมว่ามันท้าทาย ผมชอบ ผมอยากให้เพิ่มด้วยซ้ำ เช่น การสร้างรายได้ และผมอยากให้ลดระยะเวลาการทำงานวิจัย เพราะประชาชนรอ ผมคิดว่าเรามาถูกทาง ไม่อย่างงั้นก็จะวัดไม่ได้ เช่น คำว่ายกระดับคุณภาพชีวิต เราต้องไปแตกให้ชัดว่ายกระดับอย่างไร คำถามคือยากหรือไม่ในการทำ มองว่า นักวิจัยจะกลัวเรื่องนี้ไม่ได้ จะท้อแท้ไม่ได้ ไม่อย่างงั้นก็ไม่ต้องทำตั้งแต่ต้น หากคิดจะลงมือพายเรือ ก็ต้องยอม

อาจารย์เห็นอุปสรรคอะไรอีกไหม นอกจากเรื่องเวลา?

ผมอยากให้เกิดความหลากหลายของกรอบ กรอบใหญ่ต้องมี แต่กรอบย่อยก็สำคัญ ไม่อย่างงั้นจะเกิดการตกหล่น เช่น วัฒนธรรมจีนในจังหวัดสุราษ ซึ่งจะเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ ดังนั้น กรอบวิจัยเล็กต้องมี อย่างไรก็ตาม ผมชอบความท้าทายเรื่องเวลา ที่ไม่ต้องทำวิจัยยาวนานเกินไป เช่น ให้ทุนวิจัยจำนวนมากแก่อาจารย์ที่ทำวิจัยในระยะสั้น เป็นต้น

การวิจัยในท้องถิ่น เน้นการพัฒนาชุมชน มีหน่วยงานพัฒนาอื่นหรือไม่ที่เข้ามาออกแบบงานวิจัยไหม?

ก่อนเริ่มทำต้องชวนหน่วยงานมานั่งคุย แต่อย่าเชื่อข้อมูลของหน่วยงานทั้งหมด เช่น กชช. 2ค แต่สุราษไม่มีเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงกลับมี เพราะเขาทำข้อมูลเพื่อให้พ้นไป ดังนั้น ก่อนทำวิจัยเราต้องทำอย่างรอบด้าน เราต้องมีข้อมูลเบื้องต้น ไม่ใช่การนั่งเทียน เช่น ในมหาวิยาลัยเรา ก่อนที่จะทำงานเรื่องนี้ต้องทำงานบริการวิชาการมาก่อน

เมื่อก่อนผมอยู่กับม็อบ กล่าวคือ ผมเรียนมอ. อยู่กับการคัดค้านจะนะ ผมเข้าร่วมกับทีมชาวสวนยาง ปิดสนามบิน แต่ก็รอดมาได้ เพราะมีพรรคพวกช่วยกัน อย่างไรก็ตาม คนจนจริง ๆ ไม่ใช่คนจนในหนังสือ มันแร้นแค้น ทุกวันนี้คนบ้านผล เขาขัดดอกโดยการให้บริการทางเพศ บ้านผมไม่ได้รวยอย่างที่คิด มันเลวร้ายมากขึ้น อาจารย์มหาวิทยาลัยไม่ควรสอนในมหาวิทยาลัย แต่เราต้องร่วมกับชุมชนเพื่อต่อสู้กับเรื่องพวกนี้

ปัจจุบันแผนการวิจัย เขาขจัดความเหลื่อมล้ำความยากจน จะวัดและมีแนวทางอย่างไร?

เราทำสินค้าชุมชนมาอย่างยาวนาน แต่ปลายทางขายไม่ได้ เราไม่ควรคิดและทำโดยมหาวิทยาลัยเราอย่างเดียว เราต้องจับมือกับภาคเอกชน ผมเชื่อว่าแต่ละราชภัฏมีผลิตภัณฑ์ไม่ต่ำกว่า 100 ชิ้น แต่เราควรเลิกพูดเรื่องหา Good boy เราต้องแบ่งผลกำไรกับภาคเอกชน เพื่อลดความเสี่ยง และภาคเอกชนจะเอาแน่

ในที่ประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพูดเรื่องนี้ไหม?

ส่วนใหญ่เป็นอธิการบดี เขาก็เป็นคนรุ่นเก่า เขาไม่ได้พูดเรื่องเหล่านี้ เขาติดกับดักเรื่องของ อย. ไปได้ไม่ไกล

แนวคิดการส่งเสริมงานวิจัยที่อ. เสนอมา น่าสนใจ อ.เคยเสนอไอเดียนี้ระดับสูงบ้างไหม?

ผมเสนออธิการบดีตลอด เช่น แนวคิดที่ว่ามา แต่จะนำไปใช้หรือไม่ก็อีกเรื่อง สิ่งที่ทำเป็นนโยบายที่เกิดขึ้นผ่านการพูดคุยกันมา ผมพยายามสื่อสาร แต่ก็ยังไม่ได้ผลที่เป็นรูปธรรมมากนัก ตอนนี้พยายามสร้างกลุ่มไลน์ขึ้นมา แต่ก็ยังอยู่ในตอนต้นอยู่

แนวโน้ม สกสว. อยากให้แต่ละสถาบันทำวิจัยร่วมกัน

เรื่อง SEC เราจับมือกับ 9 สถาบัน เราขอจากรัฐมนตรีไป 500 ล้าน แต่ปีแรกได้มา 4.5 ล้าน

กระทรวง อว. จัดระบบการวิจัย ราชภัฏสุราษ ได้ร่วมงานมหาวิทยาลัยวิจัยบางไหม?

มี ม.แม้โจ้ ราชมงคล และมอ. ส่วนใหญ่จะอยู่ในโซนใต้ เราเคยคุยกับ AIT เพื่อขอทุน AIA เพราะเขาเก่งเรื่องเทคโนโลยี แต่เขาไม่มีข้อมูลชุมชน

คำแนะนำต่อระบบการให้ทุนวิจัย

สิ่งที่นักวิจัยบ่นกันมากคือ การดำเนินการเอกสาร อีกเรื่องที่สำคัญสำหรับผมคือ กรอบและโจทย์การวิจัยที่จะมุ่งแก้ปัญหาให้กับพี่น้องประชาชน เราต้องเดินหน้าร่วมกัน การร่วมกันของมหาวิทยาลัยเป็นสิ่งที่น่าชื่นชม แต่อยากให้มีการทำงานร่วมกันกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศได้ ซึ่งจะเป็นเรื่องที่ดี ทุนต่างประเทศจะเข้ามา วิทยาการในต่างประเทศก็จะเข้ามา เช่น หากเราจับมือกับมหาวิทยาลัยในจีนก็จะมีประโยชน์

นอกจากนี้ยังมีเรื่องความท้าทายของระยะเวลาในการทำงาน ผมชื่นชมทุก PMU ในการทำงานแต่ละเรื่อง

การแก้ปัญหาปากท้องประชาชนต้องมีองค์ความรู้ท้องถิ่นจริง ๆ

ใช่ครบ และเราต้องมีทางออกจริง ๆ เช่น เราทำผลิตภัณฑ์เพื่อขาย แต่ก็ไม่ใช่ทางออกจริง ๆ ดังนั้น คนที่เข้ามาร่วมมือกับเราจึงสำคัญ เราคืออาจารย์มิใช่พ่อค้า เราจึงต้องชวนภาคเอกชนเข้ามาร่วมทำงานกับเราด้วย

อยากทราบ การวิจัยภาษาถิ่นเป็นอย่างไรบ้าง?

คนอายุน้อยลง จะใช้ภาษาถิ่นได้น้อยลง สาเหตุที่น้อยลงคือ ความอับอาย ผู้ปกครองมาจากส่วนกลาง ทำให้ภาษาใต้น่าอาย โรงเรียนไม่สอนภาษาใต้ ในสื่อมวลชน ตัวละครที่เป็นตลกจึงพูดภาษาถิ่น หนังตะลุงตัวตลกจะพูดภาษาใต้ แต่ตัวพระและเจ้าจะพูดภาษากลาง ต่อไปภาษาใต้จะหายไป แต่จะเป็นภาษาแบบที่เป็นอยู่

นอกจากนี้ยังมีอาชีพที่ไม่ใช่ภาษาถิ่น เช่น ในบางสถานการณ์แม้จะรู้ว่าเป็นคนใต้ แต่ก็ไม่ใช่ภาษาใต้

หากไทยมีสภากลางด้านวิจัย มีความสำคัญไหม?

ดีครับ แต่การจะคิดเรื่องโจทย์วิจัยต้องนำไปสู่เรื่องคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่หากเรามีผู้เชี่ยวชาญที่คิดต่างจากผม ให้ความสำคัญกับทฤษฎีเป็นหลัก จนหลงลืมปลายทาง เช่น ต่ำกว่า 1 ปี ทำวิจัยไม่ได้ สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัญหา ดังนั้น การมีสภาดี แต่ต้องมีแนวคิดที่ต้อง “กินได้” จริง ๆ

สรุปการสัมภาษณ์ดร.ภาวดี องค์วัฒนะ
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 25 ธันวาคม 2567 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

18. ดร.ภาวดี อังค์วัฒนะ รองผอ. บพค.
19. คุณศิมานา อุกฤษณ์ นักวิเคราะห์อาวุโส บพค.
20. คุณจักรพันธ์ สาครชัยเจริญ นักวิเคราะห์อาวุโส บพค.
21. ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ มหาวิทยาลัยมหิดล
22. อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
23. รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
24. รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
25. ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
12. นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์ นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11. นายอาทิตย์ ภูบุญคง นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
14. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง ผู้ประสานงานโครงการ

บพค. มีนโยบายเกี่ยวกับงานวิจัยที่สอดคล้องกับงานด้าน SHA มิติใดบ้าง

บพค. คือหน่วยงานหลักที่ส่งเสริมและให้ทุนสนับสนุน SHA ซึ่งเรามีแผน หน่วยงานเราพัฒนากำลังคนและส่งเสริมงานวิจัยนวัตกรรม เราไม่เพียงสนับสนุนวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่เราสนับสนุนสังคมศาสตร์ด้วย โดยแบ่งหลายด้าน เช่น ภาพยนตร์ Soft power และงานที่เกี่ยวข้องกับแฟร์ชั่น (FFF – film fashion festival)เราสนับสนุน Creative Content Creator เช่น ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ฯลฯ เพราะงานเหล่านี้สำคัญในยุคปัจจุบัน

ในแต่ละปีมีนักวิจัยด้าน SHA เสนอโครงการรับทุนเยอะไหม?

ในช่วงปีแรกไม่ได้เยอะมาก ไม่ถึง 10 โครงการ แต่ช่วงหลังสุดมีมากถึง 27 โครงการ ซึ่งมีหลายโครงการน่าสนใจ เช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ สื่อออนไลน์ สารคดี ฯลฯ คนขอทุนคือผู้กำกับที่มีชื่อเสียง

บพค. มีแผนงานเชิงรุกที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนักวิจัยด้านนี้ไหม?

เรามีทั้งแผนเชิงรับและเชิงรุก แผนรุกคือการโปรโมตงานในช่องทางต่าง ๆ เช่น งานประชุมประจำปี ในปีล่าสุดจัดที่หัวหิน มีผู้เข้าร่วมประมาณ 900 คน เราแบ่งงานออกเป็นโปรแกรม เช่น โปรแกรม SHA ก็ได้รับการสนใจจากนักวิจัยจากหลายแห่งและหลายคน เป้าหมายเพื่อโปรโมตให้คนรู้จักและร่วมขอทุนวิจัยจากเรา เราสามารถยกตัวอย่างงานที่เราสนับสนุนด้าน SHA อีกเยอะ

ทุนวิจัย SHA เน้นการประยุกต์และการสร้างนวัตกรรมไหม?

มีหลากหลาย เช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ เขาจะขาดผู้เชี่ยวชาญวิศวกรรมด้านแสง เราให้ทุนวิจัยร่วม อีกตัวอย่างคือ โครงการนักรบส่งออก โดยรัฐอยากพัฒนาคนให้ขายของออนไลน์ และเกี่ยวข้องกับภาษาที่เปลี่ยนชื่ออาหารไทยให้เป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้ทั่วโลกสนใจและนำไปทำงานได้

คุณจักรพันธ์

แผนงานเราครอบคลุม SHA เราให้ทุนเป็นสองส่วน ได้แก่ หนึ่ง Basic Knowledge เราให้ทุนเป็นโครงการวิจัย ไม่ได้เน้นแค่เศรษฐกิจอย่างเดียว อีกส่วนคือ Creative Economy โดยเฉพาะ เพื่อไม่ให้เกิดการน้อยใจจากสาขาวิชาต่าง ๆ

การให้ทุน SHA เรามีการพัฒนากำลังคนด้วยเช่นกัน แต่เราให้ความสำคัญกับ Creative economy เพราะเป็นภารกิจของ บพค. ที่ต้องนำนโยบายตอบรับนโยบายของประเทศ ในช่วงปี 2563 - 2565 เราเน้นเรื่องงานวิจัยเกี่ยวกับ SHA ตรง ๆ

เราแบ่งเป็นสามด้าน ได้แก่ การพัฒนากำลังคนเน้นเศรษฐกิจ งานวิจัยแนวหน้าแบ่งเป็น SHA และเศรษฐกิจ อันนี้คือภาพรวมของแผนงานของเราที่สนับสนุนอยู่

งานวิจัยชั้นแนวหน้าได้ทุนวิจัยกี่เปอร์เซ็นต์

ในปี 2568 มีถึง 50% คือ งานวิจัยชั้นแนวหน้า ทั้งนี้ ในแต่ละปี SHA ได้งบประมาณ 10-20 ล้านบาทต่อปี ในแง่นี้ แผนงานวิจัยชั้นแนวหน้ามี 3 โครงการ จำนวนเงินประมาณ 10 กว่าล้านบาท ส่วนงานวิจัยด้านเศรษฐกิจก็มีจำนวนเงินใกล้เคียงกัน

N40 โครงการ SHA มีตัวอย่างไหม?

เรามีตัวอย่าง เช่น เราให้การสนับสนุนโครงการที่ชั้นแนวหน้า เกี่ยวกับการถอดรื้อประวัติศาสตร์ เช่น ในภาคเหนือ ซึ่งเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ชุดใหม่ นอกจากนี้ยังมีชุดโครงการใหญ่ ซึ่งลงพื้นที่หลายชุมชนเพื่อหาโครงสร้างพื้นฐานและข้อสมมุติฐานทางวัฒนธรรม และศึกษานโยบายรัฐว่าสร้างผลกระทบอย่างไร

แนวโน้มทุน SHA จะเพิ่มขึ้นหรือไม่ในอนาคต

เรามองเห็นแนวทางและแนวโน้มว่าเขามีนักวิจัยที่ขอทุนวิจัยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม กรอบการวิจัยเราไม่ได้กำหนด แต่มาจากกรอบนโยบายหลักของประเทศที่มาจาก สกสว. แต่เรามีหน้าที่เสนอว่า แนวโน้ม SHA สูงขึ้น เราก็จะเสนอ สกสว. ทั้งนี้การอนุมัติจะขึ้นอยู่กับ สกสว. โดยเขาต้องขึ้นอยู่กับ กสว. อีกทีด้วย งานด้าน SHA อาจไม่ได้อยู่ในโครงการมุ่งเป้าของ สกสว. ก็เป็นได้ กล่าวคือ เราอยากเพิ่ม แต่เราไม่สามารถกำหนดได้ในอนาคต

มีช่องว่างอะไรบ้างที่เราเห็นมา เราให้ทุนวิจัยพื้นฐาน แสดงว่ามีงานวิจัยที่ไม่ได้แค่ประยุกต์?

บพค. เราไม่จำเป็นต้องตอบโจทย์ เพราะ บพค. มี TRL 3 4 5 6 เราสนใจ มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับอุตสาหกรรม บพค. สนใจที่จะให้ทุน กล่าวคือ แม้เพียงแค่มีการตีพิมพ์ และมีต้นแบบ ที่ยังไม่ได้ไปสู่เศรษฐกิจ ก็มีสิทธิของทุน บพค. เพราะเป็นการเตรียมความพร้อมอุตสาหกรรมในอนาคต เช่น High Energy Physics เราก็ให้ทุนได้ ในส่วนนี้เราจะมองไปไกล ๆ นักวิจัยจะมองหาแหล่งทุนที่มองเห็นความสำคัญของงาน Deep Text กล่าวคือ การขายไม่ใช่ลักษณะของแหล่งทุน บพค.

งาน SHA ไม่ถนัดกับงานวิจัยที่ขายได้

เราไม่ได้เรียกร้องให้เขาต้องขายได้วันนี้ และไม่ต้องมีลูกค้ามารับซื้อ ทั้งนี้ เราก็ไม่ให้ทุนที่ว่าความคิดสุดท้ายคืออะไร กล่าวคือ หากอยากทำวิจัยเพราะเชี่ยวชาญ แต่หากบอกไม่ได้ว่าสำคัญอย่างไร เราก็จะให้ความสำคัญน้อยกับงานแบบนี้

ในทางภาษามีการศึกษาภาษาโบราณ แต่โดยส่วนใหญ่ที่พบมา งานวิจัยกลุ่มนี้ไม่ได้ถูกนไปใช้ใน creative creator เพราะติดปัญหาคือ เพราะหากใช้งานวิจัยเหล่านี้ อาจทำให้การสื่อสารเกิดปัญหา คำถามคือ งานกลุ่มนี้จะขอทุนเพื่อศึกษาลักษณะภาษาอยุธยาตอนกลาง แต่เราไม่แน่ใจว่าผู้ผลิตสื่อจะเอางานไปใช้ไหม ? เรามีความคิดหวังว่าสื่อจะนำไปใช้ แต่ความจริงไม่ได้เป็นแบบนั้น บพค. จะเล็งเห็นผลในอนาคตข้างหน้าไหม?

ภาษาโบราณในอยุธยาตอนปลาย ดีอย่างไร ทำไมคนต้องศึกษา เพราะหากเราต้องให้ทุน จะเกิดอะไรจากนั้น จึงอยากถาม?

โดยส่วนใหญ่การวิจัยภาษาในอดีตเพื่อเข้าใจภาษาปัจจุบันและทำนายการเปลี่ยนแปลงในอนาคต อีกส่วนคือเป็นการศึกษาแนวคิดของมนุษย์ในยุคต่าง ๆ ผ่านภาษา

หากเป็นเช่นนี้ เราจะพิจารณาดูว่า นักวิจัยตอบตรงกับที่ บพค. ต้องส่งมอบผลงานตาม Key result ได้หรือไม่ เพราะเราต้องส่ง KR ของเราได้บางตัว โดยไม่จำเป็นต้องครบทุกตัว เช่น การสร้างให้เกิดการเข้าใจภาษาปัจจุบัน เราก็จะมาดูว่าเราขาดความเข้าใจตรงไหนในภาษาปัจจุบัน หากอาจารย์เห็นว่าโครงการนี้สำคัญไม่มีไม่ได้ เราก็คุยกันได้ บพค. ก็จะมาช่วยดูว่าสามารถขอทุนได้ในรูปแบบใดบ้าง

บางโครงการเราจะรับฟังนักวิจัย จากนั้นก็ปรับให้เข้ากับ บพค. หากไม่ตรง เราก็จะแนะนำให้เขาหาแหล่งทุนอื่นที่ตรงกว่า

จากการอ่านแผนงาน ววน. เน้นการสร้างสรรค์ Creative Content สายภาษาอาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ ตอนนี้ จึงทำวิจัยไป โดยไม่ได้มองไปถึงการนำไปใช้ในอุตสาหกรรมการบันเทิง

บพค. และนโยบายของประเทศเรา เขาไม่ได้มุ่งเน้นด้านที่อาจารย์ว่า แต่จากที่สังเกตพบว่า ไม่ว่างานวิจัยด้านใด ก็ต้องตอบให้ได้ว่าจะมีประโยชน์และสร้างผลกระทบอย่างไร เพราะการให้ทุนต้องตอบให้ได้ว่า การให้ทุนจะส่งผลกระทบอย่างไร ผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจและสังคมเป็นสิ่งที่ชัดเจน หากเราไม่ได้คิดหนักเรื่องอุตสาหกรรม ก็ตอบได้ว่า อุตสาหกรรมเป็นเพียงส่วน

หนึ่ง แต่มันเป็นเรื่องเงิน และสามารถทำให้เกิดรายได้ และสังคมก็ได้รับรู้และมีคุณภาพขึ้น รวมถึงยังสามารถสื่อสารในเรื่องยากให้คนเข้าใจอย่างง่ายในเวลาอันสั้น กล่าวคือ Creative Content Economy สามารถสร้างรายได้ได้

การเล่าเรื่อง จะทำให้เด็กสามารถสร้างรายได้ มีผลกระทบชัดเจน และเร็ว ในแง่นี้ ผู้ใหญ่จึงมองว่านโยบายนี้ต้องมี แต่อาจารย์อาจมองว่าไม่จำเป็น เราก็ศึกษาเพื่อเข้าใจได้ อย่างไรก็ตาม มันจะช้า แต่หากเราทำให้เห็นชัดเจนว่ามันสร้างรายได้ให้กับชุมชน และส่งผลต่อเด็กให้ต่อยอดได้ ทั้งนี้ทั้งนั้น สิ่งที่อาจารย์ว่าเราก็มองหาและมุ่งสนับสนุนเพื่อให้เกิด Basic platform เพื่อต่อยอดไปยัง Creative Economy

อ.กานต์วิรุช

ก่อนหน้ามีคำถามสำคัญคือ งานวิจัย SHA ส่งผลด้านเศรษฐกิจน้อย แต่เน้นส่งผลกระทบด้านสังคม การศึกษาภาษาช่วยตอบเราได้ว่าภาษามีจุดเริ่มต้นจากไหน ผลบางอย่างที่ชัดเจนคือ การบอกว่าคนไทยมาจากเทือกเขาอันไต แต่แนวคิดนี้ก็ตกไปแล้ว กล่าวคือ มีการเกิดองค์ความรู้ในสังคมที่สามารถปรับเปลี่ยนได้

อ.นฤพนธ์

งานวิจัยที่เป็นฐานความรู้ FF นักวิจัยก็ขอทุนได้ ส่วน SF ที่ บพค. กำลังดำเนินการ โจทย์จะเป็นอีกแบบ ทีมวิจัยของเราเห็นว่า หากเราจะก่อเกี่ยวกับยุทธศาสตร์นโยบายของประเทศ แหล่งทุนจะซื้อยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงาน SHA เราต้องมีคำสำคัญหรือเป้าหมายบางอย่าง เพื่อสร้างนโยบายจะขับเคลื่อนองค์ความรู้นี้

กระบวนการเสนอรับทุนเป็นอย่างไรบ้าง

การสมัครทุนมีกระบวนการได้แก่ การเปิดรับข้อเสนอโครงการ คัดกรองให้สอดคล้องตามเกณฑ์และผลสัมฤทธิ์ตามแผนงาน ผู้ทรงวุฒิให้ความเห็น (panel discussion) โครงการปรับแก้ไขข้อเสนอตามผู้ทรงฯ บพค. พิจารณาข้อเสนอโครงการฉบับแก้ไขและจัดลำดับข้อเสนอโครงการ คณะอนุกรรมการฯ พิจารณาให้ความเห็นต่อข้อเสนอโครงการและการจัดลำดับ และคณะกรรมการบริหาร บพค. พิจารณาสนับสนุนโครงการ

ผู้ทรงฯ ด้าน SHA มีเยอะไหม?

จากรายชื่อมีประมาณ 50-60 ท่าน จากฐานข้อมูล

ในส่วนสัดส่วนของผู้ทรงฯ ด้านวิทยาศาสตร์และ SHA นั้น ยังไม่มีข้อมูลนี้มากนัก อาจต้องค้นเพิ่ม เพื่อส่งให้อีกที

สำหรับการเปลี่ยนผู้ทรงฯ และการคัดเลือกนั้น พบว่า เราจะใช้ผู้ทรงฯ ที่เคยประเมินโครงการให้กับ บพค. ก่อนเป็นอันดับแรก เราจะคัดเลือกจากประวัติของผู้ทรงฯ ที่ประเมิน โดยประเมินเกี่ยวกับว่าท่านใดทำการประเมินละเอียด ในแง่นี้ เราจะมีการเปลี่ยนผู้ทรงฯ อยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้ได้ผู้ทรงฯ ที่ทำการประเมินอย่างดีและละเอียด โดยสรุป ผู้ทรงชุดเดิมประมาณ 80% และชุดใหม่ประมาณ 20%

ในส่วนการคัดเลือกผู้ทรงฯ นั้นมาจากการเรียนเชิญและทาบทาม โดยให้ความสำคัญกับความเชี่ยวชาญ หากผู้ทรงฯ ที่เราขอให้ประเมินไม่ว่าง เราก็ต้องหาผู้ทรงฯ ท่านอื่นเติมเข้าไป ผู้ทรงฯ จึงไม่ได้ซ้ำ 100%

การเลือกผู้ทรงฯ ยังให้ความสำคัญกับผู้ทรงฯ ที่มาจากเศรษฐศาสตร์ ก็จะทำให้นักวิจัยทราบว่า นักวิจัยต้องคำนึงถึงปัจจัยเช่น ความคุ้มค่า ไม่ใช่การใช้ทรัพยากรไปเรื่อย ๆ ดังนั้น เราต้องมีผู้ทรงที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ร่วมกับผู้ทรงฯ ที่เชี่ยวชาญในโครงการนั้น ๆ ในแง่นี้ ในช่วง Panel discussion จะมีการคุยกับผู้ทรงฯ ให้ชัดว่าเราต้องการอะไร เช่น ความคุ้มค่าและผลกระทบฯลฯ

อย่างไรก็ตาม Panel discussion ผู้ทรงฯ ไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถให้ความเห็นอย่างอิสระ จึงไม่ต้องกังวลว่า ผู้ทรงฯ มีจะมีความขัดแย้งกับนักวิจัย เพราะการประชุม ผู้ทรงฯ ให้ได้แค่ความเห็นเท่านั้น เพราะผู้ที่อนุมัติคือ บอร์ดของ บพค. เท่านั้น

ในภาพรวม บพค. มีคนขอทุนได้ จึงอยากทราบว่า อัตราการแข่งขันสูงแค่ไหนในการขอทุนวิจัย?

ในเบื้องต้น PMU เราเป็นหน่วยงานเดียวที่สามารถอนุมัติเงินทั้งหมดออกไปและทำสัญญา 100% เราอนุมัติได้ไม่เกิน 1000 ล้าน ปีที่ผ่านมา เราอนุมัติไป 154 โครงการ

เงินที่มาถึง บพค. 100% แต่เราใช้ทั้ง 100% จากนั้นเราก็ไปดูว่า ผู้รับเงินวิจัยใช้เงินไปได้เท่าไหร่ ซึ่งเราก็พบว่าเขาใช้เงินของเราได้เกือบครบ โดยมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

คุณจักรพันธ์

จากสถิติตั้งแต่ปี 2563 จะพบว่า 15-20% กล่าวคือ หากส่งมา 100 โครงการ จะได้ทุนแค่ 10-15 โครงการ ทั้งนี้ อัตราการแข่งขัน ต้องดูด้วยว่าโครงการเป็นหัวข้ออะไร เช่น หากเป็น SHA ก็จะมีคนส่งมาเยอะ หรือกรณีของ NET ZERO อัตราการแข่งขันก็จะสูง

โครงการที่ยื่นมาเยอะกว่างบประมาณที่เราต้องให้ทุน โครงการที่ขอมามีเยอะ เราจึงให้ทุนวิจัยได้ 100%

หากอยากสะท้อนไปยัง สกสว. สามารถพูดได้ไหมว่า ทำไมไม่ให้เราเพิ่ม จึงอยากถามเพิ่มว่า หากโครงการที่แข่งขันสูง SHA ก็แข่งขันสูง ในแง่นี้ หากจัดเป็นช่วง โครงการที่ไม่ดีเลยกี่เปอร์เซ็นต์ โครงการกลาง ๆ จะเกรดยังไง หากเงินเพิ่มขึ้นมาจะทำให้เราได้โครงการมากขึ้นเรื่อย ๆ

อันนี้คือเรื่องจริง เราคิดว่าด้วยงบประมาณที่จำกัด เช่น แผน SHA ทำให้เรา Delay โครงการ เราไม่อยากทิ้ง เราจะคุยกับทีมวิจัยว่าปีนี้เงินจำกัด จึงอยากให้รอส่งมาอีกครั้งในปีถัดไป เราสามารถพูดกับ สกสว. ได้ว่าเรามีประสิทธิภาพ ไม่ใช่ว่าเราให้ทุนวิจัยเสร็จก็จบ หากแต่เรายังได้ไปตามดู ในแง่นี้ จึงต้องให้เงินเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม คนของเรามีจำกัด นักวิเคราะห์ของ บพค. ทำงานได้อย่างเต็มที่ ทุกคนงานหนักมาก มีหลายโครงการที่เขาต้องวิเคราะห์และตรวจสอบอย่างใกล้ชิด ดังนั้น หากมีเงินมา เราต้องขอคนได้เพิ่ม ตอนนี้เรามีแค่ 24 คน จึงอยากให้มีการขอเงินและขอคนเพิ่ม

ในปัจจุบันการส่งเสริมทุนวิจัยด้านไหนที่ บพค. อยากยกระดับให้มากขึ้นกว่าเดิม

คุณจักรพันธ์: สิ่งที่อยากขยายคือ อยากทำวาระ Cross Muti – disciplinaries เช่น การทำ NET ZERO ควรเพิ่มเรื่องเหล่านี้ หากเป็นวาระอื่น เรามีครบถ้วน

อ.ภาวดี: อยากเพิ่ม Global partnership เพื่อสร้างให้นักวิจัยไทยให้ไปสู่ Global league เราทำอยู่แล้ว แต่ทำได้ไม่เพียงพอ เพราะมีงบประมาณจำกัด ตอนนี้ในระดับอาเซียน เขาก็รู้จักเรา อย่างไรก็ตาม ในเชิงงบประมาณ เราใช้ไปแค่ 25 ล้านต่อปี โครงการดี ๆ ที่เราเปิดรับร่วมกับ JST นักวิจัยต้องไปจับมือกับนักวิจัยที่ญี่ปุ่น โครงการดีเข้ามาเยอะ แต่เงินมีน้อย เราจึงให้ทุนวิจัยน้อย เราจึงเสียดายที่เราไม่ได้ให้ เพราะเราไม่มีงบ ดังนั้น จึงอยากเพิ่มในส่วนที่คุณจักรพันธ์บอก และเรื่อง Global partnership program ซึ่งเราไม่ได้ให้เงินคนต่างประเทศ เพราะเราให้เงินในประเทศเรา โดยหากนักวิจัยอยากเดินทางไปญี่ปุ่นก็สามารถใช้เงินได้ เราจึงอยากขยายไปยังประเทศอื่น ๆ อีก

Global partnership program อยากสนับสนุนทั้งวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ แต่ตอนนี้ไม่มีสังคมศาสตร์เลย

คุณจักรพันธ์

จริง ๆ เราเปิดรับกว้าง แต่นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ส่งมาน้อยมากจริง ๆ เราอยากได้มาก ๆ เช่น โครงการ Flagship ด้าน Global partnership program

อ.ภาวดี

เราเริ่มได้ดีในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เราต้องการขยาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ขยายได้ง่าย เพราะไม่ได้ใช้เงินเยอะ เช่น 50 ล้านบาท ก็ทำได้

บพค. ทำงานร่วมกับ สกสว. ร่วมมือกันอย่างดี หรือมีข้อจำกัดอะไรไหม?

อดีต ผอ. สมปอง ได้แต่งตั้งเป็น ผอ. สกสว. ดังนั้น การทำงานจึงไร้รอยต่อ เพราะอาจารย์สมปองก็ดูแลเรามาตลอดล่าสุด สกสว. มีการปรับโครงสร้างใหม่ เราทราบแค่ว่า สกสว. จะมีแผนงานไปเยี่ยวหน่วยงานที่ให้ทุนผ่าน บพค. บพท. บพข.

บพค. จะบอกให้อาจารย์มานำเสนอความก้าวหน้า ที่สำคัญคือให้อาจารย์เสนอส่วนที่อยากเสนอต่อ สกสว. ในอนาคต ในแง่นี้ สกสว. จึงมีการทำงานในมิติใหม่ คือการลงพื้นที่จริง เพื่อศึกษาว่า สกสว. ควรให้ทุนวิจัยไปในทิศทางใด โดยสรุป สกสว. ทำงานกับ บพค. ได้ราบรื่น

สรุปการประชุมคณะทำงานครั้งที่ 8
โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
14 มกราคม 2567 ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร

รายชื่อผู้เข้าประชุม

25. รศ.ดร.จักรพันธ์ วิลาสินีกุล ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร
26. ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง มหาวิทยาลัยศิลปากร
27. รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
28. รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
29. ผศ.อดิศร จันทรสุข มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
30. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
31. นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์ นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
32. นายอาทิตย์ ภูบุญคง นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
33. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง ผู้ประสานงานโครงการ

การประชุมครั้งนี้ได้กำหนดแนวทางการเขียนความสำคัญของการตั้ง SHA PMU มีรายละเอียดดังที่ปรากฏในตารางด้านล่างนี้

พันธกิจ	- งานวิจัย SHA เพื่อตอบสนองและปรับตัว ต่อสถานการณ์ใหม่ของโลก (Adapting and responding to situationห) และงานวิจัยที่เปลี่ยนกระบวนทัศน์เพื่อเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกที่ผันผวน (paradigm shift) (theory and methodology) - สำรวจประเด็นใหม่ ๆ ด้าน SHA แนวโน้มองค์ความรู้ของโลก (ชี้นำยุทธศาสตร์ เพราะยุทธศาสตร์ชี้นำ และ explore) แนวโน้มองค์ความรู้ของโลก (Emerging issue) - SHA กับการค้นหาโอกาสใหม่ให้กับประเทศชาติ (Opportunity to Future) - การพัฒนากำลังคนและสถาบันบน รวมถึงผู้เชี่ยวชาญประเทศ ภูมิภาคต่าง ๆ ด้านSHA ที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก capacity building - เชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างนักวิชากายไทยด้าน SHA กับนักวิชาการแนวหน้าของโลก (collaborate and contribute)	โจทย์ท้าทาย (Emerging issue) เช่น - เรื่องสมรสเท่าเทียม - ทำไม พ.ร.บ. ชาติพันธ์ จึงไม่ผ่าน เพราะคำว่าชนเผ่าพื้นเมือง - โจทย์อนาคตข้างหน้าสังคมไม่เคยเตรียมพร้อม - การตระหนักรู้ต่อปัญหา - ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ AI - ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติระดับจิตวิญญาณ ซึ่งนำไปสู่กรอนุรักษ์บางอย่างได้ ซึ่งหาที่ลงใน P ไม่ได้ - ศิลปิน – สัตว์ มีศิลปินที่ทำงานกับนกแก้ว เขาพบว่า ฝุ่น เราอาจสัมผัสได้ไม่ไหวเท่าสัตว์ เขาเอามานำเสนอในรูปศิลปะ บางทีศิลปะคิดอะไรที่หลุดไปจากกรอบ - ประเทศไม่ได้ส่งเสริมการวิจัยในต่างประเทศอย่างจริงจังมากพอ แม้จะมีคนทำ ทุนไทยไม่ได้เขียนไว้เลยว่าต้องไปทำวิจัยประเทศเพื่อนบ้าน (ไม่มี

	- สนับสนุนการทำงานข้ามศาสตร์สาขาในประเด็นใหม่ ๆ ที่เป็นแนวโน้มสำคัญของโลก	ผู้เชี่ยวชาญในเอเรียต่าง ๆ ทั่วโลก เมื่อเกิดผลกระทบจึงไม่มีใครพูดถึง)
หลักการและเหตุผล	- ความซ้ำซ้อน - ช่องว่างและความขาดแคลน จากที่เคยมีการพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐาน แต่กลับหายไป เช่น การประชุมสังคมวิทยาระดับชาติ - การกระจัดกระจาย - ไม่มีทิศทางความรู้ของ SHA - ไม่เท่าทันการเปลี่ยนของโลก - การพัฒนากำลังคน - การไม่มีความรู้ที่ทันสมัย ทำให้เราขาดโอกาสในการแข่งขันทุกด้าน	
นักวิจัย	- วิชาการ - ผู้ประกอบการ - ผู้ปฏิบัติการ (NGOs ภาคประชาสังคม ผู้ประกอบการ นักวิจัยท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติการด้านศิลปะ ภาคประชาสังคม นักวิชาชีพ)	

สำหรับเนื้อหาการประชุมในครั้งนี้มีรายละเอียดดังนี้

อาจารย์แพร

สกสว. จะตั้ง PMU ใหม่ซึ่งคล้ายกับ บพท. บพค. และ บพข. ทั้งนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบการตั้ง PMU คือฝ่ายพัฒนาระบบและกลไกในระบบวิจัย FB4 การตั้งโครงสร้างใหม่มีการลงทุนมาก แต่ไม่แน่ใจว่าบอร์ดจะคิดยังไง ทั้งนี้ SHA ที่ตั้งใหม่ต้องไม่ทับซ้อนกับ วช. และส่วนอื่น ๆ งาน SHA กระจายอยู่ใน PMU ต่าง ๆ ทั้งนี้ เขามีความพยายามจะรวม 3 บ.

จากลักษณะการทำงานของ วช. จะพบว่าลักษณะสำคัญที่ปรากฏในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และอำนาจหน้าที่ เช่น การพัฒนาการกำลังคนซึ่งแย่งชิงกับ บพค. ในแง่นี้ วช. จึงมีบทบาทในเรื่องการวิจัยเกิน สกสว. นี้คือปัญหาที่มาจาก พ.ร.บ. นอกจากนี้ในส่วนงบประมาณด้านสังคมศาสตร์จะอยู่ที่ P17 ในส่วนของ งานวิจัยท้องถิ่นไม่ได้ขับเคลื่อนท้องถิ่น ไม่ได้ให้ทุนกับชาวบ้านเหมือนก่อนอีกต่อไป ให้นักวิจัยไปทำ ไม่ได้ให้คนท้องถิ่น วช. ไม่ได้ทำเอง แต่ให้สถาบันคลังสมองเป็นคนทำ สำหรับการทำงานพัฒนากำลังคนของ วช. ก็มีการทำงานเครือข่าย hub of knowledge และ hub of challenge

ทั้งนี้ การทำ PMU ใหม่ พบว่า วช. ไม่มีธรรมาภิบาล การให้ทุนก็ไม่ได้เอื้อให้นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วม โดยอาจารย์ปังปอนด์คือคนที่เริ่มต้นพูดเรื่องนี้ โดยเขาส่งเรื่องไปที่ฝ่ายพัฒนาระบบ ให้ไปคิดว่าจะตั้ง SHA PMU ได้อย่างไร วันที่ 16 นี้ จะมีการประชุมอนุกรรมการพัฒนาระบบ ซึ่งเรื่องนี้จะเป็นวาระในการพูดคุยด้วย คิดว่าจะมีการขยับไปเรื่อย ๆ ดังนั้น ประเด็นที่ต้องคุยได้แก่

- PMU SHA จะไม่ซ้ำ วช.
- เราตั้งใหม่ไปเลย
- เราจะปรับ วช. ยังไง

อ.ยุกติ

อยากให้ประมวลภาพว่าการให้ทุน SHA ยังด้อยอะไร และดึงออกมาให้เห็น เช่น วช. มีปัญหาอะไร ที่เราจะไปเติมช่องว่างตรงนี้ ยกตัวอย่างเช่น ทุนวิจัยไปที่ PMU มหาวิทยาลัย ทุนวิจัยไม่ได้ลงมาที่ SHA จริง ๆ วช. ให้เงินไปที่การวิจัยประยุกต์ ในแง่นี้

จะเห็นว่าเป็นช่องว่างในการจัดสรรทุนวิจัยไม่เต็มที่ มิพักต้องกล่าวถึงกระบวนการประเมิน และการเปิดรับสมัคร นอกจากนี้ PMU 3 บ. ก็มิได้มีภารกิจด้าน SHA ที่ชัดเจน **ดังนั้น หากเราประมวลแบบนี้จะได้หรือไม่**

อ.บุญเลิศ

P17 ที่มีอยู่คือต่างจากคนอื่น เหตุเพราะการวางแผนตั้งอยู่การนำไปใช้ ดังนั้น เราก็ต้องรักษา P17 เราจึงควรกลับมาจุดนี้ว่าทำไมต้องมี SHA แยกออกมา ดังนี้

- หากไม่มีพื้นที่แก่งานวิจัยพื้นฐานจะไม่เกิดอะไรเลย
- การมีงานวิจัยที่ตั้งธงไว้แล้ว บางเรื่องดี แต่บางเรื่องไม่ควรเขียนเยอะ ควรเขียนแค่กว้าง เพื่อให้องค์ความรู้ใหม่

ดังนั้น หากเราจะมี PMU ใหม่ ต้องทำหน้าที่ที่ทันกับโลกวิชาการและทันกลับสังคมด้วย

อ.บุญเลิศ

เราต้องขยายความงานวิจัยพื้นฐานเลยว่า ยุค วช. เดิม เรายังเห็นองค์ความรู้ มีหนังสือทฤษฎี เห็นงานประชุม เราจึงต้องทำให้งานวิชาการมันแข็ง เพื่อที่จะตอบเรื่องอื่นได้

อ.จักรพันธ์

ผมเคยวุ่นวายกับ P ต่าง ๆ เยอะมาก เราจึงไม่ควรวุ่นวายกับ P แต่เราควรมองปัญหาเชิงระบบ เราต้องอธิบายระบบ ไม่อยากให้มองช่องว่างใน P บอร์ดเองไม่รู้ว่า SHA จะมีทิศทางอย่างไร ดังนั้น คำตอบที่ยั่งยืนที่สุดคือ เราต้องทำให้ฝ่ายนโยบายรู้ว่าเป็นอย่างไร ในอเมริกา เขาให้เงินไปก้อนหนึ่ง เพื่อทำการเก็บข้อมูล และบอร์ดจะไม่ตัดสินใจโดยไร้ข้อมูล บอร์ดจะหาข้อมูลว่า P ต่าง ๆ มันสนับสนุนสองข้อหรือไม่ ได้แก่ นโยบายที่วางไว้ และระบบนิเวศของศิลปะ ดังนั้น จึงถามว่าข้อมูลอยู่ตรงไหนในไทย

อีกส่วน ผมไม่อยากให้รอ สกสว. มาถาม ผมอยากเห็นว่าหน่วยให้ทุนก็มี แต่อยากให้มีหน่วยที่ทำนโยบายโดยตรง ดังนั้น ส่วนนี้ไม่มีคนทำเลย หรือมีคนทำแบบเบี้ยหัวแตก จึงอยากเห็น ประเทศไม่มีส่วนนี้ เราจึงต้องมองการทำงานเพื่อสร้างข้อมูลส่วนนี้ เพื่อชงไปข้างบนได้ แทนที่เราจะเสนอนโยบายขึ้นไป

อ.แพร

ตอนนี้ สกสว. มี SAT ซึ่งสอดคล้องกับที่อาจารย์พูด แต่ไม่ได้เป็นภาพรวม

อ.จักรพันธ์

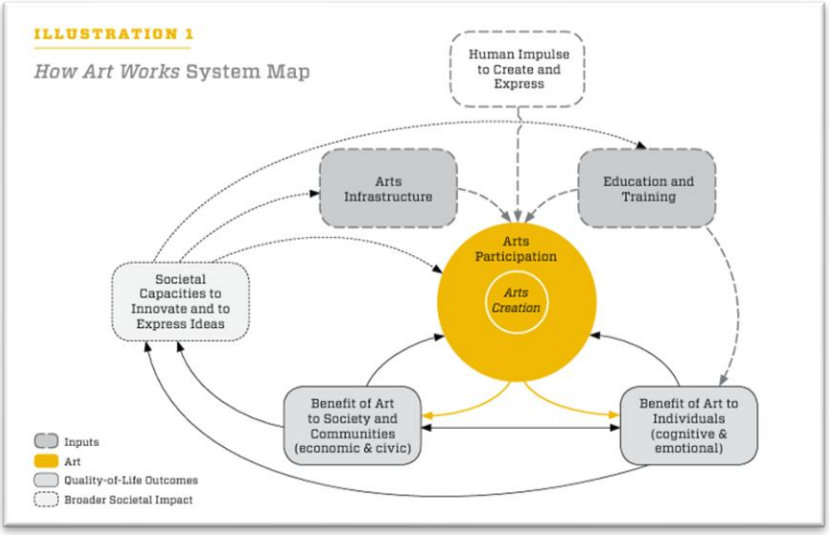
เราต้องไม่เป็นผู้คอยรับโจทย์อยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ จุดแข็งที่ NEA (national endowment for the arts) ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ เขาอธิบายระบบนิเวศของเขาชัด การมีศิลปะในระบบนิเวศ มันส่งผลหลายด้าน เช่น ปัจเจกบุคคล สุขภาวะ การพัฒนาความสัมพันธ์เชิงสังคม และเศรษฐกิจ จากนั้น เขานำมาใช้เป็นธง จากนั้นก็แตกไปว่า การสนับสนุนทุนวิจัยเหล่านี้จะก่อผลอะไร ซึ่งจะตอบทั้งการพัฒนาระบบนิเวศ และการพัฒนานโยบาย

อ.ยุกติ

ทุน SHA กระจาย ปัญหาคือ ไม่มีการตั้งธงที่ชัดเจน เราจึงต้องเสนอธงตรงนี้ว่าจะทำอะไร ต่อมา สสกว. จะจัดการงบประมาณอย่างไร เราจะเสนอว่าหากมาอยู่ที่ดีเดียวกัน มีกรอบนโยบายชัดเจน เป้าหมายชัดเจน พันธกิจชัดเจน มีภาพการพัฒนา เราอาจพูดงานวิจัยเองและการพัฒนากำลังคน ผมคิดว่าระบบที่เป็นอยู่มันชัดเจนว่าไม่ตอบโจทย์ ในส่วนของ มหาวิทยาลัย เราอาจบอกได้ว่าเราให้มหาวิทยาลัยบริหาร แต่งานด้านนี้ก็ลดลงไปอีก

อ.จักรพันธ์

เขาทำระบบนิเวศเขาได้ดี หากเราพิมพ์ว่า How art work ของ NEA เขาจะพบว่า งานวิจัยสนับสนุน 3 ส่วนได้แก่ ปัจเจก ชุมชน และเศรษฐกิจ จากนั้นมันหมุนไปทำให้ระบบนิเวศต่าง ๆ ในแง่นี้ หากเขาเห็นว่ามันไปได้ ดังนั้น หากเรามี Diagram ในการอธิบาย PMU การทำ Chart แบบนี้จะทำให้เห็นชัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากภาพด้านล่างนี้

อ.แพร

มีงานสำคัญที่เราต้องให้ความสำคัญ ได้แก่ โจทย์วิจัย การพัฒนาสถาบันวิจัย และการพัฒนากำลังคน และมี Global partnership เพื่อให้ครบลูปหรือระบบนิเวศ เราจะทำยังไงให้สร้าง Impact จากงานวิจัยได้

อ.อดิศร

เราดูแล SHA ทั้งหมดไหม

อ.แพร

เราจะทำยังไงให้เขาเห็นข้อต่อ โดยปกติ สกสว. ทำและส่งไปที่ PMU แต่ PMU จะต้องมีส่วนว่านโยบายนี้จะทำอย่างไร หากทุก PMU ทำแบบนี้ก็ไม่ต้องตั้ง SAT

อ.จักรพันธ์

หากเราทำดี ๆ ไม่ต้องทำ SAT หรือ สกสว. จะสร้าง SAT ให้โตขึ้นมา แต่ตอนนี้ที่ในระบบไม่มี

อ.แพร

SAT ไม่สามารถไปบอก PMU ได้ วช. ยังไม่ได้รับรองอำนาจของ SAT ได้ สกสว. ใช้ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือกำกับ PMU

อ.จักรพันธ์

มนุษย์มีแรงขับที่จะสร้างศิลปะ สิ่งสำคัญคือการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ สิ่งที่ต้องทำหน้าที่คือ องค์ความรู้ในสังคม Education training นอกจากนี้ สิ่งที่เป็นพื้นที่ของการวิจัยจะเข้าไปสู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ว่าอะไรขาด เช่น องค์ความรู้ของยุคสมัยไม่พอ เราก็จะเติมตรงนี้ ในท้ายที่สุดของ Paper how art work มันจะปิดท้ายด้วย Research direction **ดังนั้น ส่วนนี้จะช่วยหลายส่วน หากทีมเรานำ Diagram ไปใช้ในการนำเสนอ**

อ.แพร

กรอบการวิจัยนั้น เขาจะใช้หลักว่าเป็น Flagship ใน P จะมี Flagship และ Non flagship

อ.จักรพันธ์

เขาจะเอานโยบายชาติก่อน

อ.อดิศร

PMU เราต้องเข้มแข็ง

อ.แพร

เราต้องพูดว่าเราจะสร้างเศรษฐกิจอย่างไร

อ.บุญเลิศ

เราเองตระหนักว่า ความรู้สังคมศาสตร์มีความสำคัญ หากเราไม่เข้าใจสังคมมากพอ เราแก้ปัญหาไม่ได้ ดังนั้น ผมคิดว่าเนื้อหาแบบนี้เป็นบทนำ ผมอยากเสนอ

- ต้องมีสิ่งจำเป็นต้องมี ว่าอะไรมันจำเป็น

อ.แพร

- ข้อมูล PMU
- หลักการและเหตุผลว่าทำไมต้องมี มีอะไรที่เป็นช่องว่างของ PMU ที่เป็นอยู่
- Diagram ของ อ.จักรพันธ์

อ.อดิศร

เราต้องชี้ว่า PMU เราจะนำความรู้เข้าไปในประเทศ ความรู้เราไม่ได้ตอบโจทย์ แต่จะเป็น Guideline เราทำงานกับอนาคต และเราต้องชี้ว่า PMU ที่มีอยู่ไม่ตอบโจทย์อย่างไร มันมีประเด็นและโจทย์สำคัญ ดังนั้น เราจะเป็นต้องตั้ง PMU เพราะมีประเด็นที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคม

อ.แพร

- เราต้องชี้ว่า เราไม่มีงานวิจัยที่พื้นฐานที่แท้จริง มันมีฐานคิดของสังคมยังไง งานเราคือการพัฒนาวิธีคิด เราต้องชี้ว่ามันจำเป็นอย่างไร และเราจะทำอย่างไร
- มีงานวิจัยที่สนับสนุนทิศทางประเทศ แต่เราไม่มีงานวิจัยที่นำทางประเทศเลย เพราะงานวิจัยที่เป็นอยู่มาจากผู้นำประเทศ สกสว. ทำนโยบายตาม Trend แต่หากเราทำแบบนี้ก็จะไม่รู้ว่าจะไปอย่างไร

อ.บุญเลิศ

เราต้องโน้ตตัวอย่างเอาไว้ เวลาเขียนจะได้มีแนวทาง เช่น เราจำเป็นต้องมี PMU ที่มีงานวิจัยพื้นฐาน เพื่อที่จะนำทางสังคม เช่น คำว่าวาทกรรม

อ.อดิศร

การเขียนรอบหน้าเราควรระบุว่า ข้อดีของเรามีดังนี้

- Emerging issue
- ค้นหา โอกาสใหม่ ๆ ของชาติ

สรุปการสัมภาษณ์ รศ.ดร.ชาลีดา บรมพิชัยชาติกุล (บพข.)
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 23 มกราคม 2568 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1. รศ.ดร. ชาลีดา บรมพิชัยชาติกุล ผู้บริหาร บพข.
2. ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
6. นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์ นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7. นายอาทิตย์ ภูบุญคง นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
8. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง ผู้ประสานงานโครงการ

พันธกิจหลักของ บพข.

กองทุนประกอบด้วยสองส่วน ได้แก่ FF ให้ตรงไปที่แต่ละมหาวิทยาลัยที่เขาขอมาแต่ละปี จุดเน้นคืองานวิจัยพื้นฐานและงานวิจัยแนวหน้าซึ่งเป็นประเด็นหลักนโยบายของประเทศ ขณะที่ SF จะมีกรอบนโยบายให้แก่ PMU ให้ทุนเพื่อทำงานวิจัยในเรื่องนั้น ๆ ทั้งนี้กรอบนโยบายคือ แผน ววน. ซึ่งกรอบบางเรื่องก็มีการแชร์กันระหว่าง PMU แต่ละหน่วย เช่น Global partnership การแบ่ง PMU จะแบ่งตาม TRL ทางสังคมจะเป็น SRL หาก TRL 1-3 จะเป็นงานวิจัยพื้นฐาน แต่หากเป็นการทดสอบซ้ำ หรือประชากรศาสตร์และสังคม ข้อมูลเหล่านี้จะเสริมในเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีได้

บพข จะสนับสนุนงานวิจัยในระดับ 4 เราจะให้ทุนตรงกลางเพื่อผลักงานวิจัยใกล้เชิงพาณิชย์มากที่สุด บพข. จะสนับสนุน 2 ฝั่ง ได้แก่ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเทคโนโลยี โดยเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเกี่ยวกับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มาก

ขณะที่เรื่องเทคโนโลยี เช่น พลังงาน อาหาร จะต้องเข้าใจกลุ่มผู้บริโภค เพราะวัตถุประสงค์ของ บพข. คือสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เราสนับสนุนเอกชนโดยใช้งานวิจัย ซึ่งมาจากภาครัฐ เช่น มหาวิทยาลัยและงานวิจัย ดังนั้น บพข. จะทำงานวิจัยเพื่อปิดช่องว่าง เพื่อถ่ายทอดงานวิจัยของรัฐไปสู่เอกชน

ดังนั้น ทุกโครงการของ บพข จะต้องมีเอกชนเข้าร่วม เอกชนต้องสัญญาว่าจะเอางานวิจัยไปใช้ประโยชน์จริง ๆ การทำงานของเอกชนจะมีทั้งเทคโนโลยีและ Art คือ พฤติกรรมของตลาดและผู้บริโภค แผนงานอุตสาหกรรมไม่เพียงพัฒนาเทคโนโลยี แต่เรายังสนใจศึกษาตลาด พฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งใช้องค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์มาช่วย จะเห็นได้ว่านโยบายเราสนับสนุนการทำงานร่วมกัน แต่ที่ผ่านมานักวิจัยทำงานแยกกัน โครงการที่เสนอมาที่ทำงานร่วมกับเอกชนมีประมาณ 20-30 เปอร์เซ็นต์

อีกส่วนที่เรามีแผนงานชัดเจนที่ให้การสนับสนุนคือ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างการท่องเที่ยวแบบใหม่ ๆ การจัดการผังเมืองและชุมชน การนำดิจิทัลมาใช้พัฒนางานศิลปะ เพื่อให้เกิดการขายในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอันนี้คือทุนด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังมีทุนที่ทำวิจัยเกี่ยวกับนโยบาย กล่าวคือภาครัฐอยากหาโมเดลการท่องเที่ยว เช่น Net zero เพื่อนำไปทำนโยบาย รวมถึงมีโครงการศึกษานานาประเทศ เช่น Geopolitics เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการแข่งขันในต่างประเทศ เราให้การสนับสนุนทุนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้ประกอบการพัฒนาตัวเอง มีตำแหน่งเหนือคู่แข่ง ทำให้ธุรกิจของตนเองพัฒนา อีกทั้งมีโครงการผีอาเซียน จากนั้นนำมาทำเป็น Animation

การทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับภาคเอกชน เราจะให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ที่ต้องตกลงกันเรื่องผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะลงมือทำวิจัย แม้เราจะให้เงินทุนวิจัย แต่เราไม่ใช่เจ้าของงานวิจัย

กล่าวโดยสรุป เราให้ความสนใจด้านสังคมศาสตร์มาก แต่นโยบายของเราไม่ได้เน้นแค่เรื่องภายใน เพราะเราอยากให้ใช้งานวิจัยพัฒนาผู้ประกอบการให้ไปสู่ระดับนานาชาติและตลาดโลก อันนี้คือสิ่งที่มองหามากเพื่อให้อาจารย์ทำงานกับผู้ประกอบการ

อีกอย่างที่เราอยากรู้คือ เราอยากรู้ว่าสมุนไพรจะทำอะไรได้ในฝั่งยุโรป เราจึงต้องการฝ่ายสังคมศาสตร์มาช่วยศึกษาว่าในกลุ่มประเทศต่าง ๆ ต้องการสินค้าแบบไหน พฤติกรรมของผู้บริโภคเป็นอย่างไร นโยบายเป็นอย่างไรที่กีดกันการค้า หากเรารู้ช่องว่าง เราก็จะทำมาทำงานกับผู้ประกอบการ โดยดึงนักวิจัยกับผู้ประกอบการมาทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม โครงการวิจัยลักษณะนี้ยังไม่มาขอทุนกับ บพข.

หากถามว่าแนวทาง บพข. สนับสนุนวิจัยด้านสังคมศาสตร์และ Art อย่างไร คำตอบคือเราจะเห็นว่ามีหลายช่องทาง ได้แก่ การศึกษานโยบายเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแข่งขัน หากนักวิจัยมีเนื้อหาที่สามารถขยายผลทางพาณิชย์โดยทำงานกับผู้ประกอบการเราก็จะมีทุนวิจัยให้ เช่น ช่องทางการตลาด ฯลฯ บพข ก็สามารถสนับสนุน Global partnership ได้ รวมถึงหากมีประเด็นอื่นเราก็สนับสนุนได้ เช่น พฤติกรรมผู้บริโภค การตลาด เพื่อให้เราสามารถมีแข่งขันได้เพิ่มมากขึ้น

ในแง่นี้ มันจึงแฝงในทุกกลไกที่ บพข. ให้ทุน ทั้งนี้ ที่ผ่านมาที่เราไม่มีโครงการด้านนี้ เนื่องจากนักวิจัยอาจไม่เห็นภาพว่าพวกเขาจะขอทุนได้อย่างไร

บพข. มีแนวคิดอีกส่วนคือ เราอยากเปิดช่องทางใหม่ เพราะแต่เดิมเราให้ทุนไปที่มหาวิทยาลัยเพื่อให้เกิดการทำธุรกิจ แต่อีกฝั่งคือ เราอยากทำกับฝั่งด้านสังคมศาสตร์และศิลปะ เช่น การแสดง ดนตรี ภาพยนตร์ อาหาร กล่าวคือหลายมหาวิทยาลัยมีคณะเหล่านี้ เราจึงอยากให้เขาเข้าใจการทำธุรกิจ เพื่อให้ธุรกิจไปได้ในกรณีที่เขาอยากเป็นผู้ประกอบการ ส่วนนี้คือแนวคิดที่ บพข. อยากส่งเสริม และเรากำลังเตรียมงาน

ลักษณะงานวิจัย เช่น นโยบาย การหาช่องว่าง อะไรที่ควรต้องระวัง เพื่อขายของหรือสินค้าในบ้านเราก็ขอทุนวิจัยได้เหมือนกัน ไม่จำเป็นต้องเป็นงานในไทย แต่หากเป็นงานต่างประเทศที่น่าสนใจ ก็ขอทุนได้เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในบ้านเราได้ เช่น การสนใจเกาหลีใต้ ก็นำมาผนวกรวมกับไทยได้ เรามีอีกแผนงาน Innovation driven enterprise ก็ช่วยให้เกิดการหารือกันได้เพื่อนำเนื้อหาไปใช้

นึกถึงการแปลงงานวิจัยไปทำภาพยนตร์ บพข. สนับสนุนภาพยนตร์ไหม

เราสนับสนุนทุนภาพยนตร์ในส่วนของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประเด็นคือ นักวิจัยจะทำอะไร เช่น ขายแค่เนื้อหา หรือเราจะผลักดันไปสู่ภาพยนตร์ ก็ต้องมีเทคโนโลยีมาช่วย โดยเราจะมีทุนวิจัยในการทำงานแบบนี้

งานวิจัยด้านมานุษยวิทยาถูกนำไปทำสารคดี

ที่เรากังวลคือ หนังเราก็ดีแต่ทำไมไม่มีคนดู ในแง่นี้เราอาจต้องมีการทำงานหลายโมเดล เพราะคนดูมีความต้องการต่างกัน ส่วนนี้เราต้องมีคนมาช่วยทำ เพื่อที่จะช่วย เพราะการรู้ว่าตลาดต้องการอะไร ก็จะดี นอกจากนี้เรายังสนับสนุนในผู้ประกอบการที่ต้องการตั้งบริษัทเล็ก ๆ ซึ่งสามารถขอทุนได้

บพข. มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุน แต่เราไม่มีโอกาสในการประชาสัมพันธ์ จึงเป็นช่องว่าง เพราะเวลามหาวิทยาลัยจะเชิญ มักจะมุ่งเน้นไปที่เรื่องอื่น

เห็นภาพว่าสาย SHA จะร่วมกับ บพข. ได้อย่างไร จึงอยากแลกเปลี่ยนว่าการขอทุน บพข. นักวิจัยต้องแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตาม สายมนุษยศาสตร์มีปัญหาคือ เรามีแนวคิด แต่เราไม่มีเครือข่าย ส่งผลให้ไม่มีคนกลาง เหมือนว่ามนุษยศาสตร์ต้องมีคนที่มีจุดเริ่มต้นมาก่อน จากนั้นค่อยชวนทำ อันนี้คือปัญหา

จากจุดนี้เอง เราจึงพยายามสร้างคนกลาง เพื่อเข้าไปหาอาจารย์และเข้าไปคุย มหาวิทยาลัยต้องสร้างช่องทางนี้ เพื่อเป็นแมวมองว่าอาจารย์ไหนดี ผลงานเป็นอย่างไร จึงคิดว่าต้องมีคนกลางที่จะช่วยและมีความกระตือรือร้น ไปเก็บข้อมูลจากภาควิชาคณะ เก็บข้อมูลออกมาเพื่อมาดูความเป็นไปได้ในเชิงธุรกิจ คนกลางคือจุดเปลี่ยนสำคัญ

เรามีทุนส่วนนี้เพื่อสร้างคนกลาง เช่น ให้มหาวิทยาลัยจ้างคน จัดกิจกรรม เพื่อช่วยให้นักวิจัยพิสูจน์ว่า เรามีงานวิจัยเพื่อเสนอต่อผู้ลงทุน อันนี้เราทำมา 4 ปี ตอนนี้มีความลงตัว และอยู่ในระหว่างส่งข้อเสนอโครงการ และเตรียมตอบรับโครงการเพื่อให้ทุน อย่างไรก็ตาม เราต้องทดลองไปก่อน หากมันดีก็จะขยายผลไปยังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

เหมือนการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์

ในต่างประเทศทำแบบนี้พอสมควร เช่น British council หากนักวิจัยรู้ว่าจะทำอย่างไร จากนั้นผู้ประกอบการจะนำไปขยายผลต่อ งานแบบนี้ทำกับ Tech มาเยอะ

บพข. รู้สึกว่าแผน ววน. ยาก-ง่ายอย่างไร

ตัวชี้วัดไม่ได้ยากเกินไป แต่ตัวชี้วัดสะท้อนความจริงหรือไม่ เพราะบางอย่างแทบเป็นไปไม่ได้ เราก็มีการคุยกับ สกสว. มีการปรับ OKR เพราะบางข้อก็กว้างเกินไป หากถามว่ายากไหม ก็ไม่ยาก แต่ในความเป็นจริงอาจไม่สะท้อนผลงานที่เราทำและประสิทธิภาพของเรา เช่น จำนวนบทความ จำนวนเครือข่าย จำนวนคน เพราะจริง ๆ แล้วมันควรเป็นการวัดเศรษฐกิจ เช่น บริษัทไปขายของต่างประเทศจริง ๆ มีความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอต่อการปรับแผน ววน.

อยากเสนอให้มีความชัดเจนในการวัด เพราะเขาวัดเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านนักท่องเที่ยว แต่เขาไม่ได้วัดผู้ประกอบการและองค์ความรู้ จำนวนโครงการที่จะตอบความสามารถในการแข่งขันหรือเศรษฐกิจของประเทศ

คุยกับ บพค. ไหม?

เราไม่ได้คุยเรื่อง Soft power แต่จะคุยเรื่อง Tech มากกว่า

ประเทศเราส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เราอยากปรับนโยบายนี้อย่างไร

ตอนนี้ก็ทำ รัฐมีนโยบายภาพใหญ่คือส่งเสริมให้ระดับพื้นที่เป็นผู้ประกอบการด้าน Soft power เช่น ส่งเสริมให้คนเรียนเป็นเชฟ อย่างไรก็ตาม เราก็มีโรงเรียนแบบนี้มาอย่างยาวนาน ดังนั้น เราต้องสอนว่าคนทำอาหารจะทำมาหากินอย่างไร เช่น สุขภาพ ความปลอดภัย สุขอนามัย กระบวนการผลิต มีหลายอย่างที่เราต้องสอน เพราะที่ผ่านมาคนไม่ได้งานจากตรงนี้มากนัก ดังนั้น เราจึงสร้างช่องทางมาปิดช่องโหว่ตรงนี้

Soft power จะไปได้ต้องมีระบบนิเวศมารองรับ กลไกการให้ทุนจึงเป็นระบบนิเวศที่ให้เขาไปต่อได้ รวมถึง การวิจัยให้ภาครัฐ รัฐก็มีนโยบายให้ บพข. ศึกษาว่าทำอย่างไรให้ไทยเป็นประเทศ Global festival เราจึงเปิดเป็นโครงการให้สถาบันวิจัยส่งข้อเสนอเพื่อศึกษาในเรื่องนี้ เพื่อให้ภาครัฐไปทำ TOR และนำไปออกแบบเทศกาลในระดับประเทศ ในแง่นี้ บพข. ยินดีสนับสนุนกลไกการให้ทุนและสร้างระบบนิเวศ

ข้อคิดเห็นต่อมหาวิทยาลัย ?

เราลงไปที่ราชมงคล และราชภัฏที่เขาทำงานด้วยกัน ตอนนี้เราเน้นที่ราชมงคลเป็นหลัก เพราะราชมงคลจะกระตือรือร้นในการมาขอทุน

ประเด็นโน้ต บพข. มีลักษณะชวนนักวิจัยให้พัฒนาโครงร่างการวิจัย แต่ PMU อื่น ไม่ได้มีลักษณะแบบนี้ อันนี้คือจุดเด่นที่น่าสนใจ

เราทำ Workshop soft power หลายครั้ง เพื่อให้นักวิจัยเข้าใจแนวคิดเรื่องนี้และสามารถเขียนโครงร่างการวิจัยได้

โครงการร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจกับภาควิชาการ จะมีการสนับสนุนให้มีการทำ Workshop ให้เรียนรู้?

เราเปิดเรื่อย ๆ แต่จำกัด เพราะอยู่แค่ในกรุงเทพฯ หากมหาวิทยาลัยอยากให้มีงาน ก็สามารถเสนอมาได้

หากเจ้าภาพเป็นศูนย์มานุษ จะได้เป้าหมายนักวิจัย SHA ได้ตรงเป้า

ยินดีเลย เพื่อทำงานร่วมกัน

โครงการที่เราทำให้ สกสว. ก็มีโจทย์คือ การนำความรู้ด้าน SHA ไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้นักวิจัยด้านนี้เห็นว่า จะนำความรู้ของตนเองไปใช้ในด้านใดได้บ้าง

ยินดีเลย

ประวัติการเข้าทำงานใน บพข.

รู้จักกับอาจารย์ และทำงานในเครือข่ายพันธมิตรมหาวิทยาลัยเพื่อทำการวิจัย 8 มหาวิทยาลัย และยังทำงาน RUN office เพื่อหากลไกในการทำงานวิจัยที่มี Impact โดยอาจารย์ภายในเห็นว่ามีประสบการณ์ในการทำงาน เขาจึงดึงมาให้ทำงาน บพข. เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบการและนักวิจัยมาทำงานร่วมกัน โดยทำงานมาตั้งแต่ปี 2564 ทั้งนี้ มหาวิทยาลัย 8 แห่ง มีทั้งสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมศาสตร์ แต่ก็ยังมิได้เข้มแข็งมากนัก

ประเด็นทิ้งท้าย

บางแผนงานก็คุยกันบ่อย สกสว. ชุดใหม่ ก็คงต้องเขียนใหม่และคุยกัน เพื่อให้แต่ละที่เสนอ KR ที่ชัดเจน โดยมองว่า Workshop ไม่ควรคุยแค่ผู้ให้ทุน แต่ควรเชิญผู้ขอทุนมาร่วมด้วย เพื่อให้เห็นว่าการวัดความสำเร็จของโครงการควรเป็นอย่างไร

สรุปการสัมภาษณ์ ดร.กิตติ สัจจาวัฒนา
โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
31 มกราคม 2568 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1.	ดร.กิตติ สัจจาวัฒนา	บพท.
2.	ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
3.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
5.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
6.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

แนะนำ บพท. เบื้องต้น

ตั้งขึ้น 2563 เราอยากเสริมพลังโดยใช้งานวิจัย เราคือหน่วยงานบริหารจัดการเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เรียนรู้มาจาก สกสว. เราชำนาญเรื่องเครื่องมือสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่ในบริบทของประเทศไทย เป้าหมายคือกระจายศูนย์กลางความเจริญ สร้างพื้นที่ให้เติบโต พื้นที่ไหนที่สามารถส่งผลกระทบทั้งเชิงวาระ นโยบาย และการสร้างโครงสร้างสำคัญ จึงเป็นที่มาของการเลือกจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

โครงสร้างที่เราทำงานด้วยได้ แก่ ประชาชน บริหารราชการแผ่นดิน ธุรกิจ และมหาวิทยาลัย เราจึงวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ประเด็นของเราที่สร้างคนและกลไกมี 2 ส่วน ได้แก่ ปัญหาที่สำคัญของพื้นที่ (problem base) และ มองไปข้างหน้า (target and opportunity base) เราจึงออกแบบ 2 โปรแกรมขึ้นมา ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม ผู้ประกอบการ (social mobility) และการกระจายศูนย์กลางและความเจริญ เช่น การพัฒนาเมือง พื้นที่พิเศษ

โครงการที่ส่งเข้ามาเป็นศาสตร์ด้านไหน?

มีทุกศาสตร์ที่ส่งเข้ามา PMU ทั้งหมดดูแลงบวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ หรือ SF แต่อีกส่วนคือ FF ดังนั้น SF จึงเป็นงานเชิงยุทธศาสตร์ เรารับโครงการที่ตรงกับใจเรา

ทั้งนี้กระบวนการสมัครเราจะมีทั้งทุนที่ Open call และทุนวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เราจะใช้สองงบนี้พอ ๆ กัน ส่วนใหญ่จำนวนโครงการที่เยอะจะมาจาก Open call

เราจะมีกระบวนการพิจารณา ซึ่งมี 3 ส่วน ได้แก่ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ และตัวแทนภาคประชาชน ซึ่งเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ

ประเด็นคือ กระบวนการไม่ใช่แค่ให้ทุน แต่มีการเข้าไปทำโจทย์ร่วม เป้าหมายร่วม ในส่วนทุนวิจัยที่เปิดกว้างก็จะมีการเข้าร่วมทำ ในส่วนของการประกาศรับทุนจะประกอบด้วย ประกาศชี้แจงกับประกาศทุน ประกาศพวกนี้จะคลุมยุทธศาสตร์ จากนั้นจะมีโครงร่างวิจัยส่งเข้ามา จากนั้นหากผ่านเขาจะปรับอะไร จากนั้นก็จะเข้าสู่ TOR

ที่ผ่านมา บพท. เลือกเครือข่ายแบบไหน เป็นพื้นที่แบบไหนที่เน้นพิเศษ

ตามเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ เช่น ความเหลื่อมล้ำจะเน้นพื้นที่ที่ยากจน รายได้ต่ำ หนี้สินสูง จากนั้นจะกำหนดเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ ทั้งนี้การเลือกเครือข่ายจะขึ้นอยู่กับวาระนั้น ๆ ดังนั้น เราออกแบบทั้งระบบ เราจะเห็นแนวทางที่เป็นระบบ (systematic approach)

งานที่ผ่านมามีลักษณะกลไกที่สำเร็จอย่างไร

เรามีหลากหลายมุม เช่น การขจัดความยากจน เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับพื้นที่และส่วนกลาง การแก้จนระดับครัวเรือน กองทุนรอบโรงไฟฟ้า ในระดับพื้นที่มีการปรับแผนยุทธศาสตร์ระดับพื้นที่ในเรื่องความยากจน เช่น บุรีรัมย์ก็มีหลักฐานเชิงประจักษ์ ได้รับการแก้ไขปัญหาที่ตรงเป้า

ความยั่งยืน เราให้ทุนระยะยาวกี่ปี?

เราจะให้ทุนประมาณ 18 เดือน ถึง 2 ปี สั้นที่สุด 2 เดือน โดยปกติจะประมาณ 18 เดือน เราได้ฐานคิดนี้มาจากการทำงานของ สกสว. เราเคยให้ทุน 2.5 ปี แต่เราพบว่าจากพลวัตที่ผ่านมา เราควรให้ทุน 3 ระยะ ระยะละประมาณ 1 ปี – 1.5 ปี

การพัฒนาชุมชนในสังคมไทย ไม่มีงานไหนที่ไม่มี Social capital ไม่จำเป็นทุนเดิมจาก บพท. ก็ได้ มาจากที่อื่นก็ได้

ความยั่งยืนของเราคือ Transformative learning ของ Stakeholder กับ User ในแง่นี้เราจะวัดที่ Learning outcome เช่น การปรับพฤติกรรมให้งานเขาดีขึ้น อีกส่วนคือเขาปรับระบบ และสามคือปรับบริบท อันนี้คือวัฏจักร

ในอนาคต โจทย์วิจัยมาจากยุทธศาสตร์มาอย่างไร

เราถกเถียงกรอบการวิจัยทุกปี ทั้งระดับพื้นที่และระดับชาติ เรายกระดับกรอบการวิจัยทุกปี ไม่ต้องรอยุทธศาสตร์ เพราะมันเป็นเพียงภาพกว้าง เราอยากทำเวทีกับผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบาย เช่น คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ คณะกรรมการความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น เราไม่ได้คาดหวังแค่ยุทธศาสตร์ แต่เราคาดหวังชี้นำสังคม เช่น เราอยากเห็นความก้าวหน้าของเรื่องนั้น ๆ สภาพัฒน์ได้อ้างอิงงานของเราเรื่องตัวเลขความยากจน

หลาย PMU จะรอยุทธศาสตร์กลางที่จะล้อกันไป

เราไม่รอ เราอาจชี้นำยุทธศาสตร์ได้ด้วย เช่น เรามีส่วนทำให้ 1 ใน 13 หมุดหมายมีเรื่องครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น ในอดีตรัฐบอกว่าความยากหมดแล้ว แต่ข้อมูลจากเราชี้ว่า ความจนไม่หมด และเพิ่มขึ้นจากปัญหาต่าง ๆ เราจึงเสนอร่วมกัน เราเคยเสนอไป 3 เรื่อง ได้แก่ ความจนข้ามรุ่น พัฒนาเมือง และ SME เรามีข้อเสนอเชิงนโยบายผ่านคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติที่ 4

ความสำเร็จที่ผ่านมาได้ตามตัวชี้วัดหรือไม่?

เราเคยประเมิน เราค่อนข้างสำเร็จ จากหลักฐาน เราได้รับความศรัทธาจากประชาคม งบประมาณก็ก้าวหน้า เราสร้างคุณค่าให้กับงาน เราสร้างการเปลี่ยนแปลงผ่านความรู้ เรามีกลไกความร่วมมือ เรามีข้อเสนอ เรามีรูปธรรม เรามีพื้นที่ตัวอย่าง ผมคิดว่าพอใช้ได้ในแง่ของการขับเคลื่อนด้วยความรู้และนวัตกรรม

เรื่องที่อยากทำต่อก็มีเยอะ เช่น เราอยากทำ Critical mass เราอยากเปลี่ยนทั้งระบบ เราอยากทำงานเชิงคุณภาพที่จะชี้นำสังคมได้ ในอดีต สกว. ทำเรื่องนี้พอสมควร แต่ปัจจุบันมีการเมืองในการบริหารจัดการ เราจึงอยากทำพื้นที่วิชาการ ทั้งนี้ บพท. ไม่ได้มีบทบาทโดยตรง แต่เราคงไม่รอ เราเปิดพื้นที่ในการให้ทุนที่เป็น Basic research มากขึ้น ส่วนต่อมาคือ Advocacy เพราะรัฐมีปัญหาเยอะ ทำให้การขยายผลเจออุปสรรค เช่น เราทำเรื่องการศึกษาการเรียนรู้กับ สกว. แต่ทุกวันนี้มันหายไป ผมก็พยายามแก้ปัญหา เราจึงพยายามผลักดันต่อ สุดท้ายคือ ความรู้ไปสู่การเปลี่ยนแปลง ยังไม่พอใจ เราก็อยากมีงานวิจัยเชิงนโยบาย โดยสรุปยังต้องทำอีกเยอะ

ทั้งหมดเป็นการเรียนรู้ผ่านการลงมือ เราออกแบบ Learning platform โดยคนในพื้นที่ จากนั้นนำไปประยุกต์ใช้ได้เอง ดังนั้น ทุกโปรแกรมมีลักษณะการคือ Loop learning ที่ผ่านมาถือว่าน่าพอใจ ตอนนี้เรากำลังเข้าไปคุยกับนักการเมือง ส.ส. นักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองรุ่นใหม่ต้องการความรู้และข้อมูล พวกเขาต้องการคนให้ข้อมูล

PMU ทั้งหมดยังคงทำงานแบบเดิม แต่บางส่วนคล้ายผมคือ หน่วยเสริมพลัง ทำการกับระบบ หากถามว่าเรารับมือกับพลวัตโลกได้ไหม? คำตอบคือยัง แม้เราจะมีแผนงานวิจัยสิ่งแวดล้อมใหญ่ แต่เราต้องใช้เศรษฐศาสตร์ ความเข้าใจชุมชน เทคโนโลยี เรามีแผนการบริหารจัดการน้ำ

อย่างไรก็ตาม เรายังเจอปัญหาหมอกควัน แต่เราไม่มีแนวทางการแก้ไขปัญหา ผมว่าถือว่าล้มเหลว ทั้งนี้ ขอผมก็ทำได้ไม่ดี

โครงการ Commission และ Open มีศาสตร์ SHA เข้ามาร่วมไหม?

เข้ามาร่วมทั้งการรับทุนและการเปิดเวทีพูดคุย ถือเป็นทิศทางที่ดี เราต่อสู้ทางแนวคิดการวิจัย ผมไปขอนแก่นพบว่างานวิจัยด้านการพัฒนาชุมชนต้องรื้อใหม่ เช่น งานวิจัยเศรษฐศาสตร์ชุมชน แต่งานชุมชนเราติดกับดักชุมชนเข้มแข็ง ผมถามคือจากพลวัตของโลก หลายคนตกงาน เช่น โควิด 19 ดังนั้น เราต้องคิดใหม่ ต้องเรียนรู้โอกาสใหม่ เทคโนโลยีใหม่ นวัตกรรมใหม่ เรา

ไม่ได้เป็นชุมชนเข้มแข็งที่อยู่โดด แต่เราต้องยกระดับ ไปปรับระบบที่ใหญ่กว่า เพื่อให้เปลี่ยนแปลง ที่ผ่านมา การแก้ปัญหาความยากจน ลงไม่ถึงครัวเรือนเลย

ดังนั้น เราอยากพัฒนาสิ่งที่เรามีไปเรื่อย ๆ ด้วยวิธีต่าง ๆ ผมคิดว่าหน้าที่ของ PMU ต้องทำมากกว่าการให้ทุน (granting) เพราะมันเก่าไปแล้ว

ในอีก 5 ปีข้างหน้า ปัญหาการเมืองจะหนักขึ้นไหม?

ผมพยายามมองไปข้างหน้าโดยใช้ข้อมูลและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการส่งต่อความช่วยเหลือ หากสร้างวัฒนธรรมแบบนี้ คงไม่ดีขึ้นแบบทันที แต่จะค่อยเป็นค่อยไป อีกส่วนคือเราแก้ปัญหาการเมืองแบบเรา เช่น เครือข่ายผู้นำ วิชาการ การสนทนากับนักการเมือง ผ่านยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อปรับปรุงมาตรการ เช่น สภาพัฒน์ได้อ้างอิงงานวิจัยและเป็นครั้งแรกที่เขาเสนอว่าคงคิดแบบเก่าไม่ได้ อันนี้คือการเคลื่อนไหวที่เป็นพลวัต ส่วนเรื่องการเมืองผมคงตอบไม่ได้ว่าจะดีขึ้นไหม แต่ผมมองโลกในแง่ดี นักการเมืองรุ่นใหม่มีบทสนทนาสูงมาก มีการจัดการประชุม มีข้อมูล มีนวัตกรรม เช่น การประชุมสภานโยบายก็อยากได้บทสนทนา และข้อมูล จึงมีทิศทางที่ดี

การทำยุทธศาสตร์ ววน. บพท. คิดว่า แผนปัจจุบันควรเปลี่ยนไหม?

มันต้องถามว่าคนจัดทำแผนเข้าใจคำว่ายุทธศาสตร์แค่ไหน เพราะยุทธศาสตร์คือการมองไปข้างหน้า เป้าหมายชัดเจน ผมคิดว่าแผน ววน. กว้างเกินไป ไม่เห็นปัญหาพื้นที่ ไม่เห็นตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงที่ตรง ๆ ผมจึงไม่คิดว่าเป็นแผนที่ดี หากแผนที่เราสามารถทำอะไรก็ได้ก็เข้าหมด ผมก็คิดว่าไม่ได้เป็นแผนที่ดี

สองคำถาม ได้แก่ อ.อยากจะเห็นคุณลักษณะจากตัวนักวิจัยอย่างไรเพื่อตอบโจทย์เป้าหมาย PMU ข้อสองคือ การทำงานร่วมกับโครงสร้างและการเมือง หากเจอกำแพงและข้อจำกัด อ.มีวิธีการรับมือต่อรองอย่างไร

ข้อแรก เราต้องกลับมาคิดใหม่ Anti-disciplinary คนเดียวต้องมีความรู้หลายแบบเพื่อสร้างนวัตกรรม disciplinary base กำลังจะหายไป ดังนั้น แนวคิดงานวิจัยจะเปลี่ยนไป คุณต้องทำการมีส่วนร่วม โจทย์วิจัยต้องมาจากชุมชนและสังคม เช่น โจทย์อุตสาหกรรม มาจากความพร้อมของข้างล่าง จะไม่ใช่โจทย์วิจัยลอย ๆ จากนั้น การคิดโจทย์ต้องคิดบนฐานของการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่โจทย์วิจัยเชิงความรู้ ในอดีตเราสร้างความรู้ เราเอาความรู้ไปขาย แต่อยากเสนอว่า เราต้องไปเอาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเห็นเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง ค่อยคิดโจทย์ ดังนั้น นักวิจัยคือผู้สร้างความเปลี่ยนแปลงที่ใช้ข้อมูลความรู้เป็น แต่ไม่ใช่สร้างความรู้ไปใช้ในการเปลี่ยนแปลง

ข้อสองคือเจอทุกวัน เช่น การมอบนโยบายจากบนลงล่าง เราต้องยืนยันหลักวิชาการและข้อมูล เราต้องยึดมั่น เช่น ความโปร่งใส เราทำงานจากภาษีประชาชน หน่วยบริหารจัดการทุนต้องมีทักษะทางการเมืองสูง ที่ต้องชี้นำและทำงานในระบบ ในบริบทไทยแตกต่างออกไป หากตอบคือ เราต้องดุลอำนาจ ต้องวางตำแหน่งแห่งที่ ต้องคานอำนาจให้งานแบบนี้ไปได้ หากเราสามารถดุลอำนาจให้เห็นได้ว่างานเรามีประโยชน์ นักการเมืองยังเห็นประโยชน์ของประชาชน เราต้องสนทนา และต้องโน้มน้าวโดยประชาชน

นักวิชาการหลายคนทำตามแนวคิดที่อาจารย์เสนอ แต่ก็เจอปัญหา เพราะงานวิจัยเราไม่สามารถวัดได้ นโยบายไม่ตอบรับ ดังนั้น เราต้องแก้ยังไง

สองส่วน คือ ถ้ามันดีอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องมีผู้ให้ทุน ทำให้การเปลี่ยนแปลงกับความรู้มาเจอกัน กล่าวคือ ผู้ให้ทุนไม่ใช่แค่ให้ทุน แต่ผู้ให้ทุนต้องคิดถึงเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงในประเทศ เช่น เราจะทำงานวิจัยให้ทันต่อการพัฒนาอย่างไร ดังนั้น เราต้องมี Consortium คำถามคือเรามีหรือยัง

ที่ผ่านมาไม่มีตัวกลางในการแก้ไขปัญหา ไม่มีการแลกเปลี่ยน ผลที่ตามมาคือการหาทุน เกิดการเรียกร้องแบบที่เป็นอยู่

ทีมเราอยากทำ Consortium แต่กังวลว่า ผู้ให้ทุนที่มีหน้าที่คล้ายกันจะขัดแย้งหรือไม่ ดังนั้น เราควรทำอย่างไร

Consortium ต้องมีเป้าหมายร่วมคือการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่แค่การพูดคุย ถกเถียง มันล้าสมัย เราต้องมีเป้าหมาย และอีกส่วนคือ มันต้องเป็นพื้นที่กลางจริง ๆ ไม่ใช่ School of thought เพราะจะปิดกั้นความรู้อื่น ดังนั้น มันต้องเป็นพื้นที่กลางจริง ๆ

บพท. ทำอย่างไรจึงเป็นพื้นที่กลาง

ก็ยังไม่ดี แต่เราต้องเปิดใจพูดคุย เราให้ความสำคัญกับบทสนทนาสูง (dialogue) ผู้ทรงฯ จะเจอผมหมด อีกเรื่องคือ เราต้องสร้าง Key agent ที่รวบรวมคนได้ และอีกส่วนคือ เราต้องมีแรงจูงใจให้เขาทำงาน ไม่อย่างงั้น คุยเสร็จก็จบ ทั้งหมดอยู่ที่ PMU หากออกแบบเป็นก็ดี เพราะระบบสนับสนุนมัยอยู่กับเรา หากเป็นเช่นนี้จะเกิด Feedback loop

คิดอย่างไรกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

เป็นความพยายามที่ดีที่มียุทธศาสตร์ แต่เราก็ต้องยอมรับว่าการพัฒนามีพลวัตที่เร็วมาก ดังนั้น การวางยุทธศาสตร์แบบนี้ก็ไม่เป็นเหตุเป็นผล อีกส่วนคือ มันคือเครื่องมือในการทำเป้าหมายร่วมที่ดี หากใช้ดีจะทำให้ระบบราชการมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่หากถามว่าคนวางทำเป็นไหม ผมไม่แน่ใจ คำตอบคือ มีทั้งดีและอีกด้าน

ยุทธศาสตร์ที่ล้มเหลวคือ สิ่งแวดล้อมและการปฏิรูประบบราชการ เราไม่เห็นเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง เราไม่รู้ว่าจะไปไหน จึงมองว่ามันล้มเหลว ส่วนแผน ววน. ต้องกลับมาถามกัน ผมคาดหวังให้ ววน. เป็นเครื่องชี้นำสังคม ไม่ใช่แผนที่ตั้งอยู่กับแผนรัฐบาล ผมว่าตลก

โอกาสของทุนวัฒนธรรมในบ้างพื้นที่ มันต้องมีมาพร้อมขนาดไหนถึงเข้ารูป บพท. ได้ หากเรามองเห็นโอกาสก็มีกระบวนการหนุนเสริม?

เรามีการเสริมพลัง เราส่งโจทย์วิจัย และมีการ Open call เราก็มีหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม บพท. ยังต้องเพิ่ม ตอนนี้กระบวนการทางการเมืองที่ผมเจอคือ เขาอยากให้เราทำบางพื้นที่ให้จบ แต่เราอยากกระจายทุน แต่ก็ยังกระจายไม่ดีเท่าที่ควร

งานพัฒนาพื้นที่ควรมีเงิน 3 พันล้าน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ หากเป็นเช่นนี้จะครอบคลุมทั้งระบบเพื่อเกิด Critical mass ผมมีคนอยู่ 28 คน ยังไม่มีนิติบุคคล แต่เราไม่คิดว่าเป็นข้ออ้าง หากไปคุยกับ PMU จะพบว่าคนไม่พอ แต่เราไม่เคยใช้เป็นข้ออ้าง ดังนั้น การกระจายทุนยังไม่ดีเท่าที่ควร

โอกาสของพื้นที่อื่น เช่น ท่องเที่ยว 3 จังหวัด

เราทำอยู่ เช่น เราทำกับธนาคารโลก การลงทุนกับภาครัฐในภูมิภาคต่าง ๆ เรากำลังบุกเรื่องการศึกษาพื้นที่เรื่องกระจายรายได้ บางงานมีการเมืองสูง เราก็ทำใต้ดิน โดยไม่ได้ประชาสัมพันธ์

สรุปการสัมภาษณ์ ผศ.ดร.อาร์ม ตั้งนิรันดร
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2568 พ.ศ. 2567 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1.	ดร.อาร์ม ตั้งนิรันดร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.	ผศ.ดร.เกษม เพ็ญภินันท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3.	ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ประธานโครงการ
4.	ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง	ที่ปรึกษาโครงการ
5.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
8.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

หมอโกมาตร

วันนี้เน้นหารือร่วมกัน โดยที่ผ่านมานักวิจัยด้าน SHA มีศักยภาพ ประเทศไทยมีเสรีภาพทางวิชาการพอสมควรในอาเซียน นักวิชาการไทยก็ได้รับเชิญไปนำเสนอผลงานในหลายประเทศ ในแง่นี้ นักวิจัยมีศักยภาพ งานวิจัยก็มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้งานวิจัยยังคงไม่ตรงธรรมชาติของ SHA ดังนั้น เราจึงอยากให้ระบบการสนับสนุนทุนเอื้อต่อนักวิจัย ให้มีสัดส่วนทุนวิจัยด้าน SHA มากขึ้น ทั้งนี้ งาน SHA มุ่งเน้นการอธิบายปรากฏการณ์ที่มันซับซ้อน การระบุปัญหา และการเสนอทางออกและทางเลือก ที่ว่ามาคือความรู้ที่เราจะทำ 3 ส่วน นอกจากนี้ เรายังมีข้อเสนอการจัดตั้ง PMU

ดังนั้น วันนี้เราจึงอยากนำเสนอข้อเสนอที่ได้รวบรวมมา ทางเลือกคือ การจัดทำแผนเข้าไป เราได้จัดทำทำแผนมุ่งเป้า 3 ปี

อ.นฤพนธ์

แผนมุ่งเป้าของเราคือ ความเป็นธรรมในสังคมดิจิทัล ซึ่งมีเป้าหมาย 3 ส่วน ได้แก่

1. สร้างชุดความรู้และความเข้าใจใหม่ต่อภาวะภัยคุกคามทับซ้อน ที่จะนำไปสู่วิธีคิดและวิธีการใหม่ๆ ในการนิยามปัญหาและหาทางออกที่เป็นไปได้ใหม่ๆ
2. ระบุปัญหา วิเคราะห์แนวโน้มของสถานการณ์ รวมทั้งสร้างฉากทัศน์ของอนาคตสังคมไทยในยุคดิจิทัล ที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนรับมือในเชิงรุก
3. นำเอาจุดแข็งและศักยภาพของดิจิทัลเทคโนโลยีมาสร้างสรรค์ผลงานและนำเสนอทางออกเพื่อฝ่าพ้นภัยคุกคามทับซ้อน ให้มนุษย์และสิ่งแวดล้อมอยู่ร่วมและรับมือกับภัยคุกคามทับซ้อนได้

ในส่วนภาคีในการทำงาน ได้แก่ กระทรวงยุติธรรม, กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, กระทรวงแรงงาน, กระทรวงพัฒนาสังคม, กระทรวงวัฒนธรรม สำหรับ PMU ที่จะทำงานคือ บพค.

อ.อาร์ม

ผมทำหน้าที่กรรมการ กสว. ในฝ่ายผู้ทรงฯ ทางด้านมนุษยศาสตร์ ร่วมกับอ.ปังปอนด์ ด้านสังคมศาสตร์ และอีกสองท่านมาจากวิทยาศาสตร์ รวมกรรมการที่เป็นผู้ทรงฯ ทั้งหมด 4 ท่าน

นอกจากนี้ ผมยังอยู่ในคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบ ซึ่งมีหัวข้อที่ประชุมคือการทำ PMU ด้าน SHA อันนี้คือส่วนที่ผมช่วยผลักดันได้ ซึ่งผมจะนำไปผลักดันในกรรมการ 2 ชุดที่ผมทำงาน

ทั้งนี้ ส่วนแรกที่เราผลักดันในอนุกรรมการด้านการพัฒนาระบบ คือ ข้อเสนอ PMU ด้าน SHA ตอนนี้คือ จะตั้งใหม่ ซึ่งคงไม่ง่ายและใช้เวลา อีกข้อเสนอคือ จะใช้ตัวสถาบันที่เข้มแข็งอยู่แล้วให้ทำหน้าที่ PMU คือ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร อย่างไรก็ตาม ก็มีเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน จึงได้มอบหมายให้ฝ่ายเลขาไปดูเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนั้น เราจึงมีแนวคิดเลือกหน่วยให้ทุนใหม่ ทั้งนี้ ต้องใช้เวลาอีกนาน กว่าจะผลักดันออกมา

สำหรับแผนมุ่งเป้า เขามีคณะอนุกรรมการซึ่งผมไม่ได้อยู่ในคณะด้วย กระบวนการคือ คณะอนุกรรมการมุ่งเป้าจะดู จากนั้นส่งไปยังบอร์ดใหญ่ของ กสว.

เขามองว่าการให้ทุนตั้งอยู่บนฐานของศาสตร์ต่าง ๆ ต่อมาให้ทุนตอบโจทย์สำคัญ โดยมี บพท. บพค. ฯลฯ ทำหน้าที่ดูแล ต่อมาคือการให้ทุน Target based ซึ่งก็คือเรื่องมุ่งเป้า แตกต่างจาก Agenda based อีกส่วนคือวิธีในการให้ทุนแบบใหม่ เขาเรียกว่ากรรมการของเป้านี้จะเป็นคนดูแล และมี Director คือคนขับเคลื่อนเป้าเพื่อทำต่อ โดยร่วมมือกับ PMU ที่มีอยู่เดิม

ประเด็นของผมคือ เห็นด้วยกับทิศทางการผลักดันที่เราเสนอมา อย่างไรก็ตาม คำถามคือในทางปฏิบัติ จะเข้ามามุ่งเป้าไหม? ข้อที่ 2 คือ หากเข้ามาทางมุ่งเป้า เราอาจต้องตั้งเป้าตามที่คณะกรรมการมุ่งเป้าคิดไว้ เพราะเขาคิดว่า สิ่งที่จะเข้ามุ่งเป้ามีลักษณะสำคัญ ได้แก่ ต้องชัดมาก ๆ เพราะเขาอาจชี้ว่างานเหล่านี้มีอยู่แล้ว เช่น บพท. บพค. หรือ วช. เขาอาจชี้ว่าแผนมุ่งเป้าของเรา ไม่สอดคล้องกับแผนมุ่งเป้าที่เขาคิด เพราะเขาเน้นการจับต้องได้ เขาคิดแบบ Top-down เช่น การสร้างงาน 5 หมื่นตำแหน่ง แก้ปัญหา PM 2.5 ใน 10 จังหวัด กล่าวคือมันชัดในระดับนี้ กล่าวคือ เขาต้องการสิ่งที่จับต้องได้

ดังนั้น หากเราจะไปทางแผนมุ่งเป้า เป้าต้องเป็นเป้าที่ชัด วัดได้ จับต้องได้ และเช็กชี่ด้วย กล่าวคือ ไอเดียต้องช่วยเขาในการของบประมาณกับสภา เพราะสภาจะถามว่า งานเราจะสร้างผลอะไร ดังนั้น เขาจึงอยากมีแผนมุ่งเป้าที่แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ในแง่นี้ จึงแตกต่างจากที่เราคุยกันมา

สิ่งที่เราคุยกันคือ SHA Pain point แต่ Pain point ของแผนมุ่งเป้านั้น เขาไม่สามารถตอบนักการเมืองและสภาได้ ด้วยเหตุดังนี้ แผนมุ่งเป้าของเราเรื่องดิจิทัล จึงไม่เข้ากับแผนมุ่งเป้าเขา ที่เน้นการจับต้องได้ ไม่ว่าจะเป็น สังคมมีความยุติธรรม วัดได้ในแง่นี้ เป้าต้องชัดพอ สำคัญ เช็กชี่ เราก็จะได้ทุนที่ก้อนใหญ่ขึ้นได้

ผมจึงมองประเด็นดังนี้

1. มุ่งเป้าเป็นรูปแบบใหม่ในการให้ทุน หากเข้ามุ่งเป้าได้ก็จะได้งบประมาณสูง แต่การจะเสนอแผนด้านนี้ พบว่า แผนดิจิทัลของเราจะยาก หากจะเดินทางนี้ เราต้องคิดเป้าที่ชัด ตอบได้ และสำเร็จใน 2 ปี คนที่รับผิดชอบว่าจะสำเร็จได้คือใคร จากนั้น เขาจะนำไปเสนอกับสังคม ดังนั้น เราต้องเขียนไปในทางนี้
2. เราจะช่วยกันขับเคลื่อน PMU ใหม่ ผมมองว่าง่ายสุดคือให้ ศูนย์มานุษ มาช่วยให้ทุน แต่ต้องใช้เวลาอีกพักหนึ่ง เราต้องผลักดันกัน
3. ชุดโครงการของเรา จะไปเข้าช่องทางอื่นได้อีกไหม นอกจากแผนมุ่งเป้า กล่าวคือ เราต้องไปคุยกับ PMU ต่าง ๆ เพื่อเสนอแผนมุ่งเป้าของเรา

ประโยคในแผนมุ่งเป้าเป้าอาจเป็น สังคมไทยมีความเป็นธรรมในเรื่องดิจิทัล แต่เราต้องชี้ว่าจะวัดอย่างไร เช่น อันดับเพิ่มขึ้นจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง หรือการลดคนและสร้างคน

จากแผน อ.อาร์มมีคำแนะนำอย่างไรบ้าง?

เกณฑ์ของเขาคือ เป้าที่ชัด ทุกคนเข้าใจ วัดผลได้ และเป็นการแก้ไขปัญหาใหญ่ของสังคม (big problem) ที่ผ่านมามีแผนมุ่งเป้า ได้แก่เรื่อง PM 2.5 น้ำแล้ง การศึกษาซึ่งเด็กกี่คนจะเข้าถึงเทคโนโลยี การส่งสินค้าไปยุโรป การผลิตคน Semi-conductor

สำหรับแผนเราต้องชัดเลยว่า จะสร้างความเท่าเทียมอย่างไร จะวัดอย่างไร Digital divide จะลดลงทั้งนี้ ผมมีสองส่วน ได้แก่

1. แผนเราใหญ่ไป เราจึงต้องตั้งอะไรที่ใหญ่พอที่ข้างในจะใส่ข้อมูลได้เยอะ
2. เราต้องเลือกเรื่องที่เฉพาะขึ้นไปอีก ที่เช็กชี่พอ ทุกคนยอมรับว่าเรื่องน้ำสำคัญ 2 ปี ทำเสร็จ และสามารถชี้ว่า เกิดผลได้พอ

เขาเคยปรึกษาว่ามีเป้าอะไรมาทำได้ เขาชี้ว่าเรื่องที่ได้รางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล เช่น การแก้ไขความขัดแย้ง ความไม่ยุติธรรมทางการแพทย์ ต้องเป็นเรื่องที่แปลงเป็นเป้าได้

อ.แพร

SAT จะเตรียมอะไรให้ได้บ้าง?

อ.อาร์ม

อ.สมเกียรติ อยากได้ PMU ที่เป็นนโยบาย ผมมองว่าแนวคิด SHA ยังหายไป เพราะเขายังคงคิดบนฐานของ Problem solving ต้องมีคนทำเรื่องอธิบายปรากฏการณ์ ระบุปัญหา และเสนอทางออกใหม่ ผมจึงคิดว่าต้องมี PMU ใหม่ แต่หลายคนยังคิดไม่ได้ว่าต้องมี PMU ใหม่ ผมจึงมองการให้ศูนย์มานุษเข้ามาช่วย

หมอ

ตัวชี้วัดมุ่งเป้าควรเป็นอย่างไร

อ.อาร์ม

ผมคิดว่า มันไม่ได้ชัดขนาดนั้น หากตอบจริง ๆ การมีองค์ความรู้ก็สำเร็จ แต่เขาต้องการให้ปัญหามันจบจริง ๆ ดังนั้น การผลิตองค์ความรู้ ต้องมีการขับเคลื่อนกับภาคส่วนต่าง ๆ ให้นำองค์ความรู้ไปทำต่อ

การตั้งชื่อเป้าต้องเป็นผลสำเร็จ และผลสุดท้ายคือต้องขับเคลื่อนไปสู่ผลสำเร็จนั้น

อ.แพร

แผนมุ่งเป้าต้องขับเคลื่อน เช่น จังหวัดนำเรื่องนี้ไปทดลอง เขาซื้อโมเดลนี้

อ.อาร์ม

ผมเคยนำเสนอเรื่อง Paradigm shift เขาก็ไม่ได้ปฏิเสธ แต่มันไม่ได้อยู่ในกรอบของเขา เขาชี้ว่าอยู่ในส่วนของทุน FF แต่ทุน PMU ต้องเป็น Agenda base อย่างไรก็ตาม ประเด็นของผมคิด พอไปดูจริง ๆ FF ก็เน้นเรื่องการตอบโจทย์การแก้ปัญหา ทำตามเป้า มันจึงหายไป ในส่วนของ SF ก็ไม่มีพื้นที่ให้กับงานวิจัย Paradigm shift เลย ประเด็นคือ ทำอย่างไรให้เรื่องที่เราคุยกันมีพื้นที่บ้าง และสองคือ หากเราจะขอมุ่งเป้า มันก็ต้องเป็นไปตาม Modul ของไอเดียเดิม

หมอ

เราต้องคิดเป้าหมายให้ใกล้เคียงกับการเปลี่ยนแปลง เราต้องไปคุยกันอีกที เราคงไม่ทิ้งแผนเรา เพราะอาจนำไปใส่ไว้ในข้อเสนอของแผน 2571-2575

อ.เกษม

สิ่งที่เราต้องทำ ได้แก่

1. ทำตามแผนงานเดิมที่วางไว้คือ SHA
2. สำหรับแผนมุ่งเป้า มีรูปธรรมที่เราทำไว้แล้ว เราก็มาประมวลผล และสามารถตอบโจทย์นโยบายภาครัฐได้

ผมคิดถึงเรื่อง Digital Wallet เพราะงานสังคมผู้สูงวัยสามารถชี้ว่า บุคคลเหล่านี้จะปรับตัวอย่างไร ในส่วนของ Digital justice จะเสนอแนะในอนาคตได้ ชุดของความรู้เหล่านี้จะตอบโจทย์ เป็นรูปธรรมที่พอเห็น และประนีประนอมกับทุกฝ่ายได้ และแผนงานของ SAT ก็ประสบความสำเร็จได้ในเบื้องต้น อย่างไรก็ตาม เราต้องเน้นในแผน SHA และนำสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบเสริม

กล่าวคือ เราต้องไปคุยกัน เพื่อให้ได้รูปธรรมที่ชัดเจน โดยตั้งบนฐานงานที่ทำมาแล้ว เพราะเราพูดรูปธรรม และตัวชี้วัดที่ง่ายขึ้น ส่วนข้อเสนอต่าง ๆ จะเป็นส่วนเสริม และแผนงานระยะยาวที่พูดมา

การประชุมโครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
หัวข้อ Gender and Sexuality
วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2568 ห้อง 201 ศูนย์มานุษวิทยาสิรินธร

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1.	ดร.จักรพันธุ์ ขัดชุ่มแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2.	ดร.วัชรวุฒิ ซื่อสัตย์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3.	ดร.อนุชิต สิงห์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยนครพนม
4.	นายสมัคร์ กอเซ็ม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5.	ผศ.ดร.กังวาฬ ฟองแก้ว	มหาวิทยาลัยบูรพา
6.	ผศ.ติณณภพจ์ สินสมบูรณ์ทอง	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	ผศ.ดร.ปุรินทร์ ฟองแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

เนื้อหาการประชุมมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

วิเคราะห์ SWOT เกี่ยวกับงานวิจัยด้าน Gender and sexuality ในสังคมไทย

SWOT

- คนศึกษาประเด็นเพศศึกษามากขึ้น สะท้อนว่าสังคมไทยเปิดกว้าง และเป็นที่รับรู้
- แบบสอบถามงานวิจัยมีแค่เพศชายและหญิง อย่าเอามิติทางเพศมาจำกัด เราจึงไม่ต่อสู้แค่ข้างนอก แต่เราต้องต่อสู้กับคนในแวดวงวิชาการด้วย
- อีกเรื่องคือ เพศวิถี มักคิดว่าเป็นแค่ sexual activities แต่มันกว้างกว่านั้น เพราะครอบคลุมหลายเรื่อง - คนขับเคลื่อนไม่มีงบประมาณในการทำงานและขับเคลื่อน
- เขาอาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับงบประมาณ
- แหล่งทุนไม่เข้าใจการสร้างความรู้เกี่ยวกับเพศวิถีและความหลากหลายทางเพศ เขาสนใจแค่ตัวชี้วัด ตรงข้ามกับการผลิตความรู้ทางวิชาการ
  - เราควรชี้ให้เห็นว่าความหลากหลายทางเพศมีหลายมิติ เช่น ไม่แค่เงินทอง แต่ยังมีการสร้างสรรค์ มิติอื่น ๆ ไม่แค่การแสดง อันนี้คือความท้าทาย
- ทำให้เราสามารถสนทนากับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้มีเรื่องเพศ (สนทนากับองค์ความรู้อื่น) - คนทั่วไปไม่ใช่นักวิชาการ เราเลยไม่เคยถามคนทั่วไปในสังคม
- เราควรชี้ให้เห็นว่าความหลากหลายทางเพศมีหลายมิติ เช่น ไม่แค่เงินทอง แต่ยังมีการสร้างสรรค์ มิติอื่น ๆ ไม่แค่การแสดง อันนี้คือความท้าทาย
- เรามีกฎหมายที่เอื้อ แต่ทัศนคติแบบเดิมยังอยู่ เราจึงต้องทำงานต่อกับสังคม เราจะสร้างสะพานอย่างไร ก็คือ สื่อ ไปให้ไกลกว่า boy love series อีกทั้ง ภาคเอกชนก็ต้องเข้ามาทำงานด้วย เช่น ผู้ผลิตสื่อ เข้ามาผลักเนื้อหาไปให้ไกล
- ทุกวันนี้เปิดพื้นที่ แต่อัตลักษณ์มีความหลากหลายทำให้ไม่มีเอกภาพ จึงเป็นปัญหาว่า ทำไงให้ความหลากหลายนี้ รวมกันเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจแก่สังคม

แนวการศึกษาที่อาจารย์แต่ละท่านใช้ในการศึกษา

- Social cultural studies เกี่ยวข้องกับคนกับการรวมกลุ่ม การอยู่เป็นกลุ่มจะมีอำนาจขับเคลื่อนและต่อรอง ทำให้งานที่ทำออกมาเป็นการรวมกลุ่มเพื่อต่อรองและคงอยู่ของคนหลากหลายทางเพศ
- คนผี ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ การรวมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับคน โดยเฉพาะกลุ่มคน LGBT+
- Aging body of elderly gay men ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องเพศสัมพันธ์ แต่การนัดพบยังมีปัญหา แม้แต่ในต่างประเทศ การอยู่ในบ้านผู้สูงวัยก็กำหนดว่าห้ามแสดงเพศตัวเองออกมา ทำให้เขาอึดอัด และไม่ไปอยู่บ้านพักคนชรา ดังนั้น ตอนนี้จึงทำเรื่องนี้และเสนอในกลุ่มคนเปราะบางและความอ่อนแอ งานที่สนใจอยู่ในหลากหลายแนวการศึกษา เช่น รวมเรื่องสุขภาพด้วย และอื่น ๆ
- Sexual health approach เรื่อง HIV อีกอันคือ Media studies แต่ก็สัมพันธ์กับ Queer studies, social media, Social movement ทั้งนี้งานหลัง ๆ ก็มีเรื่องหมอดู ร่างทรงเกย์กับกะเทย ซึ่งมีข้อเสนอหลักคือ คนพวกนี้มีอำนาจจะสื่อสารอย่างสูงมาก เช่น ในช่วงโควิด รัฐไม่ให้คนออกจากบ้าน แต่คนออกจากบ้าน แต่หากร่างทรงบอกว่าห้ามออก คนจะฟัง ดังนั้น เขาจึงมีอำนาจในการสื่อสารและให้ความรู้ ดังนั้น หากเราให้คนกลุ่มนี้เป็นผู้นำความคิดให้ความรู้ เช่น ในช่วงโควิด ร่างทรงก็ให้ความรู้เกี่ยวกับโควิดได้
- กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์ทางเพศ ช่วง 43-47 จากนั้นตอนป.เอก ทำ Media studies ภาพยนตเกย์ในประเทศไทย ช่วงหลังทำเรื่อง Cultural
- Social online and Queer studies
- เพศกับศาสนา พื้นที่ศาสนา ไม่ใช่แค่อัตลักษณ์ แต่เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมและการกีดกัน งานหลัง ๆ มีเรื่อง Queer ซึ่งไปเชื่อมโยงกับ Non-human and Trans
- ชุมชนทางศาสนา ตอนป.เอก ได้ทำลัทธิบูชานาคที่คำชะโนด ชุมชนทางศาสนาของนาคเป็นผู้หญิงที่ขับเคลื่อน เขาคับข้องใจจากระบบชายเป็นใหญ่ ต่อมาทำงานกับ อ.ปีเตอร์ ได้ขยายไปสู่เรื่องเกย์และกะเทยในชนบท พบว่า ยุคแรก กะเทยคือบาป แต่กะเทยตีความหมายใหม่ กล่าวคือ สร้างบุญได้ วิธีการทำบุญหลากหลาย

เราจะท้าทายอย่างไรกับสิ่งที่เป็นมาตรฐานอยู่

- Trans เป็นรูปแบบเดียวกันหมด
- มีลักษณะคล้ายกัน ไม่มีพื้นที่ให้ความหลากหลาย
- Trans งู มีพลัง เขาเป็น Actors ด้วย เช่น ใน Only fan
- Trans ไม่เปลี่ยนชื่อ เพราะเขาอยากรักษาสวัสดิการบางอย่างเอาไว้
- เพศกายภาพก็มีปัญหา เช่น หมอเลือกเพศให้คนโดยเฉพาะ Intersex แต่ Intersex มีหลายแบบ เช่น หมอตัดอวัยวะเพศชายออก ดังนั้น กฎหมายที่เรียกร้องคือ แพทย์ไม่มีสิทธิเลือกเพศให้ อันนี้คือปัญหาของเพศทางการกายภาพ แต่ Medical ก็อีกเรื่อง
- ความคิด Binary มีปัญหา

สถาบันที่ทำงานด้านเพศศึกษา

- มข. ตั้งศูนย์สตรีศึกษา แต่ไม่ได้มีเจตนารมณ์อย่างนั้นจริง ๆ แต่ตั้งมาเพื่อตัวชี้วัดเท่านั้น คนทำงานไม่เยอะ เพราะศูนย์มีขนาดเล็ก ผู้บริหารแม้จะจบเรื่องเพศมา แต่ไม่ได้มีความเข้าใจเรื่องนี้อย่างแท้จริง
- สถาบันเพิ่มเติม: Thai PBS, มูลนิธิเครือข่ายความหลากหลายทางเพศอีสาน

รายวิชาที่เปิดสอนที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และธรรมศาสตร์

ข้อสังเกตคือ หลักสูตรมีรากฐานมาจากตะวันตกหมดเลย ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจความคิดเรื่องเพศ เพราะอ่านตำราฝรั่ง

องค์กรภาคประชาสังคม

ในต่างประเทศ เช่น ลาว พบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวด้านเพศ ไม่สามารถใช้คำเคลื่อนไหวที่เกินหน้าเกินตารัฐได้ บริหารจัดการเงินไม่ได้ แต่ประเทศไทยสามารถทำงานได้เยอะกว่า เข้าถึงกลุ่มประชากรหลักได้เยอะกว่า คนทำงานมีความกระตือรือร้นมาก เรารักภาคประชาสังคมของไทยมาก

องค์กรภาคประชาสังคม เป็นฐานสำคัญสำหรับงานวิชาการ ในการเก็บข้อมูล ดังนั้น เขาสามารถเป็นพื้นฐานพัฒนาในเชิงวิชาการได้ด้วย เราจึงอาจหาทุนเพื่อทำงานกับเขาได้ ประเทศไทยมีความแข็งแกร่ง เมื่อเทียบกับต่างประเทศ

- สถาบันเพิ่มเติม: มูลนิธิเครือข่ายความหลากหลายทางเพศอีสาน

แนะนำงานที่อาจารย์แต่ละท่านเคยทำมา

- คำอธิฐานและการเกิดใหม่ในล้านนา ตีพิมพ์ในหนังสือเล่มสีม่วง ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง Gender and sexuality
- ประเทศไทยมีงานด้านผู้สูงอายุเยอะ แต่งานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายทางเพศจะมีน้อยมาก ดังนั้น จึงอยากทำเรื่องนี้ แต่เดิมอยากทำแค่อีสาน ซึ่งขอทุนคณะ แต่ตอนนี้จะขอทุนสาขาวิชา และทุนส่วนตัวเพื่อทำทั่วภูมิภาค โดยจะใช้แนวคิดเส้นทางชีวิต พื้นฐานวิทยาเชิงวิพากษ์ เศรษฐศาสตร์การเมือง ส่วนกลุ่มผู้ศึกษาจะรีวิวเพิ่มเติม งานวิจัยนี้คงมีคำตอบต่อหลายอย่าง ข้อเสนอนโยบายหลายส่วน ซึ่งไม่ควรเป็น Binary แบบเดียว
- ไม่เคยขอทุนเลย จึงไปขอทุนฝรั่ง เขาให้เกียรติเรามาก 5 ปีที่แล้ว ได้ทำเรื่องภาพลักษณ์ของ LGBT ในสื่อไทย การตีตราในกลุ่มหญิงข้ามเพศ ซึ่งได้ทุนจาก UNDP ฯลฯ รวมถึงยังมีโครงการที่ทำกับมหาวิทยาลัยโตรอนโต แต่งานที่ภูมิใจมากคือเรื่องการให้บริการเกี่ยวกับการตรวจเชื้อ HIV ในช่องปาก เนื่องจากการตรวจแบบนี้ ได้รับการยอมรับจากกระทรวงสาสุขเรียบร้อยแล้ว รวมถึงมีงานที่ทำกับ UNESCO ซึ่งทำกับครู จากนั้นได้ทำงานกับอาจารย์ปีเตอร์ ประกอบด้วยสองส่วน ได้แก่ รางทรงกระเทยกับเกย์ และประวัติศาสตร์ภาพตัวแทน
- ที่ผ่านมามีเรื่องที่ทำคือ พัฒนาการของการนิยามการแต่งตัวข้ามเพศ ถึงวันนี้ไม่มีเรื่องของเพศเข้ามา แต่ยังทำไม่ได้ เพราะมีการบริหาร แต่มีอยากทำ City run
- ในอดีตเคยทำเพจน้อง จากนั้นได้เป็นอาจารย์ มธ. ก็ทำเรื่องทฤษฎีการพัฒนาเชิงวิพากษ์ในสาย Queer จากนั้นทำเรื่อง Love win ส่วนตอนนี้ทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งขยายไปยังกลุ่มอื่น ๆ อีกด้วย อีกเรื่องคือทำเรื่องคู่ชายหญิงที่ Aging ในกรุงเทพฯ และเชียงใหม่ จะเน้นเรื่อง Concepts อีกอันคือ กิจกรรมกลุ่ม ได้ลงสนาม ที่เขามีเพศสัมพันธ์แบบกลุ่ม ไปลงภาคสนามดูว่า เกย์เขามีกระบวนการอย่างไร ให้ความหมายอย่างไร ตอนนี้กำลังทำโครงร่างฯ อยู่
- ก่อนจะเรียน ป.เอก จะทำเรื่องเกย์มุสลิม สุดท้ายเปลี่ยน อยากเรียนที่ไทยต่อคือ มช. ได้แก่ ปอเนาะ อีกชิ้นคือการดูเกย์มุสลิมผ่านสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ จากนั้นก็ทำป.เอก และได้ทำเรื่อง Queer มุสลิม ปัจจุบันคือทำงาน ป.เอก คือ เรื่องช้าง Male sex worker สิ่งที่ต่างออกไปจากงานเดิมคือ บริบทเรื่องข้ามแดน นอกจากนี้ยังมองผ่านสามพื้นที่ บาร์นวด ความเป็นชายมันมีเรื่องพื้นที่และเวลาด้วย ต่อมาอยากทำ Art practice รวมถึงอยากเสนอเรื่อง Migration trans
- ประเด็นเพศวิถีกับเพศสภาพ จะสอดอยู่ในเรื่องที่ผมศึกษามากกว่า เช่น บทความที่คำชะโนดก็ว่าด้วยชุมชนพิธีกรรม ผู้หญิง และ LGBT ที่ขับเคลื่อน ซึ่งตีความพุทธศาสนากระแสหลัก พระสงฆ์จะมีอำนาจ ประเด็นของผมคือ น่าจะขับเคลื่อนไปทำอะไรในทางโลกได้ คงสอดคล้องกับแหล่งทุนสักแห่ง งานอีกชิ้นคือ เล่มม่วง ซึ่งมองว่ามีการเปลี่ยนแปลงของคำว่ากระเทยในหมู่บ้าน จากเดิมคือ ผู้แม่ จากนั้นเปลี่ยนมาเป็นกระเทย เกย์ จากนั้นจะเห็นเรื่องของการให้ความหมายที่เปลี่ยนไปในบริบท เขาจะตีความศาสนาอีกแบบ จากนั้นนำไปสู่การก่อรูปทางสังคม การทำองค์กรและการกุศล กล่าวคือ สนใจการก่อรูปของชุมชนที่มีพื้นฐานจากศาสนา ต่อมาคือโครงการต่อเนื่องเกี่ยวกับภูเขาศักดิ์สิทธิ ค้นพบว่า ผู้หญิง เกย์ กระเทย เป็นร่างทรง และเป็นนักสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม จากนั้นมีการเคลื่อนไหวหลายสิ่งอย่าง ที่ไม่ใช่แค่ศาสนา แต่ยังต่อสู้เรื่องสิทธิชุมชน การรักษาป่า จึงเป็นการเรียกร้องสิทธิที่ทำกิน ประเด็นในอนาคตคือ สิ่งที่มีอยู่ในชุมชน

เราจะขับเคลื่อนงานวิจัย gender and sexuality ด้วยวิธีการ กลยุทธ์อย่างไร

- กลไกของ สกสว. คือ Hub of talent กับ Hub of knowledge

- วารสาร มข. ยังไม่เก็บค่าตีพิมพ์ คิวไม่ยาวมาก เรามุ่งเน้นนักวิชาการจากที่อื่น ดังนั้นเรื่องตีพิมพ์ยังมีได้ แต่เรื่องการสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจจึงยาก
- ไม่อยากให้ผล Outcome เป็นตัวเลข เช่น การตีพิมพ์ Q1 Q2 แต่อยากให้เป็นในเชิงคุณูปการ กล่าวคือ การวัดผล ไม่ควรมองเรื่องตัวเลข ควรมองเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ เพราะไม่สะท้อนคุณภาพของงาน เพราะงานขึ้นอยู่กับว่า ผู้ทรงฯ คือใคร
- เสนอให้มีการตั้ง HUB แต่เป็นสาย SHA โดยเฉพาะ ส่วนตัวชี้วัดต่อให้เสนอเชิงคุณภาพ แต่คำถามคือ เราจะวัดอย่างไร ดังนั้น เราต้องสร้างแผนแยก การวัดก็วัดระยะยาว เช่น เราจะเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบาย เปลี่ยนแปลงทัศนคติ เช่น มีความสัมพันธ์ในชุมชนที่เพิ่มสูงขึ้น ดีกว่าการใส่ของใหม่ในเหล้าขวดเก่า เพราะเราต้องสร้างขวดใหม่มาดีกว่า
- สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจก็เปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม
- ส่วน Output ก็เพิ่มเติมว่า จากตีพิมพ์อย่างเดียว ก็เป็นการทำงานชุมชน การเปลี่ยนแปลงกฎหมาย การดึงชุมชนมามีส่วนร่วมในกิจกรรม
- โครงสร้างต้องต่างกันระหว่าง SHA กับวิทยาศาสตร์ งานเราสร้าง Human resource การสร้างสังคมสงบสุข ซึ่งสร้างตัวเงินไม่ได้

ข้อเสนอการตั้ง Hub ในแต่ละข้อ

1. Hub of talent

- ข้อ 3 ห้องปฏิบัติการเป็น พื้นที่วิจัย มีสนามในการสร้างเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับในการผลิตกิจกรรมองค์ความรู้และการบริการวิชาการ

2. Hub ok Knowledge

- ข้อที่ 1เปลี่ยนจากผลกระทบสูง เป็นคุณภาพสูง ซึ่งรองรับด้วยการมีผลงานวิชาการที่มีคุณภาพสูง หรือ กิจกรรมที่มีคุณภาพ เช่น การประชุมวิชาการ
- ข้อที่ 2 นวัตกรรมทางสังคม มีศักยภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม จากศูนย์ที่ตั้งขึ้นไปสู่ชุมชน ชาติ และนานาชาติ
- มีเป้าหมายในการเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสูง เช่น หนังสือ
- สร้างผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม หรือเกิดเป็นนวัตกรรมทางสังคม

o คำเต็มคือ มีขีดความสามารถในการประยุตก์ความรู้ต่อการสร้างผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม นโยบายสาธารณะ หรือ นวัตกรรมทางสังคม

- ข้อ 5 โอเค

3. คุณสมบัติของศูนย์

- ยึดตามเดิม

4. หมวดเงินสำหรับการดำเนินงานและอัตราค่าใช้จ่าย

- ปรับคำในหัวข้อให้กลายเป็น “ให้เกิดการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม และวัฒนธรรม”

สไลด์ การนำการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- อันไหนมีคำว่าเทคโนโลยี ให้เปลี่ยนเป็น นวัตกรรมทางสังคม

แผนงานหลักและรายละเอียด

P 17

- ยึดคำเดิม แต่ให้เพิ่มคำว่า “และศูนย์กลางการเรียนรู้ที่มีความร่วมมือด้านการผลิตองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมกับเครือข่ายระดับชาติ และ/หรือ นานาชาติ อย่างเข้มแข็งในวงกว้าง”

- ทำ KR ใหม่
- KR1 จำนวนโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
o KR1 เติมคำว่า นวัตกรรมทางสังคม
o เราเปลี่ยนคำว่าชิ้น เป็น 500 รายการ
- KR2 เรายึดคำว่ารายการเหมือนเดิม เป็นงานเขียนที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ ส่วนสายศิลปกรรมก็เป็น Performance
- KR3 ให้ใช้คำว่านวัตกรรมทางสังคม คำว่าชิ้น เปลี่ยนเป็นรายการ
- KR4 จำนวนฐานข้อมูล Open access ที่มีคุณภาพสูงด้าน SHA จำนวน 10 ฐานข้อมูล
- KR5 สืบสาร ถ่ายทอด และนำไปใช้ประโยชน์ จำนวน 10,000 ก็ได้
o เปลี่ยนคำว่าชิ้น เป็น รายการ
o คำว่า เป็นภาษาต่าง ๆ งานบางชิ้นมี Sub title เป็นภาษาต่าง ๆ ก็พอ
o เปลี่ยนคำว่าเทคโนโลยี เป็นนวัตกรรมทางสังคม

P14
- ให้เพิ่ม Inclusive โอบรับ สร้างสังคมไทยที่โอบรับความแตกต่างหลากหลาย
- ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็น ประชาชนมีความตระหนักรู้ในเรื่องของความแตกต่างหลากหลาย
- ส่งเสริมความเป็น Inclusive และส่งเสริมสวัสดิภาพความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม

P13 เมืองน่าอยู่
- แก้คำว่าเมือง เป็นชุมชนน่าอยู่
- ให้เติมคำว่า องค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม กล่าวคือ เปลี่ยนคำว่าวิจัยเป็นองค์ความรู้
- KR2 พื้นที่ชายแดน
o จาก 50 เมืองก็เป็น 50 พื้นที่ โดยการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม
- KR3 จำนวนพื้นที่ระเบียบเศรษฐกิจ อยากให้ปรับว่า โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม
- KR4 เปลี่ยนเป็น โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม 10 จังหวัด โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม
- KR5 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ไม่ต้องเป็นเมือง (learning community) โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม จำนวน 20 พื้นที่
- KR6 เติมคำว่า โดยนับองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมไปใช้ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
- KR8 เปลี่ยนคำว่าจากเมือง เป็น ชุมชนน่าอยู่
- KR9 จำนวนคนที่เอาผลงานไปถ่ายทอด ไปใช้ โดยความร่วมมือของชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่
o จำนวนผู้นำเอาองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมด้านการพัฒนาชุมชนไปถ่ายทอด และ/หรือ ใช้ประโยชน์โดยความร่วมมือระหว่างประชาชนหรือหน่วยงานในพื้นที่

P11
- ให้เพิ่มคำว่านวัตกรรมทางสังคม แทนคำว่านวัตกรรม

P9 ใช้ชื่อเดิม
- ให้เปลี่ยนคำว่าระบบ เป็น รายการ
- KR1 จำนวนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม จำนวน 100 รายการ
- KR4 เปลี่ยนเป็น จำนวนระบบ มาตรการ หรือกิจกรรมที่เป็นนวัตกรรม (ซึ่งรองรับ LGBT สูงอายุ)

P ใหม่ เรื่อง Gender and sexuality ชื่อ แผนงานส่งเสริมองค์ความรู้ และความตระหนักรู้ ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย

- KR1 จำนวนองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมที่ส่งเสริม องค์ความรู้ และความตระหนักรู้ ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย จำนวน 100 รายการ
- KR2 ระบบและกลไกทางสังคมที่ส่งเสริมความรู้ และความตระหนักในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย 10 ระบบ
- KR3 จำนวนบุคลากรและอาสาสมัครที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริม และความตระหนักรู้ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย
- KR4 จำนวนกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ และความตระหนักรู้ ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย 120 รายการ
- KR5 จำนวนสื่อที่เผยแพร่และสื่อสารในการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ และความตระหนักรู้ ในความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย 500 รายการ

สรุปการประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 9
โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
10 มีนาคม 2568 ณ ห้อง 401 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1.	ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ประธานโครงการ
2.	ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง	ที่ปรึกษาโครงการ
3.	รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4.	รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10.	ผศ.ดร.เกษม เพ็ญภินันท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12.	ผศ.ดร.อดิศร จันทรสุข	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
13.	ผศ.ดร.ชินวุธ พิพัฒน์ภานุกูล	สกสว.
14.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
15.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
16.	นายธนวัฒน์ รุ่งเรืองตันติสุข	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
17.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
17.	นางสาวพรชนก อารยะกุลชัย	สกสว.
18.	นายศินธุ แก้วสินธุ์	สกสว.
18.	นายสันตกฤษ ทิพย์บรรพต	สกสว.
19.	นายกิตติคุณ จันทร์แย้ม	สกสว.
20.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

การประชุมครั้งนี้มุ่งเน้นปรึกษาหารือเกี่ยวกับแผนที่ทีมสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ได้ทำการร่างขึ้นมาเพื่อให้ความเห็นสำหรับการปรับปรุงแก้ไข

อ.ชินวุธ

รูปแบบการพูดคุยระหว่างสกสว. และ กสว. นั้น ในกรณีของ อ.สิริฤกษ์ ควรชี้ให้เห็นแนวคิดหลัก และ Pain point ว่าคืออะไร เราจึงควรชี้เป็นระบบ ส่วน อ. สมปอง ชอบเรื่องเทคโนโลยี เราจึงควรเชื่อมเรื่องนี้เข้ากับ SHA รวมทั้ง เราควรชี้ภาพใหญ่ว่าระบบ SHA บ้านเราเป็นอย่างไร และแผนเราจะไปแก้ปัญหาต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำอย่างไรบ้าง

การนำเสนอแผนของกลุ่มสังคมศาสตร์

สิ่งที่แผนเราขาดคือ เราจะทำอย่างไรเพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งนี้ แผนด้านสังคมศาสตร์จะเน้นถึง 5 P เป็นหลัก ดังตจ่อไปนี้

แผนสังคมศาสตร์	
P1. สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม (sustainable and just society)	**เป้าหมาย:** สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

	แผนย่อย: กลุ่มงานวิจัยที่ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ, เข้าใจและรับมือกับความเหลื่อมล้ำทั้งในปัจจุบันและอนาคต งานวิจัยด้านสิทธิมนุษย์ การกระจายอำนาจและความเป็นประชาธิปไตย เพราะแผนงานที่ผ่านมาไม่พูดเรื่องนี้เลย **ตัวชี้วัด:** เช่น จำนวนงานวิจัยที่ลดความเหลื่อมล้ำ แต่สิ่งที่ใหม่กว่าคือ คำสำคัญที่ผลิตขึ้นมาจากวิจัยได้ถูกนำไปถกเถียงและอยู่ในสื่อสาธารณะ
P3. สังคมในภาวะโลกรวน (climate emergency) หรือ นิเวศสังคมวิกฤติ (socio-ecological crisis)	**เป้าหมาย:** เราต้องการงานวิจัยที่เข้าใจและรับมือกับภัยพิบัติ **แผนย่อย:** เช่น สำรวจความแปรปวนของธรรมชาติ เราไม่ได้ดูแค่ตัวเลขว่าฝาน PM สูงเท่าไหร่ แต่ยังดูเรื่องมิติทางสังคม การเมือง และศก. อีกเรื่องคืองานวิจัยที่ชี้พื้นที่เสี่ยง ภัยพิบัติ กล่าวคือ ไม่เพียงอธิบายความสัมพันธ์ แต่ยังมุ่งชี้พื้นที่ ทำวิจัยในพื้นที่ภัยพิบัติซ้ำซ้อน เช่น น้ำท่วม และอีกเรื่องคือการเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรม **ตัวชี้วัด:** ตัวชี้วัดก็คล้าย ๆ กับส่วนอื่น เช่น จำนวนงานวิจัย และคำสำคัญจากงานวิจัยได้ถูกนำไปใช้ในสาธารณะ
P4. เทคโนโลยีและภาวะดิจิทัล	**เป้าหมาย:** **แผนย่อย:** เช่นทำความเข้าใจเทคโนโลยีกับสังคมให้ชัดเจนขึ้น เราสนใจงานวิจัยพื้นฐานด้วย งานวิจัยที่ส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยี ดิจิทัลอย่างทั่วถึง เช่น งานที่ชี้ความเหลื่อมล้ำ และโครงสร้างพื้นฐานที่คงความเหลื่อมล้ำนั้นไว้ เช่น อินเตอร์เน็ต แอปฯ ติดตามรถโดยสารก็ยังไม่ทั่วถึง รวมถึงงานวิจัยที่มองผลกระทบของเทคโนโลยีและการรับมือกับสิ่งเหล่านี้ และงานวิจัยที่มีส่วนร่วมกับนโยบายและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องของการนำเทคโนโลยีตอบโจทย์รากหญ้า **ตัวชี้วัด:**
P5. สังคมไทยในสังคมโลก (global geopolitics)	**เป้าหมาย:** **แผนย่อย:** เช่น ทุนส่งเสริมนักวิจัยรุ่นใหม่ เราน่าจะเตรียมพร้อมคนให้มีความรู้เกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เช่น การให้ทุนไปศึกษาภาษาประเทศอื่น รวมถึงการสร้างเครือข่ายทางวิชาการระดับนานาชาติ **ตัวชี้วัด:** จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับภูมิภาค นักวิจัยใช้ภาษาอื่นทำวิจัยได้ จำนวนงานวิจัยประเทศเพื่อนบ้าน จำนวนการจัดประชุมเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน จำนวนนักวิจัยจากประเทศเพื่อนบ้านที่เข้าประชุม
P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA	**เป้าหมาย:** ส่งเสริมการสร้างกำลังคนด้าน SHA ทั้งระดับบุคลากรและระดับองค์กร การส่งเสริมงานวิจัยความรู้พื้นฐาน เช่น แนวคิดทฤษฎี วิธีวิทยา ฯลฯ เพราะเราไม่เห็นการพูดถึงอย่างชัดเจนในแผนที่ผ่านมา **แผนย่อย:** งานวิจัยปรัชญา ทฤษฎี และวิธีวิทยา ทุนวิจัยรุ่นใหม่ การส่งเสริมคนไปศึกษาต่อ การส่งเสริมงานวิจัยของคนรากหญ้า เช่น งานวิจัยชาวบ้านในเมือง เช่น ขอนแก่น หาดใหญ่ ฯลฯ ส่งเสริมการแปลตัวบทสำคัญ **ตัวชี้วัด:** เช่น จำนวนผลงานด้านต่าง ๆ ทุนที่ให้การสนับสนุน จำนวนหนังสือแปล

อ.โกมาตร

จะเห็นได้ว่าการทำงานของเรานั้นแยกส่วน เราห่วงวิชามากกว่าการแก้ปัญหา ดังนั้น อาจจะดีกว่า หากเราลองจัดหมวดหมู่ใหม่ เช่น เราห่วงเรื่องความเหลื่อมล้ำ เราอาจขึ้นหมวดเรื่องภัย จากนั้น เอาเรื่องเด่นของ SHA มาใส่เข้าไป

หากเราคิดแบบผสม SHA ดังนั้น การเขียนกำลังคนจะน่าสนใจกว่าการแยก เช่น เราทำงานกับนักสังคม ผู้ปฏิบัติงานด้านสังคม ฯลฯ หากมองเช่นนี้ เราเขียนการพัฒนากำลังคนที่มากกว่านักวิจัย กล่าวคือ กลุ่มคน 8 กลุ่ม ได้แก่

1. การเอาคุณค่าวัฒนธรรมไทยแสดงออกมาให้เห็น Cultural ambassador เช่น อ.เผ่าทอง คุณทวีป
2. Creative industry professionals
3. Tourism and hospitality พวกทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและรับแขก
4. Digital media specialist
5. Researcher and scholar เราต้องมีคำทำงานวิชาการ
6. Sport and wellness เช่น มวยไทย ตระกร้อ รถแข่งม้ง แข่งเรือ
7. Entrepreneur
8. Social activist เอาความรู้ไปต่อสู้

ดังนั้น หากเราทำเช่นนี้ เราจะเขียนอะไรได้เยอะในแผนงานด้านกำลังคน กล่าวโดยสรุป หนึ่ง ทำอย่างไร เราถึงจะนำเสนอจุดเด่นของ SHA ได้ สองคือ เรื่องกำลังคน

อ.ชินวุธ

KR มีสามลักษณะคือ หนึ่ง จำนวนสิ่งที่ค้นพบ สอง การทำให้เกิดร่างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือการผลักดันกับภาคส่วนอื่น ๆ และสามคือ การถูกนำไปใช้ ทั้งนี้ ส่วนใหญ่ที่ อ.ยุกติว่ามา จะแตะที่หนึ่งเยอะคือ จำนวนสิ่งที่ค้นพบ และมีแตะบ้างเรื่องข้อเสนอแนะ แต่ยังไม่ได้ผลักเรื่องนโยบาย ดังนั้น หากโยงไปถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้ มันจะไปแตะเรื่อง Utilizations มากกว่า

เราแตะระบบนิเวศการวิจัยค่อนข้างน้อย คำถามคือ เวลาเราสร้างเครื่องไม้เครื่องมือในการทดลอง เราใช้พื้นที่ไหน เช่น Art คือ พื้นที่ ระบบนิเวศให้นักวิจัยรุ่นใหม่ใช้พื้นที่นี้เป็น Role model ในการทำวิจัยต่อ โดยสรุป หากเราแตะเรื่องเหล่านี้ได้ เราจะพบระบบนิเวศด้าน SHA ครบ ส่วนเรื่อง PMU เราลืมไปเลย เราเปิดอิสระในการทำงาน เพราะ PMU จะนำมาต่อกับแผนเราเอง เราจะได้ไม่ต้องไปกรอกข้อมูลนี้

อ.แพร

เคยทำ One page เพื่อนำเสนอข้อมูลของเราในประเด็นเรื่องเกี่ยวกับภาคใต้ ดังนั้น เมื่อมองเชื่อมโยงกับสิ่งที่ อ.ยุกติ นำเสนอ จะสร้าง One page ได้

การนำเสนอแผนของกลุ่มมนุษยศาสตร์

1. เป้าหมายในการศึกษาวิจัยต้องอยู่ในวิธีวิทยา SHA โดยเฉพาะ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์จะมีวิธีวิทยาต่างจากสังคมศาสตร์
2. วัตถุประสงค์ของแผน คือ งานวิจัยที่ผ่านมาให้เงินไม่พอ หน่วยงานมีทางเลือกในการนำงานวิจัยไปใช้ การวิพากษ์นโยบายแ
3. สิ่งที่ศึกษาและผลลัพธ์ สิ่งที่ใช้ศึกษามีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น วรรณกรรม งานศิลปะ หรือแม้ความคิด อารมณ์ หนังสือ ภาษา

มนุษยศาสตร์	
P1. ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม	**เป้าหมาย:** ศึกษาปัญหา ศึกษาแนวคิดว่าสังคมไทยเข้าใจเรื่องความเท่าเทียมและเป็นธรรมอย่างไร ต่างประเทศเข้าใจอย่างไร ศึกษาการคลี่คลายปัญหา ศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ศึกษาแนวนโยบายแห่งรัฐและปฏิบัติการที่ส่งผลกระทบ
P2. วิกฤตความเป็นมนุษย์ (human and sociality)	**เป้าหมาย:** ศึกษาปัญหาของมนุษย์ ในฐานะปัจเจกบุคคลและสมาชิกของสังคม

	เช่น ศึกษาปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงของสังคมไทยในสังคม ศึกษาแนวคิดทฤษฎีซึ่งเป็นงานพื้นฐาน ศึกษาสภาพแวดล้อมใหม่ของมนุษย์ ศึกษาสิ่งที่กระทบต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ และระบบคุณค่าระบบคิดและการมีวิธีคิดที่หลากหลายในการรับมือ ฯลฯ
P3. สังคมในภาวะโลกรวน (climate emergency) หรือ นิเวศสังคมวิกฤติ (socio-ecological crisis)	**เป้าหมาย:** ศึกษาความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม **แผนย่อย:** ความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิต ปัญหานิเวศสังคมและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่ออัตลักษณ์ วีชีวิต ความรู้สึก เป็นต้น
P4. เทคโนโลยีและดิจิทัล (Technology and changing humanity)	**เป้าหมาย:** ศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลในฐานะสภาพแวดล้อมใหม่ **แผนย่อย:** ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับดิจิทัล ศึกษาสื่อหลัก สื่อใหม่ สื่อสังคมออนไลน์ การควบคุมการใช้และรับข้อมูลข่าวสาร ความขัดแย้งและความรุนแรงในสื่อ เช่น กรณีชายแดนภาคใต้ สื่อก็น่าห่วง เราจึงต้องเข้าใจสิ่งนี้ นอกจากนี้ ไม่เพียงแค่ในโลกดิจิทัล แต่ยังมีห้องสมุด และอื่น ๆ อีกด้วย
P5. สังคมไทยในสังคมโลก (global geopolitics)	**เป้าหมาย:** ศึกษารากฐานของสังคมไทยเพื่อรู้ตัวเองก่อน จากนั้นศึกษาคนอื่นเพื่อไปสู่เวทีโลก นำเข้าความคิดเพื่อพัฒนาประเทศและการดำเนินการต่างประเทศ **แผนย่อย:** ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีร่วมสมัย การแปลหนังสือ การศึกษาองค์ความรู้ของไทย และอีกส่วนที่ไม่เห็นคือการศึกษาวัฒนธรรมอื่นในไทย ต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในไทยมีวัฒนธรรมลักษณะอย่างไร ศึกษาประเทศอื่น ศึกษาปัญหาขัดแย้งในภูมิภาคและระดับโลก ศึกษาอดีตและพลวัตความเป็นมา เพื่อให้เรารู้ตัวเราเองว่าเป็นอย่างไร **ตัวชี้วัด:**
P6. สุนทรียศาสตร์ใหม่ (aesthetic and artistic practice)	**เป้าหมาย:** ศึกษาจริยศาสตร์ร่วมสมัย **แผนย่อย:** ศึกษาองค์ความรู้ และศึกษาสังคมอื่นเพื่อเปรียบเทียบ สร้างสภาพแวดล้อมที่มีสุนทรียภาพ และสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ **ตัวชี้วัด:**
ตัวชี้ของ P1-P6	ตัวอย่างผลงานวิจัยและการเผยแพร่ต่อสาธารณธ ตัวองค์ความรู้และคำอธิบายที่เพิ่มขึ้นในเชิงคุณภาพในแต่ละแผนงาน ต้องมีหน่วยงานที่เก็บรวบรวมว่าเรื่องนี้มีอะไรที่ศึกษาไว้แล้ว งานนี้ไปเติมเต็มองค์ความรู้มากน้อยแค่ไหน ผลงานสร้างสรรค์ (P6) ข้อเสนอเชิงนโยบาย ปรากฏการณ์ที่แสดงถึงความเคลื่อนไหว การมีส่วนร่วมและความสนใจในแต่ละแผนงาน
P7. พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA	สร้างนักวิจัยในสถาบันการศึกษาทุกระดับ กระจายทุกสาขาวิชา สร้างเครือข่ายเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ สมาคมสถาบันวิชาการ สภาวิชาชีพ ราชบัณฑิตก็มีการทำวิจัย สร้างโอกาสและความเหลื่อมมือ กิจกรรมสร้างบุคลากรการวิจัย พัฒนาสาขาที่ขาดแคลน ไม่แค่ในท้องถิ่นแต่รวมถึงในเมืองด้วย ไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิจัยในสถาบัน **ตัวชี้วัด:** จำนวนงบประมาณ จำนวนนักวิจัย จำนวนข้อเสนอโครงการฯ ความก้าวหน้าของนักวิจัยหลังปิดโครงการ การเพิ่มและเติบโตของเครือข่าย

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของกลุ่มมนุษยศาสตร์มีดังต่อไปนี้

1. ปัญหาที่ถูกละเลยคือปัญหาเชิงโครงสร้างและปัญหานามธรรม ผลงานวิจัยไม่สามารถตอบโจทย์ในระยะสั้น เพราะปัญหามีมานาน ดังนั้น ต้องเปิดโอกาสในแก่งานวิจัยที่ชี้ปัญหาเหล่านี้
2. การประเมินผลสัมฤทธิ์ อยากให้มีการแยกระหว่าง KR PMU กับ KR ของงานวิจัย PMU บีบนักวิจัย ทำให้ได้งานที่ไม่สะท้อนกับการสร้างความรู้ ดังนั้น หากแยกและสร้าง KR ที่สอดคล้องกับแต่ละศาสตร์ จะทำให้มีการส่งขอทุนมากขึ้น
3. การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย คือ การพัฒนาองค์ความรู้ และสร้างความคิดในเชิงหลักการ ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยต้องใช้ระยะเวลา
4. การกำหนดประเด็นการวิจัย ส่งผลให้หลายประเด็นถูกละเลย บางทีนักวิจัยเห็นว่ามีประเด็นที่เขาอยากเสนอ ดังนั้น ต้องเปิดช่องทางกว้าง ๆ ให้เขาเสนออีกด้วย
5. PMU ไม่ควรเป็นหน่วยงานราชการ ควรเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ เพราะการบริหารจะคล่องตัวมากกว่า
6. ที่ผ่านมามีการเสนอแนวคิด PMU มนุษยศาสตร์ เพื่อให้งานวิจัยเติบโต แข็งแรง โดยรวมเป็น SHA มีพันธกิจแยกกับ PMU อื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น หน่วยงานให้ทุนในสหรัฐ เกาหลีใต้ สหราชอาณาจักร สิงคโปร์ ญี่ปุ่น และจีน

การนำเสนอแผนของกลุ่มศิลปกรรมศาสตร์

งานศิลปกรรมศาสตร์จะกระจายอยู่ทุก P แต่จะจะเน้นหนักไปที่ P6 อีกทั้ง เราจะใส่แผนงานย่อยเพื่อชี้ว่า งานสร้างสรรค์ไม่คลุมเครือและกว้างเกินไป เพื่อไม่ให้ขึ้นอยู่กับการตีความของผู้ทรงฯ เราควรรวมแผนงานเพื่อไม่ให้มีความเป็น Discipline มากเกินไป

อ.ชินวุธ

ประเด็นคิดเห็นคือ เรื่องการสร้างกำลังคน เราจะสร้างเส้นทางอาชีพไปสู่กวีแห่งชาติ ไปอยู่ต่างประเทศ แข่งเปียโน แจ๊ส กล่าวคือ เรามีกลไกในการสร้างกำลังคนแบบนี้หรือไม่ การส่งเสริมเยาวชนไปสู่ศิลปินระดับโลก จึงอยากเรียนประเด็นนี้เผื่อได้เพิ่มเติม ยกตัวอย่างเช่น วิทยาศาสตร์จะมีการสร้างกำลังคนไปเรียนต่อในระดับต่าง ๆ เช่น ป.โท ป.เอก และไล่ขึ้นไป คำถามคือ งาน SHA มีลักษณะขั้นบันไดแบบนี้หรือไม่ ผมพบว่าการวิเคราะห์กำลังคนมี 2 มิติ ได้แก่

1. นักวิจัยที่ทำโครงการซึ่งนักวิจัยก็จะเติบโต
2. อีกส่วนคือ ผู้ได้ประโยชน์ ซึ่งเป็นกำลังคนที่ไม่ได้อยู่ในวิชาการ แต่อยู่ในภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งได้รับการพัฒนาผ่านกลไกของ ววน. เช่น ผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถใช้งานดิจิทัล

KR คือ Guideline การออกแบบ Intervention เราต้องสร้าง KR เพื่อให้เป็นรูปแบบ

อ.อดิศร

องค์กรที่ทำงานความเป็นธรรมทางสังคม แต่สหรัฐตัดงบ ดังนั้น สกสว. จึงมีบทบาทหลักในการเข้ามารับผิดชอบ จากการตัดทุนจากต่างประเทศ ดังนั้น รัฐไทยต้องเข้ามาช้อนคนที่ทำเรื่องเหล่านี้ให้เป็นรูปธรรม

อ.โกมาตร

เราจะทำอย่างไรให้แผนเหล่านี้สมบูรณ์ที่สุด

สถานการณ์: ภัยคุกคามในสังคมซับซ้อน	- สังคมไทยเผชิญวิกฤตจากภัยคุกคามที่ซับซ้อน หลายมิติ ไร้พรมแดน ทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งและความรุนแรง โรคระบาดใหม่ และภัยคุกคามจากเทคโนโลยี - สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ไทยมีศักยภาพที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ (Untapped potential)
ข้อเสนอในเชิงกระบวนการ	- สร้างองค์ความรู้ที่อธิบายปรากฏการณ์ภัยคุกคามที่ซับซ้อนให้เท่าทันต่อวิกฤติที่มีพลวัตรสูง

	- นิยามและระบุปัญหา เพื่อระบุปัญหาให้ชัดเจนและ Actionable - การนำเสนอทางออกที่นำไปสู่การกำหนดนโยบาย การเปลี่ยนแปลงระบบ โครงสร้าง และความเข้มแข็งในชุมชน - ใช้งานศิลปะและงานสร้างสรรค์จากความรู้ด้าน SHA ในการสร้างต้นแบบใหม่ - สร้าง Social labs เพื่อสร้างรูปธรรมการสร้างสรรค์สังคมจาก SHA
ข้อเสนอ	1. สนับสนุน SHA Society เพื่อให้ระบบวิจัยสามารถใช้ศักยภาพของนักวิจัย SHA ได้ 2. มีแผนการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากการวิจัย SHA ในแผนยุทธศาสตร์ 2571-2575 3. มีแผนมุ่งเป้าที่นำเสนอรูปธรรมของการใช้ความรู้ด้าน SHA ที่มีผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำ 4. นำเสนอเครื่องมือในการรับมือภัยคุกคามสำคัญ ๆ ในโลกที่ซับซ้อนและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง 5. รู้เท่าทันและรู้ตำแหน่งแห่งที่ของไทยในภูมิภาคและโลก

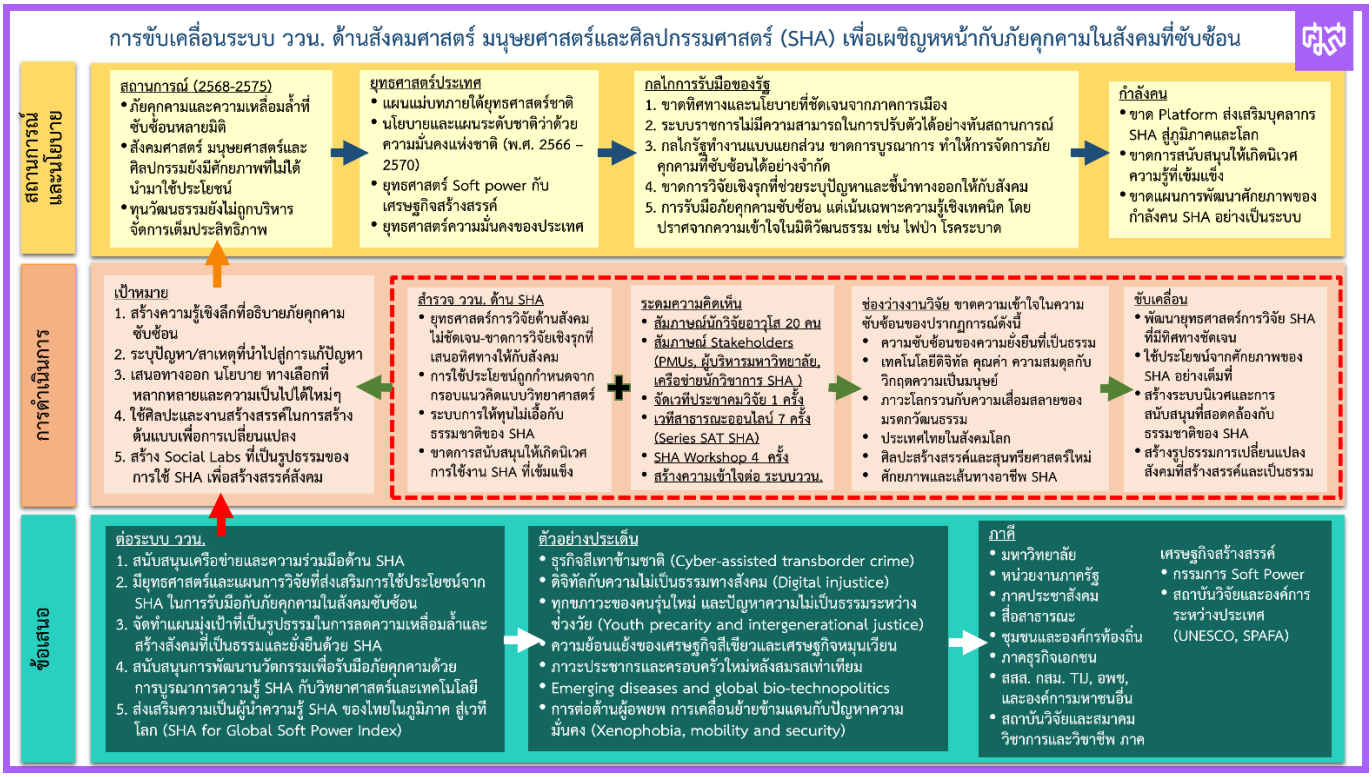
Actions point

- เราต้องยำสามแผน ให้เป็น 1 ก้อน
- One-page เหมือนที่ อ. แพร ได้นำเสนอ

ส่วนสุดท้ายการประชุมครั้งนี้คือการจัดทำ One page ของการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

สรุปการประชุมหารือเรื่องการขับเคลื่อนวาระวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ วันอังคาร ที่ 11 มีนาคม 2568 ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

การประชุมในครั้งนี้ ทีมนักวิจัยจากโครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ ได้นำเสนอเนื้อหาการทำงานของทีมวิจัยที่ผ่านมาในรูปแบบของ One page เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบวิจัยไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากนั้นเป็นการรับฟังข้อคิดเห็นต่อข้อมูลที่ได้นำเสนอไป ดังต่อไปนี้

อ.ธเนศ

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่างานวิจัยด้าน SHA ไม่ก้าวหน้า มุ่งเน้นแต่การเพิ่มมูลค่า เช่น ทอผ้า การดึงนักท่องเที่ยว ดังนั้นงานวิจัย SHA ต้องใช้เวลา การเร่งรีบพัฒนาคนเกินไปก็จะได้แบบกาแฟสำเร็จรูป งานเราต้อง**คิด**และ**จินตนาการ** เราต้องตีความงานปรากฏการณ์เพื่อให้คนอื่นเข้าใจ ไม่ใช่แค่เรา

เรื่องภาคีเป็นเรื่องที่ผมเน้นมาก ที่ผ่านมาผมยังไม่เห็น งานประวัติศาสตร์ไม่มีใครเขียนเรื่องใหม่ หากจะทำได้ต้องสะสมและต่อยอด ดังนั้น การหวังแค่เพียงสถาบันวิจัยให้ผลิตคนไม่พอ แต่ต้องมีภาคี เช่น หน่วยที่ไม่เป็นทางการ อาทิ งานศิลปะ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก งานหลายชิ้นมีความใหม่ตลอดเวลา มีชีวิตชีวา อย่างไรก็ตาม ในเชิงภาพใหญ่ก็ไม่มีพื้นที่ให้เขา เพราะเขาอยู่ได้ด้วยเอกชน และรายได้จากการบริจาค และคนซื้อผลงาน

คำถามคืองาน SHA จะหลุดจากวังวนนี้อย่างไร? เราต้องคิดว่า เราต้องบ่มเพราะคน เขาต้องมีใจ มีจินตนาการ มีปฏิสัมพันธ์ตลอดเวลา คนพวกนี้ต้องไม่ใช่แค่คนที่เป็นนักวิจัยในสถาบัน แต่เป็นนักวิจัยภายนอก ต้องมีพื้นที่ให้เขาแลกเปลี่ยน

แรงบันดาลใจต้องมีตลอดเวลา อย่าหยุด จากนั้นเขาจะเริ่มคิด และตั้งโจทย์วิจัย ทั้งนี้ โจทย์วิจัยต้องไม่มาจาก สกสว. ผมไม่เห็นด้วยกับโจทย์วิจัยที่สร้างขึ้นจากบนลงล่าง (Top-down) ในต่างประเทศโจทย์วิจัยมีความกว้าง จากนั้นให้นักวิจัยเชื่อมโยงเองว่าจะไปโยงกับประเด็นไหน

อ.อาร์ม

อยากช่วยกำหนดกรอบด้วย ประกอบด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ หนึ่ง เรามียุทธศาสตร์แผนมุ่งเป้า เราจะมีหน้าตาอย่างไร สอง งานเรามีโจทย์ใหม่ในทาง SHA เป็นพรมแดนขององค์ความรู้ที่เรายังไปไม่ถึง โดยเฉพาะคำว่าซับซ้อน จึงโยงมาสู่ประเด็นที่ว่า งานวิจัย SHA จะสร้าง Products ออกมาอย่างไรได้บ้าง ทั้งนี้ อ.ธเนศ กล่าวว่า คือ จินตนาการใหม่ และที่สำคัญคือการสร้างองค์ความรู้ ของไทยไม่มีองค์ความรู้ไทย สิ่งที่ท้าทายคือทฤษฎีฝรั่งเปลี่ยนไปแล้ว สิ่งที่เป็นรูปธรรมจริง ๆ เช่น การสร้างนักวิจัยใหม่ซึ่งต้องใช้เวลา เราจะทำอย่างไรให้มีบุคลการใหม่ อีกเรื่องคือ Social labs ซึ่งก็คือหน้าตาของ Product และสาม คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบมีวาระคือการปฏิรูป SHA PMU ซึ่งเรามี วช. แต่ก็มีการคุยกันเรื่องการตั้งใหม่ เราไม่อยากให้มีการทิ้งงานวิจัยหลายชิ้นไว้ข้างหลัง แต่ตอนนี้เราไม่มี PMU

อ.รัศมี

งานวิจัยพื้นฐานมีที่เดียวคือ วช. อย่างไรก็ตาม โจทย์การให้ทุนส่วนใหญ่กลับถูกกำหนดไว้แล้ว ดังนั้น เราควรพิจารณา เราอยากมองเรื่องการทำ PMU เราอยากสร้างนักวิชาการชั้นแนวหน้า SHA ปัจจุบันเกิดการลดลง หากเรามีเส้นทางนี้เพื่อสร้างคนและคนที่เราสร้างมาแล้วคืองานประยุกต์ เราก็สร้างกระบวนการบ่มเพราะไปพร้อมกัน ลักษณะคล้าย Social labs กล่าวโดยสรุป เราจะสร้างสองเส้นทาง ได้แก่ งานวิจัยชั้นแนวหน้าเพื่อสร้างคนที่เก่งงานวิจัยในด้าน ๆ เช่น ภูมิภาคศึกษา ที่ผ่านมาไม่ลึก เพราะโจทย์วิจัยเน้นการพัฒนาเป็นหลัก

ศ.ดร.นพ.สิริฤกษ์

กระบวนการในการขับเคลื่อน องค์ความรู้ทุกศาสตร์คือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การขับเคลื่อนต้องการความรู้ ทั้งนี้ บทบาทของเราคือ การดูแลทรัพยากรของประเทศเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนประเทศเพื่อแก้ปัญหาทั้งเฉพาะหน้าและระยะยาว ตัวอย่างหลายด้านที่ชี้ให้เห็นประเด็นเหล่านี้ ภาควิชาการของไทยไปได้ดี ผมคิดว่า SHA ไปได้ หากเราใส่ทรัพยากรมากขึ้นก็ไปได้มากขึ้น ภาคการใช้ประโยชน์ของไทยก็ไปได้ บทบาทของเราคือ หากทุกศาสตร์ไปด้วยกันก็คงดีขึ้นอีก แต่ก็เป็นไปได้ยาก

การไม่คุยกันคือความน่ากลัว หากคุยกันก็จะไปได้ดี จึงมองว่า ระบบวิจัยไทยมีลักษณะแบบนี้ บทบาทของเราจึงทำอย่างไรจะสร้างการเชื่อมต่อกันได้บ้าง ไม่จำเป็นต้อง 100% แต่อยากให้มีเป้าหมายร่วมกันจำนวนหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น เรื่องมุ่งเป้าเรามีงบประมาณ 20%

คำถามคือเราจะขับเคลื่อนไปในทิศทางแบบไหน? คำตอบ ได้แก่

หนึ่ง หากสามารถมีการสร้างความเข้มแข็ง (build strength) และ Mobilize มันเข้ามา โจทย์วิจัยมีหลายแบบ บางโจทย์แม้จะดูไม่สำคัญ แต่มันเกิดจากปัจจัยหลายอย่างที่ไม่เอื้อให้ดึงมันขึ้นมา โจทย์วิจัยที่ว่ามาไม่ได้เอาศาสตร์เป็นตัวตั้ง

จึงคิดว่า SHA มีความสำคัญ ทำอย่างไรจึงจะเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม เราไม่มีเครื่องมือในการทำวิจัยว่า จะชี้ให้เห็นคุณูปการของ SHA อย่างไร ยกตัวอย่างเช่น ในฝั่งวิทยาศาสตร์จะมีเครื่องมือที่ชี้ผลกระทบ ได้แก่ กลไกทางด้านงบประมาณ ใช้งบประมาณเยอะ ในอีกด้านหนึ่ง SHA ใช้งบน้อย หลายคนไม่ขอทุนวิจัย แต่ฝ่ายวิทยาศาสตร์หากไม่มีทุนก็ทำไม่ได้ ดังนั้น เราจึงใช้งบประมาณด้าน SHA ได้ไม่มากนัก อีกเครื่องมือคือ Regulations การปรับกฎระเบียบ

อยากให้ไปคิดเพิ่มเติมคือ

หนึ่ง กลไกเพื่อให้ทำแบบนี้จะเป็นอย่างไร อยากให้ชัดเจนมากขึ้น

สอง อยากให้เราร่วมกันสร้างประเด็นที่ไม่ใช่แค่ SHA เท่านั้น แต่มีเรื่องอื่นทั่วไป เช่น ประเทศต้องมีความมั่งคั่งเพิ่มขึ้น ทำอย่างไรเราจะมีคนมาทำงานมากกว่านี้ อัตราการเกิดประชากรเป็นอย่างไร ทำอย่างไรจะมีคนมากขึ้น เอาคนต่างประเทศ เราจะรวม Work force เข้ามาอย่างไร ทำอย่างไรให้คนทำงานได้ยาวนานมากขึ้น ให้คนเข้าสู่วัยแรงงานมากขึ้น ผมคิดว่าประเด็นเหล่านี้อยู่ใน SHA กรอบเหล่านี้จะทำให้ประเทศมีความมั่งคั่งมากขึ้น ดังนั้น อยากให้ไปในทิศทางแบบนี้ ซึ่งจะรวมอยู่ในเป้าหมายใหญ่ในเรื่อง Productivity และ Work force ที่ผ่านมา คนมองว่างบประมาณคือลดลง แต่ข้อเท็จจริงงบประมาณเราให้มากขึ้นกว่าเดิม จึงต้องไปหาเพิ่ม

สรุปการประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 10
โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
วันที่ 24 มีนาคม 2568 ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1.	ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ประธานโครงการ
2.	ศ.ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3.	ศ.ดร.รัศมี ชูทรงเดช	มหาวิทยาลัยศิลปากร
4.	รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5.	รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
8.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10.	ผศ.ดร.เกษม เพ็ญภินันท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
12.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
13.	นายธนวัฒน์ รุ่งเรืองตันติสุข	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
14.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
15.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

สรุปการคุยกับหมอสิริฤกษ์เมื่อครั้งที่แล้วพบว่าวิธีคิดของเขาต่างกัน กล่าวคือ เราใช้ความท้าทายด้าน SHA ไปแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม หมอสิริฤกษ์จะเน้นโจทย์การพัฒนาประเทศ ดังนั้น เราจะมาคุยว่าจะปรับอย่างไร อีกประเด็นคือ การได้เข้าไปคุยกับเขาทำให้เราอยู่ในกระบวนการจัดทำแผน 5 ปี ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดี ดังนั้นเราต้องเขาไปอยู่ในกระบวนการทำแผน 5 ปี นอกจากนี้ยังมีเรื่องแผนมุ่งเป้า หลายแผนก็มีปัญหา เช่น ความรุนแรงในภาคใต้ก็ทำเรื่องแผนมุ่งเป้าค่อนข้างยาก เหตุเพราะมีตัวแปรมากมายที่เกี่ยวข้อง

จึงมองว่าแผนมุ่งเป้าเป็นตัวเชื่อมซึ่งจะทำให้เราเข้าไปในแผนยุทธศาสตร์ได้ง่ายขึ้น ดังนั้น แผนมุ่งเป้าเราจึงต้องยอมต่อรองกับแนวคิดปฏิฐานนิยมเพื่อให้แผนเราสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้ เช่น แผนเมืองสร้างสรรค์ ดังนั้น แผนมุ่งเป้าจึงอยากให้ไปในทางรูปธรรม นับง่าย เพื่อเป็นตัวบุกเบิกไปก่อน เพื่อจะได้เบิกทางให้เราได้ ดังนั้นอยากหารือว่า แผนมุ่งเป้าจะเอาอย่างไร และกระบวนการทำงานกับอ.พูลศักดิ์ จะทำอย่างไร และอีกเรื่องคือเรื่องแผนพัฒนากำลังคน

อ.ธเนศ

แผน ววน. เป็นจินตนาการของ ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ เขาเชื่อแบบนั้น นักวิทยาศาสตร์ชื่นชมเขามาก จึงไม่แน่ใจว่า SHA จะไปได้อย่างไร แต่ผมก็นึกไม่ออกว่ามันอยู่ตรงไหน ผมไม่เห็น ส่วนใหญ่ก็เป็นงานที่มุ่งตอบโจทย์ เพื่อเป็นเรื่อง KRs อย่างไรก็ตาม ไม่มีองค์ความรู้ ไม่มีทฤษฎี

อ.นันธิดา

เรื่องเมืองสร้างสรรค์ไม่ใช่ประเด็นหลักของเรา รวมถึงมีเจ้าภาพเดิม เช่น บพท. สำนักศิลปะร่วมสมัย กล่าวคือเขามีทีมอยู่แล้ว ดังนั้นคิดว่า ตัวเองไม่ค่อยอยากทำเรื่องพวกนี้ ย้อนกลับมาที่โจทย์ที่เราคิดร่วมกันพบว่า บางเรื่องเป็นนามธรรมจนยากจะ

หารือกับฝ่ายวิทยาศาสตร์ บางเรื่องเราก็ควรไปได้ เช่น P5 สังคมไทยในสังคมโลก เราสามารถทำงานวิจัยให้เป็นรูปธรรมได้ ดังนั้น หากเราเสนอเรื่องพวกนี้ งาน SHA ก็จะเตะได้ด้วย เพื่อชี้ให้เห็นว่าสายเรามีความสำคัญอย่างแท้จริง

อ.โกมาตร

ประเทศไทยควรมีองค์การขึ้นมา เช่น Peace call เพื่อมาเขียนประวัติศาสตร์ที่ไม่มีรัฐชาติ รวมถึงสร้างกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งทำงานอย่างจริงจังเกี่ยวกับสันติภาพในภูมิภาคนี้ ในแง่นี้จึงอาจมีกำลังคนด้านนี้ เช่น ด้านศิลปะ ดังนั้น หากเป็นงาน Action แบบนี้ เราอาจชี้ให้เห็นว่ามีผลรูปธรรม เช่น กำลังคน เพื่อเป็นหลักประกันสันติภาพในภูมิภาคนี้

อ.เกษม

ผมเห็นด้วยกับอ.ยุกติ ที่เราต้องตอบสองส่วน ได้แก่ หนึ่งตอบตาม TOR ที่เราต้องเสนอในเฟสแรก สอง ผมคิดว่าสิ่งที่เขาต้องการคือ ข้อเสนอที่จะทำบางอย่างที่มีอยู่แล้วให้เป็นรูปธรรม มีหลายเรื่องที่ SHA เข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อทำให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญมีความจำเป็น ดังนั้น เราควรทำตรงนี้ให้ชัดเจนขึ้น ส่วนข้อเสนอรูปธรรมอื่น ๆ ก็เป็นส่วนประกอบไป เนื่องจาก ไม่มีหลักประกันว่ามุ่งเป้าจะสำเร็จ จึงอยากให้คิดเป็นส่วนเสริม เนื่องจากในท้ายที่สุด หน้าที่ของเราจะอยู่ที่ 2 ข้อแรก

อ.โกมาตร

แผนห้าปียังคงอยู่ ส่วนแผนมุ่งเป้าก็ยังมีอยู่ จึงอยากถามว่า เราจะเสนอภัยคุกคามเป็นแผนมุ่งเป้าซึ่งไม่ตรงกับเขาประเด็นคือเราจะเปลี่ยนไหม แล้วเอาแผนภัยคุกคามไปใส่ในแผน 5 ปี

อ.เสาวณิต

เรื่องแผนห้าปีเป็นประเด็นที่เราเตรียมมา ภารกิจสำคัญคือ การผลักดันส่วนนี้ให้เป็นวาระของ SHA จากแนวโน้มพบว่าเขาไม่ค่อยตอบรับเรา ดังนั้น ทำอย่างไรเราจะผลักดันให้เป็นยุทธศาสตร์ เพราะสิ่งที่เราทำจะไม่ช่วยแก้ปัญหาใด ๆ เลย แผนนี้คือความหวังของประชาคมด้วย ประเด็นต่อมาแผนมุ่งเป้าเป็นเพียงโครงการย่อยซึ่งถือเป็นโครงการใหม่ที่จะตอบโจทย์แผน ววน. ดังนั้น เราจะเสียศูนย์หรือไม่ และมันจะไปสู่มุ่งเป้าได้จริงหรือไม่ ดังนั้น เรื่องแผนมุ่งเป้าต้องมาคิดว่าจะทำหรือไม่ทำ

อ.ณัฐพล

แผนมุ่งเป้าเราคิดตอนอยู่โรงแรม ผมเห็นว่าแผนมุ่งเป้าเราทำอย่างรีบเร่งเมื่อเทียบกับแผนยุทธศาสตร์ จึงกังวลว่าแผนมุ่งเป้าจะไม่ครอบคลุม เพราะทำอย่างเร่งรีบเพื่อให้ทันกับงบประมาณ ดังนั้น การทำงานอย่างเร่ง จะไม่ทัน หากทันก็จะ work load

อ.เกษม

เราควรทำยุทธศาสตร์ให้ชัดเจน สิ่งที่ผมกังวลต่อแผนมุ่งเป้าคือ ใครคือเจ้าภาพในการทำให้แผนมุ่งเป้าสำเร็จ อันนี้คือโจทย์ที่สำคัญ

อ.โกมาตร

แผนมุ่งเป้าคือสะพานให้เราสามารถดึงเอาวาระหลักของเราให้เข้าสู่กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ แผนมุ่งเป้าคือโครงการตัวอย่างของความพยายามที่จะเชื่อม หากเราทำได้ในระดับหนึ่งมันจะเกิดเครดิตต่อ SHA ของเรา ในการเป็นกระบอกเสียงในการผลักดันวาระ เพื่อชี้ให้เขาเห็นว่าเรามีของและมีตัวอย่าง ซึ่งอาจจะกินแรงและเร่งรัด ดังนั้น ผมจึงมองว่ามันเป็นกลยุทธ์ในการรักษา Engagement

อ.นันทิดา

หากเรามองว่างานนี้เน้นวิพากษ์แผน และเห็นปัญหา หากเราเสนอแผนใหม่ซึ่งไม่ใช่การทำงานครั้งแรก เพราะเคยมีการทำสมุดปกขาว ดังนั้น หากเราหยิบส่วนใดส่วนหนึ่งมาทำ แต่เราต้องคิดให้ถี่ถ้วนไม่ให้เขามองข้ามความดีของเรา

อ.บุญเลิศ

จากการประชุมกับหมอสิริฤกษ์พบว่าเขาใช้คำว่ามั่งคั่ง ประเด็นคือเราต้องรักษาจุดยืน ทั้งนี้การทำงานต่อแบบแผนมุ่งเป้าเขาก็อาจไม่ซื้อ เราเลือกประเด็นที่สำคัญและชี้ว่าต้องมาจากฐานความรู้ที่กว้างพอ ยกตัวอย่างเช่น ชาติพันธ์ท้องถิ่นก็สำคัญ หากเราคิดประเด็นทำนองนี้ก็ได้ ดังนั้นหากเราจะทำเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ต้องไม่เสียรากของเรา

อ.เกษม

ประเด็นที่เขายกมามันง่ายและเป็นรูปธรรม แต่ประเด็นคือไม่ได้แก้ปัญหาระยะยาว ผมคิดว่าตอนนี้ทำให้เกิดแผนมุ่งเป้าขึ้น แต่ฝ่ายวิทย์ไม่เห็นปัญหาตรงนี้ ดังนั้น หากเราจะทำแผนมุ่งเป้า ต้องชี้ว่าสิ่งที่เขาทำมาทั้งหมดมันมีปัญหา อย่างไรก็ตาม ปัญหาคือจะมีรูปธรรมอย่างไร ดังนั้นเราต้องทำให้เห็นจุดยืนของเรา

อ.โกมาตร

เราให้ทีมศูนย์มานุษค้นแผนมุ่งเป้าในแง่ Timeframe จากนั้น เราค่อยมาหากลยุทธ์ของเรา เช่น การตั้งวงคุยกัน เพื่อผลักดันให้แผนเราไปอยู่ในยุทธศาสตร์ที่เหลือ โดยสรุปมองว่าแผนมุ่งเป้าอาจไม่เหมาะ

ความเห็นต่อร่างแผนยุทธศาสตร์ด้าน SHA

อ.โกมาตร

โจทย์ยุทธศาสตร์แคบไปไหม? เพราะเนื้อหาข้างในกว้าง รวมถึงไม่ใช่แค่เส้นแบ่ง แต่เป็นเครื่องมือในการก่ออาชญากรรมด้วย ส่วนเรื่องภาวะโลกรวน ผมก็เติมว่ามันทำลายทุนทางวัฒนธรรม ดังนั้น ต้องการการวิจัย ประเด็นเรื่องวัฒนธรรมการปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงสำคัญในสภาวะโลกรวน มันเปลี่ยน Cultural practice ของเกษตรกร พวกเขาชี้ว่าเขาพึ่งข้อมูลกรมอุตุไม่ได้เลย ดังนั้น หัวเรื่องดูเฉพาะเกินไป ส่วนเนื้อในเป็นเพียงศัพท์

อ.รัศมี

เราเสนอ PMU ไปแล้ว เรื่องงานวิจัยชั้นแนวหน้า เราเสนอว่าอยากให้มีพื้นที่งานวิจัยพื้นฐาน แต่ไม่ทราบว่าเขาจะทำอย่างไร ทั้งนี้ พบว่าแผน 10 ข้อที่เสนอมีที่มาจากแต่ละ PMU จากนั้นพอเขาประชุมกัน เขาก็เอาหัวข้อจาก PMU ต่าง ๆ ที่เสนอมามาย่อยอีกทีจนกลายเป็น 10 ข้อ ดังนั้น เราต้องทำยุทธศาสตร์หลายด้าน เนื่องจาก บพค. เขาก็ปรับแผนแบบเรา จากแนวโน้มการประชุม หากเราไม่พูดให้กระชับ เขาก็ไม่มา ดังนั้น เราต้องหาทางในการส่งเสียงให้ถึง

ทั้งนี้ PMU แต่ละหน่วยจะมีการปรับเปลี่ยนแผน เขาได้เขียนโครงแผนใหม่ 2571-2575 ซึ่งมาจากผู้ทรงฯ จากนั้นก็เสนอไปยัง กสว. ทั้งนี้ กสว. รุ่นนี้จะคัดเลือกเฉพาะที่ทำได้จริง ดังนี้

1. ไทยมีเครื่องมือแพทย์
2. ขจัดโรคพญาตใบไม้ในตับลดมะเร็ง
3. เกษตรไทยส่งออกไป EU
4. เพิ่มรายได้ลดหนีครัวเรือน
5. เกิดธุรกิจและนวัตกรรมใหม่
6. สร้างงานทักษะสูง
7. แก้ PM 2.5 ในภาคเหนือ
8. การจัดการน้ำ น้ำไม่ท่วม ไม่แล้ง
9. พัฒนาทักษะเด็กไทย

ทั้งหมดคือ 9 ข้อสำหรับปีหน้า ทั้งนี้ เขาให้อ.สมเกียรติเป็นคนเลือกหัวข้อจาก PMU ต่าง ๆ ในวันนั้น อ.สิริฤกษ์ชี้ว่าว่ามีหลายข้อ เขาจะขายกับรัฐบาลว่าทำได้จริง เขาจึงเลือกประเด็นเหล่านี้

อ.โกมาตร

หากจะเข้าใจเขาจะพบว่า อวน. เขารับเงินวิจัยมาเพื่อทำวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ ดังนั้น การตอบคำถามจึงต้องมีแนวคิดดังที่กล่าวมา เขาต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตัวเอง ไม่อย่างงั้นงบประมาณจะถูกตัดออก หากคิดต่อคือ เราจะทำวาระของเราอย่างไรเพื่อให้ PMU สามารถนำไปใช้ได้บ้าง เหตุเพราะ หาก PMU นำแผนเราไปใช้ จะทำให้งานเราง่ายขึ้น ดังนั้น หากเราสามารถระบุได้ว่าอันนี้ตรงกับภารกิจของ PMU ไหน เราก็เสนอให้เขาพ่วงไปด้วย ดังนั้น ในแง่นี้จะเป็นกลยุทธ์ได้หรือไม่ การทำงานคือการทำงานหลังบ้าน เช่น การนัดพูดคุยกับเขาว่าจะไปด้วยกันได้ไหม จากนั้นก็นำความสำคัญของเราให้ไปปรากฏในงานของ PMU

งบประมาณของ วช. ไม่น้อย แต่จะอยู่ที่ TASSHA ประมาณ 100 ล้าน ที่เหลือจะกระจัดกระจาย เช่น มีแผน SHA และงานสร้างสรรค์ศิลปะ รวมถึงมีงาน Action ในชุมชน เอาเข้าจริง ๆ เมื่อปีที่แล้วงานศิลปกรรมศาสตร์ได้มา 5 ล้าน แต่ปีนี้ได้ 8 ล้าน จากร้อยกว่าล้าน เคยถามเขาว่าเงินไปอยู่ตรงไหนเท่าไหร่ เผื่อให้สามารถโอนโครงร่างไปขอทุน เขาก็ตอบว่าเกินอำนาจ เหตุเพราะแต่ละส่วนของ วช. ไม่สามารถรู้เรื่องงบประมาณของส่วนอื่น ดังนั้น ทำอย่างไรจะทำให้โครงสร้างการให้ทุนดีขึ้นกว่าเดิม เช่น ไม่มีแผนงานย่อยที่ซับซ้อน มีวาระที่ชัดเจน นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้ทรงฯ ที่ประเมินมีจำนวน 5 คน จึงอยากที่พวกเขาจะรู้ได้ครอบคลุมทุกเรื่อง นอกจากนี้กรรมการก็มีปัญหา เพราะเขาไม่มีกระบวนการรีวิว เพราะเขาให้กรรมการถกกัน ผลก็คือในสาขาแบบรวม ๆ ทำให้มีงานศึกษาที่กว้างมาก ๆ ดังนั้น จึงเกิดแนวโน้มที่ขึ้นอยู่กับกรรมการเลย ต่อไปเราอาจต้องทำงานกับ วช. ให้มากขึ้นไหม เพราะเราต้องเลือก PMU ที่เราหวังผลได้

อ.เกษม

แต่ละหน่วยทำงานแยกกัน บางส่วนก็มีคนรีวิว แต่บางอันก็ไม่มี เราไม่ทราบว่าการตัดสินใจอยู่ที่ส่วนไหน ปัญหาคือเลขาและเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจตัดสินใจ ใครตัดสินใจทั้งหมดคือใคร?

อ.รัศมี

มี บพท. บพข. ซึ่งนักวิชาการเราหลายคนสามารถขอทุนได้ เราต้องรวมทีมเราเพื่อขอทุน ดังนั้น นักวิจัยสาขาเราควรทำอะไรแบบนี้ บพท. บพข. บพค. เงินจะเยอะมาก

อ.โกมาตร

โครงการในปีต่อไปเราตั้งคำถามกับ Research utilization ของสกสว. เน้นเรื่องเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เราจึงอยากคิดกรอบใหม่ เพราะความรู้บางอย่าง Utilization ในระยะสั้นไม่ได้ ดังนั้น การบ้านคือเราทำอย่างไรเพื่อให้ Research utilization ของสกสว. กว้างกว่าเรื่องเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม กล่าวโดยสรุป ให้นำแผนไปขึ้น Google doc จากนั้นจะเชิญสื่อ รวมถึงในวันที่ 4 เราก็ขับเคลื่อนแผนเราอย่างเต็มที่

Action points

- เราจะหาทางนัดคุยกับ PMU แต่ละหน่วย เพื่อจะได้เป็นกระบวนการ Consultative meeting ซึ่งอาจจัดประชุมสัก 3-6 ซึ่งจะช่วยให้ SHA เขาไปอยู่ใน PMU
- Engagement ร่างมีความสำคัญ แต่การทำงานกับ อ.ชินวุธ และอ.อาร์ม ให้เขาเห็นความเคลื่อนไหวทางความคิด เห็นความพยายามของเราในการปรับเปลี่ยนก็สำคัญไม่แพ้กัน ให้เขารับรู้ว่ามีงานชิ้นนี้ ไม่ต้องคิดใหม่ เอาอันนี้ไปทำต่อก็จะง่าย ดังนั้น เราต้องทำงานร่วมกับตัวแสดงเหล่านี้ให้เขาเห็น
- อยากให้ลองทำการวิเคราะห์แผนนี้ เช่น การให้น้ำหนักกับประเด็นว่ามีกี่เปอร์เซ็นต์ เช่น การทำ Pie chart หรืออีกกราฟคือข้อเสนอ ผลลัพธ์ ซึ่งประกอบด้วย การอธิบาย การวิเคราะห์ การเสนอ หากทำเป็น diagram เขาก็จะเห็น จะได้ไม่ต้องไล่อ่าน ดังนั้น หากเราทำบทสรุปให้เขาเห็นได้ชัด ๆ จะดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การการสรุปการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมา จะยิ่งน่าทำ
- **สาม** งานเราไปสอดรับกับหมอสิริฤกษ์ และอ.สมปองอย่างไร ดังนั้น เราต้องมีบทสนทนากับเขา

สรุปการประชุมเรื่องแผนวิจัย SHA ร่วมกับอาจารย์พูลศักดิ์ สกสว.
ภายใต้โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยฯ
วันที่ 1 เมษายน 2568 ผ่านระบบ Zoom

รายชื่อผู้เข้าประชุม

16. ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์
17. ผศ. ดร.พูลศักดิ์ โกษียาภรณ์ (และคณะทำงาน)	รองผู้อำนวยการ สกสว.
18. รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
19. รศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
20. ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
21. ผศ.ดร.นันธิดา จันทรางศุ	มหาวิทยาลัยมหิดล
22. อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
23. ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
24. นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
25. นายธนวัฒน์ รุ่งเรืองตันติสุข	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
26. นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
27. นางสาวรพีพร สิทธิ	สกสว.
28. นายกิตติคุณ จันทร์แย้ม	สกสว.
29. นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

อาจารย์มีความเห็นอย่างไรกับสิ่งที่เราทำ รวมถึงกระบวนการของอาจารย์เป็นอย่างไรเผื่อพวกเราจะเข้าไปร่วมทำงานด้วย

ในอดีตที่ผ่านมามีแผนที่เป็นตัวอย่างที่ดีซึ่งนำไปสู่นโยบายได้ เช่น ฟิสิกส์ ฯลฯ ในอดีตคนไม่ได้ให้ความสำคัญกับงานวิจัยพื้นฐานหรืออนาคต ในตอนนั้นได้มีการทำงานร่วมกันประชุมเพื่อพัฒนางานแนวหน้าเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ในเวลาต่อมาแผนนี้กลายเป็นแผนงานสำคัญของประเทศ ซึ่งเรายังคงใช้แผนนี้ขับเคลื่อนประเทศ หากเครือข่ายเราช่วยออกแบบและขับเคลื่อนประเทศ ก็จะทำให้แผนนี้เป็นรูปธรรม

ช่วง 2 ปีที่ผ่านมาเราอยากปรับงานบางเรื่อง รวมถึงอยากนำงานวิจัยมาขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมซึ่งก็คือแผนมุ่งเป้า ใน 1 ปี จะมีงานมุ่งเป้าประมาณ 10 เป้าหมาย หลังจาก 2 ปีก็จะมีการคิดหัวข้อใหม่เรื่อย ๆ ดังนั้น งานนี้จึงไม่ได้เป็นงานระยะยาว หากแต่เป็นงานที่เน้นผลกระทบ แต่งานนี้ก็ไม่ได้แยกขาดจากงานวิจัยปกติ กล่าวโดยสรุป แผนมุ่งเป้ามีงานหลายด้านที่สร้างผลกระทบ ยกตัวอย่างเช่น แผนด้านการศึกษาซึ่งใช้เอไอมาแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ยังมีงานที่ส่งผลกระทบสูงหลายเรื่อง

แผนมุ่งเป้าของพวกเราควรเป็นอย่างไร

โดยปกติเราใช้ศาสตร์ของเราเป็นตัวตั้ง เรารอบรู้ อย่างไรก็ตามงานมุ่งเป้าจะต่างเพราะเรากำหนดเป้าหมายที่จะไปถึง เรารู้ว่าเราอยากทำให้สำเร็จภายใน 2 ปี จากนั้นเราจะดูวิธีการที่เรามีเพื่อผลักดันให้แผนสำเร็จ ยกตัวอย่างเช่น 10 จังหวัดต้องไม่มีน้ำท่วม ดังนั้น ภายใน 2 ปี ต้องคิดว่าจะทำอย่างไรให้แผนนี้สำเร็จ เช่น การใช้เทคโนโลยี หรืออื่น ๆ เพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหานี้อย่างยั่งยืน ดังนั้น แผนมุ่งเป้าต่าง เพราะตั้งเป้าหมายขึ้นมาก่อน เราจะมาช่วยกันให้ประเทศเราสำเร็จในเรื่องใดที่สำคัญ เราจะใช้เครือข่ายของเรามาผลักดันให้สำเร็จ ดังนั้น เป้าหมายของเราคืออะไร อีกตัวอย่างคือ EV AI Semi-conductor ประเทศเราอาจไม่น่าดึงดูดในการลงทุน ในแง่นี้เราต้องเอื้อให้นักลงทุนเข้ามา เช่น มหาวิทยาลัยต้องเข้าใจและปรับเปลี่ยน จึงต้องมีกำลังคนกี่คนเพื่อรองรับอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้น แต่ละเป้าก็จะตั้งเป้าหมาย สิ่งที่ต้องคิดต่อคือใครจะเป็นคนทำ เราจะเตรียมความพร้อมกับแรงงานใหม่อย่างไร การออกแบบการจัดการศึกษาร่วมกัน บริษัทที่ลงทุนก็ไม่อยากให้ทำแค่ครั้งเดียว แต่อยากให้มีศูนย์วิจัยในสถานศึกษา

ดังนั้น เราต้องตั้งธงว่าเราจะทำอะไรให้กับประเทศ และหากจะทำให้สำเร็จจะเป็นอย่างไร วิธีการจะเป็นอย่างไร

เราได้เขียนร่างแผนยุทธศาสตร์ 2571-2575 คำถามคือกระบวนการออกแบบการทำแผนมีอะไรบ้าง และเราจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในขั้นตอนใดบ้าง

กระบวนการเรื่องเป้าหมายสำคัญต่างจากที่ผ่านมา กสว. ได้วางหลักการและวิธีการใหม่สำหรับการขับเคลื่อน จะให้บุคคลสำคัญมาขับเคลื่อนซึ่งมีความเข้าใจและมีประสบการณ์สูง program committee และ program director ซึ่ง กสว. เสนอชื่อ จากนั้นจะจัดสรรทุนไปยัง PMU ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การดำเนินการจะให้อิสระในการขับเคลื่อนโครงการซึ่งมุ่งเน้นความสำเร็จ

ในส่วนกระบวนการกำหนดแผนยุทธศาสตร์จะมีส่วนร่วมได้ในหลายขั้นตอน จาก 3 ยุทธศาสตร์ในแผน ววน. เกี่ยวข้องกับศาสตร์ด้าน SHA ทั้งนั้น ที่ผ่านมางบประมาณไม่น้อย ในแผน ววน. ปี 2562 จะมีการตั้งเป้าหมายที่กว้าง นับแต่นั้นมา เราจะรู้ว่างบประมาณเราลงไปอะไรบ้าง และได้ผลเป็นอย่างไร ในปัจจุบันเราจะรู้งานด้านต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร สิ่งที่เราจะทำได้ในปีต่อไป คือ แผน ววน. ไม่ได้กว้างแบบทะเล หากแต่มีการเจาะจงด้วย ซึ่งดำเนินไปควบคู่กับแผนการอุดมศึกษา ซึ่งสองอันนี้จะหนุนเสริมกันและกัน

แผน ววน. จะช่วยได้มากหากเราสามารถมองภาพย้อนอดีตการขับเคลื่อนในภาพนี้ ระบบ ววน. มีระบบนิเวศ เช่น ในด้านระบบนวัตกรรมก็มีหลายนวัตกรรมซึ่งก็คือระบบนิเวศ ในยุทธศาสตร์ ววน. ก็ระบุ agenda

สำหรับกระบวนการกำหนดแผน ววน. พบว่าเรากำลังทำเรื่องงบประมาณ และการกำหนด OKR ใหม่ เพราะไม่ถูกต้องและไม่คมชัด ในกลางปี และปลายปี จนถึงต้นปีหน้า เราจะทำให้ยุทธศาสตร์ ววน. ต้องดีขึ้น

อยากให้เสนอระบบนิเวศเพื่อชี้ให้เห็นว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและสร้างให้ระบบนี้เข้มแข็ง ยกตัวอย่างเช่น ประเทศไทยมี Lab ที่เป็นศูนย์วิจัย 50 ด้าน กำลังคน 4000 คน ดังนั้น เราจะสนับสนุนกำลังคนไม่ต่ำกว่า 50 % เราต้องออกแบบว่าระบบนิเวศนี้ต้องมีส่วนร่วมกับผู้ใช้งาน อีกส่วนพัฒนาภาคธุรกิจ และการแก้ปัญหาสังคม ปัจจัยเหล่านี้มาจากการที่เราเห็นระบบนิเวศ จากนั้น เราจะมาออกแบบยุทธศาสตร์ในมิติต่าง ๆ เช่น งบประมาณ เพื่อให้เห็นทิศทางที่ชัดเจน ดังนั้น ยุทธศาสตร์ต้องวางภาพเหล่านี้ให้คมชัดขึ้น

เราต้องชี้ให้เห็นว่าเราจะมุ่งไปในทิศทางใด รวมถึงมองอนาคตด้วยว่า เราจะมีวิจัยใดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ จินตนาการยอดพีระมิด ยอดพีระมิดก็คือความสำเร็จที่สุดยอดที่สุดคืออะไร เช่น ความสำเร็จด้านการลงทุน การนำไปสู่อนาคตอันไกลซึ่งเป็นการคิดเผื่อว่าจะมีเรื่องอะไรบ้าง โดยสรุป เราต้องวางฐานพีระมิดให้ดีซึ่งคือยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ คลังความรู้จะเป็นอย่างไร จากนั้นคิดว่ายอดพีระมิดของเราจะเป็นเรื่องอะไรที่จะสำเร็จภายใน 5 ปีข้างหน้า

การรีวิว OKR หากทำให้สอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้ด้าน SHA ก็อาจจะเอื้อให้งานวิจัยด้านนี้ ดังนั้น ในขั้นการทบทวนงบประมาณและ OKR จะเป็นไปได้ไหม หากจะมีทีมของเราเข้าไปร่วมรีวิวและทบทวน นอกจากนี้ในเรื่องของยุทธศาสตร์จะพบว่า งานด้าน SHA มีส่วนในการพัฒนาประเทศเช่นเดียวกัน คำถามคือ การรีวิว OKR จะให้ SHA เข้าร่วมอย่างไร

หากเรามองแค่มิติเดียวคือองค์ความรู้ เราจะไม่มีพลังในการพัฒนางานวิชาการที่ดี สิ่งที่เราจะทำคือการเสนอภาพองค์รวมในการพัฒนาองค์ความรู้ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และการสร้างผลกระทบต่อประเทศ เช่น เรามีเงิน 100 บาท ประกอบด้วย 20 บาทสร้างองค์ความรู้ แต่คนที่ทำงบประมาณต้องนำ 30 บาทมาสร้างการขับเคลื่อนเพื่อให้เห็นภาพว่ามันเกิดประโยชน์ อีก 20 บาท อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ซึ่งไม่ได้ทำแยกส่วน ดังนั้น สิ่งที่เราต้องช่วยกันว่าจะทำอย่างไรให้ภาพรวมในการสร้างฐานองค์ความรู้ว่าเงินถูกนำไปใช้ประโยชน์ได้ ในภาพเชิงระบบจะมีเหตุผลเพียงพอเพื่อทำให้ทั้งหมดไปได้

กลับมาที่งานสร้างฐานองค์ความรู้ของไทยซึ่งดีมาก อะไรคือฐานองค์ความรู้ของประเทศ เส้นทางอะไรที่จะทำให้องค์ความรู้วิ่งไปสู่ยอดพีระมิด การมีเส้นไปสู่ยอดพีระมิดได้ จะทำให้เราวางแผนการลงทุนทางงบประมาณได้ดี ดังนั้น เราจะสร้างระบบทั้งหมดได้อย่างไร แต่หากต่างคนต่างเสนอจะทำให้กระจัดกระจาย หากเรามัดไป 100 เรื่อง จะดี

ในกระบวนการทำเรื่อง OKR หากเราจะวัดว่าเกิดผลลัพธ์อย่างไรในด้าน SHA ซึ่งก็มีหลายแบบ เช่น องค์ความรู้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้

ความยากของการทำยุทธศาสตร์ หากเรารู้ว่าศาสตร์ด้านนี้ เราจะต้องทำเรื่องอะไรบ้างในการทำให้ประเทศไปที่ใด ดังนั้น ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนของประเทศถูกวางแผนเป็นเกณฑ์หลักไปแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดคือ รัฐไม่ค่อยเอื้อให้ประเทศไทยมีเงินทุนไหลออกไปต่างประเทศ ดังนั้น ความเข้าใจประเทศเพื่อนบ้านเรา ศาสตร์ด้าน SHA จะต้องดูเรื่องอะไรบ้างในต่างประเทศ เหล่านี้คือตัวอย่างว่า ยุทธศาสตร์เราจะเขียนร้อยเรียงเรื่องเหล่านี้อย่างไร ซึ่งอาจารย์หลายท่านจะช่วยได้มาก

อ.ยุกติ

จากที่เราสำรวจ OKR และอ่านแผน ววน. อย่างละเอียดในหลายแง่มุม พบว่า สิ่งที่ควรจะอยู่ใน OKR จำนวนมากไม่อยู่ เช่น เรื่องเกี่ยวกับเรื่องเพื่อนบ้านที่อาจารย์ระบุไว้ ยกตัวอย่างเช่น วช. จะพบว่างานวิจัยดีเด่นจะต้องเป็นงานเกี่ยวกับวิจัยประเทศไทยเท่านั้น อันนี้คือปัญหา เพราะโดยภาพรวม เราอาจยังคิดถึงเป้าหมายของความรู้ที่จำกัดไปหรือไม่ หากเราคิดแค่เพียงบางขอบเขตเราก็จะทะลุไปไม่ได้ คนที่ทำงานเกี่ยวกับความมั่นคงเราก็รู้น้อยมาก อาจเพราะความสนใจมีน้อยไป แต่อีกปัจจัยคือการกำหนดยุทธศาสตร์งานวิจัยของเราไม่ครอบคลุมเพียงพอ

นอกจากนี้ งานวิจัยพื้นฐานยากมากจะขอทุนและยากที่จะอธิบายให้สภาเข้าใจ อย่างไรก็ตาม เราจะดลำดับความสำคัญสิ่งนี้ไว้น้อย ผลที่ตามมาคือนักวิจัยที่ดีได้ทุนวิจัยจากแหล่งอื่น แม้เราจะให้ทุนด้าน SHA ไม่น้อย แต่งานวิจัยที่สร้างผลกระทบจะมาจากงบของรัฐไทยมากน้อยแค่ไหน ดังนั้น ทำอย่างไร เราจะมีส่วนในการเข้าไปเสนอกรอบและให้ความเห็น

อ.พูลศักดิ์

จุดผิดพลาดของ OKR คือการไม่สอดคล้องกับงบประมาณ อีกจุดคือ OKR ในช่วงเริ่มต้นไม่ได้ลงรายละเอียดของ OKR ไว้ได้ดี ไม่ได้มีบทเรียน และไม่ได้ทำเรื่องระบบนิเวศไว้ดี ส่วนที่หายไปคือ คำอธิบาย OKR รายละเอียดของทีมเราควรนำไปไว้ในคำอธิบาย OKR เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยง ส่วนคำอธิบายของ OKR ววน. จะมีหลายส่วนไม่ได้ วิธีการที่ดีคือ หากเรามองในเชิงระบบนิเวศ ผมคิดว่า เราต้องร่วมกันทำเรื่องที่สำคัญคือ รายละเอียดภาพของระบบนิเวศ การกำหนดกลยุทธ์ใหม่ และองค์ความรู้เพื่อให้เห็นภาพเชิงระบบ และภาพใหม่นี้จะบรรจุในแผน ววน. อันใหม่แน่นอน ดังนั้น ร่างแผน ววน. สองเดือนหน้าต้องเสร็จแล้ว ดังนั้น อยากให้เจาะรายละเอียดของระบบนิเวศให้ได้ และวางรากฐาน การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ให้ได้ หากเราได้ลงมือร่วมกันทำเรื่องระบบนิเวศ เราก็จะร่วมมือกันปรับยุทธศาสตร์ใหม่ได้อย่างแน่นอน

กรอบที่เราพัฒนาขึ้นและจากการคุยวันนี้จะพบว่า แม้เราจะวางวาระการวิจัย แต่หากไม่มีระบบนิเวศเพื่อชี้ว่ามีคนทำจริง ทำเป็น ทำได้ เก่งขึ้น ซึ่งเป็นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้ จะทำให้ยุทธศาสตร์ลอย ดังนั้น การเขียนของพวกเราต้องทำต่อในเรื่อง Mapping เช่น ภัยคุกคามซับซ้อน ดังนั้น เราต้องจัดกลุ่มก้อนของนักวิจัยให้ชัดขึ้น คนจะเก่งเรื่องนี้ต้องมีสถาบันนี้ เพื่อให้เกิด Node ที่แข็งแรง เพื่อชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จมี Actors จริง มีสามารถพัฒนาคน ซึ่งโยงไปเรื่องระบบนิเวศได้ เรื่องนี้เราทำได้ไม่ยาก ที่ผ่านมาเรามีการทำงานกับเครือข่ายด้านนี้ ดังนั้น อยากถามว่า อาจารย์มีแบบฟอร์มการเขียน แนวทาง ที่เราจะนำไปทำการบ้านที่สามารถเชื่อมต่อกับระบบอาจารย์ได้ง่ายหรือไม่

ผมจะส่งกรอบในการทำงานให้ จากนั้นสามารถแลกเปลี่ยนในการเติมได้ เพื่อสามารถนำไปเป็นกรอบในการทำแผนในยุทธศาสตร์ได้ อยากให้ทีมอาจารย์ขึ้นโครงร่างยุทธศาสตร์อันใหม่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ SHA เพื่อจะได้นำมาทำงานต่อ

ส่วนที่จะเหนื่อยคือ ข้อมูลสนับสนุน อย่างน้อยที่สุดเราต้องทราบเรื่องเกี่ยวกับสถาบัน เครือข่าย เราจะแบ่งประเภทสถาบันการขับเคลื่อนเป็นอะไรได้บ้าง เครื่องมืออะไรบ้างที่จะใช้สนับสนุน เรามีเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายมากมาก แต่จะสำเร็จหรือไม่ก็เป็นคำถาม ดังนั้น เครื่องมืออาจไม่ต้องเยอะ แต่เครื่องมือที่สำเร็จคืออะไร ศาสตร์ด้าน SHA มีเครื่องมือหลายเรื่อง

อ.โกมาตร

โดยสรุป เราเห็นการทำแผนมุ่งเป้า การทำ OKR และการทำยุทธศาสตร์จะดำเนินตามตัวอย่างที่อ.พูลศักดิ์จะทำให้เรามาส่วนเรื่องอื่น ๆ เราคงได้มีการพูดคุยกันอีก หลังจากที่เราได้ทำเรื่องระบบนิเวศของเราขึ้นมาแล้ว

สรุปการประชุมเพื่อนำเสนอและรับฟังข้อคิดเห็น
(ร่าง) แผนงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2571-2575
วันที่ 4 เมษายน 2568 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร

1. เสวนาเรื่องทิศทางงานวิจัย SHA

อ.ยุกติ

กล่าวถึงภาพรวมของการทำงานในโครงงการขับเคลื่อนวาระการวิจัยฯ ซึ่งทำให้เราเข้าใจระบบการทำงานของแผนวิจัยของไทยได้มากและรอบด้านมากขึ้น ผลที่พบคือสองด้าน ได้แก่ ด้านที่ตื่นเต้นซึ่งเป็นนักวิจัยที่อยู่วงนอก ส่วนน้อยที่จะขอทุนจาก PMU ทีมเรามีอคติกับแผนงาน ในภาพรวมพบว่าการบริหารมีความเป็นระบบ มีการกระจายและการตรวจสอบอำนาจ ยากมากที่ใครจะทำงานตามอำเภอใจ ในส่วนของงบประมาณในแต่ละปีพบว่า งบประมาณสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ งบประมาณสำหรับ SHA ก็ไม่น้อยคือเกือบ 30% จากยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ก็มีงบที่ส่งมาให้งานด้าน SHA ไม่น้อย อย่างไรก็ตาม ทำไมเรายังพบว่างานด้านนี้ไม่ได้เด่นขึ้นมา คำถามคือแผน ววน. มีส่วนสนับสนุนกลุ่มคนเหล่านี้หรือไม่ เราจึงพบช่องว่าหลายส่วน เช่น ธรรมชาติของ SHA ไม่ตรงกับแผนงาน ววน. นอกจากนั้นยังมีช่องว่างคือ SHA ทำงานวิจัยเชิงประยุกต์น้อยกว่า

อ.ปังปอนด์

จะเล่าถึงที่มาที่ไปของโครงการคือเราอยากจะพัฒนาการวิจัยด้าน SHA เพิ่มขึ้น การเข้าทำงานตำแหน่ง กสว. เรามุ่งผลักดันงาน SHA ให้ได้อย่างดีที่สุด ที่มาที่ไปของกองทุน ววน. คือ ในอดีตเงินวิจัยจะมี สกว. ซึ่งมีนักวิจัยรุ่นใหม่ รุ่นกลาง เราเป็นนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งทำงานด้านประชากรศาสตร์ จึงเกี่ยวกับงานด้าน SHA พอสมควร ในอดีตเงินทุนวิจัยจะเข้ามา สกว. และ วช. ทั้งนี้ เงินทุนวิจัยไม่เพียงแค่งานวิจัยเท่านั้น สกสว. จะไม่ให้หน่วยงานที่ให้ทุนแบบ สกว. แต่จะรวมเงินทุนวิจัยทั้งประเทศ กล่าวคือในระบบ ววน. จะดึงงบประมาณทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ปัญหาคือกองทุนนี้จะถูกดำเนินการโดย สกสว. และ กสว. โดยสังกัด อว. คำถามคือทำไม อว. จึงไปทำวิจัยกับหน่วยงานอื่น ทุกหน่วยงานถูกดึงงบประมาณไปหมดไปรวมในกองทุน สกสว. ไม่ใช่หน่วยงานให้ทุน แต่หน่วยที่ให้ทุนคือ PMU

จากงบประมาณที่ผ่านมาพบว่าปีนี้งบประมาณไม่น้อย มีระดับที่เพิ่มขึ้นกว่าหลายปีที่ผ่านมา คำถามคือ งบประมาณจะถูกจัดสรรอย่างไร งบประมาณของกองทุน ววน. ประกอบด้วย 4 ก้อน ได้แก่ ก้อนที่เกี่ยวกับ SHA มีดังนี้

1) ทุน FF หรืองานวิจัยมูลฐาน รวมถึงยังมีอีกหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ทุน เช่น สกสว. วช. ให้ทุน
2) SF งบประมาณเพื่อสนับสนุนงานเชิงกลยุทธ์ งานวิจัยที่ต้องจัดสรรผ่าน PMU เพื่อตอบโจทย์ประเทศตามยุทธศาสตร์ต่าง ๆ
3) RU เป็นการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์
4) การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ในเชิงรายละเอียดงบประมาณคือ งบประมาณสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่จะมี 10% เพื่อสนับสนุนนักวิจัยมูลฐาน นอกจากนี้ ยังมีการเพิ่มอีก 5%

นอกจากนี้อีกเรื่องที่จะกล่าว งบประมาณด้าน SHA อาจมากกว่า 30% เพราะมันรวมถึงงบประมาณด้าน SF ซึ่งเป็นการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญ ซึ่งตอบโจทย์ 25 programs หลัก ซึ่งกล่าวได้ว่ามีงบที่เกี่ยวข้องกับ SHA อีกเยอะ

นอกจากนี้ยังมีการผลักดันให้งานด้าน SHA เข้าไปอยู่ใน RU มากขึ้น นักวิจัย SHA ต้องไปช่วยเหลือตรงนี้ให้ได้มากที่สุด เพื่อให้งานเราสร้างความสุขแก่ประชาชนคนไทยได้มากขึ้น กสว. ชุดนี้มุ่งทำงานวิจัยในมิติต่าง ๆ เพื่อตอบโจทย์ประเทศและการสร้างชีวิตที่ดีแก่ประชาชาน องค์ความรู้ด้าน SHA จะแปลงเป็นนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ได้หรือไม่ ส่วนที่สำคัญที่อยากพูดคือแผนงาน 25 programs ซึ่ง P17 จะเกี่ยวกับ SHA มากที่สุด ซึ่งประกอบด้วย SF FF และ RU กล่าวโดยสรุป P ทั้ง 25 จะมี SHA

แผนเหล่านี้จะมี PMU ซึ่งรับเงินเรา โดยจะมีหลักปฏิบัติงาน ซึ่งเป็น Issue based ทำอย่างไรจะเอาธรรมชาติของศาสตร์ของเราเพื่อเข้าไปอยู่ใน PMU ทุน FF กำหนดว่ามหาวิทยาลัยต้องทำ 15% แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีข้อจำกัด ในภาพใหญ่เราอยากให้ไปถึง

อ.อาร์ม

ผมมีทั้งหมด 3 คำถาม ซึ่งมีประเด็นที่จะสื่อ

ประเด็นแรก ในปัจจุบันคือยุคเทคโนโลยีซึ่งมุ่งให้หุ่นยนต์ฉลาดเหมือนคน แต่เราทำคนให้เหมือนหุ่นยนต์หรือเปล่า ผมอยากสื่อว่า ยุคนี้คนไม่สนใจ SHA เพราะสนใจหุ่นยนต์ ประเด็นก็คือตรงกันข้าม เพราะ SHA ต้องสำคัญมากขึ้น หลายเรื่องจะถูก AI เข้ามาแทน หลายประเทศให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ และทฤษฎีเชิงวิพากษ์เพราะมันสำคัญกับมนุษย์ คุณค่าความเป็นมนุษย์และศิลปะ ประเด็นคือทำอย่างไร SHA จะเข้ามาเสริมเรื่องที่จำเป็นของยุคสมัยแบบนี้ ประเด็นคือ SHA สำคัญมากขึ้น คำถามคือกินได้ไหม จะพบว่า มันช่วยได้มาก

ประเด็นที่สองคือ การแก้ปัญหาหนึ่ง มันทำให้เกิดปัญหาใหม่ ที่ผ่านมามุ่งแก้ปัญหางานวิจัยที่เน้น Discipline → issue based → target based เหล่านี้คือคำถามที่เราต้องตอบ ที่ผ่านมาคือทำอย่างไรให้ผลิดอกออกผล นี่จึงเป็น pain point ของพวกเรา เพราะอาจไม่สอดคล้องกับธรรมศาสตร์ของศาสตร์เรา อีก pain point คือ มันมีการกระจัดกระจาย ได้มีการเปลี่ยนมาเป็น centralization คือการรวมเงินไว้ที่ ววน. เพื่อที่จะสามารถทำเรื่องใหญ่ได้ หลังการปฏิรูประบบจึงมีทั้ง winners and losers ยกตัวอย่างเช่น ศาสตร์วิทยาศาสตร์บางด้านก็เคยถูกมองข้าม แต่ปัจจุบันก็ได้รับความสำคัญ

หลายคนถูกทิ้งไว้ข้างหลัง เช่น ในยุค สกว. มีฝ่ายที่ทำงานวิจัยพื้นฐานเยอะมาก ซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นตอบโจทย์เศรษฐกิจ แต่ปัจจุบันต้องตอบให้ได้ว่าเป็นรูปธรรมอย่างไร จะเอางานพื้นฐานไปตอบโจทย์อย่างไร เช่น การขอทุน บพท. ดังนั้น จึงมีบางส่วนที่หายไป มีการวิจัยบางเรื่องที่หายไป อันนี้จึงเป็น pain point และประชาคมก็รับทราบ เราจึงมุ่งพัฒนาประเด็นเหล่านี้ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาใหม่

ประเด็นที่สาม เราเข้าใจศาสตร์ตัวเองและศาสตร์อื่นเพียงพอหรือไม่ เราเป็นนักวิชาการเราลึกในงานตนเอง แต่เรามักคิดในลักษณะ one size fit all ในความเป็นจริงผมคิดว่ามันเป็นปัญหาร่วมกัน เพราะนัก SHA ก็ไม่ได้เข้าใจศาสตร์อื่น ๆ เพียงพอ ยกตัวอย่างเช่น นิติศาสตร์คือศาสตร์อะไร ในแง่นี้ ทำอย่างไรจะได้มีการสื่อสารและรับฟังกันได้มากขึ้น เหตุเพราะ วิธีการมองของแต่ละศาสตร์ต่างกัน เช่น การเปลี่ยนวิธีคิด การมองปัญหาแบบใหม่ อย่างไรก็ตาม คนที่ฟังเราอาจมองว่ามีข้อสังเกตเยอะไป ตกลงเราจะให้ทำอย่างไร Policy recommendation คืออะไร ใครจะให้ทุน

ในแง่นี้ เราตั้งคำถาม ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ ประเด็นคือในเชิง Policy เราต้องสร้างให้มันเป็นรูปธรรม อันนี้จึงเป็นโจทย์ที่สำคัญ ทำอย่างไรเราจะร่วมกันขับเคลื่อนให้ระบบพัฒนาต่อไป กล่าวโดยสรุป SHA สำคัญมากขึ้นในยุคปัจจุบัน เงินไม่ได้น้อย ข้อต่อมาคือ มีพื้นที่ให้ SHA ไหม

อ.ยุกติ

สิ่งที่เราน่าจะช่วยกันคิดต่อและเสนอว่าจะทำอย่างไรให้งาน SHA โดดเด่นมากขึ้น สอดรับกับการทุ่มเทของพวกเรา จึงอยากเสนอว่า

1. ความรู้ ประกอบด้วยสามคำ ได้แก่ ความรู้เรามุ่งที่จะทำ ความเข้าใจและความรู้สึกและชี้ปัญหา และการเปลี่ยนแปลง การเข้าใจและรู้สึกคือการรู้ว่าอะไรเป็นอะไร อะไรสำคัญอย่างไร เช่น เรามองปรากฏการณ์ที่ลึกขึ้น จึงอยากเสนอว่า การเข้าใจและรู้สึกเป็นสิ่งที่สำคัญของ SHA ทำอย่างไรให้จุดนี้ไปแสดงอยู่ในแผนงานวิจัย **ในส่วนการชี้ปัญหา**มันคือการวิพากษ์ งานเรามีจริยศาสตร์บางอย่าง มีความคิดในเชิงคุณค่า เรามีจริตในเชิงวิพากษ์กับสิ่งต่าง ๆ ตัวเอง เรามักจะไม่พอใจกับสิ่งที่เรารู้อยู่แล้ว ทำอย่างไรจะให้สิ่งเหล่านี้ไปอยู่ในแผนงานต่าง ๆ **สามคือเรื่องของความเปลี่ยนแปลง** งานเราไม่ได้อยากแค่รู้สึกและวิพากษ์ แต่เราก็มีความหวัง สังคมควรเป็นอย่างไร งานทางสังคมศาสตร์ชัดเจนว่า สังคมที่ดีกว่านี้ควรเป็นอย่างไร ความเปลี่ยนแปลงคือส่วนหนึ่งใน

เป้าหมายของความรู้ในด้าน SHA เหล่านี้คือสอดรับกับเป้าหมายในเชิงนโยบาย เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอะไรให้กับสังคม กล่าวโดยสรุปมิติความรู้มี 3 ด้านแบบนี้ ทำอย่างไรให้มันปรากฏชัดกับธรรมชาติของเรา

2. สถานการณ์ประเทศและของโลก ทีมวิจัยของเราขายวิกฤต สังคมกำลังเผชิญกับอะไร มันทำให้ 3 คำที่กล่าวไปสามารถรวมกันได้หมดเลย เช่น วิกฤตของเทคโนโลยี เราไม่ได้ปฏิเสธเทคโนโลยี ประเด็นคือเราจะอยู่กับมันอย่างไร งานด้าน SHA ตั้งคำถามต่อความเป็นครอบครัวจะเปลี่ยนไปอย่างไรในยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้าไปไกล อีกด้านคือ Bio technology ซึ่งไปไกลมากและท้าทายความเป็นมนุษย์ เรานทำอย่างไรให้เรื่องนี้มันชัดขึ้น วิกฤตต่อมาคือ วิกฤตของโลกรวน ก็มีคำว่า The Grobe the world but the world we live in จะเป็นอีกอย่าง แค่เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องใหญ่ กลับมาที่วิกฤตของโลกเราจะพบอยู่ตลอด เราก็ร้อนรนตลอดเวลา เมื่อเกิดการแตกหัก เราจะเข้าใจความเป็นอยู่ของเรามากขึ้น เราเห็นปัญหาเต็มเลย เช่น น้ำท่วม โรคระบาด ภัยพิบัติ สิ่งเหล่านี้ทำให้เราเห็นความไม่ปกติที่เราอยู่ด้วย วิกฤตอีกอันคือ วิกฤตของโลกในอีกมิติ โลกของความสัมพันธ์ระดับโลก กล่าวคือเรารู้จักเพื่อนบ้านแค่ไหน และคนอื่น ๆ เช่น ไทยมีผู้เชี่ยวชาญที่รู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุด แต่ประเทศไทยใช้ศักยภาพของคนเหล่านี้แค่ไหน ซึ่งผมคิดว่าน้อยไปมาก คนเหล่านี้เติบโตโดยแหล่งทุนอื่น ๆ มากไปกว่านั้น วิกฤตในตะวันออกกลาง เรามีผู้เชี่ยวชาญมากน้อยแค่ไหน อันนี้คือเรื่องที่เราขาดแคลนอย่างมาก คำถามคือ เรามีแผนงานที่จะศึกษาประเด็นเหล่านี้มากน้อยแค่ไหน เราจะอธิบาย ส.ส. ในสภาได้อย่างไร ว่าคุณต้องให้เขาไปเรียนต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้มีรายละเอียดมากมาย กล่าวโดยสรุปสถานการณ์วิกฤตทั้ง 3 ด้าน พบว่า จะทำอย่าไรให้มันไปปรากฏในแผนงานวิจัยมากขึ้น

3. กำลังคน พวกเราจะมาช่วย save the world in another way แต่พวกเราอยู่ไหน พวกเรากำลังกรอก มคอ. พวกเรากำลังหาทุนวิจัยเพื่อไปตีพิมพ์ นี่คือกำลังคนของพวกเราที่กำลังเผชิญ เราจะสร้างกำลังคนอย่างไร แต่อีกด้านคือ ระบบที่มันบั่นทอนคนที่อยู่มันได้กีดกันและทำให้คนไม่อยากเข้ามาหรือเปล่า ทำไมประเทศเราทำให้คนมองอาชีพนี้ต่ำต้อย ถูกขูดรีด เราไม่ได้รับการไว้วางใจอีกต่อไป อาชีพที่คนอยากเข้ามาเพื่อเรียนรู้และเสนอความหวังให้กับสังคมและโลก กลับกลายเป็นอาชีพที่ต่ำต้อยและคนน้อย ในทางตรงกันข้าม ทำไมสายอาชีพอื่นจึงยังคงเติบโต เช่น วิทยาศาสตร์ ทำอย่างไรที่จะสร้างคนกลุ่มนี้ได้มากขึ้น เราจึงอยากผลักดันเหล่านี้

อ.อภิศักดิ์

ระบบวิจัยของเรามีพลวัตอยู่เรื่อย ๆ ในปีนี้เกิด 9 targeted ในอนาคตจะมีเทคโนโลยีที่ใช้ได้จริง โจทย์ใหญ่คือ เราถูกถามในสภา เราจะใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ดังนั้น งานที่เห็นผลได้จริงคืออะไร ประเด็นที่ 2 คือ แผนด้าน ววน. มีอะไรที่ต้องปรับได้บ้าง เราถูกตั้งคำถามว่ามีอะไรที่ทำแล้วเสร็จไปบ้าง ทั้งหมดนี้ ทำให้วง สกสว. คุยกับผู้ใหญ่หลายรอบ ประเด็นที่เห็นตรงกันคือ P ทั้ง 25 เยอะไป เราติดกับดักของ KR อีก 120 กว่าตัว แม้จทำได้จริง แต่ผลลัพธ์กับไม่ตรง

ผมถูกมอบหมายให้ดูนโยบายด้านนี้ ผมพบว่า SHA ไปอยู่ในหลายมิติ เช่น AI ไม่ใช่แค่งานด้านวิทยาศาสตร์ เพราะงานสังคมศาสตร์แทรกอยู่ ทำอย่างไร จะให้งานสังคมศาสตร์เกิดการบูรณาการ และข้ามศาสตร์กับมิติต่าง ๆ ได้ด้วย นอกจากนี้งานวิจัยพื้นฐานอาจจะต้องทำให้มันชัดเจนยิ่งขึ้นว่างาน SHA จะสร้างความรู้ใหม่จะต้องมี Society เพื่อคิดโจทย์และหาคำตอบ อย่างไรก็ตาม มันจะออกไปทางงานที่เป็น Agenda แต่เราควรเลือกเรื่องที่สำคัญว่าภายใน 5 ปี เราจะทำเรื่องอะไร

อ.จักรพันธ์

ผมคิดว่ากับดักของงาน ววน. อยู่ตรงที่ Frame นักวิจัยอยากทำให้งานเรามีจุดโฟกัส ผมคิดว่าเราต้องมาทบทวน เรื่องแรกคือ แผนอาจต้องยุบขอบเขตลงมา มันมีโปรแกรมที่ตอบรับยุทธศาสตร์ มันตั้งกรอบอะไร บางอย่างอยู่ในกรอบไหม เวลาเรา Frame มันลงไป ส่งผลให้เราต้องเอา Frame มาต่อกัน คำถามคือ หากมียุทธศาสตร์ 4 อัน มันครบหรือไม่ ที่จะทำให้เราเห็นการเติบโตของสวนนี้ ต่อมาเมื่ออยู่ใน PMU คนที่เราผิดชอบจะต้องมองตรงนี้

จากนั้นเมื่อเรานำ 4 ยุทธศาสตร์มาต่อกันมันทำให้เราได้ภาพครบหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัววัดผล OKR เราได้ภาพครบหรือไม่ ดังนั้น ประเด็นที่อยากพูดคือ หากเรามองเป็นระบบนิเวศ เราใช้อะไรวัด เช่น Result chain เราเห็นภาพครบหรือไม่ ผมมองว่าหลายเรื่องยาก เช่น เมืองน่าอยู่ พบคำถามว่า เมืองน่าอยู่จะมองที่เมืองเป็นตัวตั้ง คำถามคือ การตั้ง OKR จะเอาอะไรวัด

เช่น นักวิชาการสิบคนจะมองเมืองน่าอยู่ต่างกัน ดังนั้น Frame ต่าง ๆ ที่แต่ละคนมองแล้วเอามาต่อกัน จะพบว่ามันเห็นผลได้หรือไม่ ดังนั้นต้องกลับไปดูระบบนิเวศทั้งหมด และ OKR

อ.ปังปอนด์

ศาสตร์ของ SHA มีความลุ่มลึก แต่หากเราจะเปลี่ยนในทางปฏิบัติจะมีช่องว่างสูงมากในการสนับสนุนงานวิจัย เช่น การชี้ปัญหา การเปลี่ยนแปลงสังคม ฯลฯ ในประเทศไทยพบว่า ระบบในการพัฒนางานวิจัยเพื่อนำโลก เราพึ่งคิดไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีเรื่องเร่งด่วนหลายเรื่อง คำถามคือ เราทำทันไหมพบว่าเราทำไม่ทัน ประเด็นคือ มันต้องมีการปรับ ซึ่งการปรับที่สำคัญคือ Ecosystem ให้มันทำงานกันได้

ตัวอย่างเช่นตัวอย่างในการปรับคือ ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเขาไปถึง Society 5.0 ทั้งนี้ เราพยายามนำเสนอไอเดียเหล่านี้ แต่อยากฟังนักวิจัยว่าเราอยากได้อะไร เราไม่อยากแค่ประชุม เราอยากให้มีการเชิญนักวิทยาศาสตร์เข้ามาด้วย

การให้ทุนวิจัยจะอยู่บน 4 ยุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตาม เวลามองเราก็กลับไปที่ discipline based อยู่ดี นอกจากนี้ในแผนมุ่งเป้าจะเน้น SHA อยู่ คำถามคือ ทำอย่างไร 25 แผนจะลดลง โดยอยากให้เป็น muti-disciplinaries based เช่น เศรษฐกิจที่ดีต้องมีเรื่อง SHA อย่างไร จุดนี้เราต้องเปลี่ยนแนวคิดให้ได้ สุดท้ายต้องเริ่มจากตัวยุทธศาสตร์ เพื่อให้รวม SHA เข้าไปอยู่ในตัวนี้ เช่น การทำแผนรับมือวิกฤต P24 เราต้องมองมันให้เป็น muti-disciplinaries based ให้ได้ อยากให้มีการทำงานในลักษณะ system research เราคิดว่า เราอยากจะไปร่วมด้วย หรือทำให้ OKR ดีขึ้นอย่างไรผ่านมุมมอง SHA นอกจากนี้มองว่า เป้าหมายในแผนต้องเปลี่ยนไป เช่น จากผู้สูงอายุ เป็น สังคมสูงวัย ดังนั้น อยากให้ทีมวิจัย SHA รวมองค์ความรู้ทั้งหมด เพื่อสร้างเป็นข้อเสนอแนะ อยากให้มอง muti-disciplinaries based

อ.อาร์ม

งานวิจัยพื้นฐานคือ ส่วนสำคัญของงานวิจัยด้าน SHA ในอดีตการให้ทุนจะรู้ชัดเจนว่าจะไปขอตรงไหน มีพื้นที่ชัดเช่น เช่น เมธีวิจัยอาวุโส แต่ทำอย่างไรในปัจจุบันที่จะทำให้มันโดดเด่นขึ้นมา

คำตอบต่องานวิจัยพื้นฐานที่หายไปมีด้วยกัน 3 แบบ

1) มองว่านโยบายวิจัยเน้น ST fund อย่างไรก็ตาม หลายมหาวิทยาลัยมี agenda ต่างกัน มี function ที่ต่างกัน หลายคนยังคงทำแบบ agenda จึงทำให้ไปได้ไม่ชัดเจน

2) จริง ๆ แล้ว เราสามารถขอทุนได้ทุกช่อง เพราะทุกโจทย์วิจัยมี SHA หมด แต่เราจะเชื่อมโยงเพื่อขอทุนได้ไหม นักวิจัยจึงมองว่ามันไม่ชัดเจน

3) เราจะเปลี่ยนได้ไหม เพื่อไม่ให้ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ตอนนี้มีการศึกษาและพยายามเสนอ model เพื่อให้ PMU ใหม่ ทำเรื่องนี้ที่ชัดเจน

ประเด็นสุดท้ายที่อยากพูดคือ คำถามที่ใหญ่ที่สุดคือ ทำไมความรู้กับความรู้สึกถึงไม่เป็นมิตรต่อกัน อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ไม่ใช่ one size fit all เราไม่สามารถทิ้งความรู้กับความรู้สึก หลายอย่างเป็นปัญหาของระบบซึ่งก็คือ เราคิดแบบ one size fit all เราคิดว่าอะไรที่ไม่ได้อยู่ในกรอบนี้จะไม่ใช่ความรู้

หากเรามองแบบนี้จะพบว่าทุกเรื่องมีความรู้สึก เช่น ยิ่งโลกเราเป็นแบบนี้ หมดหวัง หดหู่ สิ้นหวัง มันเป็นความรู้สึกร่วมกันในสังคมโลกปัจจุบัน แต่ความรู้สึกนี้ไม่ใช่ปัญหาจิตแพทย์ แต่เป็นปัญหาสังคมมนุษย์ด้วย ปัญหาความสัมพันธ์ของชุมชน ประเด็นคือทำอย่างไร เราจะเห็นภาพเหล่านี้ว่าสังคมมนุษย์แทรกอยู่ทุกเรื่อง อันนี้ SHA จึงสำคัญในบริบทโลกและความท้าทายในปัจจุบัน

อ.ยุกติ

คนรู้วิกฤต แต่เราจะพูดมันอย่างไร

1. เราเผชิญกับวิกฤต ความรู้ในโลก SHA ก็ทบทวนตัวเองเยอะ เช่น การสลายพรมแดน ที่ไม่ได้เอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง สลายพรมแดนระหว่างคนกับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ การสร้างความเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่นกับโลกาภิวัตน์ให้มากขึ้น สิ่งเหล่านี้คือโอกาสใหม่ ๆ ที่สำคัญ หากสิ่งเหล่านี้ไปอยู่ในนโยบายจะทำให้โลกวิจัยเท่าทัน

2. อีกด้านที่อยากพูดคือ ชาว SHA มีลักษณะของเขา ทำอย่างไรเราจะเข้าใจธรรมชาติของคนเหล่านี้ ทำอย่างไรให้คนเหล่านี้อยากทำงานอยู่ อันนี้คือเราต้องคิดให้มากขึ้น

อ.ปังปอนด์

หากเรารู้สึกต่ำต้อย การพัฒนาด้าน SHA จะไม่เกิดเลย จุดช่องว่างคือ ทำอย่างไรจะทำให้ SHA ปรับจากความต่ำต้อยให้กลายเป็นสิ่งที่มูลค่า ซึ่งไม่ใช่แค่การเงิน แต่จิตใจ แก้ปัญหาประเทศ นักวิจัย SHA ต้องปรับตัว เพื่อเสนอให้ชาววิทยาศาสตร์ที่ถือเงิน เงินก้อนนี้อยู่ในสังกัด อว.

2. ความคิดเห็นต่อยุทธศาสตร์ ภัยคุกคามและความเหลื่อมล้ำในสังคมซับซ้อนฯ (ช่วงบ่าย)

P	ประเด็น
1	
2	
3	- การคิดของ สกสว. เดิม จะเน้นการนำเทคโนโลยีไปแก้ปัญหา เราต้องช่วยกันคิดระหว่างสองฝั่งทั้งสองศาสตร์ เช่น เรื่อง bio diversity ทั้งสองศาสตร์อยากคุยกัน แต่เราหาพื้นที่ไม่ได้ จึงอยากให้สร้างพื้นที่ (อ.ยุกติ เราอาจต้องเพิ่ม การนำเทคโนโลยีไปขับเคลื่อนสังคม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและทางกฎหมาย รวมถึงการคิด bio technology) - แผนงานพูดการแก้ปัญหาไปข้างหน้า แต่ยังไม่มีข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันให้เป็นข้อมูลตั้งต้น เราไม่มีตัวงานข้อมูลส่วนนี้ เช่น หากมีการพัฒนาเข้ามา สภาพแวดล้อมที่กระทบจะเปลี่ยนไปอย่างไร ดังนั้น ต้องเพิ่มการรับรู้ในส่วนนี้
4	
5	
6	KR4 ไม่ได้ระบุว่ามี Audience ด้วยหรือไม่ การแสดงไม่ได้รับความนิยมเท่า ดังนั้น จึงเสนอว่าควรมีงานวิจัย audience development ซึ่งทำให้สาธารณะเข้าใจว่าศิลปะคืออะไร ทำงานอย่างไร อีกส่วนคือ ศิลปินเองมัก overclaim แต่ความจริงอาจไม่เป็นเช่นนี้ ข้อนี้จึงสร้างความเข้าใจระหว่างศิลปินและสาธารณะ ทั้งหมดเพื่อนำไปสู่การสร้างฐานผู้ชมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และทำให้ศิลปะสร้างความเข้าใจกับสาธารณะมากขึ้น
7	คนสายศิลปกรรมไม่ได้สนใจงานด้าน SHA มากนัก เราจะทำอย่างไรให้คนกลุ่มนี้สนใจสาย SHA - P7 เราทำงานอิสระ ได้พยายามหาช่องทางพัฒนางานที่ทำอยู่ จึงอยากยกเหตุการณ์สำคัญที่พบคือ ได้ทำงานกับกลุ่มศิลปินที่เน้นการพัฒนาเมืองโดยเน้นเรื่องเศรษฐกิจ แต่กลุ่มของเราไม่ได้ถูกยอมรับความคิด เราพบอุปสรรคคือการบ่มเพาะ เพื่อสร้างบรรยาย โดยไม่จำเป็นต้องมีวุฒ สถาบัน ตำแหน่ง - แผนงานที่จะสร้างเด็กตั้งแต่ม.ปลาย จึงมองว่าในแผนนี้ จะมีเวทีไหนให้คนที่อยู่นอกวงการได้เข้ามาอยู่ เช่น ข้อที่ 16 บอกว่าจะมีเวทีประชุมสัมมนา หากมีเวทีระดับท้องถิ่น ระดับพื้นที่ ก็จะมีความชัดเจนขึ้นหรือไม่ เพราะเวทีท้องถิ่นก็มีน้อยหรือเกิน เพราะจากที่ทำงานมา เราอยากเผยแพร่ แต่เราเข้าไม่ถึงงบประมาณ เขาบอกว่าไม่มีงบประมาณตัวไหนจะรองรับสิ่งที่ทำงานอยู่ ดังนั้น หากมีเวทีแบบนี้ จะยิ่งชัดเจน ต่อมาคือ เวทีจะเชื่อมโยงไปอีก เรามีบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นมาก แต่เราไม่สามารถทำให้บุคคลเหล่านี้เข้าถึงส่วนกลาง เพราะเราไม่ตำแหน่งนำหน้า เราไม่มีสังกัด เราจึงไม่สามารถเข้าถึงได้ ส่วนตัวชี้วัด KR ตรงใจมาก จึงอยากเสนอว่า นอกจากสร้างนักวิชาการด้าน SHA เป็นไปได้ไหมงานวิจัยที่เกี่ยวกับท้องถิ่น เกิดจากนักศึกษา จะนำตำราเหล่านี้ไปใช้ ข้อมูลไม่ได้อยู่ในท้องถิ่นจริง ๆ **ดังนั้น ตัวชี้วัดอาจเป็นห้องสมุดหรือศูนย์วัฒนธรรมที่เก็บข้อมูลเหล่านี้ไว้ในท้องถิ่นจริง ๆ เพื่อให้ค้นท้องถิ่นได้ค้น** กล่าวโดยสรุปคือ ด้านท้องถิ่น และด้านการพัฒนากำลังคน

อ.จิราพร

หากเราขอทุนในกรอบแนวคิดนี้เรื่องสัตว์ จะอยู่ใน P ไหน จึงมองว่า ประเด็นที่ตัดข้ามกัน จึงอาจต้องมี P ที่เก็บตกหล่นอีกไหม จึงอยากโยนออกมาเป็นความคิด อีกส่วนคือ P7 เราจะมีทุน ARC ที่นักวิจัยสามารถซื้อเวลา มีเวลามากขึ้น สำหรับการทำวิจัย เพราะตอนได้ทุน บพค. เขาเขียนว่า คุณไม่จำเป็นต้องเสีย 10% ต่อคณะ อันนี้คือปลดภาระ เราสามารถเอาเงินมาลงพื้นที่ทำงานวิจัย ดังนั้น หากนึกถึงการพัฒนากำลัง เราจะปลดแอกอาจารย์ออกจากภาระอะไรบางอย่าง การทำแบบนี้จะทำให้คนทำวิจัยไม่ต้องใช้เวลาส่วนตัวของตัวเอง อันนี้พอจะเป็นไปได้ไหม

อ.ยุกติ

อาจอยู่ในวิกฤตมนุษย์ หรืออยู่ในนิเวศวิบัติ ส่วนเรื่องกำลังคน เราต้องพูดกับ อว. ทั้งหมด ในแง่เรื่องเวลาและการบริหาร

ผู้เข้าร่วม 1

P3 และ P5 สื่อมีข้อมูลทางสังคม เราจะมีพื้นที่อะไรที่จะได้ทำงานร่วมกัน นอกจากจะให้เขาเป็นแค่สื่อในการประชาสัมพันธ์ รวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบได้เข้ามาช่วยหนุนเสริม รวมถึงนักวิจัยในประเทศเพื่อบ้าน

อ.อภิศักดิ์

สิ่งที่ต้องไปทำงานต่อ ผมเคยอยู่ สกว. เดิม พบว่า มิติด้าน SHA ในกรอบ OECD คิดว่าต้องเติม เช่น งานด้านนิเทศศาสตร์เรื่องสื่อก็ยังไม่เห็นเด่นชัด งานด้านกฎหมาย งานด้านศึกษาศาสตร์ก็ยังไม่เห็นภาพ เหล่านี้ต้องการการมองรอบด้านก่อนที่จะออกมาเป็นแผน หลายเรื่องเป็นเรื่องใหม่

อ.ทรงพันธ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ

มองจากมุม สกสว. เขาจะถามว่าเราใช้วิธีคิดอะไร เราจึงต้องทำโจทย์เรื่องนี้ เราอาจตอบได้ว่า เราเจอโจทย์ที่เปลี่ยนทุกวัน ผมไม่แน่ใจว่า รัฐบาลต่อไปมา คำของเราจะยังอยู่ไหม วิธีการวางโจทย์ของเราด้าน SHA เราจะตอบโจทย์ตรงนี้ไหม กับความท้าทายที่เราจะไป

ประเด็นที่สอง ผมตั้งคำถามกับเรื่องการสร้างสังคมที่เป็นธรรม ผมมองว่าเราไม่ได้เป็นคนที่บอกว่าสังคมที่เป็นธรรมต้องเป็นอย่างไร เพียงแต่เราบอกว่ามี options อย่างไรบ้าง ดังนั้น การสัญญาว่าจะต้องได้ข้อเสนอ จึงอาจเป็นการทำเกินตัวไปหรือเปล่า ดังนั้น ทำไมเราไม่ปรับวิธีคิดโดยเน้น การรวบรวมคลังความรู้เพื่อวันหนึ่ง Policy maker จะหยิบใช้ไปประกอบการตัดสินใจได้ เช่น หน้างานช่วยคนในแผ่นดินไหว มันมาจากความรู้ ความรู้ SHA จึงมีมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ ดังนั้น จึงไม่ควร overcommit นี่จึงเป็นการแก้ปัญหาที่ตอบโจทย์ว่า การวางข้อมูล ฐานข้อมูลต่าง ๆ งานที่น่าสนใจคือ เรื่องโลกร้อนซึ่งเกิดจากภัยคุกคามระดับน้ำที่สูงขึ้น ทำให้หลายพื้นที่หายไป รวมไทยด้วย นักวิจัยชุดนี้จึงเก็บข้อมูล คำถามก็คือ โจทย์แบบนี้จะตกอยู่ใน P ไหน ซึ่งก็ได้ทุก P

คำถามต่อมาคือ โจทย์ที่หลากหลาย P แบบนี้ ผมควรจะมีกลยุทธ์ในการเลือก P อย่างไร ผมจึงตั้งข้อสังเกตว่า ทำไมจึงมี 7 P และคิดบนฐานอะไร จึงกลายเป็นสิ่งที่ผมคิดว่า P เหล่านี้จะบริหารจัดการอย่างไร อันนี้คือภาพรวมที่ผมคิดกว้าง

อาจารย์จากคณะนิเทศศาสตร์ มสธ.

หนึ่ง การมองภาพงานวิจัยควรมีอนาคต เช่น ห้าปีข้างหน้าจะเกิดอะไรขึ้นกับสังคมเรา future forecast สำคัญ สังคมเปลี่ยนเร็ว จากที่ทำเรื่องสื่อพบว่าสังคมเปลี่ยนเป็นนาที ในทางนิเทศศาสตร์ห่วงเรื่องการเปลี่ยนแปลง AI เราจะเห็นว่า AI ได้สร้างการพลิกผันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษา หากมองย้อนมาที่นิเทศศาสตร์ เราจะไม่เห็นการสื่อสาร ในแผนนี้ สอง P4 เราไม่เห็นภาพใหญ่ของภูมิทัศน์สื่อ ทุนใหญ่ที่ควบคุมสื่อประเทศนี้ไม่ค่อยมีคนทำวิจัย แม้ทุนใหญ่จะกำหนดวิถีประเทศนี้ สาม สื่อกับประชาธิปไตย เสรีภาพ เรารับข่าวสารแบบดราม่ารายวัน เราไม่ค่อยมีเรื่องการทำวิจัยเกี่ยวกับความอยู่รอดของสื่อ อีกอันคือการทำวิจัยไปใช้

ผู้เข้าร่วม 2

ผมยังไม่เห็นเรื่องสื่อในแผนนี้ ประเด็นที่สอง หากมองจากมุมมนุษยศาสตร์ เราจะพบว่าอาจารย์ที่สอนภาษาต่างประเทศพอเป็น Agenda นำเขาจะไม่ค่อยร่วม ดังนั้น เราอาจต้องมีช่องกล่องอะไรไว้สักอัน อีกเรื่องคือ นักวิจัยรุ่นใหม่ หากเป็น Agenda จะยากมาก เพราะเขาคิดโจทย์จากสาขาตัวเอง เราจึงต้องช่วยฟูมฟัก (incubate) อย่างไร

การพัฒนากำลังคนอยากให้เน้นเรื่อง post doc ด้วย อีกเรื่องที่สำคัญคือ เราถอยห่างจากเรื่องเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างที่ดีคือ การให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งมักเซ็กซี่ สำหรับคนที่ซื้อแผน ดังนั้น หากคนที่ไม่ใช่ SHA มาดู เขาจะมองว่าเราจินตนาการเกินไป

อ.เสาวณิต

เราไม่คิดว่ามันต้องสำเร็จในปี 75 แต่มันคือเป้าหมายที่เราอยากให้เป็นไป แผนเหล่านี้มองจากสภาพการณ์ปัจจุบัน เพราะหากไม่มีการพูดถึงอาจทำให้ความไม่เป็นธรรมเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น มีทางใดที่งานด้าน SHA จะนำศักยภาพมาใช้ผลักดันทางความคิด ผลักดันสังคมให้มีวิธีคิดที่มองมิติของสังคม เห็นความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น แต่สังคมมองไม่เห็น ดังนั้น เราจะดึงให้มันปรากฏขึ้น

อ.ยุกติ

แผนที่เราคิดเกิดขึ้นจากการเทียบกับสิ่งที่ขาดหายไป หลายอย่างประเทศไทยไม่ได้คิดถึง ในแง่หนึ่งมันคือ issue based ไม่ใช่ discipline based เราจึงไม่มีถ้อยคำที่ครบ เหตุเพราะ เราไม่ได้คิดมาจาก discipline based ตั้งแต่แรก หลายสาขาก็สามารถเข้ามาทำได้ด้วย เราอาจใส่ถ้อยคำเข้าไปเพื่อให้ inclusive ยิ่งขึ้น ทั้งหมดเราคิดว่ามันอะไรบางอย่างที่เรามีความสนใจ หากถามงานวิจัยของแต่ละคน แต่ละท่านก็จะนึกไม่ถึงว่าจะนั่งคุยได้อย่างไร

คำถามคือ ทำไมแผน ววน. ไม่ดึงดูดให้เราขอทุนวิจัยที่เราอยากทำ เรานึกถึงช่องว่างที่มีอยู่แล้วตั้งแต่ต้น เราอาจจะมีช่องทางที่ขอความเห็นเพิ่ม ทำไมเราถึงไม่คิดจะ มันมีช่องว่าอะไร หากเราสามารถเป็นสะพานนำเสียงเหล่านี้ เขามาอัดใน 7 ข้อนี้ รวมถึงเป็นไปได้ไหมที่ทุนวิจัยไม่ต้องกำหนดหัวข้ออะไรเลย

ผู้เข้าร่วม 3

เป็นไปได้ไหมว่า งานวิจัยที่เราเสนอจะเป็นงานการเชิงปฏิบัติ หรืองานต่อยอด เหตุเพราะ หากเราระบุแบบนี้ ผู้ที่จะทำผลงานวิจัยไปใช้ต่อ ก็จะได้หยิบยกอย่างสะดวก และผู้ที่ให้ทุนก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนขึ้น เป็นต้น

อ.อานันท์

ทบทวนทิศทางที่จะสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อยากคุยเรื่องปรากฏการณ์แผ่นดินไหวทางศิลปะ พบว่ามีความพยายามสร้างความฝันเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในนาม soft power เราไม่เห็น practitioner จึงอยากชวนคิดว่า ผู้ปฏิบัติการและอนาคตผู้รับทุนทั้งด้านดนตรีและศิลปะ ถูกแผ่นดินไหว soft power หลายครั้ง คำถามคือ ปฏิบัติการในแง่ของงานพัฒนาทิศทางหรือเงินทุนที่จะมาอนุมัติหรือสนับสนุนงานวิจัยชุดใหม่ให้สามารถต่อล้อต่อเถียงกับ soft power ได้ไหม เพราะงานศิลปะต่าง ๆ นานา มันก้าวข้ามเรื่องพื้นบ้าน ไปสู่งานในหลายมิติ อาจารย์มหาวิทยาลัยตามไม่ทัน การส่งเสริมนักวิจัย หากไม่ทันเวลา เสร็จ sort power

อ.ปังปอนด์ กล่าวปิด

สกสว. เป็นหน่วยงานบริหารจัดการทุน ส่วน กสว. ไม่ได้เป็นผู้บริหาร หน้าที่คือจัดสรรทุน ชี้ทิศทางทุน หลายประเด็น สกสว. นำนโยบายจาก กสว. ไปบังคับใช้ เช่น ส่งต่อไปยัง FF SF สิ่งที่เราต้องแก้ปัญหาคือ ต้องไปแก้ที่ PMU เช่น นักวิจัยในพื้นที่ไม่ได้รับทุนวิจัย ในแง่นี้ ก็ต้องไปให้ความสำคัญกับ บพท. เพราะ กสว. ไม่มีสิทธิในการควบคุม PMU เพราะ กสว. ทำได้แค่ผลักกันเรื่องงบประมาณ

การเพิ่มยุทธศาสตร์ของกลุ่มเรานั้น คำถามคือ ในช่วง สกสว. จะถามว่าทำไมเราไม่เอาเข้าไปในยุทธศาสตร์ที่มีอยู่ หากเราจะเปลี่ยนยุทธศาสตร์ คือการเปลี่ยนแผน ววน. ใหม่หมดเลย ซึ่งในความเป็นจริงทำได้ไม่ง่าย คำถามคือ จาก 4 ยุทธศาสตร์ที่มีอยู่ เราจะเข้าไปเสนอแผนได้อย่างไร ดังนั้น จึงเป็นไปไม่ได้ แต่ถ้าจะเป็นไปได้ต้องมีกลยุทธ์ ดังนั้น เราต้องให้กรรมการ กสว. ท่านอื่นได้ยิน และหน่วยงาน สกสว. ต้องเข้าใจ กล่าวคือทีม SAT ต้องชงมาจากข้างล่าง การเปลี่ยนยุทธศาสตร์เป็น 5 ยุทธศาสตร์นั้นไม่ง่าย

สิ่งที่เราจะทำได้คือการปรับ P ทั้ง 25 ทีม SAT เสนอได้เลยว่าทำไม P จึงไม่ตอบโจทย์ SHA สิ่งเหล่านี้เราสามารถทำได้อีกทั้ง การพูดถึง SHA ให้ไปดู OECD เพราะที่เล่ามายังไม่ครบ เช่น ไม่มีสื่อ ไม่มีภาษาไทย เศรษฐศาสตร์ ในส่วนเรื่องประชากร

เช่น การเปลี่ยนแปลงประชากร ซึ่งเรื่องนี้อาจนำไปใส่ใน SHA ได้ และเรื่องเสรีภาพสำคัญ แต่ไม่ควรแยกออกมาเป็นยุทธศาสตร์ (S)

อีกประเด็นคือ Global partnership พบว่าปัจจุบัน สกสว. มีฝ่ายนี้ แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

อีกเรื่องคือการเน้นเรื่องความเป็นธรรมในสังคม จนกลายมาเป็น 7 แผนงาน ซึ่งชอบมาก อย่างไรก็ตาม ในเชิงรายละเอียดตอนประเมินจะพบว่า OKR ที่ทำมาทั้งหมด ยังคงเป็น Output ไม่ใช่ Outcomes เพราะเวลาตรวจสอบเรื่องงบประมาณ KR ต้องเป็น Outcomes วิธีคือ การชี้ว่า งานวิจัยได้สร้างนักวิจัยเท่าไหร่ เพิ่มขึ้นกี่เปอร์เซ็นต์ เพิ่มขึ้นเท่าไหร่ ดังนั้น ต้องให้มันเห็นเป็นรูปธรรม เช่น มีนโยบาย มีงานศิลปะที่ได้รับการชื่นชม มีเครือข่ายเพิ่มขึ้น การขับเคลื่อนความคิดทางสังคม คะแนนความเป็นธรรมเพิ่มขึ้น ดังนั้น หากทำเช่นนี้เราจะสามารถโน้มน้าวได้

งานวิจัย SHA อาจเพิ่มเรื่องอื่นได้ กล่าวคือ SHA รู้สึกได้ กินได้ และอยู่ได้ อันนี้จะเป็นตรีมที่ดีเลิศ เช่น Soft power กินได้ เราจะมีระดับความสุข ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หากมาทางนี้จะไปต่อได้งาม ๆ และสามารถที่จะโน้มน้าวประชาคมให้เข้าใจ SHA ได้มากขึ้น ดังนั้น เราต้องทำงานเพิ่มขึ้น อีกทั้ง เรามองไปยังอนาคตหรือยัง ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะหลายเรื่องก็สำคัญ เราจึงไม่รู้ว่าเราจะจัดสรรงบประมาณไปให้ใคร ทุกครั้งที่เราจะสรรงบประมาณ เราต้องมี Justification ที่ชัดเจน

สำหรับเรื่อง Governance พบว่า เรามีเงิน แต่ปัญหาอยู่ที่การจัดการ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ที่ PMU ดังนั้นต้องมีการจัดการที่เป็นธรรม ยกตัวอย่างเช่น ทุน FF ไม่ควรรวมศูนย์ แต่ปัจจุบันก็ยังคงรวมอยู่ เราไม่สามารถบอกได้ว่า FF ต้องนำไปทำอะไร กสว. เห็นปัญหา เราพยายามแก้ในเชิงโครงสร้าง เราเข้าใจดีว่า SHA หายไปจริง ไม่มีช่องทาง Good governance ดังนั้น อยากให้กำลังใจทีม SAT อยากให้ทีมชงมา แต่เราต้องไม่ไปกระทบกระเทือนกับระบบเดิมมาก เขาจะได้ไม่ถามว่าทำไมเราต้องเปลี่ยนเยอะขนาดนี้ คำสำคัญคือ การนำการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องทางเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงเรื่องความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ได้

สรุปการประชุมคณะทำงาน ครั้งที่ 11
โครงการขับเคลื่อนวาระวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
วันที่ 28 เมษายน 2568 ณ ห้อง 201 ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร

รายชื่อผู้เข้าประชุม

1.	ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์
2.	ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3.	รศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4.	ผศ.ดร.เสาวณิต จุลวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5.	อ.ดร.ณัฐพล วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6.	อ.ดร.กานต์วิรุช นุชประหาร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7.	ผศ.ดร.เกษม เพ็ญภินันท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8.	ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
9.	นายวิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
10.	นายธนวัฒน์ รุ่งเรืองตันติสุข	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11.	นายอาทิตย์ ภูบุญคง	นักวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
12.	นางสาวศิรประภา บุตรหินกอง	ผู้ประสานงานโครงการ

ประเด็นการพูดคุยวันนี้คือเรื่องระบบนิเวศของงานวิจัยด้าน SHA รวมถึงเราจะต้องเอาแผนของเราไปเสนอในแผนยุทธศาสตร์ของเขา

อ.ยุกติ

นึกถึง Actor world ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีตัวแสดงใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับเรา ทั้งมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ หากใช้คำว่าระบบนิเวศเราไม่เห็นบทบาทของสิ่งอื่น มองเป็นก้อนรวม ๆ แต่อันนี้เราจะเห็นว่าแต่ละตัวแสดงสามารถมีส่วนร่วมกันได้ enrollment

ระบบนิเวศของสังคมศาสตร์

แบ่งเป็นช่วงเวลากล่าวคือแผน 5 ปีเราอาจเน้นเป็นช่วงเวลาไป ช่วงแรกคือการเน้นความรุ่งเรืองที่เขาต้องการ และช่วงสองคือข้อท้าทายที่เราอยากจะเสนอ เช่น ในโลกที่ผันผวน soft power จะอยู่ตรงไหน เราจะทำอย่างไรกับการปรับตัวครั้งใหญ่ของสังคมไทย

ประเด็นหลักด้าน SHA (Themes)

หัวข้อบางอย่างอาจมีคนทำแล้ว แต่เราต้องชี้ให้เห็นว่างานเราจะไปท้าทาย ขยายความ รื้อวิธีคิดของสังคมไทย เพื่อสำรวจสถานะองค์ความรู้เป็นอย่างไร รวมถึงคนหรือองค์กรเป็นอย่างไร เราต้องทำวิจัยตามประเด็นเหล่านี้ ทิศทางอนาคต ประเด็นเหล่านี้จะกลายเป็น P และสร้างหน่วยบริหารการวิจัยได้ ซึ่งโจทย์วิจัยมีหลายหัวข้อ เช่น **Climate justice** คือตัวที่จะเชื่อมได้ทุกสิ่ง เพราะมันโยงได้กับหลายประเด็นทั้งมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ **Global reorder** เป็นต้น

SAT มุ่งเปลี่ยนวิธีคิด

หนึ่งใน P ของเราต้องเขียนให้ชัดคือ พื้นฐานของระบบต่าง ๆ ในประเทศไทย ยังมีข้อท้าทาย เราจึงจะแก้ปัญหาประเด็นเหล่านี้ เปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนวิธีการทำงาน การจัดการโครงสร้าง หากเราทำแบบนี้ จะเอื้อให้เราชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่เราต้องเปลี่ยนวิธีคิด เนื่องจากวิธีคิดเดิมตั้งอยู่บนระบบราชการที่ไม่มี Accountability รวมศูนย์ สกัดคนให้ไม่มีความกล้าหาญ เพื่อชี้ว่าวิธีคิดเหล่านี้อยู่ในระบบราชการ ดังนั้นส่วนนี้จึงเป็น object of reform

อ.ยุกติ

ปัญหาคือเราจะขายงานเราอย่างไร อีกเรื่องคือ เขาออกแบบกันอย่างไร มันมีข้อจำกัดอย่างไร ในเรื่องต่าง ๆ งานเราจะแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างไร เราจะชี้ให้เห็นจุดบอดต่าง ๆ อย่างไร เพราะบางทีเขาอาจบอกว่าคนอื่นเขาก็ทำ เราอาจพูดแบบแอบ ๆ เพื่อให้เห็นจุดอ่อน จากนั้น เรามาออกแบบช่วยกัน เพราะงานของเราตอนนี้ปัญหาคือการออกแบบ

ดังนั้น แทนที่เราพูดถึงระบบราชการ แต่เราอาจมองไปถึงว่า มันควรมีหน่วยงานไหนที่เป็น actor กล่าวคือ เรามีโครงการ 2 อย่าง จากนั้น โครงการเหล่านี้จะต้องดีลกับอะไรบ้าง เราก็ออกแบบ จากนั้น เราก็จะนำไปเสนอเพื่อให้ขายได้ เช่น การชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่เขาทำมันแยกส่วนเกินไป เน้นเพียงตัวแสดงเดียว ดังนั้น งานเราจะขยายให้เห็นว่ามีหลาย actors ที่ต้องทำงานด้วย ซึ่งจะทำให้เรามีรูปธรรมมากขึ้น ในฐานะการออกแบบระบบ โดยที่เราไม่ต้องไปบอกเขาว่าคุณต้องเปลี่ยนวิธีคิด แต่บอกเขาไปเลยว่า เราจะทำอะไร สิ่งที่คุณทำมันไม่พอ

หมอโกมาตร

เรามีสองทาง ได้แก่ ทางเลือกที่หนึ่ง เลือกตรีมมาเลยจากนั้นขยายไปทำงานต่อ เช่น ความมั่นคงของมนุษย์ โลกร้อน (climate change) สำหรับเรื่อง Networks และ Actor world จากนั้น เลือกมาทำงานต่อ สำหรับทางเลือกที่สอง P8 รัฐและระบบราชการไทย เราก็ทำงานกับสำนักงานต่าง ๆ เช่น กพร. เครือข่ายก่อการครู เครือข่ายสาธารณะสุขชายแดน ระบบราชการทำให้หมอลาออกหมด กล่าวคือ เราเอาระบบราชการเป็นตัวตั้ง หากเขียนแบบหลังจะเขียนง่าย เพราะไม่ต้องลงรายละเอียดในแต่ละประเด็น

โดยสรุป เราจะเติมรัฐกับระบบราชการ ส่วนบทนำให้เขียนให้เป็นภาษาเขา แต่ละ P อาจต้องชี้ให้เห็น node ต่าง ๆ จากนั้น เราต้องทำให้มันขายได้ ทั้งนี้ แนวทางการเขียนจะเขียนตามแบบยอดภูเขา ได้แก่ ยอดที่หนึ่งจะเป็นเรื่องแนวคิด สองเน้นระบุปัญหา สามคือการแก้ปัญหาไปสู่ผลลัพธ์ สำหรับฐานเราอาจไม่ได้แยกเป็นภูเขา จากนั้น เขียนตรงนี้ให้ชัด ๆ เป้าหมายคือไม่เพียงการแก้ปัญหา แต่เรามุ่งสร้างความรู้ด้วย

สำหรับตัวชี้วัดของ UN 5 มิติ เราควรนำไปโยงกับ 7 ข้อ กล่าวคือให้มันเจาะจงไปยังแต่ละ Node

ตัวชี้วัดของแต่ละ P

ตัวชี้วัด 5 ส่วนของ UN เราต้องแปลงให้มันอยู่ในภาษา ซึ่งจะนำไปแปลงเป็นตัวชี้วัดของแผนยุทธศาสตร์ (S) เราต้องทำให้มันเป็นรูปธรรมมากกว่านี้ กล่าวคือเป้าหมายของแผนจะเน้น 5 มิติของ UN มาเป็นเป้าหมายของแผน ทั้งนี้ เมื่อนำตัวชี้วัด 5 ส่วนของ UN มาเชื่อมโยงกับ P ต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

ตัวชี้วัดความเป็นธรรมทางสังคม 5 มิติ	(1) มิติของการเข้าถึง (access)	(2) มิติของความเสมอภาค (equity)	(3) มิติของความหลากหลาย (diversity)	(4) มิติของการมีส่วนร่วม (participation)	(5) มิติของสิทธิมนุษยชน (human rights)
P1 สังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	✓	✓	✓	✓	✓
P2 วิกฤตความเป็นมนุษย์		✓	✓	✓	✓
P3 ภาวะโลกรวนและนิเวศสังคมวิบัติ		✓	✓	✓	✓

P4 เทคโนโลยีและดิจิทัล	✓	✓	✓	✓	✓
P5 สังคมไทยในสังคมโลก			✓	✓	✓
P6 ศิลปะ การสร้างสรรค์และ สุนทรียศาสตร์ใหม่	✓		✓	✓	
P7 พัฒนาศักยภาพบุคคลด้าน SHA	✓	✓	✓	✓	

Actions points

- SAT สิ่งแวดล้อม เราต้องไปเชื่อมกับเขา
- ต้องปรับบทนำให้สามารถไปได้
- ไปดูตัวชี้วัดต่าง ๆ ในระดับโลก เราจะนำมาใช้ support อะไรได้บ้าง
- เรายังคงการแบ่ง P แต่เพิ่ม P ใหม่คือรัฐและระบบราชการ
- เราจะทำข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศของแต่ละ P เพื่อเสนอ
- ช่องว่าง และจุดแข็งที่เป็นอยู่ เราจะนำไปทำ N
- ตัวชี้วัดมีสองอัน ได้แก่ ระดับยุทธศาสตร์เราจะเอาของ UN แต่ในระดับแผนจะใช้ที่หมอโกมาตรได้แนะนำ
- ทั้งหมดที่เขียนเราจะทำเป็น diagram อย่างไร
- เราต้องเขียนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างไทยกับสถานการณ์โลก เพราะเราเผชิญสถานการณ์เดียวกัน
- ช่วยกันดู Engagement กับผู้บริหารและผู้รับผิดชอบกับกระบวนการทำยุทธศาสตร์มันมีอะไรบ้าง จากนั้น เราก็มาออกแบบการขับเคลื่อน
- ครั้งหน้า มี P ใดบ้างที่มีงานที่น่าสนใจ เราจะได้ไปลงพื้นที่ที่น่าสนใจ

สรุปการสำรวจความคิดเห็น

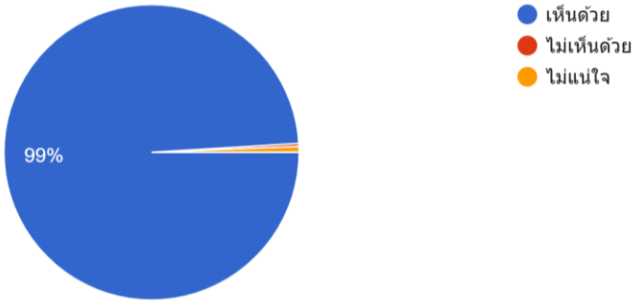
ประชาคมวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ (SHA)

สำรวจระหว่าง 12 พฤศจิกายน 2567 - 25 พฤศจิกายน 2567 ผู้ตอบแบบสำรวจ 315 คน

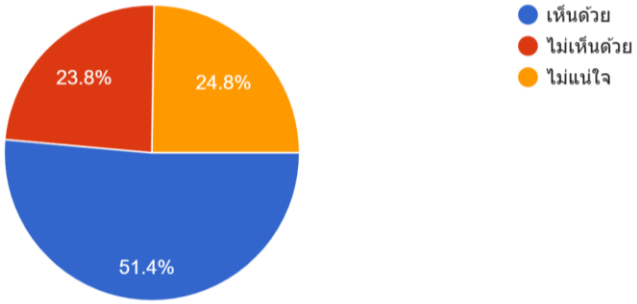
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ทำการสำรวจแบบออนไลน์โดยใช้กูเกิลฟอร์ม

แบบสำรวจส่วนที่ 1: ผู้ตอบเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด

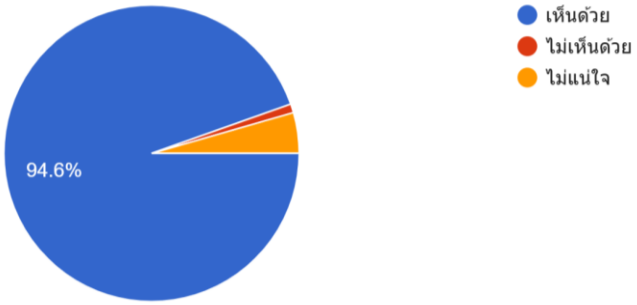
1. **การสะท้อนย้อนคิดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม (Social Reflection) คือประโยชน์ของความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์**

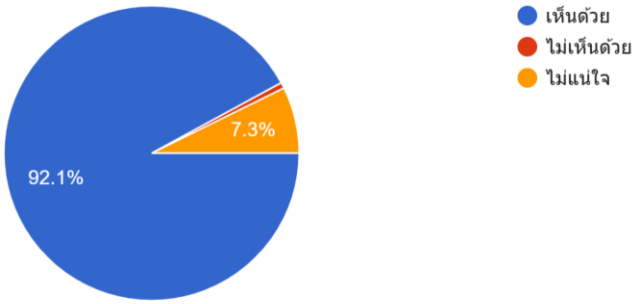
2. **หน้าที่สำคัญจากงานวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์คือการทำลายมายาคติ ถอดรื้อความคิดเก่า**

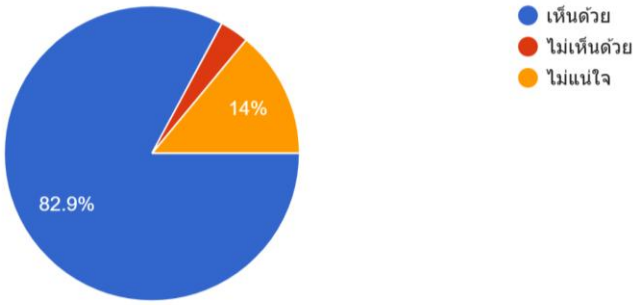
3. **งานวิจัยที่ดีต้องเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้โอกาสสิ่งที่ถูกกีดกัน ปิดกั้น กดทับ**

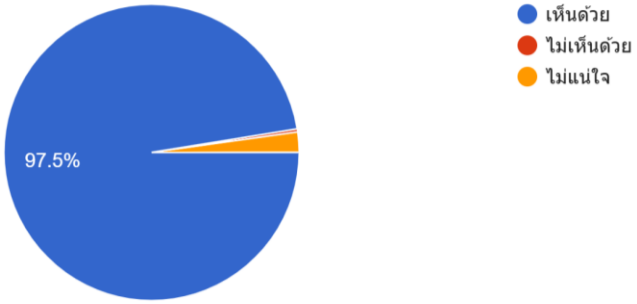
4. นักวิจัยควรเสนอทางเลือกใหม่ ชี้ให้เห็นการออกจากข้อจำกัดของความคิดกระแสหลักที่สร้างความไม่เป็นธรรมทางสังคม

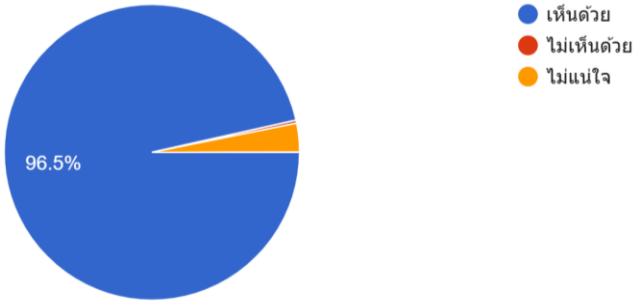
5. ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ควรเสนอหลักการใหม่เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

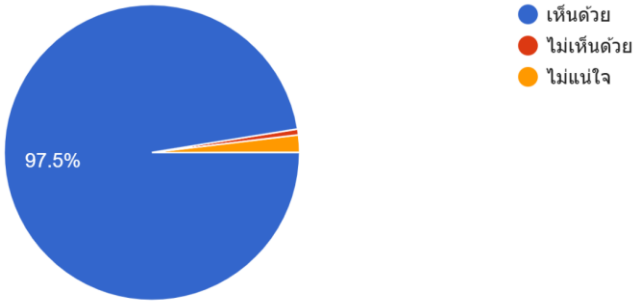
6. การส่งเสริมงานวิจัยของประเทศไทยควรยึดในหลักความแตกต่างหลากหลายของความรู้

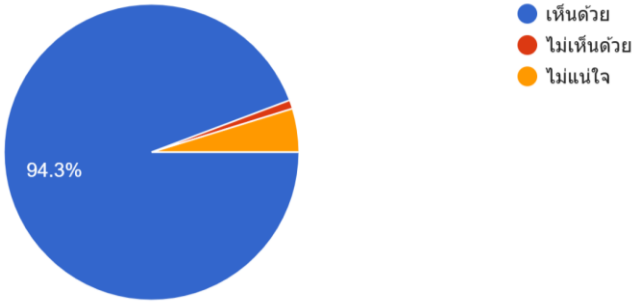
7. สกสว. ควรมองเห็นความแตกต่างหลากหลายของคุณค่าและการใช้ประโยชน์ ในการส่งเสริมงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์

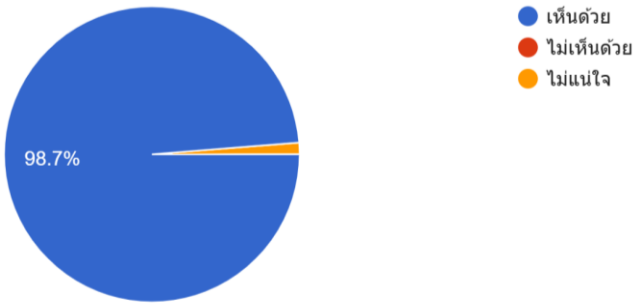
8. ธรรมชาติของความรู้ที่ต่างกัน จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนงานวิจัยที่ต่างกัน ไม่ควรใช้ระบบที่มีฐานคิดแบบเดียวในการส่งเสริมงานวิจัย

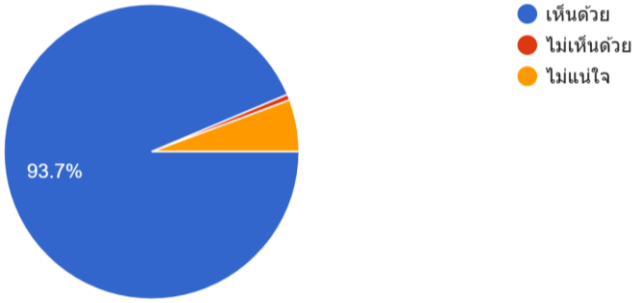
9. หลักธรรมาภิบาลของระบบวิจัย คือสิ่งสำคัญมากในการส่งเสริมงานวิจัยของชาติ

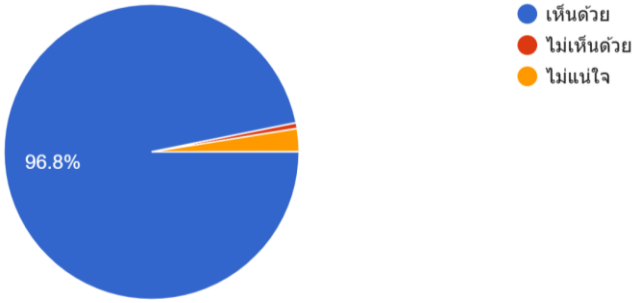
10. การส่งเสริมงานวิจัยในสาขาต่างๆ ต้องพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เข้มแข็งไปพร้อมกัน ทั้งการส่งเสริมเวทีวิชาการ การฝึกอบรมนักวิจัย และเผยแพร่งานวิจัย

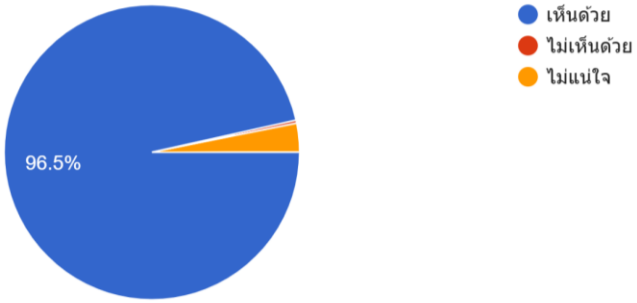
11. สกสว. ควรพิจารณาการแยกการบริหารและการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ออกจากด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดตั้งเป็น SHA Research Council ให้มีหน่วยงานและคณะกรรมการบริหารเฉพาะที่มาจากผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

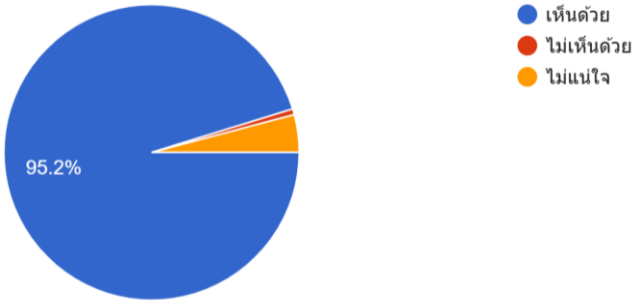
12. สกสว. ควรให้มีการจัดตั้งหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (Program Management Unit หรือ PMU) ที่รับผิดชอบการให้ทุนวิจัยพื้นฐานและวิจัยประยุกต์โดยตรงกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

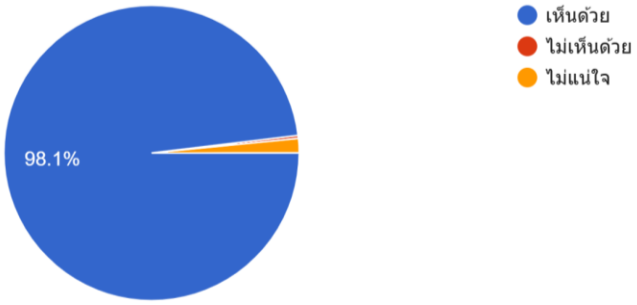
13. สกสว. ควรเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการส่งเสริมงานวิจัย จากที่มองงานวิจัยในฐานะเป็นกลไกของการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ ไปสู่การมองงานวิจัยในฐานะองค์ความรู้พื้นฐานในการสร้างความเข้าใจและส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรม รวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนอย่างรอบด้าน

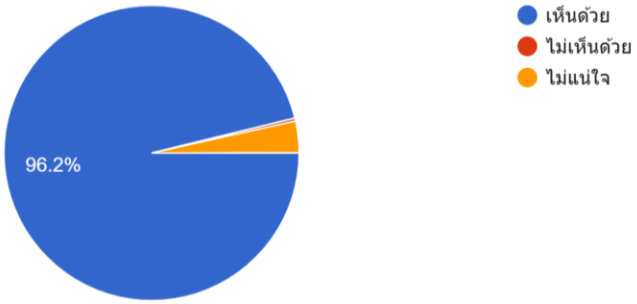
14. สกสว. ควรให้มีการประชุมประชาคมวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องทุกปี เพื่อใช้เป็นเวทีสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอใหม่ ๆ ต่อการทำงานวิจัย

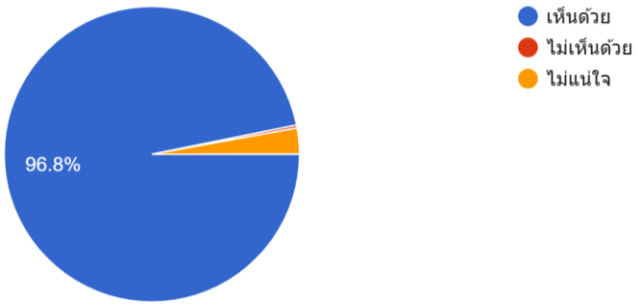
15. สกสว. ควรมียุทธศาสตร์ ด้านงานวิจัยพื้นฐาน สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เนื่องจากองค์ความรู้พื้นฐานด้าน สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เป็นความรู้จำเป็นที่จะสร้างฐานรากที่แข็งแรงให้กับคนและสังคมไทยอย่างยั่งยืน

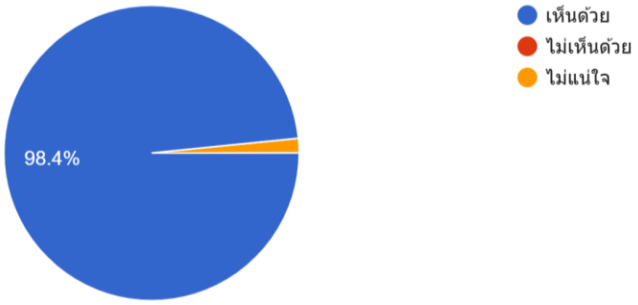
16. เป้าหมายยุทธศาสตร์วิจัย ควรสัมพันธ์กับการสร้างคุณค่าของสังคมไทยปัจจุบัน โดยมีมิติความยุติธรรมและการเคารพความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม

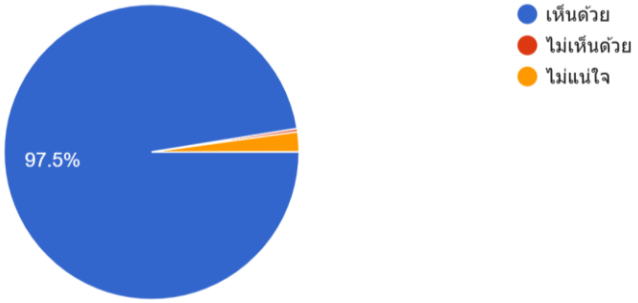
17. สกสว. ควรส่งเสริมงานวิจัยพื้นฐานที่ทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาทางสังคม งานวิจัยที่วิเคราะห์รากเหง้าของปัญหาในมิติต่าง ๆ ทำงานวิจัยเชิงวิพากษ์นโยบายของรัฐ รวมถึงการวิจัยเชิงทฤษฎี (theory) และวิธีวิทยา (methodology)

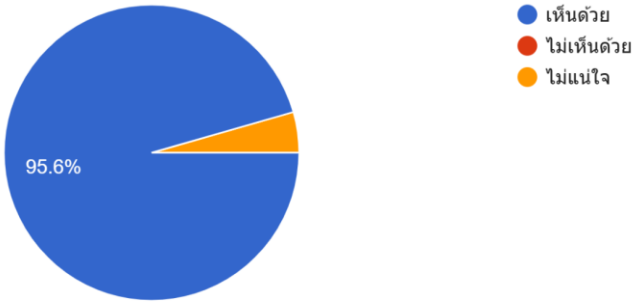
18. สกสว. ควรส่งเสริมการสร้างเวทีวิชาการในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สนับสนุนให้นักวิจัยร่วมทำวิจัยและ workshop กับต่างประเทศ และให้ทุนสนับสนุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ระดับบัณฑิตศึกษา

19. สกสว. ควรเพิ่มแผนงานพัฒนานักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ แยกออกมาจากนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์

20. ผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ไม่ควรถูกวัดว่ามีผลผลิตที่นำไปใช้ได้ในทันที แต่ควรพิจารณาที่การรับรู้และความเข้าใจของคนในสังคมต่อปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

แบบสำรวจส่วนที่ 2: ข้อเสนอแนะของผู้ตอบต่อการปรับปรุงและพัฒนาระบบวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารและนโยบาย

- **ผู้บริหารขาดความรู้และความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของสาขา:** หลายความคิดเห็นชี้ว่าผู้บริหารหรือผู้กำหนดนโยบายมักขาดความเข้าใจธรรมชาติของงานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จึงไม่สามารถวางนโยบายหรือสนับสนุนงานวิจัยได้อย่างเหมาะสม
- **การตั้งเกณฑ์การพิจารณาทุนที่ใช้ฐานคิดแบบวิทยาศาสตร์:** ระบบการพิจารณาทุนวิจัยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและการสร้างนวัตกรรมบนฐานคิดแบบทางวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้งานวิจัยที่มุ่งตั้งคำถามเชิงสังคมวัฒนธรรมไม่ค่อยได้รับความสำคัญ
- **ความไม่เท่าเทียมในการจัดสรรทุน ทรัพยากร และโอกาส:** มีการจัดสรรทรัพยากรไปยังงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแบบไม่สมดุลและไม่สมเหตุสมผล งานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ไม่ได้รับการสนับสนุนโดยความรู้ของตัวศาสตร์เอง ตัวอย่างเช่น การแย่งชิงรางวัลในงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์โดยงานวิจัยสายวิทยาศาสตร์สุขภาพที่อ้างว่าทำในมิติของสังคมศาสตร์

2. ปัญหาเชิงโครงสร้าง

- **ระบบการจ้างงานในมหาวิทยาลัยไม่มั่นคง:** มีความคิดเห็นว่าการจ้างงานในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอาจารย์สายสังคมศาสตร์ มักไม่มั่นคงและไม่มีหลักประกันในระยะยาว ส่งผลต่อการพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพและโอกาสในการได้รับทุน
- **การให้ความสำคัญกับงานวิจัยเชิงพาณิชย์มากเกินไป:** ระบบวิจัยในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและการสร้างนวัตกรรม ทำให้งานวิจัยที่ไม่มีผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจมักถูกละเลย
- **การผูกขาดทรัพยากรและโอกาส:** ผู้ที่ได้รับทุนส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มคนหรือหน่วยงานหน้าเดิม ๆ รวมถึงสังกัดมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ ทำให้ขาดความเปิดกว้างสำหรับคนกลุ่มใหม่ ๆ

3. การสนับสนุนทุนวิจัย

- **ขาดการสนับสนุนงานวิจัยพื้นฐาน:** หลายความคิดเห็นระบุว่าระบบวิจัยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับงานวิจัยประยุกต์มากเกินไป และละเลยงานวิจัยพื้นฐานที่จะวางฐานคิดให้กับสังคมในระยะยาว

- **ควรจัดสรรทุนไปยังกลุ่มเล็ก ๆ:** ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มประชาสังคมหรือบุคคลที่ไม่สังกัดหน่วยงานสามารถเข้าถึงทุนวิจัยได้ เพื่อเพิ่มความหลากหลายในงานวิจัย
- **ควรกระจายโอกาสให้คนหน้าใหม่:** ควรเปิดพื้นที่ให้กับนักวิจัยที่ไม่เคยได้รับทุนมาก่อน เพื่อส่งเสริมการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่

4. กระบวนการและแนวทางวิจัย

- **ข้อจำกัดของจริยธรรมการวิจัย:** มีการตั้งข้อสังเกตว่ากฎเกณฑ์จริยธรรมในการวิจัยมักถูกกำหนดโดยนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่เข้าใจธรรมชาติของงานสังคมศาสตร์ จึงทำให้งานวิจัยถูกจำกัด
- **การส่งเสริมงานวิจัยเชิงทฤษฎี:** ควรเพิ่มการสนับสนุนงานวิจัยที่เน้นสร้างทฤษฎีหรือการวิพากษ์ มากกว่าการทำงานเพื่อการประยุกต์ใช้เพียงอย่างเดียว
- **สนับสนุนงานวิจัยเชิงคุณภาพ:** งานวิจัยในสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ควรเน้นความสำคัญที่การตั้งคำถามและการวิเคราะห์เชิงลึก ไม่ใช่เพียงแค่การเก็บข้อมูลและนำไปใช้ทันที

5. การมีส่วนร่วมและการฟังเสียงจากประชาคม

- **ควรจัดประชาพิจารณ์:** ควรมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาคมอย่างต่อเนื่องและโปร่งใส เพื่อนำไปปรับปรุงระบบวิจัย
- **เปิดโอกาสให้ stakeholder เข้าร่วม:** การวางนโยบายและการจัดการทุนควรมีการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม
- **ความไม่จริงใจของผู้บริหาร:** มีเสียงวิพากษ์ว่าผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง และความคิดเห็นจากประชาคมมักไม่ได้รับการนำไปปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรม

6. ความหลากหลายในองค์ความรู้

- **เคารพความหลากหลายในองค์ความรู้:** ควรสนับสนุนการวิจัยที่ยอมรับความหลากหลายของแนวคิดและกระบวนการไม่จำกัดอยู่ในกรอบวิทยาศาสตร์แบบเดิม
- **ยอมรับความรู้จากประชาสังคม:** องค์ความรู้ที่มาจากประชาชนทั่วไปและชุมชนควรถูกยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรู้ในสังคม

7. ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

- **จัดการอบรมและพัฒนานักวิจัย:** ควรจัดอบรมเกี่ยวกับการเขียนข้อเสนอทุนและสร้างเครือข่ายวิจัยในระดับประเทศ
- **พัฒนาระบบการประเมินผล:** การวัดผลกระทบของงานวิจัยควรมุ่งเน้นการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงในจุดเล็ก ๆ
- **สร้าง PMU เฉพาะด้าน:** ควรมีการตั้งหน่วยงาน PMU ที่มุ่งเน้นการวิจัยสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์โดยเฉพาะ

สรุปแบบสำรวจความคิดเห็น
การพัฒนาและสร้างนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ระหว่างวันที่ 31 มกราคม 2568 – 10 กุมภาพันธ์ 2568 ผู้ตอบแบบสอบถาม 131 คน

ประเด็น	เห็นด้วย (หน่วย: ร้อยละ)	ไม่แน่ใจ (หน่วย: ร้อยละ)	ไม่เห็นด้วย (หน่วย: ร้อยละ)
กระทรวง อว. และ วช. ควรเพิ่มงบประมาณเพื่อให้ทุนศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก แก่นักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ที่สนใจเรียนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์	92.4	5.3	2.3
กระทรวง อว. วช. และหน่วยงานให้ทุน ควรสนับสนุนให้อาจารย์มหาวิทยาลัยทำงานวิจัยหลังปริญญาเอก (post-doc)	87.8	7.6	4.6
กระทรวง อว. และ วช. ควรสนับสนุนให้อาจารย์และนักวิจัย มีโอกาสได้ทุนไปฝึกอบรมในประเด็นที่ช่วยสร้างความเชี่ยวชาญในต่างประเทศ	96.2	3.1	0.8
กระทรวง อว. และ วช. ควรให้ทุนนักศึกษา อาจารย์ และนักวิจัยทำกิจกรรมวิชาการร่วมกับต่างประเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาการให้ดีขึ้น	98.5	1.5	0
กระทรวง อว. ควรเพิ่มงบประมาณให้กับมหาวิทยาลัยเพื่อนำไปเปิดตำแหน่งอาจารย์ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ที่กำลังขาดแคลน	91.6	6.1	2.3
กระทรวง อว. ควรร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนที่มีความสามารถทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อให้เป็นบุคลากรที่จะเติบโตไปทำงานเพื่อสังคม	81.7	13.7	4.6
กระทรวง อว. ควรตระหนักและเห็นความสำคัญในการให้ทุนนักศึกษาและอาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศในสาขาวิชาที่สามารถนำความรู้ใหม่มาพัฒนาคุณภาพชีวิตคนทุกช่วงวัยในสังคมสูงอายุ	96.2	3.8	0
กระทรวง อว. ควรตระหนักและเห็นความสำคัญในการให้ทุนนักศึกษาและอาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศในสาขาเกี่ยวกับศิลปะ ดนตรี และงานสร้างสรรค์เพื่อนำความคิดใหม่มาพัฒนาและทำประโยชน์ให้กับประเทศ	92.4	5.3	2.3
กระทรวง อว. ควรตระหนักและเห็นความสำคัญในการให้ทุนนักศึกษาและอาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศในสาขาที่เกี่ยวข้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อนำความรู้มาแก้ไขปัญหาอคติและการแบ่งแยกกีดกันทางสังคม	92.4	6.1	1.5
กระทรวง อว. ควรตระหนักและเห็นความสำคัญในการให้ทุนนักศึกษาและอาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศในสาขาที่เกี่ยวข้องกันความเป็นพลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย เพื่อนำความรู้มาพัฒนาคุณภาพของคนไทยให้ตะหนักถึงสิทธิ์ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม	89.3	8.4	2.3
กระทรวง อว. ควรตระหนักและเห็นความสำคัญในการให้ทุนนักศึกษาและอาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศในสาขาที่เกี่ยวข้องการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อนำความรู้มาสร้างและส่งเสริมพื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งการท่องเที่ยวในท้องถิ่นและพัฒนาความคิดของประชาชนทุกระดับชั้น	94.7	4.6	0.8

ประเด็น	เห็นด้วย (หน่วย: ร้อยละ)	ไม่แน่ใจ (หน่วย: ร้อยละ)	ไม่เห็นด้วย (หน่วย: ร้อยละ)
กระทรวง อว. ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อผลิตอาจารย์ในสาขาวิชาที่กำลังขาดแคลน เช่น ปรัชญา, วรรณคดีเปรียบเทียบ, มานุษยวิทยา, สังคมวิทยา, โบราณคดี, จารึก, ประวัติศาสตร์, ภาษาศาสตร์, การละคอน, สตรีศึกษา, เพศวิถีศึกษา, พิพิธภัณฑ์ศึกษา, วัฒนธรรมศึกษา ฯลฯ	93.9	5.3	0.8
กระทรวง อว. วช. และหน่วยงานให้ทุนควรสนับสนุนงบประมาณศึกษาต่อต่างประเทศให้สอดคล้องกับระยะเวลาของหลักสูตรและสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ เพื่อให้ผู้รับทุนสามารถเรียนจบได้ตามแผนที่กำหนด	93.9	4.6	1.5
การสร้างผู้เรียนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ โดยกระทรวง อว. และกระทรวงศึกษาธิการจะต้องวางแผนร่วมกันเพื่อแนะแนวการศึกษาให้นักเรียนที่สนใจเรียนต่อทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ได้รู้จักและตั้งเป้าหมายเรียนต่อที่ชัดเจน	93.9	3.8	2.3
กระทรวง อว. ควรสนับสนุนงบประมาณให้มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรอบรมโดยให้อาจารย์ในสาขาวิชาต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชน	92.4	6.1	1.5
การสร้างนักวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ควรเป็นนโยบายหลักเทียบเท่ากับการสร้างนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	94.7	3.8	1.5
ในยุคที่สังคมไทยเป็นสังคมสูงวัยและขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ รัฐบาลและกระทรวง อว. ควรขยายเวลาการเกษียณอายุราชการแบบอัตโนมัติจาก 60 ปี ไปเป็น 70 ปี โดยไม่ต้องต่ออายุการทำงานแบบปีต่อปี	71	20.6	8.4
การสร้างอาจารย์และนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ควรให้สอดคล้องกับการให้เพิ่มงบประมาณวิจัยแก่อาจารย์ทางด้านนี้	95.4	4.6	0
กระทรวง อว. ควรสนับสนุนงบประมาณให้มีการจัดตั้งกลุ่ม องค์กร สมัชชา ภาคีเครือข่ายของนักวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนความรู้และการพัฒนาคน	93.1	5.3	1.5
หัวใจสำคัญของการสร้างและพัฒนานักวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ คือประเทศต้องเห็นความสำคัญและมีวิสัยทัศน์ที่จะพัฒนาคนในประเทศให้มีความเป็นมนุษย์ เข้าอกเข้าใจและห่วงใยกัน เห็นคุณค่าทางจิตใจ ไม่เอียงไปทางความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี และความร่ำรวยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว	95.4	3.8	0.8

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- สนับสนุนงบประมาณและทุนวิจัยให้กับนักวิจัยทุกระดับ โดยเฉพาะนักวิจัยรุ่นใหม่ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งอาจารย์หรือ ดร.
- ควรมีหน่วยบริหารจัดการทุนวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยเฉพาะ (PMU)

- ควรกระจายการให้ทุนวิจัยอย่างเสมอภาค ไม่ให้สายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รับสัดส่วนมากกว่าสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- ลดการรวมศูนย์อำนาจในการจัดสรรทุนของผู้บริหารมหาวิทยาลัย เพื่อป้องกันระบบอุปถัมภ์และการพิจารณาที่ไม่โปร่งใส
- ควรให้ทุนสนับสนุนระยะกลางและระยะยาวสำหรับงานวิจัยเชิงลึก แทนที่จะเน้นทุนวิจัยระยะสั้นที่มุ่งตอบโจทย์นโยบายรัฐเพียงอย่างเดียว
- เปิดให้เข้าถึงฐานข้อมูลทางวิชาการและข้อมูลสถิติจากหน่วยงานรัฐ เพื่อใช้ในการทำวิจัย
- สนับสนุนการเข้าถึงเครื่องมือวิจัยสมัยใหม่ เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล AI และเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล
- ยกเลิกระบบการประเมินอาจารย์ที่ใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณแบบสายวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่เหมาะกับสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- ปรับปรุงกระบวนการขอทุนให้สะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส พร้อมระบบติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ
- ลดภาระงานธุรการของอาจารย์และนักวิจัย เพื่อให้มีเวลาในการทำวิจัยมากขึ้น
- ควรมีการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเทียบเท่ากับสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- สนับสนุนการบูรณาการศาสตร์แบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การวิจัย และการผลิตองค์ความรู้
- พัฒนาหลักสูตรมหาวิทยาลัยให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมมากกว่าการมุ่งผลิตแรงงาน
- สนับสนุนการใช้เครื่องมือวิจัยทางสังคมศาสตร์ให้ทันสมัยและสามารถแข่งขันกับนักวิจัยต่างชาติ
- เปิดพื้นที่ให้มีงานวิจัยสร้างสรรค์ที่สามารถยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการได้
- ควรให้นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีบทบาทในภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้น
- สนับสนุนให้นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมในเชิงนโยบาย การพัฒนาเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม
- ควรมีเครือข่ายประชาคมวิจัยของแต่ละสาขาวิชา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัย
- ปรับปรุงสัญญาจ้างงานอาจารย์และนักวิจัยให้มีความมั่นคง ลดปัญหาการจ้างงานแบบเปราะบาง
- ควรพิจารณาขยายอายุเกษียณจาก 60 ปี เป็น 70 ปี เพื่อคงบุคลากรที่มีประสบการณ์ไว้ในระบบ
- ควรมีโควต้าการจ้างงานสำหรับผู้ที่จบสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ในหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน
- ควรลดขั้นตอนและเอกสารในการขอรับรองจริยธรรมการวิจัย (IRB) เพราะทำให้โครงการวิจัยล่าช้า
- ยกเลิกการอบรมจริยธรรมมนุษย์ในงานวิจัยที่เป็นอุปสรรคต่อ Academic Freedom
- สนับสนุนให้ตีพิมพ์งานวิจัยในวารสารต่างประเทศ นอกเหนือจากฐานข้อมูลสกอปัส (Scopus)
- ให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัยของนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอกมากขึ้น
- สร้างโครงการที่ช่วยให้เกิดนักวิจัยรุ่นใหม่ที่สามารถบูรณาการศาสตร์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ได้
- ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนานักวิจัยทั้งที่เน้นแก้ปัญหาสังคม และที่เน้นพัฒนาแนวคิดและทฤษฎีใหม่ๆ
- ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้ทุนวิจัยมีความหลากหลาย ไม่ต้องพึ่งพาภาครัฐเพียงอย่างเดียว
- ส่งเสริมการนำผลงานวิจัยไปใช้พัฒนาสังคม ชุมชน และองค์กร
- สนับสนุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสูงวัย และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางประชากร

- เปิดรับแนวทางการวิจัยที่มีความหลากหลายมากขึ้น มากกว่าการกำหนดกรอบที่ตายตัวตามยุทธศาสตร์ของรัฐ
- ควรมีการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับแรงงานและปัญหาการจ้างงานในภาควิชาการให้มากขึ้น
- ควรสนับสนุนและพัฒนานักวิจัยที่ไม่ได้อยู่ในระบบมหาวิทยาลัย